ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 105 ֆ· Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
2
ՄԱՅԻՍ
VENDREDI
2 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11502

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.502

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԱԼԷՆ ՓՈՀԷՐ

Աչունը կը սկսէր դունագարդել Լիւք – սէնպուրկի պարտէզները, երբ անցեալ տարի, Կասթոն Մոներվիլի բայ թողած աթոռին վրայ կը բազմէր դիւրահամբոյր եւ վերապահ մարդ մը, որ ոչ մէկ ձեւով մտածել կուտար, թէ օր մը կրնայ «ազգային ճակատագիր» մը ունենալ: Նա – խագահ Սթրազպուրկի Հորհրդարանին, դրեթէ հակառակ իր կամքին է, որ վաթսունի սեմին ընտրուեցաւ նախագահ ոեխբազմած Ծերակոյտի մը, որ կ'ուզէր չէ – զոքացնել անրազձալի թեկնածուներու փառասիրութիւնը եւ ընտրել մարդ մը, որ ի վիճակի ըլլար վերահաստատելու կապը էլիզէի հետ :

Նոյն պարիկը այսօր Ալէն Փոհէրը Լիւքսէնպուրկի պալատէն կ'առանձնորդէ էլիզէ, ուր դժուար թէ երեւակայէին, որ «վոլտիւք» հորհրդարանի մը նախկին նախագահը, նոյնիսկ փոխանցման ժամանակաշրջանով մը կրնար յաջորդել ոե Կոլի: Նո՛յն պարիկը ... բայց մի՛թէ նոյն մարդն է : կարճ ժամանակի մէջ արդիւնաբեր, բարեհամ մարդու դիմակին մէջէն երեւան ելաւ ճարտար ծերակուտականի, վարպետ հորհրդարանականի դիմագիծը, որ կարծուածէն նուազ «անջատուած» էր : «Քանտիա» մը, որ քաղաքականութեան ձիրք ունէր :

Ռոպէր Շուման, Քիզիլի տարբերու – Քեամբ, նոյն հակասութիւնը կը պարզէր : Նմանութիւնը արդէն, կրնայ դիպուածային չըլլալ, վասնզի Ալէն Փոհէր իսկական պաշտամունք մը ունի մեծ Լոռենցիին (Շուման) յիշատակին հանդէպ, որու գործակիցը եղաւ եւ որ առաջնորդեց իր առաջին քայլերը հանրային կեանքի մէջ: Փոհէրի ասպարէզը կրկնակ երեւոյթ մը ունեցաւ: Ծառայելէ եաք Ռ. Շումանի, իրրեւ պետ եմմատական նախարարութեան գրասենեակին, 1946ին Հանրապետու – Քեան հորհրդատու ընտրուեցաւ: Այն ա – տեն երիտասարդ ժողովին եմմատական յանձնախումբին ընդհ. տեղեկատուն է – ղաւ, փելլէնքէ առաջ, 1948ին պիւտճէի նախարարութեան մէջ է Քէօյլէ օրով : Զորս տարի եաք, կը վերընտրուի Սէն է Ուազի ծերակուտական: Այդ նահանգը ներկայացուց մինչեւ անոր բաժանումը 1968ին, ապա ընտրուեցաւ Վալ տը Մառնի մէջ :

Բայց, ծերակուտականի իր պաշտօնին զուգընթաց, Փոհէր մեծ գործունէութիւն ունեցաւ եւրոպական կազմակերպու – թեանց մէջ : Արդէն իր եւրոպական կո – չումը, 1948ին, զինքը առաջնորդած էր ընդհ. Ժոմիսէր ըլլալու դերմանական եւ արեւմտեան հարցերու (1948-50), ա – պա Ռուրի միջազգային իշխանութեան նախագահ (50 – 52): 1954էն եաք, կը դառնայ նախագահ՝ Ազուա – պողպատ միութեան փոխադրութեանց յանձնախումբի եւ Հասարակաց Շուկայի նախապատրաստական յանձնախումբին : Անդամ Եւրոպական խորհրդրանին, 1958ին, կը նախագահէ քրիստոնեայ – ժողովրդավար խումբին: 1957 Նոյեմբերէն 1958 Ապրիլ, պետական նախարար է Ժոլային ուժի Քեան կառավարութեան մէջ :

Ալէն Փոհէր կը նախագահէր Սթրազ – պուրկի ժողովին 1966էն ի վեր, երբ կանչուեցաւ փոխարինելու Կասթոն Մո – նրվիլը, անցեալ Հոկտեմբեր 2ին: Իր վերջին պաշտօնը արդէն վճռական դեր խաղաց Ծերակոյտի նախագահութեան իր թնորութեան մէջ, արդարեւ Փոհէր քիչ ծանօթ էր իր պաշտօնակիցներուն, որոնք հատուածէպօրէն կը տեսնէին զինքը Լիւքսէմպուրքի նրբանցքներուն մէջ, և որոնք միայն «լոպպց» տեղեակ էին զիւանագէտ – ական իր առաքինութեանց : Եւրոպական իր հաւատքը, միւս կողմէ, հասարակաց յայտարարը եղաւ այն 135 ծերակուտա – կաններու խմբակին, որ զինքը նախընտրեց Կառէյն, նախկին նախարար, ան – կախ, եւ Քոնեհոյէն, համամտնալար :

Իր ընտրութենէն իսկ, նոր նախագահը իրրեւ հաշտարար ներկայացաւ, ջանալով բանակցութեամբ ձեռք ձգել, որ հանրաքուէի դրուած օրէնքը իսկական օրէնս – դրական իրաւասութիւն մը տայ իր Ծե – րակոյտին : Զախողութեան ի տես է մի – այն, որ Ապրիլ մէկին յայտարարեց .— «Ծերակոյտը ինք չատորագրեր իր ան – կումը», յետոյ ձաղկելով ձայն – պատ – կերասփիւռի չափազանցուած քարոզչու – թիւնը, կը նախատեսէր .— « Մեր դե – կավարները պէտք է դիտնան թէ Ֆրան – սայի մէջ, ինչ որ չափազանցուած է չանցնիր » :

Օրէ օր, Փոհէր դրօշակիրը եղաւ կեդ – րոնի զանազան հոսանքներուն :

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ՝ ՏԷՖԷՌ

ԺԻՍՔԱՌ՝ ՉՕՐԱՎԻԳ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ՏՈՂԱՆՑՔԸ ՉՆՉՈՒԱԾ

Մայիս մէկի աւանդական տողանցքը, որ դլխաւորութեամբ բանուորական սենտիքաներու, մանաւանդ Աշխատանքի Ընդհ· Դաշնակցութեան (Սէ ժէ Թէ հա – մայնավար) ամէն տարի Պաստիլէն Նա – սիոն կը կատարուի, այս անդամ տեղի պիտի չունենայ, նախ Սէ ժէ Թէն է որ այս որոշումը տուաւ, խաղի չդալու հա – մար : Արդարեւ ըստ իր ստացած տեղե – կութիւններուն քաղաքական մեծ դաւ մը կը պատրաստուէր, Կոշիսք եւ ափսիոն սիվիքի կը պատրաստուէին միջադգիր եւ ծանր խռովութիւններ սաեղծել : Ու – սանողական միութիւնն ալ պիտի միանար (ԻՒՆԷՖ) եւ կը թուի թէ այս վերջինը չէ հրաժարած տողանցքէն :

× Ընկերվարական կուսակցութեան անօրէն կոմիտէն վաւերացուց Կասթոն Տէֆէռի թեկնածութիւնը : Կը մնայ սա – կայն որ կիրակի, ընկերվարական նոր կուսակցութեան համագումարը վերջնա – պէս վաւերացնէ այդ թեկնածութիւնը : Այս թեկնածութիւնը սակայն կը բարդա – դրնէ կեդրոնի դործը եւ ընկերվարական – ներուն հետ վիճաբանութիւնները սկսած են : Դժդոհ է նաեւ Ֆրանսուա Միթե – րան, որ տարիներէ ի վեր թեկնածու է, իր կողմնակիցներն ալ, դլխաւորութեամբ Տոքթ· Լ· Ծովնանեանի կիրակի օր, Սէն Կրասիէնի մէջ կը պատրաստուին հակադ – դելու : Կի Մոլէ նաեւ մերժած է համայ – նավարներու հրաւէրը, միացեալ քայա – քական ծրագիր մը ոտքի դնելու, առար – կելով թէ երեսփոխանական ընտրութիւն – ները եւ նախագահական ընտրութիւննե – րը նոյն բաը չեն : Միւս կողմէ, պար – պուեցաւ թէ Ժիսքառ տ'Էսթէնի նկարա – դրած տիպարը՝ Անթուան Փինէն էր եւ այս վերջինը մերժելով թեկնածու ըլլալ նախագահութեան, Ժիսքառ, պայմա – նական ձեւով անչուշտ, տրամադիր է գո – րավիդ կենալու Փոմփիտուի թեկնածու – թեան : Ներկայ պայմաններուն մէջ եւ ի տես ընկերվարականներու բռնած դիր – քին, հաւանական է որ համայնավարներն ալ թեկնածու մը ունենան :

Ազգ· Ժողովի եւ Ծերակոյտի նիստերն ալ տեղի ունեցան երեքշաբթի օր : Ծերա – կոյտի նախագահ ընտրուեցաւ (փոհէրի աթոռին) ընկերվարական փոխ – նախա – գահը՝ Անտրէ Մերիք, դիւանին կողմէ (վեցի դէմ ութ ձայնով) :

Փոհէր Արդարութեան նախարար նը – չանակեց Ժան – Մարսէլ Ժանընէ (նախա – պէս միայն Պեառնի նախարար եւ հան – րաքուէի օրինագիծին «հայրը») փոխա – րինելու համար Քափիթան, որ միակ նը – րաժարող նախարարն էր «չկարենալով աշխատիլ Նախագահի մը հետ, որ հրա – ւիրած է ազգը, ո՛չ քուէարկելու »:

× Ալէն Փոհէր, որ երկու օր է նախա – գահի իր պաշտօնը կը կատարէ էլիզէ, ջնջել տուած է բոլոր հանդիսաւոր արա – րողութիւնները, ըստ իր սլարզ եւ հա – մեստ նկարագրին :

Ուրբաթ օր կը դումարուի նախարա – րաց առաջին Հորհուրդը Փոհէրի նախա – գահութեան ներքեւ, որ պիտի ճշդէ նա – խագահական ընտրութեան թուականը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ օդուժը չատ ծանր յարձա – կումներ եւ ռմբահարումներ րրած է Նեղոսի վրայ, երեքշաբթիէն Զորեքշաբ – թի լուսանալիք դիշերը : Առաջին անդամն է որ Իսրայէլցիք այսքան հեռու կը որմ – բահարձէին, աւելի քան հարար քիլոմեթր սահմանէն : Իսրայէլացիք քանդած են կամուրջ մը եւ ջրելեկտրական կայան մը ինչ որ մնացին մէջ ձգած Գահիրէն : Այս ձեւով է որ Հրեաները կը պատասխանեն Նասրի, որ, առջի օր յայտարարեց թէ այլեւս չընդունիր դինադուլի դիծերը :

ՍՊԱՆԻՈՑ կառավարութիւնը որոշած է ոչ մէկ ցոյցի հանդուրժել Մայիս մէկի առթիւ :

ՓՐԱԿԱՑԻ մէջ եւ հակառակ դրաքրն – նութեան, չեխ մամուլը կը խոստովանի թէ կարմիր դրօշներ պոկուած են, ուր որ դրուած էին Մայիս մէկի առթիւ :

ԱԹԻՆՔԻՆ կը հաղորդուի թէ յոյն դրա – դէմները կը բողոքեն որովհետեւ «առանց արտօնութեան, մամուլը մեր դործերը կը հրատարակէ այն տպաւորութիւնը տալու համար, որ ազատ ենք» : Մտորա – դրողները Ձեխոսլովաքիոյ դրադէտները կը յիշեն, որոնք ստիպուեցան հերոսական պայքար մը տանիլ պահպանելու համար «մէկ եւ անբաժանելի » արտայայտու – թեան ազատութիւնը :

ՍՈՒՐԻՈՑ նախադահը՝ Տոքթ· Ասթասի ի մօտոյ Մոսկուա կ'երթայ :

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ տադնապը չէ լուծուած, բայց նախկին նախարարապետը՝ Ռաչիտ Քարամէ յայտարարած է թէ հասկացո – ղութեան հող մը պատրաստ է կողմերու միջեւ :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ մամուլի ասուլիս մը տո – ւաւ առջի օր եւ յայտարարեց թէ ոչ մէկ տարակարծութիւն ունի Ալէն Փոհէրի հետ «մարդ մըն է որ համակրելի է ինձի թէ ինքն իրմով եւ թէ բազդատու – թեամբ »:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ծանօթ դաշնակահար՝ Ձիուլիուս Քաջըն մեռաւ առջի օր, Փա – րիզի իր բնակարանը, 42 տարեկանին, քանսեռէ : Լաւագոյն մեկնարկուն կը նկատուէր Պոամսի, որու ամբողջդաշնակի դործը նուագելով 1966ին, 1967ին ար – ժանացած էր, Շառլ – Քրոս ակադեմիա – յի սալի մրցանակին :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ տօնին առթիւ, «Յառաջ», ինչպէս իր բոլոր տեղական պաշտօնա – կիցները, վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յա – ջորդ թիւը՝ Շաբաթ Մայիս 3:

ԽԱԽԱՐՈՂ ԱՐԵՒՆԵՐ

Զինեւխորհրդային երկարատեւ հակա – մարտութիւններէն ու ապա զինակաղ ա – րիւնոտ բախումէն եաք, Երեւանի «Գրա – կան Թերթ»ին համաձայն, ի չարս Խոր – հրդային այլ երկիրներու՝ Հայաստանի մէջ եւս «Գրողների տանը կայացաւ բո – դոքի մի՛թինգ», ու գրողները «արտա – յայտեցին իրենց զայրոյթը ընդդէմ չի – նական բախտախնդիրների , որոնք պրո – վադացիոն խժդժութիւններ են հրահրում սովետա – չինական սահմանի վրայ »:

Մի՛թինգին՝ մաօիստական ատազակա – խումբերուն պատակոդոզական քաղաքա – կանութիւնը ձաղկող ճառեր արտասանած են Վաղարչակ Նորենց, Արչաւիր Դարբ – նի, Ազատի եւ Պարոյր Սեւակ, մխացնե – լով իրենց ճայնը «սովետական կառավա – րութեան որոշմանը՝ չին ռազմամոլներին անհրաժեչտ հակահարուածը տալու մա – սին » :

Հայաստանի գրողներուն մարտական այս պոռթկումները բոլորովին անպա – տեհ պոռթկումներ չեն նկատուիր հա , թերեւս նոյնիսկ անհրաժեչտ են անոնք Հայաստանի համար, յամենայն դէպս վը – նասակար չեն, փչող հովերուն հետ եկող եւ հովերէն արագ անհետացող առօրեայ բաներ են այդ ճառերը, որոնց համար ա – մբչնալու չատ պատճառներ պիտի չունե – նանք վաղը, կրնայինք ունենալ, եթէ , օրինակ, յիչեալ բանաստեղծները մի – թինկային ճառերու փոխարէն ելլէին ու մի՛թինկային բանաստեղծութիւններ հը – րամցնէին մերձաւորներուն ու հեռաւոր – ներուն, ինչպէս երբեն անցեալին , մաո – չեթունականներու եւ սովետներու մեղ – րարուսնային ամիսներուն :

Այդ օրերուն մասին վկայող ահաւասիկ մի՛թինկային նմոյշ մը, ատորագրուած՝ առաւօտեան Թերթերուն բովանդակու – թիւնը արեւմտուէն առաջ «բանաստեղ – ծութեան » վերածող համայնավար տրի – բուն՝ Նայիրի Զարեանի կողմէ .

Ողջո՛յն քեզ, Չինաստան ,
Շողում է քեզ վրայ
մի հարազատ արեւ :
Մաօ – ցէ – Թունգն է դա :
Ձեզ հետ եմ ես :
Նոր Չինաստան կառուցողներ ,
վան ցի, վան Չան խուէյ ,
խուն հօ եւ Մօ Այուն կուն» :

Հարցերը իրենց անկիւնէն դիտելով , կը պարզուի , որ չատ ալ ողջունելի երկիր մը չէ Չինաստանը եւ անոր վրայ չորս – դող նախկին արեւը արեւային հարատա – տութեամբ չի չորար այսօր : Քաղաքա – կան հանդամանքներուն բերումով , ծա – դած էր Մաոյի արեւը եւ լոյս տարած – ուած անոր երկրին մէջ, մինչդեռ «այն – տեղ այսօր Մաոյի կլիկի վարած քաղա – քականութեան չնորհիւ դրեթէ միջնադա – րի խաւարն է թագաւորում »:

Քաղաքական մարդին մէջ՝ արեւին ծա – դումն ու խաւարումը մեծ տարբերու – թիւններ չունին իրարմէ , տեղի կ'ունե – նան չատ արագ , չաճախ առանց նչանա – կներից հետքեր ձգելու ,ու ճիշդ այդ պատ – ճառով, բնաւ խոհեմութիւն չէ յաւիտե – նական ճչմարտութիւններու հետամուտ կալուածներէն ներս նման չարափոխ երեւոյթներ դարպասելու փութկոտու – թիւնը :

Չինաստանի բանաստեղծները , բարե – բախտաբար , վերը մէջբերուած թչուառ նմոյշին օրինակով նոր հարկեր վճարելու հարկին տակ չեն դտնուիր հիմա, չանգով ու չափով չեն արճադանդեր թերթերու հաղորդած հեռու հեռաւոր լուրերուն, այլ խաւարող ու խաւարելու սահման – ուած արեւներու մասին խօսելու պատ – չաճ լեզուն դտած՝ մի՛թինկ կը սարքեն ու ճառ կ'արտասանեն այսօր, ի՛նչ լաւ կ'ընեն, միայն ճառ կ'արտասանեն ...

«Ազդակ» Պ. Ս.

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԴԷՄՔԵՐ

ՄԻՀՐԱՆ ԹԷՐԼԷՄԷՋԵԱՆ

Մէկն էր ան՝ Վասպուրականի այն խանդավառ մշտազուարթ ու եռանդուն գործիչներէն, որոնք դեռ հին վարչակարգին օրովը, իրենց ուսման ծարաւը յագեցնելու համար՝ դուրս նետուած Վանի սահմաններէն, մտան Էջմիածնի ճեմարանը եւ եղան անոր ամենափայլուն շրջանաւարտները :

Բայց ուսանելու այդ տենչը, որ զիրենք փախստականի կեանքով պանդխտութեան մղած էր, մարմաջը չէր՝ ոչ ընչաքաղց դրամասիրութեան եւ ոչ ալ սին փառամոլութեան :

Շատ համեստ էր իրենց նպատակը — « սորվիմ, որպէսզի ուսուցիչ դառնամ իմ գիւղիս »:

Արդարեւ չկար ուրիշ քիչ ու շատ տանելի ասպարէզ մը այն դժոխքի օրերուն մէջ, ուր կարելի ըլլար գործել՝ աշխատիլ ու նուիրուիլ այն ժողովուրդին, որուն համար կը զուրգուրային խանդակաթ սիրով մը եւ որուն շուրջը կը թեւածէին ինչպէս զոհուելու պատրաստ թիթեռնիկը՝ լոյսին շուրջը:

Չէ՞ որ բոլոր յեղափոխական գործիչներն ալ ուսուցիչ էին միանդամայն : Ուսուցիչ դպրոցական սերունդին՝ որուն հոգիին մէջ հարկ էր գիտութեան շողերուն հետ միասին՝ հուրը ներարկել հանրային գործունէութեան եւ յանուն հալումաշ կոտորուող ժողովուրդին՝ ինքնազոհութեան ջիղը: Ուսուցիչ՝ երիտասարդ ու զինեալ խումբերուն, գաղտնի, դիշերային դաւադրական գործունէութեան միջոցին, երբ պէտք էր զինավարժութեան հետ համընթաց մտաւոր պաշար հայթայթել, մասնաւորաբար Վասպուրականի կեդրոնէն դէպի դաւառները մեկնող փրոփականտիստներուն :

Միհրան Թէրլէմէզեան մէկն էր այն հոգիներէն, որոնց համար կեանքը միշտ փայլուն է, միշտ ժպտող ու հաճելի : Ամենադժնդակ պայմաններու մէջ եւ ամէնէն վտանգաւոր վայրկեաններուն, երբեք ժպիտը չպակսեցաւ իր դէմքին վրայէն: Իր կեանքը համակ ժպիտ մը եղաւ, որ ծաղիկի մը պէս բացուեցաւ ու անհետացաւ՝ առանց թորշոմելու :

Դեռ երիտասարդ, հազիւ երեսուն տարու, միջահասակ, կապոյտ աչքերով եւ վառվռուն, կենսալի արտայայտութեամբ՝ ան համն ու հոտն էր այն ընկերական շրջանակին՝ ուր ներկայ էին Վանի հերոս Արամը, աննման Սարդիսը, Գառմէնը ու դեռ ինչ մարտական ուժեր՝ որոնք ինկան՝ որպէսզի բացուի արշալոյսը, դարերով երազուած :

Մարդ չէր կրնար հաւատալ՝ թէ ինչպէս այդ հոգիով երախան, այդ զուարթ կատակախօսը կը տանէր յօժարակամ, մեծ սիրով ու մանաւանդ՝ ձեռնհասօրէն ու զնահատելի ընդունակութեամբ, այն պատասխանատու, դժուարին աշխատանքը, որ պարտադրուած էր իրեն, Վասպուրականի Կեդրոնական Կոմիտէին կողմէ, որուն ուշագրաւ անդամներէն եղաւ ու մնաց մինչեւ վերջը :

Խօսելու ու մանաւանդ ընդդիմախօսելու բացառիկ ընդունակութիւնն ունէր Միհրան: Ցստակ ձայնով, համոզիչ շեշտերով եւ զօրեղ փաստերով ան ամենայարգուած բեմախօսներէն մէկը դարձաւ Վասպուրականցի ժողովուրդին՝ մասնաւորաբար Սահմանադրութենէն ետք :

Արամի ամենասիրելի ընկերն էր ան : Երկար ատեն միասին կ՚ապրէին անոնք : Իր գործունէութեան ընթացքին եւ իր ուղղութիւնովը միշտ մօտիկ մնաց Արամին, որուն լաւագոյն աջակիցն ու պաշտպանը հանդիսացաւ: Ժողովներու մէջ, կատակով դիտել կը տրուէր, թէ ինչքան նմանութիւն կար այդ երկուքի տեսակէտներուն միջեւ այս կամ այն հարցի մասին :

Եւ սակայն, ճակատագիրը աւելի դժնէ դարձաւ Միհրանին քան Արամին հանդէպ :

Միհրան Սահմանադրութենէն ետք Վանի բանտէն ազատելով անցաւ Գերմանիա, բարձրագոյն կրթութեան հետեւելու : Աւարտեց գերման համալսարանի մանկավարժական եւ հոգեբանական ճիւղը: Երեք տարի ետք հանդիպեցաւ Պոլիս, ուր բախտ ունեցայ կրկին տեսնուելու իրեն հետ, ուր ուսուցիչս եղած էր: Զինքը դտայ նոյն զուարթ ու խանդավառ գործիչի տրամադրութեան մէջ: Միակ նոր որոշումը, որ տուած էր, եւրոպական կրթութիւն ստանալէ ետք, հանրային գործունէութենէ քաշուելով կրթական ասպարէզին մէջ ամփոփուիլն էր, ինչպէս հաղորդեց մեզ թէեւ ոչ այնքան հաստատակամօրէն :

Վան հասնելուն տնօրէն կարգուեցաւ Կեդրոնական վարժարանին, ուր մեծ ոգեւորութեամբ սկսած էր իրագործել իր ծրագրած բարեփոխութիւնները: Բայց կեանքի բուռն հոսանքը, մանաւանդ Վասպուրականի եռուն գործունէութիւնը նորէն դրաւեցին իր կորովին մէկ մասը ու ան նորէն անդամ կը դառնար Վասպուրականի Կեդրոնական Կոմիտէին, մինչեւ Դաշնակցութեան Ը. ընդհանուր ժողովը Կարնոյ մէջ, որուն զնաց մասնակցիլ իբրեւ ներկայացուցիչ բայոնական ժողովին :

Ընդհ. ժողովը աւարտած էր: Պատգամաւորները իրենց շրջանները դարձան, իսկ Միհրան ընդհ. ժողովին մասնաւոր կարգադրութիւնովը ատեն մըն ալ Կարնոյ մէջ մնաց :

Շատերը զգացուցին իրեն վաղահաս վըտանդը, որ կը սպառնար, խորհուրդ տուին Կարինէն հեռանալու եւ անցնելու սահմանը, բայց փոխարէն սա պատասխանը ստացան .

— Ընդհանուր ժողովը պարտականութիւն մը վստահած է ինձ, չեմ կրնար լքել զայն :

Վրայ հասաւ մեծ աղէտը : Տեղի ունեցան Կարնոյ Հայութեան տարագրումն ու ջարդը : Եւ Միհրանն ալ չկայ ...

Չկա՞յ: Մեռա՞ւ ժպիտը անոր կապոյտ աչքերուն, մշտազուարթ հոգիին մէջ խամրեցա՞ւ ծաղիկը իր վառ երազներուն: Բայց նայեցէք, այն ինչ ծաղիկ է, որ կը բացուի սա մեր Արարատի փէշին վրայ : Ա՛ս ինչ ժպիտ է, որ կը փայլի կոկոնին մէջ այդ կարմիր ծաղիկներուն: Ան մեր Միհրանին ժպիտն է: Այն անոր երազներն են, որ կը բացուին թերթ առ թերթ, կարմիր կապոյտ եւ նարինջ, Մասիսի ստորոտը :

Չէ՛, Միհրան Թէրլէմէզեան չէ մեռած:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՎԱՆԱՐԵԱՆ

(Ճակատամարտ», 1920

ՇՈՒԷՏ

« Ահաւասիկ կապոյտ դահլիճը » — կ՚ըսէ առաջնորդը : Այցելուն կը գտնուի կարմիր ազիւսէ ընդարձակ սրահի մը մէջ, կառուցուած իտալական հրապարակի մը ոճով: Եւ, այսուհանդերձ, այսպէս կը կոչուի Սթոքհոլմի քաղաքապետութեան նախասրահը — Կապոյտ դահլիճը : Այս հոյակապ կառոյցին հեղինակը ճարտարապետ Ռ. Իօսթպերկ, մտադրած էր զայն նկարագարդել կապոյտով, սակայն կախարդուած մեծ եւ ծակոտկէն ազիւսներու ջերմ գունագեղութենէն, որոշեց զայն թողուլ «կարմիրով» : «Ոսկի դահլիճը», ուր ամէն տարի տեղի կ՚ունենայ նոպէլեան մրցանակներու բաշխման հանդիսութիւնը, պատուած է խճանկարով մը՝ կազմուած 18 միլիոն խորանարդ կտորներէ : Խորքը ոչ թէ « ոսկեզօծ » է, այլ զուտ ոսկիէ, 16–18 քարաթ խորանարդներէ :

Սթոքհոլմը արժանի է այսպիսի քաղաքապետարանի մը: Անոր աշտարակէն կարելի է դիտել հեռուն մինչեւ ոլորապտոյտ սթոքհոլմեան կղզեխումբը — միջազգային գրականութեան մէջ մտած Ա. Սթրինտպէրկի կողմէ :

Երկրին մէկ ծայրէն միւսը, կը տիրապետեն կարմիրը, դեղինը, կանաչը վառ կամ տժգոյն երանգներով :

Ամբողջ աշխարհի մէջ հռչակաւոր են Սթոքհոլմի նոր թաղերը, ինչպէս՝ Վելլինկպի կամ Փարսթա – Լոյսը կը ստանան ելեկտրակայաններէ, որոնք կը բանին հիւլէական ուժով, երթեւեկութեան հարցը լուծուած է ինքնատիպ ձեւով եւայլն :

Շուէտացին շատ կ՚աշխատի, շատ մարմնամարզութիւն կ՚ընէ բացօթեայ — մօտաւորապէս 1·500·000 շարժիչ նաւակները այս զբաղումին փաստերէն մէկն է միայն — սակայն իր ժամանակին մեծ մասը կ՚անցընէ տան մէջ : Երկար ձմեռը, իր երկար գիշերները կը պահանջեն փոխարինում մը : Զարմանալի չէ, որ բնակարաններու կանոնաւորումը եւ լուսաւորումը դարձած է արուեստ, որ կը կիրարկուի բարձր աստիճանի վրայ :

Ըմբռնելու համար, թէ ինչո՞ւ Շուէտ իսկապէս երբեք չէ ճանչցած անգործութեան պատուհասը, պէտք է դար մը ետ երթալ: 1860ը սեւ տարի մը եղաւ Շուէտացիներուն համար: Սարսափելի երաշտ մը պատճառ եղաւ բերքի եւ անասունի կորուստին: Հրդեհուեցան անտառները: Սով պիտի ըլլար ձմեռը : Մօտաւորապէս քսան հազար Շուէտացիներ մեկնեցան Ամերիկա: Ասիկա սկիզբն եղաւ արտագաղթի շարժումի մը, որ մինչեւ 1925 Մ. Նահանդները պիտի փոխադրէր մէկ միլիոն երկու հարիւր հազարէն աւելի Շուէտացիներ: 1910ին Շուէտացիներուն մէկ հինգերորդը կ՚ապրէր ովիանոսէն անդին : Ի վերջոյ, անոնցմէ շատերը՝ 18 առ հարիւրը — վերադարձան հայրենիք: Առաջին պատերազմէն ետք գաղթը դադրեցաւ, իսկ երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն ետք երկիրը ընդհակառակն իրեն քաշեց զրեթէ կէս միլիոն ներգաղթողներ եւրոպական զանազան երկիրներէ: Այսուհանդերձ, Շուէտ այսօր ունի միայն 17 բնակիչ մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ, բաղդատմամբ Անգլիոյ 225ի եւ Հոլանտայի 378ի:

Ներկայիս բոլոր Շուէտացիներն ալ կ՚աշխատին, այր մարդիկ, կիներ, նոյնիսկ երախաները վարժուած են փոքր տարիքէն վճարովի աշխատիլ, անշուշտ ըստ իրենց կարողութեան : Գոյութիւն ունի լաւ կատարուած աշխատանքի ճըշմարիտ պաշտամունք մը: Փրոֆէսիոնէլ որակումը կը տեւէ ամբողջ կեանք մը: Որոշ արհեստով աշխատաւոր մը պէտք է յարատեւ ճիգեր ընէ, ետ չմնալու համար թեքնիքին կատարած յառաջդիմութենէն: Աշխատաւորները իրենց տրամադրութեան տակ ունին իրենց մասնագիտութիւնը եւ մշակոյթի հորիզոնը ընդարձակելու բազմապիսի միջոցներ : Գոյութիւն ունին օրինակի համար 13 դաստիարակչական ընկերակցութիւններ, որոնք ճանչցուած են եւ օժանդակութիւն կը ստանան կրթական նախարարութեան կողմէ : Ասոնց դասաւանդութիւններուն կը մասնակցին տարեկան մէկ միլիոնէ աւելի չափահասներ, որոնց կարելիութիւն կ՚ընծայուի ձեռք բերելու գիտելիքներ՝ փիլիսոփայութեան, հոգեբանութեան, օտար լեզուներու, երաժշտութեան, գրականութեան, արուեստի, պատմութեան, աշխարհագրութեան, իրաւագիտութեան, տնտեսութեան, բժշկութեան, մարմնամարզութեան վերաբերեալ :

Եւ այսպէս, մարդիկ, որոնք բարձրագոյն ուսում չեն ստացած կ՚ուսանին առանձինն, առանց վկայական ստանալու հեռանկարով, միայն ընդլայնելու համար իրենց մտահորիզոնը : Եւ այս անշահախընդիր տրամադրութիւնը դէպի գիտ...

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Գալով Սէճճատէճի պաշի Իզզէթ պէյին, կրցած էր իր անմեղութեան եւ հաւատարմութեան ապացոյցները տալ եւ ոչ միայն անվտանգ ազատիլ, այլ նոյնիսկ դրամական մեծկակ նուէր մըն ալ ստանալ իր տիրոջմէն:

Ապտիւլ Համիտի սովորութիւնն էր վարձատրել իր այն մարդիկը, որոնց վրայ անիրաւ կասկածներ ունեցած էր:

Ժամի մը չափ իր թիկնաթոռին մէջ թաղուած մնաց այսպէս Օսման պէյ, առանց կարենալ որեւէ գործով զբաղելու. յետոյ մէկ քանի ստորագաս պաշտօնեաներ կանչելով անոնց հրահանգներ տըւաւ եւ պատրաստուեցաւ իր ապարանքը վերադառնալ, երբ պալատական մը գալով լուր բերաւ թէ Վեհափառ Սուլթանը զինքը տեսնել կ՚ուզէր:

Թեթեւ սարսուռ մը անցաւ մառանապետին մարմնէն, երբ սուլթանական հրամանը լսեց, բայց իսկոյն ինքզինքը զսպելով՝ փութաց իր Վեհափառ տիրոջ քով:

— Արդեօք ե՞ս ալ հարցաքննութեան պիտի ենթարկուիմ, մտածեց ճամբան եւ սկսաւ մտովի իր պաշտպանողականը պատրաստել եւ իր հաւատարմութեան ապացոյցները մտաբերել:

Եւ սակայն երբ իր տիրոջ ներկայացաւ, իսկոյն հանդարտեցաւ: Ապտիւլ Համիտ զուարթ ու ժպտուն ընդունելութիւն մը ըրած էր իրեն.

— Օսման, ինչպէս կը տեսնես, հարցուց բարեմոյն դէմքով մը, քանի օր է որ քեզ տեսած չունիմ:

— Փառք Աստուծոյ եւ ձեր Վեհափառութեան, շատ հանդիստ եմ, պատասխանեց մառանապետը խորին ակնածանքով իր տիրոջ առջեւ խոնարհելով:

— Իմ պալատականներուս մէջ գիտես որ ամէնէն աւելի քեզ կը սիրեմ ու քու վրադ վստահութիւն ունիմ:

— Իմ Վեհափառ տէրս զիս չափազանց կը պատուէ այս խօսքերով...

— Շատոնց է որ ինձմէ բան մը չես խնդրած, շարունակեց բռնաւորը միշտ ժպտուն դէմքով:

— Շնորհիւ ձեր Վեհափառութեան բանի մը պէտք չունիմ, ամէն ինչ առատօրէն կը վայելեմ...:

— Քանի որ բանի մը պէտք չունիս, ուրեմն աշխարհի ամէնէն երջանիկ մարդը դուն ես:

— Միթէ կարելի՞ է երջանիկ չըլլալ երբ մարդ բախտաւորութիւնը ունի ձեր բարձր Վեհափառութեան քով ապրելու եւ անոր ծառայելու...

— Իմ բոլոր պալատականներս քեզի պէս չեն մտածեր:

— Ի՛նչպէս, Վեհափառ տէր, միթէ կարելի՞ բան է տարբեր մտածում մը ունենալ:

— Եթէ ամէնքն ալ քեզի պէս մտածէին, մէջերնին դաւաճաններ պիտի չգտնուէր, շարունակեց բռնաւորը, որուն աչքերը տարօրինակօրէն շողացին:

— Վեհափառ տէր, միթէ աշխարհի մէջ կարելի՞ է որ գոյութիւն ունենան այնպիսի անձեր, որոնք ձեր կայսերական անսպառ շնորհներն ու պատիւները վայելելէ ետքը կարենան ձեր նուիրական անձին դէմ դաւաճանել...:

— Ուրեմն չես հաւատար այդպիսի անձերու գոյութեան:

— Վեհափառ տէր, ներեցէք որ չհաւատամ, կմկմաց մառանապետը որ կը սկսէր նեղուիլ խօսակցութեան առած այս ընթացքէն:

— Իսկ եթէ ապացոյցնե՞ր ըլլան մէջտեղ, հարցուց Ապտիւլ Համիտ:

— Այն ատեն, Վեհափառ տէր, հարկ է հաւատալ:

— Եւ ի՞նչպէս պատժելու է այսպիսի դաւաճանները:

— Չեմ կրնար երեւակայել պատիժ մը որ հաւասարի այդպիսի ոճիրի մը:

Ապտիւլ Համիտ պահ մը խօսքը ընդհատեց, ակնարկ մը նետեց իր թիկնաթոռին մօտ սեղանի մը դրուած առարկայի մը որ սեւ չուխայով մը ծածկուած էր, յետոյ մառանապետին դառնալով ըսաւ.

— Գիտես որ հակառակ իմ փափաքիս մեր պետութեան թղթատարական վարչութիւնը շատ յետադէմ է տակաւին...

Օսման պէյ այս խօսքերը լսելով՝ զարմացած իր վեհափառին նայեցաւ, չկրնալով կապ մը գտնել պահ մը առաջուան խօսակցութեան եւ այս խօսքերուն միջեւ:

— Նամակները յաճախ ուշ կը հասնիր, իրենց տեղը կամ բնաւ չեն հասնիր, շարունակեց Ապտիւլ Համիտ:

— Այդպէս է դժբախտաբար, կմկմաց Օսման պէյ:

— Կ՚ուզեմ վերջ մը դնել այս ցաւալի կացութեան:

— Ձեր Վեհափառութեան կամքը անշուշտ իսկոյն պիտի գործադրուի, թէ պէս ամէն բանի մէջ:

— Եւ այս գործը քեզի պիտի յանձնեմ ըսաւ Ապտիւլ Համիտ շեշտակի նայուածք մը նետելով իր մառանապետին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵՄԵ

(Շար. — 118)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՆ ՈՒ ԵԿԱՄՈՒՏԸ

ԽՄԲ.— 1969 Դեկտեմբեր 18ին «Յառաջ»ի մէջ հրատարակած էինք «Նամակ խմբագրութեան» գրութիւն մը, զոր ստորագրած էր ողբացեալ Վահան Էսմէրեան (վեց միլիոնի եկամուտը՝ 6000 խորագրով) : Ցարդ անարձագանգ մնացած էր Էսմէրեանի նամակը, որ հաշիւ կը պահանջէր մարդոցմէ, որ հաւանաբար չէին ուզեր այդ հաշիւները տալ : 1969 Մարտ 28ի թիւով Պոսթընի «Պայքարը» կ'անդրադառնայ այդ գրութեան, հայկական սովորական դարձած մեթոտով մը՝ ուրիշ բանի մասին խօսիլ փոխանակ պատասխանելու արծարծուած խնդրին : Այս առթիւ, եւ ի յաւէտ բացակայութեան Վահան Էսմէրեանի, Պ. Հայկ Թօփաքեան նախկին փոխ-ատենապետ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի (1955 – 66) մեզի ղրկած է հետեւեալ գրութիւնը, հրատարակութեան խնդրանօք.—

Որքան դիտեմ Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կամ անոր Եւրոպայի նորակոչ ներկայացուցիչները չեն պատասխանած —եւ հասկնալի է թէ ինչու, —վաթսուն տարիներէ ի վեր Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամ, նախկին անդամ անոր օրինակաչ Կեդր. վարչութեան ու բարեբար անդամ Վ. Էսմէրեանի փաստացի հարցումներուն : Անշուշտ պատասխան չէ եթէ ոչ ծիծաղելի աճպարարութիւն Նիւ Եորքի Բարեգործականի թիկունք «Պայքար»ի 1969 Մարտ 28ի թիւին մէջ լոյս տեսած տողերը.—

Բարեգործականի կեդրոնին դէմ ըմբոստացող Փարիզի պարոններէն մէկը Դաշնակցական «Յառաջ»ի մէջ նամակ մը հրատարակելով կը պահանջէ որ Հայաստանի համար նախատեսուած գումարները անպայմա՛ն ղրկուին հոն : Երեւակայեցէք, Դաշնակցական ղեկավարները որոնք Հայաստանի գանձը առած ու փախած էին արտասահման, հիմա իրենց թերթով թիկունք կը կանգնին պարոնի մը, որ կ'առաջարկէ դրամ ղրկել Հայաստան :

Ի՞նչ է գաղտնիքը այս խորամանկութեան. արդեօք նոր միջո՞ց մը գտած են Հայաստանի գանձը կողոպտելու :

Կեանքիս մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան չեմ պատկանած որ պատասխանեմ վերի ամբարտաւանութեան :

Գանք խնդրոյն էութեան :

Պ. Վ. Էսմէրեանի դրած հարցումները շատ պարզ ու յստակ են :

— Ո՞վ գործածեց, ի՞նչի գործածուեցան Հ. Բ. Ը. Միութեան վստահուած Ռ. Մարկոսեան հիմնադրամը ու եկամուտները : Ո՞ւր են անոր հաշիւներէն պակսող քանիցս կրկնապատկեալ կամ հիներու վրայ ձրի բաժնուած 4–5 միլիոն տոլարի նստող արժեթուղթերը (եւ ասոնց զուգահեռաբար Հ. Բ. Ը. Միութեան բուն դրամագլուխներէն պակսող 18 – 20 միլիոն տոլարը) եւ ինչո՞ւ մայր հայրենիք չեն ղրկուիր անոր պատկանող եկամուտները :

Բաց նամակով մը եւ հարիւր տոկոս չէզոք Ազգ. բարերարի մը կողմէ դրուած այս հարցումներուն դէմ՝ «Արդեօք Դաշնակցութիւնը նոր միջո՞ց մը գտած է Հայաստանի գանձը կողոպտելու» գրելը կը նշանակէ, առնուազն, լրջութեան պակաս եւ անարգանք մը ամերիկահայ թերթի ընթերցողին :

Իբր ատենադպիր Ռափ. Մարկոսեան հիմնարկի վերակազմեալ ընկերակցութեան պարտք կը զգամ հաստատելու թէ մեր նորող հանդուցեալ պատուոյ նախագահ Վահան Էսմէրեանի գրութեան մէջ երեւցած թուանշանները կը համապատասխանեն իմ քովս գտնուող վաւերաթուղերուն տուեալներուն :

Թղթածրարիս մէջ են, ի մէջ այլոց՝

— Նօտարեալ պատճէն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ռափ. Մարկոսեան Հիմնարկի ձուլման համաձայնագիրը, որով առաջինը յանձնառու կ'ըլլայ, առանց որեւէ վերապահումի, շարունակել Ռ. Մարկոսեան կտակի պարտաւորութիւնը :

— Նոյն ընկերութիւններու լիազօրներու կողմէ ստորագրուած ցանկը արժեթուղթերուն, (Ռ. Մ. Հիմնարկէն Հ. Բ. Ը. Միութեան փոխանցուած) :

— 1946էն 1958 (12 տարիներ յետոյ) ղրկուած հաշուետու տախտակ մը, եւ 1959էն 1966 տարիներու «հաշուետուութիւն»ներ, որոնց անճշդութեան մասին բողոքելու առիթը ունեցանք եւ որոնց մասին աւելի մանրամասնօրէն կրնանք արտայայտուիլ : — Ամերիկեան դրամատան մը կողմէ պատրաստուած ու բաժնեթուղթերու արժէքներու վերաբերեալ տեղեկագիրներ եւայլն, եւայլն :

Ցարդելով այս հիւրընկալ սիւնակներուն նեղութիւնը, մէկդի դնենք օրական երկու կամ երեք սիւնակներու կարօտող հաշուական մանրամասնութիւնները եւ մեր կարգին դնենք, հարցում մը, բարոյական գետնի վրայ :

1946էն ի վեր Մարկոսեան դրամագլուխը կը գտնուի Նիւ Եորքի Հ. Բ. Ը. Միութեան տրամադրութեան տակ : Եկամուտները կ'արձանագրուին «սառած հաշիւ»ի մը, այսինքն անգործածելի ... Հոդ չէ թէ — եւ մենք քաջ գիտենք եւ փաստն ալ ունինք — դրամագլուխ եւ եկամուտ գործածողներ պակսած չեն եւ առաջինը՝ բուն Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. գրասենեակը որ եկամուտներուն տասը առ հարիւրը վար կը դնէ իբր վարչական ծախս, այսինքն վեր ի վերոյ Ֆրանսահայ սաներուն վերապահած ու Մարկոսեան Հիմնադրամի եկամուտերէն գործածուած գումարին հաւասար բաժին մը ... Առիւծի բաժինը : Մնացեալը՝ հասոյթին չորս հինգերորդը 23 տարիներէ ի վեր սառած է, «Ամերիկեան սովետական պաղ պատերազմ»ը պատրուակելով :

Պահ մը միայն ընդունինք որ պատրուակը իրաւացի պատճառ մը ըլլար եւ դնենք մեր հարցումը :

Քանի որ Զուիցերիայէն Ամերիկա փոխադրուած դրամագլուխի մը 1946 – 1956 շրջանին եկամուտները կարելի չէր Ամերիկայէն մեկնելով գործածել կտակով կանխորոշուած ու նօտարեալ յանձնառութեամբ հաստատուած նպատակին, այսինքն ղրկել Մայր հայրենիք, կը կարծէ՞ք որ Միութեան վարիչները այնքան միամիտ էին որ չէին կռահած թէ Միութեան ամերիկանացումովը (եւ կրնանք գրել Մարկոսեան Հիմնարկի վարչութեան վերջին երկու ապրողներու մահովը) պիտի թաղուէին նաեւ Մարկոսեան Հիմնարկ ու հաշիւ պահանջելու իրաւասու մարմին եւ անձեր : (Այս մասին յատկանշական նամակներ ալ չեն պակսիր) :

Սակայն Նիւ Եորքի Հ. Բ. Ը. Միութեան վարիչներուն հաշիւները այս կէտին վրայ ալ անճիշդ էին : Տիարք Վ. Էսմէրեան եւ Գ. Աղաթօն պէյ խոհեմութիւնը ունեցան վերակազմելու օրինական բոլոր տուեալներով օժտուած ընկերութիւն մը որուն փոխանցեցին իրենց բոլոր իրաւասութիւնները (ի մէջ այլոց վեց ամիսը անդամ մը Բարեգործականէն հաշիւ պահանջել ...) :

Պահանջեցին նաեւ, Նիւ Եորքի վարիչներէն, որ Մարկոսեան «սառած» եկամուտներէն մաս մը — շուրջ չորս հարիւր հազար տոլար — յատկացուին Երեւանի Համալսարանի գիտական բաժնին ղրկելու ամէնէն արդիական գործիքներ, Անգլիայէն, Գերմանիայէն, Զուիցերիայէն, Ճափոնէն եւ Ֆրանսայէն, ըստ բասթէօրեան հաստատութեան փրօֆէսէօրներէն Պ. Տէրվիշեանի ցուցմունքներուն :

Մեր տրամադրութեան տակ ունինք նաեւ շատ յատկանշական նամակ մը զոր Պ. Էսմէրեանին ղրկած է Տոքթ. Վ. Մկրտիչեան, (Ա. փոխ – նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ. Կեդրոնական վարչութեան) որ ինչե՛ր կ'ըսէ ...

ՀԱՅԿ ԹՕՓԱՔԵԱՆ

թիւնն ու մշակոյթը աւելի ակնառու է այսպէս կոչուած «ժողովրդական միջնակարգ վարժարաններու աշակերտներուն մօտ : Ստեղծուած 1860ին, այս վարժարանները ընդհանուր գիտելիքներ կ'ընծայեն իննամեայ պարտաւորիչ տարրական վարժարաններու շրջանաւարտ չափահասներուն :

Բոլոր աշակերտները գիշերօթիկ են, իսկ դասընթացքները կը տեւեն ինը տարի : Գոյութիւն ունին նաեւ տարբեր տեսակի յայտագիրներ — դասախօսութիւններ, գեղարուեստական շրջանակներ եւ այլն—որոնք բխելով այն աւանդութենէն, որ երեւան եկաւ եւ զարգացաւ գիւղերու մէջ իբրեւ հետեւանք սքանտինաւեան երկարատեւ ձմեռուան երկար գիշերներուն : Այս լրջամիտ, ջանասէր, ճարտար մարդիկը, որոնք հաւասար յարգանքով կը վերաբերին որեւէ աշխատանքի հանդէպ եւ շարունակ կը ձգտին դէպի ինքնակատարելագործում, իրենց ամբողջ էութեամբ եւ պատմութեամբ կը ներկայացընեն շուէտական յառաջդիմութեան շարժիչ ուժը :

Ք.

ԱԹ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՄԻՏՔԵՐԷՆ

Մի բան կայ, որ ամէն մարդ ունի — դա յոյսն է :

×

Մայրս ասում էր՝ զրկուողը կ'ապրի, զրկողը չի ապրի :

×

Ճանաչել ճոխութեան զռեհկութիւնը : Լինել պարզ, գրել պարզ, խօսիլ պարզ :

×

Մահը մեր հաշուի մէջ չէ, մենք ենք նրա հաշուի մէջ :

×

Անվախ մարդը իրա գլուխը կ'ուտէ՝ աշխարհի համար, վախկոտ մարդը գլուխ կը պահէ՝ աշխարհին ուտելու համար :

×

Կեանքը չօշափելի երազ է, երազը՝ անշօշափելի կեանք :

×

Ամբոխը չգտնուած հանք է :

×

Կեանքը տարբերւում է սովորական երազից նրանով, որ աւելի երկար է :

×

Մեր ամբողջ գիտութիւնը, եւ հազար դարեր յետոյ ձեռք բերուած գիտութիւնը եւս, մի կանթեղ է տիեզերական խորհուրդների անծիր խաւարների մէջ :

Քաղեց ԱԲԱՍ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (472)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ինչո՞ւ :

Վասնզի քաղքենիութիւնը յագուրդ զըտած շահն է : Երէկ ախորժակ ունէր ան, այսօր լիուլի կը վայելէ, վաղը պիտի յաղենայ : Նափոլէոնէն ետք 1814ի երեւոյթը նաեւ 1830ին տեղի ունեցաւ Շարլ Ժ.էն ետք :

Քաղքենիութիւնը մարդոց դաս մը համարել ուզուեցաւ՝ յանիրաւի :

Քաղքենիութիւնը պարզապէս ժողովուրդին զոհ մասն է : Քաղքենին այն մարդն է որ հիմա նստելու ժամանակ ունի : Աթոռ մը դաս մը չէ :

Բայց մարդիկ շատ կանուխ նստիլ ուզելով կրնան մարդկային սեռի ընթացքն իսկ արգիլել : Քաղքենիները շատ անդամ ունեցած են այս յանցանքը :

Ցանցանք մը ընելու կարողութիւնը դաս մը կազմելու իրաւունք չէ : Եսասիրութիւնը ընկերային կարգաւորութեան բաժանումներէն մէկը չէ :

Այլ սակայն նաեւ եսասիրութեան նըկատմամբ պէտք է իրաւասէր ըլլալ. այն վիճակը զոր 1830ի ցնցումէն ետք՝ ազգին քաղքենիութիւնը ըսուած մասը կը փափաքէր ունենալ, չէր այն անշարժութիւնը, որ անտարբերութեամբ եւ ծուլութեամբ կը խառնուի եւ որ փոքր ինչ նախատինք կը պարունակէ եւ ոչ ալ այն քունն էր որ երազներու մատչելի վայրկենական մոռացում մը կ'ենթադրէ այլ դադար մըն էր :

Դադարը բառ մըն է որ երկու զարմանալի եւ գրեթէ հակասական նշանակութիւն ունի Ֆրանսերէնի մէջ. չուող զօրք, այսինքն շարժում, նաեւ կայան, այսինքն հանդիստ կը նշանակէ :

Դադարը ուժերը նորոգել է. սպառազէն եւ արթուն հանդչիլ է. կատարուած իրողութիւն է այն, որ պահնորդներ կը դնէ եւ զգոյշ կը կենայ : Դադարը կ'ենթադրէ երէկուան կռիւը եւ վաղուան կըռիւը :

1830ին եւ 1848ին միջնավայրն է ան :

Ինչ որ կռիւ կ'անուանենք հոս, կրնայ նաեւ յառաջդիմութիւն անուանուիլ :

Արդ, քաղքենիներուն, ինչպէս նաեւ պետական մարդոց այս դադար բառին նշանակութիւնը ունեցող մարդ մը : Թէեւ «բայց» մը պէտք էր, խառնակազմ անհատականութիւն մը, որ յեղափոխութիւն, նաեւ մտայնութիւն նշանակէր, ուրիշ խօսքով ըսենք անցեալը եւ ապագան ակներեւապէս իրարու յարմարցնելով ներկան հաստատէր :

Այս մարդը գտնուած էր բոլորովին պատրաստ : Անունն էր Լուի Ֆիլիփ տ'Օռլէան :

Խորհրդարանի 221 անդամները թագաւոր ըրին Լուի Ֆիլիփը : Լաֆայէթ թագադրութեան պաշտօնը կատարելով, «հանրապետութեան լաւագոյնը» անուանեց զայն : Փարիզի քաղաքատունը Ռէյմի մայր եկեղեցիին յաջորդեց :

Կատարեալ դահը կէս դահի փոխուեցաւ : Այս փոխանակութիւնը եղաւ ահա «1830ին գործը» :

Երբ ճարպիկները լմնցուցին, իրենց տուած լուծումին ահագին պակասութիւնը երեւցաւ : Այս ամէնը բացարձակ իրաւունքին հակառակ եղած կատարուած էր : Բացարձակ իրաւունքը, կը բողոքեմ, աղաղակեց, եւ աներեւոյթ եղաւ. ահարկու աներեւութիւն :

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԼՈՒԻ ՖԻԼԻՓ

Յեղափոխութեանց բաղուկը սարսափելի եւ ձեռքը բարեբախտ է. ուժով կը զարնեն եւ աղէկ կ'ընտրեն : Նոյնիսկ եթէ անկատար, այլասերած եւ նախատուած, եւ 1830ի յեղափոխութեան պէս կրտսեր յեղափոխութեան վիճակին ալ ինկած ըլլան, գրեթէ միշտ բաւական նախախնական պայծառութիւն կ'ունենան, եւ հետեւաբար դէշ կերպով չեն իյնար : Անոնց խաւարումը հրաժարում չէ բնաւ :

Սակայն շատ չպարծինք. յեղափոխութիւններն ալ կը սխալին :

Դառնանք դէպի 1830ը :

1830 իր շեղումին մէջ բարեբախտութիւն ունեցաւ :

Թագաւորը աւելի կ'արժէր քան թէ թագաւորութիւնը այն հաստատութեան մէջ, որ կիսատ մնացող յեղափոխութենէ մը ետք կարգաւորութիւն անուանուեցաւ :

Լուի Ֆիլիփ հաղուագիւտ մարդ մըն էր :

Լուի Ֆիլիփ այնքան արժանի է յարգանքի, որքան պախարակուելու արժանի է իր հայրը, թէեւ ասոր յանցանքը մեղմացուցիչ պարագաներու շնորհիւ անշուշտ պիտի թեթեւնայ պատմութեան առջեւ, Լուի Ֆիլիփ բոլոր մասնաւոր առաքինութիւնները եւ հասարակային առաքինութեանց շատը ունէր. իր առողջութեան, հարստութեան, անձին եւ դործերուն հոդ կը տանէր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նաբ.)

Ղուկասեանց եղբայրներ հիմնարկութիւնը, Սերժ եւ Ռոլան Պէօքլէռ ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԱԲՐԱՀԱՄ ՂՈՒԿԱՍՕՖԻ

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը՝ 60 Ավընիւ Ֆոշ, Փարիզ, Ապրիլ 27ին, 97 տարեկանին :

Արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ մը տերիմ շրջանակի մը մէջ, Ապրիլ 29ին, ժամը 10ին: Ըստ ողբացեալին փափաքին, թաղումը կը կատարուի Ժընեւ :

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահագդ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Էլմաս Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Թագւոր Շահինեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն – Ժեռոմի թաղականութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Սրբուհի Մինասեանի (ատենապետուհի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին) մահուան տրխուր առթիւ իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յակոբ Թոքաթլեան, Այրի Տիկին Էսմէրեան, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան եւ զաւակը՝ Սելին եւ ընտանեկան պարագաները իրենց խորիհն շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր մասակից եղան իրենց վշտին, իրենց կնոջ, զաւկին, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՍՈՖԻ ԹՈՔԱԹԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Էսմէրեան)

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի նահատակներուն, բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ՄՈՒԹԷՆԻ (Տէսինի քաղաքապետ) :

Պատուոյ նախագահութեամբ՝

Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՅԷՐՃԵԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ Մեծ Եղեռնի Յանձնախումբի:

Մայիս 4, Կիրակի առաւօտ հոգեհանգիստ, պատարագ: Պատարագէն ետք ծաղկեփունջի զետեղում Յուշարձանի վայրը :

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏՐԵԱՆ

Պիտի խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին, պիտի ըլլան աւուր պատշաճի արտասանութիւն և երգ:

Կ'ՈՒԶՈՒՒՆ

Երախաներու տափատի (փանթալոն) շինող մը (Ֆապրիքան) ձեռնարկուներ (անթրբփրնէօր) կը փնտռէ : Դիմել՝

POLERAY

5, Rue Moret, Paris (11e)

Métro Ménilmontant

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

ԼԻՈՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պետրոսեան իրենց աղջկան ամուսնութեան ուրախ առիթով, «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն յիսուն Ֆրանք եւ քսան Ֆր. ալ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին համար : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԶՐՈՅՑ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ

Շաբաթ, Մայիս 3, ժամը 20·30ին

Նիւթ՝ Հայ երիտասարդութիւնն ու իր ներկայ հարցերը :

Կը խօսի ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը հրաւիրուի ի մասնաւորի Փարիզի հայ երիտասարդութիւնը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն :

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւնը կը հրաւիրէ հայ երիտասարդութիւնը անխտիր, վիճաբանական բանախօսութեան մը, 32 բիւ տը Թրէվիզ, առաջին յարկ, այս Շաբաթ ժամը 17–20, նիւթ ունենալով «Մշակոյթը», ղեկավարուած Պ. Արա Տէյիրմէնճեան, Օր. Գաթիա Տէրտէրեան, Պ. Վահան Սեթեան, Օր. Անի Քէշիշեան, Պ. Աբգար Մարտիրոսեան եւ Պ. Բաֆֆի Հազպանեանի կողմէ :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, (Քաֆէ Լիոն), սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկ. Յ. Շիրվանեանի բնակարանը :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Զորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին Լիոնի եկեղեցւոյ սրահը՝ 295 Բիւ Պուալօ :

Կը խօսի Շ. ՊԱՐՈՆԵԱՆՑ

Նիւթ՝ Հայկ. աշխարհագրութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

RESTAURANT
AU
MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍՍՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչք մը (Վոտկա, եւն.) :

FERMÉ LE LUNDI ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, 4 Մայիս, ժամը 15ին Սալ Կավօ (Մէթրօ Միրոմէնիլ)

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Հայրապետական պատու բակ Եւրոպայի Հայոց)

Նախագահութեամբ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱԼԵՔ – ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբը

Ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Պ. Մ. Գարանֆիլեան (երգ), Պ. Ժ. Թորգոմեան (ջութակ) :

Արտասանութիւններ խմբական, առանձին եւ հայկական պարեր վարժարանին աշակերտուհիներուն կողմէ :

Գին 15, 10, 7 ֆրանք

Հաց Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԲԺ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ Լ. Փիրանտելլօ թատերագիրը:

Զորեքշաբթի, Մայիս 7, ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի նպաստ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» շաբաթաթերթին

Կիրակի, Մայիս 4, ժամը 16էն 24

SALONS DES AMBASSADEURS 2, Avenue Gabriel — Métro : Concorde

Նուագախումբ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը իր նոր յայտագրով

ՃՈԽ ԵՒ ԱՌԱՏ ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներուն ինչպէս նաեւ Նոր Սերնդականներուն՝ 10 Ֆրանք

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 797–71–98 ամէն օր ժամը 18էն 20

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերնդականներու մօտ, ինչպէս նաեւ

Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e).

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20էն սկսեալ

Ի պատիւ Փարիզ ժամանող պատգամաւորներու եւ հիւրերու

ՕԹԷԼ ՌԻՋ, ՎԱՆՏՈՄ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Երկսեռ Ակումբին կողմէ : Գեղարուեստական հակիրճ յայտագիր :

Պիտի մեներգէ՝ Տիկ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷՅԵԱՆ, դաշնակ՝ Օր. Ն. ԱԺՏԷՐԵԱՆ, ջութակ՝ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ, « ՍՕՍԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

ՊԻՒՖԷ Մուտքը՝ անձնական հրաւիրատոմսով

Պատգամաւորներու եւ հիւրերու անձնակ ան քարթերը մուտքի իրաւունք կուտան :

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նախագահութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Զորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը՝ 7, 8 եւ 9 Մայիս 1969ին, Կրան տ'Օթէլի, Օփերայի հրապարակ, Սալոն Լուի 16րդի շքեղ սրահին մէջ

Ողջոյնի խօսք՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԷ

Նախագահ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի

Օրական երեք նիստ՝ առաւօտուն ժամը 9·30էն ժամը 1 յետմիջօրէի, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19, գիշերը՝ ժամը 21էն 24 :

Ցերեկին հաւաքական ճաշ պանդոկին մէջ, իսկ իրիկունը՝ ընթրիք ըստ պահանջի

Համագումարին մուտքը՝ պատգամաւորի կամ այլ անձերու, անձնական տոմսով է: Ունկնդիր հիւրերու տոմսի թիւը սահմանափակ է, սրահին բաւարարութեան չափով :

ՃԱՇ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՓԱԿՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9, ժամը 20ին, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ 18, Ավընիւ Տը Սիւֆրէն:

Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Եւրոպայի Հայր. պատուիրակ)

Տիկիններ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

Խօսք՝ նախագահ՝ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԷ

Ուղերձներ եւ գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Պիտի մեներգեն՝ Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ, պիտի արտասանեն՝ Տիկին ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏԸՇԵԱՆ եւ Օր. ԱՆԱՅԻՍ ԱԹՄԱՃԵԱՆ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մուտքի տոմս՝ 60 Ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ նաեւ յաջորդ գիշերուան :

Պարահանդէսին ազատ մուտքի

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն

Շաբաթ, երեկոյ, 10 Մայիս 1969, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Պիտի երգէ՝ սիրուած երգչուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Մուտք՝ առանց ընթրիքի 20 Ֆրանք :

Ուսանողներու եւ զինուորականներու՝ 10 Ֆրանք, փափաքողներուն պիտի սպասարկուի «Լընչ»՝ գին 50 Ֆրանք

Պարահանդէսին մուտքը ազատ է Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի երիտասարդաց ակումբի երկսեռ անդամներուն համար :

Արտասահմանի հիւրերու ի դիւրութիւն, սեւ զգեստը պարտաւորիչ պիտի չըլլայ այրերու համար, բայց կը թելադրուի գոնէ գոց գոյն զգեստ, նախընտրաբար կապոյտ :

Պարահանդէսին ընթացքին պիտի քաշուի ՄԵԾ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտ. Ակումբին կողմէ, միակ ՄԵԾ ՊԱՐԳԵՒԸ ըլլալով Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի նուիրած ինքնաշարժը Ռընօ 10 Մաժօր: Վիճակահանութեան տոմսի գին՝ 10 Ֆրանք :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 3 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11503 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.503

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՆԻՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

(1879 – 1969)

Իննսուն տարի առաջ, 1879ին Պոլսոյ մէջ կը հիմնուէր Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը, նպատակ ունենալով բանալ աղջկանց վարժարան մը :

Մինչեւ այդ թուականը իգական սեռի դաստիարակութիւնը գրեթէ զանց էր առնուած, մինչ մանչերու համար բազմաթիւ դպրոցներ կը բացուէին Պոլսոյ եւ գաւառի մէջ :

Զարթօնքի շրջան էր արեւմտահայութեան համար : 1840ական թուականներէն սկսեալ «լուսաւորեալ»ները յաղթած էին «խաւարեալ»ներուն : 1860ին Ազգային Սահմանադրութիւնը նոր դարագլուխ մը կը բանար : 1878ին Հայկական Հարցը Պերլինի մէջ օրակարգի խնդիր կը դառնար : Հայրենաշունչ բանաստեղծներ ու գրագէտներ ազգային, հայրենասիրական ոգին կ'արծարծէին երիտասարդութեան մէջ :

Դպրոց բանալու, սերունդ կրթելու սէրը վարակած էր մտաւորական ու բարեկեցիկ դասակարգը : Կիլիկիան եւ այլ անուններու տակ կը կազմուէին կրթական նպատակով ընկերութիւններ, որոնք յետագային կը ձուլուէին Միացեալ ընկերութիւն անուան տակ, նպատակ ունենալով վարժարաններ բանալ գաւառի հայաշատ քաղաքներուն մէջ : Ուսուցիչ եւ դասագիրք հայթայթել անոնց :

Զգալի էր ուսուցչի, մանաւանդ ուսուցչուհիի պակասը :

Քանի մը նուիրեալներ՝ Օր. Թագուհի Պալթազարեան, Տիկին Արմաւենի Մինասեան եւ Նուրիցա Սիմոնեան հիմնեցին Դպրոցասիրացի վարժարանը, որ պիտի դառնար տնկարան մը : Անոր շրջանաւարտուհիները պիտի ղրկուէին գաւառ՝ իբրեւ ուսուցչուհի պաշտօնավարելու համար դպրոցներու մէջ :

Դպրոցասիրացը բարերար դեր պիտի կատարէր արեւմտահայութեան կրթական կեանքին մէջ, արդարացնելով իր կոչումն ու առաքելութիւնը : Բազմաթիւ ուսուցչուհիներ պիտի երթային գաւառ սերունդ կրթելու :

Առաջին աշխարհամարտը տակնուվրայ պիտի ընէր հայ ազգային կեանքը բոլոր մարզերու մէջ : Հարուածը պիտի հասնէր նաեւ Դպրոցասիրացին, որ սակայն յարմարելով պայմաններուն, պիտի վերածուէր աղջկանց որբանոցի մը, ուր պիտի պատսպարուէին Մեծ Եղեռնէն ազատած բեկորներ :

Դպրոցասէրը կ'ունենար տեսչուհի մը՝ 1898ի շրջանաւարտուհիներէն Օր. Ակիւլինէ Ճէլալեանը (յետագային Տիկին Համբարձում Պօյաճեան – Մուրատ), որ կազմակերպչական բացառիկ կարողութեամբ օժտուած, պիտի յաջողէր կրթական այս հիմնարկութիւնը փրկել ահաւոր փոթորիկէն եւ զայն հասցնել խաղաղութեան նաւահանգիստը, ապահովելով անոր տեւականութիւնը :

Իզմիրի աղէտէն ետք, Տիկին Մուրատ 1922ին իր 90 սանուհիները Պոլսէն տարաւ Սելանիկ, տարի մը ետք զանոնք փոխադրելու համար Մարսէյլ : Հուսկ ուրեմն 1928ին Դպրոցասէրը վերջնապէս հաստատուեցաւ Փարիզի արուարձան Ռէնսիի իր ներկայ շէնքին մէջ, Նիրը Իսթ Բիլիֆի յանձնած 350 աշակերտուհիներով :

Տարիներու ընթացքին պակսեցաւ աշակերտուհիներու թիւը, որ ներկայիս 70էն պակաս է :

1946էն ի վեր դպրոցը բարձրացած է Ֆրանս. Լիսէի աստիճանին, սակայն այդ իրաւունքէն ցարդ չեն օգտուած աշակերտուհիները, որոնք երրորդ դասարանէն ետք չեն շարունակեր այնտեղ իրենց ուսումը :

Դպրոցասէրը արեւմուտքի մէջ հայ աղջկանց միակ վարժարանն է : Ունի իր սեփական շէնքը, որ շնորհիւ վերջին տարիներու բարեզարդութեանց, կը ներկայացնէ հանգստաւէտութեան բոլոր պայմանները :

Վարժարանի խնամակալ մարմինը կարելին կ'ընէ ապահովելու համար վարժարանին բարգաւաճումը, հայ եւ ֆրանսացի կարող ուսուցիչներու խնամքին տակ :

Զգալի է սակայն կարեւոր պակաս մը : Դպրոցասէրը չունի հանդիսասրահ մը, ուր կարելի ըլլար կազմակերպել հանդէսներ ու դասախօսութիւններ : Քանի մը տարի առաջուան փորձը ցոյց տուաւ թէ ինչ մեծ բազմութիւն ներկայ կ'ըլլար դասախօսութեանց դպրոցի նեղ սրահին մէջ :

Վարժարանը տրամադրելի հող ունի հանդիսասրահի մը կառուցման համար : Բարերար մը կրնայ յանձն առնել կառուցման ծախքը՝ ազգօգուտ գործ մը կատարելու եւ իր յիշատակը յաւերժացընելու համար :

Հանդիսասրահին շնորհիւ Փարիզի Հայերը առիթ պիտի ունենան յաճախ այցելելու Դպրոցասէրի վարժարանը, հաճելի եւ օգտակար ժամեր անցընելու եւ հոգեկան կապ հաստատելու համար վաղուան սերունդին մայր դառնալու կոչուած աշակերտուհիներուն հետ :

Գուրգուրա'նք, թեւ թիկունք հանդիսանանք Դպրոցասէրին, որ 43 տարի Պոլիս իր կոչումին ծառայելէ ետք, 47 տարիէ ի վեր սփիւռքի մէջ կոչուած է ծառայելու ազգապահպանման նուիրական գործին :

Իր իննսունամեակին առթիւ նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք մեր աղջիկներու հայեցի դաստիարակութեան նուիրուած միակ վարժարանին, որպէսզի վառ ու անշէջ մնայ ճրագը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

Փոմփիտուէն եւ Տէֆէռէն ետք, ընկերվարական միացած կուսակցութեան (ՓէԷՍ ԻԻ) ընդհ. քարտուղար՝ Միշէլ Ռոքառ իր թեկնածութիւնը դրաւ : Իր պատճառաբանութիւնն այն է որ այդ որոշումը տուած է տեսնելով թէ ձախը չի կրնար համաձայնիլ մէկ անձի շուրջ : Ուրեմն պէտք է Կիրակի օրուան սպասել վերջնապէս վստահ ըլլալու համար Կասթոն Տէֆէռի թեկնածութեան մասին, տրուած ըլլալով որ կը խօսուի նաեւ Ալէն Սավառիի, որ կրնայ պատճառ դառնալ որ համայնավարները առանձին թեկնածու չներկայացնեն եւ համաձայնին Սավառի մինչ չեն համաձայնիր՝ Տէֆէռի : Այս ամբողջը «խաղեր» են Ֆ. Միթերանի համար, որ անշուշտ դժգոհ է : Կեդրոնը կը շարունակէ յուսալ Ալէն Փոհէրի թեկնածութիւնը մինչ Ժիսքառ բոլորովին կը միանայ Փոմփիտուի :

× Մայիս մէկը շատ խաղաղ անցած է Փարիզ եւ գաւառ : Աւանդական միւկէն, այս տարի ընդունուած է փոխանցման շրջանի նախագահ՝ Ալէն Փոհէրի կողմէ :

Փոքր ցոյցերու փոքր փորձեր եղած են Փարիզ եւ այլուր առանց հետեւանքի, արդէն սենտիքաները ջնջած են աւանդական տողանցքները :

ՆԱՍՐԻ ՃԱՌԸ

Մայիս մէկի առթիւ Նասր շատ բուռն ճառ մը խօսած է Իսրայէլի դէմ, շեշտելով «մենք ալ իրաւունք ունինք քաղաքային կայաններ ռմբակոծելու թշնամիին մօտ» : Ասիկա կ'ըսուի իսրայելեան յարձակման պատճառաւ Նեղոսի ամբարտակին վրայ : Ինչպէս միշտ երկու կողմերը բոլորովին տարբեր բացատրութիւններ կուտան : Ըստ Գահիրէի ոչ մէկ իսրայելցի զինուոր եգիպտական հող մտած է, յարձակումը եղած է օդանաւերով եւ ձախողած է : Իսրայելեան աղբիւրները բոլորովին տարբեր բաներ կ'ըսեն Ոչ մէկ օդանաւ ռմբակոծած է եգիպտական հողամասը, այլ քոմանտօ մը մտած է Եգիպտոս, մինչեւ 250 քիլմ., առանց ոչ մէկ դիմադրութեան հանդիպելու :

Ամէն պարագայի մէջ, Իսրայէլ թէ արաբական երկիրները, մթնոլորտը շատ լարուած է եւ կ'ըսուի թէ աւելի ծանր է քան 1967ի վեց օրուան պատերազմի նախօրեակին :

× Լիբանանեան տագնապը չէ լուծուած եւ էլ ֆաթն ալ սկսած է աւելի «տեղաւորուիլ» եւ պայմաններ դնել Կ'ըսուի թէ բազմաթիւ ֆետայիններ Սուրիայէն Լիբանան եկած են հաստատելու Մինչ այդ նախագահ Հելու կը շարունակէ վարչապետ մը փնտռել : Ճումպլաթ (յառաջդիմական ընկերվարական կուսակցութիւն) կը մերժէ միակ կարելի նկատուած դահլիջը՝ Ռաշիտ Քարամէ, ինչպէս նաև Քամիլ Շամունի կուսակցութեան մասնակցութիւնը որեւէ դահլիճի : Կը պնդէ որ Լիբանան զօրավիգ կենայ պաղեստինեան քոմանտոներուն : Ճուպլաթի կողքին է Ապտուլլահ Եաֆի, որ նոյնը կ'ուզէ, արդ որեւէ կառավարութիւն որ ոչ Ճումպլաթի, ոչ Եաֆիի օժանդակութիւնը վայելէ չի կրնար երկար տեւել : Միւս կողմէ երրեակ զինակցութիւնը (Ազգ. պլոք, Ֆալանժ, Ազատական Ազգ. կուսակցութիւն) տրամադիր է զօրավիգ կենալու Քարամէի, բայց չուզեր որ բացարձակ ազատութիւն տրուի Ֆետայաններուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ ինչպէս գրած էինք զինուորական տողանցք տեղի չունեցաւ այս տարի Մայիս մէկին : Եւ Բրեժնեւ շատ խաղաղասէր ճառ մը խօսեցաւ շեշտելով թէ պիտի պաշտպանեն խաղաղ համակեցութեան սկզբունքները

ՊԱՂՏԱՏԻ կառավարութիւնը ՄԱԿին դիմեց Պարսկաստանի հետ իր տարակարծութիւնը կարգադրելու համար Պաղտատ կը շեշտէ որ Իրաք միակողմանի կերպով ջնջելով երկու երկիրներու միջեւ եղած համաձայնութիւնը «միջազգային օրէնքի բացայայտ բռնաբաւումը ըրաւ» :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ ժողովուրդը, հակառակ ոստիկանական եւ զինուորական ուժերու հաւաքուած է Վենչեսլասի հրապարակը : Քաղաքական դէմքերն ալ զանազան շրջաններ այցելած են «նոր» խօսքեր ըսելու համար :

ԱԼԷՆ ՓՈՀԷՐ առջի օր հրաւիրած էր ձայն – պատկերասփիւռի վարչական խորհուրդի նախագահը յիշեցնելու համար անոր թէ 1964 Յունիս 27ի օրէնքին համաձայն, իր վարչութեան պարտականութիւնն է որ տրուած լուրերը առարկայական եւ ճիշդ ըլլան եւ հսկելու որ մտածումի գլխաւոր հոսանքները եւ կարծիքի մեծ հոսանքներ կրնան արտայայտուիլ ձայնպատկերասփիւռի միջոցաւ : Արդէն կարգ մը «կողմնակի» յայտագրեր (վիճաբանական ասուլիս, Քառորդ ժամը տ'Ասթիէի եւն.) ջնջուած են մինչեւ նախագահական ընտրութիւն :

ՃԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 12ին, Մոսկուայի պատկերասփիւռի սրահին մէջ սկսած է ճատրակի միջազգային առաջնութեան մրցախաղը : Առաջին մրցորդներն եղած են Տիգրան Պետրոսեան, որ ճատրակի աշխարհի ախոյեանն է եւ Սպասսկի, որ կը նկատուի շատ վտանգաւոր մրցորդ մը ախոյենութեան գծով :

Ծանօթ է, թէ 1966ին Սպասսկի մեծ ճիգ թափեց պարտութեան մատնելու համար հայազգի ախոյեանը, սակայն չյաջողեցաւ : Այժմ Պետրոսեան քառասուն տարեկան է, իսկ Սպասսկի՝ 32 : Այլ խօսքով երկուքն ալ կը գտնուին իրենց հասուն տարիքին մէջ, միւս կողմէ, սակայն, համաձայն Պետրոսեանի մօտիկ բարեկամներուն, ան ներկայիս շատ վտանգաւոր հակառակորդ մըն է իր աւելի երիտասարդ յաւակնորդին համար :

Հետեւելով Հայաստանի մամուլին մէջ պարբերաբար հրապարակուած խաղանկարներուն, կը տեսնուի, որ առաջին խաղին երկու կողմերը նախ կիրարկած են քարօքանի պաշտպանութեան սիստեմը : Ապա Սպասսկի, որ ճերմակներով կը խաղայ, երկու քայլ յառաջ տարած է իր թագաւորին զինուորը, Պետրոսեան (սեւ) ընտրած է սիկիլիական պաշտպանութեան կերպը : Այս տեսակ խաղին յատկանիշը այն է, որ ի տարբերութիւն սպիտակներուն, որոնք կը փորձեն խաղը զարգացնել թագաւորին թեւին վրայ, սեւերը զայն կը զարգացնեն թագուհիին թեւին վրայ :

14րդ քայլին սպիտակները (Սպասսկի) ունեցած են փոքր առաւելութիւն մը, սակայն սեւերու դիրքը (Պետրոսեան) միշտ ամուր եղած է :

15րդ քայլին Սպասսկի փորձած է կիրարկել յարձակողական ռազմավարութիւն մը : Մասնաւորաբար 17րդ քայլին Սպասսկի հնարաւորութիւն ունեցած է զինուոր մը զոհելու գնով բուռն յարձակում մը կազմակերպել, սակայն, ինչպէս դիտել կուտան լրագրողները, քսան վայրկեան մտածելէ ետք հրաժարած է իր այդ նպատակէն : Յետագային Պետրոսեան յաջողած է քանի մը խելացի խաղերով բարելաւել իր կացութիւնը :

Խաղը շարունակուած է Ապրիլ 16ին : Պետրոսեան այս անգամ շատ աւելի ճարպիկ խաղարկութիւն մը ցոյց տուած է, իսկ Սպասսկի ճակատագրական սխալ մը գործած է, որու հետեւանքով առաջին խաղը շահած է Տիգրան Պետրոսեան :

Երկրորդ հանդիպումը տեղի ունեցած է Ապրիլ 17ին : Սպասսկի զանազան ռազմավարութիւններ ի գործ դրած է թափանցելու համար սպիտակներու (Պետրոսեան) արքայական թեւէն ներս, սակայն Պետրոսեան միշտ յաջողած է առաջքը առնել վտանգին : Ի վերջոյ 61րդ խաղին, Սպասսկի առաջարկած է խաղը նկատել ոչ ոքի : Պետրոսեան ընդունած է :

Երրորդ հանդիպումը տեղի ունեցած է յաջորդ օրը, Ապրիլ 18ին : Խաղին մանրամասնութիւնները ցարդ կը պակսին մեզի :

Այժմ արդիւնքը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ : 2–1՝ ի նպաստ Տիգրան Պետրոսեանի :

Ժ.

ԴԱՒԱՆԱՆՔԻ ՄԱՐԴԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ԾՆՆԴԵԱՆ
100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Լեւոն Շանթի անձին մէջ մարդուն ու գրագէտին նկարագիրը ցայտուն կերպով ի յայտ կուգայ երիտասարդութեան առաջին իսկ տարիներուն, երբ, լրացնելէ ետք Էջմիածնայ Գէորգեան Ճեմարանը (1884 – 1891), կը վերադառնայ Պոլիս ու «Հայրենիք»ի 21 Հոկտեմբեր 1891ի թիւին մէջ կը հրատարակէ իր առաջին քերթուածը՝ «Ա՛խ, տուէք ինձ» խորագրին տակ :

Պիտի չարտադրենք չորս քառեակներէ բաղկացած այդ պատառիկը : Սակայն պիտի ուզենք հոն քով – քովի բերուած գրեթէ նախնական մտածումներուն մէջ մատնանշել ապագայ մեծ գրագէտին ու թատերագրին, ինչպէս մարդուն ու դաստիարակին ընկերային – իմաստասիրական դաւանանքը :

Շանթի գերագոյն ձգտումը եւ իղձն է, առաջին իսկ օրէն, ունենալ «անսահման եւ անզուսպ ուժ»ը՝ պայքարելու, «մաքառելու ամպերու դէմ՝ որոնք կը ծանրանան իր մտքին վրայ», ապա «յաղթելու», ողջունելու օլոյսը» եւ դառնալու «ՇԱ՛ՆԹ» ...

Ինչպէս կը տեսնէք, աւազանի անունով Լեւոն Նահաշպենտեանը՝ մանկական տարիքի մէջ հայրը կորսնցնելէ ու անոր անունով «Սեղբոսեան» դառնալէ ետք, 1891ին գրի առած իր առաջին իսկ քերթուածին ուժի, պայքարի եւ յաղթանակի կարգախօսովը կը մկրտուի ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ :

Յաջորդական տասնամեակներու ընթացքին ու մինչեւ իր մահը (1951), մեծ գրագէտն ու դաստիարակը մնաց այս նոյն դաւանանքին գաղափարաշունչ քարոզիչը՝ իր վէպերով ու մանաւանդ թատերական վաստակով, արուեստի իր կըրակը առնելով յատկապէս հիւսիսային (նորտիք) ժողովուրդներու յառաջապահ մտաւորականութենէն եւ իմաստասիրական հոսանքներէն :

Նիցչէ, Իպսէն, Կէօթէ (նաեւ Շէյքսփիր)՝ եղան այն գլխաւոր մեծերը, որոնք ի բնէ պայքարունակ իր միտքն ու հոգին կռանեցին, գրեթէ շօշափելի իրենց ներգործութիւնը ունեցան իր գրականութեան ու թատերական վաստակին վրայ, ու, ադով ալ, «միջազգային» բնոյթ ու կշիռ տուին իր բոլոր լայնաշունչ ստեղծումներուն :

Եթէ հայ գրականութեան համայնապատկերին մէջ Շանթի գործը «զարտուղութիւն» նկատուելու չափով ինքնատիպ է եւ ծանրաշունչ, պատճառը պէտք է փնտռել իմաստասիրական ու ընկերային այն խորքին մէջ՝ որուն անհաւասարելի մեծութիւնները եղան Իպսէն կամ Կէօթէ, մարդուն ու կեանքին մէջ որոնելով աղբիւրը «ուժին» եւ «գեղեցկութեան», «ձգտում»ին եւ «որոնում»ին, բոլոր այն ներքին զօրութիւններուն՝ որոնք ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ ՄԱՐԴ ԷԱԿԸ ԿՐՆԱՆ ԱՐԺԵՒՈՐԵԼ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՃՇՄԱՐԻՏ «ՄԵԾ»ՈՒԹԵԱՆ ԸՄԲԸՌՆՈՒՄԻՆ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄՈՎԸ :

«Քանակ»ը որակի վերածելու հանգանակն է՝ որ կը վարէ Շանթը : — Բարձրանալու, աղնուանալու, «ինքզինք իրականացնելու» կոչում մը ունի մարդը, եւ եթէ այս ձգտումին մէջ զրկանք ու տառապանք կը սպասեն իրեն, պիտի չկըթոտի եւ պիտի չտկարանայ : Պիտի պայքարի՝ յաղթելու կամքով :

Գերմանիան եւ իր համալսարանները (Լայփցիկ, Եէնա եւ Միւնիխ), որոնումի եւ մշտական ոգորումի իր այս տենդը մտրակած են՝ մտասեւեռումի մը վերածելով, իր մէջ, գաղափարականութիւնը : Մարդը «առարկայ» մըն է լոկ՝ եթէ իրեն տրուած կեանքի տեւողութիւնը պիտի սպառէ իբրեւ կրաւորական էակ կամ ճակատագրապաշտ էութիւն : «Ինքզինք իրականացնելու» համար՝ պէտք է կարենայ վերստեղծել մարդը՝ իր մէջ :

Շանթի բոլոր վէպերուն, թատերգութեանց եւ քերթուածներուն մէջ (ինչպէս առհասարակ հանրային մարդու եւ դաստիարակի իր գործունէութեան մէջ)՝ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ ՄԱՐԴԸ ԳԱՂԱՓԱՐԱՇՈՒՆՉ ԷԱԿԻ վերածուած տեսնելու տենչը կայ. ու ինչ որ ալ ըլլայ վէպին սեռը նիւթը կամ հիմքը՝ հերոսները միշտ մարդիկ են, որոնք կը խորհրդանշեն պայքարը «առարկայ» մարդուն եւ գաղափարատիպ մարդուն, վատին ու քաջին, տգեղին ու գեղեցիկին, տկարութեան եւ ուժին ...

— «Ի՛նչ ոչնչութիւն կեանքը՝ առանց գործելու, առանց մաքառման, առանց մորմոքումի, առանց կիրքերու, առանց անհատնում ծրագիրներու», կ՛ըսէ Երուանդ, «Երազ Օրեր»ու հերոսը, երբ հարկադրաբար պիտի բաժնուի Դիլիջանի հովուերգական ամարանոցի ուսանողուհիէն՝ Վարդուհիէն, որուն հայերէնի դասեր կ՛աւանդէր ...

Իր բոլոր վիպական թէ թատերական գործերուն մէջ, Շանթ կ՛ապրի իր հերոսներով, ինք կայ անոնց մէջ՝ առօրեայ կեանքի մէջ, սիրոյ դրուագներու մէջ, պատմական վերիվայրումներու մէջ, պայքարի ճակատներու վրայ, ազգային թէ ընկերային կեանքի մէջ :

Եւ իր բոլոր հերոսներուն դէմ՝ կան միշտ տկարները, վեհերոտները, վատերը, դիւրին կեանքի ու ձրի փառքի հետամուտ հակադիր տիպարները :

«Լերան աղջիկը», «Դերասանուհին», «Մնաք բարովի իրիկունը», «Դարձը», «Եսի մարդը», «Ճամբուն վրայ», «Հին Աստուածները», «Կայսրը», «Շղթայուածը», «Ինկած բերդի իշխանուհին», «Օշին Պայլ» ու տակաւին շարքը իր բոլոր վիպերգութեանց եւ թատերակներուն՝ կը դառնան գրեթէ նոյն առանցքին շուրջ :— Որոնում, ձգտում, անկթոտ պայքար՝ չգտնելու, չհասնելու, տառապելու գնով, բացարձակապաշտ նոյն մտքով ու հոգիով :

Արտակեդրոն մարդ մը ու գրագէտ մըն էր Շանթ՝ սակայն խորապէս մարդկային : Այնպէս՝ ինչպէս եղաւ իր գործը :

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ.— Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումը այս տարի եւս մեծ շուքով տօնուեցաւ Միլանի Հայ Տան մէջ, կազմակերպութեամբ Իտալիոյ Հայոց վարչութեան և մասնակցութեամբ Իտալահայ Մշակութային Միութեան, Ե. Հ. Ո. Մ.ի Փարմայի մասնաճիւղին եւ Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան :

Հանդէսը կը հովանաւորէին համայնքիս հոգեւոր հովիւ՝ Զգօն Եպս. Տէր–Յակոբեան եւ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ՝ Հ. Սերովբէ Վրդ. Աղըլեան :

Արդարեւ, Ապրիլ 22ի դիշերը, Հայ Տան սրահը լեցուն էր իտալահայ ազգայիններով եւ հայ ուսանողութեամբ :

Յայտագիրը ճոխ էր :

Պ. Ստեփան Սրապեան, նախագահ Իտալիոյ Հայոց վարչութեան, իր բացման խօսքին մէջկ՝ոգեկոչէր մերբիւրաւոր նահատակները եւ կը հրաւիրէր հանդիսականները յոտնկայս յարգելու յիշատակը գաղութէս յաւերժ բաժնուած ազգայիններու :

Պ. Տր. Տէմիրճեան կը կարդար իր ուղերձը նուիրուած նահատակներուն եւ ուղղուած հայ ազգին : Դանիէլ Վարուժանի «Նաւասարդեան»ը կ՛արտասանէր Վարդան Գալայճեան, Արամայիս Սրապեանի «Ծովակ»ին՝ Վահէ Սիսեռեան, Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիրը»՝ Գրիգոր Շէխիկեան, իսկ փոքրիկն Շաքէ Բամպակեան՝ «Ոգիք հայրենեաց»ը : Երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Բամպակեան կ՛երգէր Կառվարենցի «Ոգիք հայրենեացը :

Օրուան բանախօսն էր Հ. Սերովբէ վրդ. Աղըլեան, որ կը նկարագրէր իր կատարած ճամբորդութիւնը Տէր Զօրի անապատներուն մէջ, իր ապրումները եւ դէպքերը որոնց ականատես եղած էր Տէր Զօր գտնուած միջոցին : Ապա կ՛ոգեկոչէր մեր նահատակները չեշտելով թէ անոնք եղան յաղթականները եւ պարտեալները եւ թէ Սփիւռք ու Հայաստան հոգեպէս կապուած են անոնց,, վերջացնելով իր խօսքը կ՛ըսէր թէ պէտք է հաւատարիմ ըլլալ մեր նահատակներուն հաւատքին եթէ կ՛ուզենք շարունակ ու գոյատեւել որպէս Հայ :

Փոքրիկներ Ալեքսան եւ Հայկ Ալեքսանեանի Հ. Աւետիք Վրդ. Թալաթինեանի «Ես քեզ տեսայ Հայաստան» արտասանութեամբ կը փակուէր յայտագրի Ա. մասը :

Յայտագրի Բ. մասը նուիրուած էր Երեւանի 2750ամեակին :

Օրուան բանախօսն էր Բժ. Տիգրան Ալեքսանեան, որ պատմականը կ՛ընէր Երեւանի, Էրեբունիի եւ Կարմիր Բլուրի պեղումներուն ու կը շեշտէր ըսելով թէ Սփիւռք եւ Հայաստան բաժնուած չեն երբեք, Հայութիւնը մէկ է եւ թէ այսօրուան հայրենիքի անարդար սահմանները, որոնք արդիւնք են քաղաքական դաւերու, պէտք է լայնան եւ ընդգրկեն մեր պապենական հոգերը : Բժ. Ալեքսանեան իտալերէն լեզուով շարունակելով իր բանախօսութիւնը կը հրաւիրէր հայ երիտասարդութիւնը նուիրումի հանդէպ իր ազգին, կ՛ընէր գովքը Երեւանի որ արդիւնքն է հայ ժողովուրդի աշխատունակ ոգիին ու շարունակելով կ՛ըսէր, թշնամին աւլեց ու աւերեց ամէն ինչ, աւլեց բայց չկրցաւ աւլել վիթխարի Արարատը, բայց եւ այնպէս զայն աքսորեց մեր սահմաններէն ու անդրադառնալով հայ մարտիկներու հայրենական կռիւներուն, գովքը կ՛ընէր Սարտարապատի ճակատամարտին ու անոր նուիրուած յուշարձանին Հայաստանի մէջ :

Բանախօսէն ետք բեմ կը բարձրանար Պէյրութահայ երգչուհի, Սոփրանօ Օր. Սոնա Ղազարեան, պատուոյ մրցանակներ Սիենայի երաժշտանոցէն, երգելով Կոմիտասի «Անտունին» եւ Վ. Կոտոյեանի Երեւանի 2750ամեակին նուիրուած «Ոստան Հայրենի»ն : Ս. Ղազարեան իր գեղեցիկ ձայնով շատ յաջող կերպով կը մեկնէր երկու երգերն ալ :

Զգօն Եպիսկ. Տէր – Յակոբեան իր փակման խօսքին, կ՛անդրադառնար ըսելով թէ նահատակներուն երազը, ձգտումը իրականացած է որ Հայուն գոյատեւումն էր եւ Հայաստանի գոյութիւնը ապա կը մաղթէր ու կը բաղձար Հայաստանի ու Հայութեան միութիւնը ու կը փակէր իր խօսքը յիշելով բանաստեղծին խօսքը :—

Ամենայն տեղ մահը մի է
Մարդ մի անգամ պիտ մեռնի
Բայց երանի որ իւր ազգի
Ազատութեան կը զոհուի :

Երգչախումբը մենակատարութեամբ Տիկին Ազաւնի Պետոյեանի կ՛երգէր Եկմալեանի «Տէր կեցո դու զՀայս»ը եւ ցուցադրութեամբ Տէր Զօրի ջարդի վայրերու նկարներուն, ոգեկոչումի հանդէսը վերջ կը դտնէր ուշ դիշերին :

×

Իտալական ձայնասփիւռը արդէն իսկ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ԵՆՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ինծի՛, գոչեց Օսման պէյ :

— Այո, թղթատարական ու հեռագրական ընդհանուր տնօրէնութիւնը պիտի ջնջեմ, Հիւսէյին Հասիպ էֆէնտին պիտի հրաժարեցնեմ, Վարչութիւնը Նախարարութեան պիտի բարձրացնեմ ու քեզ ալ նախարար կարգեմ :

— Վեհափառ տէր, շատ շնորհակալ ու երախտապարտ եմ իմ մասիս ձեր ցոյց տուած բարեացակամութեան համար, սակայն խոնարհաբար դիտել կուտամ որ ես պիտի չկրնամ օգտակար ըլլալ այդ պաշտօնին մէջ եւ ինծի համար շատ աւելի մեծ երջանկութիւն մըն է հոս, այս պալատին մէջ, ձեր բարձր Վեհափառութեան քով ծառայել, կը խնդրեմ որ այդ պաշտօնին աւելի յարմար անձ մը որոշէք :

— Քու ըրածդ կեղծ համեստութիւն է, ես գիտեմ արժանիքդ, յարմարագոյն անձը այդ պաշտօնին համար դուն ես :

Մառանապետը՝ գլուխը խոնարհած, չպատասխանեց բռնաւորը խօսքը շարունակեց.

— Դուն կրնաս թղթակցութեան այնպիսի միջոցներ հնարել, որ ոչ մէկուն միտքէն կրնայ անցնիլ...

— Վեհափառ տէր, ի՛նչ կ՛ըսէք, դիս կը շձոթեցնէք :

— Ահաւասիկ ապացոյցը, գոչեց Ապտիւլ Համիտ, սեւ չուխան վար առնելով սեղանին վրայ դրուած առարկային վրայէն :

Մառանապետը աչքերը դէպի հոն ուղղեց. սեղանին վրայինը Ապու Սամաքի յանձնած խմորեղէնն էր...

Օսման պէյ ահռելի ցնցում մը ունեցաւ, յանկարծ դունատեցաւ, ուզեց խօսիլ, բայց շնչահեղձ դետին տապալեցաւ թեւերը շարժելով :

Ապտիւլ Համիտ զանգակը հնչեցուց եւ իր հաւատարիմ պահապանին ըսաւ.

— Շուտ պալատը գտնուող բժիշկ մը կանչէ :

Վայրկեան մը ետք բժիշկը եկաւ ու հաստատեց մառանապետին մահը :

— Մե՛ղք, ըսաւ բռնաւորը ինքնիրեն, դարձեալ որսը փախցուցինք ձեռքէ..

Օսման պէյին մարմինը իսկոյն իր բնակարանը փոխադրուեցաւ :

Դէպքը պատահած էր Կիրակի առաւօտ 18 Փետրուար : Երկուշաբթի օրուան թերթերը լուր կուտային հետեւեալ կերպով.

«Վեհափառ Սուլթանին մառանապետ Օսման պէյ Շաբաթ դիշեր յանկարծական տկարութիւն մը զգալով հիւանդացաւ իր ապարանքին մէջ՝ Օրթաքէօյ : Տոքթ. Շէֆիք փաշա, եւ տոքթ. Սիւլէյման փաշա հարկ եղած դարմանները ըրին, սակայն արդիւնք մը չունեցաւ եւ երէկ առտու ժամը 3ին Օսման պէյ հոգին աւանդեց շնչարգելութեան հետեւանքով» :

Թերթերը հետեւեալը կ՛աւելցնէին.

«Վեհ. Սուլթանը, իմանալով Օսման պէյի մահը, ցաւ զգաց եւ բարեհաճեցաւ նախ առաջին Միւսահիպ ճէվհէր աղան եւ յետոյ Սէճճատէճի Պաշի Իզզէթ պէյը զրկելով վախճանեալին ապարանքը, ցաւակցութիւն յայտնել տալ ընտանիքին : Կայսերական իրատէ մը հրամայեց, որ յուղարկաւորութեան ծախքը կայս. մասնաւոր արկղէն հատուցուի եւ մարմինը ամփոփուի Եահեա էֆէնտիի տէրկեահը» :

Ապտիւլ Համիտի համար այս նոր իրողութիւնը, այսինքն իր մառանապետին յարաբերութիւն ունենալը թուրք յեղափոխականներուն հետ, շանթի հարուած մը եղաւ, որ կրկին հրդեհեց իր կասկածոտ երեւակայութիւնը : Օսման պէյ՝ մինչեւ այդ օր, բռնաւորին աչքին ամենահաւատարիմ ծառայ մըն էր, որ երբեք ամենափոքր կասկածանքի մը տեղի տըւած չէր, այն աստիճան, որ Ապտիւլ Համիտ ոչ թէ անոր վրայ որեւէ հսկողութիւն ի գործ դնել չէր տար, այլ նոյնիսկ եթէ իր լրտեսներուն մէկին խելքին փչէր ժուռնալ մը գրել մառանապետին վրայ՝ զայն բարկութեամբ կը պատռէր կը նետէր, առանց գրուածքին ամենափոքր կարեւորութիւն ընծայելու : Լրտեսները տեղեակ ըլլալով բռնաւորին այս տրամադրութեան, ի վերջոյ այլեւս երբեք տեղեկութիւն չէին հաղորդեր մառանապետին մասին, որ իր ներշնչած վստահութեամբ բացառիկ դիրք մը կը գրաւէր Երլտըզի պալատին մէջ :

Բայց այս անդամ երբ Ապու Սամաք իր ընդունած ծրարը բերած էր իսկոյն իր Վեհափառ տիրոջ ոտքերուն տակ դնելու, ըսելով թէ ուսկից կուգար այդ եւ որո՞ւ տրուելու սահմանուած էր, երբ այդ խմորեղէնին մէջէն երեւան ելած էր կասկածելի թուղթը, այն ատեն Ապտիւլ Համիտի կոյր վստահութիւնը խախտած էր իր մառանապետին վրայէն :

Բայց վերջին փորձ մըն ալ ընել ուզած էր զայն իր քովը կանչելով ու յանկարծ խմորեղէնը մէջտեղ հանելով :

Այդ փորձը, ինչպէս տեսանք, ջախջախիչ եղած էր պալատականին համար, որ վախէն ու սաստիկ յուզումէն շնչասպառ մեռած էր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 119)

ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ

ՎԱՐԿԱՅԱՆ

ԲԱՆԿԱՆ

—*—

ՓԱՓԱ ԿԱՅՍԱԿՈՑ

Ֆ. ՊԱՌ

ՊԱՆԿԱՆ

—*—

ԲԱՑ ՊԱՐԱՊՏԱՅԻՆ ՊԱՀԵՍՏԱՅԻՆ ՊԱՐԱՏԱՆՔՆԵՐԷ

Ամէն տեսակ բանկային գործառնութիւններ։ Ընդունում է ընթացիկ հաշիւներ, ինչպէս նաև ժամկէտով ներդրումներ։ Կատարում է ոսկիի եւ արծաթի առք ու վաճառք։ Ընդունում է թանկագին իրերու պահեստաւորում։ Կը տրամադրէ վարկեր՝ գրաւի դիմաց։ Կը կատարէ դրամական փոխանցումներ։ Կը տրամադրէ վարկային նամակներ։ Կը կատարէ ոսկիի եւ արծաթի ներմուծում եւ արտահանում։ Կը կատարէ արտարժոյթի առք ու վաճառք։ Կը կատարէ ամէն տեսակ բանկային գործառնութիւններ։

Ընդունելութեան ժամերը՝ առաւօտեան 9-էն մինչեւ կէսօր 1։30։ Կիրակի եւ տօնական օրերը՝ փակ է։

Հեռաձայն՝ 20-20·30, Բանկին հասցէն՝ Թաղ. Ղալաթիա։

Ինչպէս որ ես ձեզի ըսի, տիկին Շամլեան, ես ոչ մէկ ծանօթութիւն ունիմ այդ մասին։ Ես կը կարդամ միայն «Ծառ» օրաթերթին մէջ հրատարակուած յայտարարութիւնները, որոնք կը վերաբերին կորսուած կամ գտնուած իրերու։ Ես ոչ մէկ կապ ունիմ այդ գործին հետ։ Ես միայն կը տպեմ այդ յայտարարութիւնները, որոնք ինծի կը ղրկուին։ Ես չեմ գիտեր թէ ինչ կը պատահի այդ իրերուն, որոնք կը գտնուին։ Ես չեմ գիտեր թէ ինչ կ՚ընեն անոնց

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Շողան Բարսեղեան (Տէսի–նէն), Այրի Տիկին Վերժին եւ իր զաւակը Բարսեղեան Լորիս, Տէր եւ Տիկին Բար–սեղ Բարսեղեան եւ զաւակները (Վիէն), խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր, մամուլով, նաեւ կազմակերպութիւններ–րու, իրենց ծաղկեպսակներով մասնակ–ցեցան իրենց սիրասուն զաւակին, ամուս–նոյն, հօր, եղբօր, ԵՐՈՒԱՆԴ ԲԱՐՍԵՂ–ԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առիթին :

Այս տխուր առթիւ Բ. Բարսեղեան կը նուիրէ յիսուն ֆր. Մարսէյլի Վասպու–րականի Հայր. Միութեան կեդր. վար–չութեան, երեսուն ֆր. Վիէնի Ֆ. Կապ. Խաչին, երեսուն ֆր. «Ցառաջ»ի բար–դաւճման :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իմմիրի եւ չրջաններու Հայր. Միու–թիւնը վարչութեան դանձապահուհի Տիկ. Վարդանոյշ Նալպանտեանի ամուսնոյն Սահակի մահուան, առիթով փոխան ծաղ–կեպսակի յիսուանական ֆրանք կը նուիրէ ի նպաստ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու Օգափ. կայաններուն : (Կապ. Խաչի դու–մարը ստանալ «Ցառաջ»էն) :

×

Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան 40ա–կան ֆրանք կը նուիրէ Հայ Կարմիր Խա–չի նոր չէնքի դնումին համար, Տիկին Ե–ղիսաբէթ Յովսէփեանի եւ Օր. Աբաքսի Թորոսեանի մահերուն առթիւ :

(Ստանալ «Ցառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանը չը–նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները աթոռներու նորո–գութեան համար : Պ. Տ. Փէշլիմանեան 150 ֆրանք, Տիկին Ինճիճեան հարիւր, Ոմն յիսուն, Օր. Հ. Խոյեան իր հօրեղբօր Տ. Վահան Ա. քհնյ. Խոյեանի յիշատա–կին 30, Տիկին Վ. Մեծմօրեան 20 ֆր. :

ՆՈՒԷՐ

ՎԱՂԱՆՑ.— Տիկին Աչխէն Գապայեան, իր ամուսնոյն երկու անգամ արկածէ ա–զատած ըլլալուն համար կը նուիրէ՝ 40 Ֆրանք Շ. Նարդունիի գործերուն հրա–տարակման, քան «Ցառաջ»ի բարգա–ւաճման, քան Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին :

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս երկուշաբթի (Մայիս 5) հեռաս–իլի Ա. կայանէն ժամը 18·40ին

ԱԼԻՍ ԼԵՒՈՆ

կարի տան հաւաքածոն կը ներկայացուի Մակագին Ֆէմինէնի ընթացքին :

Boutique couture,
3, Rue de Miromesnil, Paris (8e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԶՐՈՅՑ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պէօ
Շաբաթ, Մայիս 3, ժամը 20·30ին

տրիւէ ներկայութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն :

Կը խօսի ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Նիւթ՝ Հայ երիտասարդութիւնն ու իր ներկայ հարցերը :

Կը հրաւիրուի ի մասնաւորի փա–րիզի հայ երիտասարդութիւնը : Պարտա–

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նուիրուած Ապրիլեան եղեռնի ցահա–տակներուն, *բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ՄՈՒԹՆԻ (Տէսինի քաղաքապետ) :*

Պատուոյ նախագահութեամբ՝
Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՑԼՃԵԱՆի

կազմակերպութեամբ Մեծ եղեռնի ցանճնախումբի :

Մայիս 4, կիրակի առաւօտ հոգեհան–դիստ, պատարագ : Պատարագէն ետք ծաղկեփունջի զետեղում Ցուշարձանի վայրը :

ՍԳՍՀԱՆԴԻՍԸ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՃԸՆՏՐԵԱՆ
Պիտի խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՃԷ

Գեղարուեստական բաժին, պիտի ըլլան աւուր պատշաճի արտասանութիւն և երգ :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱՂԱՆՑ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, (Քաֆէ Լիոն), սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ըն–կերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՄԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկ. Յ. Շիրվանեանի բնակարանը :

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER
AGENT IMMOBILIER AGREE AIF
Consultez en toute confiance
Jacques TORANIAN
DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER
sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE
TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin
ESTIMATION GRATUITE
10ème année

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԵՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵԶ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱԻՈՎ՝ 1920 ՖՐ·

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ - պտոյտ)
ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ - Վարշաւա - Մոսկուա - Երեւան - Թիֆլիզ - Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :
Ա. մեկնում·— ՑՈՒԼԻՍ 2 – 19
Բ. մեկնում·— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի : Տեղերը սահմանափակ են եւ վե–րապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել·—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJI AN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heu res et de 19 à 21 heures 30

Հայ Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Ցանճնախումբի կողմէ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԲԺ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ Լ. Փիրանտելլօ թատերագիրը :

Ջորեքշաբթի, Մայիս 7, ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի նպաստ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» շաբաթաթերթին
կիրակի, Մայիս 4, ժամը 16էն 24
SALONS DES AMBASSADEURS 2, Avenue Gabriel — Métro : Concorde
Նուագախումբ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը իր նոր յայտագրով
ՃՈԽ ԵՒ ԱՌԱՏ ՊԻԻՖԷ ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներուն ինչպէս նաեւ Նոր Սերնդականներուն՝ 10 ֆրանք
Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 797–71–98 ամէն օր ժամը 18էն 20

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերնդականներու մօտ, ինչպէս նաեւ
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e).

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՅՕԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

կիրակի, 4 Մայիս, ժամը 15ին *Սալ Կամօ (Մէթրօ Միրոմէնիլ)*
Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական պատուրակ Եւրոպայի Հայոց)
Նախագահութեամբ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱԼԵՔ – ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՄՊԿԵԱՆԻ Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (*երգ*), Օր. Հիւկէթ Աժտէրեան (*դաշնակ*), Պ. Մ. Գարաճֆիլեան (*երգ*), Պ. Ժ. Թորգոմեան (*ջութակ*) :

Արտասանութիւններ խմբական, առանձին եւ հայկական պարեր վարժարանի աշակերտուհիներուն կողմէ :

Գին 15, 10, 7 ֆրանք

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցիին մէջ
ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 10, ԺԱՄԸ 9·30ԻՆ,

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Բազմաճաշակ երգեցողութիւն եկեղեցիին երկսեռ երգչախումբին կողմէ՝

Ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
Մեներգողներ·— Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ, *Օրիորդներ՝*
ՇԱՒՔ ՊԷՆՆԿԵԱՆ եւ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, Պ. ՄԻՒՒԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ՝ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի, Նուպար Հարապատնե–րու՝ Առաքել Փաշա Նուպար, Վահրամ Պէյ Նուպար, Զարեհ Պէյ Նուպար, Միութեան նախագահները Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Արշակ Գարակէօզեանի, մեծ բարերարներ՝ Մելքոնեան եղբայրներու, Գայսերլեան Ամալին եւ Ռաֆայէլ Մար–կոսեանի, Վարիչ – պատուիրակ Վահան Մալէզեանի, Միութեան համայն ողբա–ցեալ ժողովականներու, նուիրատուներու, կտակարարներու, գործիչներու եւ ան–դամներու :

Ներկայ պիտի ըլլան Նուպար գերդաստանի անդամներ, ի մասնաւորի Տիկին Առաբել Փաշա Նուպար եւ Տիկին Վահրամ Պէյ Նուպար :

Հոգեհանգիստէն ետք, խմբական ուխտագնացութիւն Փէր Լաշէզի գերեզմանա–տունը·— Պօղոս Փաշա Նուպարի, Զօր. Անդրանիկի, Փարիզի առաջնորդնե՛ր Վռամշապուհ Արք. Քիւպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի շիրիմներուն :

Ոգեկոչումի խօսք :

Այս արարողութեանց կը հրաւիրուին ի մասնաւորի Փարիզի բոլոր Ազգ. մար–մինները, Հ. Բ. Ը. Մ.ի մասնաժողովները եւ հայ ժողովուրդը :

ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 17ԻՆ
ԽՄԲԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍԻՆ ՏՐՆԻ
Հայոց վերջին թագաւորին Դամբարանը :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհանուր Տնօրէն Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆի կողմէ
Մեկնում կրան տ'Օթէլէն, Ո վերայի հրապարակ, ժամը 16ին
ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԺԱՄԸ 19ԻՆ

Խմբական այցելութիւն Փարիզի Համալսարանական Միջազգային Ուսանին մէջ, ՄԱՌԻ ՆՈՒՊԱՐ Հայ Ուսանողական Տան ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ — յաւարտ այցին — ի պատիւ Պատգամաւորներուն եւ հիւրերու, կազմակերպուած Ուսանող–կան Տան երիտասարդներուն կողմէ :

Մասնաւոր յայտագիր, պիւֆէ

ՇՐՋԱՊՏՈՒՅՏՆԵՐ՝ Փարիզի Հայկական Թանգարանը, Փարիզի տեսարժան վայ–րերը, Վէրսայլ, կամ Սէնի վրայ չոգենաւ ային պտոյտ, եւայլն, ըստ փափաքողնե–րու բաւարար թիւի մը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
4
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
4 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11504 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.504

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅՈՒՆԻՍ 1-ԻՆ

ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՅՈՑՍԸ՝ ՓՈՀԷՐ

Տը կոլի քաչուելէ եառք, Նախարարաց Ժողովին Նորհուրդը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ օր, Ալէն Փոհէրի նախագահութեան ներքեւ : Որոշեց, ինչպէս կը սպասուէր, որ նախագահական ընտրութիւնը կատարուի Յունիս մէկին, եւ ի հարկին, երկրորդ շրջանը՝ Յունիս 15ին :

Նախարարաց Ժողովի առթիւ միջադէպ մըն ալ պատահած է : Արտաքին Նախարար Տրպրէ իր դեկուցումին մէջ, չեշտած էր թէ չարժուան միջազգային մթնոլորը նախագահ տը Կոլի հրաժարումն էր, ապա այդ մասին առանձին հաղորդութիւն ալ տուած էր մամուլին : Նոյն իրիկունը, Էլիզէի դիւանը դեկոյց մը կը հրատարակէր ճշդելու համար թէ Նախարարաց Ժողովրդի մը նիստը գաղտնի է եւ ոչ մէկ նախարար իրաւա – սութիւն ունի այդ նիստին մանրամասնութիւնները մամուլին յանձնելու :

× Ալէն Փոհէր ամէն կողմէ կոչերու ենթակայ է որպէսզի իր թեկնածութիւնը դնէ, տակաւին ոչ մէկ որոշում տուած է այդ մասին, կամ ոչ մէկ որոշում հրապարակած :

× Ձախը բաւական պատասխանատու պահեկր մը կը պարզէ եւ Երկուշաբթի յայտնի կ'ըլլայ թէ քանի՞ թեկնածու պիտի ներկայացնեն զանազան կուսակցութիւնները ու հոսանքները :

Ակէ զատ ալ բաւական անհատներ կան թեկնածու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՒԻ ԼԸ ԿՐԱՆ լիսէն փակուեցաւ չորեքշաբթի միջադէպի մը հետեւանքով : Ուսանողներու բախումի մը ընթացքին ձեռնաւորութիւն մը պայթած է եւ մէկ ուսանող չորեքշաբթի վիրաւորուած, տասը ուրիշներ ալ՝ թեթեւօրէն : Քաղաքական դիտութեանց ուսանող մը ձերբակալուած է : Լուսաւորութեան նախարար Խակար Ֆոռի համար, բացառապէս ծանրակշիռ բնոյթ ունի այս միջադէպը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ մեռած է Ֆրանց Ֆոն Փափըն, 90 տարեկանին : Եղած է վարչապետ Հինդէնպուրկի նահապետութեան օրով, փոխ – վարչապետ Հիթլերի առաջին կառավարութեան մէջ : 1939ին Անգարայի դեսպան նշանակուած է եւ մեծ դեր խաղացած Թուրքիոյ չէզոք մնալուն մէջ աշխարհամարտի ընթացքին : Ինք է որ դլուխ հանած է լրտեսական ա – մէնէն նշանաւոր պատմութիւններէն մին՝ կիկեռոնի խնդիրը : Արդարեւ ինք է որ իր գործակալներէն մէկը կրցած է մտցնել բրիտանական դեսպանատունը, իբրեւ անձնական սպասեակը դեսպանին :

ԹԻ. ԱՎԻՎԻՆ հասած լուրերու համաձայն, խորհրդային դինուորական փորձագէտները կը խորհին թէ «մառը տաք պիտի բլլայ» : Լիբանան միշտ վարչապետ չէ դտած :

ԱՆԳԼԻՈՑ մէջ, նոյնիսկ իր խակ կուսակցութեան (աշխատաւորական) չատ սուր պայքար կայ Ուիլսընի դէմ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻՆ հասած լուրերու համաձայն, կրեմլինի քաղաքական պատասխանատուները իրրեւ «նուազագոյն չարիք» կը նկատեն Փոմպիտուի մը ընտրութիւնը :

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

Ա.

ՄՄԲ.— Պոլսոյ թերթերէն կ'արտատրպենք ենի կադէթի Պէյրութի թղթակիցին « ա լա թուրքա » պատմութիւնները.—

(«ենի կադէթ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ) .— Երբ Արաբ կամաւորները, Պաղեստինի Ազատագրութեան ձակատը եւ էլ ֆէթթահ կազմակերպութիւնը կը ջանան ձեռք անցընել Լիբանանը, որ առանց դեկավարի մնացած է այլեւս, Պէյրութի Հայերն ալ սկսած են Արաբները դրդռել Թուրքիոյ դէմ : Վերջին խռովութեանց ընթացքին 17 հոդի մեռան եւ հարիւրաւոր մարդիկ վիրաւորուեցան Լիբանանի մէջ : Առիթէն օդտուելով, Լիբանանի Հայերը կը դրդեն Արաբները, եւ կ'ըսեն թէ պատմութեան մէջ երկու մեծ կոտորած պատահած է, առաջինը՝ Հայերու ջարդը Օսմանցիներու կողմէ, Բ.ը՝ Իսրայէլա – ցիներու գործած խիղճութիւնները Արաբներու դէմ, որոնք կը տարադրուին դը – ժընդակ պարադաներու տակ, եւ այս երկու դէպքերը իրարու չատ կը նմանին : Հայերը այս իմաստով ծանուցումներ եւ վերտառութիւններ կախած են, դանազան ակումբներու մէջ բանախօսութիւններ կը արուին այս ջարդերուն եւ այս տարագրութեանց մասին :

Հայերը դրամ կը ծախսեն եւ քարոզութեան միջոցներ կը դտնեն, իրենց այս նպատակին համար : Հայ ահաբեկիչները Պէյրութի եւ Լիբանանի կարեւոր կեդրոններուն մէջ ցուցադրած են նկարներով զարդարուած ծանուցումներ, ուր Հայոց ջարդը խորհրդանչելու համար կտրուած դլուխներ կան, նաեւ Պաղեստինի դաղթականներու խմբանկարները :

Ուշադրաւ է որ 24 Ապրիլին, Իսրամ – Արաբները և Քրիստոնեայ Լիբանանցիները ձեռք ձեռքի տուին եւ մեծադղրդ ցոյցերով ոդեկոչեցին Հայոց ջարդերուն 54ամեակը : Կառավարութիւնը իր հայ պաշտօնեաներուն արտօնեց որ 24 Ապրիլին «ազդային սուդ» բռնեն : Արդիւնքը այն եղաւ որ փողոցներուն մէջ բոդոքի ցոյցեր տեղի ունենան, մէկ կողմէ Իսրայէլի եւ միւս կողմէ Թուրքիոյ դէմ :

Մինչ այդ հրապարակային ժողով մը դումարուեցաւ Պէյրութի հայ կաթոլիկ – ներու Ս. Եղիա եկեղեցիին մէջ, եւ երեսփոխան Մորիս Թալէոն, Դաշնակ ահաբեկիչներու պետը, Վազդէն Այդունի եւ Հայերու հետ դործակցող ուրիշ ահաբեկիչ մը, փաստաբան Միսա Փրէնս, յայտարարեցին թէ 1893, 1894, 1895 եւ 1915 տարիներուն Թուրքերը ջարդած են Հայերը, օրինակներ յիշեցին եւ զայրացուցին ժողովուրդը :

ՀԱՅԵՐԸ 38 ՄԻԼԻՈՒՆ ՏՈԼԱՐԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Երեսփոխան Թալէոն յայտնեց թէ հարաւ – արեւելեան Անատոլուի մէջ 25 հազար հայկական դիւղեր քանդուած եւ հրկիզուած են, Ծնունդի օր մը Ուրֆայի մէկ եկեղեցիին մէջ Թուրքերը երեք հազար հայ մանուկներ այրած են, իսկ 1916 տարուան մէջ 110 հազար Հայեր ջարդուած են եւ մինչ 2·400·000 Հայեր կային Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ, ամբողջ աշխարհի վրայ 900 հազարի իջաւ յետադային : Թալէոն խօսեցաւ յատկապէս Մուրթան Համիտի, Ժէօն Թուրքերու, Ինվէր փաշայի եւ Իթթիհատի անդամներուն վրայ :

Աւելի վերջ խօսք առաւ Դաշնակ ահաբեկիչներու պետը, Այդունի, որ Աթաթիւրքի դէմ խօսեցաւ եւ բսաւ թէ 20 Հոկտեմբեր, 1921ին Աթաթիւրք օրէնք մը հանած էր, եւ խոստացած էր որ Թուրքիայէ փախած Հայերը եթէ եա դառնան, պիտի վերստանան իրենց լքեալ դոյքերն ու կալուածները : Այս օրէնքը չդործադրուեցաւ սակայն, բազմաթիւ Հայեր եա դառնալ ուզեցին, բայց Թուրք կառավարութիւնը անցագիր չտուաւ անոնց : Այդունի բսաւ թէ Հայերը դեռ ի ձեռին ունին Օսմանեան կառավարութեան կողմէ տրուած կալուածական թուղթերը, եւ 1918ին կատարուած ամերիկեան քննութեանց եւ պրպտումներու համաձայն, Թուրք կառավարութիւնը բռնադրաւած է երեք միլիառ 750 միլիոն տոլարի արժէքով հայկական կալուածներ եւ դոյքեր, ինչ որ համադօր է այսօրուան 38 միլիառ տոլարին :

Հայ ահաբեկիչները այս առթիւ բսին թէ 23 Մայիս 1927ին Թուրք Հանրապետական կառավարութիւնը օրէնք մը հրատարակեց եւ լքեալ դոյք հռչակեց Հայերու կալուածները եւ դրաւեց դանոնք, ինչ որ հակառակ է, 1923ի Սահմանադրութեան : Հայերը իրենք դիրենք ժառանգորդ կը նկատեն եւ կը պահանջեն 38 միլիառ տոլարի վնասուց հատուցում մը :

Հայերը ուժ կուտան Արաբ համադէն – ներուն (Fօմաևւտօ) եւ Պաղեստինի Ազատագրութեան ձակատին, եւ կը պատրաստուին յառաջիկայ օրերու ընթացքին նոր ցոյցեր ընել : Ն'Օրիան Թերթը կը պաշտպանէ Հայերը եւ մեծատուռ կը դրէ թէ մեռեալներու կալուածներն ալ բռնադրաւեցան, ժողովուրդը կը դրդռէ Թուրքիոյ դէմ :

(Շար.)

ՃԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑԱԽԱՂԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Պետրոսեան – Սպասեկի ճատրակի մրցաչարքը, որ սկսաւ Ապրիլ 12ին, Մոսկուա, կը չարունակուի փոփոխական արդիւնքերով : Արդարեւ, առաջին երեք խաղերուն արդիւնքը ի նպաստ աչխարհի ախոյեանին էր, սակայն յաջորդ երեք խաղերու ընթացքին Պետրոսեան կրցաւ ընելով երկու խաղ եւ վերջինին մէջ հաւասար արդիւնքով դուրս դալով, կէտերու առաւելութիւնը Սպասեկիի ի նպաստ եղած է : Կը թուի, թէ հայադ – դի ախոյեանը պէտք է մեծ ուշադրութիւն եւ ճիդ ի դործ դնէ, որպէսզի կարողանայ 1966ի նման պարտութեան մատնել իր հակառակորդը :

Երրորդ խաղին Պետրոսեան վերատին կիրարկած է սիկիլիական պաշտպանողական ախտեմը : 14րդ քայլին երկու կողմերը փոխանակած են թագուհիները, որմէ ետք յաւակնորդը (Սպասեկի) չարժեցուց աւելի լայն հնարաւորութիւն ձեռք ձգած է : Այս վերջինը, ըմբռնելով, թէ կարելի չէ արագ յարձակումներով քանդել Պետրոսեանի դիրքերը, որոնք մինչ ամուր մնացած են, փորձած է սահմանափակել աչխարհի ախոյեանին խաղադաշտը, ինչ որ ազատ չարժելու դժուարութիւններ կը ստեղծէ : Անչուչտ Տ. Պետրոսեան, իր կարգին, ըմբռնելով հակառակորդին նպատակը, որ, ի դէպ, չատ բնորոչ է Պետրոսեանի կիրարկած թաֆթիճի, փոխանակութիւններու դիմով աչխատած է չիծկուիլ ինքն իր վրայ :

Խաղը չարունակուած է յաջորդ օրը եւ երկու կողմերը համաձայնած են զայն վերջացնել հաւասար արդիւնքով :

Չորրորդ խաղը ընդհանրապէս չատ արագ եղած է, օրինակ, մինչեւ 13 քայլը Պետրոսեան, որ այս անդամ սպիտակներ – ով կը խաղար, յատկացուցած է 16 վայրկեան, իսկ Սպասեկի՝ քանի վայրկեան : Խաղը նաեւ եղած է սուր, աչխարհի ախոյեանը տեւաբար յարձակած է արքային վրայ, իսկ խաղակիցը՝ ընդհակառակն թագուհիին վրայ : Դժբախտաբար, Պետրոսեան պահ մը համբերութիւնը կորնչցնելով սխալ քայլ մը առած է, իսկ իր հակառակորդը առիթէնօզտուելով կացութիւնը փոխած է ի նպաստ իրեն, քանի որ սպիտակներու թագաւորը թիւրախ դարձած է հակառակորդին թագուհիին, փիղին եւ ձիուն յարձակումներուն : Արդիւնքը՝ Պետրոսեան ընդունած է իր պարտութիւնը :

Չորրորդ խաղի աւարտին երկու կողմերը հաւասար թիւ ունէին՝ 2–2 :

Ապրիլ 23ին տեղի ունեցած է հինգերորդ հանդիպումը : Պետրոսեան խաղացած է սեւերով : Սպասեկի ճարպիկ ձեւով օդտադործած է իր հասարակ դիներուն, որոնցմէ մէկը, թագուհիին կորուստէն եառ, յաջողած է փոխարինել զայն, ստեղծելով անել կացութիւն մը Պետրոսեանի համար. 30րդ քայլին Պետրոսեան ընդունած է իր պարտութիւնը : Խաղի արդիւնքը՝ 3–2՝ ի նպաստ Սպասկիի :

Այս երկրորդ պարտութիւնը մեծ զարմանք պատճառած է մասնագէտներուն : Շատեր կը վերագրեն Պետրոսեանի յոդնածութեան կամ ջղագրգռութեան :

Հինգերորդ խաղին հայադդի ախոյեանը փորձած է կարելի եղած չափով բարդացնել խաղը, որու հետեւանքով Սպասկիի ինքզինք պաչտպանած է չատ դիւրաթափարկութեամբ մը՝ հասկնալու համար դիմացինին նպատակը : Հակառակ այն իրողութեան, որ Պետրոսեան ձեռք ձգած է դիրքային որոչ առաւելութիւն մը, այսուհանդերձ, ընդունած է, որ խաղը կարելի չէ չահիլ. հետեւաբար երկու կողմերը համաձայնած են դոհանալ կէսական կէտով :

Վեցերորդ խաղին ընդհանուր արդիւնքն էր 3,5 – 2,5՝ ի նպաստ Սպասկիի :

Եօթներորդ հանդիպումը, որու մանրամասնութիւնները կը պակսին մեզի, տեղի ունեցած է Ապրիլ 28ին : Սպիտակներով պիտի խաղար Պորիս Սպասկի :

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՇՐՋԱՊՏՈՒՅՏԸ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Ֆրէզնօ հասած է Ապրիլ 26ին եւ պատարագած Ս. Երրորդութեան եկեղեցին : Նոյն իրիկունը հոգեհրոյթին ընթացքին 15 հազար տոլար հաւաքուած է Նիւ Եորքի մէջ արդիական Առաջնորդարանի մը չինութեան ի նպաստ : Ճաչին ընթացքին ճառ մը արտասանած է նաեւ տեղւոյն ամերիկացի քաղաքապետը : Մայիս 3ին, կաթողիկոսը Սան – Ֆրանսիսքօ մեկնած է :

ԵՐԵՒԱՆԷՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲ ՄԸ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Շորեքշաբթի օր, Երեւանէն Փարիզ կը ժամանէ հայ արուեստագիտուհիներու եւ արուեստագէտներու խումբ մը :

Այս խումբը (երդ, պար, նուագ) «անկնկալը» կը կազմէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի յայտագրին եւ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ Ուրբաթ իրիկուան եւ Շաբաթ իրիկուան հանդիսութեանց :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

ՀԱՅՈՑ ԿՂԶԻԻՆ 250ԱՄԵԱԿԸ

(1717 – 1967)

Ժ.

ԽՄԲ.— «Բազմավէպ»ի յապաղումով հրատարակութիւնը պատճառ եղաւ որ երկար ընդհատում ըլլայ այս շահեկան յօդուածաշարքին մէջ, որու վերջին մասը հրատարակած ենք անցեալ Յուլիսին :

Մրրիկէն ետք՝ պայծառ երկինք, պատերազմէն յետոյ՝ խաղաղութիւն եւ գործօն եռուզեռ: Կը թեւակոխենք Ս. Ղազարի պատմութեան հինգերորդ շրջանը, որ կ'երկարի եւրոպական մեծ պատերազմի զինադադարէն մինչեւ երկրորդ աշխարհամարտի աւարտը (1919–1945). քաղաքականօրէն, նախ՝ քսանամեայ անդորր շրջան մըն է, որ ծայր կուտայ, Իտալիոյ մէջ՝ Մուսոլինեան վարչակարգի տիրապետութեամբ բնորոշուած. վանքին համար վերածաղկումի եւ վերանորոգ կազմակերպութեան հորիզոն մը կը բացուի, հակառակ պատերազմին հետեւանքով ստեղծուած տնտեսական տխուր պայմաններուն :

Գրպծ. Իգնատիոս Արքպս. Կիւրեղեան Աբբահօր մահը կուգայ առաջին էջը գրաւելու այս նոր շրջանին: 1921ի Դեկտեմբերին՝ Միաբանութիւնը կը կորսնցնէ իր 89ամեայ պատկառելի Աբբահայրը, որ վերջին տարիներուն, հիւանդութեան եւ տարիքի բերումով, առանձնացած էր վանքին ամարանոցը : Հինաւուրց դիւցազի նման կը մարէր վաստակաւոր Աբբահայրը, Մխիթարի նոր սերունդին կը-տակելով վեհաշունչ ոգին լուսերամ նախնիքներուն: Եւ արդար ու շինարար Հայրիկին մահը կը դառնար խոստումնալից արշալոյս վերածաղկումի :

Միաբանութեան վարչական կազմը եւ սահմանադրական օրէնքները քննումի ենթարկուած էին այս շրջանին, ու մինչեւ նոր կարգադրութիւն կամ տնօրինում՝ թափուր կը մնայ աբբայական աթոռը, եւ ժամանակ մը՝ վանքը կը կառավարուի Ընդհ. Աթոռակալով :

Մինչ այդ, 1919ի աշունէն իսկ սկսած, երամ երամ Ս. Ղազար կը հասնէին նոր-բանոր ընծայացու պատանիներ, ընդհանրապէս Պոլսէն. մարտիրոսներու զաւակներ էին անոնք, որոնց ծնողները Տրապիզոնի, Էնկիւրիի, Կեմերեկի, Կուտինայի, Խարբերդի, Մարաշի ու Մարտինի շրջաններուն մէջ խժդժօրէն նահատակուած էին դաժան կացիններէ. բայց անոնց արիւնը հաւատքի կայծ էր դարձած, որ պիտի բռնկէր Ս. Ղազարի մէջ, Միաբանութեան ընծայելով նոր յոյսեր, նոր յաջորդներ. այսօրուան վաստակաւոր միաբաններէն պատկառելի թիւ մը, այժմ վաթսունամեակի սեմին վրայ :

Իսկոյն կը կազմակերպուէր վանքին նորընծայարանը, կը բարեկարգուէին մեծ ու փոքրիկ ժառանգաւորներու ուսումնական կրթութեան ծրագիրները, կը նորոգուէին մինչեւ անգամ արձանագրութեան տոմարները, դասացուցակները. նոր խանդ եւ աւիւն կը մտնէր վանքին մէջ՝ պատերազմի ահարկու եւ մենացեալ տխրութենէն ետք :

1922ին Ս. Ղազար կը հասնէր նաեւ երիտասարդ վարդապետներու նոր շարք մը, համալսարանական փայլուն վկայականներով օժտուած. թարմ ուժեր, որոնք Մխիթարեան գաղթի օրերէն, 1916էն ասդին, Հռոմի մէջ ոսկեղէն մրցանակներ էին շահած՝ իմաստասիրական եւ աստուածաբանական ճիւղերուն մէջ. այս գիտութիւններուն համընթաց, հայագիտական մեծ պաշարով հմտացած, անոնք այժմ վանք կը վերադառնային, ծաղկեցընելու Ս. Ղազարի մշակութային, կրթական եւ հրատարակչական գործունէութիւնը :

Հայկական հրատարակութիւններու եւ մանաւանդ մամուլի յարաճուն պահանջներուն ընդառաջելով, գրադարանային նոր կարգադրութիւններ եւ ցուցակագրումներ տեղի կ'ունենան, ցանկագրակներու նոր յարմարացումներ կը ստեղծուին, անխոնջ ջանքերով լուսահոգի Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեանի, որուն խանդավառօրէն կ'աջակցին վանքի աւագ դասարաններու աշակերտները :

Հ. Արսէն Ղազիկեան կոչ կ'ուղղէ համայն սփիւռքին, իր կորսուած Մատենադիտութեան յարութիւն տալու տիտանային ծրագրով. եւ Ս. Ղազար կը խուժեն հազարաւոր հատորներ, ամսաթերթերու պակաս թիւեր : Հայաստանէն, մանաւանդ Խանջեանի վարչութեան օրով, սընտուկներով կը հասնին գրքեր ու թերթեր:

1926ին Ս. Ղազար կ'օժտուի Եագուպ Արթին Փաշա Զրաքեանի 3,000 հատորոց ճոխ գրադարանով, որ կուգայ հարըստացնել վանքի մատենադարանին արեւելագիտական բաժինը. թանկարժէք ու գեղակազմ այդ գրքերուն կը յատկացուի Լորտ Պայրընի սենեակը եւ անոր յարակից խուցը, միասնաբար ընդլայնուած, ուր կը զետեղուին նրբաճաշակ նոր դարակներ, նուիրատուութեամբ Արթին Փաշայի կրտսեր եղբօր՝ Յովսէփ Արթին Պէյ Զրաքեանի :

Այդ տարին կը զուգադիպէր նաեւ մեծն Մխիթարի ծննդեան 250ամեակը եւ վանքի նորընծայարանի շինութեան 200ամեակը, որոնք ներքին դեղեցիկ հանդէսներով խանդավառօրէն կը տօնուին :

Երիցագոյններու սերունդէն Հ. Արսէն Ղազիկեան, Հ. Վարդան Հացունի, Հ. Ղեւոնդ Տայեան անխոնջ կ'արտադրեն, կը վերլուծեն հայ լեզուի գաղտնիքները, կը թարգմանեն գլուխ-գործոցներ, կը լուսաբանեն հնախօսական բազմադիմի արժէքներ, կը պեղեն դիւաններ, լոյսի ջահը փոխանցելով նորերուն :

Հ. Արսէն Ղազիկեան, 1919–1933ի շրջանին կ'արտադրէ 21 հատոր. իսկ Հ. Վարդան Հացունի կը հրատարակէ 11 հատոր :

Շինարարական նշանակելի մեծ ձեռնարկներ տեղի չեն ունենար այս շրջանիս՝ վանքին մէջ :

Միաբանութիւնը ժամանակի պահանջներուն ստիպումով՝ որբերու խնամակալութեան դատին կը նուիրուի, տնտեսական մեծամեծ զոհողութիւններով, ի նպաստ ազգին զաւակներուն. նախ Տրապիզոն (1916), ապա Քաղկեդոն (1918), յետոյ Ֆիեսսոյ՝ վանքին նախկին ամարանոցը (1922), հուսկ Միլանի մէջ (մինչեւ 1933) կը կազմակերպուին որբանոց-վարժարաններ, ուր կ'աշխատին բազմաթիւ միաբաններ :

1927ին, կը կազմակերպուի Հռոմի Մխիթարեան Վանատունը, վանքի համալսարանական ուսանողներուն համար, նորակառոյց շէնք մը դնելով՝ Աւենտինեան խաղաղ շրջանակին մէջ: Ուսանողարանը քանի մը տարիէ ի վեր ունէր նաեւ սեփական ամարանոց՝ Սաբինայի բարձունքներուն վրայ :

Լիտոյի մէջ ու Վենետիկի շրջակայքն ալ, մինչեւ Ազոլոյ, պետական օրէնքներու հարկին տակ, նշանակելի ծախսեր կը կատարուին, նոր շէնքերու կառուցումով եւ վերանորոգումի անհրաժեշտ աշխատանքներով, թէ՛ հողային գրաւումներէ զերծ մնալու նպատակով, եւ թէ վանքին համար հասութաբեր կալուածներ ստեղծելու մտադրութեամբ : Կը դնուի նաեւ մեծ շէնք մը, Պուտափեշտի մէջ, անոր եկամուտները յատկացնելու համար կրթական յարաճուն ձեռնարկներուն :

1928ին – նկատելով Ֆրանսա հաստատուող հայ գաղթականներու բազմութիւնը – հարկ կը տեսնուի վերաբանալ Փարիզի Մուրատեան վարժարանը, որ 1870էն ի վեր միացած էր Վենետիկի Ռափայէլեանին, ու կը դնուի նոր շէնք՝ Սեւրի մէջ :

1929ին Միաբանութիւնը կ'ունենայ իր նորընտիր Աբբահայրը՝ յանձին Գրյ. Հ. Յովհան Վրդ. Աւգերի :

Դպրոցական եւ այլ կարգի անհրաժեշտ ձեռնարկները, որոնք կատարուած էին տնտեսական շատ աննպաստ պայմաններու տակ, դահավիժօրէն կը տկարացնէին Միաբանութեան մատակարարութիւնը, ու վանքը նիւթական չափազանց անձուկ պայմաններու մէջ՝ ճգնաժամային շրջան մը կուգար անցընել :

Միաբանութիւնը հազիւ կարող էր պահել իր յաջորդներու ապահովութիւնը. եւ սակայն, ազգին կարօտութիւններուն ընդառաջ երթալով՝ կը սպառէր իր ոյժերը եւ ինքզինքը :

Այնուհանդերձ, մշակութային գծով՝ անպակաս են նոր ձեռնարկներ, ու դնահատելի աշխատանք կը թափուի հեւ ի հեւ :

«Գեղունի»ի նոր հատոր մը, ամբողջապէս նուիրուած հայ գեղարուեստին (1927), խանդավառ ընդունելութիւն կը գտնէ. փրկագործութեան ԺԹ. դարադարձին (1933), Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեան 1500ամեակին (1935), ինչպէս նաեւ Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարաններու 100ամեակի (1936) դեղեցիկ առիթներով՝ կը կազմակերպուին համազգային հանդէսներ ու լոյս կը տեսնեն «Բազմավէպ»ի արժէքաւոր բացառիկներ. վանքին պաշտօնաթերթը իր ամենաբեղուն շրջաններէն մէկը կ'ապրի այդ օրերուն :

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Շար.)

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ի՞նչ ես թռչում, խեւ – դեւ սիրտ,
Հազար բանի ետեւ, սի՛րտ,
Ես ո՞նց հասնեմ հազար տեղ
Քեզ պէս թափով, թեթեւ սի՛րտ :

«Ո՞նց հասնեմ», բայց կը հասնէր:

Իր բազմազբաղ աշխատանքի ընթացքին Թումանեան յաճախ անդրադարձած է նաեւ հայ թատերական արուեստին : Այսպէս, օրինակ, անոր ուշադրութենէն չեն վրիպած Շէյքսփիրի գործերու թարգմանութեան որակը, շրջանի թատրերգրութիւնը, խաղացանկերը, թատերախումբերը եւայլն :

Պետրոս Ադամեանի մահուան 25ամեակին առթիւ Թումանեան կը նկարագրէ իր պատանեկան տարիներու հանդիպումը հռչակաւոր ողբերգակին հետ :

Ասիկա ութսունական թուականներուն էր : Ներսիսեան դպրոցի աշակերտ Թումանեան, հակառակ տեսչութեան արգելքներուն («թէկուզ դպրոցից դուրս անեն»), կերպով մը թատրոնի մէջ կը տեսնէ Ադամեանի Համլէթը : «Էդ գիշեր ինձ համար եղաւ մի կախարդական գիշեր եւ գրեթէ վճռական նշանակութիւն ունեցաւ իմ ամբողջ գրական կեանքում : Էդ գիշեր ես այնքան սիրեցի Համլէթը եւ յետոյ էլ Շէյքսփիրը, որ մի քանի տռամա գրեցի ու միշտ ոչնչացրի, որովհետեւ Շէյքսփիրի գործերի նման չէին դուրս եկել : Սակայն այնքան ուժեղ էր կախարդանքը, որ մինչեւ օրս էլ ես ինձ աւելի տրամա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ապու Սամաքի մատնութիւնը բնականաբար դրամական մեծամեծ պարգեւներով վարձատրուեցաւ եւ այդ սեւամորթ բանտապետը յանկարծ կարեւոր անձնաւորութիւն մը դարձաւ Երլտըզի մէջ, բոլոր պալատականներուն ակնածանքի արժանի :

Ապտիւլ Համիտ թէեւ շատ ցաւ զգաց իր մատակարարին յանկարծամահ ըլլալէն, որով կարող պիտի չըլլար զայն ուզածին պէս խոստովանեցնել և նորանոր յայտնութիւններ ձեռք բերել, այսուհանդերձ այդ ցաւը մեծապէս թեթեւցաւ խըմորեղէնին մէջէն ելած թուղթին շնորհիւ :

— Այդ թուղթով Արիֆ պէյ իմաց կուտար իր բանտարկեալ ընկերոջ թէ բոլոր Պոլիս գտնուող գլխաւոր յեղափոխականները, որոնց անունը մի առ մի կը յիշէր, արդէն խոյս տուած էին եւ թէ ինքն ալ նոյն օրն իսկ, ապահով ճամբով կը մեկնէր, հետեւաբար Սատըք պէյ կրնար այլեւս խոստովանութիւններ ընել ու իր կեանքը փրկել, առանց իր դուրսի ընկերները վտանգելու :

— Ամէնքն ալ խոյս տուեր են Պոլիսէն, ուրեմն ազատեցանք իրենցմէ, մտածեց բռնաւորը, հիմա ջանանք իրենց բուն կեդրոնին մէջ ջախջախելու..:

Իսկ գալով Սատըք պէյի, ան բոլորովին անտեղեակ իր շուրջը անցած դարձածներէն, կը շարունակէր մութ զնտանին մէջ տառապիլ անտրտունջ՝ ստոյիկեան համակերպութեամբ մը :

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

ԸՄԲՈՍՏԱԿԱՆ ՈԳԻՆ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ

Պէտք չկայ ըսելու որ Համիտի համար թուրք յեղափոխականներուն բուն կեդրոնը Սելանիկն էր եւ այս մասին բռնաւորը չէր սխալեր : Պալատական մասնաւոր լրտեսներու կողմէ իր ստացած ամէնօրեայ երկար տեղեկագիրները այդ կը հաստատէին : Յեղափոխական ոգին յանկարծ հրդեհուած էր կարծես Բումելիի զօրագունդերուն մէջ, բոլոր երիտասարդ սպաները եւ նոյնիսկ հաւատարիմ կարծուած բարձրաստիճան ու տարիքոտ զինուորականներ անսովոր եռուզեռ մը ցոյց կուտային եւ գրեթէ յայտնի համարձակ բռնաւորին դէմ կը խօսէին, հիմնական բարենորոգումներ պահանջելով, մանաւանդ բանակին մէջ :

Սահմատդրութիւն բառը որ ոչ ոք կը համարձակէր արտասանել մինչեւ այն ատեն, այժմ ամէնուն շրթունքին վրայ էր : Եւրոպա հրատարակուած յեղափոխական թուրք թերթեր ամէն սպաներու ձեռքը կը պտըտէին : Ապտիւլ Համիտի հաւատարիմ պաշտօնեաները սոսկումով կը տեսնէին այդ ամէնը, սակայն չէին համարձակեր խիստ ու վճռական միջոցներու դիմել, վտանգին առաջքը առնելու համար, մանաւանդ որ իրենց ոյժին վրայ հաւատք չունէին : Ասոնք կը զոհանային միայն ամէն բան տեղն ի տեղօք հաղորդելով Երլտըզ եւ անմիջական տնօրինութիւն ուղելով :

Երկիւղը սակայն Սելանիկի մէջ չէր այնքան որքան Իւսկիւպի ու Մանասդրի կողմերը, ուր յեղափոխական փրոփականտը շատ աւելի ծաւալ ստացած էր՝ ոչ միայն բանակին մէջ, այլ նաեւ հասարակ ժողովուրդին ու քաղաքային պաշտօնեաներու մէջն ալ : Դժգոհութիւնները հետզհետէ աւելի կը շեշտուէին ու պահանջները աւելի սպառնական կը դառնային :

Այս բոլոր իրողութիւններուն Ապտիւլ Համիտ տեղեկացած էր, բայց տակաւին այնքան հաւատք ունէր իր զօրութեան եւ իր ներշնչած սարսափին վրայ, որ կը յուսար ջախջախել ծնունդ առած այս ըմբոստական շարժումը, մանաւանդ որ սա հաւատքը ունէր թէ բոլոր այդ շարժումները երիտասարդ Թուրքերու եւ մէկ քանի ազատական սպաներու գործն էին, թէ հասարակ զինուորները միշտ հաւատարիմ էին իրեն եւ թէ երբեք զէնք պիտի չվերցընէին իր իշխանութեան դէմ :

Իրողութիւնը սակայն բոլորովին տարբեր էր, մանաւանդ Փետրուարի վերջերը :

Փոքրիկ տետրակներ, հազարաւոր օրինակներով տպուած ու պարզ ժողովրդական թուրքերէնով գրուած, ցրուած էին բոլոր կարդալ գիտցող տասնապետներուն եւ զինուորներուն :

Այդ տետրակները ուղղակի իրենց սրտին կը խօսէին :

Անոնց մէջ կը պատմուէր Երլտըզի զօրագունդերուն փարթամ ու հանգստաւէտ կեանքը եւ բաղդատութեան կը դրուէր իրենց քաշած տառապանքներուն, զրկանքներուն, գրեթէ կիսամերկ ու կէս կուշտ կէս անօթի վիճակին հետ :

Երլտըզի լրտեսներէն մէկը այս տետրակներէն հատ մը զրկած էր պալատ եւ Ապտիւլ Համիտ զայն կարդալով հասկացած էր թէ ի՛նչ վտանգ կը սպառնար իրեն :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 120)

տուրք եմ համարում, քանի մի ուրիշ բան»:

Մեծ ողբերգակը կը դառնայ պատանի Թումանեանին խոչալը: Երբ պիտի ներկայացուէր «Վարդանանց պատերազմ»ը, ուր Ադամեան պիտի ստանձնէր Եղիշէի դերը, «բարի հոգի» մը կը յուշէ Թումանեանի դառնալու անխօս դերասան՝ «Հայոց զինուոր», Ադամեանը մօտէն տեսնելու համար: Ներկայացումին օրը, թատրոնի շէնքին բոլորտիքը շրջագայելէ ետք, Թումանեան կերպով մը ներս կը մտնէ, կը զգեստաւորուի, մաղ – մօրուք կը փակցնէ ... «Մի ոսկեգոյն խաւաքարթէ սաղաւարտ կոխեցին գլուխս, մի փայտէ սուր կախ տուին կողքիցս: Քիչ անց արդէն կազմ ու պատրաստ էի մեծ պատերազմի համար»: «Խսպէս կերպարափոխուած ու զինավառ՝ որ հայելու մէջ ինքս էլ ինձ տեսայ՝ լցուեցի գործի լրջութեան գիտակցութեամբ»:

Վերջին գործողութիւնն է: Բեմը կը ներկայացնէ Աւարայրի դաշտը, ամէնուրեք՝ սպաննուած զինուորներ: Բայց ... «հէնց էս սպաննուած զինուորի դերն էր, որ ես չկարողացայ կատարել, ու դուրս եկաւ գայթակղութիւն»:

...«Պատմական մեծ ողբերգութեան վայել» դիրքի մէջ պառկած է պատանի Թումանեանը «լեռնալանջի» կողին եւ աչքերը բաց՝ կը նայի դահլիճին: Անհամար գլուխներ, հայեացքներ յառած՝ կը սպասեն ... «Մին էլ յանկարծ թատրոնը թնդաց ծափերից, գլխիս վերեւ յայտնուեց Եղիշէ – Ադամեանը»: Ճիշդ այդ պահուն «Հայոց զինուոր» Թումանեանը վիզը կը ծռէ, որ իր կարգին տեսնէ եւ լսէ մեծ դերասանին խօսքերը: «Անկանոն դիրքիս պատճառով թուքս կատիկս թռաւ թէ ինչ, յանկարծ մի հազ բռնեց ինձ»: Հանդիսաւոր այդ պահուն ներկաները կը ծիծաղին: Գործողութիւնը, այնուամենայնիւ, յաջող ձեւով կ'աւարտի, դղրդագին ծափերով բեմ կը հրաւիրուին Ադամեանն ու Կիւրեղեանը (այս վերջինը Վարդանի դերին մէջ): Վարագոյրը իջնելէն ետք, կրակ կտրած Ադամեանը «զինուոր»ներուն մէջ մեղաւորը կը փնտռէ:

— Ան ո՞վ էր, ծօ...

Բայց Թումանեան փախուստ տուած էր: Օգտուելով խառնակ վիճակէն, «Հայոց զինուորը», զգեստները եւ մաղ – մօրուքը անկիւն մը ձգած, կ'ուղէ փախչիլ: Նրբանցքին մէջ կը հարցնեն, թէ ո՞վ էր որ հազած. այս որ կը լսէ ապագայ մեծ բանաստեղծը, թուքը այս անդամ բոլորովին կը չորնայ. «մտածեցի, որ էս աչքերի բացն էլ քանի չեն իմացել, շուտով թողնեմ բեմական ասպարէզը, դնամ տուն»:

Քանի մը օր ետք, յիշելով զաւեշտական պատահարը, Ադամեան փափաք կը յայտնէ տեսնել հերոսը: Թումանեան վախով կը ներկայանայ անոր: Սիրով ու անյիշաչար ընդունելով պատանին, իմանալով անոր Ներսիսեան դպրոցի աշակերտ ըլլալը եւ, մանաւանդ, ինչ պատճառով թատրոն մտնելը, դերասանը ուրախութեամբ իր դիրքը կը նուիրէ Թումանեանին՝ «ի յիշատակ իմ կարճատեւ, բայց աղմկալի բեմական գործունէութեան»:

Անկէ ետք Թումանեան յաճախ կ'այցելէ դերասանին, կը բարեկամանայ, մօտէն կը ճանչնայ զայն եւ դառնացած այն իրողութենէն, որ դերասանը հիւանդ ու մինակ մնացած անձ մըն էր, կը գրէ. «Այնուհետեւ նա դարձաւ ինձ համար մի մշտական վիշտ, մի դեղեցիկ վիշտ, մի իսկական Համլէթ, որ բարձր ձիրքերով ծնուել էր մի շատ խեղդուկ մթնոլորտում ... եւ խեղդուեց ...»:

«Ես իմ կեանքում թերեւս երբեք ինձ էդքան հպարտ չեմ զգացել իբրեւ հայ, ինչպէս էն դիշերը», կը գրէ մեծ բանաստեղծը իր «Ադամեանի օրերից» սեղմ, քանի մը էջնոց, սակայն լաւ շարադրուած յուշագրութեան մէջ:

Յովհ. Թումանեան բազմաթիւ անդամներ անդրադարձած է Շէյքսփիրին եւ Ադամեանին: Այսպէս, օրինակ, 1915ի դրժընդակ օրերուն, Շէյքսփիրի եւ Սերվանտէսի մահուան 300ամեակին նուիրած իր խօսքին մէջ կ'ըսէ. «Մենք, Հայերս էլ, որ երբեք խորթ չենք եղել գրականութեան ոչ մի ճանապարհին եւ վաղուց ջերմ սիրել ենք Շէյքսփիրը, նրա մահուան 300ամեակի օրն արդէն ունենք մեր արժանավայել ներկայացուցչութիւնը եւ ինձ էնպէս է թւում, թէ էսօր Շէյքսփիրին գերեզմանի վրայ արդէն կանգնած է հայկական Համլէթը, հոգիացած Ադամեանը, իբրեւ Հայութեան ներկայացուցիչ...»:

Այսօր մեծ ողբերգակէն տարաբախտաբար հազիւ երկու տասնեակի հասնող լուսանկարներ մնացած են միայն՝ Համլէթ, Օթելլօ, Լիր Արքայ, Արբենին, Քին, Քորրատօ, Ուրիէլ Ակոստա, դիմանկարներ եւ, վերջապէս, ծանր, տանջալի հիւանդութենէ հիւծած, կմախքացած Ադամեանի դագաղին տակը՝ Յովհ. Թումանեանի տողերը.

Ճանաչում էի ես նրան, ընկեր, —
Չափազանց ճարտար, հանճարեղ մարդ էր,
Այս շրթունքները պատմում էին ինձ,
Լիր թագաւորի, Համլէթի սրտից,
Այս աչքերն ուժեղ հրով ցոլանում —
Ծիծաղում էին, տխրում, բարկանում...

ԱՐԾ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ» հանդիսարան բանասիրական, գրական – գիտական, հրատարակութիւն, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան: Թիւ 4 – 6, 1968:

ԼԱՍ ՎԵԿԱՍԻ ՄԵԾԱՀԱՐՈՒՍՏ ՀԱՅԸ

ԽՄԲ. — Ֆրանս – Սուառի մէջ, ժագրլին Քառթիէ կը խօսի Քըրք Գրիգորեանի մասին:

Լաս Վեկասի մէջ կայ թենիսի ախոյեան մը, որ բոլորին կողմէ կը կոչուի Քըրք: Ունի նաեւ մակդիր մը՝ «Թիւ 2 Հոուարտ Հիւկսը». արդարեւ, այն ինչ որ Հիւկսի չի պատկանիր քաղաքին մէջ, կը պատկանի Քըրք Գրիգորեանի, յիսուն տարեկան Հայու մը: Սակայն եթէ առաջինը հարստութիւնը դիզեց օգտագործելով ժառանգութիւն մը, Քըրք իր 150 միլիոն տոլարի կայսրութիւնը հիմնեց առանց սանթիմ մը ունենալու ձեռքին մէջ: Ամերիկեան յաջողութիւն մը արդարեւ:

Մասամբ Իվ Մոնթանի, մասամբ Անթոնի Քուինի նմանող կայտառ անձնաւորութիւն մըն է:

Ի՞նչպէս վաստկած է իր առաջին դրամը.

— Աւագ քրոջս հետ թերթ ծախելով, ապա գործածուած ինքնաշարժերու մոթէօրները մաքրելով: Ասիկա յղացուց միտք մը. խնայողութիւն կատարելով դնեցի հին ինքնաշարժ մը, զայն նորոգեցի եւ շահով ծախեցի: Գումարովը այս անդամ երկու ինքնաշարժ դնեցի, եւ այսպէս շարունակ: Եղբօրս կարծիքով կրնայի աւելի շատ դրամ շահիլ կռփամարտի մէջ, ուր ինք յաջողած էր: Նետուեցայ այս ասպարէզին մէջ, ուր 12 խաղի վրայ շահեցայ ինը հատը: Սակայն խանդավառ էի օգանաւերով:

Որպէսզի հնարաւորութիւն ունենամ օգանաւ վարելու դասընթացքին հետեւիլ, կովեր կթեցի եւ մոլախոտերէ մաքրեցի դաշտերը: Պատերազմին օդային ուժի մէջ ուսուցոյց էի: 35 անդամ Ատլանտեանը ճեղքած եմ օգանաւեր յանձնելու համար Անգլիացիներուն:

Պատերազմէն ետք օգանաւ մը դնեցի, որու միջոցաւ օգանաւ վարելու դասընթացք հաստատեցի: Հուսկ ուրեմն օր մը, Հոնոլուլուի մէջ, յիշելով գործածուած ինքնաշարժերու առեւտուրս, դնեցի Ս –47 գործածուած օգանաւ մը, որ նորոգելէ ետք ծախեցի ութ հազար տոլարի շահով: Ապա դնեցի երկու հատ եւ այսպէս շարունակաբար:

1947ին կը հիմնեմ օդուղիի փոքր ընկերութիւն մը, ապագայ Թրանս Ինթըրնէշընըլ Էոլայնզը:

— Առաջին անդամ ե՞րբ դացիք Լաս Վեկաս.

— Երբ սկսայ օգանաւը թաքսիի տեղ գործածել, քանի որ ամէնէն բանուկ ուղին էր այդ: Սակայն 1955 էր, որ ոտք դրի Լաս Վեկաս, ուր պատառ մը հացի համար ունեցայ փոքր պանդոկ մը, որ երեք ամիս ետք ծախեցի: Յետագային, 960·000 տոլարով դնեցի քառասուն էյքըր տարածութեամբ հողամաս մը, որուն վրայ երկու տարի առաջ Կեսարի պանդոկը շինեցի:

Կեսարը հռոմէական պալատի կը նմանի, ձեզ կը սպասարկեն տորուկներու հագուստով սպասեակներ, գինին, որ Քալիֆորնիական է, կը մատրուակեն հընադարեան թասերով եւայլն:

Քաղաքապետարանը Գրիգորեանի վըստահած է Սթրիփ կոչուած պողոտային բարեզարդութեան գործը: Այս պողոտան ամէնէն դեղեցիկը պիտի ըլլայ աշխարհի մէջ շնորհիւ տասը քիլոմեթը երկարութիւն ունեցող ծաղկաւէտ պարտէզներուն: Անցեալ տարի 21 միլիոն զբօսաշրջիկներ այցելած են: Ամէն տարի մէկ միլիոնի համեմատութեամբ կը բազմանայ այցելուներու թիւը:

Այս աննախընթաց թափին առջեւ պէտք է շինել նոր շէնքեր, աւելցնել պանդոկներու թիւը: Մինչեւ Յուլիս քաղաքը պիտի ունենայ 33 հազար վարձու սենեակ (ներկայիս՝ 25 հազար):

Յուլիսին Գրիգորեան բացումը պիտի կատարէ «աշխարհի ամէնէն դեղեցիկ պանդոկին»՝ «Ինթըրնէշընըլին», որ բաղկացած պիտի ըլլայ 25 յարկերէ եւ պիտի ունենայ 1500 սենեակ, եօթը ճաշարան:

Շինութիւնը կը տոկայ երկրաշարժներու դէմ. պիտի ունենայ ներքին պատկերասփիւռի ցանց մը, 2900 ինքնաշարժներու փարքինկ մը եւ, անշուշտ, արդիական խաղարան բը: Երրորդ յարկին վրայ կոլֆի մարզագետին, տարաշխարհիկ պարտէզ, չորս լողարաններ, որոնցմէ մէկը երախաներուն վերապահուած:

Առանց սանթիմի ճամբայ ելած այս Հայը, այսօր հաստատած է կայսրութիւն մը 750 միլիոն Ֆրանքի հարստութեամբ: Առասպելական հարստութիւն մը արդարեւ:

Թ. Ա. Թ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Յաղթանակը անոնք չեն որ կը վայելեն յաղթանակի պտուղները: Յաղթանակը՝ պատերազմի դաշտին վրայ ինկողներն են:

×

Յաւիտենական երիտասարդութեան գաղտնիքը լաւատեսութիւնն է:

×

Ինչպէս ամէն ինչի՝ սիրոյ մէջ ալ, փորձառութիւնը բժիշկն է, որ կը հասնի հիւանդութենէն ետք:

×

Կրօնքը շատ անդամ ներշնչած է արուեստը: Սակայն, ոչ մէկ արուեստագէտ սուրբ եղած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (474)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Դիւրաւ եւ կորովապէս ըմբռնող ուղիղ միտք, գործնական իմաստութիւն, համարձակ խօսուածք եւ զարմանալի յիշողութիւն մը ունէր:

Յիշողութիւն, որու կը դիմէր անընդհատ եւ որով միայն նմանութիւն ունէր Կեսարի, Աղեքսանդրի եւ Նափոլէոնի հետ, դէպքերը, մանր պարագաները, թուականները եւ յատուկ անունները դիտէր՝ առանց դիտնալու բազմութեան միտումները, կիրքերը, զանազան հանճարները, ներքին իղձերը, հոգիներու թաքուն եւ անյայտ ապստամբութիւններ, եւ վերջապէս ինչ որ կրնայ խիղճերու աներեւոյթ հոսանքը անուանուիլ, մակերեւոյթին հետ համամիտ, այլ ոչ այնքան համաձայն էր ներքին Ֆրանսայի հետ, թէեւ վարպետութեամբ այս անհամաձայնութեան հետեւութեան առաջքը կ'առնէր, շատ կը կառավարէր առանց բաւական իշխելու:

Ինքն իր առաջին պաշտօնեան էր: դերազանցապէս դիտէր իրողութեանց փոքրութիւնը քարընդոտ մը ընել դաղափարներու անբաւութեան առջեւ. քաղաքակրթութիւն, կարգ եւ բարեկարգութիւն ստեղծելու ճշմարիտ կարողութիւնը ունէր, այլ դատասիրական եւ խաբէական հոգի մը կը խառնէր այս կարողութեան հետ:

Արքայական ցեղի մը հիմնադիրն ու հայթայթիչն էր:

Կերպով մը Շարլըմանեի եւ կերպով մը նենգամիտ դատասէրի մը կը նմանէր, վերջապէս սէգ եւ տարօրինակ կերպարանք մըն էր:

Իշխան մը որ կրցաւ իշխանութիւն մը բանեցնել թէեւ Ֆրանսա անհանդարտ ըլլար, եւ զօրութիւն ցուցնել առանց Եւրոպայի նախանձոտութիւնը հոգ ընելու:

Ահա այսպիսի մարդ մըն էր Լուի Ֆիլիփ, որ իր դարուն երեւելի մարդերուն կարգը պիտի անցնի եւ որ պատմութեան մէջ յիշուած ամէնէն աւելի կառավարողներուն կարգը կրնար անցնիլ եթէ քիչ մը սիրած ըլլար փառքը եւ եթէ միեւնոյն կերպով կարենար զգալ ինչ որ մեծ է, ինչպէս կը զգար ինչ որ օգտակար է:

Լուի Ֆիլիփ երիտասարդութեան ժամանակ դեղեցիկ, եւ ծերութեանը մէջ՝ շնորհալի էր, ազգին միշտ հաճելի եղած չէր, այլ բազմութեան եղած էր միշտ: Լուի Ֆիլիփ կը հանուէր, վասնզի բնական վայելչութիւն չունէր:

Վեհափառութիւն չունէր: Թէեւ թագաւոր, բայց թագը չէր կրեր:

Թէեւ ծեր, բայց սպիտակ մազ չունէր: Իր կերպերը հին վարչութեան եւ սովորութիւններն ալ նոր վարչութեան կերպերուն եւ սովորութեանց պէս էին. ազնուականութեան եւ քաղքենիութեան խառնուրդ որ 1830ին կը վայելէր:

Լուի Ֆիլիփ անցում մըն էր որ կ'իշխէր, պահած էր հին արտասանութիւնը եւ հին ուղղագրութիւնը զոր արդի ժամանակուան կարծիքներուն կը ծառայեցնէր:

Կը սիրէր Լեհաստանը եւ Հունգարիան, բայց առաջինին անունը հին ուղղագրութեամբ կը գրէր, միւսինը հին արտասանութեամբ կուտար, Շարլ Ժ.ին պէս ազգային պահակի թիկնոց կը հագնէր եւ Նափոլէոնին պէս Լեժիոն տ'Օնէօրի ժապաւէնը կը կրէր:

Քիչ կը յաճախէր մատուռ, որսի չէր երթար, Օփերայի թատրոնը ոտք չէր կոխեր բնաւ:

Լուսարարները, շունի սպասաւորներն ու պարուհիները չկրցան շահիլ զայն. քաղքենիներուն ընդհանուր համակրութիւնը գրաւող իր յատկութեանց մէկն ալ այս էր:

Պալատականներ չունէր:

Անձրեւոցը թեւին տակ առնելով դուրս կ'ելլէր, եւ երկար ատեն իր փառապսակին մէկ մասն ալ այդ անձրեւոցը եղած էր:

Քիչ մը որմնադիր, քիչ մը պարտիզպան եւ քիչ մը բժիշկ էր:

Երբ սուրհանդակ մը ձիէն իյնար, արիւն կ'առնէր անկէ:

Լուի Ֆիլիփ դուրս չէր ելլեր առանց հետը առնելու նշդրակը՝ Հանրի Գ.ին պէս, որ առանց դաշոյնը առնելու տեղ չէր երթար:

Արքայականները կը ծաղրէին այս ծաղրելի արքան, որ բուժելու համար արիւն թափող թագաւորներուն առաջինն էր:

Լուի Ֆիլիփին դէմ պատմութեան դանդատներու մէկ մասը պէտք է զեղչել:

Կան բաներ, որոնք թագաւորութիւնը կ'ամբաստանեն, կան բաներ որոնք իշխանութիւնը կ'ամբաստանեն, եւ կան բաներ որոնք թագաւորը կ'ամբաստանեն. երեք սիւներ, որոնց ամէն մէկը տարբեր ամբողջութիւն մը կ'արտադրէ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլէն Այրի Տիկին Սրբուհի Տէր-Գալուստեան իր ամուսնոյն Դաւիթ Տէր-Գալուստեանի մահուաչ առաջին տարելիցին առթիւ կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցիին յիսուն Ֆրանք, քսանական Ֆրանք Կապոյտ Խաչին, Նոր Սերունդին, Յառաջին եւ Հայաստանին, երեսուն Ֆրանք ողբ. Նարդունիի գործերուն : («Հայաստան»ի եւ Նարդունիի գումարները ստանալ «Յառաջ»էն) : Նոյն տխուր առթիւ Այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան երեսուն Ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի Կապ. Խաչին: Շաւիլի եկեղեցին ստացած է Այրի Տիկին Աննիկ Մինասեանէ քսան, Այրի Տիկին Մաքրուհի Էօրտէկեանէ երեսուն, Աթի Տէր-Գալուստեանէ յիսուն Ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Էթիէնի Ազգ. Միութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է.— Քաղաքիս ազգայիններէն Յ. Պալճեանի թաղման առթիւ փոխ. ծաղիկի Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Հ. Աթէշեաչ հարիւր Ֆրանք, Վալանսէն Ադամեան Պատրիկ յիսուն, Ս. Էթիէնէն Համալեան Երուանդ 25, Լիոնէն Զէքեաչ Տիգրան քսան, Լիոնէն Պաղտասարեան քսան Ֆրանք :

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Երկուշաբթի (Մայիս 5) հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 18·40ին

ԱԼԻՍ ԼԵՒՈՆ

կարի տան հաւաքածոն կը ներկայացուի Մակազին Ֆէմինէնի ընթացքին :

Boutique couture,
3, Rue de Miromesnil, Paris (8e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի Կեդր. վարչութեան :

Նուիրուած նաեւ ԱՐԱՄի մահուան յիսնամեակին :

Կիրակի, Մայիս 11, ժամը 15·30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը,
2 Բիւ Քիւվիէռ

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
(Մարսէյլէն)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի ցերեկ, Մայիս 11, ժամը ճիշդ 15ին :

Salle des Fêtes de Chaville
Rue de Stalingrad — Chaville

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ թատերգութեան երկու արարները :

Հայկուհի Խտրշեան – Լա Շասանյը, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Նազարէթ Պշտիկեան, Յակոբ Սթեփանօ եւ նոյն հեղինակէն հայ ազգային կեանքէ զաւեշտ մը, մէկ արար՝

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ

Մուտք՝ 5 Ֆրանք

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հաց Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԲԺ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ Լ. Փիրանտելլօ թատերագիրը:

Չորեքշաբթի, Մայիս 7, ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Agence Immobilière
Villas - Maisons de Campagne
Terrains
CABINET GERARD
58, Chemin Pierre-Drevet
69 - CREPIEUX-LA-PAPE
Tél. : 40 - 43 - 23
R. C. Bourg 69 A 102
CARTE PROFESSIONNELLE N° 295
délivrée par la
Préfecture du Rhône
Bureaux :
ouverts matins uniquement
visite des Affaires : après-midi

TRANSIT
Agence en Douane
— Transports —
Maison DERDERIAN
Commissionnaire en Douane Agréé
N° 793 du J. O. du 4 Janvier 1956
32, Rue de la République
Tél. : 20-74-98
MARSEILLE (1e)

— Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ —

ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20էն սկսեալ

Ի պատիւ Փարիզ ժամանող պատգամաւորներու եւ հիւրերու

ՕԹԷԼ ՌԻՁ, ՎԱՆՏՈՄ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Երկսեռ Ակումբին կողմէ : Գեղարուեստական հակիրճ յայտագիր :

Պիտի մեներգէ՝ Տիկ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷՅԵԱՆ, դաշնակ՝ Օր. Ն. ԱԺՏԷՐԵԱՆ, ջութակ՝ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ, « ՍՕՍԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

ՊԻՒՖԷ Մուտքը՝ անձնական հրաւիրատոմսով

Պատգամաւորներու եւ հիւրերու անձնական քարթերը մուտքի իրաւունք կուտան :

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նախագահութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը՝ 7, 8 եւ 9 Մայիս 1969ին, Կրան տ'Օթէլի, Օփերայի հրապարակ, Սալոն Լուի 16րդի շքեղ սրահին մէջ

Ողջոյնի խօսք՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԷ

Նախագահ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի

Օրական երեք նիստ՝ առաւօտուն ժամը 9·30էն ժամը 1 յետմիջօրէի, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19, գիշերը՝ ժամը 21էն 24 :

Ցերեկին հաւաքական ճաշ պանդոկին մէջ, իսկ իրիկունը՝ ընթրիք ըստ պահանջի

Համագումարին մուտքը՝ պատգամաւորի կամ այլ անձերու, անձնական տոմսով է: Ունկնդիր հիւրերու տոմսի թիւը սահմանափակ է, սրահին բաւարարութեան չափով :

ՃԱՇ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՓԱԿՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9, ժամը 20ին, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ 18, Ավընիւ Տը Սիւֆրէն:

Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Եւրոպայի Հայր. պատուիրակ)

Տիկիններ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ Ո

Խօսք՝ նախագահ՝ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԷ

Ուղերձներ եւ գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Պիտի մեներգեն՝ Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ, պիտի արտասանեն՝ Տիկին ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏԸՇԵԱՆ եւ Օր. ԱՆԱՅԻՍ ԱԹՄԱՃԵԱՆ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մուտքի տոմս՝ 60 Ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ նաեւ յաջորդ գիշերուան :

Պարահանդէսին ազատ մուտքի

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն Շաբաթ, երեկոյ, 10 Մայիս 1969, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Պիտի երգէ՝ սիրուած երգ չուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Մուտք՝ առանց ընթրիքի 20 Ֆրանք :

Ուսանողներու եւ զինուորականներու՝ 10 Ֆրանք, փափաքողներուն պիտի սպասարկուի «Լընչ»՝ գին 50 Ֆրանք

Պարահանդէսին մուտքը ազատ է Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի երիտասարդաց ակումբի երկսեռ անդամներուն համար :

Արտասահմանի հիւրերու ի դիւրութիւն, սեւ զգեստը պարտաւորիչ պիտի չըլլայ այրերու համար, բայց կը թելադրուի գոնէ գոց գոյն զգեստ, նախընտրաբար կապոյտ :

Պարահանդէսին ընթացքին պիտի քաշուի ՄԵԾ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտ. Ակումբին կողմէ, միակ ՄԵԾ ՊԱՐԳԵՒԸ ըլլալով Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի նուիրած ինքնաշարժը Ռընօ 10 Մաժօր: Վիճակահանութեան տոմսի գին՝ 10 Ֆրանք :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցիին մէջ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 10, ԺԱՄԸ 9·30ԻՆ,

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Բազմաձայն երգեցողութիւն Եկեղեցիին Երկսեռ Երգչախումբին կողմէ՝

Ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Մեներգողներ .— Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Օրիորդներ՝ ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ՝ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի, Նուպար հարազատներու՝ Առաքել Փաշա Նուպար, Վահրամ Պէյ Նուպար, Զարեհ Պէյ Նուպար, Միութեան նախագահներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Արշակ Գարակէօզեանի, մեծ բարերարներ՝ Մելքոնեան եղբայրներու, Գայսերլեան Ամոլին եւ Ռաֆայէլ Մարկոսեանի, Վարիչ – պատուիրակ Վահան Մալէզեանի, Միութեան համայն ողբացեալ ժողովականներու, նուիրատուներու, կտակարարներու, գործիչներու եւ անդամներու :

Ոգեկոչում Հ. Բ. Ը. Միութեան նախաշահ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ կողմէ

Ներկայ պիտի ըլլան Նուպար գերդաստանի անդամներ, ի մասնաւորի Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար եւ Տիկին վահրամ պէյ Նուպար :

Հոգեհանգիստէն ետք, խմբական ուխտագնացութիւն Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը .— Պօղոս Փաշա Նուպարի, Զօր. Անդրանիկի, Փարիզի առաջնորդներ՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի շիրիմներուն :

Ոգեկոչումի խօսք :

Այս արարողութեանց կը հրաւիրուին ի մասնաւորի Փարիզի բոլոր Ազգ. մարմինները, Հ. Բ. Ը. Մ.ի մասնաժողովները եւ հայ ժողովուրդը :

ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 17ԻՆ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ ՏԸՆԻ

Հայոց վերջին թագաւորին Դամբարանը :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տնօրէն Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Մեկնում Կրան տ'Օթէլէն, Օփերայի հրապարակ, ժամը 16ին

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԺԱՄԸ 19ԻՆ

Խմբական այցելութիւն Փարիզի Համալսարանական Միջազգային Ոստանին մէջ, ՄԱՌԻ ՆՈՒՊԱՐ Հայ Ուսանողական Տան ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ — յաւարտ այցին — ի պատիւ Պատգամաւորներուն եւ հիւրերու, կազմակերպուած Ուսանողական Տան Երիտասարդներուն կողմէ :

Մասնաւոր յայտագիր, պիւֆէ

ՇՐՋԱՊՏՈՅՏՆԵՐ՝ Փարիզի Հայկական Թանգարանը, Փարիզի տեսարժան վայրերը, Վէրսայլ, կամ Սէնի վրայ շոգենաւային պտոյտ, եւայլն, ըստ փափաքողներու բաւարար թիւի մը :

ՅԱՌԱՋ

ԹԵՐԹ ԻՐ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՄԱՅԻՍ
MARDI
6 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11505

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.505

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽԸ՝ ԵՐԵՔ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

ՊԱՒԱԿՏՈՒՄԸ ՇԵՇՏՈՒԵՑԱՒ ԿԻՐԱԿԻ

Ամէն բան Ալֆորվիլի ժիմնազի ժողո – վէն կախում ունէր, Պրակէի օր : Հոն նիստ գումարած էին ընկերվարականնե – րը, վերջնական որոշում տալու համար Տէֆէոի թեկնածութեան մասին, կամ համաձայնելու որ Ձախը միայն մէկ թեկ – նածու պէտք է ներկայացնէ : Նոյն տունն Ալն – կրասիէնի մէջ, ժողով ունէին հան – րապետական հիմնարկութեանց Համա – ձայնութիւնը (Միթերան) եւ ամբողջ օրը հետաձգելը կը բանէր Ալֆորվիլէն Ալն – կասիէն առանց գրական արդիւնքի, ինչ որ ծանր խօսքեր ըսել կուտար Ֆ. Միթերանի : Արդէն ինք եւ ընկերները չէ – ին ընդուներ իսկ Ալֆորվիլի ժողովին օ – րինաւորութիւնը : Միթերան իր ելոյթին մէջ կը չեշտէր ձախի մէկ թեկնածուի ան – հրաժեշտութիւնը «թեկնածու չեմ կարդ մը պատճառներով : Պարմաններ չեմ ըն – դունիր : Վախ ալ չունիմ, բայց չեմ ու – զեր որ նախաթոնքը լմիննէրէս դայ : Ե – թէ երեք թեկնածու ըլլայ, որոնցմէ մէ – կը՝ համամնավար, միւսը՝ ՓԷ ԷՄ ԻԻ, իրենց յանցանքը չէ : Զինակցութիւն չա – ռաջարկուեցաւ իրենց : Թող Մայիս չորսի չարժումը, մեր չարքերէն եղած, վերջ – նապէս ո՛չ ըսէ անոնց որոնք այս ոճիրը գործեցին Հանրապետութեան դէմ» : Մի – թերանէն առաջ խօսած էին տեղւոյն քա – ղաքապետ՝ Տօքթ. Յովնանեան, Քլօտ Խթիէ եւ Շ. Հեռնիւ :

Ալֆորվիլ վէճերը բուռն էին եւ երեք հոսանք երեան կ'ելլէին : Ոմանք կողմ – նակից էին Սոմառնիի, ոմանք Տէֆէոի փոքրամասնութիւն մըն ալ՝ Փոհէրի : Արդէն կը թուի թէ Տէֆէոի թեկնածու – թիւնը ուրիչ նպատակ չունի եթէ ոչ երկ – րորդ ըլլալ որ Ա. ՀԸ ՄԱՆԻ Ֆոմփի – դուին ընտրուի :

Այս վերջինը իր չաբաթավերջը կ'անցը – նէր Քառժաքի իր ապարանքը, մինչ Ալէն Փոհէրը կը հանդիսանար Ապլոնի իր տու – նին, էլիզէ տեղաւորուելու համար երկու – շաբթի օր : Նոյն օրը կինը Քանառեան կղզինները կը մեկնէր երկու չաբթուան համար : Փոխանցման ըրջանի նախագահը բաւական թեթեւցուցած է իր ՀՈՒՐՋԻ պա – հանջներու քանակը : Կ'ուզէ որ ամէն ինչ շատ աւելի պարզ ըլլայ :

«ԵՍ ԹՔԵԼ ԵՄ ՔՈ...»

Ապրիլի վերջին օրն է այսօր եւ Ապրիլը սովորական ամիս մը չէ մեզի համար :

Օրերու, ամիսներու եւ թուականներու կապուած պատմական դէպքերը կամ ան – հատին պատահած անհատական պատահ – մունքները իրենց խոր դրոշմը կը դնեն մարդոց ապրելու կերպին վրայ եւ այնու – հետեւ կրկնուող օրուան, ամսոյն ու թո – ւականին հետ՝ հոգիներուն մէջ կը կրկ – նուին նաեւ անոնց առընչուած հին խո – ովքները :

Ու այդպէս է Ապրիլը, ահաւոր յաճա – խանքներու ահաւոր ամիս :

Հասուցման յոյսերը զօրացնող նոր երեւոյթները մատնանշուեցան անցնող օրերուն : Ապագայի հաչուոյն լաւ բաներ տեղի ունեցան, կ'ո՞ւ, հայրենիքի մէջ ո – դիի վերափոխում մը պատուեցաւ եւ քա – փիւռքի մէջ մասնութեան բարելաւում մը, եւ սակայն, մեր ժողովուրդի բացար – ձակ մեծամասնութեան համար Ապրիլ ա – միսը մեր պատմութեան ամենադարհու – րելի պահը յուշող ամիսն է, սեւաւոր խորհրդանիշը եղերական հազար ու մէկ տեսարաններու :

Բնութեան օրէնքով ծլարձակման, ծաղկումի, բուրմունքի ու խնդութեան ամիս, բայց մարդոց մէջ դեռ գործող ա – նասունին, անասնական բնազդներու յա – ւերժօրէն հաւատարիմ Թուրքին Թրքու – թեան հետեւանքով՝ ժամանակի այդ պա – հը հայ ժողովուրդին համար դարձաւ ա – ւարի, աւերի, արիւնի աննախընթաց քա – ոս մը անդրադարձնող պահ :

Կեանքի եւ մահուան այս հակասու – թիւնը ինկած է մեր գրողներուն դրչին տակ եւ մարմնացած հայ գրականութեան երկու թեւերուն ալ վրայ : Սփիւռքը ո – գողած է այդ պատկերներով, տանք հե – տեւաբար մէկ – երկու նմոյշ Հայաստանի բանաստեղծներէն : Ս. Կապուտիկեան կ'ըսէ.

Օ՛, գարնա՛ն ամիս, ապրելո՛ւ ապրիլ,
Դու որ բերում ես ծաղիկներ ու կեանք,—
Ինչո՛ւ դու դարձար մահուան տարելից,
Մահո՛վ մնացիր մեր պատմութիւնում...

Նոյն երեւոյթը եւ զայն մոռնալու ան – կարելիութիւնը մարմնացնող տողեր Պ. Սեւակէն.

Ո՞նց մոռանալ : Ե՛կ մոռացիր,
Որ ապրիլեան այն ահաւոր
Ու ոճրապարտ լուսաբացին
Բարբարոսի խուժդուժ ձեռքեր
Սուրբ խորանիներ կողոպտեցին՝
Խորանիները հայ կաճառի,
Հայ դպրութեան սուրբ տաճարի :

Ապրիլը յիշելէ եառ տարբեր յաճա – խանքներ ունենալ եւ տարբեր ապրում – ներ մշակել, մենք կը կարծենք, թէ մարդկօրէն հնարաւոր չէ հայ մարդուն համար, ուր ալ գտնուի ան, ապրիլեան դժոխքէն անցած ըլլայ կամ ոչ, բոլոր պարադաններուն, հասակի ու տարիքի բո – լոր աստիճաններուն վրայ :

Որքան մենք կը յիշենք, ընդհանուր այս մթնոլորտէն դուրս եղած է մէկ գրող միայն, անուանի առակագիր Արշաւիր Դարբինեան, որ գաստիարակչական մտահո – գութեամբ երկնած իր «Բալիկներ եւ ծա – ղիկներ» անուն գործին մէջ մշակած է հե – տեւեալ «ծաղիկը» .

Ես շատ եմ սիրում
Երեք գեղեցիկ, աննման ամիս.—
Կարմիր Հոկտեմբեր,
Ապրիլ ու Մայիս :
Մեծ Հոկտեմբերն է մեզ կարմիր դրօշ
Եւ աստղ տուել :
Պայծառ Ապրիլին
Մարդկութեան արեւ Լենինն է ծնուել :

Միւս ամիսներուն չհայկազած ակրերը հետաքրքրական չեն, բայց Ապրիլ ամիսը սիրելու առակագրին այս լրջութիւնը առ – նուազն տարօրինակ կը թուի ուրիչ հայ մարդոց :

Լենինի ծնունդը բալիկներուն աւետելու աւնդը այնքան հրամայականօրէն դպա – ցած է Դարբինի, որ վարուժանի, Սիա – մանթոյի, ուրիչ հսկաներու ու ամբողջ ժողովուրդի մը կէսին կոտորակումը եր – բեք չէ մեղմացուցած Ապրիլ ամիսը սի – րելու իր բուռն թաիրը :

Թող սխալ չհասկցուի այս դիտողու – թիւնը : Լենինը սիրելի դարձնելու պար – տականութիւնը մտահ փաթթոց չենք դարձներ : Ցեղափոխութեան քուրմ եւ բազմամիլիոն մարդոց կուռք է Լենինը եւ անհատկնալի չէ բալիկներուն մտքին մէջ անոր անունը տեղաւորելու ամէն եռանդ : Բայց ա՞յս ոճով, այսպէ՞ս : Մեր կարծի – քով, եթէ նոյնիսկ երկինքներէն աստ – ուածներ իջնեն, չեն կրնար այդ ամսոյն անարատ սիրոյ խորան դարձնել հայ մարդուն սիրտը, ուր մորթուած սուրբե – րուն ի նուէր երեսնօրեայ պատարագ մը տեղի կ'ունենայ ամէն տարի, կէս դար ու աւելի տարիներէ ի վեր :

Փառք Աստուծոյ, Լենինը սիրելու եւ սիրելի ընծայելու ուրիչ միջոցներ կան, երեւելի եւ աներեւոյթ պատճառներու սով չկայ այդ ուղղութեամբ, բայց անհրա – ժեշտ չէ մէկը սիրելու համար միլիոն մը սիրելիներու յիշատակը վրդովել, անհը – րաժեշտ չէ սկսիլ Լենինի ծննդոցէն եւ առնէ մեկնած պաշտամունքի առարկայ դարձնել Ապրիլ ամիսը, երբ մեր հու – թեան աւելի մօտ ու առաւել յիշատակելի բաներ պատահեցան այդ ամսոյն, սիրոյ փոխարէն տարբեր ապրումներ փոթորկող բաներ տեղի ունեցան նոյն եղանակին .

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Ժրնեւ պիտի ըլլայ Յունիս 10ին, ինչպէս կը հաստատեն Վատիկանէն : Միւս կողմէ Պողոս Զ. կարեւոր փոփոխութիւն – ներ բերած է վերջերս պատարագին մէջ : դործադրութեան պիտի մտնեն Նոյեմ – բեր 30ին :

ՊՈՆԻ կառավարութեան բանբերը յայ – տարարած է թէ ճանչնալով Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը, Իրաք խորհրդային պլոքը կը մտնէ :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ կացութիւնը չատ ծանր կը թուի եւ Հրեաները մէկ օրէն միւսը յարձակման կը սպասեն : Նասր իր մօտ կանչած էր Սուրիոյ նախագահը՝ Տօքթ. Ազթասի եւ այս վերջինը կը յայ – տարարէր թէ ցնոր տնօրինութիւն կը յե – տաճգէր Մոսկուայի իր ճամբորդութիւ – նը : Կը հաղորդուէր նաեւ թէ Հիւսէյնն ալ սիրտի տեսնուէր Նասրի հետ : Ու Թանն իսկ Ժընեւի մէջ յայտարարած է թէ տաղնապը կրնայ խուսափիլ որեւէ հակա – կշիռ : Լիբանան դեռ չէ լուծած իր տաղնապը : Լուսարդելը, որ չատ կը խանգարէր անտեսական գործունէութիւ – նը, վերցուած է, բայց վարչապետ չէ դտնուած : Իսրայէլի եւ արաբ երկիրներ – ու միջեւ սահմանային միջադէպերը կը չարունակուին : Իսրայելեան օդուժը պա – դեստինցի քոմանտոներու կայան մը ռմբակոծած է :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Տօքթ. Զա – քիր Հիւսէն սրտի տաղնապի մը զոհ դա – ցած է առջի օր, 72 տարեկանին : Մահ – մեռական դաւանանքի պատկանող առա – ջին նախագահը եղած է Հնդկաստանի մէջ, երբ ընտրուեցաւ 1967 Մայիսին : Ի – րեն յաջորդող մը դանելը դժուար է ներ – կայիս :

ՆԻԿԻԹԱՍ ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ (Էլէֆթերիոս Վենիզելոսի թոռը) կոչ մը ըրած է յոյն քաղաքական աշխարհին, որպէսզի համա – խմբուի Քարամանլիսի չուրջը եւ «Ազգ. ճակատ» մը կազմէ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Լուսաւորութեան նախա – րարը՝ Էտկար Ֆոռ եւ տեսուչ Ռոշ Լուի Լը Կոան լիսէն այցելեցին առջի իրիկուն, ուր ծանր միջադէպ մը պատահած էր Ուրբաթ օր : Նախարարը որոշեց մինչեւ Մայիս 11 փակել լիսէն եւ չատ խիստ ըլ – ալ ուրիչ միջադէպերու համար :

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՄՄԲ.— Ենի Կաղէթ այդ «մասալներէն» ետք հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, որոնք մեկնութեան չեն կարօ – տիր ...

Այս լուրերը հաղորդելէ հաք ենի Կա – զէթ խմբագրականի մը մէջ կը խորհըր – դածէ այսօր .— Միջին Արեւելքը, որ վառօդի տակառի մը վերածուած էր, ա – ւելի չատ խառնակեցաւ եւ հիմա Հայկա – կան խնդիր մըն ալ երեւան ելաւ : Ան – հանդարտ եւ անդադար Հայերը ձեռք ձեռքի կուտան Արաբ Քոմանտոներուն, եւ կը ջանան զանոնք գործիք ընել իրենց հակաթուրք թշնամութեան : Հայերը նո – րէն կը կրկնեն Ապրիլեան դէպքերու յան – կերդը : Կէս դար առաջ, այդ Հայերը աննախընթաց յանդգնութեամբ մը փոր – ձեցին քանդել այն պետութիւնը, որուն հպատակներն էին եւ այս նպատակին հա – մար այդ պետութեան անմեղ հայրենա – կիցները խմբովին բնաջինջ ըրին եւ իրենց պատիժը գտան : Այնուհետեւ ցրուեցան աշխարհի չորս կողմերը, եւ հոն իրենց հոգին կը ծածկեն հակաթուրք թշնամու – թեան մը դիմակին տակ : Կէս դարէ ի վեր կը բեմադրեն այս խայտառակութիւ – նը եւ իրենց ժողովուրդէն ալ քաջալերանք չեն գտներ : Ահա թէ ինչու նոր խաղի մը ձեռնարկած են հիմա, եւ Արաբները կը զրգռեն, ուրիշներ թաւերաբեմ հանե – լով : Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ չահա – գործելի մարդիկ չգտան, եւ դերերը չրջուեցան այլեւս : Իրենց հոգային պա – հանջներն ալ իրենց խեղկատակութեան ապացոյցը կը կազմեն :

Պէտք է խորհիլ թէ Միջին Արեւելքի երկիրները իրենց պատմութեան ամէնէն դժբախտ չրջանը կ'ապրին այս օրերս : Մէկ կողմէ ծանր պարտութեան մը դառն հետեւանքները, եւ միւս կողմէ զգաթա – պաշտներու պատրաստած ծրագիրները, որոնց կը միանայ դարաւոր յետադիմու – թիւնը : Վերջին անգամ ալ իրաք եւ Իրան կռկորդ կռկորդի եկան, Շաթիւլարաապի վէճին հետեւանքով :

Թուրքիա միշտ բարեկամ է անոնց, ըլ – դպատական կապեր ունի միշտ անոնց հան – դէպ : Արաբներուն կը յանձնարարենք որ Հայերու խօսքերուն չհաւատան, ո – րովհետեւ Թուրքիա աւելի քան զօրաւոր եւ միաբան է այդպիսիներու հանդէպ :

Արաբները պէտք է դիտնան թէ հայ քաղաքական մարդիկը իրենց աղգը աղէ – տի մը խորը ընկղմեցին, եւ այսօր ալ նոր բան մը չեն սորված : Այն Հայերը, որոնք կրցած են փրկուիլ անոնց չարիքէն, այ – սօր խաղաղ եւ երջանիկ կ'ապրին Թուր – քիոյ մէջ» :

Գարնան օրերին, օրը ցերեկով
Աշխարհին ի տես, աչքի տա՛կ Աստծոյ,
Ո՛վ արդարութիւն, ես քեզ եմ ես...

Պ. Ս.

«Ազդակ», 30 Ապրիլ

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

ՀԱՅՈՑ ԿՂԶԻՆ ՀՅՕԱՄԵԱԿԸ

(1717 – 1967)

ԺԱ.

1935ին Աբբահայր Կ'ընտրուի Գրպծ. Սրապիոն Վրդ. Ուլուհոճեան, որու օրով, նախ՝ մեծ ջանք կը թափուի, վըճռական միջոցներու դործադրութեամբ, յաղթահարելու տնտեսական մտահոդիչ դժուարութիւնները: Այնուհետեւ նոր թափ կ'առնէ կրթական դործունէութիւնը. 1936ին կը բացուին Ազիքանդրիոյ եւ Հալէպի Մխիթարեան վարժարանները. 1938ին Ատաիս – Ապեղայի վարժարանը՝ Մուսոլինեան կառավարութեան նպաստ – ներով. վանքէն դէպի Արեւելք կը դիմեն բազմաթիւ միսիոններ:

Ինչպէս յայտնի կը նչմարուի, ամբողջ այս շրջանին (1919–1939) դլխաւորապէս զարկ կը տրուի կրթական ու դպրոցական դործունէութեան եւ մշակութային ձեռ – նարկներու. այս վերջինին պիտի դայ նը – պաստել հնդկահայ մեծ բարերար Հրա – մանատար Ասպետ Պետրոս Հայրապետ Կրէտի կտակը (1940):

Վանքին մէջ, հայկական հնութիւննե – րու փոքրիկ թանգարան – սենեակ մը կը յարդարուի՝ Տիար Պօղոս Խսկենեանի նուիրատուութիւններով ու ճաշակով (1937): Տպարանը կ'ունենայ իր առաջին տողաշար մեքենան՝ Ամերիկահայ բարե – բարներու օրհնեալ ջանքերով (1938):

1919էն ասդին Միաբանութիւնը 24 նոր անդամներ արձանադրած էր իր շարք – րուն մէջ, որոնք քահանայական օծու – թեամբ օժտուած, կը դործէին դանազան ասպարէզներու մէջ. ունէր 10 ուխտեալ երիտասարդներ եւ քանի հասնող ընծա – յարու պատանիներ (1939):

Յուսադրիչ այսպիսի պայմաններու տակ, յանկարծ կը պայթի եւրոպական երկրորդ պատերազմը, որուն մէջ պիտի դլորի Իտալիան ալ (1940), եւ մահասար – սուռ հրդեհը պիտի ճարակի համայն աշ – խարհի մէջ. սարսափի ու տագնապի ան – մոռանալի օրեր ...:

Պատերազմի առաջին երեք տարինե – րուն՝ համեմատաբար խաղաղ օրեր կ'ան – ցընէ վանքը, Վենետիկի աշխարհագրա – կան դիրքին ու դեղարուեստական նկա – բագրին չնորհիւ:

Սակայն, հետզհետէ կը դժուարանան ապրուստի միջոցները. արեւելքի ճամ – բաներու փակումով՝ կը դադրին հադոր – դակցութիւնները արտասահմանի վար – ժարաններուն եւ վարդապետներուն հետ. կը նուազին նոր կոչումները. մանաւանդ 1943ի Սեպտեմբեր 8էն եւք, քաղաքական վերիվայրումներու եւ իբերայաջորդ դա – նազան կառավարութիւններու եւ դրա – ւումներու չրջանին, վանքին համար կը ստեղծուի մտահոդիչ կացութիւն:

Ս. Ղազարի մէջ, քանի մը տեղեր կը կառուցուին փոքրիկ ապաստանարաններ, օդային յարձակումներու ժամանակ՝ հոն պատսպարուելու նպատակով. աւազէ պարկերով պատեր կը բարձրանան աս – դին անդին՝ պաշտպանելու համար կա – մարներ ու չէնքեր. վարդապետներուն մեծամասնութիւնն ու սակաւաթիւ աչա – կերտութիւնը կը փոխադրուին Ս. Ջենոն դիւղը, Վենետիկէն 75 հազարամեթր հե – ռու, Կրաւիպա լերան ստորոտը. անքոյթ վայրեր կը տարուին եկեղեցական թան – կարժէք ապասաներն ու զդեստները. ամե – նամեծ խնամքով, ամուր ու մասնաւոր անտուկներու մէջ, կը փոխադրուին նաեւ — դինուորական հսկողութեան տակ — հայկական բոլոր ձեռագիրներն ու թան – դարանային արժէքները, եւ կը դետեղ – ուին դետնափոր չոր ապաստանարաննե – րու մէջ, վարդապետներու դուրդուրա խնամքին ու պաշտպանութեան տակ: Ա – դոյոյ փոխադրուած է նաեւ Մուրատ – Ռափայէլեանի աչակերտութիւնը, ուր կը չարունակուին դասընթացքները:

Ս. Ղազար կ'ամայանայ (1943–1945), մինչեւ իսկ եկեղեցւոյ դեղակառոյց որ – մերէն վար կ'իջնեն Ս. Սահակ ու Մես – րոպ եւ այլ նկարներ, երփներանգ դար – դեր ու ապակիներ:

Վենետիկի մերձակայ դործատուները ռմբակոծումի կ'ենթարկուին. նաեւ օդ կը ցատկեն. ահաւոր պայթումներէն ջարդուփշուր կ'ըլլան վանքի եւ դպրոցի պատուհաններու ապակիները: Ոչ մէկ վնաս չէնքերուն:

Գոնէ ապարանը անզործ չպահելու նը – պատակով, վանքի սենեակներէն պատ – կերներու ապակիները կը հանուին՝ որ – պարանի պատուհանները դարմանելու համար: Ձմեռը չատ դուրս կ'ընէ այդ տարին:

Բայց Տիրամայրը երկնքէն կը հսկէր իր որդիներուն վրայ, եւ հղօր հովանի կ'ըլլար իր վանքին ու վարդապետներուն: Արդարեւ, իտալական դանազան կա – ռավարութիւններու չրջանին, յեղա – փոխական չարժումներու ընթացքին, ինչպէս նաեւ դերման տիրապետութեան ժամանակ, Ս. Ղազարի վանքն ու Մխի – թարեան վարդապետները, ինչպէս նաեւ Մուրատ–Ռափայէլեանի Տեսչութիւնն ու աչակերտները, միչտ մեծ յարգանք ու պաշտպանութիւն կը վայելեն օրուան դե – րադոյն իչխանութիւններէն. թէպէտ բրո – նագրաւումի փոքրիկ փորձեր կը կատար – ուին Ադոյոյ եւ Ս. Ջենոն, սակայն վար – դապետներու հնարամիտ չանքերով՝ բա – դաւոր արտօնութիւններ ձեռք կը բեր – ուին, ու Միաբանութիւնը միչտ զերծ կը մնայ ամէն կործանարար արհաւիրքներէ:

Կեանքը կը դժուարանայ նաեւ դիւղե – րուն մէջ, Մուրատ – Ռափայէլեանի եւ վանքի սակաւաթիւ աչակերտներու ապ – րուստի հարցը մտահոդիչ կը դառնայ. ամէն ինչ պարենատոմսով պէտք է հայ – թայթել. հարկ կ'ըլլայ օրերով թափառիլ դիւղերէ դիւղ, ուտեստեղէն ձարելու նը – պատակով. հսկայ ու աննման զոհողու – թիւններու կը ձեռնարկեն՝ այդ օրերուն՝ մատակարարութեան նուիրուած, Հայրե – րը, եւ Աստուծոյ օրհնութեամբ՝ բարիք – ները անպակաս կ'ըլլան սեղանէն:

Պատերազմի այդ ահաւոր օրերուն, դիւղի լռութեան մէջ, դրական կեանք մըն ալ կը կազմակերպուի. Աբբահայրն ինք կը նուիրուի Աւետարանի աչխարհաբար թարդմանութեան դործին, Ընդհ. Աթո – ռակալ Հ. Ղեւոնդ Վրդ. Տայեան՝ էջ առ էջ կը յառաջանայ չարականներու ձայ – նագրութեան աչխատանքին մէջ, երիտա – սարդ վարդապետներու ժիր խումբ մը կը ձեռնարկէ բառարանային աչխատանքնե – րու եւ դպրոցական «Մեսան» ընթերցա – րաններու կազմութեան, ուրիչներ «Գրա – կան ցոլքեր» չարքերու պատրաստու – թեան. եւ պատերազմի իսկ օրերուն՝ ծայր կուտան անոնց հրատարակութիւն – ները, արդէն իսկ դինադադարի եւ խա – դաղութեան յոյսերով դեղուն եւ մօտիկ ապադայի աչխատանքին լծուելու պատ – րաստակամութեամբ:

Վանական օրինակելի օրակարդ մը կ'ա – պրին միաբանները, այդ օրերուն՝ դիւ – դին մէջ, կանոնաւոր ժամերդութիւննե – րով եւ հասարակաց պաշտամունքներով. մեծ տոներու թափօրներուն՝ դիւղի ժո – դովուրդն ալ յուդումով կը մասնակցի Հայոց աղօթքներուն:

Ճղնաժամային օրերը կը մօտենան. ահ – ու դողի օրեր կ'անցընեն Մխիթարեան Հայրերը 1945ի Ապրիլ ու Մայիս ամիսնե – րուն, դերման բանակները կը նահանջեն, իտալացի ազատատենչ յեղափոխականնե – րը կը տիրեն, նախկին կուսակցականնե – րը կը սպառնան, կը ժամանեն անդլեա – մերիկեան հրասայլները. քաոսային օ – րեր. դիւղի խաղաղութիւնն ալ կը վրը – դովի. դիւղացիներէն չատեր, վտանգի պահուն, Հայոց այդին կ'ապաստանին. թնդանօթները կը դոռան եւ ռումբերը կ'անցնին մեր չէնքերուն վրայէն. հրա – ցանի եւ դնդացիրի որոտը կը հնչէ մօ – տէն. դիւղն ալ իր զոհերը կուտայ ...:

Պայթումները հետզհետէ կը հեռանան. փոթորիկը կ'անցնի. եւ ահա կը ծածանի խաղաղութեան դրօչը, ուրախութեան դանդերը կը հնչեն դիւղէ դիւղ. լուրեր կը հասնին վանքէն, Հռոմէն, Փարիզէն, Աբեւելքէն. ուրախութեան եւ չնորհակա – լութեան օրեր են համայն Իտալիոյ հա – մար, յատկապէս մեզի՝ Մխիթարի որ – դիներուս համար: Ս. Ղազար չունի զո – հեր եւ նչանակելի կորուստներ: Փլը – ած են մանաւանդ ձեռագիրները, զա – դարանը, դիւանը, թանգարանը:

Ամէն մը չանցած, տաժանագին ճամ – բորդութեամբ դիւղ կը հասնի Հռոմի ուխտեալ մեր համալսարանական աչա – կերտներու խումբը, իրենց Մեծաւորնե – րով ու հոն պաշտօնավարող միաբաննե – րով. երկու տարիէ ի վեր լրջորէն բաժնուած մնալէ եւք, պատե – րազմի կրակէն ու ռումբերէն ճողոպրած, յուզումով կը հանդիպէին իրարու Աբբա – յերն ու որդիները կարօտագին:

Միաբանութեան կողմէ չնորհակալու – թեան օր կը յայտարարուի 1945ի Սեպ – տեմբեր 8ը եւ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Ս. Ղազար փոխադրուելու: Տխ – րալեցող անդլեամերիկեան զինուրա – կան ուժերու կողմէ տրամադրուած մա – նաւոր ինքնաչարժներով բոլորս կը հա – ղնինք վանք. բացառիկ երեւոյթ մըն էր Ս. Ղազարի քարափին չուան նետած հը – կայ լաստանաւը, որուն վրայ կանգնած մեր բեռնակառք ինքնաչարժը ցոլք կը նե – տէր կապոյտ ջուրերուն մէջ: Արցունքով կ'ողջագուրուինք վանքի պահապան քա – ջարի վարդապետներուն հետ, որոնք հե – տաքրքրութեամբ քարափ փութացած են այս անակնկալ ու տարօրինակ երեւոյթը նկատելու. ինքնաչարժ մը՝ վանքի քարա – փին: Կը համբուրենք կարօտով վանքի կարմիր որմերը, Մխիթարի երկդարեան չիրմը եւ տունը սրբազան:

Ս. Ղազար, Սահակ ու Մեսրոպ դար – ձեալ իրենց պատուոյ դիրքերն են դրա – ւած՝ վանքի մայր տաճարին խորանին չուրջ. կը մատուցուի դոհաբանական սուրբ պատարագը: Վեց տարի առաջ, պատերազմի հռչակումի տխուր օրը, այնտեղ ծնրադիր, Կոմիտասեան «Ցէր ողորմեա»ով աչխարհի խաղաղութիւնն էր ինք խնդրած եւ որդեգրութեան մեր ուխտը կատարած. այնուհետեւ նոյն պատ – ատական արարողութիւնը կրկնած էինք ամէն օր, երեկոեան ժամերդութենէն եւք, նոյնիսկ երբ կարօտով հեռացած վանքէն:

Միաբարի որդիները՝ կարծէք՝ Մեծ – նի պատերազմէն է որ ազատած, դար – ձեալ կ'ապաստանէին Ս. Ղազար, «Պա – պանիչ որդեդրաց» Տիրամօր քաղցր հո – վանիին տակ:

Այդ օրը, սակայն, բոլորիս զարմանքը մեծ եղաւ, երբ Ս. Ղազարի մէջ հանդի – պեցանք լիսունէ աւելի զաղթական հայ ընտանիքներու, որոնք պատերազմի կո – րսիներէն ազատած՝ հասեր էին վենե – տիկ: Միաբանութիւնը Լիտոյի մէջ չէնք մը տրամադրած էր անոնց. ինչպէս նաեւ Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի մէջ ինչ ինչ չարկաբաժիններ, եւ հայրարար խնամք կը տանէր մեղմելու անոնց վիշտն ու նիւթական կարօտութիւնները:

Աչունը կը մօտենար. բայց Ս. Ղազարի վանականներու սրտին մէջ աչունն ու ձըմեռը անցած էր. դարուն կը ծաղկէր, յոյսով դեղուն, վերանորոգումի աչխա – տանքներ կը տեսնուին, ինչպէս նաեւ ամառնային ճամբորդութիւններ:

Ամէն մը չանցած, տաժանագին ճամ – բորդութեամբ դիւղ կը հասնի Հռոմի ուխտեալ մեր համալսարանական աչա – կերտներու խումբը, իրենց Մեծաւորնե – րով ու հոն պաշտօնավարող միաբաննե – րով. երկու տարիէ ի վեր լրջորէն բա – ժնուած մնալէ եւք, պատերազմի կրակէն ու ռումբերէն ճողոպրած, յուզումով կը հանդիպէին իրարու Աբբա – յերն ու որդիները կարօտագին:

Միաբանութեան կողմէ չնորհակալու – թեան օր կը յայտարարուի 1945ի Սեպ – տեմբեր 8ը եւ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Ս. Ղազար փոխադրուելու: Տխ – րալեցող անդլեամերիկեան զինուրա – կան ուժերու կողմէ տրամադրուած մա – նաւոր ինքնաչարժներով բոլորս կը հա – ղնինք վանք. բացառիկ երեւոյթ մըն էր Ս. Ղազարի քարափին չուան նետած հը – կայ լաստանաւը, որուն վրայ կանգնած մեր բեռնակառք ինքնաչարժը ցոլք կը նե – տէր կապոյտ ջուրերուն մէջ: Արցունքով կ'ողջագուրուինք վանքի պահապան քա – ջարի վարդապետներուն հետ, որոնք հե – տաքրքրութեամբ քարափ փութացած են այս անակնկալ ու տարօրինակ երեւոյթը նկատելու. ինքնաչարժ մը՝ վանքի քարա – փին: Կը համբուրենք կարօտով վանքի կարմիր որմերը, Մխիթարի երկդարեան չիրմը եւ տունը սրբազան:

Ս. Ղազար, Սահակ ու Մեսրոպ դար – ձեալ իրենց պատուոյ դիրքերն են դրա – ւած՝ վանքի մայր տաճարին խորանին չուրջ. կը մատուցուի դոհաբանական սուրբ պատարագը: Վեց տարի առաջ, պատերազմի հռչակումի տխուր օրը, այնտեղ ծնրադիր, Կոմիտասեան «Ցէր ողորմեա»ով աչխարհի խաղաղութիւնն էինք խնդրած եւ որդեդրութեան մեր ուխտը կատարած. այնուհետեւ նոյն պատա – տական արարողութիւնը կրկնած էինք ամէն օր, երեկոեան ժամերդութենէն եւք, նոյնիսկ երբ կարօտով հեռացած վանքէն:

Միաբարի որդիները՝ կարծէք՝ Մեծ – նի պատերազմէն է որ ազատած, դար – ձեալ կ'ապաստանէին Ս. Ղազար, «Պա – պանիչ որդեդրաց» Տիրամօր քաղցր հո – վանիին տակ:

Այդ օրը, սակայն, բոլորիս զարմանքը մեծ եղաւ, երբ Ս. Ղազարի մէջ հանդի – պեցանք լիսունէ աւելի զաղթական հայ ընտանիքներու, որոնք պատերազմի կո – րսիներէն ազատած՝ հասեր էին վենե – տիկ: Միաբանութիւնը Լիտոյի մէջ չէնք մը տրամադրած էր անոնց. ինչպէս նաեւ Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի մէջ ինչ ինչ չարկաբաժիններ, եւ հայրարար խնամք կը տանէր մեղմելու անոնց վիշտն ու նիւթական կարօտութիւնները:

Աչունը կը մօտենար. բայց Ս. Ղազարի վանականներու սրտին մէջ աչունն ու ձըմեռը անցած էր. դարուն կը ծաղկէր, յոյսով դեղուն, վերանորոգումի աչխա –

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Եւ սակայն հակառակ իր չանքերուն, չէր կրնար այդ յեղափոխական չարժում – ներուն առաջքը առնել: Լրտեսները կը ծանուցանէին թէ արդի ոստիկանութեամբ կարելի չէր դործ մը տեսնել: Արդարեւ, Մակեդոնիոյ ոստիկանութիւնը 1904էն ի վեր եւրոպացի սպաներու հսկողութեան տակ, դրեթէ անկախ մարմին մը դարձած էր, որ պէտք չէր զդար կեդրոնի ամէն քմահաճոյքներուն հպատակելէ:

Բռնաւորը կը զդար թէ մեծ սխալ մը դործած էր տեղի տալով եւրոպական պե – տութեանց պահանջներուն ու Մակեդո – նիոյ ոստիկանութիւնն ու ելեմուտքը ենթարկելով անոնց հսկողութեան:

Օտար սպաներու դալուստը թէեւ նախ վիրաւորած էր Թուրք սպաներու արժա – նապատութիւնը, բայց յետոյ զոհ մը – նացած էին այս կարդադրութենէն, տես – նելով որ որքան նպաստաւոր էր ան իրենց յեղափոխական չարժումին համար: Հի – մա Թուրք եւ եւրոպացի սպաներուն մէջ սերտ մտերմութիւն մը կը տիրէր ու այս բանը լրտեսներու կոդմէ մատնանիչ եղած էր Երլտըզի բռնաւորին: Ազդու հրաման – ներ կը հասնէին միչտ որպէսզի Թուրք սպաները որեւէ յարաբերութիւն չունե – նան Եւրոպացիներուն հետ, բայց այդ հրամաններուն այլեւս ականջ կախող չկար:

Ինչ առենէն ա՛լ աւելի սերտ կապ մը հաստատուեցաւ օտար սպաներու եւ ժո – ղովրդական դանազան դասակարդերուն, բանակին, պաշտօնեաներուն, պէյերու երեւելիներուն եւ մանաւանդ ամէն ազդէ դիւդացիներուն միջեւ:

Երիտասարդ Թուրքերը կը զդային սա – կայն, որ այդ եւրոպական միջամտութիւ – նը որքան որ ներկային մէջ իրենց ձըդ – տումներուն օդտակար՝ մեծ վտանդ մըն էր իրենց հայրենիքին եւ կամաց կամաց Մակեդոնիոյ բաժանումը կը պատրաս – տէր: Ոստիկանութիւնն ու ելեմուտքը ձեռք անցընելէ եւքը, այժմ եւրոպական պետութիւնները կ'ուղէին դատարաններն ալ իրենց հսկողութեան տակ առնել եւ դանոնք բարեկարդել:

Այս նոր ոտնձդութիւնը պարդապէս Մակեդոնիոյ անջատումը կը նչանակէր Օսմանեան Պետութենէն:

Ցեղափոխական կառավարութիւնը, որ կազմուած էր Իւսկիւպի լեռներուն մէջ եւ որուն կ'անդամակցէին Սալիհա Հա – նըմ, Թիկնապահ Մէհմէտ, Հարիւրապետ Նուրի պէյ եւ ուրիչներ եւ որոնց եկած միացած էին նաեւ պատաւ Ֆաթման, Զիւլէյհան ու Հասանը, սպառնացող այս վտանգին հանդէպ, իսկոյն չրջաբերական մը ուղղեցին իրենց Սելանիկի, Մոնաս – դրի, Էսքիւսկի, Փարիզի, Ժընեւի ու Լոնտոնի ընկերներուն:

«Գործելու վայրկեանը հասած է, կ'ը – սէր այս չրջաբերականը, եթէ քիչ մըն ալ յապաղինք մեր թշուառ հայրենիքին բաժանումը պիտի սկսի: Մակեդոնիոյ մէջ եւրոպական պետութիւններու ճնչու – մով ի դործ դրուած ոստիկանական, ե – լեմտական ու դատական բարենորոգում – ներուն անչուչտ հակառակ չենք: Բայց մինչ միայն հո՞ս պէտք կայ այդ բարե – նորոգումներուն, մինչ Օսմանեան Պե – տութեան միւս նահանդները լիուլի կը վայելե՞ն ամէն բան: Ինչո՞ւ համար բո – լոր Օսմանցիները չօդտուին անոնցմէ:

«Մենք կը կարծենք որ Օսմանեան կայս – րութիւնը փրկելու համար կործանումէ, անհրաժեչտ է որ ձեռք բերենք Սահմա – նադրութիւն մը որ ամբողջ Օսմանեան հպատակներուն ապահովէ ազատութիւն, արդարութիւն եւ հաւասարութիւն: Ասոր հասնելու համար պէտք է դործել, կըռ – ուիլ, արիւն թափիլ: Ալ խօսքի չրջանը անցաւ:

«Մեր առաջին դործը պէտք է ըլլայ նախ մէջտեղէն վերցնել բոլոր այն մեծ ու պզտիկ լրտեսները զորս հետզհետէ Ապ – տիւլ Համիտ մեր վրայ կը դրկէ եւ որոնք մեր երկրին թշուառութեան դլխաւոր պատճառներն են:

«Մա՛հ լրտեսներուն. այս պիտի ըլլայ մեր նչանաբանը յեղափոխութիւնը սկսե – լու համար»:

«Կեցցէ՛ Օսմանեան Սահմանադրու – թիւնը:

«Կեցցէ՛ յեղափոխական Թուրքիան:

«Կեցցէ՛ յեղերու համերաչխութիւնը:

Այս չրջաբերականը մեծ խանդավառու – թեամբ ընդունուեցաւ ամէն կողմ, մա – նաւանդ Սելանիկի մէջ, ուր կը դտնէր յեղափոխական Կոմիթէին կեդրոնը:

Կ'արժէ որ քիչ մը խօսինք այս Կո – միթէին մասին որ այնքան կարեւոր դեր մը պիտի խաղար յետոյ Թուրքիոյ ճակա – տագրին մէջ:

Այս յեղափոխական կազմակերպու – թիւնը բաղկացած էր հինդ հոդի – խմբակներէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 121)

ԵԹՈՎՊԻԱ

Այս վաղեմի երկրին եւ իր ժողովուրդին հետ շփումը հիացում կ'առթնցնէ այցելուին սրտին մէջ: Երեք հազար տարի Եթովպիա եղաւ անկախ երկիր մը: Ճիշդ է, որ հինգ տարի երկիրը գրաւուած մնաց Իտալացիներու կողմէ, բայց այս ժամանակաշրջանը այնքան կարճ է, որ կարելի է նկատի չառնել զայն: Եւ արդարեւ զանց առնուած է, երբ կ'ըսուի, թէ Եթովպիան ափրիկեան միակ երկիրն է, որ միշտ եղած է անկախ:

Ատիս-Ապեպայի մէջ մարդ այն տըպաւորութիւնը կը կրէ, թէ կը գտնուի աշտարակի մը գագաթին, որ կը սլանայ դէպի այլ երկիրներ երեք հազար մեթր բարձրութենէ մը: Եթէ անոր գագաթէն կարելի ըլլար դիտել ամբողջ երկիրը, մեր աչքերուն առջեւ պիտի տարածուէին կանաչապատ դաշտեր, շրջապատուած ժայռոտ զանգուածներէ, արօտավայրեր եւ կարմիր քարոտ անապատներ:

Եթովպիոյ մայրաքաղաքին փողոցները զառիվար կամ զառիվեր են: Քաղաքը ունի ցած տուներ, իսկ այժմ անոնց միջեւ կը բարձրանան հինգ վեց յարկանի շէնքեր, զարդարուած ճաշակով: Անոնցմէ ամէնէն բարձրերն են Ափրիկէի Տունը եւ «Պերհանեն Սելամ» պետական տպարանը, յետոյ իրենց բարձրութեան կարգով կը յաջորդեն Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ աշտարակը եւ մզկիթին կիսալուսինը, որ կ'իշխէ ազմկարար շուկային: Փողոցները խճողուած են տարբեր գործարաններու ինքնաշարժերով եւ անցորդներով: Ասոնցմէ ոմանք կը կրեն եւրոպական հագուստներ եւ փողկապ. տեղացի պաշտօնեաներ, վաճառականներ եւ դիւանագէտներ են: Օտար զբօսաշրջիկները կը նախընտրեն թենիսի կօշիկներ եւ կարճ տաբատներ: Սակայն կը տիրապետեն սպիտակ հագուստները, երկար՝ մինչեւ գետինը, պարզ կամ գունաւոր ասեղնագործուած, որոնք կը նմանին հռոմէական վերարկուներուն, սրճագոյն տաբատներ, նռնագոյն շրջազգեստներ, դեղին, կապոյտ կամ կարմիր հովանոցներ: Այր մարդոցմէ շատեր իրենց ուսերուն վրայ կը կրեն երկար ձողեր, որոնց երկու ծայրերէն կախուած են կողովներ, լեցուած սեւ խաղողի մեծ ողկոյզներով:

Երկրին պատմութիւնը կը նմանի կատարներով եւ անդունդներով լեռնային հսկայ շղթայի մը: Եթովպացիները հաճոյքով կը մտաբերեն իրենց կատարները, հպարտ են անոնցմով եւ չեն ծածկեր ասիկա: Անոնք մեծ խնամք կը տանին պատմական վայրերուն, կը պահպանեն ու կը վերանորոգեն զանոնք:

Բացայայտ է, որ ժամանակը աւելի փճացուց քան թէ պահպանեց: Պահպանեց, օրինակի համար, Աքսում անունը, սակայն այս պետութիւնը այլեւս գոյութիւն չունի, ինչպէս որ ժամանակին անհետացաւ բարձր քաղաքակրթութեան կեդրոն եղող անոր մայրաքաղաքին մէկ մասը:

Աքսում կարելի է երթալ աշխարհի մէջ հազուագիւտ ճամբով մը: Մօտաւորապէս հինգ հարիւր քիլոմեթր երկարութեան վրայ ան կ'անցնի լեռներու եւ սարսափազդու անդունդներու վրայէն: Ինքնաշարժը երբեմն կ'անցնի երեք հազար մեթրէն աւելի բարձրութենէ մը, այնպէս որ ճամբորդներուն կը թուի, թէ կը գրտնուին օդանաւի մը մէջ:

Աքսումի մէջ գոյութիւն ունին երկու վանքեր, որոնցմէ մէկուն մէջ կիները մտնելու իրաւունք չունին: Ք. Ա. Դ. դարուն, երբ քաղաքը կը գտնուէր ծաղկումի մէջ, Աքսում պետութիւնը տօնեց իր յաղթանակը Քուշ պետութեան դէմ, որմէ ետք Էսանա կայսրը իր ազգեցութիւնը տարածեց Կարմիր Ծովուն երկու եզերքներուն վրայ: Անոր իշխանութեան առաջին տարիներու դրամներուն վրայ պատկերացած էին լուսինը եւ աստղերը, իսկ անկէ ետք՝ խաչ մը: Հեթանոս Էսանան քրիստոնէացած էր:

Այժմ, Աքսունը ունի մօտաւորապէս հինգ հազար բնակիչ, որոնցմէ հազարը վանականներ եւ կղերականներ են: Քաղաքին միակ նոր շէնքը արդիական ոճով եկեղեցի մըն է հսկայ գմբէթով մը:

Կոնտար քաղաքին ամենաբարձր շէնքը վաղեմի պալատ մըն է, դէպի հոն կը տանին 12 դուռներ, որոնք շատ ծանր են, որովհետեւ մետաղէ են:

Ժէ. դարուն, Եթովպիոյ մայրաքաղաքը, որ մինչ այդ փոխադրուած էր տեղէ տեղ հաստատուեցաւ Կոնտարի մէջ: Այս իրադարձութիւնը պատահեցաւ Փորթուկալցի Ճիզվիթներու արտաքսումէն քիչ ետք: 1636ին, Թասիլտաս կայսրին հրամանով, ըստ հնդիկ ճարտարապետի մը նախագիծին, սկսան բարձրանալ պալատին պատերը: Հոյակապ կառոյց մըն էր, որ դիմացաւ մինչեւ իսկ 1704ի սարսափելի երկրաշարժին: Յետագային Ֆասիլիտասի պալատին կողքին երեւան եկան ուրիշ դղեակներ, եկեղեցիներ եւայլն: Եասու Ա.ի իշխանութեան ժամանակ, Ֆասիլիտասի պալատը պճնազարդուեցաւ փղոսկրով, ոսկիով, թանկագին քարերով «դառնալով աւելի գեղեցիկ՝ քան Սողոմոնի պալատը»:

Ամէնէն տպաւորիչը, սակայն, Լալիպելան է: Եթովպիան կառավարուեցաւ Լալիպելա կայսրին կողմէ 1190էն մինչեւ 1228: Ան հրամայեց, որ իր մայրաքաղաքին շուրջ կառուցուին տասը սքանչելի եկեղեցիներ, որոնք գոյութիւն ունին ցայսօր. դասուեցաւ սուրբերու կարգին:

Լալիպելայի բոլոր յուշարձանները փորուած են ժայռերու մէջ: Շէնքերուն մուտքը 9–11 մեթր խորութեան վրայ է: Մետհան-Ալէմ եկեղեցին, որ ունի 33 մեթր երկարութիւն, 23 մեթր լայնք եւ 11 մեթր խորութիւն, իսկապէս մեծ դժուարութիւններով կառուցուած է:

Ա. ՄԵԼԻՔ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ

Գնահատելի եւ քաջալերելի առաջադրութիւն մը արդարեւ: Մասնաւորաբար երբ նկատի ունենանք, որ տասնամեակներէ ի վեր ուսուցչական ասպարէզի հետեւողներ եւ մամուլի պատասխանատուներ բազմիցս շեշտած են այն աներկբայ իրողութիւնը, թէ հայ մանուկին անհրաժեշտ է հրամցնել արդի ճաշակին եւ մանկավարժական ներկայ ըմբռնումներուն համապատասխանող դասագիրքեր եւ ընթերցանութեան գիրքեր. նախընտրաբար հէքեաթներ: Որովհետեւ մեր դարուն եւ, մանաւանդ, արտասահմանի այժմու պայմաններուն մէջ, երբ օտար գրականութիւն եւ պատմութիւն այնքան մատչելի եւ գրաւիչ ձեւերու տակ կը հրամցուին նաեւ մեր նորահաս սերունդին — եւ, հետեւաբար, նորերը շատ աւելի տրամադիր կ'ըլլան իրենց ձեռքին տակ իբրեւ ընթերցանութեան նիւթ ունենալու նմանօրինակ գիրքեր, մանաւանդ գրեթէ միշտ լեզուական տեսակէտով ալ մատչելի իրենց — անհրաժեշտ է փոխ առնելով այլոց «զէնքերը» գործածել զանոնք մեր նպատակներուն:

Այս է, ահա, Էրեբունի հրատարակչականին նպատակը, որու կազմութեան եւ ցարդ կատարած անդրանիկ աշխատանքներու մասին տեղեկութիւններ տալու նպատակով հրաւիրուած էին մամուլի ներկայացուցիչներ, Փարիզի մեր կրթարաններու տեսուչն ու տեսչուհին եւ քանի մը ազգայիններ, Ուրբաթ, Ապրիլ 25ին, Սալ տէ Սէնթրօ:

Նորակազմ հրատարակչականին կողմէ Կ. Ջրբաշեան քանի մը խօսքով պարզեց հանդիպումին նպատակը, որմէ ետք Օր. Հ. Գալֆայեան խնամուած զեկուցումով մը ներկայացուց հրատարակչութեան նպատակն ու գործը: (Լոյս կը տեսնէ առանձին):

Յովհ. Թումանեանի ծննդեան 100ամեակին առթիւ շքեղ տպագրութեամբ, գունատիպ նկարներով (գործ նկարիչ Կ. Սմբատեանի) եւ 24 էջերով արդէն իսկ հրապարակ հանուած են «Քաջ Նազար»ի հայերէն եւ ֆրանսերէն գրքոյկները:

Ընդհանուր առմամբ յաջող հրատարակութիւն մը, քանի որ ներկաներու կողմէ մատնանշուած փոքր թերիները եւ ցուցմունքները նկատի առնուելու պարագային մենք, յաջորդաբար, ձեռքի տակ պիտի ունենանք ժամանակի ճաշակին, ըմբռնումներուն ու ոգիին հետ համընթաց քալող ընթերցանութեան գրքոյկներ:

Ներկայիս անհրաժեշտը կը տնօրինուի յաջորդաբար հրապարակ հանելու համար Յ. Թումանեանի այնքան ժողովրդական հետեւեալ գործերը — Կաթիլ մը մեղր, 12 էջ, նկարիչ՝ Մանուկեան, Թմկաբերդի առումը, 24 էջ, նկարիչ՝ Ալ. Եարալեան, Անբախտ վաճառականները, 12 էջ, նկարիչ՝ Կ. Սմբատեան:

Գովելի աշխատանք մը եւս նաեւ այն, որ հրատարակչականը հրապարակ հանած է 12 բացիկներ, որոնցմէ վեցը կը ներկայացնեն պատմական յուշարձաններ, իսկ վեցը՝ հայրենի բնանկարներ ու երեւանեան տեսարժան վայրեր: Գունագեղ բացիկները իրենց տպագրական որակով կրնան մրցիլ եւրոպական ամենագեղեցիկ բացիկներուն հետ: Գրաւական մը՝ անոնց լայն գործածութեան:

Տարիներու ձգտում մը, որ առաւելաբար նիւթական պայմաններու բերումով կարելի չէր եղած իրագործել, այժմ, կը դառնայ իրականութիւն: Կը մնայ մաղթել, որ գեղեցիկ առաջադրութիւնները դառնան հոգեթով իրողութիւններ:

Ժ. Մ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ինչպէս գրած էինք ատենին, Փարիզի մէջ, կազմուած է Հայ Արուեստագէտներու «Թորոս Ռոսլին» ընկերութիւնը, որ նպատակ ունի զարկ տալու հայ արուեստին ու արուեստագէտներուն: Այս առընչութեամբ Հինգշաբթի օր կը բացուի ցուցահանդէս մը, ուր հաւաքուած են հայ նկարիչներու, գծագրիչներու եւ արձանագործներու ստեղծագործութիւնները: Իր տեսակին մէջ մասնաւոր շահեկանութիւն մը ունի այս ցուցահանդէսը, որ տեղի կ'ունենայ այժմ՝ Փորթուկալեան մշակութային կեդրոն, Գալուստ Կիւլպէնկեանի Փարիզի կեդրոնատեղին (51 Ավընիւ տ'Իէնա):

տանքին լծուելու սրտեռանդն տենչերով:

Ս. Ղազար չունէր աշակերտ. նորընծայարանը՝ թէեւ իբր շէնք չէր կրած ծանր վնասներ, սակայն ապակիներն էին ջարդուփշուր. վառելանիւթի չգոյութենէն, խոնաւութիւնը բոյն դրած էր ամէնուրեք: Աշխատանքի ժամը կը հնչէր Մխիթարի որդիներուն համար, վերածաղկեցնելու այդ նուիրական յարկերը:

1945ի Նոյեմբերի վերջերը, շնորհաբեր ցօղի նման Մխիթարեան մայրավանքին վրայ կ'իջնէր աստուածաւանդ օրհնութիւնը Ամենապատիւ Տ. Տ. Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան Կաթողիկոս-Պատրիարքին, որ կուգար Ս. Ղազար, իր այցելութեամբ սփոփելու եւ քաջալերելու Մխիթարի զաւակները: Հանդէսներ եւ ընդունելութիւններ կը սարքուէին ու կը ստեղծուէր խանդավառ մթնոլորտ, կարծէք ջնջելով ի սպառ պատերազմին աղէտները, յուսատու արշալոյսին ակընկալութեամբ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (475)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Թագաւորութեան իրողութիւններն են հանրիշխանական իրաւունքը դրաւելը, յառաջդիմութիւնը՝ երկրորդական շահերու կարգը դնելը, փողոցի բողոքները բռնապէս ճնշելը, ապստամբները ռազմական օրէնքով դատել եւ գլխատելը, խռովարարները սրէ անցընելը, Թրանսնոնէն փողոցը, պատերազմական ատեանները, իրական Ֆրանսային օրինական Ֆրանսայէն քամուիլը, Ֆրանսան երեք հազար առանձնաշնորհեալներով կառավարելը՝ շահ ու վնաս անոնց հետ կիսապէս բաժնուելով:

Իշխանութեան իշխանութիւններն են Պերժիան մերժելը, Ալժերիին խստիւ եւ Անգլիացիներուն պէս որոնք Հնդկաստանի տիրեցին՝ աւելի բարբարոսութեամբ քան թէ քաղաքակրթութեամբ տիրելը, Ապտիւլ Գատէրին տրուած խոստումը դրժելը, Պլէյ եւ Տէօչը դնելը եւ Փրիչարին ստակ կերցնելը, թագաւորին իրողութիւնն է աւելի ընտանեկան քան թէ ազգային քաղաքականութեան մը հետեւիլը:

Ինչպէս կը տեսնուի, զեղչումը ըլլալէ ետք թագաւորին պատասխանատուութիւնը կը նուազի:

Թագաւորին մեծ յանցանքը սա է: Յանուն Ֆրանսայի համեստաբար վարուեցաւ ան:

Ո՞ւրկէ կը հետեւի այս յանցանքը:

Լուի Ֆիլիփ չափազանց հայր թագաւոր մը եղաւ. արքայական ցեղ մը ծնիլ ուզող ընտանիքի մը այս թխսումը ամէն բանէ կը վախնայ եւ չուզեր անհանդիստ ըլլալ:

Ասկէ հետեւեցան ծայրայեղ վեհերոտութիւններ, որոնք տաղտուկ էին ժողովուրդին, այնպիսի ժողովուրդի մը, որ իր քաղաքային աւանդութեան մէջ Յուլիս 14ի եւ ռազմական աւանդութեան մէջն ալ Օսթերլիցը ունի:

Սակայն եթէ զանց առնենք հանրային պարտաւորութիւնները, որոնք ամէն պարտաւորութենէ առաջ կատարուիլ կ'ուզեն, այս թագաւորին ընտանիքը արժանի էր այն խիստ գորովին, որով կը սիրուէր Լուի Ֆիլիփէն:

Սքանչելի էր այս ընտանի խումբը, որուն մէջ առաքինութիւնները տաղանդներու հետ միացած էին: Լուի Ֆիլիփի աղջիկներէն մէկը՝ Մառի տ'Օռլէան, իր տոհմին անունը արհեստագէտներու անուններուն մէջ կը դնէր, ինչպէս Շարլ տ'Օռլէան ալ իր անունը բանահիւսներու անուններուն մէջ կը դնէր: Մառի տ'Օռլէան իր հոգին մարմարիոն մը ըրած էր եւ Ժան տ'Արք կ'անուանէր զայն:

Մեթերլինկ յետագայ ռազմավարական գովեստը տուած էր Լուի Ֆիլիփի եւ երկու տղոց:

«Ասոնք այնպիսի երիտասարդներ են, որոնց նմանը գրեթէ չի տեսնուիր եւ այնպիսի իշխաններ, որոնց նմանը չի տեսնուիր»:

Առանց բան մը կեղծելու, բայց նաեւ առանց բան մը ծանրացնելու ահա ըսինք ինչ որ ճշմարիտ է Լուի Ֆիլիփի մասին:

Հաւասարութիւնը սիրող իշխան մը ըլլալ վերահաստատութեան եւ միանգամայն յեղափոխութեան վերաբերիլ, ունենալ այս յատկութիւնը, որով իբր յեղափոխական անհանդստութիւն, այլ իբր կառավարիչ վստահութիւն կը ներշնչէր:

Ահա 1830ին այս եղաւ Լուի Ֆիլիփին ամբողջ բարեբախտութեան պատճառը:

Ամենեւին եղած չէ այնպիսի ժամանակ ուր մարդ մը այսքան լաւ յարմարած ըլլայ պատահարի. մէկը միւսին մէջ մտաւ եւ մարմնաւորեցաւ: Լուի Ֆիլիփ 1830ին մարդեղութիւնն է:

Մանաւանդ որ Լուի Ֆիլիփ գահակալութեան արժանի ըլլալուն մեծ ապացոյց մը ունէր, այսինքն աքսորը:

Ժամանակ մը տարագիր, թափառական եւ աղքատ ըլլալով իր աշխատութեամբը ապրած էր: Ֆրանսայի իշխանական ամէնէն յուռթի կալուածներուն այս տէրը Զուիցերիոյ մէջ երիվար մը ծախած էր հաց ուտելու համար:

Ռէյխնավի մէջ մաթեմաթիքի դաս տուած էր մինչդեռ քոյրն ալ՝ Ատելայիտ, ստեղծագործութիւն կ'ընէր եւ կար կը կարէր:

Արքայական վիճակի մը հետ խառնուող այս յիշատակները արիւնով կը համակէին քաղքենիները: Լուի Ֆիլիփ իր ձեռքերով քանդած էր Մոն Սէն Միշէլի յետին երկաթեայ վանդակը, զոր Լուի ԺԱ. շինել տուած եւ Լուի ԺԵ. գործածած էր. Ժաքոպէններու ժողովակին ալ անդամ եղած էր, Միրապօ ձեռքերով անոր ուսին զարկան, իսկ Տանդոն ըսած էր.

«Երիտասարդ դո'ւ»:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի Կեդր. վարչութեան :

Նուիրուած նաեւ ԱՐԱՄի մահուան յիսնամեակին :

Կիրակի, Մայիս 11, ժամը 15·30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը, 2 Բիւ Քիւվիէռ

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կազմակերպուած են

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)

Մայիս 8էն 20

ամէն օր, ժամը 14էն 19

Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Սրբուհի Տէմիրճեան եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Մայիս 4ին, 72 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի, (6 Մայիս) ժամը 14-ին, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին :

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE

Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք

Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN

Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

Հաց Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԲԺ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ Լ. Փիրանտելլօ թատերագիրը:

Չորեքշաբթի, Մայիս 7, ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՅԻՍ — ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

Կազմակերպուած Սարսէլ – Առնուվիլի Նոր Սերունդի կողմէ

Մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբի

ԵՐԳ – ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ «ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ» Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ – ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

ՊԻՒՖԷ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու *համար :*

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողք – ներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Բիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով .—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ իր շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

— Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ —

ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20էն սկսեալ

Ի պատիւ Փարիզ ժամանող պատգամաւորներու եւ հիւրերու

ՕԹԷԼ ՌԻՉ, ՎԱՆՏՈՄ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Երկսեռ Ակումբին կողմէ : Գեղարուեստական հակիրճ յայտագիր :

Պիտի մեներգէ՝ Տիկ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷՅԵԱՆ, դաշնակ՝ Օր. Ն. ԱԺՏԷՐԵԱՆ, ջութակ՝ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ, « ՍՕՍԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

ՊԻՒՖԷ — Մուտքը՝ անձնական հրաւիրատոմսով

Պատգամաւորներու եւ հիւրերու անձնական քարթերը մուտքի իրաւունք կուտան :

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նախագահութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը՝ 7, 8 եւ 9 Մայիս 1969ին, Կրան տ'Օթէլի, Օփերայի հրապարակ, Սալոն Լուի 16րդի շքեղ սրահին մէջ

Ողջոյնի խօսք՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԷ

Նախագահ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի

Օրական երեք նիստ՝ առաւօտուն ժամը 9·30էն ժամը 1 յետմիջօրէի, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19, գիշերը՝ ժամը 21էն 24 :

Ցերեկին հաւաքական ճաշ պանդոկին մէջ, իսկ իրիկունը՝ ընթրիք ըստ պահանջի

Համագումարին մուտքը՝ պատգամաւորի կամ այլ անձերու, անձնական տոմսով է: Ունկնդիր հիւրերու տոմսի թիւը սահմանափակ է, սրահին բաւարարութեան չափով :

ՃԱՇ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՓԱԿՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9, ժամը 20ին, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ 18, Ավընիւ Տը Սիւֆրէն:

Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Եւրոպայի Հայր. պատուիրակ)

Տիկիններ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ Ո

Խօսք՝ նախագահ՝ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԷ

Ուղերձներ եւ գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Պիտի մեներգեն՝ Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ, պիտի արտասանեն՝ Տիկին ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏԸՇԵԱՆ եւ Օր. ԱՆԱՅԻՍ ԱԹՄԱՃԵԱՆ — Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մուտքի տոմս՝ 60 ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ նաեւ յաջորդ գիշերուան :

Պարահանդէսին ազատ մուտքի

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն

Շաբաթ, երեկոյ, 10 Մայիս 1969, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Պիտի երգէ՝ սիրուած երգ չուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Մուտք՝ առանց ընթրիքի 20 ֆրանք :

Ուսանողներու եւ զինուորականներու՝ 10 ֆրանք, փափաքողներուն պիտի սպասարկուի «Լընչ»՝ գին 50 ֆրանք

Պարահանդէսին մուտքը ազատ է Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի երիտասարդաց ակումբի երկսեռ անդամներուն համար :

Արտասահմանի հիւրերու ի դիւրութիւն, սեւ զգեստը պարտաւորիչ պիտի չըլլայ այրերու համար, բայց կը թելադրուի գոնէ գոց գոյն զգեստ, նախընտրաբար կապոյտ :

Պարահանդէսին ընթացքին պիտի քաշուի ՄԵԾ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտ. Ակումբին կողմէ, միակ ՄԵԾ ՊԱՐԳԵՒԸ ըլլալով Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի նուիրած ինքնաշարժը Ռընօ 10 Մաժօր: Վիճակահանութեան տոմսի գին՝ 10 ֆրանք :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցիին մէջ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 10, ԺԱՄԸ 9·30ԻՆ,

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Բազմաձայն երգեցողութիւն Եկեղեցիին Երկսեռ Երգչախումբին կողմէ՝

Ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Մեներգողներ .— Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ, *Օրիորդներ՝* ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ՝ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի, Նուպար հարազատներու՝ Առաքել Փաշա Նուպար, Վահրամ Պէյ Նուպար, Զարեհ Պէյ Նուպար, Միութեան նախագահներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Արշակ Գարակէօզեանի, մեծ բարերարներ՝ Մելքոնեան եղբայրներու, Գայսերլեան Ամոլին եւ Ռաֆայէլ Մարկոսեանի, Վարիչ – պատուիրակ Վահան Մալէզեանի, Միութեան համայն ողբացեալ ժողովականներու, նուիրատուներու, կտակարարներու, գործիչներու եւ անդամներու :

Ոգեկոչում Հ. Բ. Ը. Միութեան նախաշահ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ կողմէ

Ներկայ պիտի ըլլան Նուպար գերդաստանի անդամներ, ի մասնաւորի Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար եւ Տիկին վահրամ պէյ Նուպար :

Հոգեհանդիստէն ետք, խմբական ուխտագնացութիւն Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը .— Պօղոս Փաշա Նուպարի, Զօր. Անդրանիկի, Փարիզի առաջնորդներ՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի շիրիմներուն :

Ոգեկոչումի խօսք :

Այս արարողութեանց կը հրաւիրուին ի մասնաւորի Փարիզի բոլոր Ազգ. մարմինները, Հ. Բ. Ը. Մ.ի մասնաժողովները եւ հայ ժողովուրդը :

ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 17ԻՆ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ ՏԸՆԻ

Հայոց վերջին թագաւորին Դամբարանը :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տնօրէն Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Մեկնում Կրան տ'Օթէլէն, Օփերայի հրապարակ, ժամը 16ին

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԺԱՄԸ 19ԻՆ

Խմբական այցելութիւն Փարիզի Համալսարանական Միջազգային Ոստանին մէջ, ՄԱՌԻ ՆՈՒՊԱՐ Հայ Ուսանողական Տան ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ — յաւարտ այցին — ի պատիւ Պատգամաւորներուն եւ հիւրերու, կազմակերպուած Ուսանողական Տան Երիտասարդներուն կողմէ :

Մասնաւոր յայտագիր, պիւֆէ

ՇՐՋԱՊՏՈՅՏՆԵՐ՝ Փարիզի Հայկական Թանգարանը, Փարիզի տեսարժան վայրերը, Վէրսայլ, կամ Սէնի վրայ շոգենաւային պտոյտ, եւայլն, ըստ փափաքողներու բաւարար թիւի մը :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
7 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11506 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.506

«ԴՈՒՌԸ ԲԱՑ Է». ՀԱՊԱ ՄԻՏՔԵՐԸ...

Ապրիլեան ոգեկոչումին յատկացուած խմբագրականի մը մէջ, Ռամկավար – Ազատական կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Պայքար» դիտել կուտար վերջերս, արդար ցաւով, որ մեր նահատակներու յիշատակն ու երազը եւս միութեան ազդակ չեղան հայ կուսակցութիւններու համար՝ որոնք անջատաբար յուշատօն կամ սգահանդէս կը կազմակերպեն եւ անջատ մարմիններով Հայ Դատ կը հետապնդեն :

Ռամկավարներու պաշտօնաթերթը ծուռ ու սխալ բաներ ալ կը գրէր այս առթիւ : Կ'ընէր հաստատումներ եւ խորհրդածութիւններ՝ որոնք չեն համապատասխաներ իրողութեան ու չեն տոկար աննախապաշար եւ անկիրք դատումի :

Անցողակի արձանագրելէ ետք մեր այս վերապահութիւնը, իմաստ չենք գտներ փոխասացութիւններու մէջ ու ... կը մոռնանք մանրամասնութիւնները :

Չենք անտեսեր, սակայն, արծարծուած հիմնական կէտը ու կ'ուզենք ընդգրծել՝ անմիջապէս, թէ ցաւը ընդհանուր է :

Չէք կրնար գտնել ողջագատ ոեւէ մարդ, լայնախոհ ոեւէ հայ անհատ, որ հոգեկան բեկում ու տրտմութիւն չզգայ՝ ի տես պարզուող պատկերին :

Մէկուկէս միլիոն Հայերու յիշատակը, անոնց մարտիրոսագրութեամբ խորհրդանշուող համազգային Դատ մը եւ յարգանքի համահայկական արտայայտութեան մը պարտադրած միութեան զգացումը բաւական չեղան՝ որ ահաւոր բՍպանդէն յիսուն տարի ետք ուղիղ սեւեռինք իրարու, յաջողինք դառնալ մէկ Հայութիւն, ու մէկդի թողլով (տարուան մէջ օր մը գոնէ ...) մարդկային մեր տկարութիւնները, ձեռք ձեռքի ու սիրտ սրտի խոնարհինք անոնց յիշատակին առջեւ :

Փաստ է մռայլ այս պատկերը. արդար է ընդհանուր տրտմութիւնը մեր ժողովուրդին՝ ի տես պարզուող այդ պատկերին: Եւ մեզմէ ամէն մէկուն համար պարտաւորութիւն է անդրադառնալ ցաւին ու դարման փնտռել :

Արդ, Ռամկավար – Ազատականներու պաշտօնաթերթը անդրադարձումի այդ փորձն է որ կ'ընէ՝ փոյթ չէ թէ ծամածուռ արտայայտութիւններով եւ ինքնարդարացումի ճիգով մը, որ անկեղծութեան չի տոկար ...

Ըստ «Պայքար»ի, իրենք միշտ «դուռը բաց» ձգած են, սակայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չէ ուզած ... ներս մտնել բաց պահուած այդ դռնէն: Տարբեր խօսքով, — հին երգն է որ կը կրկնուի անձանձրոյթ. «մեղաւոր է Դաշնակցութիւն» ...

Այս մեղադրանքը մարսելի դարձնելու համար, գաղափարական ըմբռնումներու ճամբով մեղի հակադրուած մարդիկ կ'ապաւինին դժբախտաբար «պատճառ»աբանութիւններու՝ որոնք հիմնովին խախուտ են եւ չինծու : Աւելին՝ ժամանակավրէպ եւ ծիծաղելի :

Եթէ Եղեռնի 50ամեակին (1965) ու յաջորդող չորս տարիներուն անկարելի դարձաւ կամուրջ հաստատել ըմբռնելի տարակարծութիւններով տարբեր դիրքերու վրայ կեցող երկու հայ կազմակերպութիւններու միջեւ, ու մենք թէ իրենք չյաջողեցանք առնուազն ոգեկոչական հանդիսութիւնները վերածել Միութեան Դրօշի մը, միակ պատճառը եղաւ ու մնաց այն՝ որ — ինչպէս կը խոստովանին այսօր իրենք — «ԴՈՒՌԸ ԲԱՑ ՊԱՀՈՒԵՑԱՒ»՝ սակայն սրտերն ու միտքերը ՓԱԿ ՄՆԱՑԻՆ, աւա՛ղ ...

Առիթ կը տրուի մեզի «Պայքար»ի 24 Ապրիլի խմբագրականով, յայտնելու հայ հանրային կարծիքին՝ թէ՝

Ա.— «Բաց դուռներով» չէ որ փափաքելի միութիւնը կը հաստատուի Ապրիլեան Ոգեկոչումներու համազգային բնոյթով կազմակերպումի գործին մէջ: Կենսականը՝ թօթափումն է նախապաշարումներու եւ նեղմտութեանց. քարացած վերապահութիւններու եւ կասկածամտութեանց. ստորակայութեան զգացումի եւ զերակայութեան սին յաւակնութեանց :

ԲԱՑ ՄԻՏՔԵՐՈՒ պէտք ունինք, — անմշուշ գլուխներու, առողջ դատումի, հանդուրժողութեան, եւ հակառակորդ կամ տարակարծիք մարդիկ յարգելու ողջմտութեան :

Դիւրի՞ն է «բանալ» դուռներն ու պատուհանները ... Նոյն բանը կրնանք ըսել մենք եւս : Բայց եթէ չենք ըսեր՝ պատճառն այն է, որ մեզ չի գոհացներ «դուռ բաց պահելու» շարժուձեւը: Հարկ է իրարու մօտենալու, զիրար հասկնալու փորձը ընել՝ որպէսզի բանի մը ծառայեն այդ «բաց դուռները» ...

Բ.— 1965ին, գոնէ մեր կողմէ կատարուեցաւ այդ փորձը, խօսակցութիւններ տեղի ունեցան, քայլեր առնուեցան՝ պրզտորութիւնները փարատելու : Սակայն, թոյլ տրուի մեզի յայտնել՝ թէ բախեցանք նոյն անհամ, անիմաստ, զարհուրելի «պատուարին» ... , — «անկարելի է գործակցիլ Կիլիկեան Թեմի անջատ ու անկախ գոյութեան ջատագով կազմակերպութեան մը հետ »:

Ճշմարտութիւններէ վախ ունենալ՝ վատութիւն է, բարոյական մեր ըմբռնումներուն ճամբով: Եւ եթէ որոշած ենք ողբ հիւսել որեւէ ձախողանքի առթիւ, քաջ պէտք է ըլլալ փաստական իրողութիւնները հրապարակելու համար :

Կ'ըսենք, ահաւասիկ, որ հաւաքական ոգեկոչումի փորձերը ապարդիւն մնացին միայն եւ բացառապէս մեր այն «մեղք»ին պատճառով՝ որ թեմական – վարչական բնոյթ ունեցող խնդրի մը մէջ մեր կեցուածքն ու իրաւական ըմբռնումները ... անընդունելի կը նկատուէին : Ու ասիկա՝ հակառակ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վեհ. Վազգէն Ա.ի կոնդակին, որով ցանկութիւն կը յայտնուէր եւ թելադրանք կ'ըլլար համազգային բնոյթ տալ ոգեկոչումներուն ...

Ինչո՞ւ ... աւազներուն ապաւինիլ՝ իրողութիւնները ծածկելու համար: Ինչո՞ւ չըսել, թէ — հակառակ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի կամքին — ի՛ր իսկ Ամերիկայի «առաջնորդութիւնը» չուզեց ընդառաջել բանաձեւուած գեղեցիկ ցանկութեան եւ հրահանգեց իր հոգաբարձութիւններուն ու հոգեւոր հովիւներուն՝ խուսափիլ հաւաքական ոգեկոչումներէ ..

Չենք ըսեր աւելին :

Կ'ուզենք, սակայն հրապարակաւ յայտնել անգա՛մ մը եւս :

Պատրաստ ենք հաւաքական այդ ոգեկոչումներուն՝ եթէ Ռամկավար – Ազատական կուսակցութիւն եւ էջմիածնական թեմ, փոխադարձ յարգանքի եւ հաւասար իրաւասութիւններու հիման վրայ ուզեն քայլ առնել : Մեզի համար՝ նահատակներու յիշատակը ու Եղեռնով խորհրդանշուող մեր իմացումները չեն կրնար ստորադասուիլ տարբեր որեւէ նրկատումի :

Գալով Հայ Դատի միասնական ճակատով հետապնդումին, — տարբե՞ր ցաւ է, ու կը խօսինք յարմար առիթով :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ՝ ՏԻՒՔԼՕ ԹՐՈՑՔԻՍՏ ԿՐԻՎԻՆ

Ձախը մէկ թեկնածուի սկզբունքը կիրարկած չըլլալով, այսօր արդէն չորսի հասած է թեկնածուներու թիւը, որոնք կը ներկայացնեն ձախ կուսակցութիւններ կամ հոսանքներ :

Ճիշդ է որ որոշ պառակտումի տպաւորութիւն կը թողու ձախը, բայց խորքին մէջ այնքան ալ անբնական չէ ինչ որ կը պատահի, ինչպէս կը բացատրէր նաեւ Ժաք Ֆօվէ (Մոնտ) հեռատեսիլի վիճաբանական ասուլիսին :

Կոլիստները կամ անոնց բանբերները մեծ հրճուանքով կը դիտեն ձախի պարզած պատկերը, բայց տարբեր հրճուանք մըն ալ պիտի ըլլար եթէ համաձայնած ըլլային մէկ թեկնածուի շուրջ, ինչպէս անցեալին, եւ ամէն ոք ձաղկէր ընկերվարականները, որ կը գործակցին համայնավարներու հետ : Այս տեսակէտով, պէտք է գնահատել ձախերու փորձերը նոր ելք մը գտնելու :

Տակաւին մեծ հարցականը կը մնայ՝ կեդրոնին ընելիքը : Շաբթու վերջ պիտի պարզուի միայն թէ Ա. Փոհէր թեկնածու է՞ թէ ոչ : Մինչ այդ զանազան վարկածներ կան: Ըստ ոմանց կրնայ ըլլալ որ կեդրոնը բնաւ թեկնածու չներկայացնէ եթէ կարգ մը սակարկութիւններ ըլլան Փոմփիտուի հետ եւ արդիւնք տան : Կրնայ ըլլալ նաեւ որ վերջին պահուն Ալէն Փոհէր դնէ իր թեկնածութիւնը եւ երկրորդ շրջանին օգտուի կարգ մը ձախ ձայներէ : Ամէն պարագայի մէջ դեռ ոչ մէկ բան պարզ է : Այս պայմաններու մէջ է որ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն միաձայնութեամբ որոշեց Ժաք Տիւքլօն ներկայացնել, իբրեւ թեկնածու համայնավար կուսակցութեան: Անդին «ձախական» ուրիշ կազմակերպութիւն մը՝ Թրոցքիստները, որոշեցին թեկնածու մը ներկայացնել՝ Ալէն Կրիվին: Իրենց շարժումին անունն է՝ համայնավար լիկա: Ցիշենք որ թեկնածու ըլլալու համար Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին, հարկ է տասը հազար Ֆրանքի (հին՝ մէկ միլիոն) երաշխաւորագին մը տալ եւ ժողվել նաեւ հարիւր ստորագրութիւն, խորհրդարանականներէ, խորհրդատուներէ, նահանգապետներէ եւն.: Կ'ըսուի թէ Թրոցքիստ թեկնածուն այս վերջին պայմանը չէ կրցած լրացնել :

× Ալէն Փոհէր Երկուշաբթի օր Էլիզէ տեղաւորուեցաւ : Նախարարապետը՝ Քուվ տը Միւրվիլ Պետութեան Խորհուրդի կեդրոնատեղիին մէջ, հաստատեց նախագահական ընտրութեանց հակակշռի յանձնախումբը :

Արտաքին նախարար՝ Միշէլ Տրպրէ պատասխանելով կարգ մը հարցումներու Լիւքսանպուրկի ձայնասփիւռէն, կրկին ծանրացած է առջի օրուան Նախարարաց Խորհուրդին վրայ, արդարացնելու համար իր դիրքը : Տրպրէի համար կարելի չէ երեւակայել թէ տը Կոլի քաշուելուն չափ մեծ դէպքի մը մասին, կարելի է միայն քանի մը քաղաքավարական խօսքերով անդրադառնալ, ինչպէս էր Խորհուրդէն ետք սփռուած զեկոյցը : Այդ պատճառով է որ հարկ տեսած է իր նախարարութեան կողմէ զեկոյց մը տալ, ինչ որ կ'ընդունի թէ չըլլար, բայց կ'աւելցնէ թէ անգամի մը համար ալ թող բացառութիւն մը ըլլայ :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Իսրայէլի վարչապետը Տիկին Կոլտա Մէյր ճառ մը խօսած է, որ որոշ չափով ապահովութիւն կը ներշնչէ: Շեշտած է թէ «Արաբները կը փորձեն սարսափեցնել հանրային համաշխարհային կարծիքը յայտարարելով նոր պատերազմի մը անմիջականութիւնը »: Տիկին Մէյր խրատ ալ տուած է Նասրի որ սխալ յայտարարութիւններ չընէ (կ'ակնարկէ Պառ Լեւ գիծի քանդումին զոր կատարած են Արաբները, ըստ Նասրի) : Իսրայէլի վարչապետը կ'աւելցնէ . որ Նասր «թող երկու անգամ մտածէ նոր արկածախնդրութեան մը մէջ մխրճուելէ առաջ, որ զինքը նոր պարտութեան մը կը տանի » :

× Լիբանան դեռ չէ լուծած իր տագնապը եւ անկարելի չէ որ կրկին կանչուի Ռաշիտ Քարամէն, դահլիճ մը կազմելու համար: Մինչ այդ բախումները կը բազմանան Ֆէտայիներուն եւ բանակին միջեւ, Լիբանանի հարաւը : Ընդհանրապէս Ֆէտայիներու խումբերն են որ յարձակումներ կ'ընեն լիբանանեան զինուորական խումբերու վրայ, միջադէպեր ստեղծելու համար :

× Գահիրէի մէջ, Նասր երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Հիւսէյն թագաւորին հետ, որ 24 ժամուան համար Գահիրէ գացած էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ վարչապետը՝ Կոսիգին Նոր Տէլհի գացած է անձամբ ներկայ ըլլալու համար նախագահ Հիւսէնի յուղարկաւորութեան :

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. քարտուղարը որ Հռոմ կը գտնուի, Երեքշաբթի առտու ընդունուեցաւ Պապին կողմէ :

ՓՐԱԿԱՅԷՆ տասնեւմէկ օտարական արտաքսուած են, որոնց մէջ՝ ութ լրագրող: Այս լրագրողներուն երեքը Պի–Պի–Սիին (անգլիական ձայնասփիւռ) կը պատկանին, երեքը ամերիկացի են եւ երկուքը՝ հոլանտացի, բրիտանացի թղթակիցները ամբաստանուած են որ «հետաքրքրուած են փիլիսոփայութեան լսարանին (ֆաքիւլթէ) ուսանողներով եւ ուրիշ մարդոցմով, ու անոնցմէ առած տեղեկութիւնները Անգլիա զրկած են»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարար Պրանտի համաձայն, մինչեւ հինգ տարի Մեծն Բրիտանիա անգամ եղած կ'ըլլայ Հասարակաց Շուկային :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ տօնուեցաւ Եւրոպայի Խորհուրդին 20րդ տարեդարձը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ «Մամուլի Օր»ը յիշատակուած է հանդիսաւոր կերպով : «Իզվեստիայի» (կառավարական երեկոյեան պաշտօնաթերթ) խմբագրականը կը յիշեցնէ թէ լրագրողին «բարձր կոչումը կը կայանայ անհատնում պայքարի մը մէջ ընդդէմ քաղքենի գաղափարաբանութեան»: Խմբագրականը կարգ մը չահեկան տեղեկութիւններ ալ կուտայ : 7500 թերթ (125 միլիոն օրինակ) տպուած են, հինգ հազար պարբերական (երկուքուկէս միլիառ տպաքանակ), 75·599 գիրք եւ գրքոյկ 1968ին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պահեստը (ոսկի եւ տարադրամ) շատ զգալի անկում մը կրած է Ապրիլի ընթացքին եւ հասած իր ամէնէն ցած աստիճանին, 1962էն ի վեր: Ապրիլ 30ին, Պանք տը Ֆրանսը կը հաղորդէր թէ հանրային պահեստը 18,6 միլիառ է : 1968 Մայիսի դէպքերէն առաջ, այդ գումարը երեսուն միլիառի շուրջ էր. ուրեմն Ապրիլի ընթացքին Ֆրանսա 212 միլիոն տոլարի կորուստ մը ունեցած է:

ՓԱՐԻԶԻ խօսակցութիւնները Վիէթնամի շուրջ միշտ կը շարունակուի: Կ'ըսուի թէ գաղտնի բանակցութիւններ ալ կան տեղւոյն վրայ :

ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԸ

Միջազգային գրականութեան մէջ հազուադէպ են այն երգիծաբանները, որոնց գործերը այնքան ծիծաղ յառաջ բերեն, որքան Պարոնեանի գործերը: Կան միտքի հսկաներ, որոնք կծու ոճով ծաղրած են իրենց ժամանակաշրջանի յոռի բարքերը, յետամնաց գաղափարախօսութիւնը, բայց անոնց ծիծաղը՝ պարուրուած ըլլալով փիլիսոփայական թանձր զգեստով, յաճախ մատչելի չէ միջակորեար ընթերցողին:

Այսպէս չէ Պարոնեանը: Ան կը ծիծաղի, կը ծիծաղի բարձր, լիաթոք, ծիծաղով կը խօսի ընթերցողին հետ ամէնէն բարդ հարցէն սկսեալ մինչեւ կենցաղի մանր երեւոյթները, այդ մանր երեւոյթներուն մէջ ցոյց տալով ընդհանրականը: Համատարած ծիծաղ է անոր ստեղծագործութիւնը՝ լրագրական վրիպակէն, նոր գիրքերու յայտարարութիւններէն մինչեւ տեսական ծանրակշիռ հարցերը: Կը շոյէ, կը կսմթէ, կը խայթէ, երբեմն արիւնոտելու աստիճան կը խոցէ, միշտ ծիծաղով, զուարթ արտաքինով:

Պարոնեանի ծիծաղը միօրինակ, սահմանափակ չէ, հարուստ է արտայայտչական միջոցներով: Անոր հզօր մտքին շատրուանէն ցայտած պատկերները, համեմատութիւնները, սրամտութիւնները երգիծաբանին ժառանգութիւնը կը դարձընեն շողշողուն համաստեղութիւն մը, ուր ամէն բառ իր գոյնը ունի, իմաստը, միտումը:

Պարոնեանի ծիծաղը գրականութեան աստիճանի բարձրացուցած ժողովրդական ծաղրն է, դարերու ընթացքին յղկուած, հատու զէնք դարձած: Բայց ժողովրդական այդ ծաղրը մշակուած է պարոնեանական հանճարով, իմաստ եւ փիլիսոփայական խորութիւն ստացած է:

Դեռ իր ժամանակակիցներէն Ե. Տէմիրճիպաշեան, Ա. Արփիարեան նկատած են, որ անոր ծիծաղին տակ թաքնուած է արտասուք, զաւեշտականին ու կատակերգականին տակ կը ցուցադրէ կեանքին ողբերգական կողմերը՝ ցնցիչ, յուզիչ տեսարաններով:

Պարոնեանին հասկնալու համար պէտք է նայիլ խորքը. այն ժամանակ ծիծաղի մարգարիտները կը փոխարինուին արցունքի շիթերով, կ'արտացոլեն ամբողջ պատմաշրջան մը՝ իր հակասութիւններով, ընկերային – քաղաքական յարաբերութիւններով, կ'երեւայ հայ կեանքը՝ իր բարդ զսպանակներով, երեւան կ'ելլէ ազգին օրհասական պայքարը ներքին եւ արտաքին թշնամիներու դէմ:

Այո, կատակերգականին տակ խորապէս ողբերգական է այն կեանքը, որ կը ցուցադրէ Պարոնեան:

Վերցնենք անոր ամէնէն զուարթ գործերէն մէկը՝ «Մեծապատիւ Մուրացկանները»: Պարոնեան ոչ մէկ երկի մէջ այնքան առատ կերպով հրապարակ չէ դրած իր սրախօսութիւնները, թեւաւոր խօսքերը, որքան հոս:

Իսկ խորքի՞ն մէջ. ի վերջոյ, ո՞վ են այդ «մուրացկանները»: Ընդամէնը տասնամեակ մը առաջ անոնք յայտնի դէմքեր էին, հայ մշակոյթի ծանօթ գործիչներ՝ խմբագիրներ, դերասաններ, տպարանատէրեր, բանաստեղծներ, որոնք զարթօնքի տարիներուն մղում կուտային հայ գրականութեան եւ թատրոնին: Այժմ, ռուս – թրքական պատերազմին յաջորդող քաղաքական խստութիւններու շրջանին, դուրս էին շպրտուած դպրոցներէ, թատրոններէ, մնացած օրուան հացի կարօտ, դարձած «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»: Անոնք դեռ կը շարունակէին ծախել իրենց հինցած ապրանքը՝ ազգասիրութիւնը, որ առաջ յոյս էր, խթան, իսկ այժմ դարձած է երգիծանք:

Բայց այս խղճալի վիճակին մէջ ալ «մուրացկանները» ատելութիւն չեն ըստեղծեր ընթերցողին մէջ, այլ խղճահարութիւն և, որ ամէնէն կարեւորն է, ցասում այն հասարակարգին, քաղաքական պայմաններուն դէմ, որոնք մարդը վերածած են այդ ստորնացման վիճակին: Պարոնեան մարդն է, որ կը փնտռէ, մարդը իր արժանապատուութեան բարձրութեան վրայ կեցած, ու ընկերային տարբեր խաւերու այդ ճոխ պատկերասրահին մէջ մատը կը դնէ երկու հոգիի վրայ: Ասոնք իրենց ճակատի քրտինքով ապրող երկու պանդուխտ բեռնակիրներ են, որոնք բարոյականութեան օթեակէն կը դիտեն կտոր մը հացի համար կատարուող ամօթալի գործարքը: Միւսները զուրկ են հոգեկան հարստութենէ, հոգեպէս աղքատ են: Երգիծաբանը ասիկա աւելի մեծ չարիք կը համարի, քան նիւթական աղքատութիւնը:

Ահա Պարոնեանի «պտոյտը» Պոլսոյ թաղամասերուն մէջ: Այս գործին մէջ ալ ան կը ներկայացնէ ուրոյն աշխարհ մը, որ զարմանալի կերպով կը կենդանանայ հեղինակին մտքի հուժկու լուսարձակին տակ, կը դառնայ նոյնքան ճշմարիտ, որքան «Մեծապատիւ Մուրացկաններու» աշխարհը: Դարձեալ մակերեսը՝ զաւեշտական, կատակարանական, իւրաքանչիւր էջի մէջ՝ սրախօսութիւններ, ծիծաղ, համատարած ծիծաղ: Սեղմ, հակիրճ բնութագրումներ, որոնք աւելին կ'ըսեն, քան պիտի ըսէին վիճակագրական հաստափոր հետազօտութիւնները:

Բայց այս գործին խորքին մէջ ալ կը նշմարուի ողբերգականը, որ շատ կողմերով տարբեր է «Մեծապատիւ մուրացկաններէն»: Եթէ հոն ընկերային ամբողջ խաւի մը տնտեսական անկումը կը ցուցադրուի, հոս՝ հայ ժողովուրդին օտարացման ողբերգութիւնը: Անոր նկարագրած հարուստ ընտանիքներուն մէջ հայերէն չեն խօսիր, կը ծաղրեն մայրենի լեզուն, երախաները կ'ուղարկեն օտար դպրոց, հայկական անունները կը փոխարինեն ֆրանսականով:

Պարոնեանի գործերուն մեծ մասին մէջ զաւեշտական իրադրութիւնը մէջտեղ կուգայ հինի եւ նորի բախումէն, այսինքն՝ նահապետական բարքերու, համոզումներու բախումէն՝ եւրոպական կենցաղին ու սովորութիւններուն:

Այսպէս են «Քաղաքավարութեան վընասները» եւ «Ալաֆրանկա» վիպակները: Այդ գործերուն մէջ ցոյց տրուած են արհեստաւորներու, փոքր առեւտրականներու ուծացումը, որ կը քայքայէ հայ ընտանիքներու բարոյական ըմբռնումները, կը խաթարէր բարքերը:

Ահա հայ գրականութեան գոհարներէն մէկը հանդիսացող «Պաղտասար աղբար» կատակերգութիւնը: Հոս ալ բոլոր այլանդակութիւնները՝ կաշառակերութիւն, անբարոյականութիւն, կեղծիք, խարդախութիւն, կ'արդարացուին յանուն քաղաքակրթութեան, յանուն ԺԹ. դարու ոգիին: Տարբեր խաւերու խումբ մը թափած է Պաղտասարին գլխուն, թակարդներ կը լարէ, կը խաբէ, կը կաշառէ իբրեւ թէ յանուն լուսաւորութեան, հայրենասիրութեան եւ մարդասիրութեան համար: Ասիկա մեծ ողբերգութիւն մըն է, որ ներկայացուած է զաւեշտական կաղապարի տակ:

Պարոնեանի քաղաքական երգիծանքին եռագագաթ բարձրակէտը կը հանդիսանան «Հոս – Հոսի ձեռատետրը», «Ազգային ջոջերը» եւ «Ծիծաղը»: Այս երեք ստեղծագործութիւններուն մէջ է, որ ան ցոյց կուտայ իր մագիլները: Բայց ո՞վ են անոր ժանիքներուն տակ թպրտացողները: «Հոս – հոսի ձեռատետրին» մէջ սուլթանական պետութիւնն է՝ իր կաշառակեր պաշտօնեաներով: Հայ ժողովուրդը գերիի կեանք ունի, որովհետեւ երկիրը ժողովուրդներու բանտ է («Տաճկաստանի մէջ բա՞նտ, բանտի մէջ բա՞նտ»), ուր կաշառակեր պետական պաշտօնեաները իրենց արարքներով, ըստ էութեան ձուլուած են գողերու ու մարդասպաններու հետ:

«Հոս – հոսի ձեռատետրին» մէջ երգիծաբանը կը բանայ եւրոպական պետութիւններուն վրայ յոյս դնող միամիտ մարդոց աչքերը եւ կ'ազդարարէ, թէ այդ պետութիւնները կ'առաջնորդուին իրենց շահերով, թէ Անգլիոյ հանրային կարծիքը նման է իր հովանոցին՝ քամին որ կողմէ փչէ, այն կողմը կը դառնայ:

«Ծիծաղին» մէջ այլաբանօրէն, բայց թափանցիկ շղարշի տակ, իսկ «Ազգային ջոջերուն» մէջ յականէ – անուանէ ծաղրի կ'ենթարկուին անոնք, որոնց վստահուած էր Հայութեան ճակատագիրը. ասոնցմէ շատեր պայմաններու հարկադրութեամբ նոյնիսկ կը գործէին ժողովուրդին շահերուն դէմ:

Ակադեմական Արսէն Տէրտէրեան «Պարոնեանի գեղագիտական հայեացքները» գործին մէջ կը գրէ. «Տիքընսի սաթիրը բաւական աչքի զարնող երեւոյթ է միջազգային գրականութեան մէջ, բայց հոն կը բացակային Պարոնեանի մօտ գոյութիւն ունեցող մագիլները, զայրոյթը»:

Պարոնեան իր շրջապատին մէջ տեսաւ դաժան կեղեքում եւ ճնշում, տեսաւ Հայութեան բախտին հետ խաղացող բախտախնդիրներ, մակաբոյծներ, որոնց չէր կրնար սիրել, չէր կրնար վարդեր հրամցընել: Զանոնք դիմաւորեց, ինչպէս ինք կ'ըսէ, իր պարտէզին մէջ այնքան առատ բուսնող եղինջով, դիմաւորեց երկայրի սուրերով: Բարոյապէս մեռցուց զանոնք, փոխարէնը վնասուեցաւ նիւթապէս: Փակուեցան անոր թերթերը, մնաց անօթի, սակայն չնահանջեց: Իր ժամանակաշրջանին հետ լեզու չգտաւ այս անհանդիստ մարդը: Եկած կեցած էր պալատներու, դղեակներու՝ նոր ժամանակներու այդ մեհեաններուն առջեւ եւ կը հնչեցնէր իր հուժկու ձայնը այն անարդարութիւններուն դէմ, որոնք դուրս կը ժայթքէին պալատներէն:

Պարոնեան հայ ժողովուրդին ծանր վիճակը ցուցադրեց գեղարուստական գունեղ պատկերներով, մեծ տաղանդով:

Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Կաղանդ Պապան Փորթուկալ եկաւ Երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին, կերպարանքովը մեղրածորան ժպիտով, մանրակազմ մարդու մը, որ կ'ուզէր դտնել ապարանք մը, ուր կարենար աշխատիլ խաղաղօրէն եւ հանդիստ:

Այդ մարդը՝ Գալուստ Սարգիս Կիւլպէնկեանն էր, քարիւղի հայ մեծատունը, եւ աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդերէն մէկը, «Պարոն հինգ առ հարիւր» վերակոչեցեալը, Իրաքի Քարիւղի Ընկերութենէն իր ստացած շահաբաժնին հետեւանքով:

Գերմանացիներու կողմէ դրաւուելէ ետք Փարիզը լքել ստիպուելով՝ Կիւլպէնկեան Լիզպոնէն կը վարէր իր համաշխարհային տնտեսական իշխանութիւնը, 1942-էն մինչեւ 1955 երբ մեռաւ 86 տարեկան հասակին մէջ:

Բացի իր միւս ստացուածքէն, (զոր կ'օգտագործէ Անգլիա գտնուող իր ծիծաղելի զաւակը, որ թրքահպատակ եղաւ ոտնակոխելով իր հայկական ծագումը) Գալուստ Կիւլպէնկեան ձգեց իր անունը կրող Հիմնարկութիւն մը, որ մինչեւ այսօր մօտաւորապէս հարիւր միլիոն տոլար յատկացուցած է բարեսիրական, գեղարուեստական, դիտական ու մշակութային նպատակներու, աշխարհի շատ մը երկիրներու:

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս տարի կը տօնուի Կիւլպէնկեանի

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ամէն անդամ իրաւունք ունէր ինքն ալ իր կարգին հինգ հոգինոց խումբ մը կազմելու եւ ինք միայն կը ճանչնար իր կազմած խումբին անդամները, այնպէս որ եթէ մատնիչ մը մտնէր իրենց մէջ, իր մատնութեամբ չէր կրնար վնասել ամբողջ կազմակերպութեան:

Ոչ նախագահ կար, ոչ մասնաւոր պաշտօններով անձեր եւ ոչ ալ արձանագրութիւններ::

Իրենց միութեան կապը բուն իսկ «Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն» քոմիթէն էր, որ թէ՛ արտասահման եւ թէ երկրին ներքին մասերուն մէջ մասնաճիւղեր ունէր, որոնց թիւը օրէ օր կ'աւելնար: Միւս բոլոր մասնաճիւղերը իրենց հրամանները կը ստանային Սելանիկէն, որ միեւնոյն ատեն Եւրոպացիներու ձեռքով վերակազմուած ոստիկանութեան եւ բոլոր մակեդոնական բարենորոգմանց կեդրոնն է: Եւրոպացիներու ներկայութիւնը տեսակ մը ապահովութիւն էր երիտասարդ Թուրքերուն համար, որովհետեւ Ապտիւլ Համիտի մարդիկը չէին կրնար ուղածնուն պէս բռնաւորական միջոցներ ի գործ դնել, ինչպէս կ'ընէին Պոլիս կամ ուրիշ տեղեր: Չմոռնանք ըսելու որ քոմիթէն իր մէջ ունէր նաեւ քրիստոնեաներ, Հրեաներ, ամէն դասակարգէ պաշտօնեաներ, սոսկական անհատներ, բայց մեծամասնութիւնը թուրք սպաները կը կազմէին:

Այն կէտին ուր մեր պատմութիւնը հասաւ, Սելանիկի քոմիթէն նոյնիսկ բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատած էր հայ, պուլկար, յոյն, ալպանական եւայլն քոմիթէներու հետ:

Երբ մեր վերը յիշած շրջաբերականը հասաւ Սելանիկ, կեդրոնական քոմիթէի անդամները արտասովոր նիստ մը գումարեցին որուն ներկայ գտնուեցան Սայի պէյ եւ Արիֆ պէյ, որոնք կրցած էին ծպտուած մտնել Սելանիկ, առանց լրտեսներու ուշադրութիւնը գրաւելու:

— Այո, գոչեց Արիֆ պէյ, երբ իրենց ընկերներուն թուղթը կարդացուեցաւ, անմիջապէս հարկ է գործի ձեռնարկել, որովհետեւ հայրենիքը վտանդի մէջ է եւ ամէն օր դէպի կործանում կը դիմենք:

Ուրիշ յեղափոխական մը՝ Տիվան պէյ, ընիկ Սելանիկցի եռանդուն ու խելացի երիտասարդ մը, որ մեծ համարում կը վայելէր իր ընկերներուն մէջ եւ որուն իմացական կարողութիւններուն վրայ ամէնքն ալ շատ յոյս դրած էին, ըսաւ.

— Ապտիւլ Համիտ մեր հայրենիքը մաս առ մաս կը ծախէ... Աւստրիա արդէն Միթրովիցայի երկաթուղիի մենաշնորհը ստանալու վրայ է, այսինքն արդէն կը պատրաստուի դէպի Սելանիկ յառաջանալ, Գերմանիա Պաղտատի գիծը ձեռք կ'անցընէ եւ Ռուսիա եւս իր կարգին քաղաքականութեամբ եւ ոչ երկրին փրկութեանը վրայ կը մտածէ, այլ իր անձնական շահուն: Իր ամբողջ ջանքը, այս միջոցին, եւրոպական պետութիւններու մէջ պառակտում յառաջ բերել՝ Մակեդոնիոյ բարենորոգմանց ձեռնարկը վիժեցնել է եւ ասիկա պարզապէս անոր համար, որ կը կարծէ թէ եւրոպացի սպաներու եւ պաշտօնեաներու ներկայութիւնն է պատճառ յեղափոխական շարժումին տարածման: Միայն մէկ քանի լրտեսներ սպաննելով չենք կրնար մեր հայրենիքը փրկել կործանումէն, հարկ է աւելի արմատական միջոցներու դիմել:

— Բայց մեր ընկերները լրտեսներու բնաջնջումը կ'առաջարկեն իբրեւ առաջին քայլ եւ ոչ թէ իբրեւ միակ յեղափոխական գործունէութիւն, դիտել տուաւ Սայի պէյ:

— Եթէ մէկ քանի լրտեսներ զարնելէ ետք ձեռքերնիս ծալած նստինք ու անմիջապէս զինուորական ապստամբութեան չձեռնարկենք՝ այն ատեն մեր արարքը կրնայ շա՛տ աղէտալի հետեւանքներ ունենալ եւ մեզ ամէնքս ալ ջախջախել:

— Շատ ճիշդ է այդ ըսածդ, ըսաւ Արիֆ, բայց միթէ կրնա՞նք վստահիլ մեր զինուորներուն վրայ:

— Այո, զինուորը այլեւս մեզի հետ է, պատասխանեց հազարապետ մը, մինչեւ հիմա գուցէ այս մասին կասկածներ ունենայինք, սակայն ամիսէ մը ի վեր յեղափոխական շարժումը մեծաքայլ յառաջ գացած է եւ նոյնիսկ կը վախնամ որ եթէ տակաւին անշարժ մնանք, զինուորները իրենք ոտքի պիտի ելլեն ու այն ատեն մենք պիտի չկրնանք անոնց վրայ հեղինակութիւն ունենալ, քանի որ փոխանակ զանոնք առաջնորդելու՝ պիտի ստիպուինք անոնց հետեւիլ:

— Քանի որ այդքան վստահութիւն ունիք ձեր զինուորներուն վրայ, բոպէ մը պէտք չէ կորսնցնենք, գոչեց Տիվան պէյ:

— Գիտէք որ Պոլսէն զինուորական նոր քննիչ մը պիտի գայ եղեր, իբր թէ բանակին վիճակը քննելու համար, բայց բուն պաշտօնը պիտի ըլլայ կասկածելի սպաները մէյ մէկ պատրուակներով հեռացնել այս տեղէն ու յետոյ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 122)

ՖՐԱՆՍԻԱ

Ֆ. ՊԱՍ

ՊՈՒՐՍՈՒ

ԲԱՆԿ ՊԱՀՈՒՍ

Ֆրանսիոյ տարեկան ապրանքի չափը 9 միլիառ է։ Ֆրանսիոյ ներքին առևտուրը 25 միլիառ է։ Ֆրանսիոյ ներքին առևտրի 1/3-ը Փարիզի կը պատկանի։ Ֆրանսիոյ արտաքին առևտրի 1/3-ը Մարսէյլի կը պատկանի։ Ֆրանսիոյ ներքին առևտրի 1/3-ը Լիոնի կը պատկանի։ Ֆրանսիոյ արտաքին առևտրի 1/3-ը Հավրի կը պատկանի։ Ֆրանսիոյ ներքին առևտրի 1/3-ը Պորտոյի կը պատկանի։ Ֆրանսիոյ արտաքին առևտրի 1/3-ը Պորտոյ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Տարօն – Տուրուբերանի Հայր· Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէսինէն Տէմիրճեան ընտանիքին, հայրենակից Մկրտիչ (Մկրօ) Տէմիրճեանի կրակրծալի մահուան առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր – Թոմասեան, Այրի Տիկին Էլիզ Եաղշիպէկեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Պաատրօֆ եւ զաւակը չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ա – նոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, նամակով կամ մամուլով մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՖԼՕՐԱ ՇԻՕՀԼԻԵԱՆԻ

մահուան առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Անոյշ Զօլաքեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զօլաքեան եւ զաւակ – ները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԴԱՒԻԹ ՉՈՂԱՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ ։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Վարդուհի Պաչատուրեան 30 ֆրանք կը նուիրէ Հալէպի Ծերանոցին իր հօր Սարգիս Պորսիկեանի մահուան (Հայատան) առթիւ ։ (Առանձ. Յառաջէն) ։

×

Կապ· Պաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը 150 ֆրանք կը նուիրէ Օդ· կայանին ։ (Առանձ. «Յառաջ»էն) ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Իսիի գաղութը, քանի տարի իր տրա – մադրութեան տակ ունէր սրահ մը որ կը ծառայէր թէ հայերէնի դասերու եւ թէ ժողովներու ու հաւաքոյթներու ։ Դժ – բախտաբար այդ սրահը չկայ այլեւս ։

Գիտակից որ հաւաքավայր մը կամ չէնք մը անհրաժեշտ է, Հայ Մշակոյթի Տունը յանձնախումբ մը կազմած է Իսի – լէ – Մուլինօ ։ Այս յանձնախումբը կազ – մուած վեց հոգիէ, արդէն լրջօրէն ու – սումնասիրած է հարցը, որպէսզի իրա – գործէ իրենց չրջանի Հայերուն բաղձան – քը ։ Այսինքն վերադառնել վայրը ու նո – րերն ու հինները կրնան հաւաքուիլ եւ ի – րար տեսնել, ինչպէս անցեալին ։

Ներկայիս Իսիի մէջ, երիտասարդու – թիւնը կը ցրուի, եւ կը թուի թէ գաղու – թըն ալ հաւաքէ զուրկ է ։ Իրենց սրահին կորուստը դիրենք անչարժութեան դատա – պարտած է ։ Այդ պատճառով է որ կազ – մուած է այս յանձնախումբը ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Տիկին Սրբուհի Մինասեանի մահուան առթիւ, Սէն – Ժերմէ թաղա – կանութիւնը չնորհակալութեամբ ստա – ցած է հետեւեալ դումարները փոխան ծաղկեպսակի ։— Մինասեան ընտանիք 50ական ֆրանք եկեղեցւոյ եւ դպրոցին, Կիրակոսեան ընտանիք 50ական եկեղեցւոյ եւ դպրոցին, Վ· Ճընտրքեան 50ական եկեղեցւոյ եւ դպրոցին, Պ· Կարապետեան 50ական եկեղեցւոյ եւ դպրոցին ։ Եկե – ղեցւոյ՝ Սամուրեան ընտանիք, Ս· Սա – մուրեան 50ական, Դաւիթեան եղբարք, Գ· Ճակոբեան 30ական, Էղաքէլեան, Ջու – խաճեան, Գարաօղլանեան, Սէֆէրեան ընտանիք, Ս· Զէյթունցեան, Միսաքեան ընտանիք, Նազենի Կարապետեան 20ա – կան ։ Պռուչեան ընտանիք եւ Տէր եւ Տիկ· Ս· Ճարուճիւնեան 30ական եկեղեցւոյ եւ 30 ու 10 դպրոցին ։ Տիկին Շէլէքեան, Կ· Վարդանեան, Ճ· Գասպարեան, Ժ· Ճըբրղեան, Այրի Տիկին Իրրանոսեան, Տիկ· Պեռոյեան, Ա.· Սանոսեան, Ան· Սան – տալեան, Փ· Գառապեան, Կնքմեան, Ե – սայեան, Խոդիկեան, Թէճիրեան, Պ· Ճակոբեան տասնական եկեղեցւոյ, Տոքթ· Ռադրճեան տասնական եկեղեցւոյ եւ դպրոցին ։

(Շար·)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՅՔ

Հ· Ց· Դ· Իսիի Զաւարեան կոմիտէն, ընկերահամակրական խնդոյքով մը կը ուսնէ իր հիմնադրութեան քառասնամեա – կը, մասնակցութեամբ Հ· Ց· Դ· Իսիի Նոր Սերունդի եւ Կապ· Պաչի ։

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Քաֆէ Սփոռի սրահը, 2, Րիւ տը լա Տէֆֆան ։

Կը նախագահէ՝ Ընկ· Ց· ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ
Կը բանախօսէ Ընկ· ՀՐ· ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ ։

Գեղարուեստական անակնկալ յայտա – գիր ։ Երգ, նուագ եւ արտասանութիւն ։
Եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ ։

Ճաշագին 12 ֆրանք

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ Հովանաւո – րութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի Կեդր· վարչութեան ։

Նուիրուած նաեւ ԱՐԱՄի մահուան չրս – նամեակին ։

Կիրակի, Մայիս 11, ժամը 15·30ին,
Համօ Օհանջանեան ակումբը,
2 Րիւ Քիւվիէռ
Կը խօսի՝ Պ· ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
(Մարսէյլէն)

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Միութեանս պատուոյ նախագահ՝
Պ· ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Սալ Մազը – նայի մէջ, 88 Րիւ տ'Օպտեսը, Մարսէյլ ։

Կ'երգէ Օր· Ալիս Շահմիրեան (Նիսի Օփերայէն), սիրուտական եւ հայկական երգեր եւ պարեր Հայ Արենոյշներու կող – մէ ։ Մուտք 5 ֆրանք

Հ. Ց. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— *Հ· Ց· Դ· Եօթնեղբայր – եան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ իր չրջաններու բոլոր ընկեր – ները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին դպրո – ցին սրահը ։ Բոլոր ընկերներուն ներկա – յութիւնը անհրաժեշտ է ։*

ՓԱՐԻԶ.— *Հ· Ց· Դ· Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 5ին, Մշակոյթի Տունը ։ Բոլոր ըն – կերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— *Հ· Ց· Դ· Ս· Մինաս – եան ենթակոմիտէի ընկ· ընդհ· ժողովը, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւա – քատեղիին մէջ ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· կո – միտէի ներկայացուցիչը ։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ՊԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Պուա Քոլոմպի կայարա – նին Լուի Ժե· սրճարանը ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՂ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ պղջիկներու համար ։

Ցուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձա – նագրութիւնները բացուած են ։ Ծնողք – ներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Պաչի դրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հե – տեւեալ թուղթերով ։—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

ՇԱՒԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, պատարագ սո – վորական ժամուն ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Այսօր Զորեքշաբթի (Մայիս 7) իրիկուն ժամը 21ին Իսիի փաթրոնուժ Միւնիսի – փալի սրահը (Րիւ Մարսօ) ։ Վերապ· Գարնուզեան կը ներկայացնէ «ՀԱՅԱՍ – ՏԱՆ»ը դունաւոր եւ խօսուն չարժանկար ։

Հայ Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԲԺ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ Լ· Փիրանտելլօ թատերագիրը ։
Չորեքշաբթի, Մայիս 7, ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՅԻՍ — ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ին
կազմակերպուած Սարսէլ – Առնուվիլի Նոր Սերունդի կողմէ
Մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբի

ԵՐԳ – ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ «ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ» Կ· ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ – ՆՈՒՀ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ
ՊԻՒՖԷ

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը ։

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
FONDATEUR BOGHOS PACHA NUBAR
Autorisée par l'Arrêté Ministériel du 4 Mars 1948, sub. N° 12.192
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՊՈՂՈՍ ՆՈՒԱՐ ՓԱՇԱ
Comité local de Paris : 11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e). - Tél. : 870-03-18
Compte Chèques Postaux : Paris 80-1972

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ի նպաստ իր ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ կազմակերպութեան

Ձեր ծննդեան, հարսանեկան եւ տարեդարձի նուէրներուն համար, վարձատրելու համար ձեր զաւակները իրենց դպրոցական կամ այլ յաջողութիւ – ներուն առթիւ, հաճոյք պատճառելու համար ձեր բարեկամներուն

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ՏՈՄՍԵՐ

« ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ »

Հրապարակ հանուած Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կողմէ եւ օժտուած միակ մեծ պարգեւով մը

ՒՐՆՕ 10 ՄԱԺՕՒ 1969 ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

Նախագահ Պ· ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ կողմէ նուիրուած

TOMBOLA DE LA JEUNESSE

Վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 10ին, Օքէ Հիլթընի սրահ – ներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն, Փարիզ (15), մեծ պարահանդէսին ընթացքին որ պիտի փակէ Հ· Բ· Ը· Միութեան 6 – 10 Մայիսի Փարիզի շաբաթեայ մաչխարհային համագումարը ։

Տոմսերը որոնց գինն է 10 ֆրանք, կարելի է ստանալ Հ· Բ· Ը· Միութեան կեդրոնատեղին, 11, Սէուառ Ալպոնի, Փարիզ (16), Թել· 870-03-18
Թիւ չէք–փոսթալի ՓԱՐԻԶ 8019–72

Նամակով կատարուած խնդրանքները անմիջական դոհացում պիտի ստանան ։

ՄԻ ՍՊԱՍԷՔ
Անմիջապէս կատարեցէք ձեր պատուէրը, Տոմսերուն թիւը շատ սահմանափակ է ։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՕՓ ՋԵՋ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱԻՈՎ՝ 1920 ՖՐ·

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)
ՈՒՂԵԳԻԾ ·— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 Օ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու ։
Ա· մեկնում·— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19
Բ· մեկնում·— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի ։ Տեղերը սահմանափակ են եւ վե – րապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու ։

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել՝—
MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJI AN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heu res et de 19 à 21 heures 30

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՄԱՅԻՍ

JEUDI 8 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11507

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.507

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆ ՄԵՐ ՄԻԼԻՈՆՆԵՐԸ

Խօսքը այն միլիառներուն մասին չէ, զորս Թուրքը յափշտակեց մեզմէ 1915 – 1920 թուականներուն, միաժամանակ մեր ժողովուրդին կէսը յուղարկաւոր դարձընելով միւս կէսին :

Ո՛չ ալ այն միլիոններուն մասին է, զորս հոս ու հոն ձգեցինք զաղթի, փախի, խուճապի թէ մահտարաժամու ահեղ օրերուն, մեր կամքով, մանաւանդ հակառակ մեր կամքին :

Այս միլիոններով ու միլիառներով կրնայինք Երեւանը Էջմիածինի միացնող 18 – 20 քիլոմեթր խճուղին ոչթէ կպրապատել, այլ ոսկեպատել :

Ափերով ոսկի ցանեցինք մեր անցած ճամբաներուն վրայ, ներխուժողներուն տալով ինչ որ ունէինք, ոսկի շարոցներէն մինչեւ մեր ոտքի տրեխները :

Բարեկամ չմնաց, որ մեզմէ բան մը առած չըլլայ : Թշնամի չմնաց, որ մեզ կապտած – կողոպտած չըլլայ :

Քէօփսի բուրգը հաւանօրէն շատ փոքր է իր լայնքով, երկայնքով ու բարձրութեամբ, քան մեծդի կշիռը մեր ոսկիին, զոր լիաբուռն բաշխեցինք աջ ու ձախ կամ զոր մեզմէ լիաբուռն զաւթեցին մեր հարեւանները եւ հարեւաններուն հարեւանները, Հռոմէն մինչեւ հիւսիսի ու հարաւի տափաստանները, Միջագետքէն մինչեւ Բակտրիա :

Մեզի մնաց միայն Խորենացին, մեզի մնաց միայն Նարեկացին, մնաց Շնորհալին : Ոսկին կորսնցուցինք, ոգին անկորուստ պահեցինք : Այս եղաւ մեր գերագոյն շահը :

Եկեղեցիներու յատկացուած մեծագումար կտակներ, վանքերու նուիրուած հասութաբեր հողեր ու կալուածներ, սուրբերուն առջեւ վառուած մոմեր, ծխուած խունկեր, պտղիներ, գերեզմանաքարեր, գամբարաններ, մարմարէ շիրիմներ փոշի դարձան երկար դարերու ընթացքին : Հետք չմնաց կտակներէն, հողերէն, կալուածներէն, մոմերէն ու մարմարներէն :

Բացարձակ ու անվիճելի իրողութիւն է, որ մենք հիմա բազմաթիւ միլիոնատէրեր ունինք աշխարհի չորս կողմը ցրուած «Հայու բեկորներ»ուն մէջ, մինչեւ անգամ բանուորներու եւ պրոլետարներու երկրին՝ Խ. Միութեան եւ Խ. Հայաստանի մէջ :

Ի վերջոյ ո՞ւր կ'երթան շահուած եւ իրարու վրայ դիզուած միլիոնները. բանի մը կը ծառայե՞ն մեր ժողովուրդին, հայրենիքին ու մշակոյթին համար :

Կ'օգտուի՞ Հայ միլիոնատէր Հայերէն կամ հայ միլիոնատէրներէն : Ուրիշ խօսքով՝ միլիոնատէր Հայը կամ հայ միլիոնատէրը բան մը կը ձգէ՞ Հայութեան գանձանակին մէջ : Թէ՞ ոչ միլիոններն ալ, միլիոնատէրերուն պէս, օտար հողեր կ'ոռոգեն եւ օտար ածուներ կը ջրեն :

Այս հարցումներուն պատասխանէն կախում ունի, որոշ չափով, մեր ճակատագիրը իբրեւ ազգ եւ մեր մշակոյթին ճակատագիրը իբրեւ ազգային հարստութիւն :

Չենք ուրանար, որ հայ ժողովուրդին լումաներով շինուած ու պահուած են ինչ որ ունէինք անցեալին եւ ինչ որ ունինք այսօր իբրեւ ազգային հարստութիւն : Ընդգծեցինք այս բառը (ազգային), որովհետեւ ինչ որ անձնական է, ազգային չէ, բայց ինչ որ ազգային է, չափով մը նաեւ անձնական է :

Մեր բոլոր միլիոններէն ու միլիառներէն մեզի մնացին քանի մը անուններ ու դիրքեր միայն, — Մովսէս Խորենացի եւ իր «Հայոց պատմութիւնը», Եզնիկ Կողբացի եւ իր «Եղծ աղանդոց»ը, Գրիգոր Նարեկացի եւ իր «Մատեան ողբերգութեանը», Նահապետ Քուչակ եւ իր հայրէնները, Սայաթ – Նովա եւ իր խաղերն ու տաղերը : Եւ այլն :

Հնդկաստանի մէջ միլիոնատէր Հայեր ապրած ու մեռած են : Թուրքիոյ մէջ ամիրաներ գործած ու մահացած են : Պարսկաստանի մէջ, Լեհաստանի մէջ, Հունգարիոյ մէջ եւ աշխարհի հեռաւոր անկիւնադարձերուն վրայ մեծատուն ու մեծանուն Հայեր եկած ու անցած են : Հիմա կեդրոնը փոխադրուած է Ամերիկա, վերի եւ վարի Ամերիկաները :

Հին ու նոր այս մեծատուներուն անբաւ հարստութենէն մաս մը ազգին հաշուեմատեանին մէջ արձանագրուած է իբրեւ մուտք, ուրիշ մաս մը դուրս մնացած է իբրեւ ելք : « Մուտք»ը մերն էր, «ելք»ը ուրիշներունը եղաւ :

Հիմա ալ միլիոնատէրեր ունինք, որոնց հարստութիւնը փակ գերեզման է մեզի համար : Ազգային գանձանակին մէջ ընիոն մը մտած չէ անոնց միլիոններէն : Հաւանաբար օտարներու հարստութիւնը աւելցուցած են, եւ մեզի մնացած է մեր չքաւորութիւնը, նաեւ մեր չտեսութիւնը :

Ահա՝ անոնցմէ մէկը, թերեւս վերջինը, թերեւս վերջիններէն մէկը, — խարբերդցի Գրիգոր Գրիգորեանը, որուն համար կ'ըսուի, թէ ԵՐԵՔ ՄԻԼԻԱՌԻ հասնող հարստութիւն մը ունի կամ տարեկան տասը միլիոնի եկամուտ (այս եկամուտտին ... եկամուտն ալ կրնար բաւել մեզի) : Մինչեւ այսօր չլսեցինք, չիմացանք, թերթերու մէջ չկարդացինք, որ այս միլիառատէրը գոնէ միլիոն մը տուած ըլլար ազգին համար, ազգային հաստատութիւններու համար, հայ մշակոյթին համար, Հայ Դատին համար : Եւ կասկած չկայ, որ իր միլիոնները օր մը օտարներուն գանձանակը պիտի «բարեգարդեն» մեր գանձանակին մէջ առանց իսկ սենթ մը աւելցնելու :

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ միլիոնատէր Հայ մը կ'ապրի աշխարհի մէջ տեղ մը եւ չի մտածեր անգամ, որ աղքատ Ղազարոսի իր վերարկուին մէջ կը սրսփայ ազգը ... :

Պիտի ըսենք առանց վարանումի, որ մեր ունեւորներուն մէջ ամէնէն ճէնթըլմէնը Ալեք Մանուկեանն է, որ միլիոն տոլար նուիրեց մշակութային նպատակներու համար, եթէ անշուշտ այս միլիոնը Բարեգործականի հաշուետոմարին մէջ չարձանագրուի իբրեւ պահեստի գումար :

Պզտիկ միլիոն մը պիտի բաւէր, օրինակ, մեր թերթերը ազատագրելու գերութեան իրենց ճակատագրէն : Այսօր չկայ հայերէն թերթ մը, որ ինքնապահ ու ինքնաբաւ ըլլայ : Թող չըսուի, թէ կը սխալինք : Թէ կան թերթեր ու հանդէսներ, որոնք ոչ միայն ինքնաբաւ են, այլեւ կը շահին : Այս շահը վնաս մըն է իրականին մէջ, աշխատակիցներուն տրուելիք բաժինն է, այն պատառ հացն է, որուն համար դիշերներ կը լուսցնեն մեր դրչի մարդիկը : Ու եթէ մեր թերթերը չեն կրցած հասնիլ գոնէ միջին մակարդակի մը, պատճառն այն է, որ բովանդակութեամբ ինքնապահ չեն :

Հայ մշակոյթը պէտք ունի մեկենասի եւ մեկնասութեան : Գիրքը չապրեցներ հայ գրողը : Թերթը չապրեցներ հրատարակիչը : Միլիոն մը ոսկին կամ տոլարը կրնայ նժարին մէտը բարձրացնել եւ փրկել մեզ այն միջինէն վար մակարդակէն, ուր կը գտնուինք մեր կամքէն անկախ պատճառներով :

Խաղի եւ զբօսի համար միլիոններ կը ծախսենք, իսկ մշակոյթի համար՝ բնիոններ միայն :

Ո՞ւր կ'երթան մեր միլիոնները :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՆՇՈՒՄՆԵՐ ՓՈՀԷՐԻ ՎՐԱՅ

ՇԱԲԹՈՒ ՎԵՐՋ ՅԱՅՏՆԻ Կ'ԸԼԼԱՅ ԻՐ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Արմատականները պաշտօնապէս յայտնեցին իրենց տեսակէտը նախագահական ընտրութեանց մասին : Կուսակցութեան նախագահն է, Ռ. Պիլիէռ որ անձնապէս Էլիզէ պիտի փութար Փոհէրի յանձնելու համար իրենց գործադիր կոմիտէին քուէարկած բանաձեւը : Հոն, արմատականները կը շեշտեն «Արմատական կուսակցութիւնը, ձախի կուսակցութիւն, կը խորհի թէ հանրապետականներուն համար, կենսական պարտականութիւնն է այսօր, ամէն բան ընել որպէսզի «ոչ»ի յաղթանակը հաստատուի նախագահական ընտրութիւնով : Կը նկատէ որ ներկայ պայմաններուն մէջ, ծերակոյտի նախագահ եւ փոխանցման շրջանի Հանրապետութեան նախագահ՝ Ալէն Փոհէր, լաւագոյն դիրքը կը գրաւէ Ապրիլ 27ի ժողովրդական բաղձանքին պատասխանելու համար : Այդ համոզումով, ինչ որ ալ ըլլայ համակրանքը զոր Կասթոն Տէֆէռ եւ ընկերվարականներուն միացնող կապերը կը ներշնչեն, արմատական կուսակցութիւնը Ալէն Փոհէրի կը դիմէ որպէսզի Հանրապետականներու միութեան թեկնածուն ըլլայ հանրապետութեան նախագահութեան, Սահմանադրութեան յարգանքը ապահովելու համար եւ մէջ տեղ բերելու քաղաքականութեան փոփոխութիւնը, զոր երկիրը ուզեց » :

Արմատականներէն զատ, եկող – գացող շատ եղած է Երեքշաբթի օր Էլիզէ : Ասոնց կարգին՝ Ա. Փինէ, որ յայտարարած է թէ Փոհէր զինքը կանչած էր, ապա՝ Ժաք Տիւհամէլ (կեդրոնի պարագլուխ), նաեւ Զօր. Քէօնիկ որ ճաշի հիւրը եղած է Փոհէրի :

Արտասահմանն ալ անշուշտ հետաքրքրուած է Ֆրանսայի նախագահական ընտրութիւններով : Նիուզուիքի եւ Թայմի կողքերը նուիրուած են Փոմփիտուի թէեւ «Թայմ» գովքը կը հիւսէ նաեւ Փոհէրի այն արդիւնաւէտ եղանակին համար, որով կը վարէ փոխանցման շրջանը :

Անգլիական մամուլը չի ծածկեր իր յոյսը Հասարակաց Շուկայէն ներս մրտնելու մինչ Նոր Զինաստան մամուլի գործակալութիւնը երկարօրէն, եւ առաջին անգամ ըլլալով կը ծանրանայ տը Կոլի հրաժարման վրայ. — « Շ. տը Կոլ հրաժարականը տուաւ այնպիսի պահու մը երբ տնտեսական եւ քաղաքական տագնապը արագօրէն կը վատթարանայ Ֆրանսայի մէջ, դրամատիրական աշխարհի ընդհանուր տագնապին յարատեւ վատթարացման ճնշումին ներքեւ » :

«Թաս»ի Փարիզի թղթակիցը կը քընդատէ թէ՛ ընկերվարականները եւ թէ ՓԷ ԷՍ ԻԻն իրենց հերձուածի դիրքերուն համար : ՓԷ ԷՍ ԻԻի համար խորհրդային լրագրողը կ'ըսէ. — « Անոր պարագլուխը, ինչպէս Տէֆէռ, չի ծածկեր իր հակահամայնավարութիւնը, բայց կը թաքցնէ ծայրայեղ – ձախի բառակոյտի մը ետին » : Նոյն վերլուծումն է զոր կ'ընէ «Իզվեստիա», շեշտելով թէ Մարսէյլի քաղաքապետը թեկնածու եղաւ արդելք հանդիսանալու համար որ ձախի ուժերը մէկ միացեալ ճակատ կազմեն » :

Գալով Հռոմի համայնավար պաշտօնաթերթ Ունիթայի, ծանր խօսքեր կ'ընէ Ֆրանսական ժողովրդավարութեան դէմ, որ ըստ թերթին «իր պատմութեան ամէնէն աղտոտ պատկերը պարզեց » : Ու թերթին Փարիզի թղթակիցը կ'աւելցնէ. — « Ֆրանսայի մը մէջ, որ հասուն էր վարչաձեւի փոփոխութեան համար, ընկերվարականներու գլխաւոր մեծերը նախընտրեցին կեդրոնի ամէնէն ցած խաղերուն վերադառնալ » :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Լիբանանի մէջ շատ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են Լիբանանցիներու եւ Ալ Սայքայի տարրերուն միջեւ երկրին հարաւային կողմը : Լիբանանցի զինուոր մը սպաննուած է ուրիշ զոհեր ալ կան : Ֆետայիներուն մէջ ալ զոհեր կան : Այս բուռն կռիւներու առթիւ, հրատարակուած զեկոյցը կը ճշդէ որ Ալ Սայքայի տարրերը պաղեստինցի չեն : Պէյրութի մէջ այն կարծիքը կայ որ Սուրիացի են : Նոյն աղբիւրներու համաձայն վերջերս, երկու հազար սուրիացի, այդ շարժումին մաս կազմող, Լիբանան մտած են :

Արաբական քոմանտօները լիբանանեան իշխանութեանց դիմած էին որպէսզի պաշարման վիճակին վերջ տան պաղեստինցի գաղթակայաններու շուրջ եւ ազատ արձակեն բոլոր անոնք, որոնք ձերբակալուած էին վերջին դէպքերու ընթացքին : Գահիրէէն սփռուած հաղորդագրութեան մը մէջ, էլ Ֆաթ կ'ըսէ թէ տրամադիր է բանակցելու լիբանանեան իշխանութեանց հետ, այն վայրկեանէն երբ պայմանները ընդունուած են ինչ կը վերաբերի Լիբանանի քոմանտօներու գործունէութեան ազատութեան :

Լիբանանեան զինուորական զեկոյց մը կը ճշդէ թէ երկրին հարաւային կողմը կացութիւնը վատթարացած է եւ թէ տարհամոզման միջոցներ ձեռք պիտի առնուին քոմանտօներուն դէմ :

× Իսրայէլի համար երեք նոր տարրեր կան Միջին Արեւելքի կապակցութեամբ : Ուոշինկթըն – Մոսկուա մերձեցում մը նկատելի է, Պաղեստինցիներու եւ Լիբանանի միջեւ խնդիրները ու նաեւ արեւելեան ճակատի մը ստեղծումը : Այս ճակատը կը համախմբէ սուրիական, իրաքեան եւ յորդանանեան ուժերը եւ քանի մը խորհրդանշական զունդեր (Սէուտի Արաբիա, Քուէյթ) : Այս կացութիւնը եւ չորսերու ժողովը շատ լարած են Հըրեաներու ջիղերը, որոնք համոզուած են թէ Արաբները կ'ուզեն անպայման քանդել Իսրայէլը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻԻՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ Փարիզի պատուիրակութեան պետը՝ Քսուան Թուի յայտարարած է «Ֆիկառոյի» թէ ծանօթ չէ Նիքսընի խաղաղութեան ծրագրի մը, մինչ Միացեալ Նահանգներ կը սաստկացընեն իրենց յարձակողական պատերազմը :

ԻՐԱՔԷՆ ետք, խօսք կայ որ Սուտանն ալ ճանչնայ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը :

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ, երեք Արաբներ ցկեանս արգելափակման դատապարտուած են, ահաբեկչական արարքներու համար :

ՓԻԼՍԷՆԻ մէջ (Չեխոսլովաքիա) ի նպաստ Ամերիկայի ցոյցեր տեղի ունեցած են, Ամերիկացիներուն կողմէ քաղաքին ազատագրման (1945) տարեդարձին առթիւ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ոչ մէկ նախաձեռնութիւն պէտք է առնուի ի նպաստ Անգլիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային, ցորչափ Փարիզ իր դիրքը չէ ճշդած :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՐԱՆԴ

ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՆԻՇԵՐ

«Ճակատամարտ» 1920, Ապրիլ 25ին բացառիկ թիւ մը հրատարակեց՝ նուիրուած Հայաջինջ Սարսափներու վեցերորդ տարեդարձին :

Այդ թիւէն քաղելով կը ներկայացնենք Ծերուկը ստորագրութիւնը կրող գրութիւնը Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) մասին: Ծերուկը ծածկանունն էր հանգուցեալ վաստակաւոր ուսուցիչ եւ հրապարակագիր Սարգիս Սրենցի :

Ուղիղ քառասուն տարի առաջ Ռոտոսթոյի Յովհաննեան վարժարանին վանք կոչուած շէնքին վարի սրահին ծաղկոցին բղէզներէն էի :

Դպրոցէն չփախած օրերս «պնակ»իս լաթէ տոպրակը վիզիս ձախ կողմէն կախուած, իսկ ճաշի ծրարս աջ ձեռքիս ճամբաներուն վրայ կը տնտնայի, շուներուն քար նետելով, կամ սագերը հալածելով, որ թեւատարած կը փախչէին հետապընդուած իմ ստահակի հալածանքներէս : Եկեղեցիին բակը վայրի շագանակենիներէն թափած փշոտ պտուղներուն համար վատնած ժամանակս, կամ դպրոցին խարխուլ սանդուխներէն սրտնեղ եւ ակամայ վեր ելած միջոցիս, երբեմն յանկարծ խրիւ մազերուս մէջ մատներու զգուանք մը կը զգայի :

— Սերջօ, խելօք պիտի ըլլա՞ս :

Այդ օրը տրամադրութիւնս բարձր կ'ըլլար եւ սիրտս՝ անհուն խանդաղատանքով լեցուն :

Դպրոցէն չփախած օրերս մեր պատուելին՝ ալեխառն մօրուքով սարկաւագ մը, ընդոստ կ'արթննար իր դիւահարի քունէն, երբ օդին մէջ թռչիլ կը սկսէին բարձերը, զորս կը ջանայինք շեշտակի փութացնել իրարու գլխուն՝ յանկարծ ձայն մը ծայր կուտար ...

— Սը՛ս :

Մեղմէ իւրաքանչիւրը կ'ամփոփուէր առաջին հանդիպած բարձին վրայ եւ ուշադիր կը հետեւէր իր քերականին կամ հեքարանին դասերուն :

— Սերջօ, այս ի՞նչ է :

Գլուխս վեր կ'առնէի պնակիս վրայէն եւ կը հանդիպէի անո՛ւշ, աղուոր աչքերու՝ որ ակնոցներուն ետեւէն կը փայլէին անառակութիւններու ներողամիտ փայլով մը :

Անառակութիւններու այդ ներողամիտ աչքերը Մելքոն Կիւրճեանինն էին :

Վերի սրահին, ուսումնարանին աշակերտները երջանիկ էին ատանք ներողամիտ վարժապետ մը ունեցած ըլլալով, կը մտածէի իմ անզուսպ անառակի մտածումս, մանաւանդ այն ատենները՝ երբ սարկաւագը ականջներս կը ճմլէր, կամ ժամերով զիս կը հարկադրէր ոտքի վրայ մնալու :

Իրիկունները, արձակուրդէն ետք մինչ Հոռոմ Կալէի հրապարակը հաւաքուած ուսումնարանի տղաքներէն կը լսէի հայ քաջերու պատմութիւնները, զորս սորվեր էին, կ'ուխտէի դպրոցէն չփախչիլ երբ վերի սրահը, ուսումնարան ելլէի ...

Բախտ չունեցայ Մելքոն Կիւրճեանի այդ քաջերու պատմութիւնները իրմէն սորվելու, բայց սրտիս մէջ մնաց յիշատակը այդ մարդուն, որ այնքան ներողամիտ էր անառակութիւններու :

Տարիներու ընթացքին անընդհատ փոխուած բազմաթիւ ուսուցիչներու մէջէն միայն Մելքոն Կիւրճեանի դէմքը մնաց իմ մտքիս մէջ տպաւորուած :

Չեմ յիշեր ո՞րն էր իր այն յօդուածը՝ որ առաջին անգամ կարդացի Արեւելքի մէջ, բայց հին ծանօթ մը, հին սիրելի մը դտած ըլլալու հրճուանքը ունեցայ եւ ալ մոլութիւն մը եղաւ ինծի Հրանդ ստորագրութիւնը փնտռել «Արեւելք»ի, Արփիար, Բաշալեան «Մասիս» շաբաթաթերթի եւ աւելի ետք Շահնազար «Հայրենիք»ին մէջ:

Քաջերու պատմութիւններ չէին իր պատմածները, բայց այլապէս ուժեղ եւ խորունկ տպաւորութիւն մը կ'ընէին վրաս իր պանդուխտի կեանքէն պատմածները : Այնքան ուժեղ, որ անդիմադրելի ձգտում մը կ'ունենայի դէպի այն Հայաստանցի լարախաղացները՝ որ Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետին ապաւինելով յանդուգն խաղեր կ'ընէին պրկուած չուանին վրայ՝ որ այնքան վտանգաւոր աղեղներ կը գծէր օդին մէջ: Ինծի ամար խրմպրլներ, ոչ իսկ դրսեցիներ էին այն Հայաստանցի հնձողները, որ Ռոտոստոյէն կ'անցնէին շրջակայ ագարակներու մէջ ցորեն քաղել երթալու համար, այլ իմ հարազատ եղբայրներս էին իմ միսէս եւ իմ արիւնէս : Ինչ հպարտութեամբ կը դիտէի անոնց արեւակէզ դէմքը եւ որքան կը սիրէի անոնց նախշուն արախչինը :

Իննսունական թուականներուն, երբ յեղափոխական կեանքը կը խմորուէր, իր բնակարանը ժամադրավայրն էր Յ. Եուսուֆեանի, Շանթի, Վռամեանի, Գնունիի, Արտաշէս Անդրէասեանի, Վարդգէսի եւ ուրիշներու :

1890 – 1896ի յեղափոխական ոգեւորութիւններու խանդավառ քարոզիչն էր. պանդուխտներու քով խաներու մէջ, ուսանող երիտասարդութեան քով, ինչպէս նաեւ Բերայի «բարձր դաս»ու ընտանիքներու մէջ :

Կենդանի, աշխոյժ եւ անսահման լաւատես, Հրանդ յեղափոխական մրրկին մէջ նետուողներուն շատերուն առաջնորդ եղած է :

Եթէ Կեդրոնական վարժարանը Բաբդէն Սիւնիի, Սարգիս Մինասեանի եւ Վահան Մանուէլեանի նման յեղափոխականներ արտադրեր է, ժամանակի ընդհանուր տրամադրութեան հետ նաեւ քիչ չէ եղած Հրանդի ազդեցութիւնը :

Պապը Ալիի ցոյցին յաջորդող համատարած ջարդերէն ետք հոգիներու յեղաշրջումին զօրեղապէս ազդողներէն մէկը եղաւ Հրանդ :

Այս յուսալքումի շրջանին էր, որ Դրօշակի համար գրած թղթակցութիւնները երբ որ բերէր միշտ նոյն շէնշող վարակիչ զուարթութեամբ մարդն էր :

Օսմ. դրամատան դրաւման յաջորդող դաղթականութեան ալիքը զինքը քշեց Վառնա՝ ուր մնաց նոյն մարդը՝ կենդանի խրախոյսը եւ տուաւ իր գրական լաւագոյն արտադրութիւնները :

Զինքը բնորոշող ծայրայեղ ինքնավրատահութեամբ համարձակեցաւ Պոլիս վերադառնալ եւ աքսորուեցաւ Գասթեմունի՝ ուր մնաց մինչեւ 1908ի Յուլիսեան յեղափոխութիւնը :

Գասթէմունիէն կ'աշխատակցէր Սուրհանդակի եւ Բիւզանդիոնի Շահէն ծածկանունով: Կիսատ մնաց իր Ճախնախուտքին մէջ թերթօնը, ինչ որ այն ատեն կարգ մը վատ զրոյցներու տեղի տըւաւ լրագրական շրջանակներու մէջ :

Գասթէմունիէն վերադարձին աւելի երիտասարդ էր, հոգին՝ ա՛լ աւելի լուսաւոր, ամբողջ թափով նետուեցաւ հրապարակ : Երուանդ Սրմաքէշխանլեանի «Արեւելք»ին մէջ ստորագրեց ձեւով եւ խորքով խիստ ուշագրաւ յօդուածներ, իսկ աւելի ետքը «Ազատամարտ»ի մէջ հրատարակած Աւոյի նամակները մեզ վերադարձուցին այն օրերը՝ ուր կը կարդայինք Պանդուխտին կեանքէնները:

Այնքան փոթորկալի օրերէ ետք ինքը իր հին օրերը, ես իմ մանկութեանս օրերը կը յիշէի մեր ամէն մէկ հանդիպումին: Եւ կը սիրէի, որ տակաւին ինծի Սերջօ կ'անչէ, հակառակ անոր, որ մազերս սկսէր էին ձիւնոտիլ :

Ապրիլ 11ի պատմական դիշերին յաջորդող Կիրակի առաւօտուն կեդրոնական բանտին բակը զիրար գտանք. Հրանդ նոյնըն էր, նոյն լաւատեսը, ես ալ նոյն Սերջօն :

Միեւնոյն կառախումբով ճամբայ հանուեցանք : Սինճան Քէոյի կայարանը զինքն ալ վար իջեցուցին : Վարը ինքը Այաշ փոխադրուող մեր ընկերներու շարքին մէջ, ես՝ վերը վակոնին պատուհանէն իրարու երկար նայեցանք եւ մեր ակնարկներուն մէջէն անցան աւելի քան երեսուն տարիներու յիշատակներ ...

ԾԵՐՈՒԿԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խորհ. Միութիւնը, որ շատերու կողմէ կարճ դարձուածքով Ռուսիա կ'անուանուի շատ անգամ, դիմագիծի փոփոխութեան մը դէմ յանդիման կը գտնուի : Արդարեւ, Ռուսերը իբրեւ առանձին ազգային միաւոր փոքրամասնութիւն պիտի կազմեն — եթէ արդէն իսկ չեն կազմեր — Խորհ. Միութեան սահմաններէն ներս :

Խորհրդային յառաջիկայ մարդահամամարը, որ տեղի պիտի ունենայ 1970 Յունուարին, հաւանաբար հաստատէ այն իրողութիւնը, թէ ոչ — Ռուսերը ռուսերէն աւելի մեծ թիւ կը ներկայացնեն երկրին մէջ :

Արդէն իսկ ազդանշաններ կան, որոնք կը թուին թէ հանրային կարծիքը այս ճշմարտութեան վարժեցնելու կը ձգտին: Խորհրդային մամուլը վերջերս միշտ կը յիշեցնէ, թէ խորհրդային պետութեան նկարագիրը «բազմազգ» է, արդարեւ ան աւելի քան հարիւր տարբեր ազգերէ եւ ժողովուրդներէ կը բաղկանայ: Միւս կողմէ, ներկայիս աւելի նուազ կը կրկնուի (թէեւ բոլորովին չքացած չէ հրապարակէն) այն յանկերգը, թէ ռուս ժողովուրդը իբրեւ «մեծ եղբայր» բարերար դեր խաղացած է խորհրդային միւս ժողովուրդներուն համար :

Ազգային դիմագիծի այս փոփոխութիւնը կը բխի այն իրողութենէն, որ ոչ-Ռուսերուն, յատկապէս կեդրոնական Ասիոյ եւ Կովկասի ժողովուրդներուն ծնընդեան տոկոսը Ռուսերէն շատ աւելի բարձր է :

Վերջին մարդահամարին, որ տեղի ունեցած էր 1959 Յունուարին, Ռուսերու տոկոսը խորհրդային ընդհանուր բնակչութեան մէջ 54·65 առ հարիւր էր : Յառաջիկայ Յունուարին, այդ տոկոսը ապահովաբար յիսուն առ հարիւրէն պակաս ըլլայ :

Բնակչութեան դիմագիծի այս փոփոխութեան մասին անուղղակի կերպով գաղափար մը կուտայ պատասխանատու համայնավարի մը մէկ մամուլի ասուլիսը, որ «Թաս» գործակալութեան միջոցով լայնօրէն տարածուեցաւ բովանդակ երկրին մէջ :

Ժիւսթաս Փալեչքիս, լիթուանացի, որ Ազգերու Խորհուրդի նախագահն է, լրագրողներուն յայտարարեց, թէ խորհրդային յեղափոխութենէն առաջ ցարական կայսրութեան սահմաններուն մէջ Ռուսերը յիսուն առ հարիւրէն պակաս թիւ ունէին : Այս պատճառով ալ Լենին առաջարկեց կազմել բազմազգ պետութիւն մը, ուր ցեղային հիմունքներով դոյութիւն պիտի ունենան ինքնավար հանրապետութիւններ կամ այլ տեսակ ազգային հաւաքականութիւններ :

Փալեչքիս յայտարարեց նաեւ, թէ ազգային հարցին խորհրդային լուծումը օգտակար եղաւ «ընկերվարակաչ աշխարհի» ուրիշ երկիրներու համար :

Թ. Ա. Թ.

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ու յետոյ ծովուն յատակը եւ կամ Արաբիոյ անապատները զրկել:

— Ո՞վ է այդ գալիք բարձրաստիճան քննիչը, հարցուց Սայի պէյ:

— Դեռ որոշում չէ տրուած՝ ապահովաբար պալատական մը պիտի ըլլայ, Ապտիւլ Համիտի հաւատարիմներէն մէկը:

— Ուրեմն մենք ալ մեր առաջին գնդակը անոր կը վերապահենք:

— Ուրեմն մեր ընկերներուն պատուէրը պիտի գործադրենք առաջին առթիւ, ըսաւ Արիֆ պէյ:

— Այո, այո, գոչեցին ամէն կողմէ:

— Լրտեսները մէկիկ մէկիկ գնդակահար պիտի տապալենք, նոյնիսկ եթէ անոնք փաշաներ ըլլան:

Քոմիթէին բոլոր անդամները միեւնոյն խանդավառութեամբ եւ զգացումով տոգորուած էին եւ պէտք չմնաց վիճաբանութեան: Որոշեցին իսկոյն հրահանգ տալ ամէն կողմ, որպէսզի պէտք եղած պատրաստութիւնները տեսնեն որոշեալ ժամանակին սկսելու համար տեռորիստական գործողութիւնները:

Յետոյ մի առ մի մեկնեցան իրենց կեդրոնատեղիէն: Միայն Արիֆ եւ Սայի պէյերը միասին դուրս ելան: Երկուքն ալ գլխարկ կը կրէին եւ իրենք զիրենք եւրոպացի կը կեղծէին: Երկու ընկերները քիչ մը ատեն պտըտելէ ետքը եկան հանդչելու քարափին վրայ գտնուող դարեջրատուն մը: Հազիւ թէ քառորդէ մը իվեր հոն կը գտնուէին, երբ երկու հոգի եկան բազմեցան իրենց քովի սեղանը եւ մէյ մէկ սուրճ ապսպրեցին:

Արիֆ եւ Սայի պէյերը իրենց սովորութեան համեմատ, Ֆրանսերէն լեզուով կը խօսակցէին իրարու հետ, կասկածանքի տեղի չտալու համար:

Երկու նորեկները ուշադրութեամբ զանոնք դիտելէ ետք, իրենցմէ մին կամաց մը ըսաւ.

— Կարծես հոս աղատօրէն կրնանք խօսիլ, այս մարդիկը եւրոպացի են եւ շուրջերնիս ուրիշ մարդ չկայ:

— Այո, այո, այս դարեջրատունը արդէն Թուրքերը շատ քիչ կը յաճախեն, պատասխանեց միւսը. արդէն Սելանիկը Պոլսոյ հետ մի բաղդատեր, հոս, փառք Աստուծոյ, աւելի ազատ ենք եւ լրտեսներէն շատ չենք վախնար:

— Երանի ձեզի, հառաչեց միւսը ձայնը բարձրացնելով, Պոլսոյ մէջ, կրնամ ըսել որ ապրիլը անկարելի դարձած է... երէկուընէ ի վեր որ ոտքս հոս դրի, կարծես աւելի ազատ շունչ կ'առնեմ:

— Շիտակը շատ բախտաւոր ես, որ կրցեր ես օձիքդ ազատել եւ անվտանդ հոս հասնիլ:

— Պարզապէս հրաշք մըն է եղածը եւ տակաւին հաւատալս չի գար... ինծի կը թուի որ մէկ վայրկեանէն միւսը զիս պիտի ձերբակալեն, իցի՛ւ թէ ժամ առաջ կարենայի փափաքած անձերս տեսնել ու աւելի ապահով ու առանձին տեղ մը քաշուիլ...

— Համիտ շատ իրար անցած ըլլալու է քու փախուստդ իմանալով...

— Կրնաս երեւակայել իր կատաղութիւնը... ամսուան մը մէջ այս երրորդ անգամն է որ Եըլտըզի պալատէն մարդ կը փախի... եւ այնպիսի մարդիկ, որոնց վրայ Համիտ կոյր վստահութիւն ունէր:

— Բայց ինչո՞ւ այդ յանկարծական փախուստդ...

— Եթէ օր մըն ալ մնայի՝ ես ալ մառանապետ Օսման պէյի կամ Սատըք պէյի քովը պիտի երթայի:

Մեր երկու ընկերները՝ Արիֆ եւ Սայի պէյ, քանի մը բոպէէ ի վեր սկսած էին ականջ դնել այս խօսակցութեան, բայց որպէսզի խօսակիցներուն կասկած չտան եւ միեւնոյն ատեն աւելի ուշադիր հետեւին այդ շահեկան տեսակցութեան, սպասաւորը կանչեցին եւ եւրոպական թերթերը ուզեցին եւ իբր թէ անոնց ընթերցման մէջ թաղուած դիրք մը առին:

Եւ սակայն երկու անծանօթները արդէն բնաւ կասկած ունենալ չէին թուեր այդ երկու երիտասարդներէն եւ իրենց խօսքը առաջ կը տանէին ձայներնին քիչ մը եւս բարձրացուցած, այնպէս որ երկու յեղափոխականները յստակօրէն կը լսէին ամէն բան:

— Խեղճ Սատըք պէյ, ըսաւ անծանօթներէն մին, պատուական երիտասարդ մըն է:

— Կը ճանչնա՞ս զինքը, հարցուց այն որ Պոլսէն նոր եկած էր:

— Ի՛նչ ըսել է, Շափաքի մէջ խմբագրութիւն ըրած ատենէն կը ճանչնամ... միայն թէ այն ժամանակ չէինք դիտեր իր յեղափոխական ըլլալը:

— Այդ խեղճ տղան պէտք է ազատել եւ կարելի եղածին չափ շուտ. մէկ օրէն միւսը կրնայ զոհ երթալ Համիտի վրէժխնդրութեան, կամ մեռնիլ այդ մութ զնտանին մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 123)

ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ
ՄԱՍ Ը.
ՄԱՀՎԱՆ
ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԼՈՒՅՍԻ ՆԵՐՔՈ

Ա. ՄԱՄՈՒԼՅԱՆ

Ինչպես հայտնի է, Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարարությունը Միջազգային իրավունքի լույսի ներքո ուսումնասիրելու նպատակով ուղարկել է Ֆրանսիայի Ազգային ժողովի պատգամավոր Ա. Մամուլյանի գրքերը, որոնք նվիրված են Ֆրանսիայի հետ Հայաստանի հարաբերությունների պատմության ուսումնասիրությանը։ Ներկայացնում ենք Ա. Մամուլյանի գրքերի մասին ՀՀ ԱԳ նախարարության կարծիքը։

Ա. Մամուլյանի գրքերը ուսումնասիրելու ընթացքում ի հայտ եկան հետևյալ հանգամանքները։

Ա. Մամուլյանի գրքերում ամենից առաջ ուշադրություն է գրավում այն հանգամանքը, որ հեղինակը ամենուրեք ելնում է Ֆրանսիայի շահերից, ինչպես նաև այն հանգամանքից, որ Ֆրանսիան Հայաստանի հարևանն է։ Հեղինակը ելնում է այն դիրքերից, որ Ֆրանսիան Հայաստանի հարևանն է, և որ Հայաստանի հետ հարաբերությունները պետք է կարգավորվեն այդ հանգամանքի հիման վրա

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Վ. Պանտիկեան, խրմ – բագրատուն իր այցելութեան առթիւ 50 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Տիկին Ալիս Լեւոն յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի : Սիսուան Նազարեանի մահուան առթիւ Ե. Նազարեան յիսունական Ֆր. եկեղեցւոյ եւ դպրոցին, Թօրոյեան ընտանիք 50, Սէֆէրեան ընտանիք քսան, Գալայճեան Ա., Գ. Ահարոնեան, Հ. Սարբեան, Ժ. Սարբեան, Ռ. Ասարլրքեան, Ա. Մանկասարեան տասնական եկեղեցւոյ : Մինասեան ընտանիք եւ Մ. Կիրակոսեան քսանական, Ծ. Մէրէմէթճեան տասը դպրոցին :

Լեւոն Ապաճեանի մահուան առթիւ Պօյաճեան ընտանիք յիսուն, Մ. Աբրիքեան քսան եւ Ա. Սանտալեան հինգ, եկեղեցւոյ, Խ. Խաչիկեան եւ տիկինը մը 10ական դպրոցին, Ափրիկեան երեսուն եւ Յ. Կարապետեան քսան Աղքատախնամին, Յ. Տօլպաշեան երեսուն եւ Յ. Դաւիթեան տասը Առաջնորդարանին :

Գէորգ Այվազեանի մահուան առթիւ Կ. Տէլիպօյաճեան երեսուն, Վ. Անտոնեան, Ա. Թումայեան, Կ. Վարդանեան, Պ. Կարապետեան, Փ. Գասապեան, Բ. Բրուտեան տասնական, Ա. Մակասարեան եւ Կ. Աճէմեան հինգական Ֆր. կը նուիրեն եկեղեցւոյ :

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալներու պարագաներուն :

×

Ողբացեալ Տիկին Սրբուհի Մինասեանի մահուան առթիւ, Սէն – Ժերոմի թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղկեպսակի :—

Յովհ. Օհանեան 10 եկեղեցիին, 20ական ալ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն, Բ. Բռուտեան տասը եկեղեցիին, Պոլսէն Պալճեան ընտանիք յիսուն դպրոցին, Ոսկեան Շերզէթեան քսան դպրոցին, Ե. Մինասեան քսան աղքատներուն, Միսաքեան ընտանիք քսան աղքատներուն :

Դպրոցին :— Ս. Միքայէլեան տասը, Կիրակոսեան եղբ. քսան, Ռ. Ասարլրգեան տասը, Բ. Սէֆէրեան 15, Կ. Աճէմեան տասը, Ն. Մազմանեան տասը, Հ. Արամեան տասը, Տէր – Մինասեան ընտ. 30, Կ. Յարութիւնեան տասը (եւ տասը Կապ. Խաչին), Կար. Ճանիկեան տասը, Ռ. Ժամկոչեան քառասուն, Մ. Կիրակոսեան երեսուն, Հ. Մինասեան յիսուն : Տ. Պաղտասարեան տասը առաջնորդարանին, Շ. Համբարձումեան տասը աղքատներուն, Մանկեան ընտանիք տասը աղքատներուն, Պզտիկեան ընտ. տասը եւ Ոմն տասնական աղքատներուն :

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Արտաշէս Գմբէթեանի շիրիմին համար եղած են հետեւեալ նուէրները :—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Արամ Փէշտիմալճեան յիսուն Ֆրանք : Լ. Տօնիկեան, Աւետիսեան, Նուպար Յովհաննէսեան, Սալմասլեան, Լ. Անդրէասեան, Սահատէթեան, Էօքսիւզեան, Թոքաթլեան, Վարդանեան, Շամլեան, Քէրէսթէճեան, Թուրեան, Խարբութլեան, Պէրպէրեան, Սվաճեան, Գառնիկեան քսանական Ֆրանք : Նուէրները ղրկել՝ յանձնախումբի գանձապահ՝ Պ. Գ. Պաղբրճեանի, 35 Բիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ ()9 : :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աբրահամեան Լիպարիթ Միլիտոսի, ծնած 1921ին Աշտարակի շրջանի Օշական գիւղը : Մօրը անունը՝ Շուշանիկ, քրոջը՝ Ռիմա – Ռոզա : Լուր ունեցողներէն գրել Շիրակեանի,

Cité des 3 Passages — 78 Versailles

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Պուա Քոլոմպի կայարանին Լուի ԺԵ. սրճարանը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէն, ընկերահամակրական խնջոյքով մը կը տօնէ իր հիմնադրութեան քառասնամեակը, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Քաֆէ Սփոռի սրահը, 2, Բիւ տը լա Տէֆանս :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Յ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Կը բանախօսէ Ընկ. ՀՐ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ :

Գեղարուեստական անակնկալ յայտագիր : Երգ, նուագ եւ արտասանութիւն : Եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ :

Ճաշագին 12 ֆրանք

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Միութեանս պատուոյ նախագահ՝

Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի մէջ, 88 Բիւ տ'Օպանեը, Մարսէյլ :

Կ'երգէ Օր. Ալիս Շահմիրեան (Նիսի Օփերայէն), սկաուտական եւ հայկական երգեր եւ պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ :

Մուտք 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ իր շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 5ին, Մշակոյթի Տունը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, (15 Մայիս) Հինգշաբթի օր, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր, Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի նախագահութեամբ :

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը եւ հաղորդութեան համար պատրաստուած երախաները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս պաշտամունքներուն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ս. ՊՕՂՈՍ · ՊԵՏՐՈՍ

Այս Կիրակի, ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանդիստ կը կատարուի Ապրիլեան Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիներուն համար, անոնց մարտիրոսութեան 54րդ տարեդարձին առիթով : Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)

Կը հրաւիրուի Ալֆորվիլի եւ շրջակայից ամբողջ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ պատարագին եւ աղօթելու մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները :

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ :

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան) :

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով : Հեռ. 027-18-28

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի Կեդր. վարչութեան :

Նուիրուած նաեւ ԱՐԱՄի մահուան յիսնամեակին :

Կիրակի, Մայիս 11, ժամը 15·30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը, 2 Բիւ Քիւվիէռ

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Օննիկ Վարժապետեան եւ զաւակները, Մէթր Ժաք Վարժապետեան եւ Օր. Մաթիլտ Վարժապետեան կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր ողբացեալ՝

ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Կիրակի Մայիս 18, յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339, Ավընիւ Տիւ Փրատօ :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՅԻՍ — ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

Կազմակերպուած Սարսէլ – Առնուվիլի Նոր Սերունդի կողմէ Մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբի

ԵՐԳ – ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ «ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ» Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ – ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ՊԻՒՖԷ

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

FONDATEUR BOGHOS PACHA NUBAR
Autorisée par l'Arrêté Ministériel du 4 Mars 1948, sub. N° 12.192

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

Comité local de Paris : 11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e). - Tél. : 870-03-18
Compte Chèques Postaux : Paris 80-1972

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ի նպաստ իր ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԵԱՆ Կազմակերպութեան

Ձեր ծննդեան, հարսանեկան եւ տարեդարձի նուէրներուն համար, վարձատրելու համար ձեր զաւակները իրենց դպրոցական կամ այլ յաջողութիւններուն առթիւ, հանոյք պատճառելու համար ձեր բարեկամներուն

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ՏՈՄՍԵՐ

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ»

Հրապարակ հանուած Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կողմէ եւ օժտուած միակ մեծ պարգեւով մը

ՌԸՆՕ 10 ՄԱԺՕՌ 1969 ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

Նախագահ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ կողմէ նուիրուած

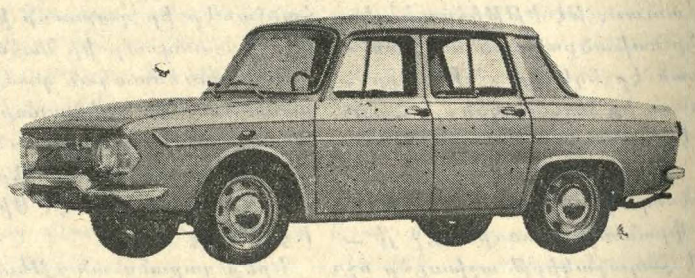

TOMBOLA DE LA JEUNESSE

Վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 10ին, Օթէլ Հիլթընի սրահներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն, Փարիզ (15), մեծ պարահանդէսին ընթացքին որ պիտի փակէ Հ. Բ. Ը. Միութեան 6 – 10 Մայիսի Փարիզի համաշխարհային համագումարը :

Տոմսերը որոնց գինն է 10 ֆրանք, կարելի է ստանալ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին, 11, Սքուառ Ալպոնի, Փարիզ (16), Թէլ. 870-03-18 թիւ չէք-փոսթալի ՓԱՐԻԶ 8019-72

Նամակով կատարուած խնդրանքները անմիջական գոհացում պիտի ստանան :

ՄԻ ՍՊԱՍԷՔ

Անմիջապէս կատարեցէք ձեր պատուէրը, Տոմսերուն թիւը շատ սահմանափակ է :

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն.— Օգոստոս 1էն 16 :

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բ. ճամբորդութիւն.— Օգոստ. 9էն 24 :

Գ. ճամբորդութիւն.— Սեպտ. 10էն 25 :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Այս խումբերուն տի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ : Առաջին խաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով : Երկրորդ եւ ուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ Երեք ճամբորդութեանց համար մէկ գին՝ 2000 ֆրանք :

մաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պիտի խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նաերրորդ խումբերուն համար վերապահ (նախաճաշ եւ ճաշով – առանց ընթրիքի)

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ — ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 – 18 :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ – ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 9 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11508 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.508

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

ԺՈՐԺ ՓՈՄՓԻՏՈՒ

1935 Հոկտեմբերի դպրոցական վերամուտին, գրականութեան երիտասարդ փրոֆէսէօր մը, վարանումով կը մտնէր Մարսէյլի Սէն Շառլ լիսէի Գ. դասարանէն ներս: Իր առաջին պաշտօնն էր: Նոր շրջանաւարտ Նորմալ Սիւփերիէօրէն եւ գրականութեան ակրէկասիոնի տիրացած, Ժորժ Փոմփիտուն էր, այն ատեն 24 տարեկան: 34 տարիներ անցած են անկէ ի վեր, որոնք երեք բառերու կը բաժնուին իրեն համար .— Ասպարէզ, գործունէութիւն, ճակատագիր :

Ասպարէզ— Փրոֆէսէօր, բարձրաստիճան պաշտօնեայ, իրաւաղէտ, դրամատան վարիչ, խորհրդատու մինչեւ 1962 :

Գործունէութիւն.— Նախ Զօր. տը Կոլն է որ կը յայտնէ այն նամակին մէջ զոր իրեն կ'ուղղէ 1968 Յուլիսին, վերջ դնելու համար վեց տարուան կառավարութեան շրջանի մը .— « Ձեր գործունէութիւնը բացառապէս արդիւնաւէտ եղած է »: Յետոյ Ժ. Փոմփիտու ինք է որ պիտի կրկնէ բուսածը, ածական մը աւելցնելով, իր մաղթանքի դիրին մէջ, 1969 Յունուար մէկին Քանթալի իր ընտրողներուն, շնորհակալութիւն յայտնելով «բոլոր անոնց որոնք գրեցին ինծի իրենց վստահութիւնը յայտնելով ինչ կը վերաբերի իմ ազգային ճակատագրիս » :

Ճակատագիր .— « Քանթալի պարոն երեսփոխան, բաժակը կը բարձրացնեմ ձեր ճակատագրին», կ'ըսէ Անտրէ Մալրօ, անցեալ Յուլիս 12ին Փոմփիտու կառավարութեան հրաժեշտի ճաշին: Այս անգամ ալ, խօսքը պիտի կրկնուի, նոյն ածականով, Ժընեւի մէջ, անցեալ Փետրուար 13ին, երբ Փոմփիտու կը յայտարարէ.— « Եթէ Աստուած ուզէ, ազգային ճակատագիր մը կ'ունենամ » :

Միլիոնաւոր Ֆրանսացիներ իրենց աչքերով տեսան, տարօրինակ այլափոխութիւնը, 75 երկար ամիսներու ընթացքին (1962 Ապրիլէն 1968 Յուլիս)՝ ծնունդը եւ կազմաւորումը պետական մարդու մը : Քանիցս, իրեն համար խօսուեցաւ «Նոր Փոմփիտուի» մը մասին: Եւ ճիշդ է, եթէ երբեմն իշխանութիւնը կը մաշեցնէ, կը բարեփոխէ նաեւ ան որ իր ձեռքն ունի իշխանութիւնը : Զօր. տը Կոլ, կարճատեւ պետական նախարար, յիսուն տարեկան չկար երբ 1940 Յունիս 18ին, Պատմութեան կ'անցնէր: Ժորժ Փոմփիտու վարիչ նախագահական գրասենեակին 1958ին վեց ամիս, յիսուն տարեկանին կը հասնէր, երբ իբրեւ վարչապետ, իսկապէս մտաւ հանրային կեանքի մէջ, 1962ին :

Ազատ Ֆրանսայի ղեկավարը, Ազատագրութեան առժամեայ կառավարութեանց վարչապետը, կոլիստ (ԷՌ ՓԷ ԷՖ) առաջին կուսակցութեան նախագահը, Ե. Հանրապետութեան հիմնադիրը, գուցէ նոյն ոճն ունէին, նոյն շեշտը, իր անձին եւ աշխարհի նոյն աշխարհահայացքը, բայց եւ այնպէս բոլորովին նոյն մարդը չէր եւ ոչ միայն անոր համար որ կացութիւնները փոխուած էին եւ տարի ներ՝ անցած : 1962ին, չսպասուած նախարարապետը, ծնած միայն իշխանաւորին քմահաճոյքէն դարնան, տապալած երեսփոխաններուն կողմէ աշնան, եւ անմիջապէս կրկին գործի դրուած, շատ փոխուած էր, երբ 1965 նախագահական ընտրութենէն սկսեալ, Փոմփիտու կարծես իսկապէս իր ձեռքը կը պահէր իշխանութիւնը, վերջապէս՝ կառավարել եւ դրեթէ բացէ ի բաց պատրաստուիլ Պետութեան ղեկավարին յաջորդելու :

Միշէլ Տըպրէի հակառակն էր: Տըպրէ կատաղի կերպով կ'ուզէր ամէն ինչ տեսնել, ամէն ինչ ընել, ամէն ինչ ինք հակակշռել, պառակտուած կրքոտ հաւատարմութեան եւ պահանջկոտ ողորմութեան մը մինչեւ, մինչ նոր նախարարապետը կը թուէր նաեւ թէ, կլոր, դիւրին, լաւ ապրող մարդ մըն է: «Հին ձեւի արմատական մը» կ'ըսէին: Երեք տարի ետք, այլեւս սպայակոյտի պետ չէր, տեղւոյն վրայ իսկ ընդհ. հրամանատարը էր, որ թաքթիքը կը բացատրէր, ռազմավարութիւնը կը պատրաստէր, թէ իր անունով, թէ Արքային անունով կը հրամայէր, կարծես միշտ վստահ էր որ իրեն համամիտ է : Պերթիէն չէր այլեւս, այլ միաժամանակ՝ Նէ, Ֆուշէ եւ Թալըրան, եւ եթէ անոնց պէս ամէն բան կը պարտէր իր կայսեր, նախ անոնց պէս, պէտք է առանձին շահէր կարգ մը ճակատամարտներ, երեւան հանէր կարգ մը դաւեր եւ ի վերջոյ արժանանար ապերախտութեան :

Ճիշդն ըսելով, իր ճակատագիրը կընքուած էր արդէն 1967ի ընտրութիւններով: Եթէ իր նախարարապետ մնալը երկարաձգուեցաւ, այդ կը պարտէր միայն Քուվ տը Միւրվիլի երեսփոխանական պարտութեան, երկուստեք, սիրտ չէր մնացած այլեւս, եւ այդ տարուան ամառուընէ էր արդէն, նախագահին Քէպէք ճամբորդութենէն, որ հարկ եղաւ իրեն. աւելի ինքզինքը ցոյց տալ եւ պարտադրել, առանց քաջալերանքի ու առանց երաշխաւորութեան : Այդ թուականէն ծնաւ արդէն այսօրուան թեկնածուն :

Երբ Փոմփիտու կը վստահեցնէ, թէ իր ասպարէզին ոչ մէկ հանդրուանին, ըստիպուած եղած է խաղեր կամ հաշիւներ ընել պաշտօններ կամ տիտղոսներ ձեռք ձգելու համար, ճիշդ է: Մարդը, Էնթրիկի մարդ չէ: Իր կեանքին նման կեանք մը, ծրագրուած ձեւով չընթանար, կը կատարուի, յաջողելու համար, հարկ է երկու առաքինութիւն ունենալ, զորս ունի՝ համբերութիւն եւ վճռականութիւն : Համբերութիւն՝ սպասելու համար առիթին, վճռականութիւն՝ զայն ձեռքէ չըհանելու եւ վտանգներ աչք առնելու համար :

Ընդհակառակն, իր հեռացումէն ի վեր, տասը ամիս առաջ, այլեւս հարց չկար բախտի սպասելու եթէ նոյնիսկ պէտք էր տակաւին համբերել: Այլեւս չէր կրնար խուսափիլ ամէն բառ, ամէն ժեսթ կշռելէ, նախատեսելէ իւրաքանչիւր բանաձեւումի արդիւնք Զօրավարին վրայ, կոլիստներուն վրայ, ընդդիմադիրներու վրայ, հանրային կարծիքին վրայ : Ներկայ ըլլալ : Նշել թէ վարչակարգին մէջ առանձին տեղ մը կը գրաւէ: Անջատուիլ զօրավարէն առանց անկէ շատ հեռանալու, կոլիզմէն՝ առանց դադրելու պարագլուխի դերէն : Թեկնածու ըլլալ առանց ընտրապայքարի, բայց պատրաստ ըլլալ ամէն վայրկեան, պայմանաժամին պահուն որ կրնար 3 ժամէն գալ կամ երեք տարիէն : Դիզել հաւանական մրցակիցներու ձախողութիւնները, մանաւանդ իր յաջորդին, առանց անոնց դրդապատճառ ըլլալու : Կարճ՝ անհանդիստ վիճակ մը, աճպարարի մը դիրքը, որ ոչ կրնար երկար տեւել եւ որ յանգեցաւ իր վախճանին Ապրիլ 27ին իրիկունը : Դիպուածի եւ բախտի ձգուած մասն էր :

Եթէ ընտրուի իր նախարարապետը ծանօթ է՝ կը կոչուի Ժորժ Փոմփիտու : Կոլիստ կուսակցութեան իր ըմբռնումը ծանօթ է: Թեթեւ կառոյց մը, ընտրական շրջափակ մը, եւ ոչ՝ ծանր կշռող մեքենայ մը, ոչ ալ շարքայիններու խումբ մը, որ աւելի վնաս կը բերէ քան օգուտ : Երբեք ծրագիր չունի, պիտի չունենայ այլ՝ հեռանկարներ: Ազատ պիտի ըլլայ ընտրելու իր մարդիկը, ինչպէս ըրաւ արդէն, մէկը քշելով, միւսը նշանակելով, 1965 Յունուարէն : Այս մարդին մէջ անակնկալներ պիտի պատահին եւ ամէն տեսակէտով, իր նշանակումը, 1962ին, անակնկալ մը չէ՞ր: Իսկ հեռացո՞ւմը 1968ին: Մեծ փոփոխութիւնը այն է որ վերջնական որոշումը, իր բոլոր հետեւանքներով, այլեւս իրեն կ'իյնայ : Շատ երազած է ատոր, վեց տարի եւ երեք ամիս, բայց նաեւ վախցած է այն վայրկեանէն ուր առանձին պիտի ըլլայ վճռելու համար: Բայց կը վճռէ: Ցոյց տուաւ արդէն 1968ին :

Իսկ եթէ պարտուի՞: Պատասխանը տըւած է երբ իրեն առջեւ կը խօսուէր այդ վարկածին մասին, անցեալ տարուան վերջը: Պատասխան մը որ շատ բան կ'ըսէ, նախ կորսուած փափաքի մը, ու նաեւ միշտ արթուն պայքարի ոգիի մը մասին « կը սկսիմ գրել, եւ այն ատեն զգո՛յշ»:

« Պզտիկ» պատմութեան համար, յիշենք նաեւ թէ Ժորժ Փոմփիտու Օվերնիացի է, պատանի՝ խենթի պէս սիրահարած է 17 տարեկան ուսանուղուհիի մը վրայ զոր ծրագրած է առեւանգել : Ծնողքը զինքը հանդարտեցնելու համար Փարիզ, Լուի – Լը – Կռան զրկած են :

Խիստ զարգացած, հեղինակն է Ֆրանսական բանաստեղծութեան հաւաքածոյի մը: Կը սիրէ Ներվալ, Մալարմէ, Պօտլէր: Դիմադրութեան չէ պատկանած: Կինը, բժիշկի աղջիկ, ոչ Տիկին տը Կոլի կը նմանի, ոչ ալ Տիկին Քոթիի, բայց հաւանաբար չպահանջէ որ փոխուի : Լաւատես է : Իրեն համար ըսուած է տը Կոլի առջեւ թէ Ռասթինեաք մըն է, ու տը Կոլ յայտնած «ճիշդ է Պալզաքեան բան մը ունի», բայց չէ ներած Լուի Վալոնի, որ աւելցուցած է «Պալզաքեա՞ն, այո՛, բայց ոչ Ռասթինեաք, աւելի՝ Սեզար Պիրօթօ»:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՔ 40 ԳԵՐԻ ԲՌՆԵՑԻՆ

Օրէ աւելի սուր բնոյթ կը ստանայ լիբանանեան տագնապը եւ կռիւները կը սաստկանան սուրիական քոմանտոներու եւ բանակին միջեւ : Արդարեւ այս անգամ Պաղեստինցիներու հետ չէ պատմութիւնը այլ սուրիական Ալ – Սայքա քոմանտոներու որոնք Պասսի ազդեցութեան ներքեւ են : Կ'ըսուի թէ Պասսը գործի անցած է եւ միտք ունի նոյնիսկ պասսական կառավարութիւն մը հաստատելու փորձ ընել Պէյրութի մէջ: Մինչ այդ բախումները կը շարունակուին եւ բանակը կրակելու հրահանգ ստացած է: Առջի օրուան միջադէպէն ետք, նոր միջադէպեր պատահած են եւ բանակը քառասուն գերի բռնած է : Նասր մասնաւոր բանագնաց մը զրկած է Պէյրութ, որպէսզի միջնորդի դեր խաղայ լիբանանեան բանակին եւ Կեռիլլաներուն միջեւ :

Միւս կողմէ Դամասկոսի «Ալ Սայքայի» շարժումին հրամանատարութիւնը զեկոյցով մը կը բողոքէ լիբանանեան կառավարութեան բանբերի յայտարարութեանց դէմ, ինչ կը վերաբերի վերջին օրերու դէպքերուն եւ կը շեշտէ թէ «Արաբ գընդակներ երբեք պէտք չէ պարպուին արաբ կուրծքերու վրայ »: Սուրիացիք կը պահանջեն նաեւ որ քննիչ խառն յանձնախումբ մը կազմուի, որու նպատակն ըլլայ վերջ տալ գործունէութեանը անոնց որոնք կը փորձեն գրգռութիւններ ընել «յեղափոխական ռազմիկներուն եւ լիբանանեան փառապանծ բանակին միջեւ»:

Պէյրութի « Լը Ժուռ»ը կը գրէ թէ « հարաւային Լիբանանը կը տեղաւորուի պատերազմին մէջ»: Մէկ ամսուան մէջ Սուրիացիներու թափանցումը աւելցած է օրէ օր, հարիւրաւորներու խումբերով Լիբանան մտած են, արշաւի պէս, կը բացատրէ թերթը, որ կարգ մը այլ մանրամասնութիւններ ալ կը տպէ : Իսրայելացիք 35 հազար հոգի համախմբած են սահմանին վրայ որոնց 14 հազարը՝ Շապայէն երկու քիլոմեթր եւ 21 հազարը՝ Մէյս – Ճէպէլի դիմաց : Այսինքն վախ կայ որ սիոնականները պատրուակ բռնելով Սուրիացիներու եւ Պաղեստինցիներու ներկայութիւնը այդ շրջանը, առիթէն օգտուին եւ գրաւեն: Չհաստատուած լուրերու համաձայն, սուրիական զօրքը Լիբանան մտած է եւ զէնք բաժնած Ուատի-Խալէտի շրջանի բնակիչներուն (Պէյրութէն 130 քիլոմեթր հիւսիս):

× Ֆրանսա ապահովութիւն տուած է Լիբանանի որ Զօր. տը Կոլի մեկնումը ոչ մէկ բան կը փոխէ Ֆրանսական քաղաքականութեան մէջ Լիբանանի նկատմամբ :

× Պէն Կուրիոն, Իսրայէլի նախկին վարչապետը յայտարարած է թէ դէմ դընելու համար այն հսկայ վտանգներուն, որոնք կը սպառնան Իսրայէլի, պէտք է որ Հրեաները ներգաղթեն: «Ներգաղթը միակ պատասխանն է այն սարսափելի վտանգներուն, զորս Իսրայէլ կը կրէ : Մեծ սխալ մը գործեցինք դրամ ուզելով Ամերիկայի Հրեաներէն եւ չեմ կրկներ այդ սխալը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՖԻԿԱՌՕ» հանրային կարծիքի քընութիւն մը հրատարակած է, ուրկէ կը պարզուի որ Փոմփիտուին դիմաց, յաւագոյն դիրքին վրայ կը գտնուի Ալէն Փոհէր, որ ցարդ թեկնածութիւնը չէ դըրած : ՍԷ ԺԷ Թէն (Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւն = համայնավար) շատ հետաքրքրական դիրք մը բռնած է ընտրութեանց առթիւ, ճշդելով թէ ոչ մէկ թեկնածուի զօրավիդ կը կենայ քանի ձախը չկրցաւ մէկ թեկնածու ներկայացընել : Մէթր Թիքսիէ – Վինեանքուռ յայտարարած է թէ իր շարժումը զօրավիդ կը կենայ ոեւէ թեկնածուի որու ընտրութիւն մարքսիստներէն կախում չունենայ :

ՆԻՔՍԸՆ մտահոգութեամբ յայտարարած է թէ 16 միլիոն Ամերիկացիներ լաւ սնունդ չեն առներ, մանաւանդ Սեւեր : Ամերիկեան տեսանկիւնով այս չի նշանակեր անպայման թէ 16 միլիոն սովահար կայ այլ դէշ կերակրուած կամ ուտել չըգիտցող մարդիկ ...:

ԱՆԳԼԻՈՅ Անն իշխանուհին Վիէննա հասաւ միանալու իր ծնողքին : Էլիզապէթ Բ. քանի մը օր է պաշտօնական հիւրըն է Աւստրիոյ իր ամուսնոյն՝ Իշխան Ֆիլիփի հետ: Վիէննացիք շատ վիրաւորուած են որ թագուհին հետը բերած է անգլիական ջուր իր թէյին համար, մանաւանդ որ Վիէննայի ջուրը համբաւաւոր է ...:

ԹԱՇԿԵՆՏԻ մէջ ձերբակալուած է հանգըստեան կոչուած զօրավար մը՝ Պիոտր Կրիկորիէնկօ, որ ծանօթ մտաւորական է: Ամբաստանուած է «հակախորհրդային քարոզչութիւն » ըրած ըլլալու յանցանքով:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահ՝ Պոդգորնի հիւսիսային Քորէա պիտի այցելէ, ի մօտոյ :

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ տը Կոլ Զորեքշաբթի օր, առաջին անգամ ըլլալով դուրս եւ ելած է եւ Քոլոմպէի մէջ պտըտած, կառքով թէ ոտքով, կնոջը հետ :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔՆԵՐը

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ

Արտաշատին յաջորդած հին Հայաստանի բարեկարգ այս մայրաքաղաքը հիմնադրուած է Ք. Ա. 70ական թուականներուն՝ Տիգրան Մեծի անմիջական նախաձեռնութեամբ եւ գործօն մասնակցութեամբ : Հիմնադրին անունով ալ մայրաքաղաքը կոչուած է Տիգրանակերտ :

Ցեղապային քաղաքը կրած է ուրիշ անուններ՝ Մարտիրոսուպոլիս , Մարտիրոպոլիս , Նիւբրկերտ , Մայաֆարկի , Միափարկի , Մուաֆարկի , Ֆարկի : Սակայն հայկական մատենագրութեան մէջ Տիգրան Մեծի կառուցած մայրաքաղաքը սովորաբար միշտ կոչուած է Տիգրանակերտ :

Դարեր չարունակ պատմական եւ աշխարհագրական դրականութեան մէջ Տիգրանակերտ – Մարտիրոսուպոլիսը շփոթուած է Ամիդ – Տիարպէքիրի հետ : Այս շփոթութիւնը, որ կը սկսի Զ. դարէն, կը չարունակուի մինչեւ այսօր : Հարցը այն է, որ Զ. դարու վերջերը պատմական Հայաստանի հարաւ – արեւմտեան եւ Միջագետքի հիւսիսը, կոդք – կողքի գոյութիւն ունէին Զորրորդ Հայք անուններ կրող երկու նահանգներ , որոնցմէ մէկը կազմուած էր այդ դարու 30ական թուականներուն Յուստինիանոսի (527 – 565) վարչական կարգադրութեամբ, իսկ միւսը՝ դարավերջին՝ Մորիկ կայսեր ժամանակներուն : Յուստինիանոսի կազմած Զորրորդ Հայքը իր մէջ կ'ընդգրկէր հին Ծոփքի (յետագային՝ Նախարարական Հայաստան) հիւսիսային եւ կեդրոնական դիւաւոր շրջանները, իսկ Մորիկի կազմած թեմը, որ սովորաբար կը կոչուէր Միւս Զորրորդ Հայք կամ Վերին Միջագետք , Հիւսիսային Միջագետքէն զատ իր մէջ կ'առնէր նաեւ հին Ծոփքի հարաւային կարգ մը շրջանները : Առնոյմէ առաջինին կեդրոնը Տիգրանակերտն էր, իսկ Միւս Զորրորդ Հայքի կեդրոնը՝ Ամիդն էր, այսօրուան Տիարպէքիրը : Առաջինը կը դանուէր Արեւմտեան Տիգրիսի ափին , իսկ երկրորդը՝ անկէ մօտ 70 քմ. հիւսիս – արեւելք, Սասունի լեռներու հարաւը : Տիգրանակերտին դիրքը ճշդած եւ նկարագրած է Յոնաթ Ուլբարտացի Լեմանը – Հաուպտը՝ անցեալ դարուն Հայաստանի մէջ կատարած իր ուսումնասիրութիւններու ընթացքին :

Տիգրան Մեծի ժամանակ (95 – 56 Ք. Ա.) Հայկ. պետութեան սահմանները մեծապէս ընդարձակուած էին յատկապէս դէպի հարաւ – արեւմուտք, դէպի Փիւնիկէ եւ Եգիպտոս : Արտաշէսի կառուցած Արտաշատ մայրաքաղաքը եւ Տիգրանի ժամանակուայ աթոռանիստ Անուխոքը չէին կրնար այդ լայնածաւալ պետութեան մայրաքաղաքը ըլլալ, որովհետեւ առաջինը կը դանուէր երկրին հիւսիս – արեւելեան ծայրամասին, իսկ երկրորդը՝ օտար հողի վրայ : Տիգրանի անհրաժեշտ էր այնպիսի մայրաքաղաք մը, որ դիւրաւ կրնար այդ լայնածաւալ պետութեան կեդրոնը եւ կառոյցները մնայուն կերպով միացնել, որովհետեւ առաջինը կը դանուէր երկրին հիւսիս – արեւելեան ծայրամասին, իսկ երկրորդը՝ օտար հողի վրայ : Տիգրանի անհրաժեշտ էր այնպիսի մայրաքաղաք մը, որ դիւրաւ կրնար նոյնպէս հսկել Միջագետքի եւ Հայաստանի վաղեմի մայրաքաղաքին աւերակները, անոր խարխլած հասարակութիւնը եւ աշխարհակալութեան ձգտող կառոյցներու մնայորդները :

Տիգրան Մեծի ժամանակ, յատկապէս մինչեւ Պոմպէոսի հետ կնքած հաշտութիւնը (63ին Ք. Ա.), իրօք որ նորաչէն Տիգրանակերտը անհասկնալի , քաղաքական եւ ռազմական առումներով ունէր նշանակութիւն : Անոր հարաւէն կ'անցնէր պարսկական հին ուղին՝ Դարեհ Ա.ի կառուցած «արքայական պողոտան», որուն միջոցով քաղաքը դիւրութեամբ կրնար կապուիլ Միջագետքի, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի երկիրներուն հետ : Նպաստաւոր էր անոր դիրքը նաեւ քաղաքական առումով : Տիգրան Մեծի ժամանակ քաղաքը կը դանուէր հայկական պետութեան կեդրոնը : Անկէ կրնար հաւասարապէս կապեր պահպանել երկրին բոլոր շրջաններուն հետ : Իսկ Միջագետքի նկատմամբ ունեցած բարձր ու իշխող դիրքը եւ հիւսիս – արեւելքէն, հիւսիս ու հիւսիս – արեւմուտքէն Իլիջայի լեռներով պաշտպանուած ըլլալը ռազմական տեսակէտէն քաղաքը կը դարձնէր ղժուարամատոյց :

Տիգրանակերտը կը դանուէր երեք կարեւոր ճամբաներու եզերին : Անոնցմէ մէկը, ինչպէս մատնանշուեցաւ , քաղաքը կը միացնէր Պարսից «արքայական» ուղիին հետ, երկրորդը Տիգրանակերտէն Արտաշատ տանող նոյնքան բանուկ ուղին էր, որ սովորաբար կը կոչուէր Հայկական «արքայական» ճամբայ կամ պողոտայ, իսկ երրորդը՝ Ներջիկի ու Շէնիկի լեռնային շրջաններէն կ'երթար մինչեւ Արծանիի հովիտը (Արեւելեան Եփրատ) : Այս վերջինը առաւելապէս ռազմական արժէք կը ներկայացնէր :

Տիգրանակերտը բաւական արագ զարգացած է : Ընդամէնը երկու – երեք տասնամեակներու ընթացքին անիկա դարձած է հին Արեւելքի հռչակաւոր քաղաքներէն մէկը : Քաղաքը բարգաւաճած է Տիգրանի թագաւորութեան ժամանակ : Լուկուլլոսի (Ք. Ա. 69ին) եւ Պոմպէոսի (Ք. Ա. 66 – 65ին) արշաւանքները, այնուամենայնիւ չկասեցուցին մայրաքաղաքին յառաջդիմութիւնը :

Տիգրանակերտը հելլենական տիպի քաղաք էր : Անոր բնակչութեան մեծ մասը դրաղած էր արհեստագործութեամբ եւ առեւտուրով : Երկրագործութեամբ հազուադէպ չափ քիչերն են դրաղած, ասիկա թէ ինչու քաղաքը մեծ տարածութիւն չէ ունեցած : Անիկա չէ նմանած սարկաւագական այն քաղաքներուն (Բարելոն , Նինուէ եւայլն), որոնք ունեցած են լայնատարած ցանքեր ու այլիներ :

Հին աշխարհի միւս քաղաքներուն նման Տիգրանակերտի բնակչութեան թիւին վերաբերեալ նոյնպէս ճիշդ ուղղակի վկայութիւններ : Անուղղակի վաստակու հիման վրայ, կ'ենթադրուի, որ քաղաքը իր ծաղկման շրջանին ունեցած է աւելի քան հարիւր հազար բնակիչ :

Ազգային տեսակէտէն Տիգրանակերտի բնակչութիւնը միատարր չէր : Բնակչու – թեան ճնշող մասը կը կազմէին Հայերը : Հայերէն զատ, հոս կը բնակէին նաեւ մեծ թիւով Հրեաներ, Յոյներ, Ասորիներ , Կապադովկիացիներ եւայլն : Եկուոր բնակչութեան մեծադոյն մասը կը պատկանէր այն դերիներուն , որ 80 – 70ական թուականներուն դերի բռնուած էին զանազան վայրերու մէջ :

Տիգրանակերտի մէջ տեղի ունեցած քաղաքական փոփոխութիւններուն մասին չատ տեղեկութիւններ կուտան յոյն եւ հռոմէական հեղինակները : Մեր մատենադիրներէն Տիգրանակերտի հիմնադրութեան մասին կը խօսի միայն պատմահայր Մովսէս Խորենացին, իսկ յետագայ դարերու վերաբերեալ չի չատակութիւններ ունին բազմաթիւ ուրիշներ :

Ցոյն եւ հռոմէացի պատմագիրներու համաձայն, Տիգրանակերտը չրջապատուած էր յիսուն կանդուն բարձրութիւն ունեցող պարիսպով : Չատաստատ պարիսպին ներսը կառուցուած էին պահեստներ, զինանոցներ, ձիերու համար ախոռներ : Անմատոյց միջնաբերդը կը դանուէր քաղաքին մէջ, իսկ Տիգրանի կառուցած փառահեղ պալատն իր օժանդակ շինութիւններով կը դանուէր քաղաքին դուրս :

Քաղաքին զարգացած արհեստներէն էին դինագործութիւնը , դարբնութիւնը , բրուտագործութիւնը, պայտարութիւնը , չինարարական արհեստները (քարտաշութիւն, որմնադրութիւն, ծեփագործութիւն եւայլն) :

Տիգրանակերտը ազգի հայ – կական մշակոյթի ծանօթ օճախներէն մէկն էր : Տիգրանակերտի մէջ կար թատրոն, ուր Հայերէն զատ, հրապարակ կուդային նաեւ զանազան քաղաքներէ հրաւիրուած օտար (գլխաւորապէս յոյն) դերասաններ : Տիգրանակերտը դեռ Ա. դարուն (Ք. Ա.) ունէր թատրոնի չքեղ չէնք մը, որուն հետքերը կը նշմարուին այսօր եւս :

Տիգրան Մեծէնետք քաղաքը այլեւս չզարգացաւ, որովհետեւ դադրեցաւ մայրաքաղաք ըլլալէ : Տիգրանէն ետք երկրին քաղաքական կեդրոնները կը դառնան բազուկտպէս այն քաղաքները, որոնք կը դտնուէին Արարատեան աշխարհին մէջ (Վաղարշապատ, Դուին, Կարս, Անի եւայլն) : Սակայն Տիգրանակերտի անուանական եւ մշակութային կեանքին վրայ բացասական անդրադարձ կ'ունենայ Հռոմի եւ Պարսկաստանի միջեւ մղուած պատերազմը, իսկ երկրին բաժանումը երկու մեծ պետութիւններուն միջեւ 387ին աւելի եւս աննպաստ դիրքի մէջ կը դնէ քաղաքը : Արդարեւ, ան կը դտնուէր այս բաժանման դիծին վրայ, հռոմէական սահմանին մէջ : Աստիճանաբար կը դառնայ պարզ բերդաքաղաք մը, ապա՝ երկրորդական քաղաք մը :

Արաբական տիրապետութեան չրջանին (է. Թ. դարեր) Տիգրանակերտը, որ այդ չրջանին արդէն կը կոչուէր Մուաֆարկին (կամ Ֆարկին) որոշ բարգաւաճում կ'արձանագրէ, որովհետեւ մեծ մարզի մը վարչական կեդրոն էր : Ժ-Ի. դարէն ետք աստիճանաբար կորսնցուց իր արժէքը եւ դարձաւ անչուք բնակավայր մը :

Տիգրանակերտը դարեր չարունակ եղած է վարչաքաղաքական կեդրոն : Տիգրան Մեծի օրով ան Մեծ Հայաստանի մայրաքաղաքն էր, անկէ ետք՝ առաջին դարէն մինչեւ Ե. դարը Հայկական պետութեան հարաւային սահմանապահ իշխանութեան՝ Աղձնիքի Բդեշխութեան կեդրոնը , Ե. – է. դարերուն՝ պարսկական պետութեան արեւմտեան Քուստակի մէջ մտնող Աղձնիքի չահարի կեդրոնը : Վարչական կեդրոն էր նաեւ արաբական եւ սելճուքեան տիրապետութեան ժամանակներուն :

Վաղեմի Տիգրանակերտին մէջ մչտական պեղումներ կատարուած չեն : Անոր պատմութիւնը դեռ լաւ կերպով ուսումնասիրուած չէ :

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

Կոմիտասի անունով երաժշտանոց – Երաժշտական բարձրագոյն ուսումնարան Երեւանի մէջ : Բացուած է 1923 Հոկտեմբեր մէկին :

Կոմիտաս Քառեակը – Հիմնուած է 1925ին, Երեւան : Երաժշտական չրջանակներու կողմէ մեծապէս դնահատուած :

Կոմիտաս երգչախումբ – Կազմուած 1926 Դեկտեմբեր 10ին Պուքրէշի մէջ, Ռումանիա : 1937էն ասդին երգչախումբը կը դեկավարէր Կարպիս Ցարութիւնեան : Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Ռումանիոյ մէջ :

Կոմիտաս երգչախումբ – Հիմնուած 1931ին, Փարիզ, Նշան Սերոբեանի կողմէ : Իր գոյութիւնը պահած է մինչեւ 1936 : Բազկացած էր 90 երգիչ – երգչուհիներէ :

Սիփան – Կոմիտաս – Փարիզի մէջ

(Շար. – 124)

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ի՞նչ միջոց ունիս իրեն օդնութեան հասնելու…

— Միջոցը կարելի է դտնել, միայն թէ հարկ է որ յարաբերութեան մտնեմ այս տեղի յեղափոխական կոմիթէին հետ :

— Այո, բայց ատիկա քիչ մը դժուար է, ինչպէս արդէն ըսի, որովհետեւ ես քնաւ յարաբերութիւն չունիմ իրենց հետ եւ չիտակը կը զգուշանամ ալ մօտենալու պլխուս փորձանք մը չբերելու համար :

— Բարեկամ մը չունի՞ս որ անոնց հետ յարաբերութիւն ունենայ :

— Դժբախտաբար ոչ :

— Ախո՛ս, որովհետեւ անպատճառ կ'ուզեմ որ այդ երիտասարդը ազատի այդ բռնաւորին ձեռքէն. չես պիտեր ինչ սարսափելի կացութեան մէջ կը դտնուի. իր տեղը եթէ ուրիչ մը ըլլար՝ մինչեւ հիմա խենթեցած կ'ըլլար :

— Բայց չեմ կրնար ըմբռնել թէ ի՛նչ – պէս կարելի պիտի ըլլայ դինքը ազատել :

— Բանտապահը եւ բանտապետը վաչառելով…

— Կը կարծե՞ս որ կաշառուին :

— Ոչ թէ կը կարծեմ, այլ վստահ եմ… երկուքն ալ կը ճանչնամ :

— Լաւ, բայց Երլտրդէն դուրս ի՞նչպէս պիտի ելլէ :

— Անոր ալ ճարը մտածած եմ. ինծի պէտք եղածը առատ դրամ եւ յետոյ մէկ քանի անձնուէր օժանդակներ են եւ այս ալ միայն իր յեղափոխական ընկերներուն մէջ կարելի է դտնել :

— Եւ եթէ դրամն ու օժանդակները դտնուին, կրկին Պոլի՞ս պիտի վերադառնաս :

— Մի թէ՞ կարելի բան է…

— Ուրեմն ի՞նչ օդուտ :

— Պոլիս վերադառնալու պէտք չկայ, ես դիտեմ թէ դրամը որո՛ւ դրկելու է որպէսզի ապահով կերպով իր նպատակին դործածուի… : Մեկնումէս առաջ ամէն բան կարգադրած եմ, այն յոյսով որ հոս հասնելուս պէս պիտի կրնամ Սաթիք պէյի ընկերներուն հետ յարաբերութեան մտնել :

— Մեղք որ այս մասին քեզի օդտակար չեմ կրնար ըլլալ եւ ուրիչ ծանօթ մըն ալ չունիմ, որ այդ ծառայութիւնը մատուցանէ :

— Եւ դժբախտութիւնը հոն է, որ ես ալ Սելանիկի մէջ երկար կարող չեմ մնալու, որովհետեւ մէկ ժամէն միւսը կրնան դիս ձերբակալել եթէ ճանչցուիմ եւ դիտեմ որ չատ լրտեսներ կան այստեղ, որոնք դիս կը ճանչնան… :

— Բայց քեզ կը ճանչնան իբրեւ Սուլթանին հաւատարիմ պալատական մը, հետեւաբար անոնցմէ վախնալիք բան մը չունիս :

— Ի՞նչ, մի թէ արդէն հեռագրուած չէ՞, ամէն կողմ, վա՛մ փախուստս… տղու մը պէս կը խօսիս :

— Իրաւունք ունիս, եղբայր, ատիկա չմտածեցի : Բայց այն ատեն իրաւցնէ այսպէս պարտիլը կրնայ դլխուդ փորձանք մը բերել :

— Ճիշդ ատոր համար, եթէ մինչեւ վաղ իրիկուն չկարենամ ճար մը դտնել քոմիթէին հետ յարաբերութեան մէջ մտնելու, պիտի թողում հեռանամ… թէեւ խղճիս վրայ բեռ մը պիտի ըլլայ այդ տարաբախտ երիտասարդին օդնութիւն մը չկարենալ ընելը, մանաւանդ որ ամէն բան կարգադրած եմ հրաչալի կերպով… Ապու Սամաքը պատրաստ է դրամական վարձատրութեան փոխարէն ամէն բան ընելու :

— Ապու Սամաքը ո՞վ է :

— Բուն իսկ բանտապետը, ամէն բան անոր ձեռքն է… :

— Բայց ի՞նչպէս կը համարձակի այդպիսի վտանգաւոր յեղափոխական մը փախցնել :

— Ապու Սամաք Սուտանցի է, բաւական հարստութիւն դիզած է եւ որոշած է իր երկիրը դառնալ, հաւանաբար այդ գործը տեսնելուն պէս ինքն ալ կթիկի պիտի դնէ… բայց ի՞նչ օդուտ այս խօսքերէն քանի որ վարելի պիտի չըլլայ քոմիթէին մարդիկը տեսնել…

Երկու խօսակիցները լռեցին, յետոյ վախատական անձանօթը ժամացոյցը նայեցաւ եւ ըսաւ.

— Կէսօրը կը մօտենայ, ես օթէլս կը վերադառնամ, լաւագոյն է որ դուրս չատ չերեւամ.

— Ո՞ր օթէլը իջած ես…

— Հոս մօտերը, Օթէլ Սելանիկ… կինձի լուր մը ունենաս հաղորդելիք եկուր, որովհետեւ դուրս ելլելու չունիմ. թիւ 16 սենեակն եմ եւ օթէլի մէջ իրրեւ Բէժիի քաղաքացի արձանագրուած եմ :

— Լաւ, ամէն պարագայի մէջ վտանգ մի դներ, ինչպէս ըսի, ոչ ես, ոչ ալ իմ բարեկամներս հեռուէն յարաբերութիւն ունինք յեղափոխականներուն հետ :

Երկու բարեկամները հաշիւները կարդադրելէ ետքը մեկնեցան :

ԹՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

հիմնուած երկու երգչախումբեր՝ Սիփան (1925) եւ Կոմիտաս (1931) 1936ին կը միանան եւ կը կազմեն «Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբը: Առաջին տարիներուն խումբի ղեկավարներն էին Նշան Սերգոյեան եւ Սաքօ Յակոբեան : 1939էն մինչեւ 1947 խումբի ղեկավարն էր Գուրգէն Մ. Ալէմշահ, այնուհետեւ՝ Վարդան Սարգսեան : Այժմ երգչախումբը կը ղեկավարէ Կարպիս Ափրիկեան :

Կոմիտաս երգչախումբ.— Հիմնուած է 1930ին Տէսինի մէջ Աւետիս Մեսումենցի կողմէ, որ եղած է նաեւ ղեկավարը՝ ամբողջ չորս տարի :

Կոմիտաս.— Պաղտատի (Իրաք) «Հայ երկսեռ երիտասարդաց միութեան» երգչախումբ՝ բաղկացած 70 անձէ : Երգչախումբի ղեկավարն է Կարապետ Քիշմիշեան :

Կոմիտաս.— Հայկական երգչախումբ, որ Պուէնոս Այրեսի մէջ կը գործէ 1929էն ցայսօր: Մինչեւ 1962 երգչախումբի ղեկավարն էր Լեւոն Վարդապետեան : Այժմ՝ Մանուկ Հալբերեան :

Կոմիտաս.— Հայկ. երգչախումբ, Պոլիս, որ հիմնուած է 1920ին եւ կը գործէ մինչեւ այսօր : Ղեկավարն է Կարօ Արման : Կազմը՝ ութսուն :

Կոմիտաս.— երգչախումբ Թեհրանի մէջ. հիմնուած է 1928ին, գոյութիւն ունի ներկայիս : Հիմնադիրն ու անփոփոխ ղեկավարն է Համբարձում Գրիգորեան :

Կոմիտաս.— Երգչախումբ Ռուսէի մէջ, Պուլկարիա : Հիմնուած է 1932ին : 1957ին արժանացած է պուլկար կառավարութեան «Կիրիլ եւ Մեֆոտի» առաջին կարգի շքանշանին :

Կոմիտաս.— Հայկական երգչախումբ Անթիլիասի դպրեվանքի. ղեկավարն է Գէորգ Գանտահարեան :

Կոմիտաս.— Երգչախումբ Պոսթընի մէջ: Կազմուած է 1956ին, ղեկավարն է Ռուբէն Գրիգորեան :

Կոմիտաս.— Երգչախումբ Նիւ Եորքի մէջ: Ստեղծուած է 1961ին: Սկզբնական շրջանի կազմակերպիչն ու ղեկավարն էր Իսահակ Աբրահամեան: Այժմու ղեկավարն է Բժ. Արթուր Միսեան :

Կոմիտաս.— Երգչախումբ Լոս Անճէլըսի մէջ բաղկացած ութսուն երկսեռ երգիչներէ : Ղեկավարն է Հրանդ Աղապապեան :

Կոմիտաս.— Եգիպտոս հիմնուած երգչախումբ մը : Նախ ղեկավարն էր Շահան Պէրպէրեան, ապա՝ Գէորգ Եանպէկեան :

Կոմիտաս.— Հալէպի մէջ գոյութիւն ունի մինչեւ այսօր: Երգչախումբին ղեկավարն է Հայր Յովսէփ Շատարեւեան :

Կոմիտաս.— Լոնտոն : Այժմու ղեկավարն է Երջանիկ Միսիրեան :

Կոմիտասի «Գուսան» երգչախումբը. — Հայկական երգչախումբ, որ հիմնուած է 1910ին, Պոլիս Կոմիտասի կողմէ: Առաջին համերգը տուած է 1910 Դեկտեմբեր չորսին Փրթի Շանի թատրոնին մէջ :

« Կոմիտասի հինգ սաները ».— Հայկական երաժշտական խմբակցութիւն, որ Սկիւտարի մէջ կը հիմնէ Վարդան Սարգսեան իր դասընկերներուն՝ Վաղարշակ Սրվանձտեանի, Բարսեղ Կանաչեանի, Հայկ Աճէմեանի եւ Միհրան Թումաճանի հետ : Կոմիտասի սաները յետագային կարեւոր աշխատանք կը կատարեն հանճարեղ երգահանին ստեղծագործութիւնները աշխարհի ծանօթացնելու եւ ներկայացնելու գործին մէջ : Ներկայիս Կոմիտասի սաներէն Երեւան կը գտնուի երաժիշտ – բանահաւաք Միհրան Թումաճան, որ կը մասնակցի Կոմիտասի երաժշտական ժառանգութեան ակադեմական հրատարակութեան՝ Կոմիտասագէտ Ռոբերտ Աթայեանի խմբագրութեամբ :

« Կոմիտասի օր ».— Հրատարակչական Պոլսոյ մէջ՝ հիմնուած 1930ին: Այս հրատարակչականը 1931ին միայն մէկ գիրք տպագրեց՝ Թորոս Ազատեանի «Կոմիտաս Վարդապետ»ի Ա. հատորը :

« Կոմիտասի օր ».— Կոմիտասեան օր Պոլսոյ մէջ, որ կազմակերպուած է մեծ երաժշտագէտին ծննդեան 60ամեակին առթիւ (1929) : Պոլսոյ մէջ երգահանդէսներ տրուեցան, որոնցմէ գոյացած հասոյթը ուղարկուեցաւ Փարիզ՝ «Կոմիտասի խնամատար յանձնաժողովին » :

« Կոմիտասի խնամատար յանձնաժողով ».— Հիմնուած է 1919ին Փարիզ, երբ Կոմիտաս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ : Յանձնաժողովին հիմնական նպատակն էր նիւթական միջոցներ հայթայթել բուժման ծախքերը հոգալու համար: «Փարիզի խնամատար յանձնաժողովին » անդամակցած ու գործակցած են Օր. Մարգարիտ Բաբայեան, Արշակ Չօպանեան, Ն. Ադոնց, Վ. Սարգսեան եւ ուրիշներ (*) :

« Կոմիտաս Ռատիօժամ ».— Հայկական երաժշտութեան ժամ Մոնթեվիտէոյի (Ուրուկուէյ) կայանէն :

Կոմիտաս.— Ընկերութիւն, որ կազմուած է 1920ին, Թիֆլիս: Նպատակն էր անդամավճարներ հաւաքելով տարեկան որոշ գումար ղրկել Փարիզ՝ «Կոմիտասի խնամատար յանձնաժողովին » : Ընկերութեան նախագահն էր Եղիշէ Թադեւոսեանը :

Կոմիտաս Վարդապետի կեանքն ու երգերը.— Հայկական ժապաւէն. նկարահանած է Սեդրակ Վարդանեան Մ. Նահանգներու մէջ :

Կոմիտասի տուն.— Ծրագրուած է Երեւանի մէջ շինել այս անունով սրահ մը՝ 450 աթոռով: Շէնքը պիտի ունենայ հայկական ոճ :

Կոմիտասի լսարան.— Լսարան հաստատուած Գահիրէի Գալուստեան ազգային վարժարանին մէջ 1967ին :

Կոմիտասեան դահլիճ.— Էջմիածնի նախկին Գէորգեան ճեմարանի կոմիտասեան դահլիճը :

Կոմիտասի զբօսայգի.— Հանրային պարտէզ Երեւանի մէջ, ուր կը գտնուին հայ մշակոյթի գործիչներու պանթէոնը: Հոս թաղուած է Կոմիտաս (մեռած Փարիզ 1935ին, աճիւնը Փարիզէն Երեւան փոխադրուած 1936 Մայիսին) :

Կոմիտասի անունով կան նաեւ փողոցներ, շարժանկարի սրահ եւայլն Հայաստանի մէջ :

Կազմեց՝ ՀԱՅԿ ԽԱՉԱՏՐԵԵԱՆ
«Հայրենիքի Ձայն»

(*) ԽՄԲ.— Այս «ուրիշներուն» մէջ եղած են.— Ողբացեալ Աստուածատուր Հարենցը, որ ոգին իսկ էր Կոմիտասեան յանձնախումբին եւ մեծագոյն հոգատարը Վարդապետին Պոլսէն Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հրանտ Սամուէլ, Հայկ Սէմէրճեան, Արա Պարթեւեան, Ս. Քարեան : Մնայուն դիւանը կը կազմէին.— Օր. Մարգրիտ Բաբայեան (նախագահուհի), Հրանտ Սամուէլ (քարտուղար), Աստուածատուր Հարենց (գանձապահ) :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան կուսակցական խմբակը վերջերս քննութեան առած է կարեւոր հարցեր — արդի հայերէնի զարգացման հեռանկարները եւ տարազաբանական խնդիրներ :

Բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Յովհ. Բարսեղեան արտայայտուած է Հայոց ժամանակակից լեզուի վիճակին, անոր զարգացման հնարաւորութիւններու եւ հեռանկարներու մասին :

Օրակարգի խնդիրներուն շուրջ արտայայտուած են Պ. Սեւակ, Հմ. Սիրաս, Գ. Սեւակ, Ա. Գրաչի, Ն. Զարեան, Բ. Յովսէփեան, Գ. Իմին, Վ. Նորենց, Ա. Պապոյեան, Ռ. Իշխանեան եւ Ս. Խանզադեան :

Բոլորն ալ այն միտքը յայտնած են, թէ ժամանակակից հայերէնը հասած է զարգացման բարձր մակարդակի եւ դարձած մեր ժողովուրդին պետական լեզուն :

Հակառակ այս իրողութեան, ըսած են անոնք, մեր լեզուին կառուցման մէջ դեռ նկատելի են զգալի թերութիւններ եւ բացեր : Հայերէնի ընդհանուր զարգացումին մեծ արգելք կ'ըլլան օտար բառերը, որոնք յատկապէս կը նկատուին գիտական, թարգմանական գրականութեան մէջ, երբեմն նաեւ պարբերական մամուլի, ձայն – պատկերասփիւռով հաղորդուող նիւթերու մէջ : Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու դիտական – թեքնիք դասագիրքերուն մեծ մասը հայերէն չէ, այդ պատճառով ալ այդ մարզերուն մէջ չեն ստեղծուած համապատասխան հայկական տարազներ :

Խօսողները առաջարկած են, որ տերմինաբանական, այսինքն տարազաբանութեան կոմիտէն եւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի լեզուի հիմնարկութեան համանման բաժինը պարբերաբար հրատարակեն տարազարաններ : Դիտել տրուած է նաեւ, որ երկրին շարք մը հիմնարկութիւններուն եւ ձեռնարկութիւններուն մէջ Հայոց լեզուին գործածութիւնը չի գտնուիր իր անհրաժեշտ բարձրութեան վրայ : Այս մարզին մէջ մեծ ընելիքներ ունին գրողներն ու լեզուաբանները :

Կրնայ ըլլալ, որ հայերէն նորակազմ տարազներուն մէջ գտնուին նաեւ անյաջող, անընդունելի բառեր, սակայն ոմանք, այդ անյաջող բառերուն դէմ պայքարելու պատրուակին տակ, համարեա կը մերժեն բոլոր նորաստեղծ տարազները : Ժողովը միահամուռ դատապարտած է այդ մտայնութիւնը :

Կարգ մը ժողովականներ մատնանշած են գեղարուեստական գրականութեան մէջ եղած լեզուական արատները : Այդ կապակցութեամբ առաջարկ եղած է աւելի եւս ամրապնդել գրողներուն եւ լեզուաբաններուն կապը, յաճախակի կազմակերպել համատեղ նիստեր, քննել լեզուական խնդիրները :

Ժողովի ընթացքին խօսուած է նաեւ մեր ուղղագրութեան մէջ եղած թերութիւններու եւ զանոնք սրբագրելու կերպերուն մասին :

×

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Իրանի պասքէթպոլի իգական եւ արական խումբերը մրցումներ ունեցած են Երեւանի մէջ Հայաստանի ախոյեան խումբերու հետ : Իրանի իգական խումբին մէջ կան վեց Հայուհիներ, որոնք մաս կը կազմեն Թեհրանի «Արարատ» մարզական ակումբին : «Արարատ» իգական խումբը անցեալ տարի շահած էր Իրանի առաջնութիւնը, իսկ այս տարի գրաւած էր երկրորդ տեղը :

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած մրցումներուն յաղթած են Հայաստանի պասքէթպոլի խումբերը :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Գիտնականները հաստատած են, որ մարդը առանց օդի կրնայ ապրիլ հինգ վայրկեան, առանց ջուրի՝ մէկ շաբաթ, առանց քունի՝ տասը օր :

×

Անգլիական օդակայաններու մէջ ճամբորդները տեղեկութիւններ կը ստանան ռոպոթներէ, որոնք կրնան տարբեր լեզուներով պատասխանել հարիւր քսան հարցումի :

×

Հիմա ամբողջ աշխարհի մէջ կ'ապրին 300 սպիտակ փիղեր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (478)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ովկիանոսը ջուրը կը պաշտպանէ, մըրրիկը օդը կը պաշտպանէ. յարաբերականը, որ է միապետութիւնը, կը դիմադրէ բացարձակին, որ է հանրապետութիւնը: Ընկերութիւնը արիւն կը թափէ այս կռիւին մէջ, բայց ինչ որ իր վիշտն է այսօր, վաղը իր փրկութիւնը պիտի ըլլայ: Այլ սակայն, ինչ եւ ըլլայ, պէտք չէ պախարակել կռուողները:

Երկու կուսակցութիւններէն մէկը անշուշտ կը սխալի:

Իրաւունքը՝ Ռատոսի արձանին պէս՝ երկու ծովեզրի վրայ չի կրնար ըլլալ, մէկ ոտքը հանրապետութեան, միւս ոտքն ալ թագաւորութեան մէջ դնելով, անբաժանելի է ան եւ բոլորովին մէկ կողմը կը գտնուի:

Բայց անոնք որ կը սխալին, անկեղծօրէն կը սխալին:

Կոյր մը յանցաւոր չէ, ինչպէս որ վանտէացի մը աւազակ մը չէ:

Ուրեմն իրերու ճակատագրին վրայ թողունք այս ահարկու կռիւները :

Ի՞նչ կ'ուզեն ըլլան այս փոթորիկները, մարդկային անպատասխանատուութիւն կայ անոնց մէջ:

Աւարտենք այս տեղեկագրութիւնը:

1830ի կառավարութեան կեանքը անմիջապէս տաժանելի դարձաւ:

Երէկ ծնած էր, եւ այսօր պարտաւորեցաւ կռուիլ:

Այս կառավարութիւնը հազիւ թէ տեղաւորուած էր, ահա Յուլիսի մեքենային վրայ, որ դեռ նոր գրուած եւ ոչ այնքան հաստատուն էր, շարժիչ զօրութեան մը անյայտ շարժումները կը զգար ամենուրեք:

Դիմադրութիւնը հետեւեալ օրը ծագեցաւ. թերեւս առջի օրէն ծագած էր արդէն:

Ամսէ ամիս հակառակութիւնը մեծցաւ, եւ թաքուն ըլլալէ դադրելով երեւան ելաւ:

Յուլիսի յեղափոխութիւնը որ, ինչպէս ըսինք, Ֆրանսայէն դուրս ոչ այնքան ընդունուած էր թագաւորներէն, Ֆրանսայի մէջ զանազան կերպերով մեկնուած էր:

Աստուած իր կամքերը՝ որոնք պատահարներու մէջ տեսանելի են, մարդոց կը յանձնէ, դժուարիմաց բնագիր, որ խորհրդաւոր լեզուով մը գրուած է:

Մարդիկ այս բնագիրը անմիջապէս կը թարգմանեն. վաղահաս թարգմանութիւններ, որոնք անուղիղ են եւ որոնք սխալներով, պակասներով եւ հակառակ իմաստներով լի են:

Շատ քիչ միտքեր կը հասկնան աստուածային լեզուն: Ամէնէն կորովամիտները, ամէնէն հանդարտները, ամէնէն խորիմացները յամրաբար կը լուծեն, կը հասկնան, եւ երբ կուգան իրենց բնագրին հետ, շատ ժամանակէ ի վեր գործը կատարուած կը գտնեն. հասարակաց հրապարակին վրայ արդէն քսան թարգմանութիւն կայ:

Ամէն մէկ թարգմանութենէ կուսակցութիւն մը կը ծնի, եւ ամէն հակառակ իմաստէ հերձուած մը, եւ ամէն մէկ կուսակցութիւն կը կարծէ թէ ինքը ունի միայն բուն բնագիրը, եւ ամէն հերձուած կը կարծէ թէ իր կողմն է լոյսը:

Շատ անդամ տէրութիւնն իսկ հերձուած մըն է:

Յեղափոխութեանց մէջ հոսանքի հակառակ լողացողներ կան, որոնք են հին կուսակցութիւնները: Հին կուսակցութիւնները որոնք Աստուծոյ շնորհիւ ժառանգութեան կը յարին, կը կարծեն թէ յեղափոխութիւնները ապստամբելու իրաւունքէն ելած են, եւ թէ անոնց դէմ ապստամբելու իրաւունք ունին:

Կը սխալին սակայն, վասնզի յեղափոխութիւններու մէջ ապստամբը ոչ թէ ժողովուրդը, այլ թագաւորն է:

Յեղափոխութիւնը ապստամբութեան հակառակն է բոլորովին:

Ամէն յեղափոխութիւն՝ կանոնաւորապէս կատարուած իրողութիւն մը ըլլալով, ըստ ինքեան օրինաւոր է:

Ստոյգ է թէ սուտ յեղափոխականներ երբեմն կ'անպատուեն զայն, բայց յեղափոխութիւնը՝ նաեւ արատուած, հաստատ կը մնայ, նաեւ արիւնաբոյր՝ կենդանի կը մնայ:

Յեղափոխութեանց ծնունդ տուողը հարկն է, եւ ոչ թէ դիպում մը:

Յեղափոխութիւն մը կեղծիքէն դէպի իրականութիւն վերադարձ մըն է: Յեղափոխութիւնը էութիւն ունի, վասնզի պէտք է ըլլայ:

Բայց եւ այնպէս օրինաւոր թագաւորութեան պաշտպան հին կուսակցութիւնները 1830ի յեղափոխութեան վրայ կը յարձակէին այն ամէն բռնութիւններով, որոնք սխալ պատճառաբանութենէ կը ժայթքին:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կէօշկարեան, Տէր եւ Տիկին Յար. Տատուրեան, Պ. Գէորգ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գոչեան եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր

ԹԱԳՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ հետեւեալ նուէրները .— Այրի Տիկին Սիլվի Յովհաննէսեանի թաղման առթիւ՝ Յ. Տէրոյեանէ տասը, Օր- Արզումանեանէ տասը Ֆրանք : Նազարէթ Զէօրիքեանի թաղման՝ Յ. Տէրոյեանէ տասը, Ղ. Կիւլեանէ՝ տասը, Տիկին Զ. Թէրէքեանէ տասը : Սիրանուշ Էլմասեանի թաղման՝ Տիկ. Զ. Թէրէքեանէ, Ղ. Կիւլեանէ տասնական : Լեւոն Մարկոսեանի թաղման՝ Ղ. Կիւլեանէ, Մարկոսեան եղբայրներէ տասնական : Անսպիկեան Կիրակոսի թաղման՝ Մ. Ծերուկեանէ տասը, Տիկին Տօնապետեանէ քսան, Տէր եւ Տիկին Ս. Փիրանեանէ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Վ. Փիրանեանէ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Շ. Փիրանեանէ յիսուն : Ժան Ղարիպեանի թաղման՝ Վ. Գամպէրեանէ քսան, Օ. Տէրտէրեանէ երեսուն : Տիկին Մալէզեանի Ե. տարելիցի հոգեհանգստին՝ Թ. Մալէզեանէ քսան, Ուխտի մը առիթով՝ Գ. Գաբրիէլեանէ տասը : Լուսի Սայապալեանի թաղման՝ Տէր եւ Տիկին Յ. Սիմոնեանէ տասը : Կարապետ Մարկոսեանէ՝ ամուսնութեան ուրախ առիթով հարիւր : Զատկուան առիթով՝ Պ. Ազարեանէ քսան, Խ. Մինասեանէ հինգ, Գ. Ունանեանէ 20, Ն. Մանասեանէ տասը, Մ. Աւոյեանէ 10, Օ. Քէչեանէ տասը, Լ. Թրէխեանէ 10 : Թոռնիկին ամուսնութեան՝ Այրի Տիկին Կոնոյեանէ տասը : Նշան Մարանեանի թաղման՝ Տէր եւ Տիկին Ա. Տէրտէրեանէ յիսուն, Ղ. Կիւլեանէ տասը, Տէր եւ Տիկ. Պօքասեանէ քսան, Գ. Խոզեանէ տասը, Տէր եւ Տիկին Վ. Գամպէրեանէ տասը, Գ. Թիւթէլեանէ տասը, Յ. Նիկողոսեանէ տասը Ֆրանք :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Բիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով .—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ , Ս. ՊՕՂՈՍ . ՊԵՏՐՈՍ

Այս Կիրակի, ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգիստ կը կատարուի Ապրիլեան Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիներուն համար, անոնց մարտիրոսութեան 54րդ տարեդարձին առիթով : Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)

Կը հրաւիրուի Ալֆորվիլի եւ շրջակայից ամբողջ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ պատարագին եւ աղօթելու մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Միութեանս

պատուոյ նախագահ՝

Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի մէջ, 88 Բիւ տ'Օպանեը, Մարսէյլ :

Կ'երգէ Օր. Ալիս Շահմիրեան (Նիսի Օփերայէն), սկաուտական եւ հայկական երգեր եւ պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ : Մուտք 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ իր շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 5ին, Մշակոյթի Տունը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի ցերեկ, Մայիս 11, ժամը ճիշդ 15ին :

Salle des Fêtes de Chaville
Rue de Stalingrad — Chaville

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ թատերգութեան երկու արարները :

Հայկուհի Խտըշեան – Լա Շասանյը, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Նազարէթ Պշտիկեան, Յակոբ Սթեֆանօ եւ նոյն հեղինակէն հայ ազգային կեանքէ զաւեշտ մը, մէկ արար՝

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Պուա Քոլոմպի կայարանին Լուի ԺԵ. սրճարանը :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, (15 Մայիս) Հինգշաբթի օր, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր, Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի նախագահութեամբ :

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը եւ հաղորդութեան համար պատրաստուած երախաները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս պաշտամունքներուն :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵԻՐԸ

Բացուած են 1969 - 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները :

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ :

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան) :

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով : Հեռ. 027-18-28

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Իսիի խնջոյքը, որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի, յետաձգուած է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 24ին, Շաբաթ իրիկուն :

×

Տարեկան հանդէս կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառվարենց խումբին կողմէ Մայիս 11ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի Կեդր. վարչութեան :

Նուիրուած նաեւ ԱՐԱՄի մահուան յիսնամեակին :

Կիրակի, Մայիս 11, ժամը 15·30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը, 2 Բիւ Քիւվիէռ

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՅԻՍ — ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

Սարսէլի Սալ տէ Ֆէթին մէջ, Փլաս տիւ 11 Նովանպրը

Կազմակերպուած Սարսէլ – Առնուվիլի Նոր Սերունդի կողմէ Մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբի

ԵՐԳ – ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ «ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ» Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ – ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ՊԻՒՖԷ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՎ

Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 4ին,

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Métro : Pont de Sèvres

Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար Խորհդ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՑՈՒՆԻ

Պար՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴ Պարախումբը

Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբ ղեկավարութամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT
LE
Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր

Փակ է Կիրակի օրերը
բայց տրամադրելի
հացկերոյթներու,
հարսանիքի կամ
նշանտուքի համար

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ
RESTAURANT
AU
MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍՍՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Սեղանները ապահովել
հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչք մը (Վոտկա, եւն.) :

FERMÉ LE LUNDI — ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 10 ՄԱՅԻՍ

SAMEDI 10 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11509

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.509

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

ԿԱՍԹՈՆ ՏԵՖԷՌ

1965, Յունիս 18ին վաղ առաւօտեան, տասնեւհինգ հոգինոց խումբ մը, ծանրագլուխ, յոգնած դէմքով, դանդաղօրէն կը ցրուէր Փլաս Մալզհերպի մէկ շէնքէն, Փարիզ: Քանի մը դառն խորհրդածութիւններ, ձեռքի սեղմումներ, կառքի դուռներու ձայն: Այս մարդիկը ամբողջ գիշերը լուսցուցած են, մէկ շաբթուան մէջ՝ երկրորդը, լարուած վիճաբանութիւններով դեմոկրատ կեդրոնի խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահ՝ Փիէր Ապրլէնի տունը: Պատուիրակներ ընկերվարական (ի շարս որոնց՝ Կի Մոլէ), Ժողովրդական Շարժումի (ի շարս որոնց Լրքանիւէ), արմատական (նաեւ Մօրիս Ֆօռ), Դեմոկրատ Կեդրոնի (Տիւհամէլ), Ժողովրդավար Միութեան (Միթերան), Քլէօպներու (Հեռնիւ) առանց ծաղկեպսակի թաղած են «մեծ դաշնակցութեան» առաջին ծրագիրը: Շրջապատուած իր խորհրդականներով՝ Վէտէլ, «Էքսփրէս»ի տնօրէնը՝ Ժ. Ժ. Սերվան – Շրէպէր, Պետութեան Խորհուրդէն Շըվրիյոն, Մարսէյլի քաղաքապետը (Տէֆէռ) ձախողանքը տեսած է հանրապետութեան նախագահի թեկնածութեան իր փորձին: Վեց ամիս է կը պայքարէր, ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ վեց ամիսէն, առանց իրեն, բայց այդ դիշերուան իր երկու խօսակիցներու մասնակցութեամբ՝ Լրքանիւէ եւ Միթերան:

Աղմուկով ճամբայ ելած էր սակայն: «Պարոն Ք.»ն, ոստիկանական վէպի հերու մը չէր, ոչ ալ խորհրդաւոր մաֆիայի մը պետը, բայց Էլիզէի ծածուկ թեկնածուն, որու ռոպօթ մէկ դիմագիծը պարզած էր նախապէս Էքսփրէսը, յետագային, քանի մը չափուած ճշդումներով, զայն նմանցնելով Տէֆէռի: 1933ին է որ Տէֆէռ մտած է ընկերվարական կուսակցութեան մէջ, երբ 23 տարեկան է, հոն աւելի քան երեսուն տարի շարքային գործունէութիւն ունեցած է: Քսան տարի խորհրդարանական կեանք, երեք տարի միայն նախարար (հինգ կառավարութիւններու մէջ), 12 տարի է որ Մարսէյլի քաղաքապետ է եւ թափնեպսակը՝ թեկնածու նախագահութեան, անշուշտ իր կուսակցութեան, բայց չէր բաւեր: Նաեւ ընկերվարական ձախին, կեդրոն–ձախին, նոյնիսկ կեդրոնին եւ ազատականներուն, ահա՛ ինչ որ աւելի լաւ է:

Հոս հասնելու համար հարկ էր հաշտեցնել, միացնել, «դաշնակցնել»: Տէքորը պատրաստած էր, թատերգութիւնը գրած, շեշտը՝ տուած վեց ամիս Ֆրանսան պտըտելով, ինքզինքը պարտադրելով ամբոխին այն յոյսով, որ յետագային ամբոխը զինքը պարտադրէ: Այս ամբողջը ընել եւ առտու մըն ալ յիմարօրէն վախճանիլ, ճակատամարտէն վեց ամիս առաջ, խեղդամահ եղած իր իսկ մարդոց կողմէ: Բայց եւ այնպէս իբրեւ թաքթիք իր գաղափարը ճիշդ էր, վըստահ էր ատոր, կարելիութիւնները ամուր էին, գոնէ այդպէս կը կարծէր:

Արդեօք, Յունիս 18ի այդ առաւօտը երդում ըրած էր, օր մը կրկին ճամբայ ելլել, երթալ, ինչ որ ալ պատահի:

Կարելի է մտածել եւ նաեւ հաւատալ, որ չորս տարիէ ի վեր դառանակալ կը սպասէր, իր հանդարտ ինքնավստահութեան ետին պահած իր համբերատարպաղարիւնը, սառն ցասումները, կամքը՝ երկրորդ առիթ մը չփախցնելու հակառակ ամէն բանի եւ ամէն ոքի:

Այո: այս երկար դադարի ընթացքին, պարապ չմնաց, ոչ ալ լուռ: Քաղաքապետը շարունակեց վարել իր քաղաքը, Ֆրանսայի երկրորդը, երկրորդ նաւահանգիստը, հարաւի մայրաքաղաքը: Մօտինը հարիւր հազար բնակիչ, Լիւքսանպուրկի երկու անգամը: 23 հազար հեկտար ասֆալթ, քար եւ կրաղիւս: Հազար քիլոմեթր Ավընիւ, Պուլվար եւ փողոց: Այս ամբողջին վրայ կազօյլի, օղիի, սաֆրանի հոտ եւ պուտ 'մ ալ սխտորի»: գործունեայ բարի մարդոց ժողովուրդ մը, պատրաստ բռնկելու եւ կատակելու որ ամէն բանի համար Տէֆէռը պատասխանատու կը բռնէ, լաւ երթայ թէ դէշ, վերջապէս մէկ խօսքով՝ ամէն բանի:

Երեսփոխանը ստանձնեց իր պաշտօնը, դէմ դրաւ ընտրողներուն: Երկու – երեք օր առառաւելն Փարիզ շաբթու կիսուն, ապա՝ Մարսէյլ Հինգշաբթիէն Երեքշաբթի: Յետոյ ձախի դաշնակցութեան խորհրդարանական խումբին նախագահ, ժողովներ, համագումարներ, Փրովանսալի տնօրէնութիւնը, ի՛ր թերթը՝ ուժի միջոց եւ աղբիւր: Նաեւ դադարներ՝ ծովուն վրայ:

Մարդ մըն է որ չի ճառագայթեր, բայց կշիռ ունի, որ միշտ համբերութեամբ, մեթոտով կատարած է իր աշխատանքը:

Պարզապէս, չորս տարի է ի վեր այն տպաւորութիւնն ունէինք, որ օրէ օր աւելի յամառութեամբ կ'ընէր: Ոչմէկ առիթ կը փախցնէր աւելի կամ պակաս ճարպիկութեամբ ելոյթ ունենալու Ազգ. Ժողովին մէջ.— Կանոնագրի վերյիշում, օրակարգին դէմ բողոք կամ ատենագրութեան բացատրութիւն եւ գրեթէ ամէն նիստի՝ ճառ մը: Ոչ ձայնասփիւռի ոչ հեռատեսիլի յայտագիր մը կը մերժէր, ոչ մէկ համագումարէ կը բացակայէր, երբեք չէր խուսափեր իր կարծիքը տալէ օրուան դէպքին վրայ ու կը խնամէր իր խմբագրականները: Պարկեշտօրէն զօրավիգ կեցած էր Ֆ. Միթերանի, ըստ իր 15 տարիներու սովորութեան վիճած Կի Մոլէի հետ, շփումները պահպանած Կեդրոնին հետ, կատաղութեամբ պաշտպանած մարսէյլցի թեկնածուները համայնավարներուն դէմ եւ կոլիզմի դէմ եւ իր քաղաքապետարանը իր քաղաքական մըրցակցին՝ կոլիստ Քոմիթէի դէմ:

Գրեթէ երբեք բացէի բաց չէր ոդեկոչեր 1965ի իր մեծ ծրագրին ձախողութիւնը: Թէեւ երբեք այդ յիշատակը չէր բացակայեր իր խօսքերէն: Սպրդած բառ մը, երբեմն պարզ յօնքի պռստումը այս հարաւցիին, գիտակցաբար չոր եւ քիչ ցուցական ինչպէս են, յաճախ, Կառի բողոքականները, յանկարծ կը յայտնաբերէին կայծակի մը ընթացքին որ չէ մոռցած, չէ հրաժարած: Գնդակախաղի առաջին մեղէին հակառակորդները չէին որ զինքը նեղը կը դնէին այլ՝ իր խաղընկերները: Եթէ յաջողէր կրկին գնդակը ձեռք ձգել, ոչ մէկ բան կրնար արգելք հանդիսանալ որ կրկին փորձէ, նոյնիսկ եթէ շատ յոյս չունէր մրցումը շահելու: Եթէ յաջողէր պարապ – նախագահ պիտի չըլլար ինչպէս խրտուիլակ քաղաքապետ մը չեղաւ: Ճիշդ է կուսակցական կեանքը, հարաւային քաղաքականութիւն մը, լատիներէնի որոշ ճաշակ մը խօսքի եւ բանակցութեան համար, մաս կը կազմեն իր նկարագրին եւ երբեք պիտի չվարանի իր խօսքը ըսելէ ամէն բանի մասին եւ բոլորին:

Յաղթանակը նուիրագործումը կ'ըլլայ, եթէ պարտուի հաւանաբար հանդարտութեամբ ընդունի ձախողութիւնը, իրեն համար անհրաժեշտ է յուսալ գործի անցնելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, յարատեւած կ'ըլլայ, առանց յաջողելու: Յետոյ իրեն կը մնայ պատրանքէ մը աւելի, ամուր իրականութիւն մը՝ միակը որ իր սրտին կը խօսի եւ զոր չի ձգեր Էլիզէէն զատ, ուրիշ որեւէ բանի համար՝ Մարսէյլը, իր քաղաքը:

Իր քաղաքը՝ Մարսէյլ, ուր Հայերը առիթ ունեցած են երկար տարիներու ընթացքին վայելելու իր բարեացակամ վերաբերումը:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ... ՓՈՀԷՐԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 8Ի ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հինգշաբթի օր, Զինադադարի տարեդարձին առթիւ, Հանրապետութեան փոխանցման շրջանի նախագահը եւ կառավարութեան անդամները ժամը վեցին, ներկայ եղան Յաղթական Կամարի արարողութեան եւ Փոհէր ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորի շիրիմին, մինչ հաւաքուած ժողովուրդը «Փոհէ՛ր նախագահ» կը պոռար: Փոհէր իր կողքին ունէր Քուվ տը Միւրվիլը, որ սառն կեցուածքով կը հետեւէր արարողութեան, մինչ Մ. Տըպրէ կը փորձէր ուշադրութիւն գրաւել փրոթոքոլէն դուրս ելոյթներով: Անդին համախմբուած ժողովուրդին մէկ մասը «կեցցէ Փոհէր»՝ կը պոռար, ուրիշներն ալ «տը Կոլ – Փոմփիտու» կը պոռային:

Ալէն Փոհէրի թեկնածութեան հարցը դեռ անորոշ կը մնայ թէեւ շատեր վըստահ են թէ Երկուշաբթի օր պիտի յայտնէ իր վերջնական որոշումը: Հինգշաբթի օր աւելի քան կէս ժամ տեսնուած է Մենտէս – Ֆրանսի հետ, որ ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրած է դուրս ելած ատենը:

× Ալէն Փոհէր յուշագիր մը յանձնած է նախարարապետ Քուվ տը Միւրվիլի երկրին տնտեսական, քաղաքական եւ ելմտական ընդհ. կացութեան վրայ, Ուրբաթ առաւօտեան նախարարաց խորհուրդէն առաջ:

Ընդհ. ձեւով Փոհէրի ժողովրդականութիւնը կը շատնայ օրէ օր եւ ամէնէն լուրջ մրցակիցը կը թուի Փոմփիտուի, եթէ անշուշտ ներկայանալու որոշում տայ Երկուշաբթի:

× Ժողէֆ Ֆոնթանէ կոչ մը ըրած է Փոհէրի որպէսզի չներկայանայ: Ըստ Ֆոնթանէի խաղեր եւ էնթիրկներ կան որոնց զոհ պէտք չէ երթայ ծերակոյտի նախագահը:

× Ներկայիս ուրեմն երեք պաշտօնական թեկնածու կայ եւ հաւանական մըն ալ (Փոհէր) չորրորդ եթէ չհաշուենք թրոցքիստ Կրիվինը, որ ցարդ կրցած է 40 ստորագրութիւն ժողվել (հարիւր «կընքահայր» պէտք է) որպէսզի կարենայ ներկայանալ: Ասկէ զատ Կրիվին որ զինուորական ծառայութիւնը կ'ընէ միշտ Վերտէօնի պահականոցն է եւ համայնավար Լիկան կը բողոքէ ...:

Ամէն առտու նոր մէկը թեկնածութիւնը կը դնէ, այսպէս թեկնածու է՝ Փիէր Սիտոս, ճարտարագէտ, 42 տարեկան, «Ժէօն Նասիոնի» նախկին պարագլուխ: Փիէր Փորթո, նաեւ թեկնածու է, հեղինակն է «Ֆրանսան կ'ամբաստանէ» հատորի մը եւ հիմնադիրն է նոր շարժումի մը, որու նպատակն է «համախմբել կամքերն ու կորովները բարոյական առողջութիւն մը տալու համար կրկին մեր երկրին»:

Թեկնածու է նաեւ փաստաբան մը՝ Ժան – Մարք Պուրքէն, ինչպէս նաեւ Փիէր Էսփէլ, 44 տարեկան, բանուոր, որ կ'ուզէ պազին բանբերն ըլլալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹ հասած է անակնկալ կերպով Պաղեստինի ազատագրութեան ճակատի նախագահը եւ Էլ Ֆաթահ կազմակերպութեան ղեկավարը՝ Եասեր Արաֆաթ: Պաղեստինիցի առաջնորդը տեսակցութիւն մը ունեցած է Լիբանանի նախագահ Շ. Հելուի հետ, ի ներկայութեան նախագահ Նասրի անձնակաց ներկայացուցիչին: Կը կարծուի, թէ խօսակցութեան նիւթը եղած է Պաղեստինցի Ֆէտայիներու գործունէութիւնը Լիբանանի հարաւային շրջանին մէջ: Միւս կողմէ Թէլ Ավիվէն կը հաղորդեն, թէ Իսրայէլ որոշած է ամրութիւններ կառուցանել Լիբանանի եւ Իսրայէլի սահմանագիծին վրայ:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ, Ափօլլօ – 10ի արձակումը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 18ին: Արուեստական արբանեակը լուսնին պիտի մօտենայ տասը մղոնի հեռաւորութեան վրայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը տեղեկացնեն, թէ Զօր. Եւգենի Սմիրով, 51 տարեկան, մեռած է «կարճ բայց ծանր հիւանդութենէ մը ետք»: Երեք շաբթուան ընթացքին 10րդ զօրավարն է, որ կը մեռնի անակընկալ կերպով Խորհ. Միութեան մէջ: Մեռած զօրավարներու մէջ է նաեւ Փոփով Մարքիան անունով բարձրաստիճան զինուորական: Մահը տեղի ունեցած էր Ապրիլ 22ին, 67 տարեկան հասակին:

ՉԻՆԱԿԱՆ սահմանագլուխին մօտերը. Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, խորհրդային ուժերը զինուորական ռազմավարական փորձեր կը կատարեն ներկայիս:

ԹԱՇԿԵՆՏԻ մէջ, ուր վերջերս խումբ մը թաթար մտաւորականներ դատի կանչուեցան պահանջած ըլլալով իրենց ժողովուրդին զանգուածային վերադարձը Խրիմ, ինչպէս գրեցինք ձերբակալուեցաւ Զօր. Կրիկորենքօ: Զօրավարը, որ բազմիցս բողոքած էր Խորհ. Միութեան մէջ կիրարկուող բռնատիրական սիստեմին դէմ, Թաշկենտ մեկնած էր պաշտպանելու համար դատը Խրիմի Թաթարներուն: Զօրավարը ծագումով ուկրայնացի է: Միւս կողմէ Լիթուանիոյ մայրաքաղաքին Ռիկայի մէջ ձերբակալուած է կոլխոզի նախկին նախագահ Իվան Եագիմովիչ:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն, թէ խորայելեան հրետանին առաջին անգամ ըլլալով ռմբակոծած է Փորթ Սայիտը: Մեծ վնաս չկայ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ դատաւորները բողոքի ցոյց մը կատարած են տողանցելով մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ իրենց պաշտօնական զգեստաւորումով: Ցոյցը կազմակերպուած էր բողոքելու համար «կրօնական մոլեռանդութեան» դէմ: Արդարեւ, անցեալ շաբաթ ցուցարարներ խուժած են Անգարայի մզկիթներէն մէկուն մէջ, ուր տեղի կ'ունենար թաղումը ձախակողմեան բանուորի մը եւ թոյլ չեն տուած, որ իմամը արտասանէ թաղման աղօթքը: Ցուցարարները այդ առթիւ պոռացած էին.— Համայնավար անաստուած, թող երթայ թաղուի Մոսկուայի մէջ»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Ուրբաթ օր պիտի յայտնէր իր որոշումը Մարքի վերարժէքաւորումին առընչութեամբ: Վերջերս նորէն թրաֆիք մը սկսած է եւ բազմաթիւ են անոնք որ կը «խաղան» այն վարկածով որ մարքին արժէքը պիտի բարձրանայ, երկիրը կրկին շատ դրամ մտած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՒՄԲԸ

Հայաստանի գեղարուեստական 9 հոգինոց խումբը, որ Զորեքշաբթի պիտի ժամանէր Փարիզ, չհասաւ եւ ըստ վերջին տեղեկութիւններու պիտի ժամանէր Ուրբաթ առաւօտ ժամը 11·30ին եւ մասնակցէր նոյն իրիկուան եւ յաջորդ իրիկուան Հ. Բ. Ը. Մ.ի հանդիսութեանց:

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՄԱՆՈՒԿ ՊԷՅ

Մինչ ռումէն մայրաքաղաքը աշխատանքի լծուած է իր անցեալ դարու կերպարանքին վերածելու համար Մանուկի Խանը, տարին կը դիմաւորէ ծննդեան 200րդ տարին անոր երբեմնի տիրոջ, մարդու մը, զոր շատեր իր խանին անունով կը ճանչնան միայն եւ որ սակայն մէկն էր եղած անցեալ դարու մեծ դէմքերէն, որքան իր գործունէութեամբ գործի կեանքին մէջ, նոյնքան եւ քաղաքական ասպարէզի մէջ :

Մանուկ պէյ 1769ին ծնած էր Ռուսճուք եւ իր մանկութեան տարիները, 1781 – 1785, անցուցած էր Եաշ եւ Պոթոշան, ազգականներու մօտ: Ռուսճուք դարձին ստանձնած էր հօրը առեւտրական գործը, եւ դարձած էր սեղանաւորն ու վստահելին Ռուսճուքի համբաւաւոր Թերսինեքլիի, միեւնոյն ատեն առեւտրական իր սերտ կապերը ունենալով ռումանական ափի հետ, ուր ընդարձակ կալուածներ ունէր եւ ազի մենաշնորհը ու կը նկատուէր Մունթենիոյ Պոյերներէն մին, երկրին իշխանէն 1802ին Սերտարի եւ 1803ին Փահարնիքի տիտղոսները ստացած ըլլալով :

Երբ 1806ին սկսաւ ռուսեւթուրք պատերազմը եւ պայրաքթար Մուսթաֆա փաշա սպարապետ կարգուեցաւ Դանուրի թուրք բանակներուն, Մանուկ խորհրդականն ու աջ բազուկն էր անոր: 1807ին տրակոմանի ատիճան ստացած Սուլթանէն, 1808ին պայրաքթարի կողքին էր՝ Ենիչէրիներու ըմբոստութիւնը զսպելու ատեն, անոր սատրազամութեան օրերուն, իր գլխաւոր մտահոգութիւնն ըլլալով անջատ հաշտութիւն կնքել Ռուսերուն եւ Թուրքերուն միջեւ :

Այդ միջոցին էր որ Սուլթանը Մոլտովայի իշխան կը կարգէր Մանուկ պէյը, պաշտօն, զոր աչ կը մերժէր սակայն ընդունիլ: Ենիչէրիները կրկին կ'ապստամբէին 1808 Նոյեմբեր 14ին, պայրաքթար եղերական մահ մը կ'ունենար, իսկ Մանուկ պէյ խոյս կուտար Պոլսէն դէպի Ռուսճուք, անկէ Պուքրէշ անցնելու եւ այլեւս բնակութիւն հաստատելու համար հոն :

Նոր թուական մը կը բացուէր Մանուկ պէյի կեանքին մէջ: Մունթենիան գրկաբաց կ'ընդունէր զինքը յանձին Մեթրոպոլիտին եւ Պոյերներուն՝ ի վարձ Մանուկ պէյի մատուցած ծառայութեանց : Այդպէս ան, պայրաքթարի սպարապետութեան օրերուն, երկիցս փրկած էր Պուքրէշը Ենիչէրիներու ասպատակութենէն: Համբաւաւոր իր խանը կը թուագրուի նոյն այդ 1808 տարիէն :

Միւս կողմէ Մանուկ պէյ իր ծառայութիւնները ի սպաս կը դնէր ռուս բանակի

ԵՐԱՆԻ...

« ... Երանի անոնց, որ ժամանակն ու միջոցը ունին ստեղծագործելու ...»:

Այս խօսքերը եթէ կարդայի որեւէ արուեստասէրի նամակում, դրանց տակ ես կը տեսնէի մի շատ սովորական հիացում արուեստով ու արուեստագէտներով : Բայց, ցաւօք, նամակն արուեստագէտից էր: Նրա սրտում ի՛նչ ողբերգական կարօտ է կուտակուել, որ ստիպել է այդ դառն «երանին» թղթին յանձնել ու յղել քեզ: Մանաւանդ, երբ դիտես, որ քեզ գրողը օժտուած արուեստագէտ է, ստեղծագործելու իր կոչումն ու կարողութիւնը հաւաստած նկարիչ :

Տարիներ առաջ Բիւզանդ Թօփալեանի « Անդաստան»ում տեսայ կանացի կրաֆիկական մի դիմանկար : Գործն այնքան տպաւորուեց իմ մէջ, որ ան այլեւս չմոռացայ: Չմոռացայ նաեւ հեղինակի անունը՝ Բաբգէն Պոտոսեան :

Հիմա Պոտոսեանին շատ թէ քիչ դիտեմ: Գոնէ այնքան, որ կարող եմ ինձ իրաւունք տալ գրելու այս ոչ յաւակնոտ ակնարկը .

Կենսագրութիւնը վաղուց «դիտէք» : Ընթերցող, մենք քեզ հետ այն կարդացել ենք 1915ից վերապրողների կենսագրութիւններում : Ուստի ես այն չեմ պատմի: Կը նշեմ այս փրկուածի երթուղին միայն .

Օվաճըք – աքսոր (1915ին նա մէկ տարեկան էր) — վերադարձ դիւղ — փախուստ հրդեհուած Օվաճըքից — Իզմիտ–Յունաստան–Վենետիկ – Փարիզ ... Ընտանիքի հոգսը կասեցնում է նրա ստեղծագործական առաջին քայլերը եւ արուեստագէտին ստիպում զբաղել արհեստով. դերձակ – մոտելիստ – թատերական վարագոյրների զարդանախշեր յօրինող ու ասեղնագործող ... Նորից փորձ է անում արուեստին վերադառնալ, վրայ է հասնում երկրորդ աշխարհամարտը. զինուոր, Պելժիայում ջախջախուած բանակի փրկուած քչերից մէկը, յետոյ՝ դերութիւն, յետոյ՝ փախուստ, յետոյ՝ նորից դերութիւն, նորից դերութիւն, նորից փախուստ, մասնակցութիւն դիմադրական շարժմանը ...

Յաղթանակը կորուստների գնով եկաւ : Պոտոսեանի կորուստներն էլ քիչ չէին — տարիներ, անուն ու ապահովութիւն վաստակելու հնարաւորութիւններ ... չծնուած ստեղծագործութիւններ :

Նա իսկական արուեստագէտի խառնուածք ունի եւ պատկերաւոր մտածողութիւն, ասելիք ունի եւ ասելու միջոցներ :

Պոտոսեանը նկարիչ է, գծի պլաստիկային, սեւի ու սպիտակի յարաբերութիւններին, օֆորտը յիշեցնող նկարաձեւերին հիանալի տիրապետով գծանկարիչ :

Պոտոսեանը նկարիչ է. նա իր արուեստին պարտադրել է մարդկանց դաստիարակելու բարի նպատակ «սիրել կամ ատել տալ գեղեցիկն ու տգեղը ...», «ծառայել իր ժողովուրդին եւ ուրիշներու...»:

Պոտոսեանը նկարիչ է, եւ շատ ինքնատիպ նկարիչ : Ինձ թւում է, նրա ինքնատիպութիւնը խարսխուած է նախ եւ առաջ բանաստեղծական խառնուածքի, բանաստեղծակերպ ընկալումների հոգի վրայ :

Մեր դարի բեկբեկուն գեղարուեստական հովերին չտրուելով, չդաւաճանելով իրականութեանն ու իրականին, իր բոլոր թեմաները քաղելով կեանքից, նա ոչ թէ ձգտում է կեանքի սովորական արտացոլմանը, այլ իր իւրաքանչիւր գործի մէջ (նոյնիսկ դիմանկարում) դնում է բանաստեղծական շունչ, կերպարուեստի միջոցներով արտայայտուած բանաստեղծական մտածողութիւն, բանաստեղծութեանը յատուկ պայմանականութիւններ: Այդ առումով նրա ստեղծագործութիւնը իր մէջ կրում է խորհրդապաշտական ինչ որ բան եւ դրանով աւանդոյթային որոշակի աղերս դրսեւորում մեր ազգային կերպարուեստի այն թեւի նկատմամբ, որի ներկայացուցիչներից էր Մելքոն Քէպապճեանը :

Քնարական շունչն այնքան խորն է համակել նկարչին, որ նա յաճախ, կարծես քիչ համարելով իր պատկերածը, դիմում է չափածոյ կամ արձակ բանաստեղծութեանը, իր գործերն օժտելով ոտանաւորի տողերով :

« Մանկան ձեռքեր ...
Մայրական աչքեր ...
Եւ անջրպետը ...»:

(«Աղօթք»)

Սփիւռքի նկարիչների մասին խօսելիս կամ գրելիս, դժբախտաբար, երբեմն դժուար է լինում խորին համոզմունքով նշել սրա կամ նրա արուեստի հայապատկանութիւնը : Պոտոսեանը դրա առիթը չի տալիս: Նա հայ նկարիչ է, քանի որ իր արուեստի շատ բաղկացուցիչներով մերուած է հայ մշակոյթի աւանդոյթներին, եւ որ շատ կարեւոր է, պարբերաբար անդրադառնում է հայկական նիւթերին, իր սրտի խօսքն ասելով մեր անցեալի ու ներկայի վերաբերեալ: Ընդ որում՝ մեր ժողովրդի վերածնունդը, ներկան ու ապագան Պոտոսեանի համոզմունքներում ու արուեստում անքակտելիօրէն կապուած են մեր միակ հայրենիքի՝ Հայաստանի հետ, որի նորակառոյցները յաճախ դարձել են նկար ու երգ Պոտոսեանի գործերում, իսկ սրտից պոկել եւս մի երանի. «Երանի անոնց՝ մեր եղբայրներուն, որոնք աւերակներէն պալատներ քանդակեցին »:

Հայրենիքն ու նրա պալատները Պոտոսեանը միայն լուսանկարներում է տեսել: Դա, ի հարկէ, քիչ է հայրենարագ արուեստագէտի համար, եւ նա մնացածը լրացրել է իր անուրջներում հիւսուած հայրենական պատկերներով, որոնց մի սքանչելի նմոյշն է «երբ մեր հայրենի լեռները կ'երազեմ» նկարը, որտեղ պատկերուածը Հայաստանը չէ, բայց եւ ա՛յնքան Հայաստան է ...

Բայց թող նա լսի նաեւ՝ երանի իր հայրենաշունչ արուեստին :

Վ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

« Հայրենիքի Զայն »

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Երբ անծանօթները աներեւոյթ եղան՝ Արիֆ եւ Սայի իրենց թերթերը վար դրին եւ իրարու նայեցան:

— Ի՞նչ կ'ըսես ասոր, հարցուց Սայի իր բարեկամին:

— Շատ տարօրինակ ու զարմանալի դիպուած...

— Կը կարծե՞ս որ իր ըսածները ճշմարիտ ըլլան:

— Կասկածելու պատճառ մը չունինք, մանաւանդ որ ինչ որ պատմեց շատ բնական բան մըն է:

— Այն ատեն պէտք է որ անմիջապէս յարաբերութեան մէջ մտնենք այդ մարդուն հետ:

— Ճիշդ ես ալ այդ կը մտածէի իր խօսքերը լսած միջոցիս:

— Եւ եթէ համոզում գոյացնենք՝ անմիջապէս պէտք եղած դրամը ճարենք ու աշխատինք մեր խեղճ ընկերը ազատելու:

— Բայց մարդուն խօսքին նայելով միայն դրամով խնդիրը պիտի չվերջանայ, մէկ քանի մարդու ալ պէտք ունի եղեր:

— Մարդ կրնանք գտնել, տակաւին Պոլսոյ մէջ անձնուէր ընկերներ չեն պակսիր, բայց նախ եւ առաջ պէտք է իրեն հետ յարաբերութեան մէջ մտնել եւ տեղն ի տեղօք ամէն բան իմանալ:

— Իր կեղծ անունը եւ բնակած օթէլը դիտենք, ուստի շատ դիւրին է զինքը տեսնել:

— Արդեօք ուղղակի երթա՞նք օթէլ Սելանիկ...

Երկու ընկերները պահ մը խորհեցան:

— Չէ, ըսաւ Սայի պէյ, ատիկա կրնայ թէ իրեն կասկածելի թուիլ եւ թէ կրնայ մեզ ալ վտանգել. լաւագոյն է որ իր հասցէին երկտող մը ձգենք եւ իրեն ժամադրութիւն մը տանք ուրիշ տեղ մը: Օրինակի համար մեր բարեկամներէն մէկուն սենեակը:

— Ճիշդ ես ալ զայն պիտի առաջարկէի, մանաւանդ որ դրամի խնդիր կայ գործին մէջ:

Ասլան պէյ Սելանիկի քոմիթէին ամէնէն գործունեայ անդամներէն մէկն էր ու միանգամայն ծածուկ կազմակերպութեան նոյն կեդրոնի գանձապետը: Հարուստ ընտանիքի մը պատկանող զարգացած ու անձնուէր երիտասարդ մըն էր, որ քանի մը տարիէ ի վեր փարած էր յեղափոխական շարժումին եւ կարեւոր ծառայութիւններ մատուցած էր:

Երկու բարեկամները իսկոյն տոմսակ մը պատրաստեցին անծանօթին ուղղուած, որու մէջ կ'ըսէին.

«Դիպուածով լսեցինք որ, կարեւոր առաջարկ մը ընելու համար, կը փափաքիք յարաբերութեան մէջ մտնել կեդրոնի քոմիթէին հետ: Այս դիշեր կը հրաւիրենք ձեզ մեր մօտ: Չեր պանդոկին առջեւ մարդ մը պիտի սպասէ ձեզի, որպէսզի առաջնորդէ ձեզ որոշուած տեղը: Այդ մարդը ձեզի պիտի մօտենայ եւ Սատրք անունը պիտի տայ, ինքզինք ներկայացնելու համար: Կրնաք բացարձակ վստահութիւն ունենալ իր վրայ: Այս թուղթը անմիջապէս պատռեցէք »:

Տոմսակը որեւէ ստորագրութիւն չէր կրեր:

Արիֆ պէյ առաւ զայն եւ տարաւ պանդոկին դռնապանին յանձնեց, խնդրելով որ անմիջապէս իր հասցէին տանին:

Յետոյ երկու բարեկամները զացին դրտան Ասլան պէյը եւ անոր հաղորդեցին ինչ որ լսած էին դարեջրատան մէջ եւ իրենց ըրած կարգադրութիւնը:

— Շատ աղէկ ըրեր էք, գոչեց երիտասարդը խանդավառուած, իցի՛ւ թէ այդ մարդուն խօսքերը ճշմարիտ ըլլային ու կարենայինք մեր խեղճ Սատրք պէյը ազատել իր զնտանէն... ասոր համար ամէն դրամական զոհողութիւն պատրաստ եմ ընելու եւ եթէ մեր ընկերները դրժկամակին քոմիթէին դրամէն ծախսելու՝ ես իմ դրպանէս պիտի տամ հարկ եղած դումարը:

— Կեցցե՛ս Ասլան պէյ, գոչեցին երկու երիտասարդները իրենց ընկերոջ ձեռքը սեղմելով:

Միայն թէ անծանօթը պիտի վստահէ՞ր այդ տոմսակին ու պիտի գա՞ր ժամադրութեան:

— Գուցէ պիտի կասկածի թէ լրտեսական ծուղակ մըն է իրեն դէմ լարուած, դիտել տուաւ Ասլան պէյ:

— Ոչ, այդ մարդը քիչ մը միամիտ մէկը կը թուի ըլլալ եւ չեմ կարծեր, որ այդպիսի կասկածանքներ ունենայ, պատասխանեց Արիֆ պէյ:

Մինչեւ իրիկուն երեք երիտասարդները անհամբերութեան մէջ անցուցին. կ'ուզէին որ ժամերը շուտ մը սահէին եւ իրենք կարենայինք այդ փախստականին հետ յարաբերութեան մէջ մտնել:

Որոշած էին որ Արիֆ պէյ պիտի երթար պանդոկին առջեւ սպասելու եւ անծանօթը առաջնորդելու, իսկ միւս երկուքը պիտի սպասէին Ասլան պէյի մէկ բնակարանը, քաղաքին կեդրոնէն հեռու: Այդ բնակարանը որ վարձու կալուած մըն էր, նոյն միջոցին պարապ էր եւ շատ յարմար կուգար այդպիսի ժամադրութեան մը, մանաւանդ որ քիչ շատ կահաւորուած ալ էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 125)

ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՆ ՈՒ ԵԿԱՄՈՒՏԸ

(Յաւելուած)

Իբրեւ յաւելեալ տեղեկութիւն մեր նախորդ գրութեան եւ լուսաբանելու համար միտքերը, պարտք կը սեպենք նաեւ կարդ մը թիւեր տալ, որոնք աւելի խօսուն են քան որեւէ ուրիշ բան :

Երկար թղթակցութիւն մը ունեցած ենք Նիւ Եորքի կեդրոնին հետ, քանիցս դիմած ենք որպէսզի Մարկոսեան (Ֆրանսահայ) սաներու կրթաթոշակներու յաւելում ըլլայ : Զայն բարբարոյ յանապատի, պատասխան չենք ունեցած : Անուղղակի պատասխաներ ունեցած ենք սակայն, կեդրոնի պատասխանատու անձէ մը (Ա. փոխ – նախագահ Կեդր. վարչութեան) որ բարեմիտ զոհը կը թուի ոչ բարեմիտ գործելակերպ ունեցող մարդոց :

Աւելորդ կը համարինք առ այժմ հանրութեան սեփականութիւն դարձնել խնդրոյ առարկայ անձին նամակները, ուր կ'ըսուի, ի մէջ այլոց կարդ մը անհամ տեղեկութիւններ ու Բարեգործականին համար, թէ «Մարկոսեան հիմնադրամը ծախսելու գումար չունի» : Այս «հաստատումը» տալէ քանի մը ամիս ետք միայն, Պ. Խմէրեանին կը զրկուէր մասնակի հաշուետուութիւն մը, (բնագիրը մեր քովն է) որ հետեւեալ պատկերը կը պարզէ (ստորագրուած «Ընդհ. Տնօրէն» փորձագէտ հաշուապահ) :

1965ին մնացած չգործածուած եկամուտներ՝ տոլար	376·634·52
1966ի եկամուտ	48·582·03
Գումար՝ տոլար	425·216·55
Ծախսուած եւ պահեստի Մարկոսեան կրթաթոշակներ տոլար	4000·—
Մուրատեան վարժ.	1000·—
Պահեստի դրուած	4858·20
վարչական ծախքեր	4858·20
Գումար ելքի՝	14·716·40
Ընդհ գումար	410·500·15
Չգործածուած եկամուտներու Հայաստանի բաժին	392·391·04
Ֆրանսայի բաժին	18·109·11
Գումար տոլար	410·500·15

Կամ 200 միլիոն հին Ֆր., այսինքն երկու միլիոն նոր Ֆրանք :

Այս թիւերը արդէն ամէն բան կ'ըսեն :

ՀԱՅԿ ԹՕՓԱՔԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 90-ԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի մեր կրթական օճախներէն Դպրոցասէր վարժարանի 90ամեայ տարեդարձին առթիւ հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր գեղարուեստական ցերեկոյթին, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Մայիս 4, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Սալ Կավօ :

Հանդիսութիւնը բացուեցաւ Ֆրանսական փառերգով եւ «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք»ով : Ապա Օր. Ա. Փիրփիրեան գրաւոր տեղեկագրով մը պարզեց Դպրոցասէրի հիմնադրութեան նպատակը 1879ին եւ անոր 90ամեայ գործունէութեան հիմնական գիծերը : Այդ 90 տարիներու գործունէութիւնը կը ներկայացնէ բեղուն աշխատանքի եւ օրինակելի նուիրումի լման պատմութիւն մը : Ուսումնական այս հաստատութիւնը հարազատ ճառագայթումն էր 1860ական թուականներու արեւմտահայ կրթական մշակութային շարժումին : Դպրոցասէրը, իբրեւ վարժուհի պատրաստող կրթական յարկ տասնամեակներու ընթացքին եւ դրեթէ միշտ դժուարին պայմաններու մէջ հասցուց հարիւրաւոր ուսուցչուհիներ, որոնք տոգորուած ազգանուէր դաղափարականով, լոյս տարածեցին Պոլսէն մինչեւ հայկական դաւառներու խուլ անկիւնները :

1914էն ետք Դպրոցասէրը դարձաւ նաեւ պատսպարան հարիւրաւոր որբուհիներու, որոնք հոն գտան Ֆիզիքական ապահովութիւն եւ հոգեկան սնունդ : 1924ին է, որ Ֆրանսական ասպնջական հողին վրայ հաստատուեցաւ հայ իգական սեռին դաստիարակութեան նուիրուած այս կրթարանը : Այժմ ան կը գործէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարանի ծրագրով եւ ամէն ջանք ի գործ կը դնէ հայաշունչ դաստիարակութիւն մը ջամբելու մեր պարմանուհիներուն :

Օր. Ա. Փիրփիրեան իր տեղեկագիրը վերջացուց այն հաստատ համոզումով, որ Դպրոցասէրը այսուհետեւ եւս պիտի շարունակէ կատարել իր նախախնամական առաքելութիւնն ու պարտականութիւնը ազգին զաւակներուն հանդէպ :

Դպրոցասէրի կատարած մեծ աշխատանքին մասին անդրադարձաւ Ս. Քարեան, որ դիտել տալէ ետք, թէ Դպրոցասէրի 90ամեայ բեղուն անցեալը մեր հոգիները կ'ողողէ ուրախութեան ալիքներով, յայտարարեց, թէ ան 90 տարիներ շարունակ հաւատարիմ մնացած է իր կոչումին. հեշտանքի եւ վայելքի վայրի մը մէջ, ինչպիսին էր Բիւզանդիոնի երբեմնի մայրաքաղաքը՝ Պոլիս, հերոսական ճիգ եւ անձնուէր տրամադրութիւն պէտք էր ոտքի հանելու համար կրթական ձեռնարկ մը :

Երեք երիտասարդ Հայուհիներ, մենաստանի ուխտեալ կոյսերու նման իրենց հոգին վերածեցին մշտավառ քուրայի մը եւ նպատակ ունենալով ուսուցչուհիներ պատրաստել դաւառի համար, լծուեցան տենդոտ աշխատանքի : Ս. Քարեան հակիրճ գիծերու մէջ ներկայացնելէ ետք Դպրոցասէրի գործունէութեան յատկանշական երեսները եւ դիտել տալէ ետք, թէ ան որդեգրեց իրատեսութեան ճամբան, այսինքն ոչ գերագնահատեց ու ոչ ալ ստորագնահատեց իր կարելիութիւնները, յայտարարեց, թէ մեր ժողովուրդին պատմական ձգտումը եղած է մնալ միշտ մշակութային ժողովուրդ, դիմել միշտ դէպի լոյս :

Դպրոցասէրը այդ լոյսին ցոլքերէն մէկն է, որ ահա 45 տարիներէ ի վեր Ֆրանսականհողին վրայ դարձած է մանրանկար Հայաստան մը հայկական երգով, ոգիով :

Պաշտօնական բաժնին փակման խօսքը ըրաւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ դիտել տուաւ, թէ մեր ժողովուրդին ամբողջ պատմութեան ընթացքին երկու հաստատութիւններ տեւաբար նուիրական նկատուած են, նոյնիսկ՝ սուրբ : Այդ հաստատութիւններն են մեր մայր եկեղեցին եւ ազգային դպրոցը. այդ զոյգ հաստատութիւնները միասնաբար կերտած են մեր ժողովուրդին ոգին եւ ճակատագիրը : Հայը միշտ մտածած է հիմնել եկեղեցի մը եւ անոր կողքին դպրոցը, այլ խօսքով հաստատել ամենուրեք հոգիի եւ մտքի վառարաններ : Մտքի վառարաններէն Դպրոցասէրի 90րդ տարեդարձն է այսօր. ինը տասնամեակներ շարունակ կրթական այս յարկը լուսաւորեց հայ իգական սեռին միտքը, անոր ջամբելով մեր ազգային աւանդութիւններն ու ոգին : Պէտք է զուրգուրալ, օժանդակել, որպէսզի այսուհետեւ եւս ան շարունակէ առաւել չափով օգտակար հանդիսանալ մեր մատղաշ սերունդին հայեցի դաստիարակութեան գործին :

Սերովբէ Արք. Մանուկեան առաջարկեց, որ Դպրոցասէրի 90ամեակին առթիւ գաղութը Ռէնսիի կրթարանը օժտէ գեղեցիկ եւ արդիական սրահով մը :

Փոքր դադարէ մը ետք գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիրը, որ պատրաստուած էր խնամքով եւ ճաշակով :

Աշակերտուհիներ Հ. Տէմիրճեան, Տ. Պեղիրճեան եւ Լ. Քիւփէլեան արտասանեցին երեք քերթուածներ սահուն առոքանութեամբ եւ ապրումով : Այսպէս է, որ ներկաները յաջորդաբար լսեցին Ն. Տէր – Միքայէլեանի Պատիւ Դպրոցասէրին, Վ. Թէքէեանի Տաղ հայերէն լեզուի եւ Ս. Կապուտիկեանի Խօսք իմ որդւոյն քերթուածները :

Օր. Ա. Աժտէրեան դաշնակի վրայ յաջողութեամբ նուագեց երկու բարդ կտորներ Սքրապիէն և Փրոքոֆիէֆի Օրիւս 28 Սոնաթը :

Տիկին Տէտէեան հնչեղ ձայնով եւ նուրբ թեքնիքով մեկնարկեց Կարօ Զաքարեանի Յայտնութիւնը, Գ. Մ. Ալէմշահի «Իմ երգը» եւ Սարգսեանի «Հօյ Նար»ը :

Օր. Այտա Պասմաճեան, դաշնակ, եւ Ժ. Թորգոմեան, ջութակ, միասնաբար նուագեցին Պեթհովէնի ջութակի եւ դաշնակի սօնաթը՝ յաջող մեկնարկութեամբ :

Դպրոցասէրի աշակերտուհիները տպաւորիչ շեշտով խմբական արտասանութիւն մը կատարեցին (Դ. Վարուժանի Լոյսը) :

Մ. Գարանֆիլեան հատու ձայնով մեներգեց երգու երգ, առաջինը՝ Յիշում ես ինչքան, երկրորդը՝ Անուշի Մօսիի արեան :

Սօնա Ղազարեան, իր կարգին յաջողութեամբ մեկնարկեց Մոցարդի Ամայի անտառի մը մէջն ու Կոմիտասի Կռունկը :

Այլապէս տպաւորիչ էր Դպրոցասէր եւ Ս. Մուրատեան վարժարաններու երգչախումբը, որ Գ. Եանպէկեանի ղեկավարութեան ներքեւ ներկայացուց հայերէն հինգ երգեր, բոլորն ալ ունկնդրութեան հաճելի եղանակով :

Ցերեկոյթը փակուեցաւ հայկական ժողովրդական պարերու ցուցադրութեամբ՝ կատարուած աշակերտուհիներու կողմէ, ինչպէս նաեւ Արմենուհի Պագրճեանի սիրուն մենապարով :

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Հայաստանի մէջ մեռած է գրականագէտ Հրաչեայ Գրիգորեան, որ ծնած էր Կարս, 1907 Հոկտեմբեր 22ին : Նախնական կրթութիւնը ստացած է Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցին մէջ, որ աւարտելէ ետք, 1923ին, շարունակած է իր ուսումը Վրաստանի գրականութեան հիմնարկութեան մէջ :

1937ին կ'ընտրուի Վրաստանի հայ գրագէտներու միութեան քարտուղար, իսկ 1938 – 1946 կը վարէ Հայաստանի Գրողներու Միութեան առաջին քարտուղարի պաշտօնը : Եղած է «Կոմունիստ» թերթի պատասխանատու խմբագիր եւ «Պրաւտայ»ի Հայաստանի թղթակիցը :

Ունի քանի մը գրականագիտական բնոյթ ունեցող աշխատանքներ, ուր չեն պակսիր վիճելի տեսակէտներ եւ թխածոյ վարկածներ : Վերջին տարիներուն կը պատրաստէր աշխատութիւն մը «Սփիւռքահայ գրողներ» խորագրով :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մոլորութիւնները պատուական ռումբեր են : Այդ կուսակցութիւնները վարպետօրէն կը յարձակէին յեղափոխութեան այն վիրաւոր լի կողմին վրայ, այսինքն ուր որ անոր զրահը կը պակսէր. այս յեղափոխութեան վրայ կը յարձակէին անոր թագաւորութիւնը հարուածելով :

Յեղափոխութեան կ'աղաղէին.

«Յեղափոխութիւն, ինչո՞ւ այս թագաւորը : Հերձուածները ճիշդ նշան առնող կոյրեր են» :

Հանրապետականները եւս նոյն աղաղակը կ'արձակէին :

Բայց անոնց այսպիսի աղաղակ մը հանելը իրաւացի էր :

Ինչ որ կուրութիւն էր օրինաւորութեան կուսակիցներու մէջ, կորովատեսութիւն էր հանրիշխանականներու մէջ 1830ը ժողովուրդը դրժումով մը խաբեց :

Հանրիշխանականները այս դրժումին պատճառաւ սրամտութեամբ կը յանդիմանէին զայն :

Յուլիսի չէնքը անցեալին յարձակումին եւ ապագային յարձակումին միջեւ կը յուզուէր :

Ներկան կը ներկայացնէր՝ մէկ կողմէ միապետական դարերու եւ միւս կողմէ յաւիտենական իրաւունքին հետ կռիւի բռնուելով :

Ասկէ զատ 1830ը Ֆրանսայէն դուրս ալ յեղափոխութիւն ըլլալէ դադրած եւ միապետութիւն եղած ըլլալով, ստիպուած էր Եւրոպայի ընթացքին հետեւիլ :

Այսինքն խաղաղութիւնը պահել. ուրիշ մեծ դժուարութիւն մըն ալ այս էր :

Հակառակ ուղղութեամբ ուղուած ներդաշնակցութիւն մը շատ անդամ աւելի վնասակար է քան պատերազմ մը :

Սպառազէն խաղաղութիւնը որ ինքն իրեն կասկածելի քաղաքակրթեալ աշխարհի մը կործանիչ միջոցն է, ահա այս թաքուն կռիւէն ծնաւ, որ միշտ սանձահար է, այլ միշտ կ'որոտայ :

Յուլիսի թագաւորութիւնը եւս թէեւ ունէր այս միջոցը, բայց եւ այնպէս եւրոպական դահլիճներու լծակից երիվարներուն մէջ կը խրտչէր :

Մեթերլինկ այս Յուլիսի երիվարին թերեւս ուզէր փոկ անցընել որպէսզի հանդարտ կենայ :

Յուլիսի թագաւորութիւնը Ֆրանսայի մէջ յառաջդիմութենէ մղուելով, ինքն ալ Եւրոպայի մէջ կը մղէր այն յամրաքայլերը, որոնք միապետութիւններ կ'անուանուին :

Հրուելուն համար ինքն ալ կը հրէր :

Սակայն ներսը՝ ժողովուրդին մեծ մասին աղքատութիւնը, աննջութիւն, վարձք, կրթութիւն, պատիժ, բողութիւն, դրամ, վարկ, դրամագլխի իրաւունք, աշխատութեան իրաւունք, այս ամէն խնդիրները ընկերութեան վերեւը կը բազմապատկուէին. սոսկալի վտանգ փլուզումի :

Բուն քաղաքական ըսուած կուսակցութիւններէ դուրս ուրիշ շարժում մըն ալ երեւան կ'ելլէր : Հանրիշխանական բորբոքումին պատասխան կուտար փիլիսոփայական բորբոքումը :

Ընտրեալներն ալ բազմութեան պէս կը խռովուէին ուրիշ կերպով, բայց նոյնչափ :

Խոհուն գլուխները կը խորհէին, մինչդեռ երկիրը, այսինքն ժողովուրդը, որու վրայէն յեղափոխութեան շունչեր կ'անցնէին՝ այդ խորհողներուն ներքեւ կը սասանէր չեմ գիտեր ի'նչ անյայտ եւ լուսնոտի յատուկ :

Այս խորհողները, որոնցմէ ոմանք առանձին էին, ոմանք ալ իրը ընտանիք եւ դրեթէ իրը նոյնահաւատ ժողովներ դումարուած, հանդարտօրէն այլ ներհունապէս կը յուզէին ընկերային խնդիրները, անդրդուելի ականահատներ՝ որոնք դաղտնի ցնցումներէն եւ կէս մը նշմարուած հնոցներէն հաղիւ հաղ անհանդիստութիւն զգալով հրալեռի մը անդունդին մէջ հանդարտօրէն իրենց դետնափոր ճամբաները կը բանային :

Այս հանդարտութիւնը այս բազմայոյզ ժամանակին ոչ նուազ գեղեցիկ տեսարաններէն մէկն էր :

Այս մարդերը իրաւանց խնդիրը քաղաքական կուսակցութեանց կը ձգէին, եւ իրենք երանութեան խնդրով կը զբաղէին :

Մարդկային ընկերութենէն անոնց պարտադրել ուզածն էր մարդու բարեկեցութիւնը :

Նիւթական խնդիրները, երկրագործութեան, հնարագիտութեան եւ առեւտուրի խնդիրները կը յուզէին, անոնց դրեթէ կրօնքի մը արժանապատուութիւնը տալով :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Քլովտիա Հէքիմեան, Այրի Տիկին Օլկա Մամելեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վիքթորիա Պայեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանք Շթերն եւ զաւակը (Ամերիկա), Այրի Տիկին Նէլլի Հէքիմեան եւ աղջիկը ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները, Հէքիմեան, Քաղու պէյ, Վասիլիեվ խոր կսկիծով կը ծանուցանեն եղերական մահը՝

ԱԼՖՐԷՏ ՀԷՔԻՄԵԱՆի

որ Մայիս 2ին զոհ գնաց ինքնաշարժի արկածի մը, Քանն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կէօշկարեան, Տէր եւ Տիկին Յար. Տատուրեան, Պ. Գէորգ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գոչեան եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր

ԹԱԳՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հակառակ նախապէս եղած յայտարարութեան, այս Կիրակի պատարագ չկայ :

ԾԱԽՈՒ Է

A VENDRE CAUSE RETRAITE

1 — Machine à tricoter 7-100 1/2 automatique.

2 — Plusieurs machines confection, boutonnières, boutons, ourleuse, surjeteuse, etc.

3 — 2 gratteuses automatiques 180 et 120 cm. Une surjeteuse 3 fils.

Tissus tricots circulaire pure laine pour robes, local 135 m2 bail neuf, bas loyer.

S'adresser :

FANCY

48, Rue Greneta, Paris (3e)
Tél. : 236-56-28 à 9 h. et 14 h.

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
Կազմակերպուած են
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ
(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)
Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19
Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
Հ Ա Մ Ա Ր

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE

Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք

Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN

Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

ՆՈՒԷՐ

Պ. Գուրգէն Փիրանեան իր քեռայրին մահուան ի յիշատակ 50ական Ֆր. կը նուիրէ Նարդունիի Ֆոնտին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Իսիի խնջոյքը, որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի, յետաձգուած է :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի Կեդր. վարչութեան :

Նուիրուած նաեւ ԱՐԱՄի մահուան յիսնամեակին :

Կիրակի, Մայիս 11, ժամը 15·30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը,
2 Բիւ Քիւվիէռ
Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
(Մարսէյլէն)

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Միութեանս

պատուոյ նախագահ՝
Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի մէջ, 88 Բիւ տ'Օպանեը, Մարսէյլ :

Կ'երգէ Օր. Ալիս Շահմիրեան (Նիսի Օփերայէն), սկաուտական եւ հայկական երգեր եւ պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ : Մուտք 5 ֆրանք

Ի ՆՊԱՍՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՏՕՆԸ

Որ Պաշտամունքով տեղի կ'ունենայ Պենտեկոստէին, Հինգշաբթի 15 Մայիս, ժամը 15էն սկսեալ, 28, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի :

Գեղարուեստական բաժին :
Ճոխ անուշեղէն եւ հաճելի վայելք

Ուշադրութիւն.— Ամէն տարի վաճառքը կը կատարուի Համբարձման Հինգշաբթի :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը փաստանըկար մը (տօքիւմանթէռ) կը ներկայացնէ Մայիս 14: Չորեքշաբթի ժամը 21ին Սէն Միշէլ հիւանդանոցին «Պոն Աքէօյլ», Ա. յարկի սրահը (1պիս, Ավընիւ Սէնթ-Էօժէնի, Փարիզ (15) :

Նիւթ՝ «Բժիշկ-հիւանդ, յարաբերութիւն», կը վարէ Տոքթ. Տավուտլարեան: Փակում՝ «Պատուոյ գինիով» :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան, յետաձգուած է Յունիս 8ին :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ իր շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 5ին, Մշակոյթի Տունը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Պուա Քոլոմպի կայարանին Լուի ԺԵ. սրճարանը :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՅԻՍ — ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

Սարսէլի Սալ տէ Ֆէթին մէջ, Փլաս տիւ 11 Նովանպրը

Կազմակերպուած Սարսէլ – Առնուվիլի Նոր Սերունդի կողմէ
Մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբի

ԵՐԳ – ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ «ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ» Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ – ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ
ՊԻՒՖԷ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՎ

Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 16ին,

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Métro : Pont de Sèvres

Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար Խորհդ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ

Պար՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴ Պարախումբը

Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբ ղեկավարութեամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵՋ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :
Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19
Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—
MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

Fabrique de Vêtements

POUR HOMMES
VILLE - SPORT

Ets ARAKELIAN

84 - AVIGNON
56, Rue Thiers
Tél. (90) 81-44-27
84 - BOLLENE
Tél. (90) 70-10-54

PANTALONS HOMMES ET GARÇONNETS
TERGAL - COTON
JEAN - VELOURS - COTON
VAJA — NEW JEAN'S
VENTE AUX GROSSISTES

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER
sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
11
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
11 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11510 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.510

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԲԱՐԴ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Եասէր Արաֆաթ, էլ - Ֆաթի շարժումին պետը Պէյրութ է եւ արդէն իսկ շփումներ ունեցած է լիբանանեան իշխանութիւններու հետ եւ ամէնէն առաջ Պաշտպանութեաչ նախարարութիւն գացած է եւ տեսնուած սպայակոյտի պետ Եուսէֆ Շէմայէթի հետ : Ընդունուած է նաեւ նախագահ Հելուի կողմէ, որ չէ վարանած շեշտելու Լիբանանի շատ փափուկ դիրքը պաղեստինեան կազմակերպութեանց նկատմամբ : Այդ դիրքը ընդհանրապէս ծանօթ է, Լիբանան պէտք է գործնական միջոցներ ձեռք առնէ ամբողջովին մաքրելու համար Լիբանանի եւ ֆետայիներու միջեւ եղած առկախ հարցերը, առանց մոռնալու Ալ Սայքա շարժումին կնճռոտ հարցը : Ալ Սայքան զոր կը պաշտպանէ Սուրիան, արդէն վերջերս բախումներ ունեցած էեւ կ'ունենայ լիբանանեան բարակի միաւորներուն հետ :

Ձերբակալուած ֆէտայիներուն ազատ արձակումը, անոնց գործունէութեան ազատութիւնը լիբանանեան հողամասին որոշ շրջաններու մէջ, լիբանանեան բանակի հակակշիռը քոմանտոներու շարժումներուն վրայ, այս ամբողջը բարդ հարցեր են եւ ամէն կողմէ ճկունութեան կը կարօտին : Նասրի անձնական բանագնացն ալ կը շարունակէ միջնորդի իր դերը : Ամէն պարագայի մէջ, լաւատեսութիւն չի տիրեր Պէյրութի մէջ եւ ոչ մէկ դրական արդիւնք ձեռք ձգուած է :

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Նասրի բանագնացին ծրագիրն է համաձայնութիւն մը լիբանանեաչ կառավարութեան եւ պաղեստինեան քոմանտօներու միջեւ, նման Հիւսէյն թագաւորի համաձայնութեան Յորդանանի պաղեստինեան կազմակերպութեանց հետ :

× Իսրայելեան քոմանտօ մը Յորդանան դեռը անցած է քանդելու համար ահարեկիչներու խարիսխ մը Յորդանանի մէջ :

ՄԱՌՔԸ ՉԱՐԺԵՒՈՐՈՒԻՐ

Վարչապետ Քիզինկէր պաշտօնապէս յայտարարեց թէ հակառակ սպասուածին մառքը պիտի չվերարժեւորուի : Այս որոշումը կը նշանակէ թէ խաղի եկան, անդամ մը եւս, բոլոր անոնք որոնք վերջին ութ - տասը օրերը դրամ փոխադրեցին արեւմտեան Գերմանիա : Ասոնց մէջ կայ մեծ թիւով Ֆրանսաբնակներ, ինչ որ կը նշանակէ թէ հսկայ դրամագլուխներու արտածում եղած է կրկին : Գերմանական կառավարութեան բանբերը չէ վարանած յայտարարելու թէ « այս որոշումը ժամանակաւոր չէ, ի զօրու է յաւիտենականութեան համար » :

Ոմանք : ինչպէս Ֆրանս. քաղաքական շրջանակները կը բողոքեն Գերմանիոյ առարկելով թէ կարելի չէ մէկ օրէն միւսը այսքան հակասական լուրեր տարածել, բայց ուրիշներ ալ կը յիշեն թէ վարչապետ Քիզինկէր, այս հարցին մէջ երբեք կարծիք չէ փոխած : Սկիզբէն ըսած է թէ ցորչափ ինք վարչապետ ըլլայ, մառքը պիտի չվերարժեւորուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԻԿԱՌՕ լոյս պիտի չտեսնէ Երկուշաբթիէն սկսեալ : Խմբագիրներու ընկերութեան եւ տնօրէնութեան միջեւ եղած վիճաբանութիւնը ցարդ կարգադրուած չըլլալով, խմբագիրները որոշած են գործադրել անսահման ժամանակի համար իրենց գործադուլը :

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԻԻ ՏԷ ԷՌԻ Կեդր. Կոմիտէի առջեւ պարզեց իր ծրագիրները, որոնք, ոմանց համար շատ չեն հեռանար Փոհէրի տեսակէտներէն : Այդ պատճառով, ոմանք, մասնաւորաբար Կեդրոնի որոշ անձեր (Փլէվէն, Տիւհամէլ) կը փորձեն համոզել Փոհէրը որ թեկնածու չըլլայ եւ ի հարկին տեսակցութիւն մըն ալ ունենայ Փոմփիտուի հետ : Նախկին նախարարապետին թէզը այն է որ պահելով Ե. Հանրապետութեան հիմնականը պէտք է փոխել շատ բաներ, ինչպէս ըսաւ ժողովուրդը, հանրաքուէով :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մեռած է Զօր. Բոլեսլաւ Կենեվիչ : Յայտնի չէ թէ ինչէ՞ն մեռած է, բայց ուշադրութիւն կը գրաւէ որ մէկ ամսուաչ մէջ, 11րդ խորհրդային զօրավարն է որ կը մեռնի :

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

ԺԱՔ ՏԻՒՔԼՕ

72 տարեկանին, Ժաք Տիւքլօ, «պատմական» պարագլուխ համայնավար կուսակցութեան, փաստն է որ, ամէնէն անմեղադրելի ուղղափառութիւնը, ամէնէն փորձառու միջազգայնականութիւնը, ամէնէն քիչ խնդրոյ առարկայ հաւատարմութիւնը, խոտոր չեն համեմատիր զօրաւոր անհատականութեան հետ :

Կարճահասակ եւ լեցունկեկ, դիմագիծ մը զոր պեխերն ու ակնոցները չեն յաջողիր խիստ դարձնել, ամբողջութիւն մը կազմեն որ ընտանի է Ֆրանսացիներուն Ժողովրդական ճակատէն ի վեր : Ծնած Լուէ 1896ին, Բարձր - Փիրէննեաններու մէկ աղքատ ընտանիքին մէջ, Ժաք Տիւքլօ, որ միշտ հաւատարիմ կը մնայ իր ծննդավայր Պիկոռին, դժուար մանկութիւն մը եւ պատանեկութիւն մը ունի : Դպրոցը, ուր միայն օքիթան կը խօսի (իր շրջանի հին բարբառը), իր կենսունակութիւնը աննշմար չանցնիր, կ'ուզէ ուսուցիչ ըլլալ, բայց որովհետեւ ապրուստը պէտք է շահի, կը դառնայ հացագործի աշկերտ : Ուրեմն կը հասնի Փարիզ, դեռ երիտասարդ եւ կարծես ինչպէս կը պատահի ժողովրդական վէպի մը մէջ, մշակոյթը կը գտնէ Անաթոլ Ֆրանսի դասախօսութիւնները մտիկ ընելով, թատրոնը կը գտնէ ֆլաֆ ընելով եւ անաստուածութիւնը՝ Ռընան կարդալով : Յետոյ պատերազմ է : Վերտէօնի մէջ, քիչ կը մնայ որ երկու ոտքերը կորսնցնէ եւ վերջնապէս կը դառնայ խաղաղապաշտ : Գերի, ազատ արձակուած, ջերմ հիացող մը Անրի Պարպիւսի եւ Փօլ Վայան - Քութիւրիէի, նմաչ իր սերունդի շատերուն, պատերազմի ատելութենէն պիտի անցնի համայնավարութեան Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան մղումով :

Կ'արձանագրուի Առաքի տասներորդ մասնաճիւղին, վասնզի այս գաւառացին իր ասպարէզը պիտի անցընէ Փարիզ եւ կ'աշխատի Գ. Միջազգայինի անդամակցութեան համար : Կը դառնայ քարտուղար իր մասնաճիւղին եւ թեկնածու Մարսէլ Քաշէնի ցաւկին վրայ, շարունակելով միշտ փաթիսիէ մնալ : Բայց իր հռետորութիւնը, ջերմ, կրքոտ ուշադրութիւն հրաւիրած է իր վրայ : Կը զրկուի Պոպինեիի կուսակցութեան կեդր. դպրոցը : Յետոյ, 1926ին, մասնակի ընտրութիւն մը զինքը համբաւի կը հասցնէ : Արդարեւ, կատաղի պայքարէ մը ետք, կը յաղթէ Փօլ Ռենոյի ցանկին, պահպանողականներու բարձրացող աստղը եւ հրապարակագիր՝ Հանրի տը Քերիլիսին : Այս անդամ Կեդր. Կոմիտէ կը մտնէ, ուրիշ զեկավարի մը հետ միասին՝ Պընուա Ֆրաշոն : Ուրեմն կը դառնայ արհեստաւոր յեղափոխական : Այդ հանդամանքով, իրեն կը յանձնուի փափուկ պաշտօններ եւ գլխաւորաբար կուսակցութեան հակառազմապաշտ օրկան՝ Լա Քազերնի տնօրէնութիւնը, որ իրեն բանտ պիտի տանի : Այսպէս կ'անցընէ զեկավարի դասընթացքի իր շրջանը : 1928ին է միայն որ Մոսկուա կ'երթայ եւ կը վերադառնայ՝ «ապահով Սթալինի քաղաքական դատողութեան եւ յամառութեան նկատմամբ » :

Ժաք Տիւքլօ, իր կարգին վստահութիւն կը ներշնչէ Միջազգայինի պատասխանատուներուն եւ իրեն կը յանձնուին կարեւոր գործեր : Յաղթելէ ետք, 1928ին, Լէոն Պլումի, Կոմինտէրնը կը ներկայացընէ սպանական համայնավար կուսակցութեան մօտ, որ խորհուրդներու կը կարօտի, ապա Պերլինի մէջ, կը գործակցի Նախկին Ռազմիկներու Միջազգայինի Բիւրոյին :

Այս արկածախնդիր կեանքը զինքը վերջնապէս կը վարժեցնէ դաղտնի գործունէութեան : Ֆրանսա կը վերադառնայ 1931ին Քաղաքական Բիւրօ մտնելու համար եւ դառնալու Թորէզի աջ բազուկը : Պարտուած, 1932ին, Մարսէլ Տէայի կողմէ (այն ատեն դեռ ընկերվարական), վրէժը կը լուծէ 1936ին, ընտրուելով այն արուարձանին մէջ, որ իր բերդը պիտի դառնայ՝ Մոնթրէօյ : Այլեւս ընդունուած լիտըր կուսակցութեան, երեսփոխանական ժողովի փոխ - նախագահ, կը սկսի ծաղկիլ իր հանրային նոր կեանքին մէջ : Ի ծնէ խորհրդարանական, վտանգաւոր տրիբուն, փորձագէտ բանակցող, հակառազմապաշտը կը վերագտնէ եռագոյնը եւ մեծ նախնիքները, յեղափոխականը ի զուր կը փորձէ համոզել Լէոն Պլումը որ, փրկելու համար Ժողովրդական Ճակատը, համայնավար մասնակցութիւն պէտք է կառավարութեան :

Յետոյ, կրկին պատերազմն է, որ կը յաջորդէ գերման - խորհրդային դաշինքին : Իրեչ պէս կատաղի հակաֆաշիստի մը համար, դասը ծանր է : Վնաս չունի, կը համակերպի եւ Պընուա Ֆրաշոնի հետ, պիտի զեկավարէ համայնավար կուսակցութիւնը ամբողջ պատերազմի ընթաքին, թաքստոցէ թաքստոց : Անկասկած իր բաժինն ունի սկիզբի սխալներուն մէջ, ինչպէս յետագային գրաւողին դէմ պայքարի յաջողութիւններուն :

Ազատագրումին, Ժաք Տիւքլօ կրկին փոխ - նախագահ է Ազգ. Ժողովին : Բայց շուտով, ուրիշ փորձանքներու պիտի ենթարկուի : 1947ին, Լեհաստանի մէջ, ինք է որ կը լսէ բուռն ամբաստանագիրը, զոր Ճիլաս, Ժտանով եւ ուրիշներ կ'արտասանեն Ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան դէմ, որ փոխանակ նուիրուելու ամերիկեան աշխարհակալութեան դէմ պայքարին, աշխատած է կառավարութեան կուսակցութիւն ըլլալ :

Վրէժ կը լուծէ Եուկոսլաւներէն 1949 - ին, իր կարգին ամբաստանելով զիրենք :

1950ին, Թորէզի հիւանդութեան եւ Խորհ. Միութիւն մնալուն ընթացքին, Ժ. Տիւքլօ կ'ապահովէ բարդ եւ դժբախտ փոխանցման շրջան մը : 1952 Մայիս 28-ին, Զօր. Ռիճուէյի Փարիզ այցելութեան դէմ ցոյցի մը ընթացքին, կը ձերբակալուի, տարօրինակ պայմաններու մէջ, որ շփոթութեան կը մատնեն կառավարութիւնը :

Ե. Հանրապետութեան հետ, Տիւքլօ Ծերակոյտ կը մտնէ, եթէ տակաւին ընդհ. քարտուղար չէր, տեղը տալով նոր սերունդին, կը մնայ Քաղաքական Բիւրոյին մէջ, որու ամենահին անդամը դարձած է եւ կը պահէ բանբերի իր դերը : Եթէ, ինչպէս ամբողջ Ֆրանս. Համայնավար կուսակցութիւնը, դժուարութիւն ունի ապասթալինանալու, խաղաղ ճամբան կը բռնէ դէպի ընկերվարութիւն եւ չընդդիմանար Չեխոսլովաքիոյ Խորհ. միջամտութեան դատապարտութեան : Իրեն պէս «հաւատարիմի» մը համար, ապացոյց է որ ժամանակները փոխուած են : Զարմանալի ոչ մէկ բան կայ, որովհետեւ այս նրբամիտ եւ խորամանկ զեկավարը եւ երբ հարկաւոր է անողոք, ամէն բանէ առաջ իր կուսակցութեան հանդէպ հաւատարմութեան մարդն է, որուն կեանքը խառնուած է կուսակցութեան :

Թ. Ա. Թ.

(Այս երեք յաջորդական թեկնածուներու յօդուածները քաղուած են «Լը Մոնտէն») :

ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ

ՈՂՋՈՅՆ

Մանուկ էիր եւ չըգիտցար՝
Թէ ի՞նչպէս որբ մընացիր դուն,
Ի՞նչպէս անտուն մընացիր դուն,
Էակներու հետ տարեկից,
Եւ բախտակից եւ կարեկից՝
Քարին վրան պառկեցար դուն :

Ցուրտ էր սաստիկ,
Եղբայրըդ քու գրկեցիր դուն,
Ան՝ քեզ, դուն՝ զինք
Տաքցընելու յոյսով անհուն,
Բայց զայն մեռա՛ծ,
Բայց զայն մեռա՛ծ,
Բայց զայն մեռա՛ծ,
Գրտար առտուն :

Սանդուղն ելար օտար յարկին,
Միջեւ խուժին, միջեւ դուժին,
Մրտքով՝ պայծառ, սրտով՝ ազնիւ,
Դեռ պատանի,
Դեռ պատանի,
Դեռ պատանի,
Խրտիրն անա՛րգ իմացար դուն :

Մրրրիկին մէջ երկրասասան՝
Ապրեցար դուն
Մարդոց միջեւ բարի, խոնարհ,
Եւ մարդոց դէմ՝ բի՛րտ մարդասպան :
Հացըդ կերար դուն՝ դառնահա՛մ
Ճամբաներուն վրան տրղմուտ :

Օրերըդ քու յօշոտեցին,
Քու ապագադ յօշոտեցին,
Կեանքըդ ամբողջ յօշոտեցին,
Սիրելեաց՝ զարդ,
Ազգիդ՝ ճրագ,
Խոստումնալի՛ց,
Խոստումնալի՛ց,
Խոստումնալի՛ց երիտասարդ :

Բայց վիրաւոր, արիւնաքամ
Արտասուաթոր, ներողամիտ,
Դարձեալ ոտքի՛ կանգնեցար դուն,
Սուրը հընո՛ց նետեցիր դուն,
Սուրն՝ որ տրւաւ մա՛րդը մարդուն :

Զքեզ կանչեց ձայն մը բարի,
Զեռք մը օրհնող տարաւ հեռո՛ւն.
Սուրին փոխան՝ գրի՛չդ առիր,
Լուսաճաճանչ, հրզօրագոյն.
Պաշտպանեցիր բարի՛ն միայն,
Տապալեցիր վիշա՛պը վատ,
Կրռիւին մէջ հրահոսան :

Զիւնը կ'իջնէ գլխուդ հիմա,
Ինչպէս վրա՛ն բարձրը սարին :
Քեզ կ'ողջունէ
Մրրրիկէն ետք՝ սերո՛ւնդը նոր,
Ծաղիկներո՛վ,
Ծաղիկներո՛վ,
Ծաղիկներո՛վ գարնանային :

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

Քալէիտոսկոփ Արուեստասէրի մը Օրագրէն

ՓԻՐՈՍՄԱՆԱՇՎԻԼԻ , ՊՕՌՈՏԻՆ ՔԱՌԵԱԿԸ, ՍՎԻԱԹՈՍԼԱՒ ՌԻԽԹԷՐ, ՌՈՊԻ – ՐԻՆ ՆԱՄԱԿ, ՊԷՆԵՏԷԹԻ ՄԻՒԶԷԱՆՃԷԼԻ, ՄԱՒՌԻՍ ԷՐՆՍԹ, ԷՏՈՒԱՐՏ ՄԻՒՆՉ ԵՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ , ԱՐԹԻՒՐ ՄԻԼԼԷՐ, ՀԷՐՊԸՐԹ ՄԱՐՔՒԻՍ , ՓԻԹԸՐ ՓԻՅՐՍ, ՊԵՐԹՈԼԹ ՊՐԵԽԹ, ՎԻՀԷԼՄ ՔԷՄՓՖ, ՏԻԵԶԵՐՔԻ ԲՆԱՇՐՋՈՒ– ՄԸ ԵՒ ՄԵՆՔ, ՄՕՐՍ ԵՐԿՏՈՂ, ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏ ԵՐԱՋ ՄԸ, ՊՈՀԱՒԻԶԻ ՄԵԾՈՒ – ԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ, ՄԻՍՍԱ ՍՕԼԵՄՆԻՍ

Ա.

1 Ապրիլ, 1969

Զարդանկարչութեան Արուեստից Թան–
պարանը, կը ներկայացնէ եղանակին հե–
տաքրքրական ցուցահանդէսներէն մին
նուիրուած վրացի նկարիչ Հիքօ Փիրոս –
մանաշվիլիի: Մաերիմներուն համար՝
Փիրոսմանի:

Առաջին անգամն է որ կը տեսնենք իր
գործերը: Բայց՝ ուրախութեան ցուցադրուած–
ներէն մօտաւորապէս քսանը կը կարծեմ
բաւ են առաջին ակնարկով իսկ հնքնքելու
ինքը՝ ինքնատիպ մեծ նկարիչ:

Հարուստ է ծներ՝ ապրիլ եւ մեռնելու
համար որը ու աղքատ: Աւանդական չուն–
չով երգեր է իր ժողովուրդին հոգին:
Պարը, սէրը, դիմին, դիւղացին, քաղքե–
նին, գրօսանքն ու աշխատանքը: Մեզմ –
մաղձոտ թեւերու վրայ, բայց լակոնա –
կան եւ ուժգին: Իր ոճով: Վառ գոյ –
ներ, գրեթէ միշտ սեւին ընկերացող,
հնչող գիծեր, ջերմ հողի, առոյգ ու հա–
ւատարակչուած կառոյց: Նաեւ ինքնու–
րոյն տարածութեան հասկացողութիւն մը
որ կը ստեղծէ ներքնակողմ ենթադրել
առւող համոզիչ մթնոլորտ: Սրամիտ
հեղնանք, առանց խոցելի դարձնելու:
Հոյակապ ճերմակներ:

Կը մօտենայ Տուանիէ – Ռուսսոյի ար –
ուեստին: Ա՛յս մէկն ալ «պարզամտա –
պաշտ» բսե՞մ գոլորոյին կրնայ պատկա –
նել: Պարզամիտը հայերէնով լեցուն չէ
սակայն այն բարեշնորհ խորհուրդով որ –
քան «նաիֆ»ը՝ գուտ նկարչական գեանի
վրայ: Լաւ է կազմակերպուած ցուցա –
հանդէսը: Ամէն տեսակէտով:

Զարմանալի չէ՞ որ այսպիսի յապա –
գումով կը ներկայացնեն վերին իշխանու–
թիւնները գինքը արեւմտեան աշխարհին:

Հարկ է անպայման մեռնիլ կարծես ըն–
դունելի կամ առանձնաշնորհեալ ըլլալու
համար: Եւ սպասել: Ո՛չ միշտ: Ու վար–
ձատրութիւնն ալ ըսել չէ թէ բախան է
միայն արժանաւորին:

Բայց միշտ ու ամէն կողմ տարօրինակ
յիմար գիրքաւորում մը նախ, նորօրինակ
արուեստի դործին հանդէպ:

Վերապահութեամբ խառն վախ մը՝
մինչեւ իսկ եթէ բոլորովին անհատակա –
ցողութեան կամ անհոգութեան արդիւնք
չըլլայ:

Եւ կամ՝ անցնող հովիկը փոթորիկ յա–
ռաջ կը բերէ: Ոմանց մտքերուն մէջ:
Երբ տերեւ մ՛իսկ չի չարժիր: Ու խըղ –
ճամիտ արհեստաւորը՝ հանճարեղ ար –
ուեստագէտ կը նկատուի: Փիրոսմանիէն
հեռացանք:

Բայց հարկ է ընդունիլ թէ ինքնատիպ
արուեստագէտը, չունի յաճախ ճչդրիտ
դիտութիւններ հետախուզողին զօրեղ
դիրքն ու հոդեվիճակը, որովհետեւ մա –
սամբ եւ բաղդատաբար անորոշ է իր դիր–
քը ընկերութեան մէջ: Ու հոդ կը տեսնեմ
թէ ձեւը չէ ընկերութեան խնդրոյ առար–
կայ: Այլէն ձախէն, յոռի չըլլանակի մը
կեդրոնը կուպանք ողջագուրուիլ երբեմն,
յանուն նոյն ազատութեան, նոյն ճշմար–
տութիւններուն, նոյն բառերով, նոյն
մաղթանքներով՝ չմոռնալ բանտարկելով
դիրար կողմնակալ ու կաղապարեալ դնա –
հատումներով: Իշնո՞ւ: Որովհետեւ չա–
հադիտութիւնը նւութական ըլլալէ առաջ
մտային խաղ մըն է նախ, որուն մասնա–
կից եղողը աչքը ձախէն չի կրնար զատո –
րոշել: Նման այն պարմանուհիին որ
արեւոտ օդով՝ չուրջպար բռնած բոլորա–
ձեւ աւազանի մը եզրին՝ աչքը, ջուրին՝
ինքզինքը հետզհետէ աղտուրցած կը տես–
նէ թաց հայելիին մէջ: Մտահոգութիւնը
որ նախ պարն էր՝ ջուրին անցած է:

Յուցահանդէսէն որքա՞ն հեռացեր եմ:
Համոզումս ալ աւելցնեմ: Միացեալ Նա–
հանգներ եւ Խորհրդային Միութիւն՝
կարծուածէն չատ աւելի մօտիկ իրարու
կարգ մը գետիններու վրայ՝ վերջին
տասնամեակներու ընթացքին չեն պար –
զեւած նկարչութեան մեծ արուեստա –
դէտներ: Ու ինչ որ կը ներկայացնեն
պաշտօնական ցուցահանդէսներու միջո –
ցով, նորօրինակ իրաւ արուեստի տեղ –
ծագործութիւն ըլլալէ չատ հեռու է: Եւ
չունիմ նախընտրութիւն նկարչականին
նկատմամբ երկուքին միջեւ: Ծայրայեղ
հակադարձ դուդուրթիւններով իրար կ՛ար–
ժէն: Նոյնը չէ՛ պարզական քանդակա –
գործութեան եւ փորագրութեան համար:
Ուստի ունի՞ն եթէ այսպիսի փիրոսմա –
նիներ՝ անկիւնը ողջ առողջ՝ առանց ստո–
րակայական բարդոյթի ու սպասումի կր–
նան փառաւորել: Կարեւորը՝ կա՞ն արդ–
եօք այս որակով հայ նկարիչներ՝ չու –
քին: Կը խորհիմ Քոչարին: Որքան կը
փափաքիմ երթալ մօտը տեսնելու՝ հին ու
նոր գործերը իր: Գիտեմ՝ անիրականալի
չէ՛ մաղթանք:

×

Փարիզ չի դիտեր արժեւորել իր անը–
մանդիրքը իբր արուեստի կեդրոն: Եւ
կամ՝ թատերասէր, ընթերցասէր՝ երա –
ժըշտասէր չէ:

Պօրտոին քառեակին առաջին ելոյթն է
այս մայրաքաղաքին մէջ: Տուպինոքի,
Զէպալին, Պէրլինգքի, Ալեքսանտրով:

Գէթ այս վերջին անունը՝ իբրեւ կամ
սխալ՝ Ալեքսանեան դրուած ըլլար ծա –
նուցումներուն վրայ, հաւանարար երկու
երեք հարիւր Հայեր կը վազէին անս –
նելու իրենց հերոսը, ու սրահը գիչ մը
աւելի կը լեցուէր: Զորս մենակատար ո–
րոնք քսան տարիներու ամենօրեայ աչ –
խատութեամբ՝ հասեր են զարհուրելի
դործակցութեան մը, ընդլուծուելով նոյն
համոզիչ մեկնաբանութիւններու ոլորտին
մէջ: Ճանչցած լարային քառեակներէն՝
Պուլկար, Լէօվենկիէթ, Հունգար եւ Ամա–
ուտ՝ եւս ունին այս բարձրորակ կա –
տարումը՝ բայց կը տարուիմ խորհելու
թէ Ռուսերը գիտեն երգել աւելի յուզիչ
չեշտով՝ միանգամայն երգահանին հաւա–
տարիմ մնալով: Յայտագիրը՝ Շոսթա –
գովիչ, Ռաւէլ, Մոցարթ:

Կը ճանչնամ մէկ Մոցարթ զոր կը պաշ–
տեմ: Երկու Ռաւէլ՝ կը սիրեմ երկուքն
ալ: Ու երեք Շոսթագովիչ որոնցմէ միոյն
միայն սերտօրէն կապուած եմ: Պճնուտ,
թեթեւ, կատակախօս Շոսթագովիչէն է
ան: Պճնուտ որ կ՛ըսեմ, անոգ չէ՛· ա՛յլ
առոյգ կառոյցին մէջ, խանդավառող,
յուսադրող, ներքին խռովքդ մարակող,
սեղմ կաղապարով մը ներկայացող յօրի–
նողը: Ան որ կը տանի, կը քշէ ձեզ իրեն
հետ եւ լուրջ մտածումներ կը յարտնէ
սրամիտ քմծիծաղ մը դէմքին:

Միւս եղբայրները՝ նուազ համակրելի՝
կարծես չեն մասնակցած այս լա մաժէօր
երկրորդ քառանուագին յղացման: Առա–
ւելաբար սիրած եղբօրս գործն է ան, ու
չի ծանծաղիր մեղեդիին գնացքը: Գուցէ
գիչ մը երկար երկրորդ մասին մէջ· եօթը
ութ վայրկեաններ կարելի է դեղջել · այդ
կրկնութիւնները չունենալով Շուպէրթի
անվերջանալի բայց երկնային քաղցրեր–
դութիւններուն ներգործական ազդեցու –
թիւնը:

Ռաւէլի փա մաժէօր քառանուագը ուղ–
ղակի փխող ակէն կուգայ: Պարզ, հո –
սուն, զգլխիչ իր դնարերգակ եւեւչներուն
մէջ: Դասական գործ, բայց ինչ նուրբ
զգայնութիւն նորօրինակ: Ու իրապէս
բախտաւոր կը զգամ ինքզինքս: Որովհե–
տեւ Մոցարթի նախասիրած քառանուա –
գը է որ ընտրած են: Տասնեւհինգերոր–
դը՝ Ռէ մինէօր: Այնպիսի չեշտեր, այն –
պիսի ցաւ, այնպիսի ալեծուփ ծովեր ու
վշտագին լոյսեր կը գտնեմ հոն, որ ինձ
կը թուի թէ՝ կատարեալ վերացական
երաժշտութիւն մը գոյութիւն կրնայ ու –
նենալ եթէ՝ բառերով բոլորովին անգա –
ցարելի՝ այս երաժշտութիւնն իսկ է
Մոցարթի:

Կ՛ըսուի թէ ան գրի առած է այս իր գը–
լուխ գործոցը միայն մէկ գիշերուան մէջ:
Ոչ մէկ աւելորդ նօթ՝ բայց ի՛նչ գիչեր
հովուերգութեան: Ու պօրտոին քառա –
կը կը վերստեղծէ զայն հոս այս գիչեր:

×

3 Ապրիլ

Ամենօրեայ քննութիւն ըլլալէ հեռու է,
լսելու երթալ Պախի Փրելիւտ եւ ֆիւկ –
րը: Ամրողջութիւնը. նախ ունինք առա–
ջին հատորը: Մօտ երեք հազարով եկող
ենք Սալ Փլեյէլ՝ որ վերածուեր է մայր
տաճարի:

Սվիաթոսլաւ Ռիխթէր՝ պղնուարագ
պիտի ըսեմ, կ՛ընծայէ մեզի այս կարե –
լութիւնը՝ յանձն առնելով վտանգ մը,
որուն անուանի մեծերը չեն ուզեր
ենթարկուիլ: Ան որ պիտի նշանակու –
թիւնը Պախի այդ գործին երաժշտու –
թեան պատմութեան նկատմամբ, ու գա–
նակին յատկապէս՝ հոս է, այս գիչեր:

Ռիխթէրի մասին գործածուած են պ –
եցուցիչ բոլոր փաղանուններն: Իրական
մինչեւ անիրաւը: Ունի մոլեռանդ պաշ–
պաններ ու աննեղող քննադատներ: Չեմ
պատկանիր այդ երկու խմբակիներուն: Ա–
ռանց վիճելու կ՛ընդունիմ կամ ոչ, հա –
կընդ չանալով սակայն: Համոզմունք
են խնդրոյ առարկայ ու էական բնոյթ ու–
նեցող · կարելի է՞ վիճիլ կրօնքի մասին:
Գրկաբաց կ՛ընդունիմ սակայն գինքը այս
գիչեր: Այսպէս պիտի ուզէի նուագել:

Ամենամեծ Ռիխթէրն է, ներչնչուած ու
խորհրդաւոր հոգեան: Համոզումները իր
երաժշտական՝ պատչաճեցուցած է Պ–
Պախի խորհուրդին թէ իր նուագելու ո –
ճին՝ զոր մտերմօրէն կը պարտադրէ,
ստեղծած թեչադրիչ մթնոլորտին մէջ,
որպէս իր համակցողութեանը յատ –
կար:

Տղայական պարզունակութեամբ կը մօ–
տենայ ստեղնաչարին: Ամրողջովին կը
յանձնուի սկիզբէն՝ համեստ, անկեղծ,
ինքնամոռաց:

Անչուչտ ունի տասը մատ: Տասը
ձայն: Ու տասը գոյն: Նոյնքան հնչա –
կանութիւններով հարուստ: Հարկ է սա–
կայն աւելցնել այս գիչեր՝ բազմաթիւ
գլուխներ եւ սիրտեր, իրարու պայմանա–
ւորուած:

Չեմ ըսեր աննման ձեռքեր: Կան երեք
չորս կատարեալներ աչխարհի վրայ սա–
պահուս ստեղնաչարին նկատմամբ՝ ինչ –
պէս Հորովից, Կիլէլս, Միքելանճելի կամ
կէզա Անտա բայց ունի՞ն արդեօք Պախի
գործերուն մէջ, այս կերպնկալ ու խոր –
հրդաւոր նուագը:

Արդէն արձանագործի մը ձեռքերուն ա–
նալի կը նմանին Ռիխթէրի ձեռքերը քան
դչնչնակահարի: Նախընտրութեան հարց
չկայ· այլ կարգ մը ստեղծագործութիւն–
ներու վերստեղծման առթիւ, մէկուն կամ
միւսին ճառագայթարձակ փառապան
մեծութիւնը:

Անտարակոյս հոս այս գիչեր Սվիա–
թոսլաւ Ռիխթէր միակն է աչխարհի վը –
րայ, Պախին իսկ զարմացնող, որուն մա–
քէն չէր կրնար անցնիլ համերգի մը ընթ –
թացքին տալ իր փրելիւտ եւ ֆիւկերը,
հովուերգութեան: Ու պօրտոին քառա –
կը կը վերստեղծէ զայն հոս այս գիչեր:

×

3 Ապրիլ

Ամենօրեայ քննութիւն ըլլալէ հեռու է,
լսելու երթալ Պախի Փրելիւտ եւ ֆիւկ –
րը: Ամրողջութիւնը. նախ ունինք առա–
ջին հատորը: Մօտ երեք հազարով եկող
ենք Սալ Փլեյէլ՝ որ վերածուեր է մայր
տաճարի:

Սվիաթոսլաւ Ռիխթէր՝ պղնուարագ
պիտի ըսեմ, կ՛ընծայէ մեզի այս կարե –
լութիւնը՝ յանձն առնելով վտանգ մը,
որուն անուանի մեծերը չեն ուզեր
ենթարկուիլ: Ան որ պիտի նշանակու –
թիւնը Պախի այդ գործին երաժշտու –
թեան պատմութեան նկատմամբ, ու գա–
նակին յատկապէս՝ հոս է, այս գիչեր:

Ռիխթէրի մասին գործածուած են պ –
եցուցիչ բոլոր փաղանուններն: Իրական
մինչեւ անիրաւը: Ունի մոլեռանդ պաշ–
պաններ ու աննեղող քննադատներ: Չեմ
պատկանիր այդ երկու խմբակիներուն: Ա–
ռանց վիճելու կ՛ընդունիմ կամ ոչ, հա –
կընդ չանալով սակայն: Համոզմունք
են խնդրոյ առարկայ ու էական բնոյթ ու–
նեցող · կարելի է՞ վիճիլ կրօնքի մասին:
Գրկաբաց կ՛ընդունիմ սակայն գինքը այս
գիչեր: Այսպէս պիտի ուզէի նուագել:

Ամենամեծ Ռիխթէրն է, ներչնչուած ու
խորհրդաւոր հոգեան: Համոզումները իր
երաժշտական՝ պատչաճեցուցած է Պ–
Պախի խորհուրդին թէ իր նուագելու ո –
ճին՝ զոր մտերմօրէն կը պարտադրէ,
ստեղծած թեչադրիչ մթնոլորտին մէջ,
որպէս իր համակցողութեանը յատ –
կար:

Տղայական պարզունակութեամբ կը մօ–
տենայ ստեղնաչարին: Ամրողջովին կը
յանձնուի սկիզբէն՝ համեստ, անկեղծ,
ինքնամոռաց:

Անչուչտ ունի տասը մատ: Տասը
ձայն: Ու տասը գոյն: Նոյնքան հնչա –
կանութիւններով հարուստ: Հարկ է սա–
կայն աւելցնել այս գիչեր՝ բազմաթիւ
գլուխներ եւ սիրտեր, իրարու պայմանա–
ւորուած:

Չեմ ըսեր աննման ձեռքեր: Կան երեք
չորս կատարեալներ աչխարհի վրայ սա–
պահուս ստեղնաչարին նկատմամբ՝ ինչ –
պէս Հորովից, Կիլէլս, Միքելանճելի կամ
կէզա Անտա բայց ունի՞ն արդեօք Պախի
գործերուն մէջ, այս կերպնկալ ու խոր –
հրդաւոր նուագը:

Արդէն արձանագործի մը ձեռքերուն ա–
նալի կը նմանին Ռիխթէրի ձեռքերը քան
դչնչնակահարի: Նախընտրութեան հարց
չկայ· այլ կարգ մը ստեղծագործութիւն–
ներու վերստեղծման առթիւ, մէկուն կամ
միւսին ճառագայթարձակ փառապան
մեծութիւնը:

Անտարակոյս հոս այս գիչեր Սվիա–
թոսլաւ Ռիխթէր միակն է աչխարհի վը –
րայ, Պախին իսկ զարմացնող, որուն մա–
քէն չէր կրնար անցնիլ համերգի մը ընթ –
թացքին տալ իր փրելիւտ եւ ֆիւկերը,

Սալիհա Հանըմ

կամ

Բանակը Բռնաւորին դէմ

Վէպ Օսմ· ցեղափոխական կեանքէ

— Իմ ծնողացս բնակարանին մէջ չեմ
ուզեր այդ անծանօթը ընդունիլ, ըսած
էր երիտասարդը, որովհետեւ կրնայ վը–
տանգաւոր հետեւանք մը ունենալ ու ա–
նոնց դլուխը փորձանք մը բերել:

Որոչեցին նաեւ որ իրենց ընկերներուն
բան մը չըսեն մինչեւ որ անծանօթին հետ
տեսակցին ու դաղափար կազմեն դործին
լրջութեան մասին:

Մութը կոխելուն պէս՝ Արիֆ պէյ թե–
թեւ ճաչ մը ընելէ ետքը, գնաց Սելանիկ
Օֆէլին առջեւ ժուռ դալու, սպասելով
խորհրդաւոր անծանօթին դուրս ելլելուն:

Հաղիւ թէ քառորդ ժամէ մը ի վեր հոն
էր, երբ անծանօթը երեւցաւ պանդոկին
դրան առջեւ:

Արիֆ խնդոյն անոր մօտեցաւ եւ դըլ –
խարկը հանելով բարեւեց ու ըսաւ·

— «Սատըք»:

Միւսը անմիջապէս ժպտելով բարեւը
փոխանակեց:

— Ո՞ր կողմէն պիտի երթանք, հարցուց
առանց կասկածանքի կամ վարանումի
նչան մը ցոյց տալու:

— Ձախ կողմէն, պատասխանեց երի –
տասարդ յեղափոխականը:

Երբ քիչ մը հեռացան ու կողմնակի
փողոց մը մտան, անծանօթը ըսաւ·

— Երբ տոմսակը առի, չիտակը չատ
դարմացայ որ իմ փափաքս այսքան չուտ
ձեր ականջը հասեր է եւ դուք ալ խոկոյն
ժամադրութեան մը որոչումը տուեր էք:
Բաւական միտքս չարչարեցի որ կարե –
նամ հասկնալ թէ ի՛նչ միջոցով կրցած
էիք լմանալ, բայց չյաջողեցայ: Հիմա
ամէն բան կը բացատրուի սակայն, ձեղ
տեսնելուս պէս ճանչցայ այս առտուան
երկու երիտասարդներէն մին, որոնք
քարափի զարէջրատունը մեր քով նստած
էին: Մենք ձեղ Եւրոպացի կարծելով
ազատ համարձակ խօսեցանք եւ մեզմէ
իմացաք ամէն բան, այնպէս չէ՞···:

— Շատ ճիշդ է ձեր ենթադրութիւնը,
պատասխանեց Արիֆ, բայց ի՞նչպէս կ՛ըս–
ըլայ որ անստորագիր տոմսակի մը վրայ
անմիջապէս առանց կասկածի, կուդաք
մեր քով··· դուցէ ծուղակ մը լարած
են···

Անծանօթը խնդաց·

— Չէ, պատասխանեց, իրաւ է որ ա–
ռաջին անդամ այդպիսի կասկած մը
մտքէս անցաւ, բայց չուտով վանեցի
զայն: Ձեր տոմսակին մէջ այնպիսի ան–
կեղծ չեշտ մը կայ, որ կարելի չէր դէչ
կասկած մը ունենալ··· ներքին ձայն մը
ինծի կ՛ըսէր թէ հայրենասէր բարեկամ –
ներու կողմէ կուդար այդ հրաւէրը: Ա–
կէ զատ, ի՞նչ կ՛ուզէք որ ըլլայ: Եթէ
Համիտի կողմէ պիտի լարուի այդ ծու –
ղակը՝ բնաւ պէտք չկայ, քանի որ ամէն
զօրութիւն ունի գիս իսկոյն ձերբակալել
տալու եւ կրկին Պոլիս վերադարձնելու:

— Սատըք պէյի մասին որոչ տեղեկու–
թիւն ունի՞ք, հարցուց Արիֆ խօսակցու–
թեան նիւթը փոխելու համար:

— Ինչ որ գիտեմ սա է թէ մինչեւ մեկ–
նած օրս Սատըք ողջ էր ու միշտ բան –
տարկուած կը մնար իր գնատանին մէջ,
առանց նոր հարցաքննութեան ենթարկ –
ուելու:

— Ես կը կարծէի որ ինք պիտի ուզէր
նոր հարցաքննութեան ենթարկուիլ՝ խոս–
տովանութիւններ ընելու համար:

— Կը հասկնամ ինչ ըսել կ՛ուզէք, ըսաւ
անծանօթը, խմորեղէնին կ՛ակնարկէք···

— Ի՞նչ խմորեղէնը, հարցուց Արիֆ այդ
խօսքերէն բան մը չկարենալով հասկնալ:

— Այն խմորեղէնը, որուն մէջ թուղթ
մը պահուած էր եւ որ Սատըքի տրուելու
սահմանուած էր, պատասխանեց անծա –
նօթը, բայց դժբախտաբար այդ փորձը
չյաջողեցաւ, ամէն բան երեւան ելաւ···

այս գործին մէջ մասնակից Օսման
պէյն ալ մատ ունէր:

— Վա՛յ, ուրեմն այդ թուղթը Սատըքի
ձեռքը չհասա՞ւ, հարցուց Արիֆ:

— Չէ, պատասխանեց միւսը, որովհե–
տեւ Սատըք եթէ ամէն բան խոստովանի
ալ, այլեւս չի կրնար ազատիլ··· մինչ
միջոցը գայն փախցնելն է:

— Իսկ դուք ի՞նչ պարագաներու տակ
ստիպուեցաք խոյս տալ Եըլտըզէն:

— Այդ ամէնը հիմա պիտի պատմեմ
ձեր ընկերներուն ներկայութեան, ի՞նչ
պէտք այժմ ըսելը, պատասխանեց ան–
ծանօթը:

Արիֆ չսպնեց եւ երկուքը միասին
ճամբանին չարունակեցին բաւական ա–
տեն առանց խօսելու: Ժամադրավայրը
քաղաքին կեդրոնէն հեռու տեղ մըն էր
ու հաղիւ կէս ժամէն հասան:

Սայի եւ Ասլան պէյերը որոնք անհա–
բեր կը սպասէին, սիրալիր ընդունելու–
*թիւն մը ըրին նորեկին: Մէկ քանի քա

«ԲԱՖՖԻ» ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Թիւով եւ որակով պատուարեր եղած է հայերէն տարեգիրքերու եւ տարեցոյց – ներու հրատարակութիւնը մեր իրակա – նութեան մասնաւորաբար արեւմտահայ հատուածին մէջ : Երբեմնի հայկական Ոսկեդար (խօսքը կը վերաբերի այն շրջանին, երբ Պոլիս իբրեւ բերումով հայ մտքի լուսաւոր կեդրոն մըն էր) եւ յետա – գային արտասահմանի զրեթէ բոլոր դա – դուներուն մէջ ու առաւելաբար անխոնջ մշակներու օրինակելի ջանասիրութեամբ հրապարակուեցան զանազան տարեկիր – քեր՝ այլազան բովանդակութեամբ : Այ – սպէս չահեկան պիտի ըլլար փորձը հա – մայնապահերի մը ձեռով ներկայացնելու հայերէն տարեգիրքերու անցեալը, ան – ցեալ, քննական – վերլուծական տարա – ոով : Արդարեւ, դեռ ուսումնասիրելի եւ վերլուծելի բնագաւառ կը մնայ հայե – րէն տարեգիրքը , որուն զեղեցիկ նուա – ճումներէն պէտք է նկատել, անկասկած, Դանիէլ Վարուժանի եւ Ց . ճ . Սիրունիի միացեալ խմբագրութեամբ 1914ին հրա – տարակուած «Նաւասարդ» զրական եւ գեղարուեստական տարեգիրքը, չուրջ 350 էջ, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդա – կութեամբ, Ս . Փրկիչ Ազգ . Հիւանդանո – ցի «Ընդարձակ տարեցոյց»ը իր հին (Ա . հատորը 1900ին) եւ նոր (Ա . թիւը 1923) շրջաններով , Ս . Վրացեանի խմբագրու – թեամբ լոյս տեսած «Հայրենիք» տարե – գիրքը – ոճնացոյցները, Պոսթըն (Ա . տա – րի 1943), «Համազգային» տարեգիրքե – րը, Պէյրութ (Ա . տարի 1936), «Ցունա – հայ տարեգիրք»ը, Ալէնք (Ա . տարի 1927), եւ դեռ ուրիշներ զանազան դա – դուածներու մէջ :

Իրենց ինքնատիպ ու այլապէս հարուստ բովանդակութեամբ ահնառու պիտի մը – նան , անշուշտ, Թէոդիկի « Ամէնուն Տարեցոյց»ի 1907էն մինչեւ 1928 երկա – րող ժամանակաշրջանի թիւերը, որոնք այս ճիւղին մէջ «նոր դպրոցի» մը հիմ – նադիրը հանդիսացան : Արդարեւ, նիւ – թերու ընտրութեան ճաշակ եւ ներկայաց – ման դասական ձեւ, զրական, իմացական եւ այլ բնոյթի էջերու զուգորդում մէկ հատորի մէջ, հայ կեանքը զրեթէ լման երեսով ներկայացնելու ձգտում եւայլն , նոր բովանդակութիւն եւ նոր չունչ մու – ծեցին տարեգիրքի սեռին մէջ՝ հայ իրա – կանութենէն ներս :

Հայ տարեգիրքերու բնագաւառէն ներս արձանագրուած մեծ նուաճում մըն է , անկասկած , 1954էն ցայսօր կանոնաւոր կերպով զրեթէ ամէն տարի հրապարակ եղած «Ամէնուն տարեգիրք»ը, որուն հե – դինակը՝ Կարօ Գէորգեան, հիմնակէտ ունենալով հանդերձ Թէոդիկի կարգ մը սկզբունքները եւ առաջադրութիւնները այս սեռին մէջ, յայդնեցաւ արդի ժամա – նակներու թարմ չունչն ու տարեգիրքերու պատրաստութեան ներկայ թեմբիթը հա – մադրել եւ զուգորդել իր աշխատանքին մէջ եւ հանրութեան հրամցնել բացառիկ բովանդակութեամբ 14 զեղատիպ հա – տորներ : Ասկէ նաեւ գործին վայելած աննախընթաց ժողովրդականութիւնը :

Տարեգիրքերու «ընտանիքին» վրայ կ'աւելնայ նաեւ այս մէկը՝ Բաֆֆի տա – րեգիրքը, որուն Ա . հատորը (1969) զեռ նոր ստացանք Թեհրանէն :

Հայ լրագրական ասպարէզին եւ հան – րային կեանքին մէջ ծանօթ անուն մըն է նորաստեղծ տարեգիրքին հեղինակը՝ Տա – ճատ Պօղոսեան : Ժամանակ մը եղած է խմբագիրներէն մէկը պարսկահայ հան – րածանօթ մեկ օրաթերթին Ալիքի, վա – րած է խմբագրական պաշտօններ կարգ մը այլ թերթերու մէջ, նախաձեռնած է « Արաքս » մանկա – պատանեկան մատե – նաշարին , որուն չորքին ցարդ լոյս տե – սած են, դունատիպ եւ պատկերազարդ , եօթը մանկական դրքոյկներ՝ առաւելա – բար հայ մանկապիրներէն եւ, վերջապէս , տարիներէ ի վեր կանոնաւոր յարատե – ւութեամբ հրապարակ կը հանէ Բաֆֆիի պատի եւ զրական օրացոյցները՝ բաւա – կան ճոխ բովանդակութեամբ :

Աշխատանքի ձիրն ու ճաշակը զոյգ կ'ընթանան հանրութեան ներկայացուած ներկայ հատորին մէջ : Հրատարակու – թիւնը , արդարեւ, զեղատիպ է . խնամ – ուած տպագրութիւն, ընտիր թուղթ, հա – րիւրաւոր նկարներ, նիւթերու այլազա – նութիւն եւ հաճելի ու մտածուած դասա – ւորութիւն: Այս է ահա առաջին տպաւո – րութիւնը, զոր կը տանանք թերթելով Բաֆֆիի տարեգիրքին չուրջ վեց հարիւր մեծադիր էջերը :

Հաճելի է հաստատել, որ հատորին զե – րական բաժնին արձակ եւ չափածոյ զե – րը – նաեւ անցեալով Ատրպատականը չաղաս – ուած է մեր պատմութեան բազմաթիւ ե – րեսներուն հետ, Ատրպատզդի եւ Վաղար – շակի օրերէն մինչեւ հայ ազատագրական պայքարի նորագոյն շրջանը՝ Ժ . դարու վերջերէն մինչեւ Ի . դարու առաջին տաս – նամեակները : Այսպէս է, որ մեր աչքին առջեւ կը պարզուի շրջանի մը Հայու – թեան անցեալն ու ներկան մանրամասն դիծերով եւ ժամանակագրական կարգով :

Տարեգիրքերու կամ հանդէսներու, ինչ – պէս նաեւ առանձին գիրքերու մէջ զա – ղութներու անցեալի ու ներկայի մասին հրապարակուած նիւթերն ու ուսումնա – սիրական էջերը , անտարակոյս , պիտի ծառայեն իրենց առաջնակարգ պատ – մաբաններուն համար՝ զրելու մեր զա – ղութներուն լրիւ եւ ամբողջական պատ – մութիւնը, որպէս լրացուցիչ , ամբող – ջացուցիչ երեսը Հայոց ընդհանուր պատ – մութեան :

Այս իմաստով ու ուղղութեամբ կա – տարուած ամէն աշխատանք կը զտնայ գնահատելի եւ չնորհաւորելի :

Մեր ակնկալութիւնն է, որ յաջորդ հա – տորներուն մէջ ներկայացուին Պարսկահայ զաղութին միւս երկու թեմերը , ինչպէս նաեւ այլ երկիրներու մէջ հաստատուած հայ համայնքներու ազգային, կրթական եւ մշակութային կեանքը՝ կարելի ման – րամասնութիւններով եւ վիճակագրու – թիւններով :

Տարեգիրքին չահեկան բաժիններէն է նաեւ 1968ի հայ կեանքին — Սփիւռք եւ Հայաստան — նուիրուած Դ . զլուխը , ա – ւելի քան 180 էջ : Համայնապատկերի մը ձեւով հոս ներկայացուած են մեր ազգա – յին կեանքին զլխաւոր իրազարձութիւն – ները անցնող տարեշրջանի ընթացքին՝ զոյզ Ամերիկաներէն մինչեւ Մերձաւոր Արեւելք եւ Հայաստան: Եթէ այս բաժ – նին վրայ աւելցնենք նոյնպէս այլ զլուխ – ներու տակ ներկայացուած այն նիւթերը, որոնք կը հպին մեր ազգային ներկայ կեանքին, ինչպէս , օրինակ, յոբելենական զարազարձներ եւ տարեզարձներ արուես – տագէտներու եւ վաստակաւոր զործիչնե – րու (Կոմիտաս վրդ . , Յովհ . Թումանեան , Եր . Օտեան , Միքայէլ Նալբանդեան , Պետրոս Ադամեան , Արամ Մանուկեան , Ռոստոմ , Եփրեմ , Ներսէս Արք . Մելիք Թանգեան , Վ . Համբարձումեան եւ ու – րիշներ) , երեւանի Համալսարանի 2750– ամեակին նուիրուած առանձին բաժինը եւայլն , մենք կ'ունենանք 1968 – 69 տա – րեշրջանի մեր ազգային եռուն կեանքին մէկ զեղեցիկ եւ մխիթարական համայ – նապատկերը՝ զրեթէ լրիւ եւ ամբողջա – կան ձեւով :

Մահազրական , իրանահայ զէմքերու , երիտասարդական բաժիններ եւ ոճնացոյցկ'ամ – բողջացնեն այս չահեկան տարեգիրքին բովանդակութիւնը :

Բաֆֆի տարեգիրքը իր առաջին իսկ հատորով պատուարեր տեղ մը կը զրաւէ հայ տարեգիրքերու բնագաւառէն ներս :

Ժ . ՄԻՐԻՃԵԱՆ

նոյն կէտոյթով չնչող երեք հազար հիա – ցիկ ուխտաւոյնացի ներկայութեան :

Ի՞նչ վիճակի կառոյց , այդ սուրբ խորշդածութիւններուն մէջ : Սեզմ կա – զապար բայց ոչ ակադեմական : Միշտ արդի : Երազկոտ թէ հոսուն նախեր – զանքներ՝ որոնք կը պսակուին լուսաշող փիւկերով :

Մերթ ընդ մերթ Գալուստն, զաչնակ ու երգեհոնի հնչականութիւններով երփնե – րանդ : Ճանցաւոր հետաքրքրութեամբ մը լարուած , առանց որ ինքզինքիդ կարենաս աւարտել , թերի կեդրոնացու – ով կը լսես առաջինը՝ տօ մաժէօրը : Բայց զուռները հեզհեզակ բացուիլ կը պսակն անահանելիին վրայ, Տօ Մինէօրէն պսակալ : Երկնային եղ մի պէմոլ մինէօրէն յետոյ բոլոր նօթերը : Այո՛ կը ծափա – հարենք անվերջ սակայն լռութիւնն է միայն թարգման մեր դիմուզած լուսար – ձի հոդիներուն : Դաչնակ է՞ր մեր լսա – ծը՝ թէ բազմաձայն պատարագ : Ընթաց – քին՝ քանի մը վայրկեաններ խորհեցայ իրեն՝ Գոհարիկ Զաքարոսեանին, որո՛ւն դիչերը պիտի ըլլար այս, առաւելաբար :

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

«ՁԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (480)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ . ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԳՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Քաղաքակրթութեան վիճակին մէջ զոր ջէչ մը Աստուած եւ մեծ մասամբ մարդս կը կազմէ, չահերը կը միանան կ'ամալ – կային եւ կը խառնուին իրական կարծր ժայռ մը կազմելով ուժային օրէնքի մը համեմատ զոր համբերութեամբ կը զըն – նեն քաղաքականութեան այն երկրաբան – ները, որոնք տնտեսագէտ կ'անուանուին : Այս մարդերը որոնք զանազան անուն – ներով կը խմբուէին եւ որոնց ամէնն ալ սակայն կրնան սերտական անունով ընկեր – վարական անուանուիլ, կը նկրտէին ճեղ – քել այս ժայռը եւ անկէ ժայթքեցնել մարդկային բարօրութեան կենդանի ջու – րերը :

Անոնք ամէն բան կը յուդէին , կը զըն – նէին կառափնատի խնդրէն սկսելով մին – չեւ պատերազմի խնդիրը :

Կնոջ իրաւունքը եւ մանկան իրաւունքն ալ կ'աւելցնէին մարդու իրաւունքին վը – րայ, զոր Ֆրանսական յեղափոխութիւնը հաստատած էր :

Ընթերցողը թող չզարմանայ թէ զանա – զան պատճառներ մեզ կը ստիպեն սեպա – կան նկատումով երկար բարակ չքննելու այն խնդիրները, զորս ընկերվարականա – ները կը յուդեն :

Բաւական կը սեպենք միայն ցոյց տալ այս խնդիրները :

Եթէ զանց առնենք աշխարհակազմային տեսիլները, երազախոհութիւնը եւ միս – թիքականութիւնը, կրնան երկու զլխա – ւոր խնդրի վերածել այն բոլոր լուծելի խնդիրները, զորս ընկերվարականները կ'առաջադրէին :

Առաջին խնդիրը ·

Հատարակութիւնը արտադրել :

Երկրորդ խնդիրը ·

Հարստութիւնը բաշխել :

Առաջին խնդիրը աշխատութեան խնդի – րը կը պարունակէ :

Երկրորդը՝ վարձքի խնդիրը :

Առաջինին մէջ ուժերու կիրառութեան վրայ է գործը :

Երկրորդին մէջ՝ վայելքներու բաշխու – մին վրայ է գործը :

Ուժերու լաւ կիրառումէն կը հետեւի հատարակային զօրութիւնը :

Վայելքներու լաւ բաշխումէն կը հետե – ւի անհատական երջանկութիւնը :

Լաւ բաշխում ըսելով պէտք է հասկը – նալ ոչ թէ հաւատար, այլ արդար բաշ – խում :

Առաջին հաւատարութիւնն է արդարու – թիւն : Այս երկու իրերուն, այսինքն դուրսը՝ հատարակային զօրութեան եւ ներսը՝ անհատական երջանկութեան մի – ւորութիւնէն կը հետեւի ընկերային բա – րեբաստութիւնը :

Ընկերային բարեբաստութիւնը կը նը – շանակէ մարդու երջանկութիւնը, քաղա – քացիին ազատութիւնը, ազգին մեծու – թիւնը :

Անգլիական այս երկու խնդիրներուն առաջինը կը լուծէ :

Աքանչելապէս կը կազմէ հարստութիւ – նը , այլ ազէկ չի բաշխեր :

Այս լուծումէն որ մէկ կողմէն ամբողջ է, հարկաւորապէս երկու ծայրայեղու – թեան կը հետեւի, ահագին վարթամու – թիւն, ահագին թշուառութիւն : Այս վայելքները ոմանց, բոլոր զրկանքները ուրիշներուն, այսինքն ժողովուրդին, թէեւ առանձնաշնորհումը, բացառութիւ – նը , մենաշաճառը, աւատականութիւնը նոյնիսկ աշխատութենէ կը ծնին : Սխալ է վանդակաւոր կացութիւն որ հատարա – կային զօրութիւնը մասնաւոր թշուառու – թեան վրայ կը կանդնի եւ որ պետու – թեան մեծութիւնը անհատին տառապա – նաց մէջ կ'արմատացնէ :

Թիւր ըմբռնուած մեծութիւն, ուր կը միանան նիւթական բոլոր տարրերը եւ որու մէջ չի մտներ բարոյական որեւէ տարր :

Հատարակավարութիւնը եւ երկրաբաշ – խական օրէնքը կը կարծեն լուծել երկ – րորդ խնդիրը, բայց կը սխալին :

Անոնց բաշխումը արտաբերութիւնը կը սպաննէ : Հաւասար բաժանումը կը ջնջէ մրցումը , հետեւապէս նաեւ աշխատու – թիւնը :

Մասնաճառի մը բաշխումին կը նմանի ասիկա , վասնզի մասնաճառը կը սպաննէ մինչ որ կը բաժնէ :

Անկարելի է ուրեմն այս կարծեցեալ լուծումներուն հաւանիլ : Հարստութիւնը սպաննելը բաշխել ըսել չէ :

Երկու խնդիրները պէտք է որ միատեղ լուծուին լաւ մը լուծուելու համար :

Երկու լուծումները պէտք է որ միա – ւորին եւ կազմեն մէկ լուծում :

Երկու խնդիրներուն եթէ առաջինը մի – այն լուծես, վենետիկին պիտի նմանիս · Անգլիոյ պիտի նմանիս :

ՎԻՒԹՈՐ ՀՒԿՕ

(Շար .)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մերկէր Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Առաքելեան եւ աղջիկ-ները, Տէր եւ Տիկին Էսֆահանի եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագա-ները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի-րենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԵՐԿԷՐ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. Տէր եւ Տիկին Քէլէշեանէ իրենց աձջկան ամուսնութեան առթիւ յիսուն ֆրանք, Պ. Փիմիրճեան իր տղուն ամուսնութեան առթիւ յիսուն, Վիէնի կոմիտէի կողմէ Պ. Բարսեղեանց իր եղբօրը մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան, Տէր եւ Տիկին Բարսեղեանց իր եղբօրը մահուան առթիւ երեսուն ֆրանք :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները աթոռներու նորոգութեան համար : Տիկին Լուի Օլիվիէ Տիկին Ճալալեանի յիշատակին 400 Ֆր., Պ. Յ. Տէր-Թումանեան եւ ընտանիք 200, Յ. Գրիգորեան Մերկեր Առաքելեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր, Ոմն յիսուն, Տիկին Մ. Շահինեան երեսուն Ֆրանք :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին ի նպաստ կը նուիրեն .— Տիկին Ս. Զատիկեան (Իսի), Տիկին Թեւանեան, Պ. Ր. Շահմիրեան, Կ. Աբգարեան (Ալպի) 50ական Ֆր. : Ն. Արթինեան (Լա Պար), Ր. Պարսամեան (Մօնրուժ), Ս. Եղիազարեան (Թուլուզ) քսանական : Տիկին Մ. Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Եարտըմեան (Կարժ), Ինկիլիզեան (Սէն Պրէվէն) տասնական :

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ կը նուիրեն . Կ. Ճընկտրեան 250 Ֆրանք : Տիկին Ա. Նորատունկեան, Ս. Պալապանեան, Ջըրբաշեան ընտանիք, Գ. Ճիէրճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տապաղեան 100ական Ֆր. :

Տիկին Ա. Խուպէսէրեան, Տէր եւ Տիկ. Դարբինեան, Ա. Մալաճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Հալվաճեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մոմճեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Պարկիրճեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Պալիոզեան, Տիկին Ա. Ստեփան 50ական Ֆրանք :

Տիկին Նշանեան երեսուն Ֆր. Պ. Ա. Աշճեան (Բրէ սէն Ժերվէ) 30, Աղապէեան եղբայրներ 40, Պ. Լ. Վարժապետեան 25 Ֆրանք : Տէր եւ Տիկին Փանոսեան (Շամբինեի), Տոքթ. Յարութիւնեան, Բ. Քիւրքճեան, Տոքթ. Ա. Պիւյիւքեան, Տէր եւ Տիկին Պաթմանեան, Տոքթ. Ա. Աբգարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէտէեան (Վիրոֆլէ), Տէր եւ Տիկին Գալայճեան (Տիանա), Ե. Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Թագւորեան (Անկէն), Այրի Տիկին Զարֆճեան, Տէր եւ Տիկին Կորկորեան, Կեցոյեան ընտանիք, Օ. Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Տամլամեան (Քլամառ), Տէր եւ Տիկին Գաբամաճեան, 20ական :

Այրի Տիկին Ազնիւ Տամլամեան կը նուիրէ յիսուն Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին, իր ողբ. ամուսնոյն Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
Կազմակերպուած են
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ
(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)
Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19
Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը եւ Արուեստի Թորոս Ռոսլին ընկերութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած են այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Փորթուկալեան Մշակութային կեդրոնը 51 Ավընիւ տ'Իէնա :

Կը դասախօսէ՝

ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Թորոս Ռոսլին եւ Կիլիկեան մանրանկարչութիւնը ԺԳ. դարուն » :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Այս Հինգշաբթի Համբարձման տօնին առթիւ Պօմոնի եկեղեցւոյս մէջ պիտի կատարուի աւագ սարկաւագութեան աստիճանի տուուչութիւն մեր եկեղեցին բազմամայ ծառայողներէն սարկաւագներ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեանի եւ Պ. Յարութիւն Ասլանեանի, թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.Ի ձեռամբ :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս հանդիսաւոր արարողութեան :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաժողովի եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի :

16 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30-ին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ, 31 Պուլվ. տ'Աթէն :

Կը բանախօսէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի ընդհ. նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նիւթ՝ «Բարեգործականի դերը Սփիւռքի մէջ »

Մուտքը ազատ է

Ի ՆՊԱՍՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՏՕՆԸ

Որ Պաշտամունքով տեղի կ'ունենայ Պենտեկոստէին, Հինգշաբթի 15 Մայիս, ժամը 15էն սկսեալ, 28, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի :

Գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ անուշեղէն եւ հաճելի վայելք

Ուշադրութիւն.— Ամէն տարի վաճառքը կը կատարուի Համբարձման Հինգշաբթի :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը փաստանըկար մը (տօքիւմանթէռ) կը ներկայացնէ Մայիս 14: Չորեքշաբթի ժամը 21ին Սէն Միշէլ հիւանդանոցին «Պոն Աքէօյլ», Ա. յարկի սրահը (1պիս, Ավընիւ Սէնթ-Էօժէնի, Փարիզ (15) :

Նիւթ՝ «Բժիշկ-հիւանդ, յարաբերութիւն», կը վարէ Տոքթ. Տավուտլարեան: Փակում՝ «Պատուոյ գինիով » :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան, յետաձգուած է Յունիս 8ին :

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար —օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, Ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն) : :

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը :

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Քիրազեան ընտանիքը ի յիշատակ իրենց մօրեղբօր Սահակ Քիրազեանի կը նուիրէ 25 Ֆրանք Կապոյտ Խաչի, 25 Կարմիր խաչին, 25 Տիկնանց Միութեան եւ 25 Աղքատախնամին :

(Ստանալ «Յաօաջ»էն) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 24ին, Շաբաթ իրիկուն :

×

Մայիս 28ի տարեդարձը կը տօնուի Վիէնի մէջ Յունիս 1ին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՎ
Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 16ին,
ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon — 92-SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար Խորհդ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՑՈՒՆԻ
Պար՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴ Պարախումբը

Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբ ղեկավարութամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92-SEVRES

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն.— Օգոստոս 1էն 16 :

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բ. ճամբորդութիւն.— Օգոստ. 9էն 24:

Գ. ճամբորդութիւն.— Սեպտ. 10էն 25 :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պիտի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ: Առաջին խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով: Երկրորդ եւ երրորդ խումբերուն համար վերապահուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ (նախաճաշ եւ ճաշով – առանց ընթրիքի):

Երեք ճամբորդութեանց հա մար մէկ գին՝ 2000 ֆրանք :

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 – 18 :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ – ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ:

ՅԱՌԱՋ

ԿՐԱԹԵՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՄԱՅԻՍ
MARDI
13 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11511

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.511

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈՂ ԻՐԱՒԱՆՏԱ Է

ՓՈՀԷՐԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Շաբաթ իրիկուն, անակնկալօրէն կը լսուէր թէ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Շառլ դը Կոլ, իր կնոջը հետ, մեկնած էր Իրլանտայի Քէլի չրջանը, ուր ամիս մը պիտի մնար : Ընտրուած պանդոկը համեստ այլ հանդստաւէտ պանդոկ մըն է, որու 12 սենեակները վարձուած են նախկին նախագահին կողմէ : Գաղանիքը լաւ պահուած էր մինչեւ վերջին վայրկեանը : Տեղեակ եղած են միայն Արտաքին նախարարը, որ ճամբորդութեան կարգադրութիւնները ըրած է եւ փոհէր, զոր Տըպրէ տեղեակ պահած էր :

Կը թուի թէ դը Կոլ ուզած է հեռու մնալ ընտրապայքարէն եւ չատ քաչուած անկիւն մը ընտրած է, աչխարհի ժխորէն հեռու հանդստանալու համար :

Շատերու համար այս մեկնումը նաեւ մեղադրանք մըն է Փոմփիտուի հանդէպ, որու թեկնածութեան համաձայն չըլլալն ալ կ'ուզէ փաստել այս ձեւով :

Ֆրանսայի մէջ կացութիւնը ճիշդ հա – կառակն է եւ քանի օրերը կ'անցնին այն – քան պայքարը աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ : Երկուշաբթի օր կը սպասուէր փոհէրի վերջնական որոչումին եւ ամէն ոք վստահ էր որ ծերակոյտի նախագահը պիտի դնէ իր թեկնածութիւնը :

Զարմին զատ կեդրոնն ալ պատակաուած կը թուի : Ամէն պարագայի մէջ, յստակ երկու հոսանք կայ մէկը՝ փոհէր (Լըքա – նիւէ), միւսը՝ Փոմփիտու (Տիւհամէլ) : Երկուշաբթի օր, փոխանցման չրջանի նախագահը՝ փոհէր, էքսփրէսին տուած իր տեսակցութեան ընթացքին, կը բա – ցատրէ թէ ինչ է ըստ իրեն, Հանրապե – տութեան նախագահին բուն պաչտօնը, ինչու եւ ու կոլ միջեւ մէկն է իրեն հա – մար, որ աճիւնաքէօրն է կառավարու – թեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՉԻԼԻ մէջ (Զուիցերիա) ամէնէն հա – րուստ երկիրներու կեդրոնական դրամա – տուներուն կառավարիչները հերթական ժողով մը ունեցած են առջի օր : Այս առ – թիւ հրապարակուած զեկոյցը կ'ըսէ որ իրեւ հետեւանք զերմանական որոչումին մարքը չվերադնահատելու, կը սպասուի որ «ներդրթիւն» չհաղորդումի համար դուրս ելած դրամագլուխները : Այդպա – րեւ, մէկ չաբթուան մէջ, 17 միլիառ ֆրանք մտած է Գերմանիա եւ այս դրամը կորսնցողներն են առաւելաբար Ֆրանսա եւ Անգլիա : Այդ պատճառով Գերմանիոյ դաչնակցային դրամատունը հաստատում – ներ պիտի ընէ այդ երկու երկիրներուն :

ՊԼԵՑՐՈՒԹի մէջ, ոչ մէկ ելք գտնուած է տագնապին : Կը թուի թէ իչխանու – թեանց եւ պաղեստինեան չարժումներուն միջեւ բանակցութիւնները անելի մէջ են : Կը սպասուէր որ էլ Ֆաթի պարագլուխը՝ Արաֆաթ նոր տեսակցութիւն մըն ալ ու – նենայ լիբանանցի պինուորական զեկա – վարներուն հետ : Բայց Պաղեստինցիները պիղծքի կողմնակից չեն : Ներկայիս ի – րենց թիւը 160 հազարը կ'անցնի Լիբա – նանի մէջ :

1970 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿին գործադրու – թեան պիտի անցնի կաթողիկէ եկեղեցւոյ նոր ժամանակացոյցը զոր Պապը հռչակած է Ուրբաթ օր : Կը չեչտուի Ծնունդի եւ Բիէօղռուսիայի .— « Ինչ կը վերաբերի դափարականին, ոչ մէկ խաղաղ հա – մակեցութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ : Կարելի չէ հաչտեցնել ընկերվարական դաղափարաբանութիւնը եւ քաղքենիու – թեան դաղափարաբանութիւնը » : Ասի – կա, այսօր, կարելի է թարգմանել սա – պէս .— Կարելի չէ հաչտեցնել Տիւպչէքի փորձը մարքս – լենինիստ խորհրդային ներկայ ըմբռնումին հետ :

Այս սկզբունքը նուազ վերացական է քան կը թուի : Արդարեւ, եթէ դաղա – փարաբանութիւնը տապալի պլոքին մէկ որեէ երկրին մէջ, համայնավար իչխա – նութեան ամբողջ արդարացումն է որ կ'անհետանայ : Այս վերջինը չենած է տապալած բուրգի մը ծայրը .— Պոլիտ – բիւրօն կը խօսի կուսակցութեան անու – նով, որ կը խօսի զանուորներու եւ դիւ – դացիներու անունով, որոնք կը խօսին ժողովուրդին անունով : Ամբողջ կառոյց մը երբ լրութիւնն ու վախը կը տիրապե – տեն : Ներսուտ կառոյց մը, այն վայրկեանէն երբ հանրային կարծիքը կ'ար – թրննայ : Այդ պատճառով է, որ գործ – նական դեռնի վրայ, փոխանցման օդակ – ները — աչխատանքի վարիչներ, սպա – ռողներ եւ մասնաւորի —կը գործեն արդէն բուրգին հիմին եւ ծայրին միջեւ : Հոս ալ, վարդապետութիւնը այլեւս բոլորո – վին չընդդիմրերը իրականութիւնը :

Երրորդ սկզբունք .— Կրեմլինի եւրո – պական կայսրութիւնը պաչտպանուած բերդ մըն է : Ժողովրդական հանրապե – տութիւնները, որքան ալ նչմարելի ըլլան դէպի արեւմուտք բացուելու իրենց չան – քերը, պարտին իրենց առեւտուրին մեծ մասը կատարել Սորհ. Միութեան հետ եւ պահպանել անոր հետ, աւելի քան սերտ դինուորական եւ դիւանադիտական կա – պեր : 1956ին, հունգար յեղափոխական – ները կ'ուզէին փոխել այդ կապերը, 1968– ին Չեխոսլովաքիան կ'ուզէր կրկին դէպի արեւմուտք ուղղել իր տնտեսութիւնը, ինչպէս վկայեց այն ընդունելութիւնը զոր Տիւպչէքի խումբը ըրաւ արեւմտեան Գերմանիոյ կեդրոնական դրամատան վարավարիչին : Սորհ. Միութիւնը չհան – դուրժեց :

Կարելի է սակայն անդիտանալ, որ բա – ցի այն պարագաներէն, որոնք ցայտուն կերպով իր վարկը խնդրոյ առարկայ կ'ընեն, Սորհ. Միութիւնը կը հանդուր – ժէ կամ ստիպուած է հանդուրժել կար – դադրութիւններու : Ռումանիա, դրեթէ տեւաբար կ'առաջարկէ, Հունգարիա կ'են – թարկուի, Քոմեքոնը կրկնակի տադնապ – ներու ենթակայ է, եւ Մոսկուա չի կըր – նար, ստիպման տակ, պարտադրել ճոլ – ման սկիզբ մը, զոր Հասարակաց Շուկայի անդամները ազատօրէն ընդունեցան : Ո՞վ կրնայ պնդել որ Սորհ. Միութիւնը յա – ւիտենապէս պիտի պահէ արբանեակներ աչխարհի մը մէջ որ ապագաղթականա – ցումին մասնակցութիւն կ'երթայ : Ո՞վ կրնայ իսկապէս հաստատել թէ ցորչափ կը պահէ զանոնք, պիտի կարենայ թէ ի՛ր եւ թէ անոնց զարգացման նիւթական օ – ժանդակութիւնը ապահովել, երբ Միաց – եալ Նահանգները կը տեսնեն իրենց սահ – մանները :

Գիտենք որ այս հարցերը, մինչ ներ – կայ են Սորհ. քանի մը զեկավարներու մտքին, որոնք կը յուսան օր մը լուծել զանոնք, կուսակցութեան ներսէն : Բայց պիտենք նաեւ, որ Գաւուրէն ի վեր «չը – լուծուած հարցերը չեն խնայեր կառավա – րութիւնները եւ ժողովուրդները » : Որ – քան ժամանակը անցնի, այնքան աւելի կը ճչդուին Սորհ. Միութեան մեծ ընդու – թեան տուեալները .— Աւենին յստա – կիլ, թողուլ որ իրականութիւնները յայ – տեն վարդապետութեան մինչեւ որ դայն պարսպեն իր նիւթէն, կամ դայն պաչտ – պանել մինչեւ ծայրը եւ ընկղմիլ անոր հետ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՄԲ.— Ռընէ Տապերնա, *Լը Մոնտի* մէջ շահեկան յօդուած մը ստորագրած է «Ընտրութիւն մը Սորհ. Միութեան համար» խորագրին տակ :

×

Տիւպչէքի պաչտօնազրկումը յայտնա – բերեց թէ Սորհ Միութեան հովանաւո – րութիւնը պահպանելու համար ընդհանուր համաձայնութիւն մը կայ, մինչեւ ուր կրնան հասնիլ ազատական նախաձեռնութեան մը ներկայ սահման – ները : Հիմակուհիմա, ելքը այն է, որ կամ պէտք է խղել պլոքին հետ ազատա – կանացնելու համար — Թիթոյի պարա – գան է — կամ մնալ ադէկ թէ դէչ եւ ըր – բաժարիլ իրական դարուններէ : Կարելի չէ սակայն նկատի չառնել յեղաչրջում մը, որ աւելի նրբին դարձնէ երկընտրան – քը : Մարքս — լենինիզմը կը յաւակնի չարժումի վարդապետութիւն մը ըլլալ : Գոնէ իր տեսարանութեան մէջ, կը խոր – հի թէ իւրաքանչիւր կացութիւն իր մէջ ունի զարգացման մը սերմերը, զոր կու – սակցութիւնը կը վաւերացնէ անմիջապէս որ կարենայ զայն ներմուծել իր սխեթէ – մին մէջ, առանց զայն վտանգելու :

Եթէ խորհրդային զեկավարները հե – ռացուցին Տիւպչէքը, պատճառն այն է որ ան կը խորհրդանչէր անընդունելի տեսա – կէտներ վարչակարգին համար իր ներկայ վիճակին մէջ : Բժչկական լեզուով, կա – րելի էր ըսել թէ Փրակայի նոր «հարուա – ծը» մերժումի ֆենոմէն մըն է, ազատա – կանութիւնը խորթ տարր մը ըլլալով : Ու – րեմն, արեւելեան Եւրոպայի մէջ, կրնայ խոր փոփոխութիւններ ըլլալ, այն առեն միայն երբ փոփոխութիւններ ըլլան, նախ Սորհ. Միութեան մէջ : Բայց այդ պատ – ճառ չէ որ յեղաչրջման մղող ուժերը ան – հետանան : Ազատութիւնն ու երջանկու – թիւնը, դուցէ դեռ նոր դաղափարներ են արեւելեան կողմն աչխարհի, բայց դաղա – փարներ են որոնք կը յառաջդիմեն, ոչ ոք կրնայ զանոնք արդելափակել, ոչ Սորհ. Միութեան մէջ, ոչ ալ այլուր :

Ի՞նչպէս կարելի է դնահատել այն խո – չընդոտները, որոնք ներկայիս արգելք կը հանդիսանան իրական եւ տեւական ազա – տականացումի մը :

Չատկուան ոտներու կարեւորութիւնը Սուրբերու ոտներուն բաղդատմամբ, ար – դէն կարդ մը սուրբեր ալ այլեւս պիտի անհետանան, որուան ըլլալով որ անոնց դոյութիւնը ճչդրտօրէն կարելի չէ եղած ապացուցանել : Ասոնց մէջ՝ Սէնթ–Պառպ, Քրիսթոֆ, Լօսթաչ, եւն. եւն. :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 13րդ դօրավար մը մե – ռած է : Կարդ մը պղրիւրներու համա – ձայն, վերջին չաբաթներու զօրավարնե – րու այս յաջորդական մահերուն առիթ, կ'ըսուի թէ զինուորական ձախողած փու – ջի մը հետեւանքով է որ անձնասպան ե – ղած են :

ՀԱՄԱԼՄԱՐԱՆԱԿԱՆ տագնապը չէ լուծուած Փարիզի մէջ : Երկուչաբթի ա – ռաւօտ սեղի պիտի ունենային ակրեկա – սիոնի եւ բախէսի մրցումները, բայց թեկնածուներէն ոմանք որոչած էին դործադրել բնել, ի նչան բողոքի : Լու – սաւորութեան նախարարն ալ կը ճչդէր թէ քննութիւնները եւ մրցումները կա – նոնաւոր կերպով տեղի պիտի ունենան, նոյնիսկ եթէ հարկ ըլլայ ոստիկանական միջամտութիւնով :

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏի մէջ տեղի կ'ունենայ նոր – նացիական կուսակցութեան համա – դումարը :

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ

ՓԻՐՈՍՄԱՆԱՇՎԻԼԻ , ՊՕՐՈՏԻՆ ՔԱՌԵԱԿԸ, ՍՎԻԱԹՈՍԼԱՒ ՌԻԽԹԷՐ, ՌՈՊԷ-ՐԻՆ ՆԱՄԱԿ, ՊԷՆԵՏԷԹԹԻ ՄԻՔԵԼԱՆՃԵԼԻ, ՄԱՔՍ ԷՐՆՍԹ, ԷՏՈՒԱՐՏ ՄԻԻՆՉ ԵՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ , ԱՐԹԻՒՐ ՄԻԼԼԷՐ, ՀԷՐՊԸՐԹ ՄԱՐՔԻՒՍ , ՓԻԹԸՐ ՓԻՅՐՍ, ՊԵՐԹՈԼԹ ՊՐԵԽԹ, ՎԻՀԵԼՄ ՔԷՄՓՖ, ՏԻԵԶԵՐՔԻ ԲՆԱՇՐՋՈՒ-ՄԸ ԵՒ ՄԵՆՔ, ՄՕՐՍ ԵՐԿՏՈՂ, ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏ ԵՐԱԶ ՄԸ, ՊՈՀԱՈՒԶԻ ՄԵԾՈՒ-ԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ, ՄԻՍՍԱ ՍՕԼԵՄՆԻՍ

Բ.

6 Ապրիլ

Բարե՛ւ Ռոպէր (*),

Զենք տեսած զիրար տարիներէ ի վեր՝ չենք ալ գրեր : Ու օր մը երբ հանդիպինք իրարու հողագունդին վրայ որեւէ տեղ՝ տասը վայրկեան ետք կ՚ըլլանք մտերիմ՝ որքան էինք մեր զինուորական պարտականութեան շրջանին : Դուն քու նոր պաշտօնովդ՝ ես իմ ճամբուս՝ գիտեմ թէ մաղթանքս մօտ ապագային զէթ չի կըրնար իրականանալ : Բայց մօտդ էի ժամեր ամբողջ երէկ գիշեր :

Եւ ահա դարձեալ : Տես թէ ի՞նչպէս ու ի՞նչ առթիւ :

Բարեխնամ ձեռքեր զրկեր էին վերջին Սանը : Զեզի՝ Մխիթարեանցի Գրողներուն յատկացուած քսանամեակի բացառիկը :

Ծոյլ ձեռք որ պահարանին ձախ անկիւնը իր անունն ալ չէր գրոշմած : Անանուն մնաց բարերարս. շնորհակալութիւն՝ որովհետեւ ծայրէ ի ծայր կարդացի եւ հաճոյքով : Ուրախացայ գտնելով հոն իմ ալ նախնտրած բանաստեղծութիւններէս մէկ քանին. նաեւ, ինծի համար նոր տղաք ու նոր քերթուածներ : Շատ ու շատ բաներ սիրեցի հոն, ի՞նչպէս անդրադառնալ բոլորին :

Կ՚ուզեմ սակայն այսօր քու « Անկապ Մտածումներուդ » հետ թրծուիլ միայն, որոնք բոլորն ալ առաւելապէս հետաքրքրեցին զիս :

Գրեթէ համակարծիք եմ քեզի խորքին մէջ՝ ընդհանուր առամամբ՝ կը թոյալատրե՞ս որ մէկ քանիին վրայ միասին խորհրդածենք :

Դուն չորս ներկայացուցած էիր՝ եւ վեց դտայ ինքնակենսագրութենէդ ալ երկու մտածում գողնալով :

×

Որքան իրաւացի ես երբ կը նկատես թէ՝ մարդ բարի է եթէ բնութեան ստեղծագործութեան իբր հետեւանք՝ ստիպողաբար բարի է ու այնքան ալ դրական արժանիք մը պէտք չէ նկատել այդ երեւոյթը՝ քանի ոչ – ազատ ընտրութեան մը արդիւնքը չէ՝ հետեւաբար արժանիք չէ :

Ոչինչ ունիմ աւելցնելիք. նկարդ իր պարզութեանը մէջ, յատուկ կշռոյթովն իր, ինքնաբաւ էր ու համոզիչ :

×

Որքան իրաւացի ես նոյնպէս՝ երբ նայելով շուրջդ կը տեսնես թէ մարդ իր բախտէն որոշ հեռաւորութեան մը վրայ տեղաւորուած է : Թեթեւ վերապահութիւնս՝ հարցում մը. վերջնապէ՞ս : Եթէ դրական է պատասխանդ, ի՞նչի կը վերագրես : Արդեօ՞ք մեր շուքին նման կը հետեւի մեզի : Կամ կոյր է՞ :

×

Կ՚անցնիմ գողութիւններուս :

« Հաճոյք չպատճառեց ինծի ընկերներուս առաջարկը որովհետեւ բնաւ չեմ սիրեր այն ինչ որ մենք ինքնակենսագրութիւն կը կոչենք » կ՚ըսես : Ու միակը չէիր այդպէս խորհող : Անշուշտ թէ որոշ հասկնալի բարդոյթներ կրնան արդելք հանդիսանալ մեր առարկայական կեցուածքին ու դիրքաւորման : Բայց ինչո՞ւ ուրեմն ձեր մէջ չէիք ուզած կարգադրել այդ փափուկ հարցը. այսինքն՝ նոյն այդ կենսագրական նօթերը յանձնել գրչեղբօր մը ու փոխադարձ շարադրել : Զահրատը քուկդ՝ դուն Խրախունիինը զոր օրինակ եւ շարունակաբար , Կէտ մը որուն չկրցի թափանցել :

×

Գալով լուսանկարին, որ աւելորդ կը նկատէք, անօգուտ չեմ գտներ բոլորովին : Ու եթէ պատասխանատու տնօրէն ըլլայի, հաւատա՛, զէթ ամէն քերթուածի, վերլուծական թէ քննադատական թուղթի վրայ՝ ճիշդ ստորագրութեան քովիկը՝ երկու սանթիմեթր քառակուսի մեծութեամբ, ոչ աւելի խոշոր, լուսանկար մը կը պահանջէի : Տեսնելու համար աչքերը : Գրողին՝ միայն աչքերը բաւ են : Բաժնելով իրանը գլուխէն :

Աչքերը նուազ կրնան խաբել : Փորձէ՛ անդամ մը :

×

Ուրիշ մը : Ըսէ՛ տեսնեմ այն մօտիկ բարեկամիդ անունը որ քեզ կ՚այպանէ ընդունած պաշտօնիդ համար. դաւաճան կը նկատէ քեզ : Անիրաւ է : Մանաւանդ որ նոր շունչ բերիր թերթին : Վկայ վերջին զրոյցներու շարքդ : Իրաւունքդ է պահանջել որ նուիրումդ խաղ մը որ կը սիրես անշուշտ միանդամայն՝ նկատուի հայ մշակոյթին նոյնքան օգտակար քան միւս աշխատութիւններդ :

Բոլոր անոնք որ իրենց հաճոյքին համար միայն կը գրեն, կարելի պայմաններուն մէջ, չեն կարող հասնիլ Տէմիրճիպաշեանին ոճին կամ Աղբալեանին հըմտութեան, տալու համար գործեր անմոռաց ու մշտավառ : Բայց ըսել չէ թէ երբեմն անոնց չափ իսկ օգտակար չեն կըրնար ըլլալ : Կրնան բերել թարմ կրաղիւս շաղախելու համար կարդ մը բացուածքներն ու փոսերը, հայ գիրին սլացիք ու վիթխարի հոյակերտին :

Անոնց կարգին՝ դուն : Գրեցիր շատերու մասին՝ քիչեր քու մասիդ :

Տարիներու տեւողութեան գրի առած սակայն՝ հաստափոր գիրքեր կարենալ լեցընելու չափ բազմաթիւ՝ խղճամիտ վերլուծումներդ, քննադատական թուղթերդ, ուսումնասիրութիւններդ , թարգմանութիւններդ, կը հաւատամ որ կ՚ապահովեն քեզի այդ իրաւունքը : Աւելցուր նաեւ, թատրերգութեան սիրահարին գործն ու գործունէութիւնը :

Ու աւելին՝ պէտք է քու պաշտօնդ նկատուի լաւագոյն բարիքը զոր կրնայիր ընել ողջութեանդ եւ գիտակցօրէն , Պոլսահայութեան : Որովհետեւ լոյսը պէտք է գայ համալսարանէն, դիտունէն, հոգերանէն, երաժիշտէն, քերթողէն, մտաւորականէն, պատրաստուած հայ գրողէն՝ իր գաղութին : Եւ լրագրի սիւնակը, յարմար միջոցներէն մին չէ՞, զէթ մեր իրականութեան համար, փոխանցելու այն հոգեկան ուժը որուն պէտք ունի ան՝ գոյատեւելու համար :

×

Եկուր միասին լսենք Պէթհովէնի ջութակի քոնչէրթօն : Հոդ աւելի լպրծուն է դետինը : Կամ որեւէ ուրիշ գլուխ գործոց, ըլլայ ան երաժշտական, դրական կամ նկարչական կալուածէն ընտրուած : Վարկածդ ինծի ալ ճիշդ կը թուի :

Երեւութապէս սակայն : Ա՛յն է, արուեստի գործին հեռաւորութիւնը մեզի. թէ մեր հետաքրքրութիւնը նոր գործի մը առջեւ աւելի զոհացում կը գտնէ : Անկասկած այդպէս է : Կարծես կը հիննայ գլուխ գործոցը՝ երբեմն կը սպառի իսկ ինքն իր մէջ : Բայց, չեմ կարծեր որ այդ, որեւէ ձեւով, ձանձրոյթի թէ նման յոգնութեան , կամ յափրանքի կարելի ըլլայ վերագրել : Ա՛յլ, զուգահեռ ընթացող, կարդ մը տարբեր նախապատճառներու որոնք հետզհետէ կը յայտնուին երբ գործին աւելի կը ծանօթանանք : Ա՛յն է :

Գործի մը բազմաթիւ անդամներ «լըսուած չըլլալը» կրնայ որոշ չափով դիւրացնել մեր «ինքնամփոփումը» կը խորհիմ :

Համոզուած եմ թէ աւելի դժուար է լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ, դիտնալ կարծած գործիս քան առաջին ունկնդրութեան մը : Տեսակ մը անհամբերութիւն թէ կեդրոնացման պակաս ըսե՞մ, արդելք կ՚ըլլայ կարծես, առարկայօրէն լսելու : Նախկին մեկնաբանութիւններէն, կամ կրկնումներէն ազդուած՝ յիշողութիւնս կանխակալ տպաւորութիւններով է բեռնաւորուած սկիզբէն :

Միւս կողմէ վտանգաւոր չե՞ս գտներ վարկածդ, ուր իր յառաջացեալ սահմանին մօտ, որոշ չափով պիտի հեռացնէր ուրեմն մեզ, բոլոր գլուխ գործոցներէն. նաեւ ապահովէր նոյն ատեն երկրորդական գործերուն ալ հաւասար դիրք : Մինչ այս վերջինները չունին առաջիններուն խորհուրդը , մինչեւ իսկ եթէ ունենային նոյն հմայքը : Հպանցիկ ակնարկով՝ ի՞նչպէս կը լսենք կամ կը կեդրոնանանք երաժշտական հեղինակութեան մը վրայ :

Նախ՝ հնչական զգայնութեամբ ներկայ իր չորս ստորագելիներով. ուժ, բարձրութիւն, հնչականութիւն, տեւողութիւն : Անմիջական նախանիւթը այս է : Ցետոյ ըմբռնումը այդ զգայնութեան իր կայուն ձեւին տակ. եւ հոդ է որ կը սկսի երաժշտական խորհուրդին արժէքաւորումը նախադասութիւններու ձեւաւորմամբ : Այդպէս կաղապարուած, կու գան անոնք բախիլ մեր զգայարանքներուն իրենց շարժուն ձեւին տակ : Զմոռնալ՝ թերեւս ամենակարեւոր ազդակը՝ որ ներքին ներդաշնակութեան ներզգայութեամբ յայտնաբերուող ցոլարձակում մըն է՝ զգացումներու արտայայտութիւնը կարելի դարձնող : Որմէ յառաջ պիտի գայ թելադրական ծաւալում մը : Ներքին թրթռացում՝ որ երաժշտական խորհուրդին հոգերանական ըմբռնումը պիտի ապահովէ :

Ու այս բոլոր գործունէութիւնները առաջին ունկնդրութեան մը առթիւ ինքնաբերաբար կը կատարուին : Մեր կողմէ մասնաւոր ճիգ չենթադրեր այդ մտային աշխատանքը :

Սակայն , եթէ ծանօթ ենք գործին, յիշուած գործակցութիւններէն ոմանց արդիւնքը՝ իբր տեղեկութիւն ի պահ դրուած մեր կողմէ՝ պիտի գան խառնուիլ նորերուն, պարտադրելով մեզի դժուարին զտման ու համադրական միանդամայն, աշխատանքներու նորօրինակ շարք մը : Հոդ, վերին կեդրոնացման ճիգ մը մեր կողմէ, պէտք է գայ զօրացնել «ինքնամփոփը» կը խորհիմ , որ տկարացած է : Ու մանաւանդ գլուխ գործոցներու ունկընդրութեան առթիւ, ուր մեր վերարտադրիչ երեւակայութիւնը միանալով մեր աղօտ յիշողութեան արդելք կը հանդիսանայ շատ հաւանաբար, մեր ստեղծագործ երեւակայութեան ելեւէջներուն :

Այո՛, մի՛ զարմանար եթէ ունկնդրին համար իսկ պահանջեմ երեւակայութեան այդ տեսակը : Կը հաւատամ որ բուն մասնակցութիւնը հոդ է : Ունկնդիրն ալ որոշ

(*) Ռոպէր Հատտէնեան : Նորավիպագիր. թատերագիր. գրադատ, խմբագիր Սանի, հրատարակութեան տնօրէն Մարմարա օրաթերթի (Պոլիս) :

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ուրեմն, սիրելիս, խօսքը ձերն է, հաճեցէք միտքերնիդ յստակօրէն բացատրել մեզի :

— Նախ եւ առաջ պէտք կը զգամ իմ մասիս ձեզի խօսելու, ըսաւ անծանօթը, պէտք է որ ինքզինքս ծանօթացնեմ եւ ըսեմ թէ ի՛նչ պարագաներու տակ ստիպուած եմ թողուլ պալատական պաշտօնս ու խոյս տալ Պոլսէն :

— Ամենայն հաճոյքով մտիկ պիտի ընենք ձեր պատմութիւնը, ըսաւ Սայի պէս :

— Անունս Նուրի է եւ պալատական քարտուղար մըն եմ... հաւանօրէն անունս չէք լսած, որովհետեւ շատ յարաբերութիւն չեմ ունեցած դուրսի հետ, այսուհանդերձ Երլտըզի մէջ բաւական ազդեցիկ դիրք մը կը վայելէի շնորհիւ Ապտիւլ Համիտի իմ մասիս ցոյց տուած վստահութեան, որովհետեւ պէտք է ըսեմ որ Սուլթանը զիս չափազանց կը սիրէր : Հակառակ Երլտըզի մէջ վայելած նիւթական ու բարոյական շնորհներուս, վերջերս կեանքը անտանելի դարձած էր ինծի համար : Ազատակաչ գաղափարները իմ միտքս ալ պաշարած էին եւ չէի կըրնար հանդուրժել շուրջս պարզուած տեսարանին : Իմ գլխաւոր գործս էր արտասահմանի մէջ հրատարակուած բոլոր Ֆրանսերէն եւ թուրքերէն յեղափոխական հրատարակութիւնները կարդալ եւ անոնց մէկ յստակ համառօտութիւնը պատրաստել Սուլթանին համար : Իմ այս զբաղմունքս պատճառ եղաւ որ կամաց կամաց, ես ալ յեղափոխական դառնամ... գաղափարային յեղափոխական մը անշուշտ, առանց գործունէութեան, առանց անձնուիրութեան : Այսուհանդերձ կը սպասէի առիթի մը որպէսզի կարենայի յարաբերութեան մէջ մտնել այն հայրենասէրներուն հետ, որոնք տարիներէ ի վեր կը գործէին մեր թշուառ հայրենիքի ազատութեան համար :

Երեք երիտասարդները խորին ուշադրութեամբ եւ համակրութեամբ մտիկ կ՚ընէին : Փախստականը շարունակեց.

— Վերջերս, երբ Նէճիպ Մէլհամէ հարցաքննեց Սատրք պէյը, ես ալ, Սուլթանին հրամանով, իբրեւ քարտուղար ներկայ գտնուեցայ... ձեր ընկերոջ անվեհեր պատասխանները, սպառնալիքներու հանդէպ ցոյց տուած արհամարհանքը, իր անկեղծութիւնն ու արիութիւնը զիս բոլորովին հրապուրեցին եւ այն վայրկեանէն միտքս դրի միջոց մը գտնել զինքը ազատելու համար բռնաւորին ճիրաններէն : Յաջողեցայ վերջապէս քիչ շատ մտերմութիւն հաստատել Սուտանցի Ապու Սամաքի հետ, որուն հսկողութեան յանձնուած էր Սատրք : Տեսայ որ այդ սեւամորթն ալ, հակառակ իր վայրագ ու անգութ նկարագրին, տեսակ մը արդահատանք կը զգար բանտարկեալ երիտասարդին մասին ու համակրանքով կը խօսէր վրան : Այն ատեն համարձակութիւն առնելով՝ առաջարկեցի իրեն որ Սատրք պէյը փախցնենք : Սուտանցին իմ առաջարկութիւնս լսեց հաճութեամբ, յետոյ պատասխանեց.— «Ճշմարիտը ըսելու համար, շատ սիրով կը փափաքիմ այս խեղճ երիտասարդը՝ ազատել զընտանին չարչարանքներէն, բայց Սատրք փախչելէ ետքը ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ վիճակս, կրնաք երեւակայել դուք որ տարիներէ ի վեր մեր Սուլթանին մօտ կ՚ապրիք ու կը ճանչնաք անոր բնութիւնը» : — «Դուն ալ միասին կը փախչիս», պատասխանեցի : Ապու Սամաք ըսաւ թէ ինք արդէն իր երկիրը վերադառնալու համար խնդրագիր մը մատուցած է Սուլթանին եւ թէ Սուլթանը հաւանութիւն յայտնած է, միայն թէ հրաման ըրած է, որ մինչեւ ամառ դեռ Երլտըզ մնայ եւ ի փոխարէն խոստացած է մեկնելու պահուն մեծ պարգեւ մը տալ :

— «Հիմա եթէ Սատրքը փախցնեմ ու ես ալ աներեւոյթ ըլլամ, թէ գլուխս փորձանքի մէջ պիտի ձգեմ եւ թէ այդ պարգեւէն պիտի զրկուիմ», ըսաւ Սուտանցին :

Հարցուցի թէ որքա՞ն պարգեւ ստանալ կը յուսար : — «Գոնէ հազար ոսկի պատասխանեց» : Այն ատեն ինքնաբերաբար ըսի որ եթէ Սատրքը փախցնէր երկու հազար ոսկի պիտի տրուէր իրեն եւ միանդամայն զինքը ապահով կերպով Պոլսէն հեռացնելու միջոցներ պիտի հայթայթուէր :

Այս խօսքերս մեծ ազդեցութիւն ըրին Սուտանցիին վրայ :

Վերջապէս, չերկարեմ, հաւանեցաւ Սատրք պէյի փախուստը դիւրացնել հետեւեալ պայմաններով.— Իրեն պիտի տրուի երկու հազար ոսկի, հազար ոսկին ալ Սատրքը ազատելէ ետքը, իր եւ իր ընկերոջ, որ Սատրք պէյի վրայ հսկող պահապան մըն է, միջոցներ պիտի տրուին ապահով կերպով Պոլսէն հեռանալու համար : Այս պայմանները ընդունեցի, միայն թէ ի՞նչպէս պիտի կրնայի գործադրել...:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 127)

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 54-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼՈՆՏՈՆՈՒՄ

ԼՈՆԴՈՆ.— Համադործակցութեան դէպի ոգով ժամանակին կազմուեց Լոնտոնի հայ գաղութի Ապրիլ 24ի յանձնախումբը, մասնակցութեամբ հայ կազմակերպութիւններէ, որոնք են. Ազգային եւ եկեղեցական Խորհուրդը, Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը, Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, Հ. Ց. Դ. Նաւասարդեան կոմիտէն, Հայ Տնտեսական Միութեան յանձնախումբը, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան Տաճատեան ակումբը, եւ Ս. Սարգիս եկեղեցու խնամակալութիւնը : Խորհրդակցական ժողովներէն յետոյ մշակուեց մի յոգնումներէ մի պատշաճ ծրագիր :

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ապրիլ 23ին , երեկոյեան, Վիկմոր սրահում տեղի ունեցաւ գաղնամուրի ոեսիտալ նուիրուած Մեծ Եղեռնին: Նուագեց ամերիկահայ ծանօթ դաշնակահարուհի Օր. Լուսի Իշխանեանը: Նուագը կազմուած էր երաժշտական հօրներ Արամ Խաչատուրեանից եւ Կոմիտասից : Շնորհալի դաշնակահարուհին , որ այդելութեամբ էր դանուում տեղումս , ցուցաբերեց դովելի տաղանդ եւ հմտութիւն իր կատարումների մէջ :

ՀԱԿՈՒՄ ԹՐՔԱԿԱՆ
ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԴԻՄԱՑ

Աւելի քան յիսուն Հայեր բազոքի լուռ ցոյց կատարեցին Թուրքական դեսպանատան դիմաց Լոնտոնում : Ամէն տարիքից , բայց մեծամասնութեամբ երիտասարդ – երիտասարդուհի ցուցարարները ցուցափակներ բռնած , Հինգշաբթի , Ապրիլի 24ին , երեկոյեան ժամը վեցից առաւօտեան ժամը երկուքը, հսկումի կանգնեցին դեսպանատան Թուրքի դեսպան Նաւտան դիմաց : Դեսպանատունը իրենց պաշտպանութեան տակ էր առել Լոնտոնի ոստիկանութիւնը : Ցուցարարներուն վրայ կարդացուում էին. «Թուրքերը կոտորեցին երկու միլիոն անմեղ Հայեր », « Հայերը իրենց արդար իրաւունքն են պահանջում», եւայլն :

Դեսպանատան բակմայրի չինքը լցուած էր խաւարով. լուսամուտերից ոչ մի լոյսի շող, ինչպէս եղել է պարապատ Թուրքի հոդու դարերից ի վեր. սակայն յաճախ անհանդարտ ղլուխներ էին երեւում փակ փեղկերի ապակիների եռեից , նայում էին ցուցարարներին, որոնք որ – պէս արդարութեան եւ պահանջի անխոտոր կամքեր ցիցերի պէս խրուած էին նրանց տեսողութեան մէջ: Անյայտից երեւաց մի Թուրք Թղթակից, որը մերժեց վերցնել ցուցարարների դրքոյկը սակայն, յայտնի է, իրենց դաղտնի ոստիկանու – Թեան Թղթակալների համար լուսանկարելց բոլոր ցուցարարներին :

Ինչպէս յաւուկ է վեհերոտ վարմունքներին արդէն նրանք նախապէս փորձեր արել էին խափանելու Լոնտոնի Հայու – Թեան այս իրաւացի ցոյցը ընդդէմ ցեղասպանութեան : Հեռաձայել էին մի քանի ազդայիններ, եւ առանց սակայն իրենց նենգ ինքնութիւնը պարզելու, պահանջել էին՝ արդելք հանդիսանալ ծրագրուած հսկումին, ինչպէս նաեւ տաղանքին :

ՅՈՒԶԻ ԵՐԵԿՈՅ

Լոնտոնի հայ գաղութի անդամներից աւելի քան երեք հարիւր հոդի լցրել էին « Էդուարդ Լուխս » սրահը : Շաբաթ, Ապրիլ 26, երեկոյեան ժամը ութին, սկսւում է յուշերեկոն: Պ. Ա. Կիւդէլեանի հրաւէրով ներկաները յոտնկայս յարգում են երկու միլիոն նահատակների սրբազան յիշատակը : Ապա կատարումները յաջորդում են իրար, մեներգ, խմբերգ, եւ նուագ : Երգերը դեկավարում է Պ. Զ.Շամլեանը : Օրուայ բանախօս Պ. Ե. Եսայեանը ներկայացնում է Մեծ Եղեռնի մեր կորուստը եւ հակադրելով դրան մեր ժողովրդի եւ հայրենիքի հրաշափառ վերածնունդը, վեր է հանում հայ ժողովրդի ոտիկանութեան աննկուն ոգին : Անդլերէնով խօսում է անդլիացի Պ. Լ. Լաթամը :

Վերջում ներկայացուում է «Անոնց որ չեն մեռնիր» պատկերը : Հայ նահատակ մտաւորականութեան ոգիները հսկումի եւ ուխտի մի սրբազան երեկոյում այցե – լում են մեր մատաղ սերնդին, եւ տալիս իրենց պատգամը : Պատկերը իր ամբող – ջութեամբ խորապէս տպաւորիչ էր, եւ յաջողութեամբ ներկայացուեց : Պատկերի դեղարուեստական վարիչն էր երի – տասարդ դերասան Պ. Գ. Մալիքեանը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՏՈՂԱՆՑՔ

Կիրակի 27 Ապրիլ : Առաւօտեան Արմէն Վրդ. Պէրպէրեանը Հոդեհանդստեան պաշտօն է կատարում Ս. Սարգիս եկեղեցում, Մեծ Եղեռնի մեր նահատակների սրբազան յիշատակին, եւ յաւուր պատշաճի քարոզ խօսում :

Կէսօրից յետոյ ժամի երկուքին մօտաւորապէս երկու հարիւր յիսուն Հայեր համախմբւում են Ուեսթմինիսթըր Աբբեում, Լոնտոնի ամենանշանաւոր արքայարանը , ուր դարերից ի վեր կատարուել են Բրիտանիայի թագաւորների եւ թագուհիների թաղադրութիւնները : Այնտեղ « Անծանօթ Զինուորի » դերեզմանի վը – րայ նախ դեւեղուում է մի պսակ Ցանուն Լոնտոնի Հայութեան: Պսակ Արք. Թումայեանը , Արմէն Վրդ. Պէրպէրեանը , Տիրայր Վրդ. Փանոսեանը , եւ Արմէն Ա. Քհնյ. Կուլիկեանը հոդեհանդստեան պաշտօն են կատարում անծանօթ զինուորի դերեզմանի վրայ : Ներկայ են նաեւ անդլիքան եկեղեցւոյ արքայարանի ատենապետը, եւ այլ հոդեւորականներ: Արարողութիւնը կատարւում է հայերէն լեզուով. վերջում ժողովուրդը երգում է « Հայր Մերը»: Այստեղ սակայն մի անպատշաճ իրադարձութիւն ցնցում է ներկայ ժողովրդին . Տէր Պսակ Արքեպիսկոպոսը չի յիշատակում Մեծ Եղեռնի մեր երկու միլիոն զոհերին, այլ կրկնում է այն բանաձեւը որ զործածել էր դեռ նախորդ դէպքերը , յուշատոնի վերջաւորութեան արտասանած աղօթքում՝ « ... ի յիշատակ առաջին եւ երկրորդ պատերազմների ընթացքում ընկած մեր զոհերի ... » :

Արքայարանից դուրս սկսւում է տողանցքը: Ոստիկանները խափանելուկնե – րում դաղարեցնում են երթեւեկը : Ուայթհոլ պողոտայի երկարութեամբ անցնե – լու ժամանակ ,ուր դանուում են պետական նախարարութիւնները եւ հիմնարկութիւնները, Տաունինկ փողոցի դլխին կանգնում է թափօրը : Լոնտոնի հայ գաղութի Ապրիլ 24ի յանձնախումբի կողմից մի նամակ է յանձնւում թիւ 10ին, որը վարչապետարանն է: Ճանապարհի ընթացքին ժողովրդին է բաժանւում փրոֆ. Մ. Սեւակի «Երկու միլիոն Հայերի ցեղասպանութիւն կատարուած Թրքական կառավարութեան միջոցով» դրքոյկը , որը անդլերէնով տպագրուել էր յանձնախումբի կողմից, (եւ որի տպագրութեան ծախքը հոդացել էին Պ. Պ. Գ. Թահթա եւ Ց. Զալըդեանը): Ուայթհոլ պողոտայում , համաշխարհային երկու պատերազմների բրիտանական զոհերի յուշարձանի (Սենոթաֆ) վրայ դրւում են երկու ծաղկեպսակներ , ի յիշատակ Մեծ Եղեռնի հայ նահատակների , եւ հայասէր՝ անդլիացի պատմական դէմքերի : Ցուշարձանի առջեւ աղօթում են Արմէն Վրդ. եւ դեղարուեստական վարիչը երի – տասարդ դերասան Պ. Գ. Մալիքեանը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՏՈՂԱՆՑՔ

Կիրակի 27 Ապրիլ : Առաւօտեան Արմէն Վրդ. Պէրպէրեանը Հոդեհանդստեան պաշտօն է կատարում Ս. Սարգիս եկեղեցում, Մեծ Եղեռնի մեր նահատակների սրբազան յիշատակին, եւ յաւուր պատշաճի քարոզ խօսում :

Կէսօրից յետոյ ժամի երկուքին մօտաւորապէս երկու հարիւր յիսուն Հայեր համախմբւում են Ուեսթմինիսթըր Աբբեում, Լոնտոնի ամենանշանաւոր արքայարանը , ուր դարերից ի վեր կատարուել են Բրիտանիայի թագաւորների եւ թագուհիների թաղադրութիւնները : Այնտեղ « Անծանօթ Զինուորի » դերեզմանի վը – րայ նախ դեւեղուում է մի պսակ Ցանուն Լոնտոնի Հայութեան: Պսակ Արք. Թումայեանը , Արմէն Վրդ. Պէրպէրեանը , Տիրայր Վրդ. Փանոսեանը , եւ Արմէն Ա. Քհնյ. Կուլիկեանը հոդեհանդստեան պաշտօն են կատարում անծանօթ զինուորի դերեզմանի վրայ : Ներկայ են նաեւ անդլիքան եկեղեցւոյ արքայարանի ատենապետը, եւ այլ հոդեւորականներ: Արարողութիւնը կատարւում է հայերէն լեզուով. վերջում ժողովուրդը երգում է « Հայր Մերը»: Այստեղ սակայն մի անպատշաճ իրադարձութիւն ցնցում է ներկայ ժողովրդին . Տէր Պսակ Արքեպիսկոպոսը չի յիշատակում Մեծ Եղեռնի մեր երկու միլիոն զոհերին, այլ կրկնում է այն բանաձեւը որ զործածել էր դեռ նախորդ դէպքերը , յուշատոնի վերջաւորութեան արտասանած աղօթքում՝ « ... ի յիշատակ առաջին եւ երկրորդ պատերազմների ընթացքում ընկած մեր զոհերի ... » :

Արքայարանից դուրս սկսւում է տողանցքը: Ոստիկանները խափանելուկնե – րում դաղարեցնում են երթեւեկը : Ուայթհոլ պողոտայի երկարութեամբ անցնե – լու ժամանակ ,ուր դանուում են պետական նախարարութիւնները եւ հիմնարկութիւնները, Տաունինկ փողոցի դլխին կանգնում է թափօրը : Լոնտոնի հայ գաղութի Ապրիլ 24ի յանձնախումբի կողմից մի նամակ է յանձնւում թիւ 10ին, որը վարչապետարանն է: Ճանապարհի ընթացքին ժողովրդին է բաժանւում փրոֆ. Մ. Սեւակի «Երկու միլիոն Հայերի ցեղասպանութիւն կատարուած Թրքական կառավարութեան միջոցով» դրքոյկը , որը անդլերէնով տպագրուել էր յանձնախումբի կողմից, (եւ որի տպագրութեան ծախքը հոդացել էին Պ. Պ. Գ. Թահթա եւ Ց. Զալըդեանը): Ուայթհոլ պողոտայում , համաշխարհային երկու պատերազմների բրիտանական զոհերի յուշարձանի (Սենոթաֆ) վրայ դրւում են երկու ծաղկեպսակներ , ի յիշատակ Մեծ Եղեռնի հայ նահատակների , եւ հայասէր՝ անդլիացի պատմական դէմքերի : Ցուշարձանի առջեւ աղօթում են Արմէն Վրդ. եւ դեղարուեստական վարիչը երի – տասարդ դերասան Պ. Գ. Մալիքեանը :

ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Դ. ՏԱՐԻ

Ուրախութեամբ կը յայտնենք թէ Հայկաշէն Ուզունեան Գրական Մրցանակը կը չարունակուի :

Մրցանքի երրորդ տարին փակուեցաւ 1969ի Յունուարի 31ին եւ արդիւնքները յայտարարուեցան մամուլի միջոցաւ :

Մրցանքի չորրորդ տարին սկսած է 1969ի Փետրուարիչ եւ Գնահատիչ Յանձնախումբին արդէն իսկ հասած են որոշ թիւով դիրքեր :

Այս առթիւ պիտի փափաքինք յիշեցնել հետեւեալ կէտերը .

× Նկատի պիտի առնուին 1969 տարուան ընթացքին հրատարակուած դիրքերը միայն :

× Դիրքերը Գնահատիչ Յանձնախումբին հասած պէտք է ըլլան 1970ի Յունուար 31էն առաջ : Այդ թուականէն ետք ստացուած դիրքերը նկատի պիտի չառնուին :

× Մտորեւ տրուած հասցէին պէտք է ուղարկուին հինդակաղ օրինակ, որոնց երկուքին փոխարժէքը պիտի վճարուի հեղինակին :

Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը եւ անոր արժանաւոր հիմնադիրներէն Հայկաշէն Ուզունեան վարձատրուած կը նկատեն իրենց աշխատանքն ու զոհողութիւնը, երբ այս ձեռնարկը կը սկսի աւելի լայն հետաքրքրութիւն ստեղծել Սփիւռքի հայ բոլոր դաղութներէ ներս :

ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՐՄԻՆ

Հասցէ.—
TEKEYAN CULTURAL ASSOCIATION
Haigashen Ouzounian Prize Committee
P. O. B. 617
Beirut, Lebanon

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԿՊ ՕՐԱԳԻՐ , դրեց Վահրամ Մաւեան : Տպարան Երուսաղէմի Սրբոյ Յակոբեանց , 1968 :

ԳԱՐՆԱՆ ՁԻՒՆ ՏԵՂԱՑ , բանաստեղծութիւններ : Դրեց Շահանդուխտ , Պէյրութ, Տպ. Սեւան 1969 :

Պէրպէրեանը եւ Տէր Ա. Ս. Քհնյ. Կուլիկեանը : Տողանցքը չարունակւում է մինչեւ Թրաֆալկար հրապարակը եւ վերջանում :

Լոնտոնի հայ գաղութի Ապրիլ 24ի յանձնախմբի միասնական աշխատանքներով իրագործուած վերոյիշեալ ձեռնարկները արժանի են ջերմ դնահատանքի :

ԳՐԻՇ ԴԱՒԹԵԱՆ

(Շար. 2)

չափով պէտք է մասնակցի ձեւով մը դործին իրագործման բաժնին, ըլլալով երկրորդ աստիճանի մեկնաբան մը. ինչպէս այս վերջինն ալ է երկրորդ աստիճանի առեղծադործ յօրինող մը: Ու հոդ չըլլիցի՝ ինքն իր վրայ կամուրջը հատատած է :

Որովհետեւ մեկն այդ պարագային կրնամ ձայնակցիլ քեղի՝ կրկնելու համար հաւատքով մ'ամերիկուհի վերջին մատծումդ. « Մեղք որ ես չեմ հեղինակը»: Հոդ ալ իրաւացի ես բոլորովին : Այդ է հիմնական տեսիլքը : Արուեստի ըմբռնումը: Ինքնատպութեան հատցնող երկար պահեստը :

×

Ու երկար մնացի մօտդ : Գրէ եթէ ժամանակ դտնես. որքան սիրով պիտի կարդամ :

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (481)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԹԵՐԹՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Վենեաիկին պէս արուեստական զօրութիւն մը, կամ Անդլիոյ պէս նիւթական զօրութիւն մը պիտի ունենաս. յոռի հասուստ պիտի ըլլաս: Բռնադարութեամբ մը պիտի մեռնիս, ինչպէս մեռաւ Վենեսիկ, կամ պիտի խլնաս անանկութեամբ, ինչպէս պիտի խլնայ Անդլիան :

Եւ աշխարհ Թող պիտի տայ որ խլնաս եւ մեռնիս, վասնդի աշխարհ կը Թողուի որ խլնայ եւ մեռնի ինչ որ ինքնամոլու – Թիւն է միայն, ինչ որ մարդկային սեռի համար առաքինութիւն մը կամ զոհաբեր մը չի պարունակեր :

Պէտք է պիտնալ սակայն Թէ մենք հոս Վենեաիկ եւ Անդլիա բառերը յիշելով ոչ Թէ ժողովուրդներ, այլ ընկերային չէնքեր կը նչանակենք. ազդերու վրայ դըրուած սակաւապետութեանց եւ ոչ Թէ նոյնիսկ ազդերու կ'ակնարկենք :

Ազդերու համար միշտ յարդ ու համակրութիւն կը զդանք :

Վենեաիկ՝ իբր ժողովուրդ, պիտի վերածնի. Անդլիա՝ իբր աշնուապետութիւն, պիտի խլնայ բայց Անդլիա՝ իբր ազդ անմահ է :

Այս ըսելէ ետք կը չարունակենք :

Լուծէ երկու խնդիրներ. քաջալերէ՛ հարուստը եւ պաշտպանէ աղքատը, վերցուր Թշուառութիւնը, ալ մի Թողուր որ զօրաւորը անիրաւութեամբ իր չահերուն ծառայեցնէ ակռաը, սանձէ այն անօրէնն նախանձոտութիւնը, զոր ճամբան զըտնուղը ունի՝ արդէն տեղը հասնողին դէմ, մաԹեմաԹիկօրէն եւ եղբայրաբար վարձքը աշխատութեան համեմատէ, ձրի եւ պարտաւորիչ ուսումը մանկութեան ճամուին հետ առնէ եւ առնութիւնը պիտութեան վրայ հիմնէ, ընդարձակէ միտքերը, միանդամայն բարուկնները զրաղեցնելով, զօրաւոր ժողովուրդ մը եւ միանդամայն երջանիկ մարդերու ընտանիք մը եղիր, ամէնուն ալ սեփականութիւն տուր՝ զայն ոչ Թէ բառնալով, այլ հանդարտեցնելով՝ այնպէս որ ամէն քաղաքացի առանց բացառութեան կալուածատէրը ըլլայ, եւ այս այնքան դիւրին է որքան բաչխել հարստութիւնը, եւ ահա նիւթական մեծութիւնը ու միանդամայն բարոյական մեծութիւնը պիտի ունենաս, եւ ահա այն ժամանակ պիտի ըլլաս Ֆըրանսա կոչուելու համար :

Քանի մ կուսակցութիւններէ դուրս եւ վեր, որոնք կը մոլորէին, այս էր ահա ընկերվարութեան ըսածը, այս էր ահա դէպքերուն մէջ անոր փնտռածը, այս էր ահա միաքերու մէջ անոր ծրագրածը :

Աքանչելի Ջանադրութիւններ, նուիրական փորձեր :

Այս վարդապետութիւնները, սկզբունքները, դիմադրութիւնները, այն անակընկալ հարկը որով պետական մարդը կը ստիպուէր փիլիսոփաներուն կարեւորութիւնը ճանչնալ, խառնաչփոթ յօրինութիւնները, որոնք կը նչմարուէին, նոր քաղաքականութիւն մը կազմելու պարտքը, քաղաքականութիւն որ հին աշխարհին հետ կը պարտաւորէր համաձայնիլ առանց բոլորովին անհամաձայն ըլլալու յեղափոխութեան տեսլական նպատակին հետ. կացութիւն մը, ուր պէտք էր Լաֆայէթը զործածել Փոլինեաքը պաշտպանելու համար :

Ապստամբութեան ներքեւ թաքնուիկ յառաջդիմութեան ակնարկութիւնը, իր (Լուի Ֆիլիփին) բոլորտիքը պաշարող մրցումները հաւասարակչռելու հարկը, յեղափոխութեան նկատմամբ իր հաւատարմութիւնը, Թերեւս չեմ դիտեր ինչ պատահական համակերպութիւն մը, որ վերջնական եւ վերադոյն իրաւունք մը անորոշապէս ընդունելէն կը ծնէր, իր ցեղին արժանի մնալու վտանգը, ընտանեսիրական ոդին, ժողովուրդին վրայ ունեցած անկեղծ յարգն ու համարումը, իր անձնական լաւամտութիւնը զրեթէ ցաւագին մտատանջութեամբ մը կը համակէին Լուի Ֆիլիփը, եւ երբեմն՝ որքան ալ հզօր եւ արի ըլլար ինք՝ թագաւոր ըլլալու դժուարութեան տակ կ'ընկճէին :

Իր ոտքերուն ներքեւ ահարկու քայքայում մը կը զդար որ սակայն անհետացում մը չէր. ըստ որում Ֆրանսան սովորականէն աւելի Ֆրանսա էր :

Ալաարամած ղէղեր հորիզոնը կը ծածկէին :

Տարօրինակ ատուեր մը հետզհետէ վրայ հասնելով՝ կամաց կամաց մարդոց, իրերու, զազափարներու վրայ կը ծաւալէր, ատուեր որ բարկութիւններէ եւ զրութիւններէ կազմած էր :

Ինչ որ արտօրէն ճնշուած էր, կը խլրտէր եւ կ'եռար :

Երբեմն պարկեշտ մարդուն խիղճը եա կ'առնէր իր չունչը, ըստ որում կարի չատ նեղութիւն կար այն օդին մէջ, ուր խաստականութիւնները ճշմարտութեանց հետ կը խառնուէին :

ՎԻՒԳՈՐ ՀՅՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վարդուհի Մարանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Տէր-տէրեան եւ զաւակները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ կամ գրաւոր եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով մասնակեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ քեռայրին Նշան Մուրատեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Ողբացեալ Ֆլորա Շէօհլէեանի յիշատակին՝ Աննա Գայֆայեան քսան Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

×

Մարսէյլէն Շալճեան ընտանիքը հարիւր Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի Կարօ եւ Յարութիւն Ուշաղլեանի յիշատակին :

×

Մարսէյլէն Պ. Ֆրէնկեան քսան Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր սիրելի հօրաքրոջ Հայկանոյշ եւ Արիս Խաչիկեանի մահուան տարելիցին առթիւ (Գահիրէ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աւետիս Էքմէքճեանի մահուան տխուր առիթով, Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները .— Պ. Չինաճեան Մարսէյլէն յիսուն Ֆր., Տէր եւ Տիկին Բ. Էժտահարեան Մարսէյլէն յիսուն Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Էժտահարեան Լիոնէն 50, Տէր եւ Տիկին Մ. Էժտահարեան Լիոնէն յիսուն Ֆրանք :

×

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Տէր եւ Տիկին Ա. Ա-ճէմեան հարիւր Ֆր. եւ Տէր եւ Տիկին Տ. Կիւլպէնկեան երեսուն փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Մինաս Օսէբեանի մահուան առթիւ : Պ. Պ. Փափազեան Հ. 500, Չիլինկիրեան Ժ. 150, Տէր եւ Տիկին Մէնէքշէկիլ յիսուն, Աղապէկեան Հ. 30, Աղքատախնամի կեդրոնին բացման առթիւ : Յ. Աշճեան 410, Խ. Տումանեան 300իր ողբ. եղբօր յիշատակին, մահացած Անտիյյի ծերանոցը, Քլէօպ տէ Տիմանթէռէն փոխան ծաղկեպսակի հաւաքուած գումարէն աւելցած ողբ. Փիէր Թէլլալեանի մահուան առթիւ 105 Ֆրանք, Տոքթ. Վ. Չիլինկիրեան երկու հարիւր, Եկէնեան Օննիկ – Արթին 145, Մ. Աբօնայեան (Պոլիս) հարիւր, Տիկին Լըմէ ողբ. Գիսակ Փափազեանի եւ Տիկին Խանզատեանի յիշատակին հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ա. Տապաղեան ութսուն, Տիկին Մ. Սաատէթեան 80, Մ. Ժամկոչեան 80, Այրի Տիկին Վ. Աղպիկեան ողբ. Աւետիս Աղպիկեանի յիշատակին հարիւր, (Մարսէյլէն), Տէր եւ Տիկին Ժ. Մելքոնեան (Մարսէյլ) փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Յ. Իզպէրեանի մահուան առթիւ 25, Յ. Ադամեան (Մարսէյլ) ողբ. Նիկողոս Քիրքօշեանի յիշատակին, տասը, Ս. Դաւիթեան ողբ. Տիկին Փառանձեմ Դաւիթեանի մահուան Դ. տարելիցին առթիւ 50, Օր. Արզումանեանի (Պրիւսէլ) ողբ. Վաղարշակ Մելիքեանի յիշատակին 50, Նագդաշեան յիսուն, Տիկին Ճինպաշեան (Վալանս) յիսուն, Տիկին Մ. Ակոնայեան 50, Տէր եւ Տիկին Իւկիւն եւ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սէտէֆ 50ական ողբ. Զաւէն Փիլիճեանի մահուան առթիւ : Մարկոսեան Ռ. 40, Եդ. Սարաֆեան, Ժ. Խօստիկեան, Ս. Շահլամեան, Ե. Աժտէրեան, Օ. Հօրթունճեան, Խախամեան Ա., Յ. Պալանցեան, Տ. Սրմագէշեան (Ալֆորվիլ), Լ. Տօնիկեան 30ական : Տիկիններ Ժագլին Սիւէրօ, Թ. Քէշիշեան, Ա. Նախըշքէրեան եւ Օր. Մ. Գրիգորեան 30ական Ֆր. : Տէր եւ Տիկին Թ. եւ Ա. Յակոբեան (Ամերիկա) տասը տոլար, Ժ. Շահլամեան, Աբէլեան, Յ. Թէլլեան, Միրաքեան Ժ. քսանական, Տիկիններ Հ. Ասլանեան, Ե. Ասլանեան քսանական, Տիկին Մերճանեան ողբ. Յակոբ Դաւիթեանի մահուան առթիւ քսան, Օր. Գ. Շահրիկեան (Ամերիկա), Տիկին Ռ. Ճէվիզեան 15ական, Ս. Խաչէրեան, Ս. Ստեփանեան, Խ. Աւագեան, Թէօմանն, տասնական, Տիկիններ Բ. Ագդաշեան եւ Թագւորօֆ 10ական Ֆր, Մ. Կարապետեան 15, Տիկիններ Ռ. Քրբքճեան, Պօյաճեան եւ Լ. Մարգարեան տասնական Ֆրանք :

(Շար.)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ .— Մարսէյլ Սէն – Լուէն Ապրիլ 30 թուակիր «Յառաջ»ի վարչութեան ուղղուած նամակին հեղինակէն կը խնդրուի իր անունը ճշդել (նամակը չէ ստորագրուած) :

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Կի Գավէզեան հարիւր Ֆրանք, Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Եավէր հարիւր Ֆրանք :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը եւ Արուեստի Թորոս Ռոսլին ընկերութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած են այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Փորթուկալեան Մշակութային կեդրոնը 51 Ավընիւ տ'Իէնա :

Կը դասախօսէ՝
ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Թորոս Ռոսլին եւ Կիլիկեան մանրանկարչութիւնը ԺԳ. դարուն » :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Այս Հինգշաբթի Համբարձման տօնին առթիւ Պօմոնի եկեղեցւոյս մէջ պիտի կատարուի աւագ սարկաւագութեան աստիճանի տուուչութիւն մեր եկեղեցին բազմամայ ծառայողներէն սարկաւագներ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեանի եւ Պ. Յարութիւն Ասլանեանի, թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.Ի ձեռամբ :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս հանդիսաւոր արարողութեան :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաժողովի եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի :

16 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30-ին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ, 31 Պուլվ. տ'Աթէն :

Կը բանախօսէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի ընդհ.

նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նիւթ՝ «Բարեգործականի դերը Սփիւռքի մէջ »

Մուտքը ազատ է

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան, յետաձգուած է Յունիս 8ին :

ՀՐԱՒԷՐ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբ կոչ կ'ընէ իր նախկին անդամներուն, հայ երգիչներուն եւ երգելու ձիրք ունեցողներուն միանալու երգչախումբին, պատրաստուելու համար այն մեծ կրօն. համերգին, որ տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 22ին, ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇ եկեղեցւոյ մէջ: Բարձրաստիճան անձնաւորութեանց ներկայութեան :

Երգչախումբի փորձերը տեղի կ'ունենան Երեքշամթի եւ Ուրբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն 10, 17 Բիւ Պլէօ, Մըշակոյթի Տան մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները :

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ :

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան) :

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով : Հեռ. 027–18–28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՎ
Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 16ին,
ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար Խորհդ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ
Պար՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴ Պարախումբը

Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբ ղեկավարութամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, (15 Մայիս) Հինգշաբթի օր, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր, Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի նախագահութեամբ :

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը եւ հաղորդութեան համար պատրաստուած երախաները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս պաշտամունքներուն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Բիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով .—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ .— Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 24ին, Շաբաթ իրիկուն :

×

Մայիս 28ի տարեդարձը կը տօնուի Վիէնի մէջ Յունիս 1ին :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
կազմակերպուած են
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ
(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)

Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19

Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր :

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այս թուականը:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հաց Մշակոյթի Տուն

Հարսանիքի, նշանտուքի, հաւաքոյթներու եւ խնջոյքներու համար նկատի ունենալ Հայ Մշակոյթի Տան երկու սրահները :

Դիմել ամէն օր ամը 15 – 19 :
Հեռախօս 824–63–89 :
17, Rue Bleue — Métro Cadet

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ: Մեկնում ժամը 7·15ին հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ: Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան, կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթրէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լոզան–Ուշի եւ Էիոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ: Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
14 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11512 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.512

ՉԵՆ ԱՄՉՆԱՐ

Թրքական ցեղասպանութեան 54րդ տարելիցի յուշահանդէսները՝ Հայկական Արտասահմանի մէջ, շուտով արձագանգ պիտի գտնեն Թրքական թերթերու մէջ, որոնք՝ ինչպէս միշտ՝ մեղապարտի հոգերանութեամբ պատ ի պատ կը զարնըւին, ապաւինելով սուտին եւ նենգութեան,— ծամածուռ արտայայտութիւնութիւններու եւ քսութեան :

Ապրիլ 24էն առաջ իսկ, համազարկը սկսա՛ծ է արդէն ... հին ու ծանօթ յանկերգով :

20 Ապրիլի իր թիւով, «Կիւնայտըն» թերթը՝ անդրադառնալով «Իթթիհատական կառավարութեան մեծամեծներուն կողմէ պատրաստուած նշանաւոր տարագրութեան Օրէնքին », կը փորձէ պատճառաբանել՝ թէ «օրէնքը ծնած էր անհրաժեշտութենէ մը : Վանայ, Պիթլիսի եւ Մուշի մէջ՝ հայ եւ ռուս վարչութիւնը խմբական սպանութիւններ կը կատարէր Թուրքերու վրայ, որոնք հազարներով բնաջինջ եղան Վանայ լճին մէջտեղը» ...

Այս ու նման անամօթ վերագրումներով, թերթը միամիտ եւ ապուշ կը ձեւանայ, ի վերջոյ զարմանալո՛ւ համար՝ թէ «Ամերիկայի ու Պէյրութի Հայերը մինչեւ այսօր ալ հակաթուրք քարոզչութեան նիւթ կը դարձնեն Օսմանեան Կայսրութեան վերջին օրերու այդ օրէնքը՝ որ ահագին հակազդեցութիւններ յառաջ բերաւ » ...

Իմաստ չենք գտներ «Կիւնայտըն»ի ... աւուր պատշաճի ցափռտուքները լրիւ թարգմանելու փորձի մը մէջ : Ինչպէս ըսինք, աւելի պատկերազարդ արտայայտութիւններու եւ հրատարակութեանց վկայ պիտի ըլլանք յառաջիկայ քանի մը շաբաթներու ընթացքին :

Ոճրագործ մը հոգեբանօրէն մղուած է վերադառնալու միշտ այն վայրին ու կէտին՝ ուր գործած է իր ոճիրը : Հոգեբոյժ ըլլալու պէտք չկայ, ըմբռնելու համար Թուրքին անդրադարձումը հայասպանութեան գազանային արարքին, — փոյթ չէ թէ ինքնարդարացումի իր ճիգը հիմնուած ըլլայ պատմութեան եւ իրողութիւններու գլխիվայր շրջումի մը վրայ :

Հին թէ նոր բոլոր «տպագրութեանց » մէջ, Թուրքին կողմէ 1915ի Սպանդին ներկայացումը կը միտի «ինքնապաշտպանութիւնը » ցոյց տալ իբրեւ «ըմբոստութիւն» եւ «յեղափոխութիւն » : Տարբեր խօսքով՝ «ՀԵՏԵԻԱՆՔ»ները ներկայացնել իբրեւ «ՊԱՏՃԱՌ» ...

Այնքա՛ն անճրկած են պատմական ճըշմարտութիւններու եւ փաստական տուեալներու առջեւ, որ չեն իսկ անդրադառնար՝ թէ Վանայ, Բաղէշի կամ Մուշի մէջ Հայերու ինքնապաշտպանութիւնը՝ Թուրքերու վայրագութեանց դէմ, ժամանակագրականօրէն Տեղահանութեան ու ըՍպանդի որոշումէն ԵՏՔ էր : «Հայութիւնը մեծ – պզտիկով բնաջնջելու» հրահանգը (որուն պաշտօնական եւ վաւերական բընագիրը տեղ գտած է այլեւս Պատմութեան էջերուն մէջ), ու այդ հիման վրայ 1915ի Ապրիլին ծայր տուող տեղահանութիւններն ու ջարդերը՝ կ՛ընդգրկեն Փետրուարէն 24 Ապրիլ երկարող շրջանը, մինչ Հայոց ինքնապաշտպանութիւնը կը զուգադիպի Մայիսին :

Թուրքերու այս «տակտիկա»ն գաղտնիք չէ անշուշտ մեզմէ շատերուն, բայց մանաւանդ Եղեռնի անխաթար տարեգրութեանց համար : Իրենք, ոճրագործնե՛րն ալ գիտեն՝ թէ ծիծաղելի է նման պնդում մը : Սակայն գիտակցօրէն կը շարունակեն նոյն այդ ռազմավարութիւնը, որով հետեւ — դժբախտաբար — այսպէ՛ս կոչուած «արդարութեան եւ իրաւունքի պաշտպան» կարգ մը երկիրներ, մեղապարտը ... անպա՛րտ հռչակելու հիմ ու տուեալ կը նկատեն խարդախուած պատմութիւնը, — լաւ եւս է ըսել՝ թրքական առասպելը :

Պատմական ամուր վկայութիւններ, գիտական անառարկելի փաստեր, օսմանեան պետութեան ու ջարդարար հրէշներու ստորագրութիւնը կրող հրամանագիրներ եւ որոշումներ կը վիտան ֆրանսական, անգլիական, ամերիկեան, գերմանական եւ օտար հեղինակութիւններու մէջ : Հաստատումներ եւ տուեալներ՝ որոնք վճռաբար կը հաստատեն Թուրքին դիւային մտադրութիւնը, 1880ական եւ 1890ական թուականներէն իսկ առաջ :

Այնպէս որ, «Կիւնայտըն»ներու մեկնաբանութիւնը չի կարօտիր նոյնիսկ հերքումի ...

Ընդվզեցուցիչը՝ գազաններու անխրդճութիւնը չէ հետեւաբար, այլ մեղսակից լռութիւնը «մեծ» յորջորջուած բոլոր այն երկիրներուն որոնք քաղաքական շուկաներու մէջ վաճառքի կամ սակարկութեան նիւթ դարձուցած են բարոյական ամէն սկզբունք, պատմական ամէն ճշմարտութիւն եւ իրաւունքի ամէն ըմբռնում :

Թուրքերը բաւական լաւ կը ճանչնան մեզ : Գիտեն, թէ վերանորոգ Հայութիւնը՝ հայրենիքէն մինչեւ արտասահմանեան ծայրագաւառներ՝ կթոտում պիտի չճանչնայ իր իրաւունքներու հետապընդման մէջ : Ոչ Արեւմուտքի հետ իրենց զինակցութիւնը, ոչ ալ Խորհ. Միութեան հետ սիրաբանելու իրենց փորձերը՝ Հայութեան մէջ չեն կրնար խորտակել պահանջատէր ժողովուրդներու վայել ազգային գիտակցութիւնը :

Լուծում տալ մեր Դատին, ամէն բանէ առաջ գիտակցութեան հարց է : Ապրող ամէն հայ մարդ՝ այդ ճամբով միայն կրնայ նպաստել անջատաբար թէ հաւաքաբար իրագործուած ճիգերու :

Եթէ մեր մարտիրոսագրութիւնը պիտի վերածենք հերոսապատումի մը, ու մեր նահատակները՝ ազգային գոյապայքարի մը մէջ զոհուած զինուորեալներու, ապա ուրեմն հայկական պահանջներու հետապընդումը պիտի մնայ գերագոյն նպատակ եւ յաջորդական սերունդներու սեւեռակէտ :

Ժամանակի խնդիր չկայ Հայ Դատի իմացումին մէջ : Եթէ անցեալը դաւաճանեց մեզի ու ներկան աննպաստ է անմիջական լաւատեսութեան մը համար, ապագան սահման չունի սակայն, ինչպէս գոյութիւն չունին վերջնական կապանքներ՝ ժողովուրդներու իրաւատիրական պահանջները առյաւէտ մերժելու համար :

Կարեւորը ա՛յն է, որ Թուրքին նենգութեան դէմ համազգային միութեան եւ հոգեկան կամրջումի ճակատը հիւսենք՝ մասնակի եւ պարագայական ամէն տարակարծութիւն մոռնալով Ապրիլեան յուշատօներու առթիւ :

Հայրենիքը ա՛յս կ՛ակնկալէ մեզմէ :

Ա՛յս կը պահանջէ :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ, 9 (ԱՖՓ) — Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Ա., Ուոշինկթըն կը ժամանէ Մայիս 13ին :

Ուոշինկթընի ազգային օդակայանին մէջ, կաթողիկոսը պիտի ընդունուի մեծ թիւով ամերիկահայ անձնաւորութիւններու կողմէ :

Օդանաւէն իջնելուն, ըստ Հայաստանեայց Եկեղեցիին աւանդութեան՝ աղ ու հացը օրհնելէ ետք, պիտի երթայ Ս. Փրկիչ եկեղեցին, ուր պիտի տայ իր օրհնութիւնը :

Առաջին անգամ է որ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս մը կ՛այցելէ Ուոշինկթըն : Իր նպատակն է ամրապնդել Հայաստանեայց Եկեղեցիին եւ հիւսիս. ամերիկեան թեմին մէջ ապրող Հայերու միջեւ գոյութիւն ունեցող կապերը ու հանգանակութիւն մը ընել՝ Նիւ Եորքի մէջ Կիլիկեան Աթոռի ընդհանուր կեդրոն մը շինելու համար :

Մայիս 15ին, Ուոշինկթընի Սէնթ Մեթիուզ տաճարին մէջ, Կաթողիկոսը եւ Ուոշինկթընի Արք. Օ՛Պոյլ պիտի նախագահեն տիեզերական պատարագի մը՝ վասըն քրիստոնէական միութեան : Քրիստոնեայ զանազան եկեղեցիներու բազմաթիւ անդամներ հրաւիրուած են մասնակցելու արարողութեան :

Խորէն Ա. պիտի երթայ Արլինկթընի ազգային գերեզմանատունը՝ ծաղկեպսակ մը դնելու համար ամերիկացի Անծանօթ Զինուորի դամբանին վրայ, ինչպէս նաեւ Կիլիկեան Խաչ մը, որ մնայուն կերպով պիտի ցուցադրուի այդ գերեզմանատան մէջ :

Եպիսկոպոսական ազգային տաճարին մէջ, Կաթողիկոսը ծաղկեպսակ մը պիտի դնէ նաեւ նախագահ Վուտրօ Ուիլսընի շիրիմին վրայ : Այսպէսով, իր յարգանքը մատուցած պիտի ըլլայ այն ճիգերուն, զորս Ուիլսըն թափեց առաջին աշխարհամարտի վախճանին՝ օգնութեան փութալու համար ջարդերու եւ տարագրութեան զոհ հայ բնակչութեանց :

Միացեալ Նահանգներու լիբանանեան դեսպանը Մայիս 15ին ընդունելութիւն մը պիտի տայ ի պատիւ Կաթողիկոսին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՀԷՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ Կ՛ԸՍԷ ԹԷ ՉԻ ԶԱՐՄԱՆԱՐ

Ինչպէս կը սպասուէր, Ալէն Փոհէր որ Հանրապետութեան նախագահութեան փոխանցման շրջանը կ՛ապահովէ, համաձայն Սահմանադրութեան, իր թեկնածութիւնը դրաւ, Երկուշաբթի օր :

Ըստ բարեկամներու կամ թշնամիներուն, Փոհէրի այս յապաղած յայտարարութիւնը իմաստութեան արդիւնք է կամ հաշիւի, թաքթիքի եւ խոհեմ վարանումներու : Էլէիզէի պարզ զեկոյցով մրն էր որ կը հաղորդուէր լուրը .— « Ի վիճակի եմ ձեզի յայտնելու թէ Պ. Ալէն Փոհէր կ՛ընդունի Հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածու ըլլալ : Իր թեկնածութիւնը կը դնէ Ֆրանսացիներու Միութեան եւ հաշտութեան նշանաբանին ներքեն : Ոչ մէկ բան կը փոխուի ինչ կը վերաբերի Հանրապետութեան նախագահութեան փոխանցումին» : Այս էր բնագիրը զոր կը կարդար նախագահին մօտ նոր գործավարը : Ոմանք անյարմար կը նկատեն որ այս յայտարարութիւնը եղած ըլլայ Ծերակոյտին մէջ նախ, բայց կը թուի թէ այս ձեւով Փոհէր ուզած է անգամ մը եւս իր յարգանքը մատուցանելու այն տան, ուր կը գտնուի 23 տարիէ ի վեր :

Փոխանցման շրջանի նախագահ դառնալուն առթիւ, յիշած ենք Փոհէրի համառօտ կենսագրականը : Անգամ մըն ալ յիշատակենք իր կեանքի գլխաւոր թուականները : Հանքային վարժարանի ճարտարագէտ, իրաւաբանութեան լիսանսիէ, վկայուած Քաղաքական գիտութեանց, Ալէն Փոհէր ծնած է Ապլոն (Վալ տը Մառն) 1909 Ապրիլ 17ին : 1946ին գրասենեակի պետն է Ռոպէր Շումանի, ելմըտական նախարար : Նոյն տարին Սէն Է Ուազի ծերակուտական կ՛ընտրուի, կը վերընտրուի 1952ին եւ կը դառնայ ելմըտական յանձնախումբի ընդհ. տեղեկատու :

1948ին, պիւտճէի պետական նախարար է ապա, ընդհանուր քոմէսէր նշանակուած գերմանական եւ աւստրիական հարցերու : 1950ին Ռուռի միջազգային իշխանութեան նախագահն է : 1954 – 55, նախագահ ածուխ – պողպատ փուլի փոխադրութեանց յանձնախումբին : 1955 – 57 Հասարակաց Շուկայի յանձնախումբի նախագահ : 1966 Մարտին, նախագահ եւրոպական Խորհրդարանին : 1966 Հոկտ. 2ին, Ծերակոյտի նախագահ է :

× Թեկնածութեանց պայմանաժամը կը լրանար Երեքշաբթի իրիկուն : Նախքան այս «Իգական ազգային համախմբումը » կը յայտարարէր թէ որոշած է կին թեկնածու մը ներկայացնել, յանձին Տիկին Պոնաու Փոնթէի, փաստաբան Փարիզի Վերաքննիչ ատեանին : Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կը շեշտէ որ Ֆրանսուհիները պէտք է գիտակցին թէ ի՛նչ կենդանի ուժ կը ներկայացնեն ազգին ծոցը :

× Մինչ ոմանք կ՛ուզեն գիտնալ թէ ի՞նչ է որ կը բաժնէ Փոհէրը Փոմփիտուէն, այս վերջինը սկսած է արդէն իր յարձակումները Փոհէրի վրայ :

Մամուլին մէկ մասը (Քոմպա, Լը Մոնտ, Օռոռ եւայլն) կը նկատեն նաեւ որ համայնավարներու դիրքորոշումը Փոհէրի դէմ, շատ կ՛օգտագործուի այս միջոցին Փոհէրի հակառակորդներուն կողմէ (կոլիստ) եւ հակառակ Փոհէրի կրկնակի յիշեցումներուն, ձայնպատկերասփիւռն ալ չէ հասած հարկ եղած առարկայական դիրքին : Այսպէս, առջի իրիկուն Փոհէրի վերաբերեալ այն լուրէն ետք, որ կ՛ըսէր թէ ան իր ընտրական գրասենեակը ոչ Էլիզէ ոչ ալ Ծերակոյտը պիտի հաստատէ, կարդացուած է համայնավար կուսակցութեան զեկոյցը :

Փոհէր երկար բացատրած է Էքսփրէսի մէջ, թէ ի՞նչպէս կը հասկնայ Հանրապետութեան նախագահի դերը : Պատրաստ է Ազգ. Ժողովը լուծելու միայն այն ատեն երբ արդելքի (սանսիւռ) բանաձեւ մը հանէ կառավարութեան դէմ :

× Զօր. տը Կոլ պիտի քուէարկէ Իրլանտայէն եւ զրկէ իր քուէն, ինչպէս յայտարարեց իր թիկնապահը : Առայժմ կը կարդայ, կը պտըտի եւ կ՛անգիտանայ լրագրողները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ ոչ մէկ բարելաւումի նշան կայ մինչ Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը Մ. Տայեան նոր ազդարարութիւն մը ըրած է Եգիպտոսի : «Ոչ մէկ ձեւով, կ՛ըսէ Տայեան, յանձնառու ենք յաւիտենապէս դիրքի այս պատերազմին հանդուրժելու, զոր Արաբները մեզի կ՛ուզեն պարտադրել : Նոր նուաճումներ չենք ուզեր բայց պատերազմը իր բուն եռանդն ունի եւ կրնայ ըլլալ, որ Արաբները մեզ յարձակողական պատերազմի մը մղեն, առանց որուն յաղթանակ չկայ : Արաբ պարագլուխները գիտեն թէ, մէկ ոստումով կ՛ըլլանք Դամասկոս կամ այլուր» : Գալով Լիբանանի, իր զեկավարները չեն ուզեր որ իրենց սահմանները «յորդանանանան» : Արդէն լիբանանակն ալ, որ ընդհանրապէս հանդարտ է, ի յառաջագուն, կը մերժէ սկզբունքները, ըստ որոնց Ալ Ֆաթի եւ Էլ Սայքայի քոմանտօները ազատօրէն պիտի շարժին լիբանանեան հողամասին վրայ : Այս կէտին վրայ որեւէ զիջում, աղէտալի կ՛ըլլայ Լիբանանի համար :

ՊԻԱՖՐԱՅԻ բանակը կը շարունակէ յառաջանալ Նիժերի արեւմտեան կողմը :

ՓԵՔԻՆԻ կառավարութիւնը տրամադիր է խօսակցութիւններ սկսելու Մոսկուայի հետ :

ՖԻԿԱՌՈՅԻ գործադուլը կը շարունակուի :

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ

ՓԻՐՈՍՄԱՆԱՇՎԻԼԻ , ՊՕՐՈՏԻՆ ՔԱՌԵԱԿԸ, ՍՎԻԱԹՈՍԼԱՒ ՌԻԽԹԷՐ, ՌՈՊԷ-ՐԻՆ ՆԱՄԱԿ, ՊԷՆԵՏԷԹԹԻ ՄԻՔԵԼԱՆՃԵԼԻ, ՄԱՔՍ ԷՐՆՍԹ, ԷՏՈՒԱՐՏ ՄԻԻՆՉ ԵՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ , ԱՐԹԻՒՐ ՄԻԼԼԷՐ, ՀԷՐՊԸՐԹ ՄԱՐՔԻՒՍ , ՓԻԹԸՐ ՓԻՅՐՍ, ՊԵՐԹՈԼԹ ՊՐԵԽԹ, ՎԻՀԵԼՄ ՔԷՄՓՖ, ՏԻԵԶԵՐՔԻ ԲՆԱՇՐՋՈՒ-ՄԸ ԵՒ ՄԵՆՔ, ՄՕՐՍ ԵՐԿՏՈՂ, ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏ ԵՐԱԶ ՄԸ, ՊՈՀԱՈՒԶԻ ՄԵԾՈՒ-ԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ, ՄԻՍՍԱ ՍՕԼԵՄՆԻՍ

Գ.

15 Ապրիլ

Թուադրեալ չեն՝ սակայն առաջին չորսերու կարգին՝ Հորովից, Ռիխթէր, Կիլէլսի կողքին անկասկած Արթիւրօ Պէնէտէթթի Միքելանճելի՝ իտալացին : Քիչ կուգայ Փարիզ: Յարդ չէր որդեգրուած՝ ու Միքելանճելի իր կարգին արհամարհած էր Փարիզը: Կրնան այս դիշեր սիրաշահիլ զիրար :

Անցեալ օր, նոյն բեմին վրայ Ռիխթէր հերոսաբար պաշտպանած էր իր հսկայի տիտղոսը: Եւ դժուարին քննութիւնը՝ Պախի Փրէլիւտ եւ Ֆիւկերով՝ փառաւորման էր վերածած: Ուստի ծանր է բեռը : Ճնշիչ անհամբեր մթնոլորտ:

Բարեբախտաբար ո՛չ մէկ հասարակ յայտարար իրեն եւ անոր խառնուածքներուն միջեւ : Ռիխթէրի հայրական վիպապաշտ Պախը, կարելի է՞ բաղդատել Միքելանճելիի սադայէլական սարսռազդեցիկ Ռաւէլին հետ :

Հոդ չէ՛ թէ երկուքն ալ փոխակերպուին մեր երեւակայութեան ոլորտներուն մէջ յաւերժական պարիկներու՝ մին ճերմակ միւսը սեւ պատմուճաններով զգենուած . Այո, խոժոռ է դէմքը Միքալենճելիի՝ մինչեւ իսկ թաշկինակը սեւ : Տեսայ երբ քրտինքը սրբեց :

Նախանձորդները կ՛ըսեն թէ չար խենթ մըն է՝ լաւ դաշնակահար :

Կինս ալ տարուեցաւ այդպէս խորհելու: Չեմ կարծեր: Ու լսելէ վերջ իր Ռաւէլը՝ չեմ հաւատար: Վալթէր Կիզէքինկէն ի վեր՝ մօտ տասնըեւհինգ տարի՝ այսպիսի « Կասփար տը լա Նուի » չէր մեկնարկուած, Փարիզի բեմերուն վրայ .

Յայտագիրը՝ Քլէմենթի, Շուման, Ռաւէլ՝ ակադեմական :

Առաջինը չըլլալով սկսնակ դաշնակահարներու գործիական անբաւարարութիւնները ամոքող «Կրատուս – ատ – փարնասում»ի երգահանը միայն՝ բայց նաեւ, աւելի քան հարիւր սօնաթներու տէր ինքնատիպ ստեղծագործ հանճար մը:

Իր այս տօ մաժէօր սօնաթին մէջ՝ Հայտըն եւ նամանաւանդ Պէթհովէնի առաջին շրջանի սօնաթներուն շունչն ու դրոշմը : Համանուագային կառոյց՝ մնալով սակայն միշտ սիրուն ու վճիտ :

Որմէ յետոյ Շումանի «Վիէննական Բարեկենդան»ին մէջ՝ Միքելանճելի կ՛անցնի մերթ ընդ մերթ վշտահար սիրահարի մը պաղուկ սրտով առոյգ. մինչեւ իսկ յեղափոխական՝ քանի կը լսենք որոշապէս «Մարսէյլէզի» հնչիւնները հազիւ թէ քօղարկուած :

Խոժոռ դիմակով միմոս մը կը յիշեցնէ Միքելանճելիի Բարեկենդանը : Այո, վիպապաշտ այն ոճով որուն վարժուած ենք, չի նուագեր ան, ու ոմանց անհանդուրժելի է այս կերպը : Բայց մաքրած է բոլոր աւելորդապաշտ շեշտերը , ծանծաղումները՝ թէ տեւողութեան մէջ թէ կշռոյթի խաղերուն : Մթնոլորտը վառ կը մնայ առանց առաւել խռովիչ ըլլալու : Օրուան ապրելակերպին եւ զգացումներուն չի՞ պատշաճիր սակայն : Գէթ կեղակարծ զգացողութիւն մը չենթադրեր՝ իրենինէն տարբեր թելերու վրայ երգելու մարմաջը չունի :

Իր եռքը այսքանով յարմարած է միւսինին : Եւ կը խորհիմ որ երբեմն առողջութեան ալ նշան է այս համոզումով նուագել : Իր չափաւորութեանը մէջ մընալով անշուշտ: Եւ այս աննմաչ կատարումով : Գիշերուան դերագոյն երաժըշտական պահը սակայն՝ Ռաւէլի «Կասփար տը լա Նուի»ի մեկնարկութեան ընթացքին կ՛ապրինք: Հոս ի յայտ կուգայ առաւելաբար իր փայլփլուն ու լուսաճաճանչ խաղին ներգործական ազդեցութիւնը, եւ Ռաւէլի գործին խորաթափանց առումն ու իմաստը գրաւիչ : Վաթսուն տարեկան կ՛ըլլան Օնտինն ու Սքարպոն այս տարի : Նորածին ըլլային կարծես , որովհետեւ Ռաւէլ՝ նման բոլոր այն երգահաններուն որոնք նորօրինակ հնչիւններ գիտցած են ներմուծել հինցած կաղապարներու մէջ՝ արդիական կը մնայ միշտ :

Օնտի՞նը, ծովեզրին վրայ ցայգանուագ լուսնակ դիշերով: Ո՞վ ինչ գրեր է ատոր նման՝ աւելի նոր, աւելի առինքնող, մեր օրերուն : Հապա՞ , միջին մասը՝ իր կախաղանի լկտի հալածանքովը որ չի թողուր հարստահայեալին քղանցքը՝ քանի մը սրտաճմլիկ ու կրկնակի սուր նօթերով մահուան դատապարտուած : Եւ երրորդին ամբողջ տեւողութեան՝ զաճաճ սատանան իր խելակորոյս աճպարարութեամբը ներկայ՝ Սքարպոյին խայտառակ խնդուքներով: Չկայի՞ն այդ բոլորը Միքելանճելիի հեռակէտին մէջ համոզիչ դրոշմով նկարագրուած : Կային եւ որքան տպաւորիչ շեշտով:

Նատին, դուն մի՛ հաւատար մեր բարեկմաներուն վերապահ ընդունելութեան : Վալթէր Կիզէքինկէն ի վեր այսպիսի Ռաւէլ չէինք լսած : Եւ յետոյ խորհէ՛ որ Շուման ամէն օր սիրած ու լացած չէ՛ , այս դիշեր ալ թող հեղնէ ու խնդայ :

×

16 Ապրիլ

Մաքս Էրնսթ՝ կամ դերիրապաշտութիւնը կարելի է ըսել. որովհետեւ նահապետն է հանդիսացած ան այդ դրպրոցին՝ Սալվատոր Տալի, Թանկիյ, Թիւթիւնճեան ու Փոլ Տէլվոյի կողքին: Չմոռնալ նաեւ Մակրիթը՝ զոր անցեալ տարի կորսնցուցինք: Մաքս Էրնսթ կըրցած է միշտ հաւատարիմ մնալ դերիրապաշտ առասպելային խորհուրդին՝ մնալով սակայն նկարիչ – նկարիչ :

Բացատրութեան կը կարօտի այս զոյգը : Գերիրապաշտը՝ նկարչական մտահոգութիւններուն քովն ի վեր՝ եւ շատ անգամ անոնցմէ ալ առաջ մշակած է հոգեկան, բնախօսական ու գրական գետիններուն վրայով իր սեփական բարդոյթները: Տարրալուծական փնտռտուքներ որոնելով իր ենթադիտակցութեանը բոլորովին անձնատուր : Ու ինչ որ ալ եղած ըլլան օրուան ճաշակն ու ոճը նը – կարչական գետնի վրայ , գերիրապաշտներ գոյութիւն ունեցած են ամէն շրջանի տեւողութեան : Գրեթէ միակ դպրոցն է ուր արուեստագէտը պօէտ – նկարիչ է նախ: Հոգեբնախօսական վիճակ է դերիրապաշտութիւնը կերպնկալ արուեստ ըլլալէ առաջ: Բայց Մաքս Էրնսթի պարագաչ տարբեր է : Ունի հրաշալի անցեալ մը: Նախ նկարիչ էր: Բան մ՛աւելի յուսաթափ եմ ուրեմն տեսնելով Կալըրի Ալեքսանտր Եոլաշի մէջ ներկայացուցած իր այս վերջին ցուցահանդէսը : Երիտասարդ մնալու իր մարմաջը գինքը առաջնորդեր է աւելի խաղալիքներ շինելու քան նկարներ : Առ առաւլեն զարդանը – կարք :

Այս վերջինները ըլլալով «Արուեստի Առարկայ»ներ միայն՝ չունենալով «Արուեստի գործ»ին յատկանիշերը : Առարկան կրնայ տալ առօրեային կշռոյթը , գոյնը, ճաշակը : Յատկապէս ձեռքով կը շինուի : Չի կրնար ապահովել սակայն անցեալին ու ապագային միջեւ վերանցական կամուրջ մը որը առաւելապէս մտքի պտուղ ըլլայ: Առարկան՝ չունի ու չի կրնար ունենալ՝ մինչեւ իսկ վերացական բնոյթով՝ վերանցական կարողութիւն եւ տարողութիւն որոնք միայն ու միայն Արուեստի Գործին խորհուրդովը կրնան ի յայտ դալ : Աննման հայերէն որ «ն» դիրով մը միայն կը հասցնէ Առարկան Գործին՝ վեր– կ՛անցնէ զայն՝ փչելով անոր ընդերքին Աստուածային ստեղծագործ շունչ մը: Այդ փափուկ գործողութեան համար Ֆրանսերէնը պէտք ունի երկու բառերու՝ «ապսթրաքսիօն –թրանսանտանս»: Իմ կարծիքով հոդ է բուն ստեղծագործութեան գաղտնիքը եւ գործին յղացումը: Վերացականը վերանցականին ձգտիլ տալ :

Աւա՛ղ Մաքս Էրնսթ ծերացեր է. բարեբախտաբար թանդարանները հարուստ են իր գործերով :

×

17 Ապրիլ

Ինչ որ է Սէզան Ֆրանսական նկարչութեան նկատմամբ, նոյնն է Միւնզ գերմանականին՝ հայրը նոր արկածախնդրութեան մը : Բայց մինչ առաջին՝ տպաւորապաշտ դպրոցին շարունակութիւնը կ՛ապահովէր, հասցնելով արուեստը կերպընկալ նոր ձեւերու բիւրեղացման՝ երկրորդը իր ակերուն կը վերադարձնէր զայն գրեթէ նոյն օրերուն ,քնարերգական դրոշմ մը տալով իր ժուժկալ ոճին : Առաւելապէս հոգեկան, պատմութիւն մըն էր իրը : Արտայայտապաշտ դպրոցին Նորվեկիացի այս առաջնորդը երկար ապրած ըլլալով հանդերձ Փարիզ՝ անծանօթ մընացած է Ֆրանսացիներուն : Նաեւ արտայայտապաշտութիւնը ընդհանրապէս :

Խումբին լաւագոյն ներկայացուցիչը ի պատուի է այս ամիս փարթամ ցուցահանդէսով մը: Ու կուգայ ատենին : Իտուարտ Միւնզ մեր օրերու բոլոր մղձաւանջները հարազատ կերպով ներզգացած ու սահմանած կը թուի ըլլալ իր իւղաներկ, ջրաներկ եւ ութ հարիւրէ աւելի փորագրութիւններով:

Առաւելապէս կեանքի եւ մահուան նկարիչն է ան :

Նաեւ սէրն ու կիրքը իր սեւեռամտածումները : Միւնզ ամենամօտիկ ընկերներէն է եղած Թուլուզ Լօթրէքի ու Վանկոկի : Ունի անոնց խռովիչ հրապոյրը : Բայց մահն է իր բուն նիւթը անկասկած: Այս աչքերը, այս գլուխները մահ կ՛որոնեն : Տեսնելէ վերջ իր գործերը կըրնաս ըսել՝ յաջողեր է մահը նկարել կեանքոտ վրձինով: Այս հարիւր նկարներուն կը վիճակի ուրեմն ապացոյցը բերել անոր մեծապանծ հանճարին :

×

18 Ապրիլ

Ամսուան բազմաթիւ առաջին ներկայացումներուն քովընտի՝ երկու կարեւորներ: Մէկը կրկնութիւն մըն է. ութ տարի առաջ Ժան Վիլարի բեմադրած «Արթիւրօ Իւի դիմադրելի վերելքը». Պրեխթի հզօր գործերէն մին: Իսկ միւսը Արթիւր Միլլէրի վերջին թատրերգութիւնը՝ «Գինը» :

Պատշաճ թարգմանութիւնը շատ յաջող կերպով կատարած է ակադեմիկոս Թիէրի Մոնիէ : « Գինը »՝ նոյն օրերուն գրեթէ կը բեմադրուի միանգամայն Հռոմ, Լոնտոն եւ Փարիզի մէջ :

Նիւթը՝ Միլլէրի գործերուն մէջ նոյն ակերէն կը բխի : Անոր մտահոգութիւնները զլխաւորաբար կը հիմնաւորուին

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Միթէ բացարձակ վստահութիւն ունի՞ք Ապու Սամաքի վրայ, հարցուց Սայի պէյ անոր խօսքը ընդմիջելով:

— Այո, այդ մարդը թէեւ տգէտ ու կոպիտ, բայց անկեղծ է ու մանաւանդ շատ կը յարգէ իր խօսքը: Ասկէ զատ եթէ կեղծ ըլլային իր խօսքերը, եթէ զիս ծուղակը ձգելու նպատակով ընէր, կրնար զիս մատնել, քանի որ այդ պայմանագրութենէն ետքը տակաւին տասը օր մընացի Երլտըզ եւ ուրիշ մէկ քանի անդամներ ալ զինքը տեսայ նորանոր խոստումներ առնելով իրմէ, նոյնիսկ անդամ մը զիս տարաւ Սատըքի զնտանը...

— Ի՛նչ, մեր ընկերը կրցա՞ք տեսնել իր զնտանին մէջ, դոչեց Արիֆ պէյ:

— Այո, Երլտըզը ձգելէս երկու օր առաջ, պատասխանեց միւսը, նոյնիսկ իրեն հետ քանի մը խօսք փոխանակեցի եւ ըսի թէ ինչ կարգադրութիւններ ընելու էի զինքը ազատելու համար այդ դժընդակ վիճակէն:

— Միթէ շատ փոխուա՞ծ էր զնտանին մէջ:

— Կատարեալ դիակ մը դարձած էր, պատասխանեց նախկին պալատական քարտուղարը, բայց իր բարոյական կորովը անայլայլ մնացեր էր...

— Սուտանցիին հետ այս կարգադրութիւնները ընելէ ետքը, ուղեցի յարաբերութեան մէջ մտնել Պոլսոյ յեղափոխական քոմիթէի անդամներուն հետ, որպէսզի իրենց հաղորդէի ամէն բան: Բայց ի վո՛ւր ասդին անդին ինկայ, մէկ քանի վստահելի բարեկամներուս աջակցութեան դիմեցի, անկարելին փորձեցի որպէսզի կարենայի գտնել ինծի պէտք եղած անձերը: Կ՛երեւայ որ այս միջոցին քոմիթէէն կարեւոր մարդիկ չեն մնացած Պոլիս: Ի վերջոյ Սատըք պէյի ալ դիմեցի եւ խնդրեցի որ ինծի հասցէ մը ցոյց տայ, որպէսզի երթամ ու խնդիրը բացատրեմ: Չեր ընկերը դժբախտաբար կասկածեցաւ ինձմէ ու չուզեց բան մը ըսել: Եւ իրաւունք ալ ունէր, իր տեղը ես ալ նոյն կասկածը պիտի ունենայի, մանաւանդ զիս տեսած էր արդէն իր հարցաքննութեան միջոցին իբրեւ Նէճիպ Մէլհամէի հաւատարիմ քարտուղարը: Հիմա, վերջապէս, բախտը ունեցայ ձեզ գտնելու:

— Չբացատրեցիք թէ ի՛նչ պարագաներու տակ ստիպուեցաք փախչիլ Երլտըզէն, ըսաւ Սայի պէյ:

— Իրաւունք ունիք, այն ալ պատմեմ, պատասխանեց նախկին քարտուղարը: Իմ այս հետապնդումներս, Երլտըզէն յաճախակի բացակայութիւններս, լրտեսներու ուշադրութիւնը գրաւած էին, որոնք ետեւէս գաղտնի հսկողութիւն մը կատարելէ ետքը, իրենցմէ մին մանրամասն ժուռնալով մը ամէն բան հաղորդած էր Երլտըզ: Տարօրինակ բախտով մը, Սուլթանը այդ ժուռնալը ուրիշ շատ մը ժուռնալներու հետ, առանց կարդալու ինծի յանձնեց, որպէսզի զանոնք աչքէ անցընեմ եւ պարունակութիւնները համառօտելով իրեն հաղորդեմ: Այդ գործը արդէն յաճախ կը կատարէի: Կ՛երեւակայէք յուզումս եւ շփոթութիւնս երբ յանկարծ կը կարդամ իմ մասիս գրուած ժուռնալը որ դժբախտաբար ծայրէ ծայր ճիշդ էր, նոյնիսկ լրտեսը կրցած էր դուշակել թէ ինչ կը հետապնդէի եւ զիս բացէ ի բաց կ՛ամբաստանէր իբրեւ յեղափոխական քոմիթէի եւ Երլտըզի մէկ քանի պալատականներու միջեւ միջնորդ մը: Կարելի չէր այդ ժուռնալը ջնջել ու շարունակել Երլտըզ մնալ, ժուռնալին մէջ գրուածները հերքելու միջոց ալ չունէի, վերջապէս կացութիւնս շատ ծանր էր, եւ հարկ էր անմիջական որոշում մը տալ: Ինչպէս ըսի, արդէն սկսած էի զզուիլ Երլտըզի կեանքէն, միւս կողմէ Սատըք պէյը ազատելու զաղափարը զիս կը լըլկէր... որոշեցի փախչիլ ու Սելանիկ դալ, ուր կը յուսայի դիւրաւ յարաբերութեան մտնել ձեզի հետ: Եւ իսկոյն գործադրեցի որոշումս: Ահա իրողութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով:

Մարդը լռեց: Երեք յեղափոխական երիտասարդները չափազանց ազդուած էին այս ամբողջ պատմութենէն ու չէին դիտեր թէ ի՛նչ պէտք է ընել:

— Ի՞նչ պիտի ընէք այժմ Սելանիկի մէջ, հարցուց Սայի պէյ, խօսքը նորեկին ուղղելով:

— Իրաւ որ ես ալ չեմ դիտեր, ամէն պարագայի մէջ պիտի չկրնամ հոս երկար մնալ եւ նոյնիսկ միտք ունիմ վաղը մեկնիլ եւ ժամանակ մը ծածկուած մնալ:

— Բայց եթէ մեկնիք ի՞նչպէս կրնանք միասին գործել:

— Եթէ հոս մնամ կը վախնամ որ մէկ ժամէն միւսը կը ձերբակալուիմ ու այն ատեն ամէնուս ալ գործը կը խանգարուի:

— Մենք քեզ այստեղ կրնանք պահել ամենայն ապահովութեամբ, ըսաւ Սայի պէյ:

— Այո, այո, այդ մասին բնաւ հոգ մի ըներ, երկրորդեց Արիֆ պէյ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 128)

մարդկային պատասխանատուութեան եւ յանցանքի զգացումներուն վրայ : Հոգե – կան հորիզոններէն կուգան : Բարդոյթ – ներու կիզիչ ճառագնչները դուրս իր Պրիս – մակէն կ'անցընէ :

Եւ եթէ չորս նահապետութեամբ կա – րենայի վերլուծել «Գինը»՝ խիստ սրտա – յոյզ պահերուն որ կ'ապրին խաղին չորս հերոսները՝ սապէս պիտի ըսէին իրարու կը խորհի :

Գլոտ Տօֆլէնի հրաշալի սրամտութեամբ մը մարմնաւորած հրեայ հնավաճառ Սա – լոմոնի բերնով նախ՝ «Չհաւատալ ո՛չ մէկ բանի. այդքան ալ դժուար չէ : Հաւատալ ամէնին բանի մը. ան՛ս, այդ խնդիր է» : Երկու եղբայրներէն՝ կեանքի մէջ յա – ղթած վաչիէր՝ պիտի ապաղաչէր իր կորսը երեսին՝ «կարելի է՞ որ մարդ, ան – վհներ՝ դողայ ուրիշի մը կեանքը» : Ո – րուն փեչո Մօնտի՝ ձախողած վիքթոր՝ պիտի պատասխաներ՝ «Չես կրնար դուն քեզի արդիլել խորհելու թէ, որեւէ տեղ քու դուռ մը ըլլալու է անշուշտ ..., եւ սակայն չհայ ահաւասիկ » :

Ու վերջապէս այս վերջնոյն կ'ինը՝ Ես – թէր՝ պիտի աւելցնէր հեծկլտալով՝ «Եր – բեք տեսած պիտի չկարենամ հաւա – տալ » :

Նիթը ուրեմն՝ այդ չորսերու խորհըր – դատողն է :

Երկու ժամ տեւող, հաչուեյարդարու – թեան եղերադէպ կեանքի վայրկեան մը. ուր՝ տարիներ առաջ իրարմէ բաժնուած երկու հարազատ եղբայրներ ժամադրը – ուած են իրենց նախկին տան վերնայար – կը՝ ծախելու մտքով հնավաճառին , տասնրեւեօթը տարի առաջ իրենց լքած տունին կարասիները : Բայց մեռած հայր մը կայ միշտ ներկայ իրենց մէջեւ : Ու հօր ծանր պատասխանատուութեան տակ կը մնայ եղերական վախճանը : Կարճ ու խիստ նկարագրութիւնները, յետադարձ ակնարկները ունին ճշդիւթ խորութիւն եւ համոզիչ դրոշմ :

Միլլէր դիրքատորում չունի. իրաւունք չի տար մէկուն թէ միւսին :

Զախոզութիւնը սակայն՝ նոյնքան վախկոտ ու անխնամ կը ներկայացնէ քան յաղողածին վճարած «Գինը» կեան – քին , իր եսին, երջանկութեան ու ընկե – րութեան : Արթիւր Միլլէրի լաւագոյն թատերգութիւններուն կարգին կարելի է դասել անշուարան իր այս վերջինը :

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. 3)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի ազահանդէսը կատարուե – ցաւ Պերլինի մէջ Ապրիլ 27ին , կիրա – կի օրը :

Յուշերամ հանդարտութիւնը լեցու – ցած էր զվիճելի Կրունէվալդիրվէյի մա – տուռը, որուն խորանը զարդարուած էր ծաղիկներով չրջանակուած Աւետարանով եւ փայլփլուն մեծ մոմերով : Ներկաները մուտքին առին իրենց լամբակին վրայ կը ատանային փոքրիկ սեւ խաչով զարդա – նիչները (քոքարտներ) :

Պերլինի Հայ Գաղթ. Միութեան վար – չութեան կողմէ խօսեցաւ Տոքթ. Պ. Ֆը – րունճեան բանալով ազահանդէսը եւ հրա – ւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել յի – շատակը մեր նահատակներուն , որոնք զոհուեցան միայն իրենց հայ ըլլալուն համար : Հայ ըլլալը յանցանք էր այն օ – րերուն, բաւ ան, եւ ողջկոչեց յիշատա – կը մէկուկէս միլիոն Հայերուն , որոնք 1915էն – 1918ին զոհ գացին՝ բարի չնոա – կանններէն մինչեւ մատուրականներն ու անմեղ մանուկները :

Այս հանդիսաւոր յարդանքէն վերջ բա – նախօսը հակիրճ պատմականը ըրաւ 1915ի «տեղահանութեան» փաստերով որ նպա – տակը երեք կէտերու շուրջ կարելի է ամ – փոփել. Ա.) Քաղաքական՝ որպէսզի բա – րենորոգումներու պարտաւորութենէն հիմնովին ազատին, Բ) կողոպուտ՝ որ – պէսզի զոհացուին անոպայ տարրերը եւ իթթիհատի պատերազմին համար հրա – հրուին , Գ) Նախանձ՝ որովհետեւ Հա – յութիւնը տահմանադրութենէն եառ մին – մտօրէն հրապարակ գալով ցոյցատուած էր նիւթական եւ մշակութային յառաջացում դիրքը ամբողջ Օսմ. կայսրութեան մէջ :

Եւ սակայն Հայութիւնը այսօր վերա – զարթնումի մէջ է, եւ չի կրնար Հայաս – տանի թէ արտասահմանի մէջ մոռնալ կատարուած անարդարութիւնը եւ անոր զոհերը : Հայութիւնը ամէն տեղ միա – ցած մէկ խօսք ունի այսօր .— Յարգանք եւ միահամուռ աշխատանք վերաշինու – թեան : Մեր նահատակները կ'ըսեն մեզի՝ « Հայ ապրեցէք, հայրենիքը բարձրա – ցուցէք » :

Ուրեմն՝ հայ ապրինք եղբարք մարդ – կութեան մէջը :

Հայ կեանքը է մեզ պատմութեան էջը
Եղբա՛րք, հայ ապրինք » :

Այս փափաքով բանախօսը վերջացուց իր ողեւորիչ ճառը :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց յա – ջող մասնակցութիւնը բերին՝

Օր. Արմինէ Հանըմեան որ արտասա – նեց Պ. Դուբեանի «Իմ մահը» եւ Սիա – մանթոյի « Ափ մը մոխիր, հայրենի տու – նը » :

Օր. Ալիս Կէրթիկ, որ արտասանեց «Իմ մահը »ի զերմաներէն թարգմանութիւնը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ԴՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Գորիսի երկրապիտական թանգարանը հիմնուած է 1947ին: Հնախիստութեան , ճարտարապետութեան , ազգագրութեան, արուեստի եւ գրականութեան բաժիններ – րուն մէջ ներկայացուած են նիւթեր , ո – րոնք կը պատկերացնեն Զանգեզուրի հա – րուստ անցեալը :

Այցելուները հետաքրքրութեամբ կը դիտեն դարերու խորէն մեզի հասած քա – րէ գործիքները, ազօրիքն ու սանդը , կաւէ բազմատեսակ ափսէները, հսկայ կարասները եւայլն : Մօտաւորապէս 2500 տարուան հնութիւն ունին քարէ կամբ, նիզակները, կանացի պերճանքի առարկա – ները :

Եայլի դիւղին մէջ յայտնաբերուած է սպիտակագոյն երկաթաքարէ չինուած քարէ կուռք մը (Ք. Ա. 2րդ հազարամ – եակ) : 76 սմ. բարձրութիւն ունեցող այս արձանին վրայ հինդ դիմաքանդակ կայ :

Ղափանի մէջ գտնուած է ուրարտական ծագում ունեցող պղինձէ արձանիկ մը , որուն տարիքը Ք. Ա. 6–5րդ դարերն են :

Ճարտարապետութեան սրահին մէջ ցուցադրուած են Տաթեւի վանքին պատ – կանող նիւթեր :

Մլէնագարեան Հայաստանի մշակոյթի կարեւոր օճախներէն էր Տաթեւի համալը – սարանը , ուր աշխատած են Գրիգոր Տա – թեւացին, Յովհան Որոտնեցին եւ ուրիշ – ներ : Վանքին մատենադարանը ունէր 11 հազար ձեռագիրը, որոնք յետագային ո – չընչացուած են Սելճուքներու ձեռքով :

Ցուցադրուած են նաեւ վանքին դեկո – րատիւ քանդակները, որմնանկարները, դար – դաքանդակները , խաչքարերը :

Ազգագրութեան սրահին մէջ Գորիսի , Սիսիանի, Եղեգնաձորի, Ղափանի եւ Մեղրիի չրջաններու ազգային հին տա – րազներն են, կահ – կարասիները : Անհա այր մարդու պրոնզաթել չուխան , տա – բատը , գոյնզգոյն գուլպաներ, կանացի պղեսաներ, կապերտ, խուրջին, կաւէ ճը – րագ, փայտէ բանալի, խնոցի, տաշտ, մելիքներու բուխարին :

Թանգարանին մէջ ներկայացուած են նաեւ Զանգեզուրի գրողներու (Գ. Սե – ւունց, Ս. Խանզադեան , Հ. Սահեան, Ս. Այվազեան, Գուսան Աչոտ, երգահան Ա. – չոտ Սաթեան) կեանքն ու գործը ներկա – յացնող նիւթերը :

Թ. Փ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՒԱՌՈՒ

ՊԼՅՐՈՒԹԻ մէջ Ապրիլ 17էն 30 Գաւ – գուի գործերու ցուցահանդէս մը տեղի ունեցած է Վանտամ Կալըրիին մէջ: Այս տաթիւ քանի մը օրուան համար միայն Պէյրութ գացած է մեծ նկարիչը եւ ներ – կայ եղած բացումին: Պէյրութի այս ցու – ցահանդէսը 45րդ անձնական ցուցահան – դէսն է Գաւգուի : Հոս ալ Գաւգուի ինք – նատիպ աշխարհը, դէմքերուն լոյսը, դի – ծերու ճարտարապետութիւնը միայն դր – նահատանք եւ հիացում պատճառած են ու տեղական մամուլը, արաբերէն, հայերէն թէ ֆրանսերէն, լայն արձագանգ տուած է ցուցահանդէսին եւ ընդհանրապէս Գաւգուի արուեստին: Նկարիչը նաեւ եր – կու օր անցած է Հալէպ՝ իր ծննդավայ – րը, դուր գտած է ինչպէս որ է միշտ :

ՊՈՒՏՈՑ մէջ վերջերս նուագահանդէս մը տուած է դաշնակահարուհի՝ Մարի Իւթթատ, մեծ յաջողութեամբ :

ԿԵՍԱՐԻՈՑ մէջ Զաուիկը ոտնուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ: Ա – տուն կանուխ եկեղեցին լեցուցած են կե – սարիոյ հաւատացեալներուն հետ , Ան – դարայէն, Պողազլեանէն, Կեմերիկէն, Է – վէրկէն, Կիլկերէն եւ այլ վայրերէ ազ – գային : Պատարագած է Կեսարիոյ հոգեւոր հովիւ Գրիգոր քհնյ. Սիլահլեան:

ԼԻԲԱՆԱՆՑի երգչուհի՝ Սամիա Սանա – բի Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի սրահին մէջ երգահանդէս մը տուած է եւ երգած նաեւ Կոմիտասէն, հասարա – կութեան բուռն ծափերուն արժանանա – լով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (482)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ՓԻԵՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ընկերային անձկութեան մէջ կը դող – րոնք կը դողան երբ փոթորիկը կը մօտե – նայ: Ելեկտրական ձգտումը այն ատեն ճանի հասած էր, որ առեն առեն առաջին անգամ տեսնուող մարդ մը, անծանօթ մը ճառագայթ կ'արձակէր: Ցեւաց վէր – րէք: Մերթ ընդ մերթ աստիւն եւ խորին ձաններ կը լուսէին որով կը հասկցուէր թէ օրգան չանթ կար ամպին մէջ:

Ցուլիսի յեղափոխութենէն ի վեր հա – պիւ թէ քանի ամիս անցած էր, եւ ահա 1832 տարին վտանգաբեր եւ սպառնալի տեսքով մը սկսած էր: Ժողովուրդին կա – րօտատեսութիւնը, գործաւորներուն ա – նանց հացի մնալը, Քոնացի վերջին իշ – խանին խաւարին մէջ անհետացած ըլլա – լը, Փարիզէն Պուրպոններուն արտաք – սուելուն պէս Պրիւսէլէն Նասոներուն ար – տաքսումը, Պելժիային ֆրանսական իշ – խանի մը ընծայուիլը բայց անգլիական իշխանի մը արուիլը, Նիքոլայի կուսա – կան տեսլութիւնը, մեր եռեւը հարաւի երկու դեւերը, այսինքն Ֆերտինան, որ ի Սպանիա, Միկէլ որ ի Փորթուգալ, Ի – տալիոյ մէջ երկրաշարժը, Մեթեռնիխին՝ ձեռքը Պոլոնեի վրայ երկնցնելը, Անգո – նայի մէջ Ֆրանսային Ասատիոյ հետ խիստ վարմունքը, հիւսիսէն լսուող չեմ պիտեր ինչ աղետալի ձայն մը որ Լեհաս – տանը նորէն իր զոգոցին մէջ բեւեռող կռանին ձայնն էր, ամբողջ Եւրոպայի մէջ զայրացող նշոյուածքները, որոնք Ֆրան – սան կը դիտէին ծածուկ կերպով, Անգ – լիան որ կասկածելի զաչնակից էր եւ պատրաստ մերժելու ինչ որ իրմէ պի – սի միտքը եւ յափշտակելու ինչ որ կրնար իրմէ, օրէնքին չորս դլուխ չյանձնելու համար առեներակալներուն Պենարիայի ե – ռեւ ապատանիլը, թագաւորին կառքին վրայէն չուշանագրոմներուն սրբուիլը, Նոթր Տամէն խաչին վար առնուիլը, Լա – ֆայէթին փոքրիլը, Լաֆիթին կործանի – լը, Պենժամէն Քոնսթանին չքաւորութեան մէջ մեռնիլը, Քազիմիր Փերիէի՝ իշխա – նութենէ մաշուելով մեռնիլը, քաղաքա – կան հիւանդութեան եւ ընկերային հի – ւանդութեան՝ թագաւորութեան երկու մայրաքաղաքներուն, այսինքն խորհող քաղաքին, եւ աշխատող քաղաքին մէջ միանդամայն երեւան ելլելը, քաղաքային պատերազմը ի Փարիզ, սարկային պատե – րազմը ի Լիոն, երկու միջնաքաղաքնե – րուն մէջ հնոցի միեւնոյն նշոյլը, ժողո – վուրդին հրալեռնադիլը, բերանի նման չռաղոյն ճակատը, հարաւին մոլեռան – դիլը, արեւմուտքին խռովիլը, Վանտէի մէջ Պէրիի ղքսուհին, դաղանի միաբա – նութիւնները, դաւադրութիւնները, ա – պըստամբութիւններն ու քղեբան պա – տահարներուն սոսկալի աղմուկը դազա – փարներու սոսկալի չոինդին հետ կը խառնէին :

Գ. ՄԱ.

ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՐՈՑՄԷ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾՆԻ ԵՒ ԶՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ԳԻՏԵՐ

Ապրիլի վերջերը ամէն բան ծանր կեր – պարանք առած էր :

Բարբոքումը եռացումի կը փոխուէր :

1830էն ի վեր հոս հոն պղտիկ եւ մաս – նակի խռովութիւններ կային, որոնք չու – տով կը զսպուէին, բայց զարձեալ կը ծա – գէին :

Սառակայ եւ լայնածաւալ համակի – դումի մը նշանն էր ասիկա :

Ահաւոր բան մը կը նիւթուէր դաղա – նօրէն: Հնարաւոր յեղափոխութեան մը ծրագիրները կը նշմարուէին, որոնք տա – կաւին ոչ այնքան որոշ եւ ոչ այնքան լու – սաւորուած էին :

Ֆրանսա՝ Փարիզին, Փարիզ ալ՝ Սէնթ Անթուան արուարձանին կը նայէր :

Սէնթ Անթուան արուարձանը՝ արդէն ծածուկ կերպով տաքցած ըլլալով՝ եռա – ւելի ելլել կը սկսէր :

Շարոն փողոցին կապելանները ծանր եւ մըրկալի էին, թէեւ այս երկու ածական – ներուն միատեղ կապելաններուն տրուիլը անսովոր երեւայ :

Այս կապելաններուն մէջ յայտնօրէն յուղուած բանդ էր կառավարութիւնը :

Հոն ամէն մարդ բացայայտ վիճաբա – նութեան նիւթ կը դարձնէր «բանը՝ կըս – ուելու կամ հանդարտ կենալու համար» :

Ներքնահոդմեան կրպակներ կային ուր երդում կ'առնուէր բանուորներէ , որպէս – զի առաջին անդամ վառնդի աղաղակը լսելով փողոցը պտնուին, եւ «կռուին ա – ռանց համբերու թշնամիներուն թիւը» : Երդումը արուելէն հոգ, կապելային մէկ անկիւնը նստող մարդ մը «ազդու ձայն մը կը հանէր» եւ ինքը. «Կը հասկնա՞ս, երդում ըրիր հա՛» :

ՎԻՒԹՕՐ ՀՒԿՕ

(Նաբ.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Օննիկ Վարժապետեան եւ զաւակները, Մէթր Ժաք Վարժապետեան եւ Օր. Մաթիլտ Վարժապետեան կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր ողբացեալ՝

ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Կիրակի Մայիս 18, յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339, Ավընիւ Տիւ Փրատօ :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցին, շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրաւուուները.—

Այրի Տիկին Անահիտ Գլջեան իր արկածամահ որդւոյն Վրէժի հոգեհանգստեան առթիւ յիսուն Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ա. Գիւրտեան քսան, Ողբ. Մկրտիչեանի, Առաքելեան Գասպարի հոգեհանգստի Ե. Մկրտիչեանէ երեսուն, Տիկին Թոթիկեան 15, Տէր եւ Տիկին Գասպալեան յիսուն, Այրի Տիկին Մէսէլէճեանէ տասը, Պանտիկեան Արմենուհի հինգ, բարեպաշտ տիկին մը հինգ, Հոգեհանգիստ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի՝ Տէր եւ Տիկին Աւետիս Կուտսուզեան երեսուն, Ա. Սարգիսեան 30, Սէմէրճեան ընտանիք 30, Տէր եւ Տիկին Վ. Քիւփէլեան քսան, Վ. Գրիգորեան, Յ. Կուտսուզեան, Տէր – Վարդանեան Վ., Տէր եւ Տիկին Եարտըմեան, Վ. Միստիկ տասնական, Տիկին Վ. Ունանեան 15, Տիկին Ժիլտոյի (ծնեալ Պարոնեան) յուղարկաւորութեան առթիւ Ա. Էլմասեան, Տոքթ. Ա. Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Պաղտասարեան 50ական, Հ. Մ. Ե. Մարզական քսան, Տիկին Ջինտեան տասը Ֆրանք : Հոգեհանգիստ Տիկին Շիշմանեանի Երանուհի քսան Ֆր., Կարապետեան Խ. տասը, Տէր եւ Տիկին Շալճեան, Անտոնեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Մօնժ, բարեպաշտ տիկին մը 10ական, կրկին Տէր եւ Տիկին Մօնժ քսան, բարեպաշտ տիկին մը հինգ Ֆրանք :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան, յետաձգուած է Յունիս 8ին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները :

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ :

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան) :

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւ առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով : Հեռ. 027–18–28

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

կազմակերպուած են

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)

Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19

Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Մարսէյլ Սէն – Լուէն Ապրիլ 30 թուակիր «Յառաջ»ի վարչութեան ուղղուած նամակին հեղինակէն կը խնդրուի իր անունը ճշդել (նամակը չէ ստորագրուած) :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Այս Հինգշաբթի Համբարձման տօնին առթիւ Պօմոնի եկեղեցւոյս մէջ պիտի կատարուի աւագ սարկաւագութեան աստիճանի տուուչութիւն մեր եկեղեցին բազմամայ ծառայողներէն սարկաւագներ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեանի եւ Պ. Յարութիւն Ասլանեանի, թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.ի ձեռամբ :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս հանդիսաւոր արարողութեան :

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յիշեցնէ հաւատացեալներու թէ Հինգշաբթի Համբարձման տօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ, ինչպէս ամէն տարի Ս. Հաղորդութիւն պզտիկներու, որուն կրնան մասնակցիլ փափաքող հաւատացեալներն ալ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաժողովի եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի :

16 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ, 31 Պուլվ. տ'Աթէն :

Կը բանախօսէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի ընդհ. նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նիւթ՝ «Բարեգործականի դերը Սփիւռքի մէջ »

Մուտքը ազատ է

Ի ՆՊԱՍՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՏՕՆԸ

Որ Պաշտամունքով տեղի կ'ունենայ Համբարձման Հինգշաբթին 15 Մայիս, ժամը 15էն սկսեալ, 28, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի :

Գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ անուշեղէն եւ հանելի վայելք

Ուշադրութիւն.— Ամէն տարի վաճառքը կը կատարուի Համբարձման Հինգշաբթի :

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Մեկնում ժամը 7·15ին հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ : Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի, իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան, կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթրէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօզան–Ուշի եւ Էիոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ : Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՎ
Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 16ին,
ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար Խորհդ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ
Պար՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴ Պարախումբը

Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբ ղեկավարութամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, (15 Մայիս) Հինգշաբթի օր, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր, Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի նախագահութեամբ :

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը եւ հաղորդութեան համար պատրաստուած երախաները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս պաշտամունքներուն :

ՀՐԱՒԷՐ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբ կոչ կ'ընէ իր նախկին անդամներուն, հայ երգիչներուն եւ երգելու ձիրք ունեցողներուն միանալու երգչախումբին, պատրաստուելու համար այն մեծ կրօն. համերգին, որ տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 22ին, ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇ եկեղեցւոյ մէջ : Բարձրաստիճան անձնաւորութեանց ներկայութեան :

Երգչախումբի փորձերը տեղի կ'ունենան Երեքշամթի եւ Ուրբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն 10, 17 Բիւ Պլէօ, Մըշակոյթի Տան մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Փաշայեանի սրճարանը, 134 պիս, Բիւ Էթիէն Տօլէ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը ճիշդ 8ին, նոր հաւաքատեղին : Կը խնդրուի ընկերներին ճշդապահ ըլլալ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Բիւ Պլէօ, Մերթ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ստիպողաբար կ'ուզուի միջին տարիքի հայ կին մը, որ տարեց անձով մը պիտի զբաղի (տնական աշխատանք չկայ) : Հեռաձայնել

ԵՐԱՄԵԱՆ
488 – 62 – 06

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ'Ր
ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵՋ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)
ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 Ս

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :
Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19
Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի : Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—
MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՄԱՅԻՍ

JEUDI 15 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11513

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.513

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՀԷՐԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ծերակոյտին առջեւ, Ալէն Փոհէր պարզեց թեկնածուի իր ծրագիրները, ապագայ նախագահին համար :

Անդրադառնալէ ետք տը Կոլի մեկնումին եւ ըստ Սահմանադրութեան իրեն վիճակուած պաշտօնին, կը շեշտէ.— « Հանդարտութիւն տիրեց երկրին մէջ շնորհիւ բոլորին ապահով իմաստութեան : Հաւատարիմ իմ սկզբունքներուս, ուզեցի որ տեղեկատուութեան կարգ մը ճիւղերու յիշեցուին առարկայականութեան ամէնէն նախնական կանոնները, ինչ որ հիմնական է նախագահութեան ընտրութեան այս շրջանին: Չեմ կրնար ըսել թէ ամբողջական գոհացում ստացայ, բայց վստահ եմ որ քանի մը օրէն, հակակշռի յանձնախումբի նախագահ՝ Պ. Փարոտիի միջամտութիւնը պիտի ապահովէ ձայնպատկերասփիւռի կատարեալ անկողմնակալութիւնը »:

Ծանրանալէ ետք փոխացման շրջանի նախագահին դերին վրայ, Փոհէր կը պարզէ Պետութեան ղեկավարին երեք առաքելութիւնները.—

Ա) Երաշխաւոր մը : Սահմանադրութեան 5րդ յօդուածը կը նախատեսէ որ Հանրապետութեան նախագահը երաշխաւորն է Ազգ. անկախութեան, հողամասին ամբողջականութեան, համաձայնագրերու եւ դաշինքներու յարգանքին :

Բ) ԻՐԱՒԱՐԱՐ ՄԸ: Իր իրաւարարութեամբ կ'ապահովէ հանրային իշխանութեանց կանոնաւոր աշխատանքը եւ Պետութեան շարունակութիւնը :

Գ) Եւ վերջապէս, դուցէ մանաւանդ ոգեւորող մը՝ (անիմաթէօռի իմաստով), որովհետեւ ընտրուած է հանրաքուէով :

Ճիշդ է որ իրեն չիյնար կառավարական մանրամասն ծրագիր մը պատրաստել, բայց իր ընտրութիւնը անխուսափելի կերպով յանձնառու է քանի մը մեծ ուղղութիւններու եւ կը յենու ժողովրդական բաղձանքներու վրայ, որոնց պարտի հաւատարիմ մնալ : Իր նշանակած կառավարութիւնը պէտք է ուրեմն նոյն մտածումի տէր ըլլայ իրեն հետ եւ թարգմանէ ժողովրդական ներշնչման այդ հոսանքը :

× Հանրային կարծիքի քննութիւններու համաձայն, ընտրութեան Բ. շրջանին, Փոմփիտու–Փոհէր մենամարտի մը պարագային, Փոհէր կը յաղթէ աւելի քան 56 առ հարիւրի մեծամասնութիւնով մը : Այս վարկածը դժգոհութիւն պատճառած է թեկնածու Փոմփիտուի, որ տրամաբանական չի գտներ քննութիւններ ընել Բ. շրջանի մը վարկածին մասին : Ոմանք դիտել կուտան թէ այս առարկութիւնը չէր բրած երբ անցեալ շաբթու, նման քննութեան մը արդիւնքը — միշտ Բ. շրջանին — իրեն ի նպաստ էր :

Հինգշաբթի օր է միայն որ Սահմանադրական Խորհուրդը, յետ քննութեան պիտի հրապարակէ ցանկը այն թեկնածուներուն որոնք պայմանները լրացուցած են (100 «կնքահայր» եւ 10 հազար Ֆր. երաշխիք): Ամէնէն ապահով թեկնածութիւններն են.— Փոմփիտու, Տէֆէռ, Փոհէր, Տիւքլօ, Կրիվին (թրոցքիստ, իրեն քուէարկեցէք կ'ըսէ Ժան–Փօլ Սարթր..), Ռոքար: Ամէն պարագայի մէջ այս վեցերն են որ քաղաքական հոսանքներ կը ներկայացնեն, հաւանաբար 3–4 ուրիշներ ալ ըլլան :

×

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՇԽԱՐՀԻ մէջ 128 հոգի սրտի փոխարկումի գործողութեան ենթարկուած են եւ ասոնցմէ ներկայիս կ'ապրին 32 հոգի :

« ԹԱՅՄ»Ի տուած տեսակցութեան մը ընթացքին, նախագահ Նասր կը յայտարարէ թէ պատրաստ է, ի հարկին, ընդունելու «Իսրայէլի իրականութիւնը » եթէ մարդասիրական լուծում մը գտնուի: Գալով Երուսաղէմի միջազգայնացման, Նասր յայտարարած է «եթէ միջազգայնացում ըլլար, Հրեաները, իրենց համաշխարհային հարուստ եւ լաւ կազմակերպուած համայնքով, մեզ կը շահագործէին »:

ՃԱՏՐԱԿԻ

ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ

Սպասսկիի անակնկալ անհանգստութեան պատճառով 7րդ հանդիպումը, որ տեղի պիտի ունենար Ապրիլ 28ին, կայացաւ Ապրիլ 30ին: Խաղը իր սկզբնական շրջանին արձանագրեց արագ թափ, իսկ 15 վայրկեան ետք՝ սպիտակները (Սպասսկի) սահմանային փոքր առաւելութիւն ձեռք ձգեցին :

Այնուհետեւ կը սկսի «դիրքային» պայքարը : Սպասսկի կը փորձէ զօրացնել իր դիրքերը զինուորներուն միջոցով, սակայն, Պետրոսեան յաջող խաղարկութեամբ թոյլ չի տար իր դիրքերուն տկարացումը : Խաղը պահ մը կը դառնայ շատ բուռն, կը բաւէ, որ խաղացողներէն մէկն ու մէկը «ռիսք»ը առնէ յարձակումի մը, որպէսզի կամ շահի եւ կամ կորսընցընէ : Իրաց այս կացութեան մէջ մրցակիցները կ'որոշեն հաւասար արդիւնքով վերջ տալ խաղին :

Եօթներորդ խաղի աւարտին արդիւնքը մէկ կէտի տարբերութեամբ Սպասսկիին է (4 : 3):

Ութերորդ հանդիպումը նպաստաւոր կ'ըլլայ յաւակնորդին համար : Արդարեւ, Պետրոսեան Մայիս 3ին շատ կարճ տեւող խաղարկութենէ մը ետք «անձնատուր» կ'ըլլայ :

Ութերորդ խաղէն ետք, անկասկած, Պետրոսեան պէտք է դիմէր վճռական քայլերու, այլապէս երկու կէտի առաւելութիւնը՝ ի նպաստ իր մրցակիցին, կըրնար աւելնար՝ վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծելով աշխարհի ախոյեանին համար:

Ահա թէ ինչու իններորդ խաղին Պետրոսեան կիրարկեց հին – հնդկական պաշտպանութեան սիստեմը, որ շատ բարդ է, չըսելու համար առեղծուածային: Սպասսկի հարկադրուեցաւ փոխանակութիւններու ճամբով յստակացնել կացութիւնը, իսկ Պետրոսեան, որ հնարաւորութիւն ունէր արքային վրայ յարձակելու, նախընտրեց յարձակումը կազմակերպել թագուհիին ուղղութեամբ : Սպասսկի ըմբռնելով վտանգը, իր կարգին, նախայարձակ եղաւ թշնամի արքային վրայ, որու առաջքը առնելու համար Պետրոսեան հարկադրուեցաւ զոհել իր խենթերէն մէկը՝ փիղի եւ զինուորի փոխարէն : Այսուհանդերձ, Պետրոսեան կաշկանդուած էր նեղ շրջադիծի մը մէջ: Խաղը այս վիճակին մէջ կը յետաձգուի :

Յաջորդ օրը երեւան կուգայ, որ Պետրոսեան իր անցուկ վիճակէն դուրս գալու միջոցը գտած է, ինչ որ անակնկալ մը կ'ըլլայ յաւակնորդին համար : Սպասսկի որոշ երկընտրանքէ մը ետք, երբ կը փորձէ յարձակիլ, Պետրոսեան արդէն ըստեղծած էր իր ամուր պաշտպանողական դիծը :

Երկու կողմերը կը դադրեցնեն խաղը հաւասար արդիւնքով :

10րդ խաղը տեղի պիտի ունենար Մայիս 10ին, որուն մանրամասնութիւնները ի մօտոյ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ա.

ԽՄԲ.—Լիբանանի այժմու տագնապին առթիւ կարգ մը խորհրդածութիւններ եւ հաստատումներ կը կատարէ Ա. Ֆրէնտլի «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի մէջ :

« Մենք լարախաղացներ ենք. արդարեւ, միշտ պրկուած լարի վրայ կը քալենք, — բացատրեց մեզի լիբանանցի քաղաքագէտ մը — թերեւս յաջողինք այս տագնապը եւս լուծել աւանդական դարձած լիբանանեան ձեւով, սակայն լաւատես չեմ »: Լիբանանի մէջ ոչ ոք լաւատես է :

Երկիրը դէմ յանդիման կը գտնուի իր 26 տարուան անկախ պետականութեան ամենածանր տագնապին, վտանգ մը, որ աւելի խոր է 1958ի կացութենէն, երբ ամերիկեան ուժեր միջամտեցին վերջ տալու համար ստեղծուած ծանր կացութեան:

Այսօրուան հարցը այն է, որ երկիրը հնարաւորութիւնը պիտի ունենա՞յ դուրս մնալու արաբ աշխարհի վիճակուած փոթորիկէն, այսինքն Իսրայէլի դէմ մղուող մահացու պայքարներէն եւ ընկերային ու քաղաքական յեղափոխութիւններէն: Միւս կողմէ Լիբանան հնարաւորութիւն պիտի ունենա՞յ պահպանելու իր արեւմտեան քաղաքականութիւնը, իր ազատ տնտեսութեան դրութիւնը եւ, վերջապէս, մահմետական – քրիստոնեայ դժուար համակեցութիւնը, թէ ոչ պիտի դառնայ արաբական պետութիւն մը քրիստոնեայ փոքրամասնութեամբ, «արաբ ընկերվարական» տնտեսութեամբ, եւ պիտի ունենայ արտաքին ու ներքին քաղաքականութիւն մը հիմնուած ձախ – յեղափոխական գաղափարներու վրայ :

Լիբանանցիները այս հարցերը կ'ամփոփեն պարզ հարցականի մը մէջ.— Արդեօք Լիբանան Սուրիոյ վիճակի՞ն պիտի ենթարկուի, այլ խօսքով զինուորական իշխանութեան հաստատում իրարու յաջորդող պետական հարուածներու ճամբով, տնտեսութեան մը խաթարում, նախ Ռուսիոյ, ապա Չինաստանի ծիրին մէջ իյնալ, պատերազմի հրաւէր կարգալ եւ քառս միայն հնձել : Կամ արդեօք Յորդանանի վիճակի՞ն պիտի ենթարկուի, այսինքն իր երկրին իշխանութիւնը խաղալիք պիտի դառնայ պաղեստինցի Ֆետայիներուն ձեռքը, ուրիշ խօսքով՝ պետութիւն մը պետութեան մէջ :

Տագնապը, որուն հետեւանքով այս հարցումները հրապարակ դրուեցան, լուսարձակի տակ եկաւ երբ վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին երկու հազար Ֆէտայիներ, որոնք կը պատկանէին Սուրիոյ հակակշռին ենթակայ Ալ Սայքա կազմակերպութեան, Լիբանան մուտք գործեցին : Ասոնք փոխանակ յարաբերաբար հանդարտ մնալու Հերմոնի բարձունքներուն վրայ, ինչպէս ըրած էին իրենցմէ առաջ Էլ – Ֆաթահի արձակազէնները, տարածուեցան դէպի հարաւ եւ արեւմուտք, ուր բնակութիւն հաստատած են Շիի աղանդին պատկանող մահմետականներ, որոնք դժկամութեամբ կ'ընդունին երկրին մէջ մեծամասնութիւն կազմող Սիւննի մահմետականներուն ղեկավարութիւնը: Այս շրջանին մէջ կը գտնուի նաեւ Լիբանանի 260 հազար պաղեստինցի գաղթականներուն մեծամասնութիւնը :

Լիբանանի կառավարութիւնը շաբաթներ շարունակ փորձեց լիբանանեան ձեւով ձգձգել երկու ակներեւ վտանգներու լուծումը : Առաջին վտանգը այն էր, որ երկրէն ներս մտած Ֆետայիները պիտի փորձէին ընել այն, ինչ որ Սուրիացիները խոհեմաբար արգիլած էին ընել անոնց Սուրիոյ մէջ՝ ռմբակոծել եւ յարձակիլ Գալիլէայի իսրայել. շրջաններուն վրայ : Հետեւանքը պիտի ըլլար այն, որ Իսրայելացիները պիտի հակադարձէին՝ ռմբակոծելով հրետանիով եւ օդանաւով լիբանանեան շրջանները, նոյնիսկ փոխադարձ յարձակումներ կատարելով :

Երկրորդ վտանգը այն էր, որ Լիբանան մտած արձակազէնները խնդրոյ առարկայ պիտի դարձնէին երկրին ազգային վեհապետութիւնը : Ալ – Սայքարի անդամները հիմնականին մէջ Պաղեստինցիներ են : Սակայն սպայից դասը սուրիական կանոնաւոր բանակին մաս կը կազմէ : Հետեւաբար անվիճելի է, որ այս կազմակերպութիւնը հիմնուած է սուրիական բանակին եւ պաասական կուսակցութեան կողմէ : Սուրիոյ նուազագոյն նպատակն է քայքայել հարուստ, քաղքենի վարչակարգը, որ կը գոյատեւէ իր սահմաններուն կից եւ որ պարսաւ մըն է ձախակողմեան պաասին եւ «արաբ ընկերվարութեան» գաղափարախօսութեան համար : Իր առաւելագոյն նպատակն է ի վերջոյ իրեն կցել պետութիւն մը, որուն անջատ գոյութեան գաղափարին հետ Սուրիա երբեք հաշտուած չէ :

Տրամաբանութեան ճամբով բարդ հաշիւներ ընելու հարկ չկայ տեսնելու համար, թէ սուրիացի արձակազէններու գործողութիւնները Լիբանանի մէջ ի վերջոյ պիտի «սուրիականացնեն» երկիրը, զայն դարձնելով ձախ արաբ պետութիւն մը եւ վերջ տալով քրիստոնեայ – մահմետական «ազգային համակեցութեան » :

Զգձգումը վերջ գտաւ Ապրիլ 23ին: Կառավարութիւնը արգիլեց նախատեսուած ցոյց մը — հաղորդուած օր մը առաջ Սուրիոյ ձայնասփիւռին կողմէ —, որ տեղի պիտի ունենար ճակատի վրայ սպաննուած Ֆէտայիի մը թաղման առիթով: Ցոյցերը, այնուամենայնիւ, տեղի ունեցան, բուռն թափով հարաւի մէջ, պաղեստինցի գաղթականներու մասնակցութեամբ, եւ աւելի աղետաւոր բնոյթով՝ Պէյրութի մէջ :

Երբ ծուխը մաքրուեցաւ, 15 – 18 հոգի սպաննուած էր, իսկ աւելի մեծ թիւով ալ անձեր վիրաւորուած էին: Ի գործ դրուած ճնշումի միջոցները անարդարանալի կերպով խիստ էին եւ Ռաշիտ Քարամէի կառավարութիւնը, պատասխանատուութեան ենթարկուելով, հրաժարեցաւ :

Հուսկ ուրեմն, լիբանանեան քաղաքական կուսակցութիւններու ղեկավարները առանձնացան խորհրդածելու համար իրաց կացութեան մասին : Իրենց եզրակացութիւնը տալէ առաջ ապահովաբար նրկատի ունենան հետեւեալ կէտերը :

× Գնահատուած 2·5 միլիոն Լիբանանցիները ընդունուած է բաժնել 60 – 40 տոկոսի համեմատութեամբ մահմետականներու եւ քրիստոնեաներու : Լիբանան 1939էն ասդին մարդահամար չէ կատարած, որպէսզի 50 – 50 առ հարիւրի առասպելը, որուն վրայ խարսխած է ազգային համակեցութիւնը, չքանդուի : Իւրաքանչիւր հատուածը, իր կարգին, բաժնուած է փոքր մասերու — Շիիներ, Սիւննիներ, Տիւրզիներ, Հայեր, Մարոնիներ, յոյն օրթոտոքսներ, Հռովմէացի կաթոզիկէներ եւ այլ յարանուանութիւններ : Ոչ մէկը միւսին հանդէպ խանդավառ տրամադրութիւն ցոյց կուտայ :

Թ. Ա. Թ.

(Շար.)

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ, Յառաջ վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ, Մայիս 17 :

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ

ՓԻՐՈՍՄԱՆԱՇՎԻԼԻ, ՊՕՐՈՏԻՆ ՔԱՌԵԱԿԸ, ՍՎԻԱԹՈՍԼԱՒ ՌԻԽԹԷՐ, ՌՈՊԷՐԻՆ ՆԱՄԱԿ, ՊԷՆԵՏԷԹԹԻ ՄԻՔԵԼԱՆՃԵԼԻ, ՄԱՔՍ ԷՐՆՍԹ, ԷՏՈՒԱՐՏ ՄԻՒՆՉ ԵՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ, ԱՐԹԻՒՐ ՄԻԼԼԷՐ, ՀԷՐՊԸՐԹ ՄԱՐՔԻՒՍ, ՓԻԹԸՐ ՓԻՅՐՍ, ՊԵՐԹՈԼԹ ՊՐԵԽԹ, ՎԻՀԵԼՄ ՔԷՄՓՖ, ՏԻԵԶԵՐՔԻ ԲՆԱՇՐՋՈՒՄԸ ԵՒ ՄԵՆՔ, ՄՕՐՍ ԵՐԿՏՈՂ, ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏ ԵՐԱԶ ՄԸ, ՊՈՀԱՈՒԶԻ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ, ՄԻՍՍԱ ՍՕԼԵՄՆԻՍ

Դ.

19 Ապրիլ

Ո՞վ չի ճանչնար այլեւս Հէրպըրթ Մարքիւսը : Անցեալ Մայիսէն ի վեր : Ես, հաւանաբար : Կարդալէ ետք աւելի քան երեք հարիւր էջեր իրմէ՝ չկրցի ըմբռնել բուն ըսածը : Աւելի ճիշդ բուն ուղածը :

Որովհետեւ հայրս ալ երբեմն կ՚ըսէ այդպիսի բաներ՝ ճիշդ բաներ՝ որոնց սակայն կը մոռնայ կցել նոյնքան կարեւոր ուրիշ հարցեր : Եւ պատահմամբ՝ կարեւորագոյն խորհուրդները շահագրգռական ու ծայրայեղօրէն խրթին՝ չզրուցուածներուն պատասխանները կը կազմեն :

Գրեթէ միշտ այդպէս է տեսլապաշտ փիլիսոփաներու վիճաբանելու կերպը : Հարց ու պատասխան՝ փոփոխադիր զոյգ ծաղիկներու նման՝ յենելով երեւակայական, յաճախ երազային վարկածներու ու առաջադրութիւններու վրայ : Ըսել ուզէին՝ լոյս՛ը թող խօսքով ծագի՝ եկո՛ւր վիճաբանինք : Եւ յետոյ՝ աւելի ազատ չէ՞ փիլիսոփան բանտի մը մէջ՝ իր բանտին՝ քան հանրային պարտէզի մը մէջ ճեմող ամփոյթ պարզամիտը :

Այո, այդպէս է. սակայն ինչ որ արդի տեսլապաշտ փիլիսոփաները եւ պարոն Մարքիւսը մոռնալ կը ձեւացնեն այն իրականութիւնն է թէ՝ Ժան – Ժագ Ռուսոյի մաքրել փորձած մարդկային հոգիին իբր թէ անազարտ, անբասիր ու ջինջ սալայատակներուն վրայ՝ նամանաւանդ Ֆրօյտ, Եունկ եւ Մարքսի ելոյթներէն ետք պէսպիսուն փորուածքներ նշմարուած են :

Ու նոյն այդ մերձեցումը ընկերային հարցերու շուրջ կրկին լրջօրէն փորձել, մտային խաղ մ՚է միայն : Ո՛չ աւելի :

Եւ երբ բան մը որուն ճշմարտութեանը չեմ հաւատար՝ յետին մտքի ալ չի ծառայեր իսկապէս՝ ապարդիւն կամ վտանգաւոր կը դառնայ :

Համոզումս այս է. որովհետեւ ըստ Մարքիւսի, յեղափոխական ընկերութիւնը սահման չճանչցող զգացական գործարան մըն է : Կարծես նոր ըլլար : Համամարդկային սէրն ալ իր հնարքը : Խոստումը սակայն ի՞նչպէս իրագործել :

Հոդ Մարքիւսի դրութիւնը կը պապանծէ :

Գեղեցիկ, շինիչ ու բարոյական են իր ալ խոստումները՝ անդամ մը որ բոլորովին քանդուի սակայն հինը :

Բայց անոր ի՞նչով փոխարինել : Մարքիւս չի դիտեր : Իր գործը չէ : Զուզեր հետաքրքրուիլ : Այսպէս է կ՚ըսէ : Եւ կ՚ուզէ որ հաւատաս : Ըսի՝ ճիշդ հայրս :

Գալիֆորնիոյ արեւին տակ գրած ըլլալ կը թուի իր գիրքերը ամերիկաբնակ հրեայ գերմանացին :

« Պատճառաբանութիւն եւ յեղափոխութիւն», « Դէպի Ազատագրում» , «Միատարածուն մարդ», «Ցնորքէն վերջ» ու հատ մըն ալ հրատարակելի՝ «Հանդուրժողութեան քննադատութիւնը » որուն խորագիրն իսկ զարթուցիչ է :

Արդէն այս Մարքիւսը իմ վրաս արտակարգ խելացի ու լաւ պատրաստուած խորհողի մը տպաւորութիւնը կը թողու՝ քան նոր փիլիսոփայութեան մը հայրը :

Իր դետինը՝ պատկերալից այժմէական խորհուրդներու փունջ մը՝ տրամաբանօրէն եւ սրամտօրէն կը պաշտպանէ : Եւ անվախօրէն : Այսինքն մտածումը կը մըշակէ իր ծայրայեղութեանը սահմաններուն հասցնելով : Առաւելութիւն կը դառնայ պաշտպանութեան այդ կերպը, երբ խնդիրը ընկերային խորունկ բնաշրջման մը շուրջ է : Փափաքը՝ բնախօսական բարեշրջում մըն է : Գրեթէ : Հաւատացեալ կ՚երեւի :

Յայտնութիւն է զոր օրինակ ըսել՝ « Մարդիկ պիտի ձերբազատուին ազատութիւններու գաղափարէն » : Նշանակալից է որ յոգնակի են իր ազատութիւնները : Կը տարուիմ խորհիլ թէ անոնք չունին եզակի «ազատութեան» մը խորհուրդն եւ ուժգնութիւնը :

Եւ կը մաղթէ տնտեսական սոսկալի տագնապ մը որ ընկերութիւնը ծունկի բերէր. որպէսզի փոխուի ամէն ինչ : Եւ հոդ ալ լաւատես կ՚երեւի : Որովհետեւ կ՚ենթադրէ զսպումը՝ հոդեբնախօսական ամէն երեւոյթի կեդրոնը :

Գրաւելով Մարքսի եւ Ֆրօյտի միջեւ դիրք մը : Նոր փիլիսոփայութի՞ւն մը . ոչ, վարկած մը միայն՝ առաւելապէս տնտեսական եւ ընկերային հոդեբանութեան կռթնած : Շատ հաւանաբար մեծապէս ազդուած է իր մտածելակերպը նացիզմէն, որմէ խոյս տալ ստիպուած է իր կրօնքին բերմամբ :

Մարքիւսի ոճը բաղադրեալ, սրամիտ, կնճռոտ ու գրաւիչ է :

Իր խորհուրդներուն համադրական մասերը բանաւոր են : Հոն ուր եզրակացութիւնները զիրար կը պայմանաւորեն, գրեթէ միշտ իրաւացի է : Եթէ սակայն հաւատք ընծայես նախնական վարկածին :

Ազատութիւնը իբր կեր կը նետուի մեր ընկերութեան՝ իշխող տարբերուն կողմէ : Ճշմարտազօրութիւնը սպառած բառ մ՚է ազատութիւնը : Ու ան որ դրամ կը շահի ազատ կը կարծէ ինքզինքը : Քաղքենի ընկերութեան քննադատութիւնը անհատին ըմբռնումներուն ընդմէջէն՝ յաջողագոյն մասը կը կազմէ իր դրութեան : Նաեւ սեռային խնդիրներու ստացած կարեւորութիւն ու անոր յարակից հարցերը :

Նոր է կ՚ըսէ « գեր – զսպումը » անհատին՝ ընկերութեան կողմէ՝ որ կ՚ամլացնէ կամքը : Մահուան գաղափարին կը վերադրէ մարդուն նախայարձակման ուժը : Ուրկէ կրնան յառաջ գալ յանցանքի ու մտահոգութեան բարդոյթները : Մօտենալով Ֆրօյտի : Եւ ընկերութիւնը կ՚ուզէ փրկել այդ բարդոյթներէն : Բայց ի՞նչպէս բերել անհատին հասկացողութեանը մատչելի դարձնել այդ երջանկութիւնը :

Հիմա, եթէ աւելցնենք մեքենականութեան երկդիմի բարիքները, իր հրաշալի ապագային, կ՚ունենանք տիպարը Մարքիւսեան մարդուն որ նախնականէն կը տարբերի միայն «օրտինաթէոր»ով մը : Քիչ է :

Իսկ բնախօսական – հոդեկան բարեշրջումն ալ՝ ցնորք :

Երբ լաւատեսութիւնը այսքան ճղճիմ ճիւղերու է կառչած, ի տես մարդուն մըտային ու հոդեկան կարգ մը անբաւարարութիւններուն՝ ենթադրելով ու ապաւինելով միանդամայն՝ նախնական մարդուն բարութեան եւ ազնուութեան, ու երբ կ՚աւետէ այդ բոլորին իրագործումը ամէն ինչ եթէ իր ըսած ճամբէն յառաջանայ՝ այսինքն նախ աշխարհ կործանի՝ կը կորսնցնեմ ես այն ատեն յաջողելու սակաւիկ յոյսս, պուտ մը գէթ փոխելու իմ ալ չհաւնած աշխարհս :

Հէրպըրթ Մարքիւսի գիրքերը յիշեցուցին ինծի Յովհաննու աւետարանին Յայտնութիւնները : Սխալ ըմբռնեցի արդեօ՞ք օրուան մարդուն խօսքերը : Դարձեալ կարդա՞մ, համբերութեամբ զինուած, Բայց Մարքիւս իմ՝ ի՛նչ ծով համբերութեամբ :

×

21 Ապրիլ

Փիթըր Փիյրս Շուպէրթի «Զմեռնային ճամբորդութեան » ամբողջութիւնը կը մեկնարկէ այս գիշեր : Լիտերու այս շարքը իր վերջին գործերէն է ու մահուընէ տարի մը առաջ միայն յօրինուած : Փորձերը սրբագրուած են մահուան սնարին վրայ : Տխուր, անբացատրելի երաժշտութիւն : Նաեւ առանձնութեան պըտուղներ . մանաւանդ շարքին վերջինները : Ոչ մէկէն ուրախութիւն կը ժայթքէ՝ ընդհակառակն բոլորն ալ՝ սրտաճմլիկ :

Ի՞նչպէս չյիշատակել սակայն նախ Պէնճամըն Պրիթթընի զգլխիչ դաշնակը : Պարզ ընկերացող մը չէ՛ ան : Այլ լրացուցիչը՝ դժուար դերազանցելի այս անհիւթակաղ մեղեդիներուն : Եւ հոս դաշնակի բաժինն է որ կը ստեղծէ նախ ամէն միոյն կլիման : Ինչպէս «Սառած Արցունքներ » , «Սուրհանդակ » կամ «Վերջին յոյս»ին տեւողութեան : Փիթըր Փիյրս զուսպ մեկնարկութիւն մը նախընտրած է : Զափաւոր վիպապաշտ ոճով եւ ժուժկալ :

Զունենայ գէթ Ֆիշեր – Տիսգոյի կամ Հէրմոն Փրայի ծաւալն ու հրաշէկ շունչը, բայց փափկութիւնն իսկ է : Եւ Շուպէրթի լիտերուն հաղորդակից կ՚ընէ մեզ պէսպիսուն շեշտերով :

Համոզիչ մնալով միշտ երաժշտական դետնի վրայ : Անսդիւտ զոյգ մը : Առանց նուազագոյն զիջումի Շուպէրթ կը վերստեղծեն այդ երկու համախոհ երաժիշտները, հրաւիրելով մեզ իրենց ամբողջ էութեամբ՝ պատմութեան ճշմարիտ եւ զգայացունց հրաշքներէն մէկուն յայտնութեան :

Ու հրաշալի լիտերուն Շուպէրթի ծաղկաքաղը կուտան :

Անցնողը մահուան հովն է : Սիրտ փրխրող գիշեր :

×

22 Ապրիլ

Յոգնած եմ. խնդալ կ՚ուզեմ : Ո՛չ, խնդալէ առաջ խորհիլ կ՚ուզեմ : Ուրեմն Պերթոլթ Պրեխթ : Երկու սպասած գիշեր իրմէ : Նախ՝ «Մայր Արիութիւն եւ Զաւակները»: Սիրտ չունիմ պատմելու : Միւսը՝ « Արթիւրօ Իւի դիմադրելի վերելքը»: Անհամբեր կը սպասէի : Կրկնութիւն մըն է : Ինը տարի առաջ Ազգային ժողովրդական թատրոնին կողմէ բեմադրուած էր կը յիշեմ : Ունինք դարձեալ Ժորժ Վիլսոնը մեր տխրահռչակ հերոսին քով՝ Հիթլէրի դերին մէջ՝ ուր այս անգամ սակայն Ռոպէր Հիրշն է որ կը փոխանորդէ Ժան Վիլարը :

Պրեխթի արուեստն ու միտքը սիրողներուն համար՝ որոնցմէ եմ՝ այս գործը եզակի նշանակութիւն ունի որովհետեւ անոր քաղաքական ըմբռնումներըլաւագոյնս կը բացատրէ եւ ինչ մթնոլորտի մը մէջ պայմանաւորուած ըլլալը դիւրահասկնալի կը դարձնէ :

Գործը ունի ռումբի մը ազդեցութիւնը մեր վրայ : Այս նոր բեմադրութիւնն ալ նոյնքան ճնշիչ համատարած ծանր օդ կը բերէ իրեն հետ : Որմէ ոչ ոք կը խորհիմ կրնայ ինքզինքը ձերբազատել : Ռոպէր Հիրշի խառնուածքը առաւել կը յարմարի արդեօ՞ք Պրեխթի պահանջներուն եւ գործին, քան Ժան Վիլարինը : Ընտրեալ կազմը «Թ. Ն. Փ.»ի գերազանց խաղարկութեամբ կ՚ամբողջացնէ երկու հերոսներուն՝ Հինտենպուրկ եւ Հիթլէր՝ մարմնաւորած այս եղերական զաւեշտը : Իսկապէս զաւեշտ մըն է նախ «Արթիւրօ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Շնորհակալութեամբ եւ երախտագիտութեամբ կ՚ընդունիմ ձեր այդ առաջարկը, պատասխանեց նախկին պալատականը, որուն աչքերը ուրախութենէ շողացին :

— Այս վայրկեանէն իսկ մեր հովանաւորութեան ներքեւ էք, շարունակեց Սայի պէյ, հիմա անմիջապէս պանդոկ կ՚երթաք բեռները կառք մը կը դնէք ու հոս կը վերադառնաք, առանց ձեր նոր հասցէն իմացնելու... այս տունը մեր բարեկամին, Ասլան պէյի կը պատկանի, որ մեր անձնուէր ընկերներէն մէկն է եւ սիրով ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը դնէ զայն, մանաւանդ որ այժմ պարապ է :

— Այո, ամենայն հաճութեամբ, ըսաւ Ասլան պէյ, թէեւ շատ լաւ կահաւորուած չէ, այսուհանդերձ կրնաք հանդիստ բնակիլ հոս եւ եթէ պակաս բաներ ալ կան, վաղը կարգի կը դնենք :

— Ամենախորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ, գոչեց փախստականը, երբեք պիտի չմոռնամ այն ծառայութիւնը զոր ինծի կը մատուցանէք :

— Մենք ալ պիտի չմոռնանք երբեք այն մեծ ծառայութիւնը զոր դուք մեզի պիտի մատուցանէք, ազատելով մեր հէք ընկերը իր զնտանէն, պատասխանեց Սայի պէյ :

Մարդը ոտքի ելաւ եւ մեկնեցաւ, խոստանալով բեռները առնել եւ անմիջապէս վերադառնալ իր նոր բարեկամներուն քով :

Երեք երիտասարդները հոն մնացին ու շարունակեցին իրենց խորհրդածութիւնները : Փախստական պալատականին պատմածները շատ կարեւոր էին եւ քանի որ յոյս կար Սատրքը ազատելու, պէտք չէ որեւէ զոհողութեան առջեւ ընկրկիլ. այս էր ամէնուն ալ համոզումը : Միայն թէ հարկ համարեցան այս նոր եղելութիւնը հաղորդել իրենց միւս ընկերներուն և ինքնագլուխ գործի չձեռնարկել :

Ապտիւլ Համիտի նախկին քարտուղարը ժամէ մը վերադարձաւ, հետը բերելով փոքրիկ պայուսակ մը :

— Ահաւասիկ ամբողջ ունեցածս, ըսաւ, եւ ասոնք ալ Սելանիկի մէջ դնեցի, որովհետեւ Պոլսէն փախած ատենս բան մը չունէի հետս :

Ասլան պէյ իրենց նոր բարեկամը առաջնորդեց այն սենեակը, որ իբրեւ նընջարան պիտի ծառայէր, յետոյ վարանոտ ձեւով մը ըսաւ.

— Կը ներէք բարեկամ, եթէ ձեզի բան մը հարցնեմ... շիտակը չեմ համարձակիր, վախնալով որ ձեր արժանապատութիւնը վիրաւորեմ՝ թէեւ վիրաւորուելու որեւէ պատճառ չունիք :

— Կ՚աղաչեմ, խօսեցէք, մի քաշուիք, պատասխանեց միւսը փութկոտութեամբ : Իմ մասիս այնքան ազնուօրէն վարուեցաք որ ձեր ոչ մէկ խօսքը կրնայ զիս վիրաւորել :

— Պիտի հարցնէի թէ, արդեօք դրամի պէտք ունի՞ք, որովհետեւ Պոլսէն յանկարծակի փախած ըլլալով, կրնայ ըլլալ որ չէք կրցած հետերնիդ դրամ առնել...

— Սիրելի Ասլան պէյ, ոչ միայն դրամի պէտք չունիմ, որովհետեւ փառք Աստուծոյ բաւական խնայողութիւն ըրած էի ու պատրաստ դրամ ունէի զզրոցիս մէջ, այլ նոյնիսկ չափազանց դրամ ունիմ վրաս, ինչ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ ինձ, այնպէս որ ձեզմէ պիտի խընդրէի որ ձեր քովը պահ տամ պէտք եղած ատեն գործածելու համար, քանզի կը վախնամ որ վրաս պահելով կը գողցնեմ : Իսկ տանիլ դրամատուն մըն ալ յանձնելու չեմ համարձակիր, որովհետեւ այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ ինքնութիւնս յայտնելու :

— Շատ իրաւունք ունիք, պատասխանեց Ասլան պէյ, ամենայն հաճութեամբ յանձն կ՚առնեմ ձեր դրամապահը ըլլալ :

Նախկին քարտուղարը Մարոքեան կաշիէ խոշոր թղթապանակ մը հանեց գրպանէն ու պանքնոթներու ծրար մը ներկայացուց երիտասարդին :

— Ահաւասիկ, համրեցէք, ըսաւ, եօթը հարիւր ոսկիի պանքնոթ կայ... ասկէ զատ քովս բաւական դրամ կը մնայ մէկ քանի ամիս ապրելու համար :

— Պէտք է որ ձեզի ընկալագիր մը տամ...

— Երբեք այդպիսի բան մը չեմ ընդունիր, գոչեց միւսը, ես ձեր վրայ վստահութիւն ունիմ եւ եթէ այդպիսի բան մը ընէք, զիս չափազանց կը վիրաւորէք, դիտցած եղէք...:

— Լաւ, լաւ, թող ձեր ուզածին պէս ըլլայ, կը տեսնեմ որ պատուական անձ մըն էք եղեր... մեղք որ շատ ուշ ճանչցանք զիրար :

— Ափսոս, այո, բայց նորէն շատ բաներ կրնանք ընել միասին մեր դժբախտ հայրենիքին համար : Չմոռնամ ըսել, որ եթէ Սատրք պէյի փախստեան մասին իմ ծրագիրս ընդունուի, պատրաստ եմ ձեր քով պահ դրուած դրամէս երեք հարիւր ոսկի տրամադրել այդ գործին... կը փափաքէի ամբողջը տալ, բայց ներկայ վիճակիս մէջ քիչ մը դրամ անհրաժեշտ է որ գտնուի ձեռքիս տակ, քանզի չենք գիտեր թէ ինչե՛ր կրնան պատահիլ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 129)

ՓՇՈՒՐՔԸ

ՖՈՒՏԲՈԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐՅԱՆ

(Շար. 4)

ՎԱՀԱՆ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑԸ

— Ինչպե՞ս եք սկսել ֆուտբոլ խաղալ, ե՞րբ եք առաջին անգամ դաշտ մտել:

— Ֆուտբոլ խաղալ սկսել եմ 1927 թ. Հոկտեմբերին, Ալեքսանդրապոլի «Ռուբին» ֆուտբոլային խմբակում: Մեր առաջին մարզիչը Ալեքսանդրապոլի ֆուտբոլի հին աստղերից մեկը՝ Ռուբեն Ղազարյանն էր: Նա էլ ինձ ֆուտբոլ խաղալ սովորեցրեց:

— Ո՞ր թվականին եք տեղափոխվել Երևան և ինչպե՞ս եք հայտնվել «Մոլոտով» ակումբում:

— Երևան տեղափոխվել եմ 1931 թ. Ուսումս շարունակելու համար ընդունվեցի Երևանի պետական համալսարանի ֆիզիկամաթեմատիկական ֆակուլտետը: Ֆուտբոլ խաղալ շարունակեցի «Մոլոտով» ակումբում: Ակումբի կազմում խաղում էի մինչև 1936 թ.:

— Ի՞նչ հաջողություններ եք ունեցել ակումբի կազմում:

— Ակումբի կազմում խաղալու տարիներին մենք հանրապետական մրցումներում միշտ առաջին տեղերն էինք զբաղեցնում: Ես էլ ակումբի կազմում խաղալու տարիներին հանրապետական մրցումներում միշտ առաջին տեղերն էի զբաղեցնում:

— Ե՞րբ եք առաջին անգամ հանդես եկել ազգային հավաքականում:

— Ազգային հավաքականում առաջին անգամ հանդես եկել եմ 1933 թ. Ալեքսանդրապոլում, Վրաստանի հավաքականի դեմ: Այդ հանդիպումը մենք հաղթեցինք 3:2 հաշվով: Ես խաղում էի ձախ կիսապաշտպանի դիրքում:

— Ո՞ր տարիներին եք հանդես եկել ազգային հավաքականում:

— Ազգային հավաքականում հանդես եկել եմ 1933 – 1938 թթ.:

— Ո՞ր խաղերն եք համարում ձեր կարիերայի լավագույն խաղերը:

— Ամենալավ խաղերս ունեցել եմ 1935 – 1938 թթ. Ալեքսանդրապոլում, Թիֆլիսում, Բաքվում, Երևանում: Ամենալավ խաղերս ունեցել եմ Թիֆլիսում, Բաքվում և Երևանում: Ամենալավ խաղերս ունեցել եմ Թիֆլիսում, Բաքվում և Երևանում: Ամենալավ խաղերս ունեցել եմ Թիֆլիսում, Բաքվում և Երևանում:

— Ո՞ր խաղերն եք համարում ձեր ամենավատ խաղերը:

— Ամենավատ խաղերս ունեցել եմ 1936 թ. Թիֆլիսում, Բաքվում և Երևանում: Ամենավատ խաղերս ունեցել եմ Թիֆլիսում, Բաքվում և Երևանում: Ամենավատ խաղերս ունեցել եմ Թիֆլիսում, Բաքվում և Երևանում:

— Ինչպե՞ս եք ընդունել ձեր հեռացումը ազգային հավաքականից:

— Ազգային հավաքականից հեռացումը ծանր հարված էր ինձ համար: Ես ուզում էի ֆուտբոլ խաղալ, բայց ինձ ասացին, որ ֆուտբոլ խաղալ չեմ կարող, քանի որ ինձ ֆիզիկական դաստիարակության ինստիտուտ չեն ընդունում

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Օննիկ Վարժապետ-եան եւ զաւակները, Մէթր Ժաք Վարժապետեան եւ Օր. Մաթիլտ Վարժապետեան կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր ողբացեալ՝

ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Կիրակի Մայիս 18, յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339, Ավըընիւ Տիւ Փրատօ :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է .— Օր. Լուսիէ Մարկոսեանի վաղահաս մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մ. Մարկոսեան եկեղեցւոյ քսան Ֆր., Այրի Տիկին Ա. Եօղուրտճեան եկեղեցւոյ քսան, Վ. Մարկոսեան քսան, Ղ. Կիւլեան, Արմրտճի Ս. Կէջիճեան, Կ. Հայալեան, տասնական եկեղեցւոյ, Մ. Թորոսեան դպրոցին տասը, եկեղեցւոյ տասը, Անդրանիկ, Յովսէփ Մարկոսեաններ եկեղեցւոյ քսան, եւ Աւետարանական եկեղեցիին քսան, Առաջնորդարանին տասը, Ն. Մսըրեան դպրաց դասուն տասը, եկեղեցիին տասը, Պ. Մըսըրեան եկեղեցիին տասը, Ղ. Կիւլեան Առաջնորդարանին տասը, Մուրատ Ուսումսիրացին տասը, Մ. Անտիքեան եկեղեցիին հինգ, Հ. Կիւլեան եկեղեցիին տասը Ֆր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր :

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այս թուականը :

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
Կազմակերպուած են
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ
(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)
Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19
Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
RESTAURANT
LE
Piment Rouge
20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84
Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան
— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ
Բաց է ԿԻՐԱԿԻ
Փակ է Երկուշաբթի օրերը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբ. Նշան Մարանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.— Արամ Տէրտէրեան 50 Ֆր., Յ. Եկանեան տասը, Տիկին Փիլիկեան տասը, Մալխասեան ընտանիք (Ամերիկայէն) 10 :

×

Առաջնորդարանի Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը նոյն առթիւ Արամ Տէրտէրեանէ՝ երեսուն Ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեակին առիթով բարեսէր ոմն 4200 Ֆրանք կը նուիրէ հաստատութեան :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաժողովի եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի :

16 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30-ին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ, 31 Պուլվ. տ'Աթէն :

Կը բանախօսէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի ընդհ. նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նիւթ՝ «Բարեգործականի դերը Սփիւռքի մէջ »

Մուտքը ազատ է

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը : Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254–17–74 : Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին, Սքուառ Մօնթօլոնէն : Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ :

Գին 15 ֆրանք

ՀՐԱՒԷՐ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբ կոչ կ'ընէ իր նախկին անդամներուն, հայ երգիչներուն եւ երգելու ձիրք ունեցողներուն միանալու երգչախումբին, պատրաստուելու համար այն մեծ կրօն. համերգին, որ տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 22ին, ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇ եկեղեցւոյ մէջ : Բարձրաստիճան անձնաւորութեանց ներկայութեան :

Երգչախումբի փորձերը տեղի կ'ունենան Երեքշամթի եւ Ուրբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն 10, 17 Բիւ Պլէօ, Մըշակոյթի Տան մէջ :

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ
3 ՕՐ
ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :
Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Մեկնում ժամը 7·15ին հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ : Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի, իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան, կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթրէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօզան–Ուշի եւ Էիոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :
Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ : Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :
ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆՔ
ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՎ
Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 16ին,
ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon — 92-SEVRES Métro : Pont de Sèvres
Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար Խորհդ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)
Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ
Պար՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴ Պարախումբը
Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբ ղեկավարութամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ
Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան, յետաձգուած է Յունիս 8ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ամավերջի հանդէսը 29 Յունիս, Կիրակի :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Բիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով .—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ
ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 22
ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ
Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ
ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ
ԵՒ
ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ
JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE
Երիտասարդական խումբ մը
Անվարան դիմեցէ՛ք
Ու զոհ պիտի մնաք
GARY BEBERIAN
Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը ճիշդ 8ին, նոր հաւաքատեղին : Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Փաշայեանի սրճարանը, 13 պիս, Բիւ Էթիէն Տօլէ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ստիպողաբար կ'ուզուի միջին տարիքի հայ կին մը, որ տարեց անձով մը պիտի զբաղի (տնական աշխատանք չկայ) : Հեռաձայնել

ԵՐԱՄԵԱՆ
488 – 62 – 06

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ
RESTAURANT
AU
MONT ARARAT
38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍՍՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Սեղանները ապահովել
հեռաձայնելով
— 468–59–95 —
SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE
RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95
«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յանախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խրմիչք մը (Վոտկա, եւն.) :
FERMÉ LE LUNDI ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 17 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 17 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

459Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11514 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.514

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԷՖԷՌԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ՄԵՆՏԷՍ

ԷԼԻԶԷ – ՄԱԹԻՆԵՈՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ՝ ԵՕԹԸ

Հինգշաբթի իրիկուն Սահմանադրական Խորհուրդը վերջնապէս հրապարակեց Հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածուներու այն անունները զորս քննութենէ ետք կարելի եղած է նկատի առնել : Ասոնք են .— Կասթոն Տէֆէռ, Լուի Տիւքաթէլ (ճարտարարուեստի մէջ շատ ծանօթ անուն մը, նաեւ հեղինակ հատորի մը եւ կորսուած ժամերուն՝ նրկարիչ) : Ժաք Տիւքլօ, Ալէն Կրիվին, Ալէն Փոհէր, Ժոռժ Փոմփիտու, Միշէլ Ռոքառ :

Ընտրապայքարը բացուեցաւ պաշտօնապէս Ուրբաթ օր ձայնասփիւռէն՝ Տիւքլօ եւ Տէֆէռ, հեռատեսիլէն՝ Փոմփիտու եւ Ռոքառ, 12ական վայրկեան իւրաքանչիւրը : Ընտրապայքարի փակման օրը (Մայիս 30) եօթը թեկնածուները պիտի խօսին վեցական վայրկեան :

Անպաշտօն ձեւով արդէն ընտրապայքարը սկսած է : Հինգշաբթի օր, Եւրոպա Մէկէն, Փոմփիտու կը պատասխանէր հարցումներու եւ կը պարզէր իր ծրագիրները : Կը շեշտէր, թէ ինք տը Կոլ է «իմ ոճս տարբեր պիտի ըլլայ : Զօր. տը Կոլը չեմ, չեմ յաւակնիր ըլլալ : Աւելի համոզիչ պիտի ըլլամ, աւելի ճիգ պիտի թափեմ զրոյցի համար, աւելի չփում կ՝ուղեմ ստեղծել » :

× Հինգշաբթի օր նաեւ միջադէպ մը կը պատահէր Էլիզէի եւ Մաթինեոնի միջեւ : Էլիզէ զեկոյց մը կը հրապարակէր կարճ, հեռատեսիլի առարկայութեան մասին, տրուած ըլլալով, որ բացէ ի բաց քարոզչութեանը կը ծառայէ Փոմփիտուի : Այդ զեկոյցը կ՝ըսէր .— « Քանի մը օրէ, ձայնպատկերասփիւռը դադրած է, լուրերու ընթացքին նկատի առնել անկողմնակալութիւնը եւ առարկայութիւնը որոնց յարգանքը կը պարտադրէ իրեն իր կանոնադիրը : Պ. Ալէն Փոհէր, Հանրապետութեան նախագահ փոխանցման շրջանի, կը վստահի հակակշռի Ազգ. Յանձնախումբին յարգել տալու համար, ընտրապայքարի բացումէն սկսեալ, թեկնածուներու միջեւ հաւասարութեան սկզբունքը » :

Նախարարապետը՝ Քուվ տը Միւրվիլ քիչ ետք, աւելի երկար զեկոյցով մը կը պատասխանէր .— «Էլիզէի զեկոյցը որոշ զարմանք պատճառեց : Կը վերաբերի այն ձեւին որով կը գործածուի հանրապետութեան նախագահի առժամեայ պաշտօնը, դատապարտութիւն մը կարդալու համար հանրային սպասարկութեան մը դէմ, առանց նախապէս տեղեկացնելու նախարարապետին, ինչպէս կը պարտադրէ սահմանադրութիւնը » : Որոշ հումուռ մը կը տեսնուի այս առարկութեան մէջ, երբ նկատի առնուի թէ ըսողն է Քուվ տը Միւրվիլ, որ շատ բանէ տեղեակ չէ պահուած տը Կոլի օրով : Նոյն զեկոյցին մէջ, վարչապետարանը կը գտնէ նաեւ թէ թեկնածուներուն (իմա՛ Փոհէր) չի մնար դատել թէ ձայնպատկերասփիւռը առարկայական է թէ ոչ :

× Ալէն Կրիվին, Թրոցքիստ թեկնածու յայտարարած է « իմ թեկնածութիւնս, Մայիսի յաղթանակ մըն է» :

× Կասթոն Տէֆէռ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ իր վարչապետն է՝ Մենտէս – Ֆրանս :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կառավարութեան մէջ քրիստոնեաները անհամեմատաբար մեծ թիւ մը ունին բարձր դիրքերու վրայ բազմած : Ընկերային գետնի վրայ անոնք կը կազմեն ընտրանին : Մահմետական մեծամասնութիւնը կ՝ըմբռնէ այս եւ զոհ չէ այս երեւոյթէն :

× Տնտեսական դրութիւնը ծնունդ տրուած է երկու ծայրագոյն վիճակներու հարստութեան եւ աղքատութեան : Կառավարութեան եւ գործառնութեանց մէջ կողմնակցութիւնն ու տոհմակցութիւնը օրէնքի կարգ անցած են : Լիբանան հրատապ կերպով բարեփոխուելու անհրաժեշտութեան առջեւ կը գտնուի :

Այս ձեւով վրայ դիտուած, Ապրիլ 23ի իրադարձութիւնները յուսադրական չեն :

Ալ – Սայքայի ներկայութիւնը եւ ցոյցեր կատարելու ուղղութեամբ անոր կատարած աշխատանքը ցայտուն դարձուցին այն իրողութիւնը, թէ Սուրիա մտադրուած ձեւով զրգռութիւններ կ՝ուզէ յարուցանել : Իր յետին նպատակն է, անկասկած, տապալել լիբանանեան կառավարութիւնը եւ լիբանանեան սիստեմը, եւ այս երկիրը մտցնել արաբ «յառաջդիմական» պետութիւններու ծիրին մէջ, ինչպէս Եգիպտոս, Իրաք եւ Սուրիա :

Լիբանանցիները իրաւունք ունին մտածելու, թէ Ալ – Սայքան Լիբանան մտաւ ոչ այնքան իբրեւ Իսրայէլի թշնամի, որքան Լիբանանի ոսոխ :

Երկրորդ, ցոյցերը, յատկապէս Պէյրութի մէջ տեղի ունեցածները, երեւան հանեցին ժողովուրդին դժգոհութեան տարողութիւնը Լիբանանի դերին (աւելի ճիշդ՝ դեր չունենալուն) Իսրայէլի դէմ մղուող պայքարին մէջ եւ, ընդհանրապէս, բնակչութեան կարեւոր հատուածին դժգոհութիւնը իշխանութեան եւ հաստատուած սիստեմին դէմ :

Կ՝ակնկալուէր, որ ցոյցերուն մասնակցէին Լիբանանի մէջ հաստատուած Պաասականներն ու համայնավարամիտ տարրերը, ինչպէս նաեւ Պաղեստինցիները : Մասնակցեցան նաեւ նասրականներ եւ համարաբականութեան ջատագովներ : Թերեւս ամէնէն մտահոգիչ երեւոյթը այն էր, որ ցոյցերուն մասնակցեցան նաեւ համալսարանականներ : Անոնց ներկայութիւնը ցոյցերուն մէջ հաստատեց ոչ միայն այս վերջիններուն զօրավիգ կենալու ձգտումը արաբական պայքարին ընդդէմ Իսրայէլի, այլեւ ընդհանուր ձեւով տրամադրութիւնը ջնջելու լիբանանեան անարդար ընկերութիւնը եւ Սթաթու – Քուօն : Ուսանողներու մասնակցութիւնը յատկապէս հաստատեց այն իրողութիւնը, թէ որքան խոր արմատ ձգած եւ լայն տարածում գտած էր ժողովրդական զանգուածներու մէջ Ֆէտայիներու դատը, որ այժմ եկած է փոխարինելու նսեմացած Նասրը իբրեւ արաբական աշխարհի քաշողական ուժ :

Ապրիլ 23էն ի վեր նախագահ Շառլ Հելու հնարաւորութիւն չունեցաւ նորկառավարութիւն կազմելու : Քարամէ կը շարունակէ վարել աշխատանքը : Կը թուի, թէ կարելի պիտի չըլլայ կազմել նոր կառավարութիւն մը ցորչափ քաղաքական կուսակցութիւնները համաձայնութիւն չգոյացնեն :

Հարցը Ալ – Սայքայի նկատմամբ որդեգրելիք քաղաքականութիւնը չէ : Վերջին հաշուով ինչ դիրք պէտք է բռնել արձակազէններուն հանդէպ :

Ամէնէն լաւատես նախատեսութիւնը այն պիտի ըլլայ, որ լայն համաձայնութիւն պիտի գոյացուի վտարելու երկրէն Սայքայի ուժերը, որ բանակը ի վիճակի պիտի ըլլայ այդ պարտականութիւնը յաջողութեամբ զլուխ հանելու եւ, վերջապէս, այս քայլին դէմ կատարուած բողոքի ցոյցերը պիտի սանձուին :

Վերջին քանի մը օրերուն նշաններ ի յայտ եկան, ըստ որոնց բանակը — յայտնի չէ թէ ով զօրավիգ կը կենայ անոր — որոշած է հաւաքել եւ արտաքսել երկրէն Սայքայի մարդիկը : Բախումներ եւ ձերբակալութիւններ տեղի ունեցած են :

Ծրագիրը կրնայ յաջողիլ եւ նոր կառավարութիւն մը կազմուիլ :

Բայց վերջին հաշուով ի՝նչպէս պիտի լուծուի Էլ – Ֆաթահի հարցը, որ ի հակադրութիւն Ալ – Սայքայի, մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Լիբանանի մէջ : Այս կազմակերպութիւնը առ այժմ կրնայ տրամադիր ըլլալ չբարդացնելու իրաց կացութիւնը : Հրապարակաւ կը յայտարարէ, թէ չընդունիր որեւէ սահմանափակում իր գործունէութեան ծիրին մէջ եւ, նոյնիսկ, կը մերժէ բանակցիլ այդ ուղղութեամբ : Միւս կողմէ, սակայն, պիտի ընդունի համաձայնիլ, որ իր լիբանանեան գործունէութիւնը սահմանափակուի քարոզչական եւ կազմակերպչական աշխատանքներու մէջ, առանց երբեք հրթիռներ արձակելու կամ յարձակումներ կատարելու լիբանանեան հողին վրայէն :

Սակայն նման համաձայնութիւն մը առժամեայ բնոյթ պիտի ունենայ : Արդարեւ, եթէ չուզէր անձնասպանութեան դիմել, շուտով պէտք է զինուորական գործողութիւններու սկսի Իսրայէլի դէմ՝ Լիբանանը ունենալով իբրեւ խարիսխ : Որովհետեւ Յորդանանէն կատարուած գործողութիւնները ձախողութեան դատապարտուած են, իսկ Եգիպտոս եւ Սուրիա բացարձակապէս արգիլած են անոնց օգտագործել իրենց երկիրները նմանօրինակ գործողութիւններու համար : Կը մնայ, ուրեմն, միայն Լիբանանը :

Երբ կռուի դաշտ նետուի, հետեւանքը պիտի ըլլայ այն, որ Իսրայէլ պիտի փոխադարձէ եւ Լիբանանի քաղաքական կառոյցը պիտի ականուի : Թէեւ Սուրիոյ կամ Եգիպտոսի կողմէ ոտքի հանուած շարժում մը չէ Էլ – Ֆահաթը, սակայն միւս Պաղեստինեան կազմակերպութիւններուն նման «արաբական ընկերվարութեան» հաւատացող մըն է ան :

Եթէ ճիշդ է լաւատեսներուն ենթադրութիւնը, Ալ – Սայքան պիտի վտարուի : Սակայն նոյնիսկ ասոնք չեն կրնար դտնել միջոցը արդիլելու մէկ կողմէ Ֆէտայիներու գործունէութիւնը Լիբանանի մէջ ու միւս կողմէ զսպելու ժողովուրդին հակազդեցութիւնը շարժումին ի նպաստ :

Վերջերս կատարուած հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց տուաւ, թէ ժողովուրդին 56 առ հարիւրը դէմ է Ֆէտայիներու զինուորական գործունէութեան Լիբանանի մէջ : Ասիկա փոքր չափի զոհունակութիւն կը պատճառէ միայն, քանի որ զանազան յարանուանութիւններու եւ շրջաններու մէջ հակառակ տրամադրութիւնը աւելի տիրական է :

Լիբանան այժմ դէմ յանդիման կը գտնուի երկու մեծ քաղաքական եւ հոգեբանական ձգտումներու : Մէկը ազգային զգացումն է, տրամադրութիւնը պահպանելու Լիբանանը, անփոփոխ պահելու անոր փափուք կրօնական հաւասարակշռութիւնը, չենթարկուելու դրացի պետութիւններու քաղաքական ազդեցութեան : Միւսը զգացական եւ կրօնական տրամադրութիւնն է մահմետական տարրերուն, որոնք կը փափաքին մաս կազմել մէկ մեծ ժողովուրդի մը՝ «արաբ ազգին » :

Քառորդ դարէ ի վեր Լիբանան կարողացաւ ճողոպրիլ վտանգներէն որդեգրելով իւրայատուկ քաղաքականութիւն մը՝ երբեք չճակատիլ իրականութեան դէմ, այլ այնպէս ձեւացնել, որ այդ իրականութիւնը գոյութիւն չունի : Ճակատագրական հարցերը ցարդ լուծուած են լիբանանեան եղանակով — խուսափիլ անոնց մասին որոշում տալէ :

Սակայն ներկայիս քիչ է թիւը լաւատեսներուն : Լիբանանի մէջ ոչ ոք ի վիճակի է հաստատելու կամ վստահեցնելու, թէ ցայսօր գործադրուած քաղաքականութիւնը արդիւնք պիտի տայ իրաց կացութեան մէջ :

Թ. Ա. Թ.

ՃԱՏՐԱԿԻ

ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ

Ճատրակի ախոյենական մրցաշարքին 10րդ հանդիպումը՝ Պետրոսեանի եւ Սպասսկիի միջեւ, բացառիկ հետաքրքրութիւն յառաջ բերաւ, նկատի առնելով, որ 9րդ խաղի վերջաւորութեան Սպասսկի երկու կէտի առաւելութիւն ունէր ընդհանուր դասաւորումին մէջ : Ճատրակի մրցխաղին համար երկու կէտը կարեւոր տարբերութիւն կը նկատուի :

Կը թուի, թէ Պետրոսեան ըմբռնեց կացութիւնը, քանի որ մրցումին առաջին պահէն մինչեւ վերջին վայրկեանը խաղը վարեց ինքնավստահ, համարձակ, ծրագրուած ձեւով :

Սեւերով խաղացող Սպասսկին այս անգամ ընտրեց բարդ պաշտպանութեան սիստեմ մը, որ անակնկալ մը չեղաւ Պետրոսեանի համար : Արդարեւ Սպասսկի ուրիշ առիթներով ալ նոյն սիստեմին դիմած էր : Յաջող դասաւորումով մը, այնուամենայնիւ, հայազգի ախոյեանը հարկադրեց իր մրցորդին մտածելու միայն պաշտպանութեան մասին : Սպասսկի նախ չուզեց փոխանակել իր թագուհին, զայն գործածելու համար յարձակողականի, սակայն յետագային տեսնելով, որ մրցակիցին արքայական թեւը կրնայ վտանգաւոր յարձակումի նախաձեռնակ ըլլալ, հարկադրաբար իր թագուհին կը փոխանակէ Պետրոսեանի թագուհիին հետ : Այժմ ուշ էր սակայն, քանի որ Պետրոսեան այս անգամ գրեթէ իր «ամբողջ բանակով » կը խուժէ Սեւերու դարպասը : Նեղ կացութենէ ազատելու համար, 28րդ քայլին Սպասսկի թակարդ կը լարէ, իսկ Պետրոսեան, որ արդէն գտած էր իր հակառակորդին թոյլ կէտը, գիտակցաբար «կ՝ինյնայ» թակարդը : Անկէ ետք քանի մը հնարամիտ քայլերով կը յաջողի դառնալ տէրը խաղատախտակին եւ գրեթէ պարտադրել իր կամքը :

Պորիս Սպասսկի զգալով, որ այլեւս անիմաստ է խաղը շարունակելը, իր 38րդ քայլին կը կեցնէ ժամացոյցը՝ ի նշան պարտութեան :

Այսպիսով, աշխարհի ճատրակի ախոյենութեան մրցամարտին հաշիւը դարձաւ 5,5 : 4,5 : Պետրոսեան մէկ կէտի տարբերութեամբ ետ կը մնայ Սպասսկիէն :

×

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ .— Ֆրանսական մամուլը կը հաղորդէ, թէ Պետրոսեան եւ Սպասսրի ներկայիս հաւասար գետնի վրայ կը գտնուին, իւրաքանչիւրը ունենալով վեցական կէտ : Արդարեւ, Պետրոսեան շահած է տասնըմէկերորդ խաղը եւ հաւասար արդիւնք ձեռք ձգած է 12րդին մէջ :

Տ. Պետրոսեան պէտք է ապահովէ վեց կէտ եւս, որպէսզի պահպանէ իր ախոյեանի տիտղոսը, իսկ Սպասսկի, որպէսզի ապահովէ յաղթանակը, անհրաժեշտ է, որ ապահովէ վեցուկէս կէտ :

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ

ՓԻՐՈՍՄԱՆԱՇՎԻԼԻ , ՊՕՐՈՏԻՆ ՔԱՌԵԱԿԸ, ՍՎԻԱԹՈՍԼԱՒ ՌԻԽԹԷՐ, ՌՈՊԷ-ՐԻՆ ՆԱՄԱԿ, ՊԷՆԵՏԷԹԹԻ ՄԻՔԵԼԱՆՃԵԼԻ, ՄԱՔՍ ԷՐՆՍԹ, ԷՏՈՒԱՐՏ ՄԻՒՆՉ ԵՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ , ԱՐԹԻՒՐ ՄԻԼԼԷՐ, ՀԷՐՊԸՐԹ ՄԱՐՔԻՒՍ , ՓԻԹԸՐ ՓԻՅՐՍ, ՊԵՐԹՈԼԹ ՊՐԵԽԹ, ՎԻՀԵԼՄ ՔԷՄՓՖ, ՏԻԵԶԵՐՔԻ ԲՆԱՇՐՋՈՒՄԸ ԵՒ ՄԵՆՔ, ՄՕՐՍ ԵՐԿՏՈՂ, ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏ ԵՐԱԶ ՄԸ, ՊՈՀԱՈՒԶԻ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ, ՄԻՍՍԱ ՍՕԼԵՄՆԻՍ

(Ե. եւ վերջին մաս)

22 Ապրիլ

Կրքոտ եւ տեսլապաշտ միանգամայն : Վիլհելմ Քէմփֆ նոյնն է մնացեր: Երկնայինին ու երկրայինին միջեւ կը ծաւալի մերթ ընդ մերթ արծիւի խոյանքով ու թիթեռնիկի սլացքով : Գիշերը դարձեալ Շուպէրթի է յատկացուած : Կեանքի մը պատմութիւնը իր մտերիմ յայտնութիւններով Քէմփֆի զգայուն ու քմահաճ իշխանութեան յանձնուած : Անսպառ հանճարը Շուպէրթի սակայն կախարդած է զինքը : Օրօրուն երգ՝ ներհայեցողութեան մղող : Փոփոխական նուագ. սաստիկ հով որ կ'այլափոխուի մրմունջի բոպէ մը վերջ: Կատարումը շատ անգամ անբաւարար կը մնայ՝ բայց Քէմփֆի հաւատքը գործին յարութիւնը կարելի կը դարձնէ : Անձնատուր իր լոյսին կը քալէ իր ճամբէն: Գէթ այդ վայրկեանին կը տարուիս իր հայեացքով՝ կը համոզէ քեզ: Աճպարար դաշնակահար է սակայն: Առանց ապացոյցի հաւատացնող արուեստագէտներէն : Լաւագոյն պահը յայտագրին՝ լա մինէօր սօնաթին միջին մասը. ու վերջին երեք էթիւտները: Դաշնակահար ըլլալէ առաջ հոգեբան եւ փիլիսոփայ է Քէմփֆ: Փարիզ դասած է զինքը իր սիրականներուն կարգին՝ ընդունելով զայն միշտ գրկաբաց :

×

24 Ապրիլ

Ապրիլեան գիրքս կուգայ Բիւրականէն՝ ամսուան գիրքս է ան: Նոր լոյս տեսաւ. շողակաթ վսեմութիւն մ'ունի: Անունը՝ « Տիեզերքի բնաշրջման խնդիրները »: Կողքը՝ եթերային կապոյտ : Մէջը՝ յայտնութիւններու խուրձ մը: Գնած էի հատ մը: Հատ մ'ալ նուէր ստացայ: Ցամբաքայլ կը յառաջանամ անոր լուսաշող ուղիներէն՝ հասկնալով երբեմն՝ յաճախ չհասկնալով :

Աստղերու ու ծիրկաթիններու առաջացման եւ զարգացման, նիւթին տիեզերական վիճակներուն, եւ ընդհանուր առմամբ տիեզերային երեւոյթներու, ֆիզիքական բնութեան վերաբերեալ էական ու տեսակարար աշխատասիրութիւններու միջաղ. գիտաժողովներու ընթացքին կարդացուած զեկոյցներու , եւ նորօրինակ վարկածներու ժողովածու մըն է:

Ու կը հաւատամ որ այս գիրքը՝ որքան ալ մասնագիտական ըլլայ՝ միայն մասնագէտներուն ուղղուած պէտք չէ նկատուի :

Այլ բոլոր անոնց որոնք հետամուտ պիտի ուզէին ըլլալ հայ գիտութեան վերելքին եւ փորձէին ձգտիլ՝ հասկնալու այդ յայտնութիւններէն ոմանց իմաստը : Գէթ որոշ մէկ մասը՝ չափով՝ մատչելի է բոլորիս: Եւ առաջին անգամ՝ հայերէնով :

Աւա՛ղ, միայն ու միայն կրնամ իմանալ ջանալ ու մատնանշել զայն , տարիներէ ի վեր բաժնուած ըլլալով ճշգրիտ գիտութիւններու մաթեմաթիկ դրութիւններէն. ու բազմակողմանի գիտուն պէտք է ըլլալ արդէն զայն լաւագոյնս ըմբոշխնելու համար: Նիւթին վերաբերեալ մասերը կը հասկնամ ու կը գինովնամ իսկ այդքանով :

Հայ մտքին վերազարթման գերագոյն ապացոյցը բերող այս հրաշալի գործը գրադարանիս վերի աստիճանին վրայ զետեղեցի՝ Նարեկիս ճիշդ քովիկը՝ որուն կաշիէ կողքին զոյնն է փթացած արեան սեւ կարմիրը :

Խղճամիտ կազմարարը տեղեակ անոր պարունակութեան՝ ժամանակին խաչ մ'ալ քանդակեր է ինքնաբերաբար վրան : Իբր զարդ:

Արդեօ՞ք մահուան երդ միայն կարծեց Նարեկը :

Բայց հիմա՛, այսօր այդ երկու հանճարեղ Հայերը՝ Գրիգոր Նարեկացին ու Վիկտոր Համբարձումեանը քով քովի, կը հրաւիրեն աշխարհի բոլոր Հայերը՝ ի մէջ այլոց ոմն Գրիգոր Համբարձումեանը՝ սնանիլ իրենց զարթուցիչ հոգեկան ու մտային կենսարար աւիշով :

Զօրակոչի մը հնչեղ դրոշմը չունի՞ տեսքը սա երկու գիրքերուս՝ կոթնած իրարու՝ կարմիրն ու կապոյտը քով քովի:

Ի տես մէկուն մեծ ու աղիողորմ լուսապսակ հանդուրժողութեան՝ կը տարուիմ պարտաւորութիւն համարիլ՝ միւսին խրախուսիչ ու անծայրածիր ստեղծագործ մեծութիւնը հակադրել :

Երկու Հայ՝ երկու հանճար ՝երկու խառնուածք՝ երկու ճամբայ :

Երկուքն ալ օրինակելի :

Բայց ես այսօր երկրորդին կ'ուզեմ հետեւիլ միայն :

Ապրելու տենչանքովն կ'ապրիմ այսօրուան Ապրիլը :

×

Դարձեալ՝ 24 Ապրիլ

Ստացայ երկտողդ մայրիկ. գանգատունիս. թէ՛ չեմ ստեպ գրեր: Հաշուեցի բաժանումի տարիները. հաշուեցի մտքով գրած կարճ ու բարակ թուղթերս՝ աւելի քան եօթն հարիւր գտայ. է՛հ ի՞նչ կ'ուզես որ գրեմ այսօր: Հէքեա՞թ :

Եւ յետոյ՝ ի՞նչ կարծեցիր դո՛ւն բաժանումը: Ակնախտիզ պսպղուն ագամա՞նդ: Թէ ոչ, օրեր ամբողջ սառնադարանը մընալով քարացած , ապառաժ «խօ՛զ հելվա», որ եթէ շնատամներուդ տակ չկարենաս փշրել, ծծես ծծես ու անուշ հա՛մ մը ձգէ: Ոչ մայրիկ ճան, հրաշէկ եռացած իւղ է ան որ վրադ կը թափեն՝ կամ քու իսկ տաքցուցած մեղրդ որ խարկելով, խանձելով, խարշատելով կը խմես իբր դեղ՝ որովհետեւ հիւանդ ես: Միակը՝ որ պիտի կարենայ բուժել քեզ՝ բոլոր միւս դարմանումները փորձուած ըլլալով : Վերջին անցքդ: Այսօր աղօթէ՛ : Ու պարէ :

Ի տես քեզի սակայն անմահ ուսուցիչ՝ վարդապետը պիտի ըսէր վստահ եմ. « Քոյր ոտքի, տխրական պարէն ետք՝ ուրախական պար ալ բռնէ »:

Քանի բաժանումը՝ մահ է կ'ըսես՝ եթէ ես մեռայ՝ հոս՝ Արամը , Դանիէլը ծնան՝ անոնց ի տես պար բռնէ :

Ժողվէ՛ ուժերդ ու պար բռնէ՛ :

Այլեւս մի՛ տառապիր՝ ո՛չ միայն այսօր, այլ ամէն օր պար բռնէ : Որ զանք միանանք. սրտով ու մարմնով :

×

Միշտ՝ 24 Ապրիլ

Երազ տեսայ. գերիրապաշտ երազ մը:

Նախ՝ ամփոյթ բայց սղազգած անքրթիթ չորս աչքեր...: Յետոյ...: Ու՝ « ինքնա – գրա–քննութեան» ենթարկել հարկ եղաւ երեք էջեր՝ զորս փճացուցի :

Ո՞վ չէ արթնցեր իր երազէն :

×

26 Ապրիլ

Գարնան կարեւորագոյն պաշտօնական ցուցահանդէսը նուիրուած է արդի նկարչութեան թանդարանին զոյգ սրահներուն մէջ «Պոհաուզի» շարժումին :

Կերպնկալ արուեստներու զարթնումը աւետող այդ յեղափոխական շարժումը ծնունդ առաւ առաջին ընդհանուր պատերազմէն ետք նախ Վէյմառ՝ փոխադրուելու համար յետոյ Տեսաօ մինչեւ նացիզմին վերելքը : Իր լաւագոյն տարրերէն ոմանք սակայն, խոշտանգուած ազգայնամոլ նացի հոսանքէն , ստիպուեցան Միացեալ Նահանգներ գաղթել :

Գլխաւոր արուեստագէտներուն կարգին՝ Վալթէր Կրոփիւս, Ֆէինինկէր , Քանտինսքի, Փոլ Քլէ, Միզ Վան Տէր Ռոհէ եւ Տիւսպուրկ :

Նկատելի է Պոհաուզի դպրոցին ազդեցութիւնը մեր այսօրուան կեանքին վրայ: Անոր կը պարտինք զանազան արուեստի ճիւղերուն իրարու մէջ լուծուելու փորձը, մասամբ յաջողած : Եւ կարգ մը դրական արդիւնքները այդ փորձարկութեան : Նամանաւանդ ճարտարապետական, զարդանկարչութեան , զանազան առարկաներու գործնական արդիւնաւորման, ճարտարարուեստի, շրջապատի, նորաձեւութեան կալուածներուն՝ Պոհաուզի դպրոցը անտարակոյս բոլորովին նոր շունչ բերաւ : Արուեստին ու մեքենային միջեւ առաջին կամուրջը հաստատեց :

Արդեօ՞ք իր ծայրայեղութեանը մէջ սակայն մեռցնելով կերպաւորը՝ ապահովելով գերիշխանութիւնը Առարկային՝ չմեռցո՞ւց նաեւ մասամբ զգացողական ծուծը արուեստի գործին : Բնախօսական կամ հոգեբանական անդիմադրելի պէտք մըն է՞, միայն ու միայն երկրաչափական տուեալներով մօտենալ անոր՝ ինչպէս Մալէվիչ փորձած էր իբր «կառուցանող» դպրոցի մը հիմնադիրը գրեթէ նոյն օրերուն :

Ցուցահանդէսը մանրակրկիտ պատմութիւնը կը հիւսէ շարժումին իր բոլոր ճիւղաւորումներով: Դիտողը դիւրաւ վերահասու կրնայ ըլլալ շարժման վերելքին եւ անկման միանգամայն :

Եթէ ընդունինք որ միատարը լման Արուեստ մը գոյութիւն չունի, այլ արուեստներ՝ հաւանաբար դրական դասեր կարելի ըլլայ քաղել Պահաուզի արկածախնդրութենէն որմէ սերած է մեր այսօրուան ճաշակը :

Առաւելաբար զարդակաչ : Իրմէ վերջ կերպնկալ արուեստներու զանազան ճիւղերուն տեսակարար մտահոգութիւններն ու սահմանները բնորոշող լեզուի մը պահանջը կարծես բան մ'աւելի զգալի է :

Հակառակ անոր որ բոլոր արուեստներն ալ նոյն հեռակէտը ունին եւ գիրար կը պայմանաւորեն :

×

30 Ապրիլ

Հեռուէն եկեր են՝ Գերմանիայէն՝ երգելու այս գիշեր Մատրլէնի տաճարին մէջ Միսա Սօլեմնիսը Պէթհովէնի :

Գլխաւոր ստեղծագործութիւններէն մին՝ վերջին քառեակներուն ու իններորդ Համանուագին նման լուսապայծառ եւ փառապանծ :

Կա՞յ երաժշտութիւն մը մարդուն աւելի պաշտպան քան Պէթհովէնինը:

Հոգիին պահապանն է ան: Ան որ կը յորդորէր՝ «ընել բոլոր բարիքը զոր կրնաս»: Ու ոչ ոք թարգմանած է այս ուժգնութեամբ մարդուն տեսլապաշտ ոգին: Ինքն ալ լրիւ գործերէն կը նկատէր իր Միսա Սօլեմնիսը :

Բնական կրօնքն է մարդուն որ կը դրտնենք հոն, եւ ոչ թէ ծիսակատարութիւն, եկեղեցականը միայն : Անկեղծութեան սահմաններէն ալ անդին անցնելով Պէթհովէն կրցած է կարծես անոր մէջ գնել

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Բայց, պէյ էֆէնտի, այս ձեր ըրածը չափազանց է, գոչեց Ասլան պէյ խանդավառուած, եւ ես իմ ու իմ ընկերներուս կողմէ կը մերժեմ այս նիւթական նուէրը, դուք արդէն ձեր բարոյական աջակցութեամբ չափէն աւելին տուած պիտի ըլլաք:

— Ոչ, գոչեց միւսը, իրաւունք չունիք մերժելու, միթէ արդիլուա՞ծ է ինծի հայրենիքիս համար զոհողութիւն ընելը եւ միթէ միայն ձեր առանձնաշնորհումն է ատիկա...:

Ասլան պէյ յուզուած ու ամօթահար, չկրցաւ պատասխանել եւ լռին մօտենալով իր խօսակցին՝ անոր ճակատը համբուրեց:

Քիչ ետքը երիտասարդ յեղափոխականը բարի գիշեր մաղթելէ ետքը իր հիւրին, վերադարձաւ ընկերներուն քով, որոնք վարի սրահը իրեն կը սպասէին, ու մանրամասնօրէն պատմեց ինչ որ անցած էր իր ու փախստականին միջեւ :

— Լաւ ուրեմն, գոչեց Սայի, շատ գոհ եմ որ այդ մարդը քովը դրամ ունի եղեր ու դրամն ալ քեզի յանձներ ու տրամադրութիւն յայտներ է երեք հարիւր ոսկի տալու Սատրքը փախցնելու ծրագրին յաջողութեան համար:

— Ինչո՞ւ այդքան գոհ ես, հարցուց Արիֆ պէյ:

— Որովհետեւ հակառակ այդ մարդուն ըրած պատմութեան, շատ բնական բան մը ըլլալուն, շիտակը միշտ կասկած մը ունէի թէ անծանօթը մեզ շահագործել կ'ուզէ, եւ թէ բոլոր այդ պատմութիւնները կը յօրինէ վերջ ի վերջոյ մեզմէ դրամ քաշելու համար:

— Այդ կասկածը ես ալ ունեցայ, ըսաւ Արիֆ պէյ:

— Արդ, հիմա պէտք չէ որ այլեւս այդպիսի կասկածներ մեր միտքը պաշարեն, պատասխանեց Ասլան պէյ, այս մարդը բացարձակապէս անկեղծ է ու որեւէ դրամակաչ շահագործում ընելու համար չէ որ մեզի հետ յարաբերութեան մէջ մտնել ուզած է... ընդհակառակն, պատրաստ կ'երեւայ ամէն զոհողութեան:

Երեք բարեկամները մեկնեցան, առանձին թողելով իրենց նոր ծանօթը, որ արդէն անկողին մտած էր:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ
ՓԱԽՈՒՍՏԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Հետեւեալ օրը կանուխ, Ասլան պէյ եկաւ իր հիւրը տեսնելու եւ որպիսութիւնը հարցնելու, միանգամայն իրեն հետ հաւատարիմ մարդ մը բերաւ իբրեւ խոհարար եւ սպասաւոր:

— Հիմա հանդիստ մը կրնաս այստեղ մնալ առանց դուրս ելլելու, ըսաւ իր նոր բարեկամին, մեր Ահմէտ աղաչ որ ձեզի կը ներկայացնեմ, մեր հին ծառաներէն է թէ խիստ վստահելի ու հաւատարիմ եւ թէ միանգամայն պատուական խոհարար մըն է, որուն կերակուրներէն չափազանց գոհ պիտի մնաք:

— Շատ շնորհակալ եմ ձեր հոգածութենէն, բայց ես հոս համադամ խորտիկներ ուտելու չեմ եկած՝ այլ գործ տեսնելու, թշուառ հայրենասէր մը իր զնտանէն ազատելու համար, ի՞նչպէս կրնամ ես անդորր սրտով ձեր Ահմէտ աղային պատրաստելիք համեղ կերակուրները ճաշել երբ միտքս կը բերեմ Երլտըզի մութ դետնափորին մէջ ցամաք հացով իր օրերը անցընող տարաբախտ Սատրք պէյը:

— Անհոգ եղիր, անոր մասին ալ անմիջապէս պիտի սկսինք աշխատիլ, պատասխանեց Ասլան պէյ իր հիւրին այս խօսքերէն չափազանց յուզուած, քիչ մը ետքը մեր բարեկամները կրկին պիտի դաչ ու վերջնական խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարենք:

— Դարձեալ երէկի՞ բարեկամները...

— Անոնք, ինչպէս նաեւ երկու նոր ընկերներ, զորս ճանչնալու առիթը պիտի ունենաս եւ որոնք մեր քոմիթէին ամէնէն կարեւոր անդամներն են:

— Շատ ուրախ եմ որ պատիւը պիտի ունենամ իրենց հետ ծանօթանալու...

Արդարեւ, ժամ մը ետք Սայի պէյ, Արիֆ պէյ եւ քաղաքացիի զգեստ հագած երկու զինուորականներ եկան Ասլան պէյի բնակարանը:

Խորհրդակցութիւնը մինչեւ կէսօր տեւեց: Ամէնքը համաձայն էին, որ պէտք էր կարելի եղածին չափ շուտ գործել, որովհետեւ դէպքերը զահավէժ արագութեամբ մը իրարու կը յաջորդէին եւ կարելի չէր դուշակել թէ ի՛նչ անակնկալ կրնար պատահիլ մէկ վայրկեանէն միւսը:

Դրամական խնդիրը շուտով կարգադրուեցաւ: Վերիվերոյ հաշիւ մը ընելով տեսան թէ առնուազն երեք հազար ոսկի պէտք կար: Փախստականը արդէն երեք հարիւր ոսկի կը տրամադրէր: Ասլան պէյ ինքն ալ իր կողմէ եօթը հարիւր ոսկի տալ խոստացաւ 2000 ոսկին պիտի առնէին Սելանիկի կեդրոնական Քոմիթէի սընտուկէն որ բաւական հարուստ էր այդպիսի զոհողութիւն մը ընելու համար:

ԾՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 130)

ԶՐՈՅՑ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Աղքատախնամի նոր կեդրոնատեղիին բացման առթիւ, շահեկան նկատեցինք մեր ընթերցողներուն համար, հարցազրոյց մը ունենալ, Միութեան նախագահ՝ Պ. Ն. Յովհաննէսեանի հետ :

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Նկատեցինք որ վերջերս որոշ խանդավառութեան նշաններ ցոյց կուտայ Աղքատախնամը եւ ուզեցինք այս մասին տեղեկութիւններ ստանալ ձեզմէ, ինչի՞ պէտք է վերագրել զայն :

ՊԱՏ.— Գլխաւոր պատճառներէն մին կարելի է նկատել, Օր. Սաթենիկ Յուսէփօֆի ըրած մեծ նուիրատուութիւնը որ մեր եռանդը կրկնապատկեց եւ մեծապէս խանդավառեց մեզ : Ինչպէս տեղեկացանք, « Սաթենիկ Յուսէփոֆ հիմնարկութիւն» անուան տակ Աղքատախնամի ակումբ մը ունինք այսօր որ կոչուած է յաւերժացնել յիշատակը մեծանուն բարերարին :

Յուսէփօֆ ընտանիքը վաղուց հաստատուած է Փարիզ, շատ տարիներ առաջ Յուսէփօֆները մաս կազմած են Աղքատախնամ ընկերութեանս, որ հիմնուած է 1890 թուականին, եւ որու 75ամեակը տօնեցինք, քանի մը տարի առաջ :

Նուիրատու Օրիորդը յարկաբաժին մը ունէր 5րդ յարկի վրայ զոր նուիրեց միութեանս, իբր գրասենեակ օգտագործելու համար : Նկատելով սակայն որ առանց վերելակի, կարելի չէր օգտագործել զայն առաջադրուած նպատակին, որոշեցինք ծախել եւ ձեռք բերուած գումարով գնեցինք 77 Բիւ Լափայէթի չէնքին Բ. յարկի յարկաբաժինը, նպաստաւոր պայմաններով :

Այսօր ունինք ներկայանալի եւ ամէն յարմարութիւններով օժտուած Աղքատախնամի գրասենեակ մը որ պատիւ կը բերէ Հայութեան :

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ի՞նչ էր նպատակը, երբ կազմակերպեցիք երեկոներ ձեր գրասենեակին մէջ, հրաւիրելով կրօնական պետերը, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ կարգ մը ազգայիններ ու անդամներ :

ՊԱՏ.— Աղքատախնամը ազգային տեսակէտով ամէնուն սրտին մօտիկ է եւ ճանչցուած է իբր լուրջ եւ գործունեայ կազմակերպութիւն մը, հինէն ի վեր :

Վարչութեանս անդամները փափաքեցան կազմակերպել այդ չորս երեկոները եւ իրենց անձնական պիւտճէով, պատուասիրեցին յարգելի հիւրերը պարզապէս շփում ստեղծելու, Փարիզի հայ համայնքի ընտրանիին հետ, եւ այս առիթով ներկայացնելու, փաստացի տուեալներով միութեանս գործունէութիւնը, ներկայացուցինք մեր նոր գրասենեակը եւ կոչ ըրինք իրենց որ իրենց կարգին ծանօթացնեն միութեանս նպատակը հայ հասարակութեան, որպէսզի նիւթական ու բարոյական իրենց օժանդակութիւնը բերեն մեզի :

Ուրախ ենք, յայտարարելու որ արդէն քանի մը տասնեակ նոր անդամներ արձանագրեցինք :

Անհրաժեշտ կը նկատենք յայտնել յարգոյ հասարակութեան որ Միութիւնս պետութեան կողմէ ճանչցուած ըլլալով « հանրային օգտակարութիւն » , նուիրատուները իրենց ընելիք նիւթական օժանդակութիւնը կրնան զեղչել , տարեկան իրենց տուրքի յայտարարութեան գումարէն :

Հ.— Որո՞նք են ձեր գործունէութեան սահմանները :

Պ.— Կը մատակարարենք չորս հանգստեան տուներ 250 անկողիններով , հետեւեալ վայրերու մէջ՝

Մոնմորանսի	100
Անտիյյի առանձին շէնք	30
Անտիյյի անկարներու շէնք	20
Սէն Ռաֆայէլ	100
Գումար	250

Բացի ասկէ, մօտաւորապէս երեք հարիւր ընտանիք կամ անհատ կը ստանան ամսական կամ բացառիկ նիւթական օժանդակութիւն, կը բաժնենք նաեւ տարեկան երկու հազար կապոց եւ ածուխ :

Ներկայ տարուան ընթացքին ձեռնարկեցինք նաեւ հայ մտաւորականներու օճախի մը շինութեան :

Մեր գործունէութեան մաս կը կազմեն նաեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան բացառիկ յատկացումներու բաժանումը, որ դրուած է մեր տրամադրութեան տակ, եւ յետոյ, «Ստիպողական օգնութիւն» կոչուած Նանսէնեան զաղթականական յանձնախումբի նամակադրոշմներէ գոյացած գումարի բաժանումները, զոր կը կատարենք համախորհուրդ ազգային կազմակերպութիւններու հետ :

Կիւլպէնկեան հաստատութիւնը մեզի յատկացուց կարեւոր գումար մը, Անտիյիի անկարներու չէնքի իրականացման գործին : Նոյն հիմնարկութիւնը օգնեց մեզի նիւթապէս, Սէն Ռաֆայէլի պատսպարանը երբ դրուեցաւ մեր տրամադրութեան տակ, որպէսզի կարողանանք հաւասարակշռել, նախորդ հիմնարկութեան թողած բացերը :

Հ.— Ի՞նչ են ձեր նիւթական աղբիւրները .

Պ.— Հանգստեան տուներու ծախքերը կը հոգայ Ֆր. կառավարութիւնը իւրաքանչիւր անձի համար որոշուած սակի հիման վրայ :

Մնացեալ ծախքերը կ՚ապահովենք, անդամատուրքերէ, եկեղեցւոյ պնակներէ, ծնունդ, հարսանիք եւ փոխան ծաղկեպըսակի նուիրատուութիւններէ , տարեկան մեր դաշտահանդէսէն, պարահանդէսէն եւ բացառիկ նուիրատուութիւններէ :

Ուրախ ենք յայտարարելու որ հայ առեւտրականներ որոշ գումարներ սկսան տրամադրել միութեանս, օգտուելու համար վերեւ յիշուած շահատուրքի զեղչէն :

Հ.— Ի՞նչ է միութեանդ անդամներու թիւը :

Պ.— Ներկայիս ունինք հինգ հարիւր անդամներ, ինչ որ անհամեմատօրէն նուազ է երբ աչքի առջեւ ունենանք գործին ծաւալը, ուրեմն նոր ճիգեր գործ կը դնենք աւելցնելու անդամներու թիւը , աւելի ընդարձակելու մեր գործունէութեան դաշտը :

Գիտենք որ կարգ մը օժանդակութեան կարօտ ազգայիններ գոյութիւն ունին որոնք կը տատամսին բախելու մեր դուռը , այդպիսիներուն պէտք է յանձնարարել որ առանց այլեւայլի զան եւ ներկայացնեն իրենց ցաւերը, պատրաստ ենք օժանդակելու իրենց նիւթապէս ու բարոյապէս :

Շնորհակալութիւն յայտնելով կը բաժնուինք Պ. Յովհաննէսեանէ խոստանալով կրկնել մեր զրոյցը , այս անգամ տեղեկութիւններ ստանալու մտաւորականներու օճախի մասին :

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ե. ԴՈՒՐԵԱՆ – ԱՐՄԵՆԵԱՆ

Մեռած է ծանօթ դերասանուհի Եկատիրինա Դուրեան – Արմենեան, որ կեանքի ընկերուհին եղած է հայ բեմի վաստակաւոր մշակներէն Ա. Արմենեանի :

Դերասանուհին ծնած էր Թիֆլիս, 1885 Սեպտեմբեր 9ին: Առաջին անգամ բեմ ելած է 17 տարեկանին , սիրողներու խումբի մը հետ : Յետագային «Արմենեան» թատերախումբին մաս կազմելով բեմ ելաւ Թիֆլիսի, Պաքուի, Արեւմտահայաստանի, Եգիպտոսի, Ռումանիոյ, Իրանի, Ֆրանսայի հայաշատ կեդրոններու մէջ՝ ամենուրեք արժանանալով մամուլի եւ թատերախօսներու ջերմ գնահատութեան :

Եղած է խաղընկեր հայ բեմի ականաւոր դէմքերու (Յ. Աբելեան, Սիրանոյշ , Յ. Զարիֆեան, Վ. Փափազեան եւ ուրիշներ) :

Առաջին շրջանի նշանաւոր դերակատարումներէն են Ժան տ՚Արքը («Օռլէանի կոյսը), Օֆելեան, Դեզդեմոնան, Նորան, Ֆրու Ալվինկը, Ռուքայան («Դաւաճանութիւն») եւայլն : Մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգած է Գ. Սունդուկեանի եւ Ալ. Շիրվանզադէի բեմական տիպարներու մարմնաւորման գործին մէջ: Նշանակալից եղած է անոր Սալոմէն («Էլի մէկ զոհ»), Էփեմեան («Պէպօ»), Խամփերին («Խաթաբալա»), Եւդինէն ու Արմենուհին (համանուն թատերախաղերուն մէջ), Սօնան («Զար Ոգի»), Սուսան («Նամուս») :

Երեսուն տարուան բեմական փորձառութիւն ունէր, երբ վերջնապէս հաստատուեցաւ Լենինական: Հոն եւս աչքի զարկաւ իբրեւ շատ լաւ դերասանուհի : Այդ շրջանի իր լաւագոյն դերերը եղած են Կրուշինինան, Լէյտի Միլֆորտը , Մարի Էսթերանգը , Սելմա Խաթունը , Փառանձեմը եւայլն :

Անոր կատարած մօտ երկու հարիւր դերերը կը հաւաստեն այն մեծ վաստակը , որ դերասանուհին ունի մայրենի թատրոնին մէջ :

×

ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

1944ին՝ Երեւանի երաժշտանոցին կից հաստատուեցաւ թանկարժէք եւ հազուագիւտ նուագարաններու թանգարանը :

Ներկայիս հաւաքածոն կ՚ընդգրկէ քսան հին եւ արժէքաւոր երաժշտական գործիքներ: Կան զանազան մեծութեամբ ջութակներ, թաւջութակներ, քոնթրպաս եւայլն :

իր փշրուած սիրտը :

Ուստի գործը աւելի երկրային շունչ մը ունի քան միսթիք : Հոն կայ առաւելաբար մարդկայինը՝ կրօնական խորհուրդներու ենթակայ : Այդ իսկ պատճառաւ Միսա Սօլեմնիսը ինձ կը թուի ըլլալ համանուագային պատարագ մը՝ իր վեց մասերով՝ աւելի մօտիկ Վերտիի քան Ֆօրէի Ռէքուէմի պատարագին :

Քէոլն քաղաքը ի պատուի է հոս այս գիշեր :

Մեկնարկութիւնը ծայրէ ի ծայր օրհնութիւն բերող դիւթիչ երգերու ժողովածու մըն է զիրար լրացնող: Ո՞ր մէկն յիշեմ :

Գրէտոն, Սանքթուսը թէ՞ ԱկնուսՏէյը: Կարելի է՞ աւելի վերերը մագլցիլ :

Երբ կը դադրի համամարդկային սէր բուրող տիեզերական այս նուագը, կը տիրէ խոր լռութիւն մը եւ ոչ ոք կը շարժի, Եկեղեցին լռութեամբ մ՚է լեցուն որուն մէջ կայ, բնական երկիւղածութիւնը նախնական մարդուն ու անսահման սէր՝ Անոր :

Յարգանք իր նշանաբանին՝ որն ամբողջ կեանքի մը տեւողութեան եղած է միշտ՝ սիրել, դարձեալ սիրել, հանդուրժել ու պայքարիլ բարիին կողքին մինչեւ իսկ զոհելով արքայական դահեր :

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (484)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԾՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

«Շատ ժամանակէ ի վեր ամէն մարդ մեծապէս կ՚աշխատի փամփուշտ շինել»:

Փողոցներուն մէջ նահանգներու ազգային պահակներու ուղղուած յայտարարութիւններ կը կարդացուէին հրապարակաւ :

Այս յայտարարութեանց մէկին ստորագրութիւնն էր «Պիւրթօ, դինավաճառ»:

Օր մը Լընուարի վաճառանոցը ըմպելիք վաճառողի մը կրպակին դրան առջեւ մարդ մը, որ մօրուքէ մանեակ եւ իտալացիի արտասանութիւն ունէր՝ վէմի վրայ կ՚ելլէր եւ բարձր ձայնով տարօրինակ գիր մը կը կարդար. այս գիրը գաղտնի իշխանութեան կողմէ հրատարակուած կ՚երեւար:

Գունդ առ գունդ մարդիկ հաւաքուած էին անոր բոլորտիքը եւ կը ծափահարէին:

Յայտարարութեան այն մասերը, որոնք աւելի կը յուզէին մարդկութիւնը, զոց սերտուեցան եւ նշանակուեցան:

— « Մեր վարդապետութիւնները կը խափանուին, յայտարարութիւնները կը պատռեն, եւ յայտարարութիւն ցրուողները կամ փակցնողներն ալ կը դատուին եւ կը բանտարկուին»:

— « Բամպակներուն կրած յանկարծական փոփոխումը բազմաթիւ չափաւորականներ մեր կողմը բռնելու պարտաւորեց »:

« Վասնզի մեր օրերուն ոչ ոք կը հաւատայ անգործութեան եւ անշարժութեան »:

« Ժողովուրդին կուսակից կամ ժողովուրդին հակառակորդ ըլլալ, այս է պայմանը, ուրիշ պայման չկայ »:

« ... Այն օրը ուր ալ ձեր գործին յարմար պիտի չգանք, խորտակեցէք մեզ, բայց մինչեւ այդ օրը օգնեցէք որ քալենք »:

Այս ամէնը բացայայտօրէն կ՚ըլլար փողոցին մէջ:

Կային ուրիշ իրողութիւններ ալ, որոնք աւելի յանդուգն ըլլալով, կասկածելի կը թուէին ժողովուրդին, նոյնիսկ իրենց յանդգնութեան պատճառով: 1832 Ապրիլ 4ին անցորդ մը Սէնթ Մարկրիթ փողոցին անկիւնը կազմող վէմին վրայ կ՚ելլէր եւ կը պոռար.

« Պապէօֆեան եմ »:

Բայց ժողովուրդը Պապէօֆին տակ ոստիկանութեան պաշտօնեայ Ժիւսթէի հոտը կ՚առնէր:

Այս անցորդը այլ եւ այլ խօսքերէ զատ կ՚ըսէր նաեւ.

— Կարժանի սեփականութիւնը, Խորհրդարանի ձախակողմեաններուն ընդդիմութիւնը վատ եւ վատնող ընդդիմութիւն մըն է:

« Անոնք երբ կ՚ուզեն իրաւունք ունենալ, յեղափոխութիւն կը քարոզեն: Չյաղթուելու համար հանրիշխանական էին , եւ չկռուելու համար՝ արքայական, Հանրապետականները Փետրաւոր անասուններ են: Մի վստահիք հանրապետականներու, գործաւո՛ր քաղաքացիներ »:

— Լռէ՛, լրտե՛ս քաղաքացի, պոռաց գործաւոր մը:

Այս աղաղակը վերջ տուաւ ատենաբանութեան: Խորհրդաւոր դիպուածներ տեղի կ՚ունենային:

Արեւը մարը մտած ժամանակ բանուոր մը ջրանցքին քով «հագուած շքուած» մարդու մը կը հանդիպէր, որ կ՚ըսէր բանուորին.

— Ուր կ՚երթաս, քաղաքացի: — Պարոն, կը պատասխանէր բանուորը, ձեզ ճանչնալու պատիւը չունիմ: — Բայց ես քեզ կը ճանչնամ: Եւ մարդը կը շարունակէր.— Մի վախնար, Մասնաժողովին գործակալն եմ: Կասկած կայ վրադ թէ շատ վստահելի չես: Գիտես որ եթէ բան մը երեւան հանես, չես կրնար ազատիլ: Յետոյ բանուորին ձեռքը կը թօթուէր անգամ մը եւ կը հեռանար՝ ըսելով. «քիչ ատենէն կրկին պիտի տեսնուինք»:

Ոստիկանութիւնը, որ ուշադիր էր լսելու ամէն ըսուածները, այլեւս ոչ միայն կապելաներու մէջ, այլ եւ փողոցը զարմանալի տրամախօսութիւններ կ՚ընէր: Ժամանակ մի անցըներ, գնա, անդամ եղիր, կ՚ըսէր ոստայնակ մը երձնագործի մը:

— Ինչո՞ւ:

— Քիչ օրէն հարկ պիտի ըլլայ հրացան նետել:

Հնոտիներ հագած երկու անցորդներ յետագայ զարմանալի պատասխանները կուտային իրարու, պատասխաններ, որոնք աներեւոյթ յակոբութեամբ (*) լի են:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նաբ.)

(*) 1358ին Փիքարտիի մէջ ապստամբող գիւղացիներու ընկերութեան մը անունն է «Ժաքըրի» կամ «Յակոբութիւն», որու նպատակն էր ազնուականները ջարդել: Կը կարծուի թէ այս ընկերութեան պարագլուխներէն մէկը Ժաք անուանուելուն համար ընկերակցութեան անունն ալ Ժաքըրի մնացած է. հետեւաբար «Յակոբութիւն» կը նշանակէ ազնուականները ջարդել, կը նշանակէ նաեւ ժողովրդային ապըստամբութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, եւ Կրօն. Ընկերակցութիւնս շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :

Նուէրներ յիշատակութեանց համար

Յարութիւն Վարդանեան 10·000 իտ. լիր: Յ. Զախամեան՝ Կարտանէն, 50 ֆր, Տիկիններ՝ Ն. Պէրպէրեան, Ս. Համաթեան 30ական, Ա. Ճօրթուլեան, Զախամեան, Ասլանեան, Վ. Մորոյեան, Հէքիմեան, Ա. Թումաճեան, Ս. Ճամուզեան, Գ. Քատայիֆճեան, Զ. Արզումանեան, Տէր–Մարգարեան 20ական : Ն. Վարդերեսեան, Հ. Սողոմոնեան, Պ. Ծ. Ասատրեան 15ական : Օ. Պօտուրեան, Գ. Փափազեան, Վ. Աճէմեան, Մ. Պապայեան, Ս. Մանկունի, Ոմն, Պօտուրեան, Էլիքիւչիւքեան, Մ. Յակոբեան, Զ. Միքայէլեան, Մ. Գազանճեան, Զ. Մանուէլեան, Մ. Պէտիքեան, Տէր եւ Տիկին Զուխաճեան 10ական ֆրանք :

Այլ առիթներով նուէրներ

Տիկին Ա. Հայրապետեան իր ննջեցեալներուն հոգեհանգստեան առթիւ 50 ֆր., իւզադին եւ յիսուն եկեղեցւոյ աղքատներուն բաշխուելու :

Տիգրան Ֆէրհատեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան՝ Պ. Ֆերհատեան յիսուն, Օ. Պօտուրեան տասը :

Յարութիւն Տէտէեան՝ իր ամուսնութեան առիթով՝ եկեղեցւոյ պայծառութեան վաթսուն ֆր.: Տիկ. Զ. Արզումանեան տասը դպրոցին : Գէորգ Պօհճալեանի թաղման առիթով Փ. Ծ.ի— Տէր եւ Տիկին Վ. Ռաքրճեան քսան, Յ. Ժամկոչեան տասը Ե. Պ. եւ տասը Սէն Ժեռոմի դպրոցին :

(Շար.)

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը : Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254–17–74 : Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին, Սքուառ Մօնթօլոնէն : Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ :

Գին 15 ֆրանք

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
Կազմակերպուած են
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ
(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)
Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19
Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
RESTAURANT
LE
Piment Rouge
20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84
Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան
— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ – ՈՐԴԻ
Բաց է ԿԻՐԱԿԻ
Ցերեկները՝
Déjeuners d'Affaires
18 F. Tout compris

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 22
ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Փաշայեանի սրճարանը, 134 պիս, Ռիւ էթիէն Տօլէ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ԱԶԳ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ
Նախագահութեամբ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ
Երկուշաբթի Օգոստոս 4էն
Ուրբաթ, Օգոստոս 8
Արձանագրութեան համար դիմել.—
Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84
M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40
R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12
Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56
M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon
M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne
M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86
Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին :

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ
3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ: Մեկնում ժամը 7·15ին հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ: Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի, իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան, կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթրէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօզան–Ուշի եւ Էիոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ: Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՎ
Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 16ին,
ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES Métro : Pont de Sèvres
Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար խորհդ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)
Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՑՈՒՆԻ
Պար՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴ Պարախումբը
Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբ ղեկավարութամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ
Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

Ο **ՖՈՒԹՊՕԼ** Ο
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ
STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine
Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ – տը – Մառնի ընդհ. խորհրդատու) :
ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26
Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին :
ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ (էլիմինաթուառ)
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16·30ին՝ ՖԻՆԱԼ
Մուտք 6 ֆրանք
Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21·30 էն առաւօտ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ալֆորվիլ)

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւնը կը հրաւիրէ հայ երիտասարդութիւնը անխտիր, վիճաբանական բանախօսութեան մը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, առաջին յարկ, այս Շա,աթ ժամը 17–20, նիւթ ունենալո վ«Մշակոյթը», ղեկավարուած Պ. Արա Տէյիրմէնճեան, Օր. Գաթիա Տէրտէրեան, Պ. Վահան Սեթեան, Օր. Անի Քէշիշեան, Պ. Աբգար Մարտիրոսեան եւ Պ. Բաֆֆի Հազպանեանի կողմէ, (Շարունակութիւն) :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը ճիշդ 8ին, նոր հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան, յետաձգուած է Յունիս 8ին :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ
COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 18 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11515

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.515

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ՍԿՍԱՒ

Ուրբաթ օր, ընտրապայքարը պաշտօնապէս սկսաւ ձայնասփիւռէն եւ պատկերասփիւռէն: Ձայնասփիւռէն զրոյցի ձեւին տակ՝ Կասթոն Տէֆէռ որ, ներկայացաւ իր «վարչապետին» Մենտէսի հետ, ձաղկեց Փոմփիտուի յայտարարութիւնները եւ յաջորդական ուրացումները: Ցիշեց թէ տը Կոլ Իրլանտա մեկնումը ապտակ մրն է կոլիստ թեկնածուին համար, ապա Մենտէս առնուազն տարօրինակ զրտաւ որ Փոմփիտու քննադատէ 11 տարիներու կառավարութիւնը, որոնց եօթը տարին, ինք վարած է:

Պատկերասփիւռէն առաջին խօսողն էր Փոմփիտու, որ շատ ողբերգական շեշտով մը սկսաւ, ոգեկոչեց տը Կոլի գործունէութիւնը, եւ դամբանականի ձեւ մը տուաւ իր ելոյթին առաջին մասին (կը պակսէր միայն՝ մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահանջել...): Գովքը հիւսելէ ետք տը Կոլի գործունէութեան, Փոմփիտու անմիջապէս ըսաւ որ ինք տարբեր մարդ է «պիտի չօրինակեմ Զօր. տը Կոլի ոճը, արդէն չեմ ալ կրնար, յետոյ, կը տեսնէք, ես տարբեր մարդ եմ: Բաց եւ «զրոյցի» քաղաքականութիւն մը կ'ուզեմ»: Ինչ որ կը նշանակէ թէ այդպէս չէր տը Կոլի քաղաքականութիւնը եւ թէ ինք տարբեր է, գրեթէ ըսել կ'ուզէ՝ աւելի լաւ: Ճիշդ է որ շատ փափուկ է Փոմփիտուի դիրքը Փոհէրի թեկնածութենէն ի վեր: Անկասկած այս վերջինին լռութիւնները աւելի գործ տեսնեն քան Փոմփիտուի ելոյթները: Մարքանթոնի հարցին առթիւ ալ, անդամ մը եւս իր եւ իր կնոջ վկայութիւնը կ'ուզուի ինչ որ զինքը շատ կը ջղայնացնէ, վասնզի ծանօթ է ասացուածքին «զրպարտեցէ'ք, զրպարտեցէ'ք, միշտ բան մը կը մնայ»:

Իր ելոյթին մէջ, Փոմփիտու շատ բաներ ըսաւ, յիշեց 68ի Մայիսը եւ նոր մայիսներու վախ տուաւ եթէ ... եթէ չընտրուի: Հոս գոնէ չէր տարբերիր իր մեծ նախորդէն, որ միշտ քառս կը նախատեսէր իբրեւ հետեւանք իր մեկնումին: Փոմփիտուի համար ներկայ հանդարտութիւնը խափուսիկ է, եւ «ամառը կրնայ դէշ ըլլալ, ու աշունը՝ վտանգաւոր»:

Իրեն կը յաջորդէր ՓԷ ԷՍ ԻԻի թեկնածուն՝ Միշէլ Ռոքար: Ծանր յարձակում մը կատարելէ ետք Փոմփիտուի դէմ զոր ոեւէ մէկէ աւելի պատասխանատու կը նկատէ երկրին տնտեսական եւ ընկերային տագնապին, ծանրացաւ ապագային վրայ: Պէտք է վերջ դնել գործատիրական միապետութեան, բարեփոխել կրթական ծրագիրը, վերջապէս ձախ քաղաքականութիւն մը վարել:

Նաեւ ձախ քաղաքականութիւն մը կ'ուզէ վարել Ժաք Տիւքլօ, որ թեկնածուի իր առաջին ելոյթը ունեցաւ, Ուրբաթ օր, ձայնասփիւռէն: Ցանկերգը չի փոխուիր անշուշտ՝ Տէֆէռ կեդրոնի մարդ է եւ Մենտէս Փոհէրի համար կ'աշխատի նախարարութիւն մը ձեռք ձգելու յոյսով:

× Եւրոպա Մէկէն, հարցումներու կը պատասխանէր Ալէն Փոհէր:

Փոհէր յիշեց որ առաջին անգամն է, որ հանրաքուէով Հանրապետութեան նախագահ մը կ'ընտրուի, ցարդ մարդ մը կ'ընտրուէր: Դէմ է Ազգ. Ժողովի լուծման, կ'ուզէ շատ աւելի լայն ինքնավարութիւն տալ ձայնապատկերասփիւռին: Վրդոված է չեխական խնդրէն, բայց համաձայն է որ Ֆրանսա լաւ յարաբերութիւններ պահէ Խորհ. Միութեան հետ: Միջին Արեւելքի նկատմամբ Ֆրանսա պէտք է արդար ըլլայ, երկու կողմերուն հետ: Ֆրանքի արժեզրկման անդրադառնալով, Փոհէր կ'ըսէ թէ պատճառ չի տեսներ:

× Իֆոփի վերջին քննութիւնները ցոյց կուտան թէ Փոհէրի ընտրութեան հաւանականութիւնները կը շատնան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Վիէթնամի ժողովին, 17րդ նիստին խօսակցութեան սկզբնաւորութիւն մը եղած է: Հանօյ թէեւ ընաւ համաձայն չէ Նիքսընի ութ կէտերէ բաղկացած հաշտութեան ծրագրին, բայց կ'ըսուի թէ «ոչ, բայց ...» մրն է պատասխանը եւ ոչ թէ վերջնական ոչ մը:

«ԹՐՈՑԿԻՍՏ կազմակերպութիւնը» (Դ. միջազգայինի վերակառուցման համար) հաստատուած է Փարիզի մէջ, քանի մը օրէ ի վեր: Ղեկավարութիւնը կ'ապահովեն Ժ. Պլոք, Սթեֆան Ժիւսթ եւ Փիէր Լամպէր: Այս կազմակերպութիւնը կ'ուզէ նոր կեանք տալ այն շարժումին (միջազգային համայնավար կազմակերպութիւն) որ լուծուեցաւ 1968ին: Ասոնք կը պայքարին թէ դրամատիրական ընկերութեանց դէմ եւ թէ Կրեմլինի պիւրոքրասիին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ 21րդ տարեդարձին առթիւ, Արաբները գործադուլի դիմեցին գրաւուած հողամասերուն մէջ, բայց շարժումը մասնակի բնոյթ ստացաւ: Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութիւնը արաբական լիկայէն 13 միլիոն եգիպտական ոսկի ուղած է (մօտ՝ 130 միլիոն ֆրանք): Պաղեստինցիները կը յուսան օժանդակութիւն մրն ալ առնել Սուրիայէն: Միւս կողմէ Եգիպտոս բողոք ներկայացուցած է Միացեալ Ազգերուն, Իսրայէլը պատասխանատու նկատելով վերջին օրերու լարուածութեան սաստկացման Միջին Արեւելքի մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ 14րդ զօրավար մը մեռած է՝ Պաւել Կորլանով: Կարելի չէ տրամաբանական բացատրութիւն մը գտնել, այս յաջորդական մահերուն հինգ շաբթուան ընթացքին եւ կարելի չէ նաեւ նման բացատրութիւն մը Մոսկուայէն սպասել:

ՖՐԱՆՔԼԻՆ ՌՈՒԶՎԷԼԹԻ աւագ զաւակը՝ Ճէյմս Ռուզվէլթ դաշունահարուեցաւ իր կնոջ կողմէ Ժընեւի իր տան մէջ: Հիւանդանոց փոխադրուելով անմիջական դարմանումի ենթարկուեցաւ: Կը յուսայ իր պաշտօնին դլուխը գտնուիլ ի մօտոյ: Կինը՝ Տիկին Ռուզվէլթ հոգեբուժարան փոխադրուեցաւ քննութեան համար:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ նախագահն ու վարչապետը անակնկալ այցելութիւն մը տուած են Մոսկուա: Շրջան ընող զրոյցներու համաձայն լուրջ տարակարծութիւններ կան երկու երկիրներուն միջեւ ի մօտոյ դումարուելիք աշխարհի համայնավար կուսակցութիւններու համագումարին մասին: Ռումանացիները դժգոհ են, որ Ռուսերը համագումարի ընթացքին կ'ուզեն պաշտպանել եւ ջատագովել «սահմանափակ գերիշխանութեան» սկզբունքը համայնավար երկիրներու կապակցութեամբ:

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ ամերիկեան եւ հարաւային Վիէթնամի միացեալ ուժերը մեծ յարձակում մը կատարած են Շայիւ հովիտին մէջ, որ կը նկատուի կարեւոր «անցք» մը հիւսիսային Վիէթնամի ուժերուն եւ ռազմամթերքին համար: Ցարդ սպաննուած են 88 հիւսիսային Վիէթնամցիներ:

ՄԱԼԻՅԶԻԱՅԻ մէջ ազդամիջեան բուռն կռիւներ տեղի ունեցան վերջին օրերուն: Մալեզցիներ եւ Չինացիներ բախումներ ունեցան իրարու դէմ, որու հետեւանքով երկու հարիւրէ աւելի սպաննուածներ եւ կրկնապատիկը վիրաւորներ, հրկիզուած տուներ եւ գործատուներ ողբերգական պատկեր մը կը պարզեն: Կառավարութիւնը լուսարգել հռչակած է: Հակառակ ձեռք առնուած զինուորական խիստ միջոցներուն, բախումները կրնան վերսկսիլ որեւէ ժամանակ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Քուրտ Քիզինկէր հինգ օրուան պաշտօնական այցելութեան մեկնեցաւ՝ Ճափոն: Ելմտական նախարարն ալ երկու օրուան համար Լոնտոն կ'երթայ, Կիրակի:

ԱԼԵԿՈՍ ՓԱՆԱԿՈՒԼԻՍ որ մահուան դատապարտուած է յունական ատեանին կողմէ Փափատուփուլոսի դէմ մահափորձին համար, առողջ է եւ լաւ վիճակի մէջ բոտ օտար թղթակիցներու որոնք կրցած են իրեն այցելել:

ՊՈԼՍՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՇԷԼԼԷՖԵԱՆ – ԽԸՏԸՐԵԱՆ ՑԱՆԿԸ ՇԱՀԵՑԱԻ 4214Ի ԴԷՄ 5780 ՁԱՅՆՈՎ

Կիրակի օր, Պոլսոյ մէջ, կը կատարուէր հինգ հայկական մեծ հաստատութեանց.— Ս. Փրկիչ հիւանդանոց, Գարակէօղեան, Ս. Խաչ դպրեվանք, Ղալաթիոյ խնամակալութիւն եւ Գալֆայեան, հոգաբարձութեանց ընտրութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան չորս տարին անդամ մը:

Հրապարակի վրայ կային երկու ցանկ՝ ժողովրդային ճակատի կանաչ ցանկը զոր կը գլխաւորէին Մկրտիչ Շէլլէֆեան, Արամ Խտրեան եւ Նորայր Պէրպէրեան (զօրավիգ ունենալով Մարմարա օրաթերթը) եւ յառաջդիմասէրներու ճերմակ ցանկը, գլխաւորութեամբ Թագւոր Գամէրի (զօրավիգ ունենալով Ժամանակ եւ այլ թերթեր):

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Մայիս 12-13) կը տեղեկանանք որ յաղթած է կանաչ ցանկը, 4214ի դէմ 5780 ձայնով, ստորեւ նորընտիր հոգաբարձութեանց անուանացանկը.—

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԻ ԿԱՆԱՉ ՑԱՆԿԻ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒՆԵՐԸ

Ս. Փ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Մկրտիչ Շէլլէֆեան (նախկին վարչութեան ատենապետ), Արամ Խտրեան (Փարք Օթէլի տէր), Նորայր Պէրպէրեան (առեւտրական), Աւետիս Գազաննեան (առեւտրական), Տոքթ. Կարապետ Արման (Կուրապա Հիւանդանոցի բժշկապետ), Վարդավառ Քէօսէտաղ (գործատէր), Նազար Ալթուն (առեւտրական), Արման Մանուկեան (առեւտրական – տնտեսագէտ), Արշակ Աթան (գործատէր(, Սարգիս Քիւրքնեան (Շինութեան ճարտարագէտ), Զօհրապ Մարուքեան (յանձնառու):

ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

Հայկ Ասլանեան (առեւտրական), Հայկ Աբիկօղլու (առեւտրական), Արամ Մալխաս (առեւտրական), Հայկ Չիլինկիրեան (առեւտրական), Շմաւոն Վարօլ (գործատէր), Լորիս Չօպանկիլ (փաստաբան), Յակոբ Գրիգորեան (առեւտրական), Անդրանիկ Մատոյեան (ճարտարապետ), Բարսեղ Չափար (առեւտրական):

Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔ

Արա Կարմիրեան (ճարտարագէտ), Կարապետ Զամպաք (առեւտրական), Եփրեմ Երլտրզ (գործատէր), Յարութիւն Սվանեան (առեւտրական), Աւետիս Արսէն Գույումնեան (առեւտրական), Պարգեւ Համբարձումեան (առեւտրական), Կարպիս Գլավուզ (առեւտրական), Սիմոն Գահրաման (յանձնառու), Արամ Արզուեան (առեւտրական), Խաչիկ Մերտինեան (գործատէր), Համբարձում Սէթ (առեւտրական):

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Նորայր Տիլանեան (դեղագործ), Կարապետ Անտոնեան (հաշուակալ), Վահէ Ալթայ (առեւտրական), Եդուարդ Մարտիկեան (գործատէր), Տոքթ. Նազարէթ Տիլսիզեան (բժիշկ), Հրայր Ղազարեան (Շին. ճարտարագէտ), Վահէ Փաքար (Շին. ճարտարագէտ), Գեղամ Շահինեան (Շին. ճարտարագէտ), Անդրանիկ Տագէսեան (ճարտարապետ):

ԳԱԼՖԱԵԱՆ

Արա Գույումնեան (առեւտրական), Հերմինէ Գալուստեան (Էսաեանի տնօրէնուհի), Արսէն Կեսար (առեւտրական), Տոքթ. Լուսին Գարագաշ (բժիշկ), Խաչիկ Էրամ – Մեքեն. (ճարտարագէտ), Կարպիս Ուղուրլեան (հաշուակալ), Եդուարդ Պէնկլեան (առեւտրական), Լեւոն Թրնկրրեան (ճարտարապետ), Պերճ Էրզիեան (գործատէր):

ՊՈՍԹԸՆԻ ՄԷՋ, ՔԱՐՈԶԻ ՊԱՀՈՒՆ, ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԱՆՀԱՆԳՍՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶԳԱԼՈՎ

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱԻ

ՎԻՃԱԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒԱԾ Է

ՈՒՈԹԸՐԹԱՈՒԸՆ (Մեսեչուսեց), 12 (ԱՖՓ).— Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս, Խորէն Ա. Կիրակի օր հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, Սուրբ Ստեփանոս Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած հանդիսաւոր պատարագի ընթացքին զգացած անակնկալ անհանգստութեան մը հետեւանքով:

Հայրապետը իր քարոզը տալու ժամանակ, անակնկալ յոգնութիւն մը զգաց: Ան անմիջապէս փոխադրուեցաւ աւանդատուն, ուր առաջին խնամքները տրուեցան անոր, իր անձնական բժիշկին կողմէ: Անմիջապէս ետք, Հրշէջներու Շտապ Օգնութեան սպասարկութիւնը զինքը դրաւ թթուածինի վրանի մը տակ. այնուհետեւ, ամպիւլանսով փոխադրուեցաւ Պոսթընի Կեդրոնական Հիւանդանոցը, ուր վիճակը բարելաւուելու վրայ է:

×

Մայիս 12ին, Կաթողիկոսին անհանգստութեան լուրը խմանալէ անմիջապէս ետք, Տանն Կիլիկիոյ Դրան Եպիսկոպոս՝ Գարեգին եպիսկոպոս Սարգիսեան հեռաձայնով խօսած է Պոսթընի հետ, ուրկէ հաւաստիք տրուած է, թէ անհանգստութիւնը սրտի տագնապ չէ, այլ արդիւնք է յոգնութեան: Խորէն Ա. որուն վիճակը զգալապէս բարելաւուած է, երեք օր պիտի մնար հիւանդանոց, ուր անհրաժեշտ դարմանը պիտի տրուի՝ ամբողջական ապաքինումի համար:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Արուեստը բարդ է մարդկային հոգիին պէս. այս պատճառով ալ կարելի չէ զայն յստակ օրէնքներու տակ առնել : Կարելի չէ կանոնական տարազներու մէջ սահմանափակել , ինչ որ կապ ունի հոգեկան աշխարհի փոթորկումներուն եւ անհուն կարելիութիւններուն հետ :

Դասականները իրենց հասկցած ձեւով սահմանել փորձեցին արուեստին յատկանիշները , վիպապաշտները եկան եւ քանդեցին հին ըմբռնումը : Խորհրդապաշտները, իրապաշտները, դերիրապաշտները առանձին «դպրոց»ներ ստեղծեցին եւ ամէն մէկը ինքնայատուկ ձեւեր կիրարկեց կեանքը եւ դեղեցկութիւնը գրականութեան մէջ փոխանցելու համար :

Մէկուն դաւանանքը ժխտումն էր միւսին եւ մէկուն որոնածը՝ ուրացումը երկրորդին :

Այսուհանդերձ արուեստի եւ գրականութեան հակադիր այս հոսանքները անմահ երկեր կտակեցին մարդկութեան , դարաշրջաններու վրայ դնելով իրենց կնիքը: Ժամանակը շատ բան ալեց տարաւ, բայց մատենադարաններն ու թանգարանները կը պահեն երկիւղածութեամբ անկրկնելի արժէքներ :

Արուեստի այլազան եւ այլատարր գլուխ – գործոցները բնորոշող հիմնական յատկութիւն մը գոյութիւն ունի սակայն, որ մնայուն է: Ատիկա մեծ տաղանդներու ազգային նկարագիրն է: Որքան ալ միջազգային բնոյթ ունենայ գրողին շօշափած նիւթը, իր հոգիին ընդմէջէն արտայայտութիւն կը գտնեն ամբողջ հաւաքականութեան մը ապրումները, եթէ անշուշտ արուեստագէտը ընդունակ է մի – ջակութիւններէն վեր բարձրանալու : Ռասին , Քորնէյ, Մոլիէռ համամարդկային ապրումներու արտայայտիչներ են , բայց Ֆրանսական ոգին կը մարմնացնեն Բուշդին, Կոկոլ, Տոլստօ, Դաստայեւսքի ամէն բանէ առաջ ռուս հոգիին եւ նկարագրին մեկնաբանները կը հանդիսանան :

Այսօր երբ կ'ըսենք Ֆրանսական գրականութիւն, չենք ըմբռներ միայն Ֆրանսացի գրողներու երկերուն ամբողջութիւնը, այլեւ ինքնայատուկ այն շունչն ու ոգին, որոնք Ֆրանսական գրականութեան էութիւնը կը կազմեն եւ զայն կը զատորոշեն ուրիշ ազգերու գրական ստեղծագործութիւններէն :

Ասկէ մօտ կէս դար առաջ այս ճշմարտութիւնը խորապէս ըմբռնող եւ զգացող հինգ տաղանդաւոր երիտասարդներ — Դանիէլ Վարուժան, Կոստան Զարեան , Յակոբ Օշական, Ահարոն եւ Գեղամ Բարսեղեան —, երբ կ'որոշէին հրատարակել «ՄԵՀԵԱՆ» գրական հանդէսը (1914), իրենց արուեստի հանդանակը կը ձեւակերպէին հետեւեալ բառերով :—

« Կը յայտարարենք պաշտամունք եւ արտայայտութիւն Հայ հոգւոյն, որովհետեւ հայ հոգին զո'յ է, բայց տուն ուրեք կը յայտնուի: Կ'ըսենք. առանց հայ հոգւոյն չկայ հայ գրականութիւն եւ հայ արուեստ : Ամէն ճշմարիտ արուեստագէտ իր ցեղին ոգին միայն կ'արտայայտէ... Կ'ըսենք. արտաքին գործօններ , ստացական սովորութիւններ, օտարոտի ազդեցութիւններ, զգացման խոտորում եւ ձեւազեղծում տիրած են անոր, բայց չեն կրցած ձուլել զայն »:

Յիշեալ յայտարարութեան տակ ստորագրող անունները մեր գրականութեան փառքը կը կազմեն. եւ երբ ձեռնարկեցին «Մեհեան»ի հրատարակութեան , բոլորն ալ երիտասարդ էին, մինչեւ իսկ սկսնակ: Գրական ասպարէզ կը մտնէին — բոլոր ժամանակներու երիտասարդներուն պէս— հինը քանդելու եւ նորը կառուցանելու կիրքով ու վճռականութեամբ :

Զափազանց յատկանշական է սակայն մէկ պարագայ.— աւանդականէն դժգոհ եւ արուեստի հին ըմբռնումներուն դէմ ծառացող տաքարիւն այս երիտասարդները ճամբայ կ'ելլէին « Հայ հոգին» փնտրռելու ուխտով : Եւ իրենց նշանաբան էին ընտրած աւանդական բայց յաւիտենական ճշմարտութիւն մը.— «Ամէն ճըշմարիտ արուեստագէտ իր ցեղին ոգին միայն կ'արտայայտէ »:

Ծո՞ւռ էր արդեօք իրենց ընտրած ճամբան: Սխալեցա՞ն գրական իրենց դաւանանքին մէջ : Ժամանակը տուաւ վճիռը : Անոնք իրենց վաւերական տաղանդին ուժով եւ արուեստագէտի յայտնատեսութեամբ ճիշդ էին դատած : Ապացոյց՝ ժանդ չկապող իրենց գրական վաստակը, ուր կը շնչէ հայ ոգին :

Կէս դար անցած է «Մեհեան»ի դէպքին վրայէն: Հինգ մեհենականներէն միայն մէկը կ'ապրի դեռ : Միւսներէն երկուքը նահատակ, երազներու տարիքին մէջ, երկուքը մահացած՝ գրական հարուստ ժառանգով բեռնաւոր: Հիմա նոր երիտասարդներ նոր մեհեաններ կ'աշխատին կառուցանել, բարեբախտաբար: Նոյն խանդը եւ ստեղծագործական կիրքը կը հոսի նոյն ժողովուրդին պատկանող նորահաս զաւակներու երակներէն :

Խարխափելով, իյնալով, ելլելով, պատէ պատ զարնուելով մեր երիտասարդները կը փորձեն ճամբայ բանալ իրենց համար: Այս եռուզեռը, որ ամէնէն աւելի զգալի է Լիբանանի մէջ, մեծապէս յուսադրիչ է անշուշտ :

Պիտի մաղթէինք սակայն, որ Դ. Վարուժանի , Յ. Օշականի, Զարեանի եւ ընկերներուն գրական հանդանակը, հինցած քուրջի պէս, մէկ կողմ նետուելու սահմանուած չնկատէին : Բաներ կան, որ չեն հիննար : « Հայ հոգիին պաշտամունքն ու արտայայտութիւնը » ատոնց մէ մէկն է եւ անոր որոնումը՝ ամէն ճըշմարիտ հայ արուեստագէտի փառասիրութիւնը պէտք է կազմէ: Տաղանդի ապացոյց է ազգային ոգիի դիւտն ու արուեստի բարձրացումը :

Նիւթի եւ ձեւի նորարարութիւններով եւ նորաձեւութիւններով տարուած մեր տղաքը կրնան դիւրաւ սայթաքիլ արուեստի ճամբուն վրայ, եթէ բոլորովին կըտրուին իրենց ժողովուրդէն, եթէ խուլ ձեւանան իրենց ազգի սրտի տրոփին եւ եթէ կոյր ըլլան անոր ստեղծագործութեանց աւանդական դեղեցկութիւններուն հանդէպ :

Լաւ բան է յառաջապահ արուեստի պահանջներուն հետ քայլ յարմարցնել ,բայց առանց անձնատուր ըլլալու «ստացական սովորութեանց , օտարոտի ազդեցութիւններու եւ զգացման խոտորումներու » :

Ազգայնամոլ քարոզչութիւն չփնտռել այս տողերուն տակ : Պարզապէս յիշեցումն է մոռցուելու վրայ եղող ճշմարտութեան մը :

Մ. ԻՇԽԱՆ

ՔՐՈՆԻՔ

Ա.

Ապրիլ եւ Մայիս ամիսներուն, Փարիզի հայ կեանքը ունեցաւ բացառիկ ճոխ յայտադիր մը, եւ կարելի է ըսել թէ հանդէսները զիրար հրմշտկեցին եւ մամուլն իսկ չհասաւ իր ամենօրեայ պարտականութիւնը կատարելու :

Այս պատճառաւ, կարգ մը յիշատակելի հանդէսներ անտեսուեցան եւ այսօր — ակամայ յապաղումով — պարտք կը սեպենք թռուցիկ ակնարկ մը նետել եւ խօսիլ՝ աւելի տպաւորութիւններու մասին քան թղթակցութեան մը ձեւ տալ այս տողերուն :

Ամիս մը եղաւ արդէն — Ապրիլ 18ին էր — որ կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր իր յարգանքը մատուցանելու վաստակաւորի մը՝ Արտաշէս Գմբէթեանի: Կոկիկ բազմութիւնը, հայ լրագրութեան մէջ, իր իմաստը ստացած է արդէն, կը նշանակէ թէ հարկ եղած թիւով ներկաներ չկային:

Բարեբախտաբար ներկա՛յ էր օրուան մեծ բացական՝ Արտաշէս Գմբէթեան, ոչ միայն Բիւզանդ Թօփալեանի պատրաստագ յաջող դիմանկարով, այլեւ մանաւանդ՝ իր ձայնով :

Զայներիզի վրայ լսեցինք Գմբէթեանի « Հայրենիքիս հետը » , «Եկեղեցին հայկականը» ու մանաւանդ Կոմիտասի «Արօր Տատրակը : Երբ արուեստագէտ մը այսքան ամբողջական է, իբրեւ դերասան , իբրեւ ասմունքող ու նաեւ իբրեւ հարազատ արտայայտիչը կոմիտասեան անմահ հոգիին, դժուար է այլեւս ուրիշ արուեստագէտներու մասին խօսիլ: Երբեմն դժգոհ կը մնան հայ արուեստագէտները, երբ միայն իրենց մասնակցութիւնը կը յիշուի, առանց ածականներ շռայլելու իրենց: Թող դժգոհ չմնան, վասնզի քննադատութիւնը տակաւին տեղ գտած չըլլալով մեր մէջ, տասնեակ տարիներ Եւրոպա վայելելէ ետք, անոնք միայն դովեստի կը բաղասեն ու թերթին թղթակիցն ալ երբեմն վատութիւնը կ'ունենայ միայն մասնակցութիւն մը յիշելու , առանց ծանրանալու այդ մասնակցութեան վրայ, որովհետեւ դիտէ թէ ըսելիքը հաճելի պիտի չըլլայ : Մենք դէմ ենք սակայն այս սկզբունքին, այն համոզումով, որ իրաւ արուեստագէտը, կամ մանաւանդ սկսնակ մը, պիտի նախընտրէ դիտողութիւններ լսել որպէսզի յառաջդիմէ : Մեկնելով այս սկզբունքէն, պէտք է խոստովանինք որ, այդ իրիկունը, Գմբէթեանէն ետք, « Հայրենիքս Հետը» արտասանելը, առնուազն յաւակնութիւն էր, որմէ պէտք է խուսափէր Օր. Ա. Աթմաճեանը: Թող չտարուի ծափահարութիւններէն: Մեր հանդէսներուն մէջ, արուեստագէտ մը որքան պոռայ (երգ կամ արտասանութիւն), այնքան կը ծափահարուի : Բայց կան մարդիկ, հանդիսականներ, որ մտիկ կ'ընեն եւ կ'անդրադառնան , որ Օր. Աթմաճեան բան չէ հասկցած Թումանեանի գլուխգործոցէն, բառերն ալ սխալ կ'ըսէ, չեշտըն ալ սխալ կը դնէ, եւ ասիկա կրկնուեցաւ ուրիշ երեկոյթներու ալ (Ապրիլեան Սդատօն, Հ. Բ. Ը. Մ.ի ընդունելութիւն եւայլն) :

Այդ իրիկունը, հաճոյքով լսեցինք Տիկին Աստղիկ Տէտէեանը : Արտասանեց նաեւ Օր. Արաքսի Գմբէթեանը, առաջին անգամ՝ հայերէն , իր հօրը յիշատակին :

Գր. Վահանի « Մեր կեանքին» երկու արարները, տպաւորիչ էին մանաւանդ Տիկին Հայկուհի Խըտըշեանի մասնակցութեան շնորհիւ, որ դերասանուհիի անվիճելի խմոր ունի եւ դիտակից է խաղաղկութեան մը դժուարութիւններուն , որոնց քովէն չանցնիր, այլ կը յաղթէ անոնց : Եթէ ոչ իրեն հաւասար, բայց պատշաճ խաղարկութիւն մը ունեցան Գէորգ Տէրվիշեան, Գր. Վահան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Սթեֆանօ, եւ Օր. Անի Տէմիրեան, որ ապագայ խոստացող շնորհալի օրիորդ մըն է :

Այս յուշի երեկոյեան սկիզբը, Գր. Վահան շատ խնամուած գրութիւն մը կարդաց ոգեկոչելով Գմբէթեանը՝ իբրեւ դերասան բեմի եւ պաստառի ու նաեւ իբրեւ յօդուածագիր :

×

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր համագումարի կողքին, որ տեղի ունեցաւ Փարիզ Մայիս 6 – 10ի շրջանին, կազմակերպած էր նաեւ ընդունելութիւն, ճաշ, պարահանդէս եւ այլ հանդիսութիւններ :

Ասոնց շարքին առաջինը՝ Ռիցի ընդու-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Յետոյ մեր մասնաճիւղերուն կը դրենք եւ ամէն մէկէն մէյմէկ մասնավճար կը պահանջենք այս գործին համար երբ յաջողութեամբ գլուխ հանենք, ըսաւ Սայի պէյ:

Հիմա կը մնար մարդու խնդիրը: Ո՞վ յարաբերութեան մէջ պիտի մտնէր Ապու Սամաքի հետ:

— Այդ մարդը շատ կասկածոտ է, ըսաւ պալատական քարտուղարը, եւ կը վախնամ որ չուզէ անծանօթի մը հետ յարաբերութեան մէջ մտնել:

Երկար խորհրդակցութեան տեղի տուաւ այս խնդիրը. ի վերջոյ փախստական Նուրի պէյ ըսաւ.

— Ուրիշ ճար չկայ, պէտք է որ ես Պոլիս վերադառնամ եւ ուղղակի յարաբերութեան մէջ մտնեմ բանտապետին հետ...

— Ի՛նչ կ'ըսէք, գոչեց Սայի պէյ, միթէ կարելի՞ բան է այդ:

— Ինչո՞ւ չէ, միթէ դուք շատ անգամներ Պոլիս չէ՞ք գացած...

— Այո, բայց մենք ձեզի չափ ծանօթ չենք...

— Ես կը ծպտուիմ ու անճանաչելի կը դառնամ... խնդիրը այն է որ դուք ինծի օգնէք ու Պոլսոյ մէջ ապահով տեղ մը ցոյց տաք ուր կարենամ մնալ ու գործել, առանց լրտեսներէ ու ոստիկանութենէն վախ ունենալու:

— Այդ դիւրին է եւ պէտք եղած ատեն ամէն միջոց կրնանք գտնել:

— Յետոյ առանձին չեմ կրնար գործել, քանի որ ստիպուած պիտի ըլլամ փակուած մնալ, հարկ է որ օժանդակներ տրուին ինծի...

— Պոլսոյ մէջ տակաւին ընկերներ ունինք, որոնք կրնանք ձեզի ծանօթացնել ... ասկէ զատ եթէ պէտք ըլլայ, հոսկէ ալ մէկ երկու հոգի ձեզի կ'ընկերանայ:

— Ուրեմն անմիջապէս մեկնումի պատրաստութիւնները տեսնենք:

— Ի՛նչ, լրջօրէն որոշա՞ծ էք Պոլիս վերադառնալ, հարցուց Ասլան պէյ հիանալով պալատականին անձնուիրութեան վրայ:

— Կարծեմ մեր կացութեան մէջ գրտնուող անձերը թեթեւ կատակներ ընելու ժամանակ չունին, պատասխանեց Նուրի պէյ... Ապու Սամաքը յառաջ մղելու համար անհրաժեշտ է որ ես հոն ըլլամ... առաջ կ'ենթադրէի որ ուրիշ մը կրնար կատարել այս գործը, բայց ոչ, անկարելի է, Սուտանցին շատ կասկածոտ է ու կրնայ գլուխնիս փորձանք մը բերել...:

— Քանի որ մեր բարեկամը փափաք կը յայտնէ այս վտանգաւոր ձեռնարկին մասնակցիլ, եւ քանի որ կ'ըսէ թէ առանց իրեն կարելի չէ գործը յաջողութեամբ գլուխ հանել, ինչ որ շատ ճիշդ կը թուի ինծի, պէտք է որ ընդունինք իր առաջարկը եւ մեր շնորհակալութիւնները յայտնենք, ըսաւ երկու զինուորականներէն մին, որ մինչեւ այն ատեն լուռ մնացած էր:

— Կեցցե՛ս, գոչեց Նուրի պէյ... ուրեմն այս խնդիրն ալ կարգադրուեցաւ. հիմա դուք որոշեցէք թէ ո՛վ պիտի ընկերանայ ինծի եւ թէ ե՛րբ ու ի՛նչ ճամբով պիտի երթանք Պոլիս:

Խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ ցերեկ: Փախստական քարտուղարը հետզհետէ համակրանք կը շահէր յեղափոխականներուն քով, իր եռանդով, յանդուգն ծրագիրներով եւ անձնուէր ու անշահախնդիր ընթացքով:

Ասլան պէյ կ'ուզէր որ զինքը քոմիթէին մէջ առնեն Պոլիս մեկնելէն առաջ ու կարեւոր դեր մը տան իրեն:

— Այս մարդը իբրեւ նախկին պալատական եւ Երլտըզի բոլոր դաղտնիքներուն մօտէն տեղեակ մէկը, կրնայ մեզի շատ մեծ ծառայութիւններ մատուցանել, կ'ըսէր իր ընկերներուն:

Արդարեւ Նուրի պէյ Ապտիւլ Համիտի ներքին կեանքէն շատ բաներ կը հաղորդէր իր նոր բարեկամներուն, որոնք անյագ հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէին զինքը:

Ինքն ալ փոխադարձաբար մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտար յեղափոխականներու մասին եւ տեղեկութիւններ կը հարցնէր Սալիհա հանըմի , Մէհմէտ փաշայի վրայ, որոնց համար անսահման հիացում մը ունէր:

— Այն օրը ուր բախտը ունենամ Սալիհա Հանըմի ձեռքը համբուրելու, կեանքիս ամէնէն երջանիկ օրը պիտի ըլլայ, կը յայտարարէր:

Խնդրած էր որ այդ շնորհին արժանանայ երբ յաջողի Սատըք պէյը փախցնել ու անվտանգ բերել իր ընկերներուն քով: Երիտասարդ յեղափոխականները խոստացած էին իրեն այդ խնդիրը կատարել :

Մեկնումի պատրաստութիւնները տեսնուած էին, դրամը հայթայթուած էր, միայն թէ հարկ էր մէկ քանի օր սպասել, որովհետեւ Պոլիս իրենց ընկերներուն իմացուցած էին, որ երեք հոգի Սելանիկէն հոն պիտի երթային երկաթուղիի ճամբով եւ հրահանգ տուած էին որ անոնց համար ապահով տեղ մը պատրաստեն ու միանդամայն զիրենք դիմաւորեն Պոլիս հասած ժամանակին: Հիմա կը սպասէին պատասխանի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 131)

ՖՅՈՆՍԻՆԵԼ

Ֆ. ՊԱՈ

ՊԱՀՎԱԾ

—*—

ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՀԱՏՎԱԾ

— Ո՞վ է դեղ խնդրողը:

— Պարո՛ն Ֆինսինելը եմ:

— Հը՛, ասեցի՛ք ձեզ, որ ես տեղ չունեմ ու չեմ կարող ոչ մի հիվանդ ընդունել:

— Ներողություն եմ խնդրում, պարո՛ն Ֆինսինել, բայց ես ձեզ ոչ մի հիվանդ չեմ ուղարկել, ես ինքս եմ եկել, որ ձեզ տեսնեմ:

— Ա՛խ, ես ձեզ ինչպե՞ս օգնեմ, ես ինքս հիվանդ եմ:

— Ներողություն եմ խնդրում, պարո՛ն Ֆինսինել, ես ինքս էլ հիվանդ եմ, բայց ես գիտեմ, որ դուք ինձ կարող եք օգնել:

— Ես ձեզ ի՞նչպես կարող եմ օգնել, ես ինքս էլ հիվանդ եմ:

— Ներողություն եմ խնդրում, պարո՛ն Ֆինսինել, ես ինքս էլ հիվանդ եմ, բայց ես գիտեմ, որ դուք ինձ կարող եք օգնել:

— Ես ձեզ ինչպե՞ս օգնեմ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կապ· Ֆաչի Մարսէյլ – քաղաքի մաս – նամիւղը հարիւր ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեց – ւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալու – թեամբ ստացած է Տիկին Քեզալեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ· Վ· Խոզեանէ եկեղեցւոյ 30 ֆրանք , դպրոցի քսան , Կ· Խոզեանէ եկեղեցւոյ տասը, Կապ· Ֆաչի տասը ֆր· :

×

Պ· Մկրտիչ Տէմիրճեանի դառն մահ – ուան առթիւ Տէսինի Հ·Յ·Դ·Տան յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ դրամարնները ·—

Մարսէյլէն Պօղոսեան եւ պետրոսեան ընտանիքները փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆրանք , դարձեալ Մարսէյլէն նոյն առթիւ Յ· Տէրտեանէ 50 ֆրանք : Լիոնէն Հ· Թադէոսեանէ 30 ֆր· :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ընկեր մը որ թաքսի վարորդ մըն է հինգ տարիէ ի վեր իրրեւ պաշտօնեայ , որը կը փափաքի ունենալ իր անձնական գործը , Դիմել Գ· Փափազեանի գրասենեակը , կամ անձամբ առաւօտները ժամը 10էն առաջ :
85, Rue des Monts Clairs — Colombes, 92

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրարփի Յակոբ Գուն – տուրաճեան , Պ· Երուանդ Գունտուրա – ճեան , Գրիգոր Կոստանեան եւ զաւակները , Օր· Մարի Գունտուրաճեան , Տէր եւ Տիկին Մրսիրեան եւ զաւակները , Այրի Տիկին Դաւիթեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Այթրփարմաքեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Մայտոզլեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Թէֆճեան եւ Սեքին – եան եւ Օհանեան ընտանիքները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց ո – րոնք իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝
ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՆՏՈՒՐԱՃԵԱՆԻ
մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Կիրակոս Անխաբէկեանի մահուան քառասունքին առթիւ , Պէյրութէն Տէր եւ Տիկին Միհրան Փիրանեան երեսուն ֆր· կը նուիրեն Նարդունիի գործերու Ֆոնտին : (Մտանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս· Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները , եւ կրօն· Ընկերակցու – թիւնս չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :

Դոնբացէքի արարողութեան վարագոյրի բացման ուխտի նուէրներ ·— Տէր եւ Տիկին Գ· Հ· Խաչինէճեան ընտանիք 50 ֆրանք , Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան 20 , Տիկիններ՝ Զ· Մանուէլեան , Լ· Գասպարեան , Վ· Աճէմեան , Շ· Նազարէթեան : Անանս Տէր–Մարտիրոսեան , Կ· Պարազեան , եւ Պ· Յ· Գարակէօզեան տասնական : Մ· Գաղանճեան եւ Մ· Պէտիկեան 5ական ֆրանք :

Աւագ Ուրբաթի թաղման արարողութեան ուխտի նուէրներ ·— Փոքրիկներ՝ Վարուժան , Արմէն , Հայկուհի Զէօրէք – ճեաններ երեսուն , Օր· Մ· Վարժապետեան , Տիկին Օ· Տէտէեան , Տէր եւ Տիկ· Քէսթէքեան , Հ· Ա·Հարոնեան քահանայ , Տիկին Թ· Ճընտիկեան 15 , Տիկիններ՝ Ա– րաքսի Անդրէասեան , Վ· Խուրիկեան , Զ· Մանուէլեան , Կ· Պարագեան , Մ· Յարութիւնեան , Շ· Նազարէթեան , Վ· Ա – ճէմեան , Վէրժէրեան , տասնական , Տիկին Աղնաւուրեան հինգ ֆրանք :
(Շար·)

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ· Ֆաչի Փարիզի մասնաճիւղի գրոսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին , ամբողջ օրը : Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254–17–74 : Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին , Աքուառ Մօնթօլոնէն : Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ :
Գին 15 ֆրանք

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(ԱՅՅԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Տէր եւ Տիկին Բժ· Բ· Փափազեանէ 50 ֆրանք :

ԳՐԱԽՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ

ՅՈՒՆԻՍ 22

ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւնները

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողք – ներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Ֆաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ , Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով ·—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

ՄԱՐՍԻԼԻԱ

Մարսէյլի արձանագրութիւններուն համար դիմել՝ վարչութեան ընկերուհի – ներուն :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
կազմակերպուած են
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ
(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)
Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19
Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԶՈՒՅՑԵՐԻԱ
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ
3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Մեկնում ժամը 7·15ին հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օ – սէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն , Պուռ ան Պրէս եւն· եւ ժամանում՝ ժընեւ : Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի , իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան , կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ , ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Մոնթ – րէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօ – զան–Ուշի եւ Էիոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ ժընեւ ճաշէն ետք :

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (չինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ : Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆԿ

Դիմել՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
***Association sans but lucratif, régie par la loi du** 1-7-1901*
Է·Տ· ՃԼԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատուիրակ

Ο ՖՈՒԹՊՈԼ Ο

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ
STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine
Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԼԻՖ ՖՐԱՆՉԼԻՍՔԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ վալ – տը – Մառնի ընդհ· խորհրդատու) :

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին :

ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ(Էլիմինաթուար)
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16·30ին՝ Ֆինալ
Մուտք 6 ֆրանկ

Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21·30էն առաւօտ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԱԼ ՎՈԼԹԵՌ (Ալֆորվիլ)

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ներկայութեամբ
ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ
Նախագահ՝ Սփիւռքի Հայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէի եւ
ՄԱՐՄԱՐ ԽԱՐԱԶԵԱՆԻ
Առաջին քարտուղար Խորհ Միութեան Փարիզի դեսպանատան :
Նաեւ՝
Գրականագէտ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ բանաստեղծ՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Այս Զորեքշաբթի, ժամը 20·45ին
Ο ՍԻՆԷՄԱ «ԼԸ ՔԱԶԻՆՕ ՏԱՌՆՈՒՎԻԼ
Մասնակցութեամբ Հայաստանէն ժամանած արուեստագէտներու ·—

Մելանիա Աբովեան *երգչուհի* , Այտա Էնկիպարեան *պարուհի*, Սարգիս Պօտոյեան *պարող*, Ալպերթ Սարգիսեան *երգիչ*, Դ· Կզիրեան *պարող*, Հրաչիկ Աբգարեան *տիւտիւկ* , Ճիվան Գասպարեան *տիւտիւկ*, Հրաչիկ Մուրատեան *քամանչա* :
Կը ցուցադրուի՝ ԷՐԵՒՈՒՆԻ – ԵՐԱՒԱՆ
(Փաստաւկար)

Փարիզէն եկողներուն վերադարձը ապահովուած է :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
Հայաստանէն ժամանած տաղանդաւոր արուեստագէտներու կողմէ

Մելանիա Աբովեան *երգչուհի* , Այտա Էնկիպարեան *պարուհի*, Սարգիս Պօտոյեան *պարող*, Ալպէր Սարգիսեան *երգիչ* , Դ· Կզիրեան *պարող*, Հրաչիկ Աբգարեան *տիւտիւկ*, Ճիվան Գասպարեան *տիւտիւկ*, Հրաչիկ Մուրատեան *քամանչա* :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Սալ Միւնիսիփալ տէ Ֆէթ
22, Րիւ Վոլթէր
Այս երկուշաբթի (19 Մայիս) ժամը 20·40
ՊՈՒԱ–ՌՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ
Սալ Միւնիսիփալ
32, Աիւ Փոլ Տէրուլէտ
Այս երեքշաբթի (20 Մայիս), ժամը 20·30ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրի – կուն , ժամը 21ին , Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Ներկայ կ'ըլլան կ· կ·ի եւ Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Ս· Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթի իրիկուն ժամը 8·30ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Փաշայեանի սրճարանը, 134 պիս, Րիւ Էթիէն Տօլէ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· վարչութեան ներկայացուցիչը :

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր արամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար —օդանաւ , շոգենաւ , երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, Թրքական , պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն) : :

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը :

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18 :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ'Ր
ԷՆԹԵՐ ԷՕՐՕՓ ՁԵԶ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ
ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ·
Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ , ճաշ – պտոյտ)
ՈՒՂԵԳԻՇ·— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ
ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ
Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :
Ա· մեկնում·— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19
Բ· մեկնում·— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22
Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վճարապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու
Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել·—
MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՄԱՅԻՍ
MARDI
20 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11516 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.516

ՍՐՏԱԲԱՑ ԶՐՈՅՑ

Քառասուն տարուան պատմութիւն ունի արտասահմանեան հայ թերթերու եւ ան-հատ մտաւորականներու սրտմաշուքը՝ ի տես հայրենական մամուլի ռուսատիպ հայերէնին եւ հրապարակագրային լեզ-ուի խորթացման :

Շատերէն մէկը՝ Շաւարշ Միսաքեան, տասնամեակնե՛ր ամբողջ չունչ ու մելան սպառեց «յանուն լեզուի անկախութեան». յորդորեց ու խարանեց : Սակայն փակեց իր աչքերը՝ առանց տեսած ըլլալու Մայ-րենիքի ազատագրումը հայրենիքի մէջ :

Ուրիշնե՛ր ալ, նոյն գուրգուրանքով եւ ըծախնդրութեամբ, խնդրեցին ու թելա-դրեցին. մատնանշեցին թիւրն ու թե-րին, օտարամուտն ու անհարազատը, ռուսականն ու թաթարականը : Մինչեւ այսօր ալ, անձանձրոյթ եւ յուսալից, կը շարունակեն հետեւիլ, տեսնել, ակնկա-լել :

Եւ սակայն, Հայաստանեան թերթերու եւ հրատարակութեանց մէջ հրապարակա-գրային լեզուն կը պարզէ նոյն այլանդակ եւ անճանաչելի պատկերը, — «ռուսական պորչ» :

Աչք ու ականջ, միտք ու հոգի կ՚ընդ-վրդին՝ երբ կը փորձեն հետեւիլ, օրինակ, Երեւանի «Սովետական Հայաստան» օրա-թերթին :

Քանի մը օր առաջ, թղթաբերը մեզի հասցուց 22 Յունուարի թիւը : — Եր-բորդ էջի վրայ, քառասիւնակ ծաւալով, հրատարակուած է Արտաքին Գործավա-րութեան Մամլոյ Ասուլիսի մասին տե-ղեկատուութիւն մը՝ «Պրես — Կոնֆերանս արագործմինիստրութիւնում» խորագրին տակ :

Ինչպէս կը պարզուի «գլուխ»էն իսկ, մանրատառ եւ թանձրածաւալ զեկուցումը խճողակ մըն է ռուսատիպ բառամթերքի եւ շարահիւսական, ոճական թէ բառա-կազմական այլանդակութիւններու : Կա-տարեալ «ջարդ» ու պատկերազա՛րդ նա-խատինք, որուն առարկայ կը դառնայ Մայրենիքը՝ հայրենիքի մէջ, օր ցերե-կով, — հակառակ նոյնինքն հայրենա-րնակ հայ գրողներու եւ մտաւորականու-թեան բողոքներուն ...

Տարտամ զաղափար մը միայն տալու համար լեզուական թանապուրի մասին, կ՚արտագրենք — պատահականօրէն — շատերէն մէկ քանին.

Մինիստրութիւն, ժուռնալիստ, պրես-կոնֆերանս, ագրեսիտ, պրոբլեմ, կոնկ-րետ, տիսկուսիա, ռէալ, մասսայական, դեկլարացիա, կոնվենցիա, բակտերիոլո-գիա, ասամբլիա, ստրատեգիա, կոնստ-րուկտիւ...

Կարծես չբաւէի՛ն թուքն ու մուրը մայրենի լեզուի մաքրութեան եւ հայա-գրոշմ նկարագրին դէմ, «Սովետական Հայաստան»ի խմբագիրները չեն խուսա-փիր նաեւ ... կառուցողական չնաշխար-հիկ գիւտերէ.

«Պայմանաւորուածութիւն», «ի նշա-նաւորումն», «անվտանգութիւն», «վը-տանգաւորութիւն» ...

1920ական թուականներուն՝ Թուրքն ու Թաթարը նստած էին, ծալապատիկ, հա-յերէնին մէջ : Եւ զարմանալի չէր, ան-շուշտ, որ այդ ըլլար պատկերը Մայրե-նիքին, երբ արեւմտահայերէն թէ արե-ւելահայերէն կազմաւորումի նախնական շրջանը կ՚անցընէին՝ զուգահեռաբար հայ ժողովուրդի ընկերային խմորումներուն :

1850ին, այդ լեզուն դէպի զտում ճամ-բայ կտրած էր արդէն («Մասիս»ը, 1853էն սկսեալ, դարձաւ լեզուական ամրոցներէն մին) : 1884ին : Արփիարեանի Արեւելքով եւ իրապաշտ շարժումով, բիւրեղացումը շատ աւելի ակնբախ դարձաւ : Իսկ ա-ւելի ուշ, «Ազդակ»ով, «Ազատամարտ»ով ու առհասարակ 1908 — 1913 թուականնե-րու զեղապաշտական շարժումով՝ ըստ ձեւի թէ խորքի հարստացած էր արեւ-մտահայերէնը, շնորհիւ յատկապէս Մա-մուլի եւ առհասարակ հայ մտաւորակա-նութեան լեզուական պաշտամունքին :

Մեր օրերուն, ըմբռնելի չէ ու ներելի չէ այն՝ ինչ որ հասկնալի եւ հանդուր-ժելի էր հարիւր տարի առաջ :

Եթէ տակաւին չքմեղացումի պատճառ-ներ կրնանք գտնել հայերէնի որակական անկումին համար սփիւռքի մէջ, չենք կրնար արդարացնել սակայն մայրենի բարբառի եւ հրապարակագրային լեզուի աղճատումը հայրենիքի մէջ՝ որ հիմ-նովին տարբեր պայմաններու մէջ զար-գացող իրականութիւն է :

Հարկ չենք տեսներ լեզուական բնաշրը-ջումի երեւոյթը վերլուծելու, պարզելու համար թէ ինչ հանդրուաններով կամ ներքին ու յարաբերական ինչ ազդակնե-րով կը բիւրեղանան ազգային բարբառ-ները՝ խօսակցական թէ գրական մարզե-րու մէջ :

Այդ պահանջը չենք զգար յատկապէս անոր համար, որ, օրինակ, Պարոյր Սե-ւակի նման հայ գրողներ, հայրենիքի մէջ, նոյն կարգախօսով իջած են հրա-պարակ, խորթն ու անհարազատը վտա-րելու եւ հայկական ածուն մաքրելու հա-մար տատասկներէ : Գահընկեց դարձնե-լու համար ծալապատիկ օտարը ու պատ-ուելու համար Մեծասքանչը :

Սակայն, ո՞վ կը լսէ ...

Մինչ գրական լեզուն օրէ օր կը թօթա-փէ ռուսական ձորձերը, օրաթերթային կամ հրապարակագրային «պորչ»ը կը հրամցուի, ամէն օր, հայրենաբնակ հայ մարդուն՝ իբրեւ մայրենի կաթ ու սը-նունդ ...

Մինչ պատմագրական, բանասիրական եւ մշակութային բազմերանդ վաստակ մը կը ծաղկի՝ ստեղծագործ հայ մտքի եւ հոգիի լոյսին տակ, առօրեայ լեզուն կը մնայ որբ ու աղքատ, աղճատ ու անճա-նաչելի :

Կ՚ըմբռնենք, որ հայերէնի մէջ միշտ ալ տեղ գտած ըլլան օտար բառեր, արե-ւելեան թէ արեւմտեան ճիւղերու վրայ : Գիտութիւնը նոր ստեղծումներու պա-հանջը կը չեշտէ՝ բառակազմական թէ շարահիւսական մարզերու մէջ : Մեր կող-մէ խնդրոյ առարկայ դարձուած երեւոյ-թը կապ չունի գոյութիւն չունեցող բա-ռերու հետ, այլ՝ հայաշունչ ու լեզուա-կանօրէն հարազատ բառեր չգործածելու գիտակցական անտեսումին հետ ...

«Մնիստրութիւնը» նախարարութիւն կամ գործավարութիւն, «ժուռնալիստ»ը՝ լրագրող, «պրես»ը՝ մամուլ, «ագրես-իա»ն՝ յարձակում ու «ռէալ»ը իրական թարգմանելով դաւաճանած չենք ըլլար խորհրդային կարգերուն սակայն անպայ-ման ծառայած կ՚ըլլանք Մայրենիքին :

Սփիւռքի հետ մշակութային կապ ու հոգեկան կամրջում ստեղծելու կոչուած մարդիկ լաւ բան մը ըրած կ՚ըլլան բաբե-լոնեան աշտարակաշինութենէ փրկելով հայրենական Մամուլը ու մայրենի հողէն պոկել — նետելով ուղտափուշերը ...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ ՆՈՐ ՆՈՒԱՃՈՒՄ

Կիրակի օր, ճիշդ նախատեսուած ժա-մուն (Ֆրանսական ժամով 17·59) Սա-թիւրն Ե. հրթիռը, Քափ Քենըտիէն, դէպի երկինք մղեց Ափոլլօ Ժ. այերանա-ւը, ուր տեղ գրաւած էին երեք տիեզերա-գնացներ՝ Սթաֆորտ, Եունկ եւ Սերնըն :

Ամէն ինչ շատ կանոնաւոր եղած է ի ներկայութեան մէկ թաղաւորի (Պօտու-էն), մէկ փոխ-նախագահ (Անեու) եր-կու հազար հիւրերու եւ հազար հինգ հա-րիւր լրագրողներու, որոնց վրայ հարկ է աւելցնել հարիւաւոր միլիոն հեռատեսիլի հանդիսատեսներ :

Երկուշաբթի առաւօտ, ճամբորդութիւ-նը կը շարունակուէր նոյն կանոնաւորու-թեամբ եւ արագութիւնը միշտ նուազե-լով, մինչ արագութիւնը պիտի աւելնայ երբ այերանաւը դուրս ելլէ երկրային ձգողութենէն :

Այերանաւին լուսին հասնիլը նախա-տեսուած է Չորեքշաբթի իրիկուան հա-մար երբ գործիքը լուսնին շուրջ պիտի տեղաւորուի : Ապա Հինգշաբթի օր, ԼԷՄԸ պիտի բաժնուի մայր — խցիկէն իր մէջն ունենալով 2 այերանաւորդ՝՝ Սթա-ֆորտ եւ Սերնըն, մինչեւ 15 քիլոմեթր լուսնին մօտենայ, ապա երկու այերա-ւորները պիտի վերադառնան եւ միանան Եունկի : Եթէ անշուշտ ամէն բան լաւ անցնի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Օլէմփիքը 0ի դէմ 2 կէ-տով, զորս Ժողէֆ արձանագրեց 83րդ եւ 87րդ վայրկեանին, յաղթեց Պօրտոյի եւ տիրացաւ Ֆրանսայի բաժակին : 26 տարի է Մարսէյլ չէր արժանացած այս բաժակին եւ խանդավառութիւնը մեծ է անշուշտ Քանըպիէռէն Վիէօ — Փոր : Օ-լէմփիքին նախագահը հաղուստներով ինքզինքը ծովը պիտի նետէ, տրուած ըլ-լալով որ նման գրաւ մը ըրած էր եթէ Մարսէյլ յաղթէ : Քոլոմպի մարզադաշ-տը ծայրէ ծայր լեցուն էր, 60 հազար հանդիսականներով (որոնց մէջ՝ տասը հազարը Մարսէյլցիներ) : Ներկայ էին Փոհէր, որ իբրեւ նախագահ փոխանցման շրջանին բաժակը յանձնեց Մարսէյլի խումբին : Փոհէրի կողքին էին՝ Ազգ. ժո-ղովի նախագահ՝ Շապան — Տէլմաս (նա-եւ՝ Պորտոյի քաղաքապետ), Կասթոն Տէ-ֆէռ, թեկնածու նախագահութեան եւ Մարսէյլի քաղաքապետ, նախարար Քո-միթի եւ ծանօթ Մարսէյլցիներ՝ Ֆէրնան-տէլ, Փանեոլ եւն. : Նոյն օրը Լիոնի մէջ, տեղի կ՚ունենար Ռըկպիի բաժակի մըր-ցումը, զոր Պէկլը շահեցաւ 9ի դէմ 11 կէտով, ընդդէմ՝ Թուլուզի :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ, ութսուն տարեկանին մեռաւ Կարդինալ Պերան, Փրակայի Արք-եպիսկոպոսը, որ 1965ին միայն կրցած էր Արտօնութիւն ստանալ Հռոմ երթալու : «Լռութեան եկեղեցիի» այս իշխանը տա-ժանակիր աշխատանքներու դատապար-տուած է նախ 1942ին Նացիներու կողմէ, ապա արգելափակուած, 1949էն սկսեալ, Սթալինականներու կողմէ : 1963ին է մի-այն որ զինքը ազատ արձակած են, բայց արտօնութիւն չեն տուած որ իր թեմը վերստանայ : Անցեալ Յունուար 25ին, պատգամ մը զրկած էր Չեխերուն, յայտ-նելու համար իրենց իր զգացումի միու-թիւնը ուսանող Եան Պալաքի զոհաբերու-թեան առթիւ, ուր կ՚ըսէր ի մէջ այլոց՝ «կը հիանամ իրենց հերոսութեան նոյն-իսկ երբ չեմ կրնար համամիտ ըլլալ այս յուսահատ արարքներուն : Անձնասպանու-թիւնը երբեք մարդկային չէ : Այս մեծ այլ տխուր ժամուն, մեր երկրին համար, լսեցէք նաեւ իմ ձայնս, տկար ու խո-նարհ ձայն մը չի՝ ցաւով եւ սիրով : Փրակայի ձեր ծեր Արքեպիսկոպոսին ձայնն է, կարդինալ՝ Եողէֆ Պերան, որ ձեզի կը խօսի Հռոմէն» :

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ դադար մը արձա-նագրեց Կիրակի օր : Նախորդ օրը սա-կայն, հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն արտայայտուած էին Ալէն Փոհէր, Կրի-վին : Այս վերջինը կը չեշտէ թէ իրենց ուղած համայնավարութիւնը «ա լա Բը-րեժնեւ» համայնավարութիւն մը չէ այլ պէտք է իբրեւ տիպար ունենալ՝ «Չէ» Կուեվեռան : Անոր խօսքն ալ կը յիշեցնէ «ամէն յեղափոխականի պարտականու-թիւնը, յեղափոխութիւն ընելուն մէջ կը կայանայ» ... Ալէն Փոհէրի ծրագիրը ծանօթ է : Կ՚ուզէ բոլոր Ֆրանսացիներուն նախագահն ըլլալ : Կողմնակից չէ Ժողովը լուծելու եթէ չստիպուի : Թեկնածունե-րուն կարգին խօսած է նաեւ Տիւքաթէլ, որ ինքէզինքը կը ներկայացնէ իբրեւ ա-զատական, բայց նաեւ յառաջդիմութեան եւ նախաձեռնութեանց մարդ մը : Ժողո-վուրդի մարդ եմ կ՚ըսէ («Հայրս կօշկա-կար էր») ու նաեւ ուրիշներուն համար աշխատած է, իր գործը ստեղծելէ ա-ռաջ : Ռոքառ, ամէնուն դէմ է : Ըստ իրեն Ֆրանսայի ապագան, ու Զախի ապագան միայն Փէ ԷՍ ԻԻն կրնայ մարմնաւորել : Տիւքլօ կը խորհի թէ Զախի միակ թեկնա-ծուն՝ ինք է : Յիշենք նաեւ թէ ձախ՝ կո-լիստ՝ Ռընէ Քափիթան (որ իբրեւ նախա-րար հրաժարեցաւ Ապրիլ 27ի հանրաքը-ւէի վաղորդայնին), յօդուած մը ստորա-գրած է Մոնտի մէջ, ուր բոլոր թեկնա-ծուները «Թարթիւֆներ» կ՚որակէ «Բա-րեփոխումներու Թաղումը» խորագրին տակ : Ծանր յարձակում մը կ՚ընէ մա-նաւանդ Փոմփիտուի վրայ, եւ կ՚ըսէ. — «Դիպուածով չէր որ Փոմփիտու, Հռոմի մէջ, անցեալ Յունուարին առանց տեղեակ պահելու տը Կոլը յայտարարութիւն մը ըրաւ, որ սահմանուած էր ճամբայ հա-նելու այն փրոդէսիւսին որ պիտի յանդէր Զօր. տը Կոլը քշելու Էլիզէէն» : Ու ար-դարութեան նախկին նախարարը կ՚եզրա-կացնէ. — «Կարելի է շատ ուշ է արգելք հանդիսանալու համար որ Թարթիւֆներ ընտրուին, բայց շատ ուշ պիտի չըլլայ ընտրութեան վաղորդայնին, երեւան հա-նելու համար ասոնց խաբեբայութիւնը եւ կոչ ընելու՝ ժողովրդական դիմադրու-թեան» :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ համար, «չորս»երը կարգադրութիւն մը չեն գտած : Կը կար-ծուի թէ այս օրերս պիտի բաժնուին, հը-րահանգելով Իսրայէլի որ գրաւած հո-դերը պարպէ : Բայց Իսրայէլ արդէն քանիցս կրկնած է թէ ո՛չ «չորսերու» ո-րոշումներուն ընթացք կուտայ, ոչ ալ՝ Ապահովութեան խորհուրդի : Այդ կը նշանակէ որ ժողովները միայն ջուր ծե-ծելու կը ծառայեն :

ՏՈՔԹ. ՊԼԱՅՊԵՐԿ, Քափի հանրածա-նօթ հիւանդը, որ երիցագոյնն է սրտի փոխարկումի ենթարկուածներուն, կրկին հիւանդանոց փոխադրուեցաւ : Յայտնի չէ թէ ի՞նչ ունի, բայց վիճակը մտահո-գիչ կը նկատուի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մանաւանդ Փարիզի համա-լսարանական վիճակը շատ հեռու է փայ-լուն ըլլալէ : Հոնորէ տը Պալզաք լիսէն չորս օրուան համար փակուած է, հրդեհի մը հետեւանքով, տեսուչին որոշումով :

ՌՈՒՍԵՐԸ մեծ յաղթանակ մը տարած են անջրպետին մէջ : Վենիւս Ե. եւ Վե-նիւս Զ., որոնք Արուսեակ զրկուած էին հասան Ուրբաթ եւ Շաբաթ : Կը թուի թէ Արուսեակ բնակելի մոլորակ մը չէ, ըստ ստացուած տեղեկութիւններուն :

ՍԱՅԿՈՆԻ կառավարութիւնը բաւական մտահոգ է Նիքսընի ծրագրէն եւ նախա-գահ Թիէօ կ՚ուզէ հանդիպում մը ունենալ Միացեալ Նահանգներու նախագահին հետ, որպէսզի իրաց ներկայ կացութեան մէջ, հասարակաց քաղաքականութիւն մը պատրաստեն :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ «մաքրագործումը» կը շարունակուի : Լիսթի եւ Ռիփորթը թեր-թերուն դէմ ձեռք առնուած միջոցները սկիզբ մըն են միայն : Սթալինականները կրկին գործի գլուխ են :

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆ

Լեզուն է ամէն մի ժողովրդի ազգային գոյութեան ու էութեան ամենախոշոր փաստը, ինքնորոյնութեան ու հաննարի ամենախոշոր դրոշմը, Պատմութեան հեռաւոր անցեալի կախարդական բանալին, հոգեկան կարողութիւնների ամենանոխ գանձարանը, հոգին ու հոգեբանութիւնը :

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Գրական աշխատանքի ընթացքին Յովհ. Թումանեան բազմիցս անդրադարձած է արուեստի եւ գրականութեան, գրական լեզուի մշակման ու զարգացման հեռանկարին, լեզուական փոխառութիւններուն, գրական լեզուի եւ բարբառներու յարաբերութեան հարցերուն, կատարած է բազմաթիւ արժէքաւոր ու խորիմաստ դիտողութիւններ, որոնք մինչեւ այսօր դեռ չեն կորսնցուցած իրենց ուժն ու թարմութիւնը :

Հայ գրական լեզուի հարցերուն մասին խօսած է զանազան առիթներով: Յատկապէս 90ական թուականներէն սկսեալ՝ ան յաճախ անդրադարձած է այս մասին : Գրաքննադատական յօդուածներուն, ինչպէս նաեւ Հր. Աճառեանի «Գաւառական բառարանի»ն վերաբերեալ կատարած դիտողութիւններուն ընթացքին երեւան եկած են Թումանեանի լայն ծանօթութիւնները, արուեստագէտի ճաշակն ու նրբութիւնը :

Գրական լեզուի հարցերուն անդրադարձած է նաեւ Հայոց Գրողներու Ընկերութեան երեկոյթին կատարած իր դասախօսութեան մէջ, 1916ին, երբ «օրակարգի հարց դրուած էր մեր գրական լեզուն վերջնապէս մէկ ուղիի վրայ հաստատելու, միանգամընդմիշտ անոր նկարագիրն ու սահմանները որոշելու խնդիրը »:

Լեզուի մասին գրած յօդուածներուն եւ առանձին գործերու մէջ ան զարգացուցած է, հետեւողական կերպով, միասնական ազգային գրական լեզու ստեղծելու գաղափարը :

Դեռ անցեալ դարու 50ական թուականներուն, երբ գրչապայքարը հարցը վճռեց յօդուտ աշխարհաբարին, եւ երբ «Հիւսիսափայլը » հարթեց արեւելահայ գրական լեզուին զարգացման ուղին, օրուան հիմնական պահանջը դարձաւ հայ գրական լեզուն մշակելու, կատարելագործելու խնդիրը : Այս գործին մէջ, անտարակոյս, մեծ եղաւ «Հիւսիսափայլ»ի դերը, որ նոր պայմաններուն մէջ հետեւողական պայքար մղեց արեւելահայ գրական լեզուին մշակման եւ զարգացման համար : Բայց, այսուհանդերձ, «Հիւսիսափայլ»ը չմշակեց այնպիսի լեզու մը, որ դառնար մեր գրականութեան հիմնական լեզուն : Եւ չէր ալ կրնար, որովհետեւ, ինչպէս ճիշդ կերպով կը նկատէ Թումանեան, «բոլորովին նոր էր խօսքը ... եւ որպէս ամէն մի նորութիւն, ունէր իւր խակութիւնը, իւր թերութիւնը, իւր անկատարութիւնը »:

« Հիւսիսափայլ»ի լեզուն դեռ լրիւ ազատած չէր գրաբարեան ձեւերէն, որովհետեւ «այդ նոր խօսքի դայեակներն ու պաշտպանները դեռ երէկ մէկել օրը հին խօսքով էին խօսում, գրաբառ էին գրում » :

« Հիւսիսափայլ»ը ստեղծեց «իրաւ ու անկենդան, կիսամեռ մի լեզու՝ լի խրթին ու չոր խօսքերով ու դարձուածքներով» (Վ. Տէրեան): Ան աւելի շատ մամուլի լեզու էր, քան գեղարուեստական գրականութեան : «Հիւսիսափայլ»ը միայն սկսաւ նոր գրական լեզուին մշակման հոլովոյթը : Հիւսիսափայլեան լեզուին պաղ չունչը շարունակուեցաւ ընդհուպ մինչեւ 900ական թուականները :

Ահա թէ ինչու Թումանեան բազմաթիւ առիթներով կ'արտայայտէր իր դժգոհութիւնը : 1896ին ան կը գրէր. « Մեր գրականութիւնն այն վիճակի մէջ էր, որ նոյնիսկ մի կարգին լեզու չունէր իրան համար» :

Թումանեան շատ յստակ կերպով կ'ընդգծէ այն միտքը, որ «մեր աշխարհիկ լեզուն ընդամէնը յիսուն տարեկան է. մի մատղաշ հասակ մանաւանդ լեզուի համար», ուստի այդ կէս դարու ժամանակաշրջանը բաւական չէր, որ անիկա ձեւաւորուի եւ դառնայ գրականութեան լեզու, յատկապէս եթէ նկատի ունենանք, որ «նրա զարգացման գործը այդ ժամանակաշրջանում բարեյաջող պայմանների մէջ չի եղել »:

Թումանեան մէջտեղ կը դնէ գրական լեզուի ազատ ու անկաշկանդ զարգացման հարցը: Ան իրաւացիօրէն սխալ եւ «անխոհեմ բան» կը համարէր կենդանի լեզուին վրայ չոր ու ցամաք հրամաններ արձակելը եւ որոշումներով անոր սահմանները փակելը, մանաւանդ այն ժամանակ, երբ դեռ գրական լեզուի սահմանները որոշուած չեն, երբ դեռ «մեր գրականութեան լեզուն իւր կազմակերպութեան այն շրջանումն է, որ միշտ նոր ու նոր ձեւեր ու բառեր է ընդունում » :

Բանավիճելով իր անշրջահայեաց քննադատներուն հետ, որոնք կը պահանջէին «մաքուր հայերէն գրել», Թումանեան հեգնանքով կը հարցնէ. «Որի լեզուն էք համարում մաքուր հայերէն, ցոյց տուէք ու հրամայեցէք, որ նրա նման գրեն»: Ի հարկէ, Թումանեան որոշ չափով ծայրայեղութեան մէջ կ'իյնայ՝ չտեսնելով մեր գրականութեան մէջ որեւէ օրինակելի ներկայացուցիչ, մանաւանդ եթէ նկատի ունենանք, որ այս տողերը գրուած են այն ժամանակ, երբ արդէն ըստեղծուած էին Բաֆֆիի, Շիրվանզադէի, Նար – Դոսի լաւագոյն վէպերն ու պատմուածքները :

Բայց եւ այնպէս ան այն ճիշդ տեսակէտը կ'արտայայտէ, որ մեր գրական լեզուն մշակման ու զարգացման հոլովոյթին մէջ է եւ կարելի չէ սահմանափակել կամ արգելակել անոր ազատ զարգացումը :

Այսպէսով, Թումանեան ոչ միայն չէր ժխտէր ընդհ. գրական լեզուի գոյութիւնը, այլեւ ընդհակառակն, կը գտնէր, որ առանց ընդհանուր ու միասնական գրական լեզուին կարելի չէ ազգային ուժեղ գրականութիւն ստեղծել : Յատկապէս ԺԹ. դարու Բ. կէսէն ետք կը զօրանայ մեր ժողովուրդին ազդահաւաքման ու ամբողջացման հոլովոյթը, որ «իր հերթին յառաջ է բերում ինքնուրոյն լեզուի ու սեփական գրականութեան » պահանջ : Ժողովուրդը կը սկսի հաւաքել իր «լեզուին ցրուած գանձերը », որ «էդ ամէնից ստեղծի մի ուժեղ ու կենդանի լեզու, ազգային լեզու, գրական լեզու », որովհետեւ «էս հանգամանքներում մի ազգային ընդհանուր լեզուի խնդիրը առաջնակարգ խնդիր է »:

Իսկ ի՞նչպէս, ի՞նչ ուղիներով պէտք է առաջնորդուէր հայ գրական լեզուի զարգացումը, մշակումն ու կատարելագործումը: Այս հարցը, որ օրուան հիմնական խնդիրն էր, բազմաթիւ վիճաբանութիւններու առիթ կուտայ :

Այս հարցին մէջ Թումանեան ունեցաւ իր յստակ եւ հետեւողական դիրքորոշումը՝ մեծ չափով նպաստելով հայ գրական լեզուի հարստացման, ժողովրդականացման եւ պարզութեան : Արդարեւ, կը զարգացնէ այն միտքը, թէ գրական լեզու ստեղծելու իրական հողը ժողովրդական բարբառներն են, որ «Հայոց լեզուի խնդիրը, զանազան շրջաններիցանցնելուցյետոյ, վերջնականապէս պիտի վճռուի ժողովրդական լեզուի կատարեալ յաղթանակով » :

Հարուստ գրական լեզու ունենալու համար անհրաժեշտ է հաւաքել բարբառներու լեզուական գանձերը, ժողովրդական լեզուամտածողութեան հարազատ ոճերն ու դարձուածքները, որովհետեւ ասոնք են գրական լեզուին սնունդ տուող աղբիւրները :

Ըսուածէն, անշուշտ, չի հետեւիր, թէ Թումանեան կ'առաջարկէր գրական լեզուն խճողել բարբառային աւելորդ տարրերով, բարբառային ամէն մէկ ձեւ մտցնել գրական լեզուին մէջ, այլ կ'առաջարկէր այդ կենդանի աղբիւրներէն օգտուիլ շնորհքով, տեղին ու ճաշակով : «Շնորհքի բան է, թէ ով ինչքան եւ ինչպէս կ'օգտուի այդ աղբիւրներից »:

Թումանեանի լեզուական հայեացքներուն մէջ կարեւոր են նաեւ լեզուներու փոխադարձ մերձեցումներուն, լեզուական փոխառութիւններու հարցերը : Փոխադարձ ազդեցութիւնները ազգերու միջեւ յառաջ կը բերեն փոխառութիւններու բնական անհրաժեշտութիւն, եւ ասիկա, ըստ Թումանեանի, «սովորական վիճակն է ամէն մի լեզուի »: Երբ ժողովուրդ մը փոխադարձ կապի մէջ կը գտնուի ուրիշ ժողովուրդի մը հետ, անոր լեզուէն նոր բառեր կ'առնէ, «նորանոր գաղափարների հետ նորանոր ոճեր ու բառեր է ընդունում »: Լեզուներու զարգացման պատմութիւնը ցոյց կուտայ, կը նկատէ Թումանեան, որ «ոչ մի լեզու, որքան էլ ազգային բնաւորութիւնը պահի ու զարգացընի, չի կարող փոխառութիւններից ազատուել ու կղզիանալ», «թէ ժողովրդական, թէ գրական լեզուի մէջ փոխառութիւնները եղել են միշտ եւ կը լինեն, եւ շատ զեղեցիկ է, որ էդպէս է. միայն պէտք է իմանալ շնորհքով, խելացի առնել ու տեղը գործածել, ահա խնդիրը»:

Յաջող փոխառութիւնն ու ճիշդ թարգմանութիւնը համարելով «մեծապէս տաղանդի եւ շնորհքի գործ»՝ Թումանեան կ'առաջարկէ զգոյշ ըլլալ, որովհետեւ «ամէն մի հնչիւն, ամէն մի բառ, ամէն մի ձեւ ու ոճ մի մեծ ստեղծագործութիւն է, մի ամբողջ աշխարհք » :

Անշուշտ Թումանեան չէր առաջարկեր բոլոր օտար բառերը թարգմանել, այսպէս ըսած՝ հայացնել : Եթէ լեզուն ընդունակ է օտար բառերը հարազատօրէն թարգմանելու կամ յարմար բառեր շինելու, «ուրեմն պէտք է գործածի դրանց հայերէն համարժէքները, իսկ եթէ ոչ՝ փոխառեալ բառը, որովհետեւ միշտ աւելի լաւ է չունեցած բառը փոխ առնել, քան թարգմանել ու ֆրակը շինել պոչազդեստ...»:

Թումանեանի այս տեսակէտը միանգամայն ճիշդ է եւ ուսանելի նաեւ այսօր: Գրական լեզուի մշակման ու կատարելագործման վերաբերեալ ունեցած իր հայեացքները Թուրմանեան հետեւողական կերպով կիրարկած է նաեւ իր գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն մէջ :

Թումանեան իր գեղարուեստական բարձրարժէք ստեղծագործութիւններով ու լեզուական արուեստով խոր հետք ձրգած է մեր գրական լեզուին զարգացման ամբողջ ընթացքին վրայ եւ «միշտ կենդանի պահել գրական խօսքի կապը կեանքի ինքնաբուխ ակունքներին» (Զարենց):

ԱՇ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՔՐՈՆԻՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մայիս 7ին, Գալուստ Կիւլպէնկեանի չէնքին մէջ, որ այժմ «Փորթուկալեան Մշակութային Կեդրոն » է, բացումը կը կատարուէր խիստ շահեկան ցուցահանդէսի մը հայ արուեստագէտներու, կազմակերպութեամբ Հիմնարկութեան եւ Թորոս Ռոսլին ընկերութեան : Այս վերջինին մասին, քանիցս խօսուած է «Յա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Նուրի պէյ ամբողջ օրը փակուած կը մնար տան մէջ. միայն դիշերները դուրս կ'ելլէր քալելու եւ օդ առնելու համար: Ամէն օր երիտասարդ յեղափոխականները կուգային իր մօտ տեսակցելու եւ տեղեկութիւններ հաղորդելու: Իր եւ անոնց միջեւ մտերմութիւնը այնչափ առաջ գացած էր որ այլեւս Նուրի պէյ իրենցմէ մէկը կը համարէին ու անոր քով իրենց ներքին գործերուն վրայ կը խօսէին առանց կասկածանքի :

Նախկին պալատականը յաճախ խնդալով կ'ըսէր.

— Այսօր բաւական նիւթ տուիք ինծի՝ իրիկունը Եըլտըզ ժուռնալ զրկելու համար:

Վերջապէս Պոլսէն սպասուած նամակը եկաւ: Ամէն բան յաջող էր, պէտք եղած սենեակները վարձուած էին ապահով տեղ մը, ասկէ զատ նամակը կը յայտնէր, որ Պոլսոյ մէջ նախկին խստութիւնը չէր մնացած, թէ ոստիկանութիւնն իր ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձուցած կը թուէր, թէ լրտեսները շատ չէին երեւար եւ թէ գործելու պատեհ առիթն էր:

Ասլան պէյ յաջողած էր երեք հատ գերմանական անցագիր ձեռք ձգել, որոնցմով պիտի երթային Նուրի պէյ եւ երկու յեղափոխականները. այդ երկու յեղափոխականներէն մին էր մեր ծանօթ բարեկամը Արիֆ պէյ, որ անպատճառ ուզած էր մասնակցիլ իր ընկերոջ պատմական գործին՝ իսկ միւսը ալպանացի երիտասարդ մըն էր, յանդուգն ու կորովի, որ բոլորովին անծանօթ ըլլալով Պոլսոյ մէջ՝ պիտի կրնար ազատօրէն գործել եւ շատ օգտակար ըլլալ:

Շաբաթ դիշեր մը, Սայի, Արիֆ եւ Ասլան պէյերը հաւաքոյթ մը ունեցան եւ այս միջոցին Նուրի պէյ ոտքի ելլելով յուզուած շեշտով մը ըսաւ.

— Սիրելի բարեկամներ, վաղը առտու կը մեկնինք երթալ բռնաւոր դազանին ճիրաններէն ազատելու համար ձեր պատուական ընկեր Սատըք պէյը, որ շաբաթներէ ի վեր մութ զնտանի մը խորը կը տառապի յուսահատ՝ ինքզինքը լքուած համարելով ամէնէն: Մեր կատարելիք գործը անշուշտ դժուարին ու վտանգալից է, բայց Աստուծոյ շնորհիւ կատարեալ հաւատք ունիմ որ պիտի յաջողինք եւ պիտի կրնանք ազատել տարաբախտ բանտարկեալը: Զիս թէեւ մէկ քանի օրէ ի վեր միայն ճանչցաք, բայց կը յուսամ որ կրցաք դնահատել: Հասկցաք որ շահամոլ խաբեբայ մը չեմ եւ ձեզի հետ յարաբերութեան մէջ մտնելով, ուրիշ նպատակ չեմ ունեցած՝ եթէ ոչ Սատըք պէյի փրկութիւնը: Հիմա պէտք է խոստովանիմ որ ուրիշ նպատակ մըն ալ ունիմ, այն է քաւել իմ անցեալս, իմ պալատականի անցեալս եւ ասիկա մէկ կերպով մը միայն կարելի է ինծի համար, այն է յեղափոխական դառնալ, ձեր քոմիթէին մէջ մտնել եւ կեանքիս մնացորդ մասը հայրենիքիս փրկութեան եւ ազատութեան յաղթանակին նուիրել...

— Կեցցէ՛ Նուրի պէյ, գոչեցին ամէնքը ծափահարելով:

— Կը փափաքիմ որ, շարունակեց Նուրի պէյ, զիս ձեր քոմիթէին անդամ ընդունիք մեկնելէս առաջ: Կրնայ ըլլալ որ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուիմ եւ այդ ձերբակալութեան հետեւանքը պարզապէս իմ մահս պիտի ըլլայ: Արդ, կ'ուզեմ որ գոնէ յեղափոխական մեռնիմ... այս մխիթարութիւնը տուէք ինծի, կ'ուզեմ որ այլեւս ձեզի «սիրելի բարեկամներ» չանուանեմ, այլ «սիրելի ընկերներ»...:

Ամէնքը խորապէս զգածուած էին այս խօսքերէն:

— Ձեր փափաքը մեր ամէնուս ալ փափաքն է, ըսաւ Սայի պէյ ոտքի ելլելով:

Յետոյ իր շուրջի ընկերներուն դառնալով հարցուց.

— Այնպէս չէ՞:

— Այո, այո, կրկնեցին ամէնքն ալ միաբերան:

Նոյն վայրկեանին փողոցին դուռը զարնուեցաւ:

Կոչնականները զարմացած՝ իրարու երես նայեցան: Մէկու մը չէին սպասեր այդ վայրկեանին, ո՞վ կրնար ըլլալ եկողը:

Խոհարար Ահմէտ գնաց դուռը բանալու եւ վայրկեան մը ետքը սրահին մէջ երեւցաւ զինուորական մը հարիւրապետի համազգեստով:

— Սէֆէր պէյն է եղեր, գոչեցին ամէնքը ուրախութեամբ, եկուր ճիշդ ժամանակին հասար:

Հակառակ իրեն ուղղուած հրաւէրին՝ հարիւրապետը անշարժ մնաց իր տեղը, դաժան նայուածք մը ուղղելով ամէնուն վրայ:

— Տեղ բացէք Սէֆէր պէյին, գոչեց Սայի պէյ, հոս իմ քովս եկուր, պէտք ունինք քեզի :

— Ի՞նչ կայ, որ հարցուց նորեկը խիստ ձայնով մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 132)

ասլի մէջ, կը համախմբէ հայ արուեստագէտներ (գծագրիչ, նկարիչ, արձանագործ)։ Ահա լրագրի պարծանքը կը ցուցադրեն։— Եաքուպով, Լեւոն Թիւթիւնճեան, Գ. Յերուխեան, Տարիա Կամսարական, Ժորժ Յակոբեան, Էվվիը Ժան (Գուլում Յան) կիպէճ Քարպոնէլ, Տիգրան (Խուդեան), Զ. Մուրատեան, Նարիկ Պէդէրեան), Ս. Ճաւուշեան, Պերճէօ (Կոստանեան), Ս. Տէր (Տէր-Միքայէլեան), Բիւզանդ Թոփալեան, Թորոս (Քելէկեան), Տէր Մարգարեան, Պրունա Զիպուք, Էմ. Փամբուկեան, Եփրէմեան, Սամուէլ Փափազեան, Լ. Քալֆայի, Արիստակէսեան, Պետուազը Պէրպէրեան։ Գեղեցիկ քարոզիչն յառաջաբանը գրած է պատմաբան՝ ժաք Մառոլ, որ ծանօթ է Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին եւ գիտէ անոնց մասին։

Ջեռնաս քննադատին խօսքով այս գործերու մասին խօսիլը, չեչեռնք թէ նախաճեռնութիւնը խիստ գնահատելի է, իր տեսակին մէջ։

×

Ժամը 21·30ը անց սկսաւ ժամը 20ին յատարարուած ճաշը, զոր Հ. Բ. Ը. Մ.ը կազմակերպած էր Հիլթընի մէջ Մայիս 9ին։ Հետաքրքրական էր պատուոյ սեղանը, ուր կողք կողքի, սիրալիր համակերպութեան մը պատկերը կը պարզէին, զբաղմաթիւթեան եւ պրոլետարիատի ներկայացուցիչները, ինչպէս սրամտութեամբ նկատեց Ուիլըըմ Սարոյեան իր խօսքին ընթացքին։ Վ. Համազասպեան — ինչ զարմ, Հայաստանին ներկայ էր նաեւ բանաստեղծ Վահագն Դաւթեան։

Ճաշէն եւ սկսաւ ճառերու եւ զեղարուեստական յատարերի բաժին մը, զոր վարելու պաշտօնը յանձնուեցաւ Պ. Սահակ Սրապեանի։ Մեր բարեկամը, ըստ երեւոյթին, յարմար անձը չէր այդ պաշտօնը կատարելու։ Գրաւոր, լաւ պատրաստած ճառ մը արտասանեց Պ. Ալէք Մանուկեան, որոշ վերապահութիւն յայտնելով հանդէպ Ֆրանսահայ զարգութեան։ Հայաստանէն Ամերիկա սովորութիւն դարձած կը թուի քննադատել Ֆրանսահայ զարգութիւնը, որ Ամերիկայի վրայ դոնէ այն առաւելութիւնն ունի, որ ինքնագոհ չէ եւ պիտակից է իր թերիներուն։ Մինչ Պ. Մանուկեան չատ խանդավառ է ամերիկահայ զարգութիւն, որ միլիոն տոլարներ ծախսած է եւ կը ծախսէ եկեղեցիներ կառուցանելով, ու միւսանաներորդ ժամուն ալ միտքը լնկած է... դպրոց չունի։ Այս վերջին նպատակին համար Հ. Բ. Ը. Մ.ը ձեռնարկած է երկու միլիոն տոլարի հանդանակութեան մը։ Լաւ է ուշ քան երբեք կ'ըսուի, յուսանք որ բոլորովին ուշ չըլլայ երբ հանգանակութիւնը վերջանայ, զպրոցները սկսին չինուիլ, օր մըն ալ լրանան։ Այն ատեն սակայն, (մաղթենք՝ ծռադատիկէն առաջ) կը վախնանք որ աշակերտ գտնելը դժուար ըլլայ։

Պ. Վ. Համազասպեան տաք խօսքեր բերաւ հայրենիքէն, զովքը հիւսելով նաեւ Սփիւռքի այս մեծ՝ կազմակերպութեան, որու անաչառ, անկողմնակալ եւ վեհանձն գործունէութեան համոզուած կը թուի։

Ուիլըմ Սարոյեան, սրամիտ ելոյթով մը, պահ մը դադարի մթնոլորտ մը ստեղծեց։ Ցիշեց Հայաստան իր առաջին այցելութիւնը ու զարմանքը, տեսնելով որ «ամէն մարդ հայերէն կը խօսի»։ Խորհրդեսպանատան Ա. քարտուղար Պ. Խարազեան, իր ուրախութիւնը յայտնեց որ նմանց հաւաքոյթներ այլեւս կարելի են ու հայրենիքի եւ սփիւռքի յարաբերութիւնները սերտացած։

Հաւանաբար դեռ խօսողներ ըլլային եթէ ռնօրէնութիւնը չյիշեցնէր... ժամը։ Ինչ որ պատճառ եղաւ հաւաքոյթին փակումին, զոր ճառով մը եւ ապօթքով կատարեց Սերովբէ Արք. Մանուկեան։ Հայրապետ. Պատուիրակը յոյս յայտնեց որ Ֆրանսահայ զարգութիւնը կը բարգաւաճի եւ առիթը կը տեղծէ որ Պ. Մանուկեան այլեւս նման վերապահութեամբ չարտայայտուի անոր մասին։

Այս ամբողջը համեմուած էր նաեւ դարաւեստական յատարերով, որու ընթացքին Տիկին Իրիս Պիւլպիւլեան-Փափազեան խանդավառեց ներկաները իր հմայիչ երգերով, Օր. Անայիս Աթմաճեան արտասանեց, Պ. Գարաճֆիլեան երգերով բերաւ իր մասնակցութիւնը։ Քիչ չսեգինք դժբախտաբար Հայաստանի արուեստագէտներուն նուագը, բայց կրնանք գնահատել Օր. Մելանիա Աբովեանի հմայիչ ու տաք ձայնը, զոր լսելը խոկան հաճոյք էր։

Վահագն Դաւթեան կարդաց իր մէկ անտիպ քերթուածը նուիրուած՝ Հայ Լեզուին։

Հ. Բ. Ը. Մ.ը ունէր նաեւ պարահանդէս մը, յաջորդ օրը, որու ներկայ եղած է խուռներամ բազմութիւն մը։ Գեղարուեստական յատարի ընթացքին, Հայաստանի արուեստագէտներէն զատ, բացառիկ յաջողութիւն արձնագրած է Լիզ Սարեան, Ֆրանսերէն եւ հայերէն իր երգերով։

Ա. Մ.

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

Մոնթրէալ, Յառաջ).— Ապրիլեան նահատակներու ոգեկոչման հանդիսութիւնը Մոնթրէալի մէջ, նախաձեռնութեամբ Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, տեղի ունեցաւ Ապրիլ 27ին երեկոյեան ժամը ութին, Սալ որ Պրէօպէֆի մէջ։

Այս յիշատակի հանդիսութեան կը մասնակցին զազութի բոլոր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները.— Հ. Ց. Դ. «Մհերեան Փափազեան» կոմիտէ. «Համազգային», «Հ. Օ. Մ.», «Հ. Մ. Ը. Մ.»։

Մեծ եղեռնէն յետոյ ու աւելի սարիներ եաք, այսօր, նահատակներու ոգեկոչումը մը մեզ անոնց երազներուն կը կապէ, աւելի քան անոնց սուգին ու վշտին, ըստ ելու համար Դ. Վարուժանի պէս.— «Ինչ փոյթ կեանքը մեռնող, երբ որ ե՛ր ազգն անմահ է»։ Պիտի մեռնինք մենք, պիտի կ'ապրի մեր կեանքը, սակայն պիտի ունենայ մանաւանդ Հ. Ց. Դաշնակցութեան վրայ եւ պիտի մնան։

Ազգերու դերիչխանութիւնը մասնաւոր դարպացումի աստիճանով կը զարգանայ։ Մշակոյթի դերիչխանութիւնն է սակայն։ Այն ազգը որուն կը պակսի այդ դերիչխանութիւնը, ի զուր բերա ուժին կ'ապաւինի։

Գանկեր՝ կը փչրուին, բայց զարգաւարներ չեն փոչիանար, արիւնով գետեր կը ներկուին, բայց Հայութեան զարգաւարի ոգին անմահ կը մնայ։

Անդրադառնալով վերջին չիսուն տարիներու պատմութեան, Մ. Թէօլէօլեան հաստատեց, որ Հայութիւնը հայրենիքի մէջ այսօր աւարքեր կը մատածէ քան Սթալինեան բռնատիրութեան չրջանին։ Հայու թեան թեթմորը տակաւին կանգուն կը պահէ փայլուն իրականութիւնը տեսնելու մխիթարական յոյսը, եւ այն հաւատքը, զոր ունի արտասահմանի վրայ եւ պիտի ունենայ մանաւանդ Հ. Ց. Դաշնակցութեան վրայ, որ վերջին կէս դարու պատմութեան միակ եւ զլխաւոր կերտիչը հանդիսացաւ։

Հայրենիքի վերելքը եւ վերապրող ըմիփութը պէտք է արմատախիլ ընեն մեր մէջ պարտուղական ամէն հոդերանութիւն։

Ապա Մ. Թէօլէօլեան եզրակացնելով իր խօսքը, չեչեռց, թէ Ապրիլեան ոդեկոչումները Հայ Դատի օրեր են այլեւս, աննկուն կամքի եւ անպարտ ոգիի դերակայութիւնը իր հիմնական հատկացողութիւններով, որպէսզի կարենանք վերքը երդի վերածել։

Նոյն օրը առաւօտ Ս. պատարագ եւ հոդեհանգստեան պաշտօն տեղի ունեցաւ Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ, ի յարգանս մեր մեկուկէս միլիոն նահատակներուն խրն հելի յիշատակին։

Ցուշատօնին զործադրուեցաւ զեղարուեստական բաժին։

Ս. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԻՄԱՍՏԱՍԷՐՆԵՐԸ ԿԸՍԵՆ

Սոկրատ կ'ըսէ. ուժը երբ միտք եւ իմաստութիւն չունի, կը մեռցնէ իր տէրը։

×

Մոսենիոս կ'ըսէ.— Համաձայնէ յաջողութեամբ մեռնիլ, երբ պէտք է, որովհետեւ կրնաս յետոյ մահը դիմաւորել, իսկ յաջողութիւնը՝ ոչ։

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ժողովուրդին վեհապ... : Միքայէլ. Քենզաւոյ. Սապրը։

Մարսօ, Փլաթոն. Արպըր-Սէք։

Վարշաւիա, Թիլսիթ, «Փսիխուլէր» լրագրին մունետիկը»։

Գարկեշա քաղքենին՝ որու ձեռքը մնացած էր այս ցանկը՝ հակառակ անոր նշանութիւնը։ Կ'երեւայ թէ այս թուղթին վրայ կատարելապէս նշանակուած էին Մարդու Իրաւանց Ընկերութեան չորրորդ չրջանի թաղերուն անուանները, ինչպէս եւ պարտաւորներուն անուանները եւ բնակչութեան տեղերը։

Այս բոլոր իրողութիւնները, որոնք անցյայտ մնացած են, այլեւս պատմութեան կը վերաբերին, հետեւաբար կրնան հրատարակուիլ։

Պէտք է աւելցնել նաեւ թէ Մարդու Իրաւանց Ընկերութիւնը այս թուղթը գրտնուած միջոցին եաք հաստատուած կ'երեւի։

Թերեւս միայն ծրարիր մըն էր ան։ Սակայն ակնարկութիւններէ եւ խօսքերէ եաք գրուած նչանակներէն եաք կը սկսէին տեղի ունենալ նաեւ նիւթական իրողութիւնները։

Փորձնքուր վողոցը փերեզակի մը տունը, գարանի մը զգրոցին մէջէն եօթը թերթ գորշադոյն թուղթ գտնուելով կը դրաւուէր, որոնց ամէնքն ալ երկայնաձեւ էին եւ քառածալ։ այս թերթերուն մէջ նոյն գորշադոյն թուղթէն քանեւսվեց քառակուսի թուղթեր կային փամփուշտի ձեւով ծալուած, նաեւ թուղթ մը որուն վրայ կը կարդացուէր։

Բորակ 12 ունկի, ծծումբ 2 ունկի, ածուխ 2ուկէս ունկի, ջուր 2 ունկի։

Գրաման մասին եղած տեղեկագիրը կը հաստատէր թէ զգրոցէն վառօդի աղբու հոտ մը կ'ելլէր։

Որմաչէն մը օրական գործը լմնցնելէն եաք երբ տուն կը գառնար, Օսթերլիցի կամուրջին քով նռատրանի մը վրայ պըզտիկ ծրար մը մոռցաւ։

Այս ծրարը պահնորդարանը տարուեցաւ։ Ծրարը պարունակողը ձերբակալուելով բացուեցաւ եւ մէջէն ելաւ տպուած երկու տրամախօսութիւն։ «Լոհեթիէր»ի տորպադրութեամբ երգ մը, որուն վերնագիրն է «Ընկերացէք, բանուորներ» եւ փամփուշտներով լեցուն թիթեղեայ տուփ մը։

Բանուոր մը իր տաքութիւնը քննել կուտար ընկերոջ մը. ընկերը ձեռքը դնելով կը դիտէր, որ բաճկոնին տակ տարօրինակ մը ունի բանուորը։

Պուլվարին վրայ փէր Լաչէզի եւ Թրոնի տահմանագրան մօտ բոլորովին տմայի տեղը, պատանիները խաղալու ժամանակ, խրամի մը մէջ տաչեղներու եւ կեղեւներու դէզի մը տակէն տոպրակ մը կը գըտնէին, որուն մէջ կար գնդակի ճուլարան մը, փամփուշտ չինելու ծառայող փայտեայ լեռեռ մը, բոլորչի պնակ մը, որու մէջ վառօդի հատեր կային եւ ճուլածոյ պզտիկ սան մը, որուն ներսը հալած կապարի յատնի հետքեր կը ցուցնէր։

Ոստիկանութեան քանի մը գործակալներ յանկարծ առտուն ժամը հինգին փարտոն անունով մարդու մը տունը կը մրտնէին եւ կը տեսնէին որ ան իր անկողնին կը կենայ ձեռքը փամփուշտներ բռնած, զորս չինելու վրայ է։

Այս փարտոնը եաքէն Պարիքատ Մէրթի թաղին թաղապետը եղաւ եւ 1834 Ապրիլի տպստամբութեան մէջ մեռաւ։

Բանուորներու հանդստութեան միջոցին երկու մարդ տեսնուած էին, որոնք փիւսի տահմանագրան եւ Շարանթոնի տահմանագրան մէջտեղը դիչերապահներու երթեւեկութեան պզտիկ ճամբուն վրայ երկու պատի մէջ իրարու կը հանդիպէին կապելայի մը քով, որուն դրան առջեւ Սիամի խաղարան մը կայ։

Մին իր պլուդին տակէն տարճանակ մը կը հանէր եւ միւսին կուտար։

Ատրճանակը յանձնելու վայրկեանին կը նշմարէր թէ կուրծքին քրտինքը խոնտուիւն տուած էր վառօդին։

Կը խանձէր տարճանակը եւ սկահակին մէջ արդէն զրուած վառօդին վրայ քիչ մը եւս վառօդ կը դնէր։ Ցետոյ այդ երկու անձերը բաժնուելով կ'երթային։

Կալէ անուամբ մէկը որ եաքէն Ապրիլի ապստամբութեան ժամանակ Պոպուր փողոցը վիրամահ չինկաւ, կը պարծէր ըսելով թէ տունը եօթը հարիւր փամփուշտ եւ 24 կայծքար ունի։

Օր մը կառավարութիւնը լուր առաւ թէ արուարձանին մէջ զէնքեր եւ երկու հարիւր հազար փամփուշտ բաչխուեցաւ։

Շարաթ մը եաք երեսուն հազար փամփուշտ բաչխուեցաւ։

Զարմանալի է որ ոստիկանութիւնը այս փամփուշտներուն եւ ոչ մէկը կրցաւ գըտնել։

Գրաուած նամակ մը հետեւեալ տողերը կը պարունակէր.

ՎԻՒԹՈՐ ՀՅՈՒԳՕ

(Ընդ.)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը
ՎԱԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին ,
Քաղաքապետարանի թատրոնի մէջ
Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Խնամուած յայտագիր, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, պար, նուագ :

Երկու արար զաւեշտ մը, Նոր Սերունդին կողմէ, զեկավարութեամբ սիրուած դերասան ընկեր Սարգիս Քէփէնէկեանի *(Ռոմանէն) :*

Մուտքը ազատ է :

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ներկայութեամբ
ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ
Նախագահ՝ Սփիւռքի Հայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէի եւ
ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆԻ
Առաջին քարտուղար Խորհ Միութեան Փարիզի դեսպանատան :
նաեւ՝
Գրականագէտ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
եւ բանաստեղծ՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Այս Չորեքշաբթի, ժամը 20·45ին

Օ ՍԻՆԷՄԱ «ԼԸ ՔԱԶԻՆՕ ՏԱՌՆՈՒՎԻԼ

Մասնակցութեամբ Հայաստանէն ժամանած արուեստագէտներու .—

Մելանիա Աբովեան *երգչուհի* , Այտա Էնկիպարեան *պարուհի*, Սարգիս Պօտոյեան *պարող*, Ալպերթ Սարգիսեան *երգիչ*, Դ. Կզիրեան *պարող*, Հրաչիկ Աբգարեան *տիւտիւկ* , Ճիվան Գասպարեան *տիւտիւկ*, Հրաչիկ Մուրատեան *քամանչա* :

Կը ցուցադրուի՝ ԷՐԵԲՈՒՆԻ – ԵՐԱՒԱՆ
(Փաստանկար)

Փարիզէն եկողներուն վերադարձը ապահովուած է :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մելանիա Աբովեան *երգչուհի* , Այտա Էնկիպարեան *պարուհի*, Սարգիս Պօտոյեան *պարող*, Ալպէր Սարգիսեան *երգիչ* , Դ. Կզիրեան *պարող*, Հրաչիկ Աբգարեան տիւտիւկ, Ճիվան Գասպարեան *տիւտիւկ*, Հրաչիկ Մուրատեան *քամանչա* :

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ
Սալ Միւնիսիփալ
32, Աիւ Փօլ Տէրուլէտ

Այս Երեքշաբթի (20 Մայիս), ժամը 20·30ին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն , ժամը 21ին , Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8·30ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին , ամբողջ օրը : Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թագէոսեանի 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254–17–74 : Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին , Սքուառ Մօնթօլոնէն : Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ :

Գին 15 ֆրանք

GARBIS
Immobilier

CHARLES SPENTCHIAN

58, Bd. Carnot
06 - CANNES
Tél. : 39-83-70

Ventes

APPARTEMENTS
VILLAS
TERRAINS
COMMERCES

LOCATIONS VIDES ET MEUBLEES

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ
3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ: Մեկնում ժամը 7·15ին հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն , Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ: Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի , իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան , կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ , ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթրէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօզան–Ուշի եւ Էիոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ: Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Նկարները՝
ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

Արեւմտահայերէնով
պատմեց՝
ԱՐԹՕ ՃԻՒՄՊԻՒՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողքով:
Ֆրանսայի համար գինը՝ 3 ֆրանք
Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94 - Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34

Օ ՖՈՒԹՊՕԼ Օ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ – տը – Մառնի ընդհ. խորհրդատու) :
ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին :

ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ(էլիմինաթուառ)
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16·30ին՝ ՖԻՆԱԼ
Մուտք 6 ֆրանք

Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21·30էն առաւօտ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ալֆորվիլ)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ « ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ » ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
Կիրակի 1 Յունիս 1969, կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Օթէլ Սկրիպի շքեղ սրահին մէջ
20, Avenue Georges-Clémenceau, NICE

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ *Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ*

Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ տեղական ուժերու
Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Մ. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեան, Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ծննդեան 60ամեակին, Կոմիտաս վրդ.ի, Թումանեանի՝ ծննդեան 100ամեակներու առիթով կազմակերպուած պետական – ակադեմական տօնակատարութիւններու մասնակցելու եւ հայրենիքի տեսարժան վայրերը այցելելու համար

1969 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

ԼՐԻՒ 15 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 ՕՐ ԹԻՖԼԻԶ ԿԱՄ ՊԱԳՈՒ

Կազմակերպող
L'OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE, 18, Rue Bleue Paris (9e) Tél 770-91-09
C. C. P. PARIS 1056 805

Տուպոլեւ օդանաւով

Առաջին կարգի սպասարկութիւն եւ սենեակներ (նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք):
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ ՕՐԱԿԱՆԻ ՀԱՇՈՒՈՎ
2295 ՖՐ.

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոգրեալ ճամբորդութեան գրասենեակը և Հայկ Աղապէկեանի
35, Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 770-07-25
բնակարանը 8, R. Alfred Bruneau, Paris (16) *եւ կիրակի օրերը եկեղեցին*
Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալուն, կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ:

Պահանջել ժամանակացոյց – յայտագիրը

Արձանագրութեան պայմաններ
Passeport validé — quatre photos — carnet de change (on peut se procurer le carnet de change dans toutes les ban ques sur présentation d'une priée d'identité et d'une photo).

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 21 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11517

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.517

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՏԱԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱՒԱԼՈՒՄԸ

Շէրիաթճիները գործի վրայ են Թուրքիոյ մէջ, մայրաքաղաքէն մինչեւ յետին գիւղերը :

Մուսթաֆա Քեմալի յեղափոխական բարեշրջումներէն 45 տարի ետք տակաւին հին գլուխ, մոլեռանդ յետաշրջականները չեն փոխուած երբեք ու ամէն առիթ կ'օգտագործեն իրենց գոյութիւնը զգալի դարձնելու համար :

Հայք կուսակցութիւնն է, որ իր հիմնադիր – նախագահին՝ Աթաթիւրքի բարենորոգումները ուզեց պարտադրել տըզէտ ու յետադիմական բազմութեանց, որոնք Թուրքիոյ հարիւրին իննսուն տոկոսը կը կազմէին : Ընդդիմութիւնները արեան մէջ խեղդուեցան առաջին օրերէն սկսեալ :

1950ին Դեմոկրատ կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ գալով քաջալերեց ռամիկ ժողովուրդին ու գիւղացիներուն կրօնական զգացումները : Տասը տարուան մէջ հինգ հազար մզկիթներ շինեց եւ թուլցուց «աշխարհականացման» ձգտումները :

1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութիւնը փորձ մըն էր՝ վերադառնալու դէպի Աթաթիւրքի բարենորոգումները : Դեմոկրատներու ձերբակալութիւնն ու դատապարտութիւնը Եասը Ատայի դատարանին կողմէ : Մէնտէրէսի, Զօրլուի եւ Փոլաթքանի կախացան հանուիլը, Հանրապետութեան նախագահ Ճէլալ Պայարի մահուան դատապարտուիլը եւ դեմոկրատ երեսփոխաններու քաղաքային իրաւունքներէ զրկուիլը նոր դարձակէտ մը կը կազմէր հանրապետական Թուրքիոյ պատմութեան մէջ :

Երկար չտեւեց երիտասարդ զինուորականներու յեղափոխական վարչաձեւը : Անձնական հակառակութիւններ պառակտում առաջ բերին 38 հոգինոց « ազգային կոմիտէ»ի շարքերուն մէջ :

Պահ մը «Հայք » կուսակցութիւնը կըրկին տիրացաւ իշխանութեան, շատ չանցած տեղը տալու համար Ատալէթին, որ իր կարգին վերադարձ մը կատարեց դէպի Դեմոկրատներու քաղաքականութիւնը : Մէկ կողմէ երդուընցաւ շարունակելու Մուսթաֆա Քեմալի սկզբունքներով կառավարել երկիրը, միւս կողմէ քաջալերեց ամբոխին կրօնական զգացումները, պարզապէս քուէ շահելու համար : Ատալէթ տեսաւ, որ հակառակ բոլոր ճիգերուն, ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կապուած է իր հին հաւատալիքներուն եւ աւանդութիւններուն :

Մօլլաներն ու հօճաները, Նուրճիներն ու շէրիաթճիները ի պատուի դարձան : Վերջին քսանամեակին անոնց սխրագործութեանց բազմաթիւ օրինակներուն ականատես եղանք :

Համալսարաններու մէջ ալ ձախակողմեան եւ քեմալական ուսանողներուն դիմաց աջակողմեան եւ յետադիմական տարբեր կարեւոր թիւ մը կը կազմեն : Եւ ընդհարումները այս երկու թեւերուն միջեւ յաճախադէպ են :

Ձախերը, ինչպէս ամէն տեղ, Թուրքիոյ մէջ ալ գործօն մասնակցութիւն կը բերեն երկրի քաղաքական հարցերուն եւ չեն վարանիր ծայրայեղ միջոցներու դիմելու հարուածելու համար աջակողմեան տարրերը :

Հակառակ համայնավարական քարոզութեանց ուսանողական եւ բանուորական շրջանակներու մէջ, յետադիմականները ամէն օր հող կը շահին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Եօթը թեկնածուները կը շարունակեն իրենց ելոյթները ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն, բոլորն ալ «լուսինը» կը խոստանան քուէարկողներուն մինչ երեք այերանաւորդներ, որոնք միայն քաջութեան թեկնածու են, կը փորձեն լուսին հասնիլ :

Երկուշաբթի օր, «ձախական», թրոցքիստ եւ յեղափոխական Կրիվին, յուսախաբ վերադարձած է Պուլոներէն, ուր գացած էր Յեղափոխութիւն քարոզելու Ռընոյի բանուորներուն : Մեծ յաջողութիւն չէ ունեցած, ընդհակառակն, խօսելու անգամ կարելիութիւն չեն տուած այն բանուորները որոնք «Կրիվին գործատո՛ւն», «Տիւքլօ իշխանութեան գլուխ» կը պոռային :

Նոյն օրը Կրիվին կը խօսէր պատկերասփիւռէն :

Շատ յայտնի չէ թէ ուղածը ի՞նչ է : Առ այժմ կը գոհանայ ամէն բանի եւ ամէն մարդու դէմ խօսելով, «քաղքենիութիւն » ընդհանուր խօսքին տակ :

Փոմփիտու կը փորձէ փաստել որ չուզեր խուսափիլ անցեալին անդրադառնալով : Գիտէ որ իր դիրքը փափուկ է : Խոստումները շատ դիւրին են միշտ, բայց անշուշտ աւելի դիւրին են անոնց համար որոնք միայն ապագայի մասին կը խօսին եւ անցեալ չունին : Այս պարագան նեղը կը դնէ Փոմփիտուն, որուն անշուշտ կարելի է ըսել թէ երբ այդքան լաւ մտադրութիւններ ունի, ինչո՞ւ չէ ըրած երբ աւելի քան վեց տարի նախարարապետ էր : Կը փորձէ վարպետութեամբ հաշուեկշիռ մը ընել եւ ըսել թէ ի վերջոյ ըրածը այնքան ալ նետուելիք չէր :

Ընդհ. ձեւով կարելի է նկատել թէ ինքզինքէն շատ դժգոհ չէ : Մնաց որ բաւական ճարպիկ մարդ է եւ դիտէ խուսափիլ ծուղակներէ եւ միշտ կը կրկնէ թէ ծրագիր (կամ՝ յայտագիր = փրոկրամ) չունի — բառը չի սիրեր — այլ՝ հեռանկարներ (օպժեքթիֆ) : Հոս ալ անշուշտ կարելի է նկատել վարպետ քաղաքագէտը : Փոմփիտուի ընտրապայքարը հաւանաբար շատ յոգնեցուցիչ ըլլայ : Անդադար հոս ու հոն կ'երթայ, կը խօսի, կը խոստանայ, կը փորձէ համոզել : Հակառակը կ'ընէ իր գլխաւոր մրցակիցը՝ Ալէն Փոհէր : Ուրիշներու կը թողու իր դատը պաշտապնել (բացի ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն) ու կ'ըսէ թէ Ա. եւ Բ. շրջաններու միջեւ միայն կրկէս կ'իջնէ : Կը մնան ձախի թեկնածուները, եթէ նկատի չառնենք Տիւքաթէլը : Ասոնք՝ չորս են, որոնց իւրաքանչիւրը կ'ուզէ համոզել թէ միայն ի՛նք կը ներկայացնէ բուն ձախը :

Էքսփրէս կարգ մը շահեկան մանրամասնութիւններ կուտայ այս շաբթու այս «ձախին» մասին, մանաւանդ թեկնածութիւնները վերջնապէս յայտարարուելուն նախորդող շրջանին համար : Այսպէս, ըստ իր տեղեկութիւններուն, համայնավարները, երբ տեսած են որ ձախի մէկ ներկայացուցիչի յոյս չկայ, դիմած են Սոֆրէսին, որ նոյն օրը Ֆիկառոյին կուտար ընտրութեան Ա. շրջանին քննութիւնը, ըստ որուն Տիւքլօ ձայներու միայն 11 առ հարիւրը պիտի ստանար : Սոֆրէսը հաստատած է այս վարկածը եւ աւելորդ նկատած նոր քննութիւն ընել, ինչ որ առաջարկած են համայնավարները, քննութիւն որ պարապ տեղը սուզի նստէր : Այդ պատճառով, իրար անցած, համայնավար կուսակցութիւնը վերջին եւ անսպասելի փորձ մը ըրած է, դիմելով Մենտէսին (եւ մոռնալով անոր դէմ իրենց բոլոր յայտարարութիւնները) եւ տրամադրութիւն յայտնելով համաձայնիլ անոր թեկնածութեան շուրջ : Մենտէսի մերժումէն ետք է որ հրապարակ նետուած է՝ Ժաք Տիւքլօ, 72 տարեկան, որ հակառակ իր Էնֆարքթիւսին եւ շաքարախտին կը շարունակէ «լաւ ապրողի» կեանքը վարել :

Գալով Տէֆէռին եւ ընկերվարականներուն, աւելի ճիշդ բոլոր ոչ – համայնավար ձախերուն, իրենց գլխաւոր հեռանկարն է՝ որ Տէֆէռ աւելի ձայն ստանայ քան Տիւքլօ :

Մայիս 12 – 13ին կատարուած քննութիւն մը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ (յիշենք թէ այդ թուականին Տէֆէռ դեռ չէր յայտարարած Մենտէսի իրեն միանալը) :

Ա. ՇՐՋԱՆ .— Փոմփիտու 43,5 առ հարիւր, Փոհէր՝ 36,9 առ հարիւր, Տիւքլօ՝ 10,3 առ հարիւր, Տէֆէռ 6,7 առ հարիւր, Ռոքար 2,6 առ հարիւր :

Այդ թուականին նաեւ չկային տակաւին Տիւքաթէլի եւ Կրիվինի թեկնածութիւնները :

Երբ ձախերը ցոյցեր կը կատարեն Ամերիկացիներու դէմ, աջերը կը փոխադարձեն նոյն սաստկութեամբ, Մոսկուայի ճամբան ցոյց տալով անոնց :

Յետադիմական շարժման ծաւալումը աւելի վտանգաւոր է ոչ – թուրք տարբերուն համար, որոնք թթու ազգայնամոլ եւ մոլեռանդ Թուրքերուն յաւիտենական աչքի փուշն են :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՆԻՔՍԸՆ ԱՐԱԳ ԱՊԱՔԻՆՈՒՄ ԿԸ ՄԱՂԹԷ

Պէյրութէն եւ Պոսթընէն հասած վերջին թղթաբերէն (Մայիս 15 – 17) հետեւեալ մանրամասնութիւններ կը քաղենք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին առողջական վիճակին մասին .—

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Խորէն Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Կիրակի օր՝ Մայիս 11ի 1969, Ուոթրթաունի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մէջ, քարոզի պահուն, ընդհանուր տկարութեան հետեւանք գլխու պտոյտ, տեսողութեան մթագնում եւ նուազում ունեցաւ :

Անմիջապէս՝ տեղւոյն վրայ բժշկական խնամք, ինչպէս նաեւ թթուածինով դարմանում կատարուեցաւ իր բժիշկին կողմէ : Նորին Սրբութիւնը մասնաւոր կարգադրութեամբ փոխադրուեցաւ «Մեսեչուսեց Ճենըրըլ հիւանդանոցը», որ աշխարհի հռչակաւոր հիւանդանոցներէն կը նկատուի :

Յաջորդական երեք բժշկական քննութիւնները հաստատեցին, թէ Ն. Սրբութեան սիրտը որեւէ ձեւով վնասուած չէ :

Տոքթ. Բոմըն Տի Սանքթիս, սրտի աշխարհահռչակ մասնագէտ, մօտէն կը հետեւի Նորին Սրբութեան առողջական վիճակին :

Նորին Սրբութիւնը, այժմ, հանդիստի շրջան մը կը բոլորէ եւ զերծ է ախտանիշներէ : Թոյլատրուած է իրեն անկողնէն ելլել ուղած ատեն եւ բնականոն սնունդ ստանալ :

Կանոնաւոր դարմանում եւ հոգածութիւն ցոյց կը տրուի եւ բժշկական այլ քննութիւններ եւս պիտի կատարուին :

Կ'ակնկալուի որ Նորին Սրբութիւնը հիւանդանոց մնայ եօթնէն տասը օր :

Քննութիւնը ցոյց կուտայ, թէ մտահոգիչ ոչինչ կայ : Բժշկական նոր տեղեկագիրներ պիտի տրուին անհրաժեշտ պարագային :

ՏՈՔԹ. ՃԱՆ Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ
Վկայեալ՝ ներքին հիւանդութեանց
Ամերիկ. բժշկական խորհուրդէն

×

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Միացեալ Նահանգներու նախագահը՝ աղնուամեծար տիար Ռիչըրտ Մ. Նիքսըն, տեղեկանալով Ս. Աթոռոյս Վեհափառ Հայրապետի անհանգստութեան մասին, հետեւեալ հեռագիրը յղած է Նորին Ս. Օծութեան .—

« Մենք բոլորս ցաւեցանք ձեր անհանգստութեան լուրով : Կը յուսանք որ սոյն գիրը ձեզ կը գտնէ հանգիստ վիճակի մէջ : Ձեր կազդուրման ճամբուն վրայ, հաճեցէք տեղեակ ըլլալ, որ մեր մտածումներուն եւ աղօթքներուն մէջ ներկայ էք : Հաճեցէք ընդունիլ մեր լաւագոյն մաղթանքները ձեր առողջութեան վերագտնումին եւ ձեր ուժերու վերանորոգման համար » :

ՌԻՉԸՐՏ Մ. ՆԻՔՍԸՆ

Ի պատասխանի սոյն մաղթանքներուն, Ամերիկահայոց Առաջնորդ գերշ. Տ. Հրանդ Արք. Խաչատուրեան Վսեմաշուք Նախագահին յղած է հետեւեալ շնորհակալական հեռագիրը —

« Նորին Ս. Օծութիւն Վեհափառ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, որ ի Լիբանան, խոր գոհունակութեամբ ստացաւ ձեր ազնիւ բարեմաղթութիւնները : Այժմ լաւագոյն պայմաններու տակ կը հանգստանայ եւ իր առողջութիւնը մեծապէս բարելաւուած է : Նորին Սրբութիւնը կը յուսայ կարողանալ անձամբ ձեզի յայտնել իր շնորհակալութիւնը Լիբանան վերադառնալէ առաջ : Նորին Ս. Օծութիւնը եւ իր բոլոր հաւատացեալները աղօթք կը մատուցանեն առ Աստուած ձեր բարձր առաքելութեանց յաջողութեան համար » :

ՀՐԱՆԴ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Առաջնորդ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ
Հիւսիսային Ամերիկայի
ԴԻՒԱՆ Կաթողիկոսութեան
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

15 Մայիս, 1969 (Անթիլիաս – Լիբանան)

×

Երկուշաբթի օր Ուոշինկթընի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ Խորէն Կաթողիկոսը Կիրակի օր կրցած է դուրս ելլել եւ գացած է Ս. Ստեփանոս եկեղեցին ուր աղօթած է ժամ մը :

Կաթողիկոսը շաբաթ մըն ալ պիտի հանգստանայ Պոսթըն, ապա շարունակէ իր շրջապտոյտը եւ առաջին առթիւ Ուոշինկթըն այցելէ :

ԹՈՒՐՔԻԱ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Մայիս 17) կը տեղեկանանք թէ Ազգ. ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քուէարկեց ներման օրէնքը նախկին դեմոկրատներուն եւ Մայիս 21ի դատապարտեալներուն :

Այս քուէարկութիւնը սակայն մեծ իրարանցում ստեղծած է Թուրքիոյ մէջ, եւ բանակը ընդդիմադիր դիրք բռնած : Նաւատորմը Իզմիր վերադարձած է :

× Ինէօնիւ երկար տեսնուած է Ճէլալ Պայարի հետ, շատ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ :

Կարգ մը մանրամասնութիւններ մեր յաջորդ թիւով :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐԿԵՐԸ

ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

Ազգի մը քրիստոնէական քաղաքակրթութեան բարգաւաճման ապացոյցներէն մէկն է՝ անոր բարեգութ վարմունքը բախտէն լքելոց հանդէպ, ինչպէս էին հիւանդները, աղքատները, ծերերը, այրիները, որբերը եւ կարօտ հիւրերը: Հին Հայութիւնը գիտցաւ արդարացնել իր արժանի համբաւը նաեւ այս մասին, ինչպէս ցոյց պիտի տայ իմ այս կարճարօտ տեսութիւնը:

Քրիստոնեայ Հայաստանի մէջ թշուառաց հասնելու առաջին ձեռնարկը կ'ընծայուի պատմութենէն Մեծն Ներսէսի, որ ի մանկութենէ դաստիարակուած ի Կեսարիա, դիտող եւ օրինակող յունական աշխարհի ամէն բարեկարգութեանց, ինչպէս կ'ըսէ Խորենացին, մեծ փոյթ ունեցաւ նաեւ իր ազգայնոց տառապանքն ամոքելու գործին մէջ: Իր բարձր հանճարով ու հեղինակութեամբ ձեռքին մէջ բռնած Հայաստանի բարոյական ղեկը, նախ իր ծրագիրը հաստատել տուաւ Աշտիշատու ժողովին (Փաւստոս) եւ յետոյ յաջողութեամբ ի գործ դրաւ զայն: Իր հոգին՝ որ վերապրեցաւ, դարերու շրջանին մէջ ընծայեց ազգին նաեւ իր գործին շարունակողները կամ վերականգնողները: Տեսնենք այդ պատսպարանները:

1. Հիւանդանոցներ.— Ասոնց մասին արդէն բաւական ծանօթութիւն տրուած է հասարակութեան, եւ ես կը շատանամ կարեւորը միայն յիշեցնելով: «Յամենայն աւանս էր շինեալ նորին Ներսէսի եւ հիւանդանոցս», կ'ըսէ Փաւստոս, որոնց մէջ կը հաւաքէ (զախտաժէտս եւ զօրկունս եւ զմարմնավարս եւ զամենայն ցաւոտս», եւ որուն համար այն վայրերը կը կոչուէին նաեւ օրկանոց եւ դարմանոց: Նպատակն էր արգիլել՝ որ անոնք ըստ նախկին սովորութեան այլեւս մուրալու տառապանքին չենթարկուէին: Այդ յարկերը մեծագոյն նպաստ եղան օրուկ կամ ուրուկ կոչուած հիւանդներու կամ բորոտներու, որոնք «իբր պիղծ համարեալ յօրինաց»՝ ըստ Խորենացւոյն, ընկերութենէ հալածուած կ'ապրէին ամայի վայրերու, մացառներու եւ արտերու մէջ: Հիւանդաց ռոճիկն ազգէն կը հաւաքէին. «զի ամենայն ոք պարտապան է նոցա», կը խորհրդածէր Աշտիշատու ժողովը: Միանդամայն Ներսէս անոնց եկամըտի աղբիւր ալ նշանակեց աւաններ, ագարակներ եւ արօտական հօտեր: Եւ այդ բոլորին վրայ կարգեց «այս հաւատարիմըս»՝ իբրեւ «տեսուչս հիւանդացն եւ աղքատացն»: Կազմակերպութիւնը կատարեալ էր ուրեմն ամէն կերպով:

Պապ արքայ սպաննելէ յետոյ Ներսէսը՝ անոր գործն ալ փորձեց խանդարել, որով հիւանդանոցները ջնջեց եւ «զտեղիսն ի բաց աւերէր»: Բայց երբ ընդարմացաւ անոր աւերիչ բազուկը, ազգը վերաշինեց իր հիւանդանոցները, որով 447ին Շահապիվանու ժողովը կրնար ծանր մեղաւորները դատապարտել՝ ապաշխարութեան համար՝ ծառայելու կամ տուգանք տալու «յուրկանոց» կամ «ի գոտենոց» (կան. Ժ. ԺԲ. ԺԹ.): Սոյն յարկերու շարունակութիւնը կը հաստատէ Դուինի ժողովը 645ին, գրելով թէ՝ «ոմանք յազատաց ի վերայ տկարանոցաց իշխանութիւնս առնեն» եւ հարկ կը պահանջեն, ինչ որ ինք կը դատապարտէ (Կան. ԺԱ.) եւ կը հրամայէ եպիսկոպոսաց՝ «ի տկարանոցս հայել եւ տեսչաւորել», յանցաւորաց տուգանքներն անոնց անցնելով (Կան. Դ.):

Պարտաւայ ժողովը, 768ին գումարուած, կարեւոր տեղեկութիւն մը կուտայ մեզ: Յիշելով թէ ի՛նչպէս հինբարենպաստ նախնիք վտարեալ բորոտներու համար «անկելանոցս շինեցին», այժմ, կ'ըսէ՝ զանազան տեղեր աւերեալ են անոնք. եւ հիւանդները կը շրջին մուրալու ուրիշ հիւանդանոցներէ, եւ իրարու վնաս կը պատճառեն: Որով կը պատուիրէ եպիսկոպոսաց եւ ազատաց՝ աւերեալ յարկերը նորոգել եւ «ժողովել զանկեալսն», եւ մերձաւոր անոնց նուիրատուաց հրամայել՝ որ հիւանդանոցաց չօգնեն, այլ իրենցներուն միայն (Կան. ԺԷ.): Կը կարդանք Սիւնեաց պատմիչին քով՝ որ 936ին Նորավանից հանդէպ «գնեն զոգատունս» եւ կը հաւաքեն հոն ուրկանց բազմութիւն մը: Եւ ԺԲ. դարուն Դաւիթ Վրդ. Ալանկայ որդին ինչ ինչ յանցաւորաց մասին կը կանոնէ «յուրկանոց» կամ «Ի գոգենաց» գնել (Կան. ԾԺ. ԾԴ.), ինչպէս Շահապիվանի ժողովը սահմանած էր:

Մեծն Լեւոն առաջին պսակաւոր Ռուբինեանց, իր աշխարհավար հոգերուն մէջ չմոռցաւ նաեւ հիւանդաց խնամքը, եւ «Գոտկացն տունս եւ ռոճիկս պարգեւեաց», կ'ըսէ անոնց պատմիչը: Անոր շնորհալից յաջորդը Զապէլ, երբ բարձրացաւ հայրենի գահը, ուզեց նաեւ իր հօրը առաքինութեանց ժառանգ հանդիսանալ եւ 1341ին նոր հիւանդանոց մը հիմնեց, որուն յիշատակ կը մնայ Սսոյ կաթողիկոսարանին քով այս արձանագրութիւնը. «Յարմարումն շինուածոյ հիւանդանոցիս քրիստոսասէր Թագուհւոյ Զապէլի ի թվին Հայոց ՈՂ» (Սիսուան):

Վերջապէս Մխիթար Գօշ իր դատաստանագրոց մէջ յառաջ կը բերէ Դուինի ժողովոյն վերոյիշեալ կանոնը, այս գործով հաստատելով, թէ այն դարուն ալ տակաւին չէին պակսեր տկարանոցները շահագործող իշխաններ, զորս ինքն ալ զգաստութեան կը կոչէ (Կան. ՄԶ.):

Այսպէս ուրեմն Դ. դարէն մինչեւ ԺԳ. յայտնի յիշատակներ ունինք հաստատող, թէ հիւանդանոցներն անպակաս եղեր են Հայաստանի մէջ:

2. Աղքատանոցներ.— Մեծն Ներսէսի երկրորդ պարծանքն եղաւ շինել (զամենայն աղքատանոցս ընդ ամենայն դաւառս», որոնց մէջ ամփոփուեցան գլխաւորապէս մարմնով պակասաւորները, որ աւելի դժուարութեամբ պիտի կարենային իրենց ոգեպահիկը հայթայթել. ինչպէս էին «կաղք եւ կոյրք եւ մարմնահատք, խուլք եւ հաշմեալք եւ ցանկանեալք եւ կարօտեալք»: Ասոնց բնակարանները դիւրութեան համար կից էին երբեմն հիւանդանոցներուն, ինչպէս կ'երեւի Փաւստոսի բացատրութենէն, որ այս պարագային զանոնք խառն աղքատանոց կը կոչէ: Պատրսպարելոց մէջ յատկապէս կը յիշուին ծերերն ալ: Այս կարգի յարկերն եւս սեփական ռոճիկն ունէին: Ս. Ներսէս նոյնպէս արթնցուց ազգին մէջ գթութեան զգացումը, որ բոլոր ընչեղները, կ'ըսէ Փաւստոս, իրենց ստացուածքը յօժարութեամբ ի սպաս դրած էին կարօտելոց եւ «ամենայն մարդիկ տանէին զամենայն պիտոցս նոցա»: Նաեւ ասոնց վրայ կարգուած էին վերակացուք՝ մատակարարելու եւ առաջնորդելու համար: Այնքան ընդարձակ էր գթութեան այս գործը, որ այդ շրջանին ամբողջ Հայաստանի մէջ, կ'ըսէ պատմիչը, ամենեւին մուրացիկ չէր տեսնուեր:

Յովհաննէս պատմիչ կ'աւանդէ թէ՝ Անաստաս կաթողիկոս (Է. դարուն) իր ծընընդավայր Ակոռւոյ վանքը չէնցուց ու սահմանեց «ի տածողութիւն հանդստեան տնանկաց եւ աղքատաց»: Այսպէս նաեւ Գագիկ Արծրունի թագաւորը Մահաշաայ վանքին համար կը նշանակէ գիւղեր՝ «ի տեսչութիւն աղքատացն», կ'ըսէ Թովմա: Եւ Մեծն Լեւոն իր բարեկարգութեանց կարգին նաեւ «յոլով վանօրայս եւ աղքատանոցս կազմեաց», կը գրէ Ռուբինեանց պատմիչը:

Կը տեսնենք, որ աղքատանոցներն ալ մեծ տեղ մը բռներ են մեր նախնեաց գործունէութեան մէջ: Մեր թուած յայտնի յիշատակութիւններէն զատ՝ կան նաեւ ակնարկութիւնք բարեգործաց, ինչպէս են՝ Գրիգոր Մամիկոնեան Է. դարուն, զոր Ղեւոնդ կը կոչէ «դարմանիչ աղքատաց», Աշոտ Ողորմած արքայ Բագրատունի, որ կաղեր, կոյրեր եւ ամէն տեսակ աղքատներ իրեն սեղանակից կ'ընէր, կ'ըսէ Ասողիկ, եւ Հեթում Բ. թագաւոր, «խնամ տանելով եւ դարմանելով զսուրբսն, որ են դասք աղքատաց եւ որբոց»: Իրաւացի չեմ խորհիլ, թէ այդ հզօր աղքատասէրք նաեւ յատուկ դարմանոցներ կը պահէին:

Հ. ՎԱՐԴԱՆ ՀԱՅՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԳՐԻԳՈՒՐ ԱՆՈՒՇ

Պուրքրէշի պատմութեան թանգարանին սրահներէն մէկուն մէջ կախուած է հին հայ վաճառականի մը դիմանկարը:

Գրիգոր Անուշ, որուն ծննդեան 200ամեակը, ըսենք ի դէպ, լրացաւ, մէկն էր Պուքրէշի հայ համայնքին ամէնէն կարկառուն դէմքերէն: Ինչպէս կ'իմանանք իր ձեռատետրէն, ան ծնած էր 1768ին Ռուսճուք: Իր հայրը, Անուշ, Ագուլիսէն էր, ուրկէ Թահմազ Ղուրի խանի հալածանքներէն փախչելով եկած ապաստանած էր Դանուբի ափը բազմաթիւ հայ ընտանիքներու հետ: Ռուսճուք էր մեծցած եւ դիրքի հասած Գրիգոր, մտերիմներէն եւ գործակիցներէն մէկը դառնալով համբաւաւոր Մանուկ պէյի, որուն գրեթէ տարեկիցն էր եւ որուն հետ ինք ալ ստիպուած եղաւ 1808ին Պուքրէշ ապաստանիլ իր ամբողջ գերդաստանին եւ նաեւ Ռուսճուքի բազմաթիւ հայ ընտանիքներու հետ, զեկավար դէմք մը հանդիսանալով այս անգամ ալ Պուքրէշի հայ համայնքին մէջ: Մասնակցած է, օրինակ 1817ին Պուքրէշի հայ դպրոցին հիմնարկութեան, եւ մէկն է եղած, երկար ատեն, անոր հոգաբարձուներէն: Ան սիւնն էր, մեծ գերդաստանի մը, որոնցմէ ոմանք նոյնպէս դէմք հանդիսացան յետոյ ինչպէս Պուքրէշի, նոյնպէս Մոլտավիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, գլխաւորաբար Ֆոքշան եւ Եաշ:

Գրիգոր Անուշի անունը այլապէս ալ կ'արժէ ոգեկոչել իր ծննդեան 200ամեակին առթիւ: Իր ձեռատետրը, որ այս պահուս կը գտնուի ռումանահայ թեմական արխիւին մէջ, մեզի այդ առիթը կուտայ: Ան հաւաքածոյ մըն է այլազան նիւթերու գրուած եւ ընդօրինակուած Գրիգոր Անուշի կողմէ:

Ձեռատետրը ուշագրաւ է նաեւ իր պարունակած երգիծական մէկ կտորով, որ կը գրաւէ 254 եւ 255 էջերը: Ան ուշագրութիւնը գրաւած էր Վրթանէս Փափազեանին՝ Պուքրէշի հայ վարժարանին տնօրէն եղած շրջանին, 1913ին, եւ անոր մասին նոյնիսկ յօդուած մը գրեց Թէոդիկի 1913ի «Ամէնուն Տարեցոյց»ին մէջ: «Հաւատամք»ին փարոտին է ան, Սարգիս անուն ակնցի սեղանաւորի մը բերանը գրուած: Երգիծանքի այդ շահեկան նրմուշը, մեզի կը ներկայացնէ ընչաքաղցութեան կիրքը, որ պաշտամունքի հասած էր երբեմն եւ զոր կ'երեւայ թէ իրենց հետ մինչեւ այս ափերն էին բերեր հին սերունդները: Անոր մէկ փոփոխակին հանդիպեցանք անցեալ դարուն Պոթոշան ապրած ուրիշ հայ մտաւորականի մը, Նիկողոս Զէննէյեանի նոթատետրին մէջ: Անոր հեղինակը ով ալ էր՝ կը թուի օժտուած ըլլալ երգիծական շնորհով, եւ պէտք է նկատի ունեցած ըլլայ մէկ տիպարը իր օրերու հայ սեղանաւորներուն, որոնց թիւը այնքան ալ քիչ չէր, մանաւանդ նոյնինքն Պուքրէշի մէջ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Նոր ընկեր մը պիտի ընդունինք մեր մէջ, ընկեր մը որուն մասին արդէն խօսած ենք քեզի եւ որ...

— Ո՞վ է այդ նոր ընկերը, ընդմիջեց Սէֆէր պէյ առանց տեղէն շարժելու:

— Ահաւասիկ, մեր պատուական բարեկամը, Նուրի պէյը, գոչեց Ասլան պէյ ձեռքով ցոյց տալով պալատական քարտուղարը:

— Այս մարդը չենք կրնար մեր մէջ առնել, ըսաւ հարիւրապետը շանթահարիչ նայուածք մը ուղղելով Նուրի պէյի վրայ:

Այս խօսքերը, հաստատուն եւ դաժան շեշտով մը արտասանուած, խռովեցին ներկաները, որոնք իրենց ընկերոջ երեսը կը նայէին զարմացած, առանց համարձակելու զայն հարցափորձել: Նուրի պէյ ինքն ալ այս անակնկալ դէպքէն սարսափահար լուռ կը մնար:

— Այո, կրկնեց հարիւրապետը, այս մարդը իրաւունք չունի նոյնիսկ մեզի հետ սեղանակից ըլլալու...:

— Բայց ինչո՞ւ համար, հարցուց վերջապէս Սայի պէյ դողահար ձայնով մը:

— Որովհետեւ այդ մարդը ստորին լրտես մըն է...

Այս խօսքերը, զորս զինուորականը հանդիսաւոր ձայնով մը արտասանած էր, լախտի հարուածի մը պէս իջաւ ամէնուն գլխուն: Ամէնուն աչքերը ուղղուեցան Նուրի պէյի վրայ, որ յուզումէն կը դողդղար եւ որուն այտերը դեփ-դեղին կտրած էին:

— Սուտ է, գոչեց պալատական քարտուղարը, խեղդուկ ձայնով մը:

— Այս մարդը, շարունակեց Սէֆէր պէյ, առանց կարեւորութիւն տալու Նուրի պէյի խօսքին, այս մարդը Սատրք պէյը ազատելու իր երեւակայական ծրագիրով յաջողած է ձեր վստահութիւնը շահիլ եւ յետոյ ձեզ մատնած է Ապտիւլ Համիտի...:

— Մատնա՛ծ, գոչեց Սայի պէյ ոտքի ելլելով:

— Այո, ձեզ ամէնքդ, այսինքն հոս գտնուող վեց հոգիներն ալ մատնած է...

Ամէնուն ակնարկը կրկին սեւեռեցաւ Նուրի պէյի վրայ որուն շփոթութիւնը հետզհետէ կ'աւելնար: Հիմա այլեւս չէր համարձակեր աչքերը վեր առնել եւ կարծես բոլորովին անէացած էր իր վրայ ճնշող ամբաստանութենէն:

— Նուրի պէյ, խօսէ՛, պատասխան տուր, մեր ընկերոջ այս ըսածներուն, գոչեց Արիֆ պէյ ինքն ալ ոտքի ելլելով:

— Սխալ է, սուտ է, զրպարտութիւններ են... թող ապացուցանէ իր ըսածները, կմկմաց միւսը:

— Այո, պիտի ապացուցանեմ, թշուառական, ըսաւ Սէֆէր պէյ, եւ կ'ուզեմ տեսնել որ պիտի համարձակիս ուրանալ: Նախ, սիրելի ընկերներ, պէտք է ձեզի ըսեմ որ մեր խմբակը, մէկ քանի ամիսներ առաջ, որոշեց որ իր անդամներէն մէկը ինքզինք իբր լրտես ձեւացնելով՝ յարաբերութեան մէջ մտնէ այստեղ գրտնուած լրտեսական խումբերուն հետ: Այս ծրագիրը հրաշալի կերպով յաջողեցաւ եւ մեր ընկերը կարճ միջոցի մը մէջ կրցաւ մեծ ազդեցութիւն ձեռք բերել ու վստահութիւն ներշնչել ամէնուն: Ասկէ շաբաթ մը առաջ, երբ մեր շաբաթական նիստը գումարած էինք, այս ընկերը մեզ հաղորդեց թէ Պոլսէն խիստ ճարպիկ լրտես մը հասած է, որ կրցած է իսկոյն յարաբերութեան մէջ մտնել յեղափոխական խմբակի մը հետ, անոնց վստահութիւնը շահիլ եւ նոյնիսկ անոնց կողմէ հիւրասիրուիլ, ինքզինքը իբրեւ Երլտրզէն փախչող պալատական մը ցոյց տալով: Հարկ չկայ ըսելու որ այդ ակնարկուած լրտեսը նոյնինքն ձեր սեղանը նստող այս թշուառականն է...: Չուզեցինք անմիջապէս եղելութիւնը ձեզի իմացնել, այլ թողուցինք որ լրտեսը իր էնթրիկները շարունակէ, տեսնելու համար որ իր յանդգնութիւնը մինչեւ ո՛ւր պիտի հասնէր:

— Բայց կրնար նոյն միջոցին մեզի մատնել, դիտել տուաւ Սայի պէյ ատելութեամբ լի նայուածք մը ուղղելով ամբաստանեալին վրայ:

— Չէ, դիտէինք որ իր ծրագիրը տարբեր էր, նախ չէր ուզեր մէկ երկու մատնութեամբ գոհանալ. այլ իր նպատակն էր վստահութիւն ներշնչելով հետզհետէ նորանոր ծանօթութիւններ հաստատել բազմաթիւ յեղափոխականներու հետ եւ այսպէս ամէնքը մէկանց նետել դաղանին ճանկը: Նոյնիսկ ձեր անունները չէր հաղորդած իր լրտես ընկերներուն՝ այլ միայն յեղափոխականներուն հետ յարաբերութիւն հաստատելը իմացուցած էր պատմելով թէ ինչ հնարքի դիմած էր յաջողելու համար: Մեր ընկերը սակայն զինքը գաղնաբար հետապնդելով տեսած էր այս տունը մտնելը եւ այսպէսով մենք իմացանք թէ որո՛նց հետ կրցած էր ծանօթանալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 133)

ՓՇՈՒԿԱՑԻ

Ֆ. ՊԱՍ

ՊՈՒՐԱՆ

—*—

ԲԱՂՈՒԱԾ ՎԱՅԵՐԵՆ

— Հեռու չէ այն օրը, որ ժամացոյցի սլաքները տան ամառուան ուղղութիւնը եւ ձմեռն ալ ուրախութեամբ ողջունենք։

Ամառուան ընթացքին Ֆրանսայի տարբեր կողմերէն ժամանած ճամբորդներ ուրախութեամբ կը պատմեն, որ ճանապարհները ամայի են։ Ոչ ոք կ՚ուզէ ճամբորդել, ոչ ոք կ՚ուզէ ինքնաշարժ վարել։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ մնալ տան մէջ, հանգիստ առնել, ընտանեկան կեանքով ապրիլ։ Ֆրանսայի մէջ ներկայիս ամէն մարդ կը զբաղի իր տան պարտէզով։ Ամէն մարդ կը փորձէ ինքնուրոյն կերպով ծաղկեցնել իր տան շուրջը գտնուող հողակտորը։ Ամէն մարդ կը ջանայ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՎԱՆՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Քրխատա – փոր կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին , Քաղաքապետարանի թատրոնի մէջ

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ինամուած յայտագիրը , խմբերգ , մե – նելուդ , արտասանութիւն , պար , նուագ :

Երկու արար դաւեչա մը , Նոր Սերունդին կողմէ , ղեկավարութեամբ սիրուած ղերասան ընկեր Սարգիս Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն) :

Մուտքը ազատ է :

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍ

Սէն – Ժեռոմ թաղամասի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը պաշտօնապէս կը յայտարարէ Թաղիս եւ չրջակայքի Հայոց թէ կիրակի Հոգեգա – լուստի առթիւ, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ Եպսկ· Վարդանեան :

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋ

Օդափ· կայանի արձանագրութիւնները բացառապար տեղի չեն ունենար ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ (Մայիս 24) Հոգեգալուստի տօ – ներուն առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Ժ. Նիկողոսեան (Պուա Քոլոմպէն) իր Թոռնիկին Րաֆֆիի կնունքին առթիւ 50ական Ֆր· կը նուիրէ Ազգապահպանմին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին :

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ , պատարագ կը մատուցուի Հոգեգալուստի առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրի – կուն , ժամը 21ին , Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պէօ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչնե – րը: կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Շորեքշաբթի իրի – կուն ժամը 8·30ին : Խիստ կարեւոր օրա– կարգ :

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դրօ– սապատոյտը ղէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին , ամբողջ օրը : Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254–17–74 : Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին , Սքուար Մոնթօլոնէն: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրը– ուի այժմէն արձանագրուիլ :

Գին 15 ֆրանք

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

DERYS

202, Ave. de Versailles, Paris (16)

Métro Porte de St. Cloud

Apiéceur pour veston d'homme, très qualifié — Très bien payé.

Se présenter avec modèle.

ԱԶԳ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

երկուշաբթի Օգոստոս 4էն

Ուրբաթ, Օգոստոս 8

Արձանագրութեան համար դիմել·—

Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40

R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon

M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne

M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86

Արձանագրութիւնները կը փակ – ուին Յուլիս 15ին :

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻԻ

3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին ղէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւ– օտ ժամը 7ին , Շաքօ տը Վէնսէն , Թեր– միճիւս սրճարանին առջեւ: Մեկնում ժամը 7·15ին հարաւի կառուղիէն անցնե– լով՝ Ֆոնթէնպլօ , Սանս , Ժուանեի , Օ – սէռ , Ավալոն , Սոլիէօ (ճաշ) , Շալոն , Պուռ ան Պրէս եւն· եւ ժամանում՝ Ժընեւ: Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի , իրիկուան ճաշ , իրիկունը ազատ : Կիրա – կի , Մայիս 25 , մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պատոյին համար Թոնոն , Էվիան , կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ , ճամբոր– դութեան չարունակութիւն դէպի Մոնթ – րէօ , քաղաքին այցելութիւն , Վէվէ , Լօ – զան–Ուշի եւ Էիոն (իրիկուան ճաշ) , վե – րադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :

Երկուշաբթի , քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (չինութեան մէջ) եւ զանազան պատոյները: Ճաշ , ապա վերա – դարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝ 175 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԼԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

O ՖՈՒԹՊՕԼ O

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍԿԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ – տը – Մառնի ընդհ· խորհրդատու) :

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին :

ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զոյչ մրցումներ(էլիմինաթուար)

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորմ ան մրցում եւ 16·30ին՝ ՖԻՆԱԼ

Մուտք 6 ֆրանք

Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21·30էն առաւօտ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ալֆորվիլ)

Ա· ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն 300 ֆրանք: Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր· Մշակութային Միութիւն հարիւր, (այս վերջին դումարը սխալմամբ յայտարար – ուած էր Պ· Եավէրի անունով) :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կ'ուզուին ձեռնարկուներ (աւիրուիր – ներ) *ա ժասոն չմխիկէի համար, ժե սեռի : Շարունակական աշխատանք :*

EDEL
339, Rue St. Martin, Paris (3e)
Tél : TUR. 06-02

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ «ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Նկարները՝ ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

Արեւմտահայերէնով պատմեց՝ ԱՐԹՕ ՃԻՄՊԻՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողմով:

Ցրանսպայի համար գինը՝ 3 ֆրանք

Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94 - Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34

EGLISE ST. EUSTACHE

— Illuminée —

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 22, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

ԿՐՕՆԱՇՈՒՆՉ ԵՐԳԵՐՈՒ

1869 **ԿՈՄԻՏԱՍ** 1969

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲ

ԶՕՐԱՑԱԾ ՈՒԺԵՐՈՎ

Ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԱԾ ԿԱՄԱՐՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵԶ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱԻՈՎ՝ 1920 ՖՐ·

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն , պանդոկ , ճաշ – պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻՇ ·— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :

Ա· մեկնում·— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19

Բ· մեկնում·— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վե – րապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու.

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել·—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)

Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՅԻՍ

JEUDI 22 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11518

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.518

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԷՐԻԱԹՃԻՆԵՐԸ

ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Յետադիմական շարժման խիստ յատկանշական երեւոյթ մը պարզուեր է ամսոյս 3ին Անգարայի Մալթէփէ մզկիթին մէջ, ուր ռեղի կ'ունենար յուղարկաւորութիւնը վճռաբեկ ատեանի նախագահ Իմրան Էօքթէմի, ի ներկայութեան նախարարներու, ծերակուտականներու երեսփոխաններու եւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներու :

Էօքթէմ ճանչցուած էր իբրեւ «յառաջդիմական» եւ բազմաթիւ առիթներով ձաղկած էր շէրիաթճիներն ու հին գլուխ յետադիմական եւ անուղղայ կրօնամոլները :

Ասոնցմէ շուրջ երեք հազար հոգի, բիրերով զինուած, արարողութեան սկիզբէն իսկ մզկիթէն ներս խուժելով յարձակած են յուղարկաւորներուն վրայ, խոշտանգելով հանդիպողը, որոնց շարքին Իսմէթ Ինէօնիւն, Աթաթիւրքի բարենորոգումներուն հաւատարիմ ջատագովն ու պաշտպանը :

Ցուցարարները իմամին ձեռքէն բարձրախօսը առնելով հրամայած են անոր կանոնական աղօթքները չարտասանել՝ «քսու անհաւատին, անաստուածներուն կրօնական արարողութիւն չըլլար, նամազ չէք կրնար ընել» գոչելով :

Իրարանցումին մէջ զօրավար մը ատրճանակ քաշեր է Ինէօնիւն պաշտպանելու համար : Մզկիթը ռազմադաշտի վերածուեր է : Ոստիկանները լուռ հանդիսատես մնացած ըլլալով, ցուցարարները աւելի եւս քաջալերուեր են : Նախարար եւ ծերակուտական իրար ամբաստանելով ծանր խօսքեր փոխանակեր են :

Ասպարէզ իջեր են Յառաջդիմական երիտասարդներ, որոնք ոստիկաններու օգնութեամբ յաջողեր են մզկիթէն դուրս հանել մեռելին դագաղը եւ զայն մեռելակառք դնելով գերեզմանատուն տանիլ : Սակայն փողոցին մէջ աջերն ու ձախերը իրար ծեծեր են ալա թուրքա ձեւով :

Այս ծանրակշիռ դէպքը բուռն արձագանգ գտեր է ամբողջ երկրին մէջ : Պոլսոյ իրաւաբանական վարժարանի ուսանողները ցոյցեր կատարեր են՝ ոգեկոչելով Աթաթիւրքը եւ երդուընալով հաւատարիմ մնալ անոր բարենորոգումներուն :

Ազգային ժողովին մէջ ընդդիմադիրները բուռն յարձակումներ գործած են Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութեան եւ Առալէթ կուսակցութեան դէմ, զանոնք ամբաստանելով իբրեւ դրդիչ ու մեղսակից շէրիաթճիներու ցոյցերուն : Ոմանք նոյնիսկ պահանջեր են կառավարութեան հրաժարումը : Սակայն վարչապետը յաջողեր է վստահութեան քուէ ստանալ : Այս առթիւ յիշած է, որ տարիներ առաջ մարէշալ Ֆէվզի Չաքմաքի յուղարկաւորութեան ատեն ալ նման դէպք մը պատահեր էր :

Կը յիշենք, որ այն ատեն յետադիմականները փողոցին մէջ սկսեր էին արաբերէն էզան երգել եւ Մէվլուտ կարդալ, փոխարէն թուրքերէնի, իրարանցում առաջ բերելով եւ խանգարելով թաղման արարողութիւնը :

Իմրան Էօքթէմի յուղարկաւորութեան առթիւ ծաղած դէպքերուն դէմ բողոքելու համար Անգարայի փողոցներուն մէջ թափօր կազմած զնացք մը կատարուեր է, որուն մասնակցեր են Բարձր դատաւորներ, վճռաբեկի պետական խորհուրդի անդամներ, համալսարաններու եւ այլ պետական հիմնարկութեանց բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, եւայլն :

Համալսարանի ուսանողներն ալ ուզեր են մաս կազմել թափօրին սակայն ոստիկանութիւնը արգիլեր է, միջադէպերու առաջքն առնելու համար : Ուսանողները առանձին զնացք կատարեր են :

Այս դէպքը ցոյց կուտայ կրօնական մոլեռանդութեան վերազարթնումը :

Իսկ կեավուրներու, մանաւանդ Հայերու դէմ ատելութեան զգացումին վառ մնալուն նոր ապացոյցներ ալ երեւան ելած են վերջերս Պոլսոյ մէջ :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«ՖԻԿԱՌՈՅԻ» ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Չորեքշաբթի առաւօտ կարելի չէր օրաթերթ մը ձեռք ձգել Փարիզի կրպակներու մէջ, ուրկէ արդէն տասը օրէ կը բացակայի Ֆիկառօն : Լոյս չէին տեսած՝ Քոմպա, Փարիզիէն Լիպէրէ եւ Էքիփ :

Քոմպա լոյս չէ տեսած, իբրեւ հետեւանք տպարանի բանուորներու գործադուլին, որոնք կը բողոքեն գրաշարի մը պաշտօնազրկման դէմ : Փարիզիէն եւ Էքիփ լոյս չեն տեսած որովհետեւ տնօրէնութիւնը մերժած է հրատարակել խրմբագիրներու եւ անձնակազմին համախոհութեան մէկ զեկոյցը Ֆիկառոյի հետ : Այս վերջինին գործադուլը կը շարունակուի թէեւ նոր առաջարկներ եղած էին տէրերուն կողմէ խմբագրական կազմին : Այս գործադուլին պատճառը ծանօթ է : 1950ին Տիկին Լէոն Քոթնարինու, որ իր նախկին ամուսինէն՝ Քոթիէ (փարֆէօն) ժառանգած էր Ֆիկառոյի արժէթուղթերը, կը ծախէր Փրուվօ–Պէկէն (առաջինը՝ կերպասեղէնի ճարտարարուեստի մեծերէն մէկը, որ տէրն է արդէն Մաչի, Թէլէ 7 Ժուռի եւ Մառի – Քլէրի, միւսը՝ Շաքարի մեծերէն մին) խումբին : Այդ թուականին ալ թերթին տնօրէնը՝ Փիէր Պրիսոն, կը յաջողէր ձեռք ձգել մատակարարման ընկերութեան մը ստեղծումը (Սոսիէթէ Ֆէռմիէռ), 19 տարուան պայմանագրութիւնով մը, որ կը լրանար 1969 Մայիս 4ին : Այլ խօսքով՝ Ֆիկառոյի տէր ընկերութիւնը այդ մարմնին կը յանձնէր թերթին հրատարակութիւնը : Այս մարմինը կազմուած է եօթը հոգիէ, ուր միայն երկու հոգի կը ներկայացնեն տէրերը (Փրուփօ – Պէկէն) ինչ որ կը նշանակէ թէ միշտ փոքրամասնուեան մէջ են : Այս էր զոր Փրուվօ ուզեց փոխել երբ պայմանագրութիւնը կը վերջանար : Այսինքն՝ այդ եօթը հոգինոց մարմնին մէջ, կ'ուզէր որ չորս ըլլան թերթին տէրը ներկայացնողները, ինք ալ դառնայ նախագահ ընդհ. տնօրէն այդ ընկերութեան : Ասիկա բոլորովին կը մերժուէր խմբագիրներուն կողմէ, որոնք չեն ուզեր, որ թերթին ուղղութիւնն եւ կարծիքը ենթակայ ըլլան թերթին նիւթապէս տէր եղող դրամատէր անձնաւորութեանց : Այս է որ պատճառ եղած է գործադուլին : Մնաց որ 1947ի օրէնք մը կը ճշդէ որ թերթի մը անունը կը պատկանի հիմնադիր խրմբագրին :

«Ֆիկառոյի» այս գործադուլը «պետական հարց» մը կը նկատուի շատերուն կողմէ եւ դժգոհ կը ձգէ մանաւանդ Փոմփիտու : Արդարեւ «Ֆիկառոյի» ընթերցողները, ընդհանրապէս «Օռոռ» կամ «Մոնտ» կը գնեն, արդ առաջինը ծանօթ է իր հակառակութեան համար Փոմփիտուի (Փոհէրի կողմնակից է), իսկ երկրորդին ձախ համակրանքները գաղտնիք չեն :

× Համալսարանական տագնապը հեռու է լուծուած ըլլալէ : Լսարաններու 24 դասախօսներ, որոնց շարքին տուայէն Զամանրսկի նամակ մը գրած են Լուսաւորութեան նախարարին, ուր կ'ըսեն թէ չեն կրնար համակերպիլ Համալսարանին նուաստացման : Միւս կողմէ Ֆնէֆը (Ֆրանսայի Ուսանողներու Ազգ. Դաշնակցութիւն) որոշած է քաշել իր 75 ընտրեալները ուսուցման եւ հետազօտութեան խորհուրդներէն, մեղսակից չըլլալու համար «շինծու բարեփոխման» մը : Ասկէ զատ ծայրայեղներու անկարգութիւնները կը շարունակուին : Հոնորէ Տը Պալզաք լիսէն կը բացուի Ուրբաթ մինչ Նիսի ռեքթօրան կը գրաւեն քորսիքացի «բարկացած» ուսանողներ :

× Ընտրապայքարը կը շարունակուի : Կ'ըսուի թէ Փոհէր անորոշութենէն դուրս պիտի ելլէ եւ պարզէ իր ծրագիրը : Ժիսքառ – տ'Էսթէն շատ տարօրինակ առաջարկ մը ըրած է՝ Փոմփիտու եւ Փոհէր մէկը միւսին ի նպաստ համաձայնին Ա. շրջանի քուէարկութենէն ետք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՀԵԼՈՒ Երեք շաբաթ յետոյ չկարենալով գտնել վարչապետ մը Ռաշիտ Քարամէի իբրեւ յաջորդ, կրկին անոր յանձնած է Լիբանանի կառավարութիւնը կազմելու հոգը :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը՝ Նիքսրն պիտի հանդիպի նախագահ Թիէօի, Յունիս ութին Միտուէյի մէջ :

ԲԵՐԻՈՅ

ԹԵՄԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հալէպէն կը հաղորդուի «Ազդակ»ի.— Կիրակի, Մայիս 11ին, Հալէպի մէջ տեղի ունեցան Բերիոյ Թեմի Ազգ. Գաւառական Ժողովի լրացուցիչ ընտրութիւնները :

Առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ իրիկուան ժամը վեց, Հալէպի Հայ Լուսաւորչական համայնքի զաւակները մեր սահմանադրական կարգերուն լաւապէս գիտակից, խուռներամ դիմեցին երեք քուէատուփերը, կատարելով իրենց ազգային – եկեղեցական պարտականութիւնը եւ ընտրելով 14 նոր անդամներ, վիճակով դադրած, մեռած կամ մեկնած անդամներու փոխարէն :

Անկախ օրուան իրապէս ոգեւորիչ մըթնոլորտէն, ընտրութիւնները կատարուեցան խիստ կարգապահ եւ խաղաղ եղանակով : Պետական յատուկ վերահսկիչ Յանձնաժողով մը հսկեց ընտրութեան օրինաւորութեան եւ ապահովութեան, եւ ընտրական կեդրոնական յանձնախումբին հետ կատարեց քուէահամարը :

4336 ձայներ ինկած էին սնտուկներու մէջ՝ կազմելու համար պերճախօս պատասխան մը բոլոր այն պոռոտախօս հաղորդագրութիւններուն, որոնց մէջ ... «ջախջախիչ մեծամասնութիւն» մը կը յաւակնէր խօսելու ժողովուրդին անունով, մետասաներորդ ժամուն անհետանալու համար հրապարակէն :

Յետ ընտրութեան, ազգային իշխանութիւն թէ ժողովրդական զանազան խաւեր իրենց խորին գոհունակութիւնն ու շնորհակալութիւնը յայտնեցին Սուրիական Յեղ. Կառավարութեան արդարակորով զեկավարներուն, որոնք կատարեալ անաչառութեամբ ըմբռնեցին Ազգ. Սահմանադրութենէն բխող մեր իրաւունքները եւ հոգածու եղան անոնց անփոփոխ կիրարկումին :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Թուրքերը բաւական իրար անցած են Ազգ. ժողովի վերջին քուէարկութեան առթիւ որ ընդհ. ներում կը շնորհէր դատապարտուած նախկին դեմոկրատներուն (ԵասըԱտա) եւ կը դարեփոխէր այն յօդուածը որընտրողի եւ ընտրելիի իրաւունքը կը զլանար իրենց : Այս յօդուածը բոլորովին ջնջուած է Ազգ. ժողովի որոշումով :

Ասոր իբրեւ հետեւանք մեծ դժգոհութիւն ծնած է բանակի մէջ, որ կը բողոքէ թէ ներման առթիւ եւ թէ սահմանադրական փոփոխութեան : Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան .—

Նախկին դեմոքրաթներու ներումը եւ Սահմանադրութեան կրած փոփոխութիւնը տհաճութիւն պատճառեցին բանակին, որ հակառակ է անկեալներու ներումին եւ կը պահանջէ որ Սահմանադրութիւնը անփոփոխ մնայ : Հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայի նախագահութեան տակ, Չանգայայի ապարանքին մէջ, Սպարապետ Զօրավար Թաղմաճ եւ բանակի հրամանատարները երէկ առտու ժողով գումարեցին նորէն, եւ որոշուեցաւ «անփոփոխ պահել Սահմանադրութիւնը եւ այս ուղղութեամբ հարկ եղած ձեռնարկները կատարել :

Բանակին այս որոշումը Ազգային Պաշտպանութեան նախարարի միջոցաւ հաղորդուեցաւ վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի, եւ Իսմէթ Ինէօնիւի :

Ուրեմն թուրք բանակը դիրք բռնած է նախկին Դեմոքրաթներու ներումին դէմ, եւ այս նպատակով ահազանգ տրուած է Զինեալ ուժերուն : Ստեղծուած է փափուկ կացութիւն մը, եւ կառավարութիւնը մատնուած է դժուարին դիրքի մը :

ՏԷՄԻՐԷԼ ԵՒ ԹՕՓԱԼՕՂԼՈՒ

Կը հետեւի թէ նախկին Դեմոքրաթներու ներման խնդիրը մէկ օրէն միւսը բախեցաւ ծանր դժուարութիւններու, աւելի ճիշդ բանակին ընդդիմութեան : Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ, որ ցարդ լուռ կը մնար, երէկ իր տան մէջ ընդունեցաւ Թօփալօղլուն եւ տեղեկութիւններ ստացաւ բանակի ժողովներու մասին :

Ինէօնիւ եւս իր բնակարանին մէջ յաջորդաբար ընդունեցաւ Հալքեան երեսփոխաններ :

Վարչապետ Տէմիրէլ Թօփալօղլուի հետ ելաւ իր բնակարանէն, լրագրողներով շրջապատուեցաւ եւ հերքեց այն լուրերը թէ բանակի հրամանատարները մէկ մէկ յուշագիր տուած են իրեն, Հանրապետութեան նախագահ Սունայի եւ Ինէօնիւի :

Այդպիսի բան մը չկայ, — ըսաւ Սիւլէյման Տէմիրէլ, — ոչ ալ տեսակցած եմ բանակի հրամանատարներուն հետ : Մընաց որ Սպարապետութիւնը կապուած է վարչապետութեան, եւ ես հրամանատարներուն տեսակէտները իմանալու համար տարբեր միջոցի մը պէտք չունիմ :

ՆԱԽԱՏՈՐՄԸ ԻԶՄԻՐԻ ԲԱՑԵՐԸ

ԻԶՄԻՐ.— Այն թրքական նաւաբաժինը, որ Միջերկրական բացուած էր ծովային ռազմափորձերու մասնակցելու համար, վերջին պահուն ստացած հրահանգով մը Իզմիր վերադարձաւ : Տորմիղը կը բաղկանայ 13 մարտանաւերէ :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐԿԵՐԸ

ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

3. Այրիճոցներ.— Տխուր էր վիճակը հին հայ կնոջ, երբ կը մնար առանց ամուսնոյն, ընկերութենէն անջատ ու թըշուառ կ'ապրէր ըստ սովորութեան : Եղիշէ չէ նկարագրելով Աւարայրի անկեալ կամ դերեալ նահատակաց տիկնանց կեանքը, կ'ըսէ թէ՝ զերելոց կանայք արտաքուստ կ'երեւէին «իբրեւ այրիք պատուրք եւ չարչարեալք». իսկ բուն այրիները դառնալով հարսունք առաքինութեան, «բարձին յանձանց դնեխատինս այրութեանն» : Եթէ ազնուականք այսպէս, ի՞նչպէս պիտի լինէր ուրեմն ռամիկ դասու այրինէրու կացութիւնը : Մեծ Ներսէս, որ մը—սաց ու սրտի նրբութեամբ զարդարուած էր, զգաց թէ ո՛րքան կարօտ էր իր փըլլկարար ձեռքին այդ դասակարդն ալ, եւ «այրեաց եւ սրբոց հանգիստ եւ զարմանս առնէր», կ'ըսէ պատմիչը (Փաւս.), բանալով անոնց յատուկ զարմանոցներ, ինչպէս կը հասատատէ յետոյ, զրելով, թէ Պապ հրամայեց «աւերել զայրինոցսն» : Մենք յետոյ հին զրականութեան մէջ այլեւս չենք հանդիպիր այրինոցներու յիշատակութեան, եւ անոնք կապուած կը մնան Լուսաւորչի թոռան մեծ անուան հետ :

4. Որբանոցներ.— Դարձեալ նոյն հայրապետին առատապուխ սրտին թելադրութիւնն եղաւ՝ ծնողազուրկ մատաղ հասակին խնամքը, որուն ակնարկեց Փաւստոս այրեաց հետ, անոնց ալ սահմանելով առանձին տներ, որով իւր սպանիչը քանդել տուաւ նաեւ «որբանոց»ն, զոր չինեալ էր Ներսէս ի զաւառս» Խորենացիէն կոչուած՝ «տեղի սննդեան որբոց» : Սա կը պատմէ, թէ երբ նախարարք կոտորեցին Արշակաւանը, եւ անոնց մանուկները զերի կը վարէին, Ներսէս մի—ջամտեց, ազատեց զանոնք, «հրամայեաց կրել ի զամ մի», եւ անոնց զարման ու սնուցիչ կարգեց :

Վերեւ տեսանք աղքատախնամ Հեթում Բ.ի տարած հոգը նաեւ «որբոց», որուն եղանակն անորոշ, կրնայ նաեւ որբանոց իմացուիլ, թէև Ներսէսէն յետոյ այսպիսի հաստատութեանց գոյութիւնն այլեւս անձանօթ կը մնայ մեզ :

5. Հիւրանոցներ.— Քրիստոնէական պիտութեան պարտականութիւններէն մէկն ալ էր զարմանել «զնչդեհս, զպան—դուխտս, զհիւրս անցաւորս», որոնց կարոտութիւնն անբաւական էր յարմար օթեւան մը բնակելու, եւ ասոնց համար «յամենայն կոչմանս Հայոց»՝ Ներսէսի հրամանաւ չինուեցան «օտարատունք» կամ «օտարանոցք», եւ հայրապետն անոնց ալ սահմանեց վերակացուս (Փաւստոս) : Նախքան դինք, կ'ըսէ Խորենացին, «հիւրք անձանօթք ոչ ընդունէին եւ օտարք ոչ ժողովէին», այնպէս որ իր «յոյժ աղքատասիրութեան» (Փաւստոս) պիւտն եղան հիւրանոցներն ալ :

Պէտք է ըսել, որ Ներսէսի բարեգործական հաստատութեաց մէջ ամէնէն բազմաթիւ, բարդաւաճ ու երկարատեւ եղան ասոնք : Որովհետեւ հիմնադիրն իսկ իմաստութիւնն ունեցաւ զանոնք հաստատելու վանքերու մէջ, որոնց առատ եկամուտներն ապահովեցին նաեւ հիւրանոցներու գոյութիւնն ու բազմացումը : Հիւրընկալ մենաստաններու մէջ կային առանձին «տեսուչք հիւրոց», որոնց յաճախապատում գիրքը կը յանձնարարէ «մի՛ անտես առնել դիպարտեալսն», ու—րախութեամբ սպասաւորել հիւրերուն, լեցնել անոնց պէտքերը, եւ «յուղարկել բանիւք եւ իրօք», այսինքն մխիթարական խօսքերով ու կարեւորը տալով ա—նոնց :

Այնուհետեւ անպակաս եղ հիւրանոց—ներու յիշատակութիւնք մեր մատենա—գրութեան մէջ : Յովսէփ կը պատմէ, թէ Յովհաննէս Բ. «չինեաց հիւրանոցս» ե—րասխ գետին վրայ, եկամուտներ սահմա—նեց եւ հրամայեց որ Կիրակիէ Կիրակի քահանայ մը հիւրանոցին սպասաւորելու երթար երկու եղբարց հետ : Անաստաս Կաթողիկոս վերոյիշեալ Ակռուոյ վանքը չինած էր նաեւ «ի տաճկութիւն հան—գրատեան հիւրոց» : Եւ Գագիկ Արծրունի Մահուաշայ մենաստանը սահմանեց նա—եւ «առ ընկալումն հիւրոցն» :

Յ. դարու կիսուն Յովհաննէս վարդա—պետ կը չինէ Հոռոմոսի վանքն ի Շիրակ, եւ «անցաւորաց եւ ճանապարհորդաց. կ'ըսէ Ասողիկ, հանգստարան պատրաս—տէր զտեղին», այնպէս որ ամէն օտար—ներ կը հանդիպէին հոն իբրեւ իրենց տան մէջ : Յարդ կը մնայ այդ բարեպաշտ յարկը, չըջապատուած կրկին պարիսպնե—րէ եւ անոնց մէջ «յարեւմտակողմն է վայելչագեղ հանգստարանն այն անցաւո—րաց» : Ականատես Է. Ն. Սարգիսեանէ կոչուած՝ «մի ի հոյակապ չինուածոց մենաստանիս» եւ երկուստեք աշտարա—կաձեւ բոլորակք յորմունս՝ տեղիք վա—ռարանոց կամ մսրաց» : Բազմաթիւ ար—ձանագրեր կը յաւերժացնեն հոն նուիրա—տուաց յիշատակը, եւ որոնցմէ մէկը յատկապէս ալ կ'ըսէ՝ թէ իր այդին պար—գեւեր է «ի հիւրատունս» :

Քաջն Թորոս Ա. իշխանի մասին կ'ա—ւանդէ Ռուբինեանց պատմիչը, թէ ըն—դարձակագոյն չափով մը կը ձեռնարկէ ինքն ալ նոյն գործին, «հիւրանոցս բա—զումս եւ ամենայն պղծոց քրիստոնէից տեղի եւ տուն պատրաստեալ» : Անոր մեծ հոգին ապագայնութեան սահմանները կը դիէ կ'անցնի հոս : Ժ. դարուն սկիզբը Զորտուանէզ Մամիկոնեանի պարզեւա—գրէն կ'իմանանք՝ որ Տարօնոյ Ղազարոս ուխտին կալուած եւ բազմութիւն անաս—նոց կ'ընծայէ՝ «սակս Թոշակի միանձնա—

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԸ

ՄԵԾ ԱՆՈՒՆ ՄԸ,
ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Առաջին աշխարհամարտը ցնցեց գաղթային կայսրութիւնները, յատկապէս անգլիականն ու ֆրանսականը, իսկ երկրորդ Աշխարհամարտը զանոնք քայքայեց :

1945էն ասդին մեծ Հանրապետութիւններ երեւան եկան, ինչպէս Հնդկաստանը, Ինտոնեզիան, Փաքիստանը եւ տասնեակ ուրիշ միջակ եւ փոքր պետութիւններ :

Միակ պետութիւնը, որ կրցաւ գաղթային յարաբերաբար մեծ կայսրութիւն մը պահել, Փորթուկալը եղաւ, եւ այդ իսկապէս զարմանալի երեւոյթ մըն է :

Փորթուկալ, ինքը, փոքր պետութիւն մըն է, 91,721 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ, եւ չուրջ տասը միլիոն բնակչութեամբ :

Պատմութեան մէջ, հակառակ իր փոքր տարածութեան, Փորթուկալ մեծ անուն մը ձգած է, յատկապէս իր ժողովուրդին խիզախութեան եւ իր աշխարհագրական դիրքին պատճառաւ :

Փորթուկալցի արկածախնդիրներ հիմնած են ուժեղ կայսրութիւն մը Հնդկաստանի մէջ, Ժե. դարուն վերջաւորութեան. անոնք հիմնած են Պրազիլը, որ աշխարհիս մեծագոյն պետութիւններէն է, եւ կրնայ մէկ միլիառէ աւելի մարդ կերակրել :

Փորթուկալցիները երեւելի են իրրեւ նաւորդներ. անոնք, միւս Ալպերէն ա—ռաջ, հասած են մինչեւ Ինտոնեզիա, Ճափոնեան եւ Աւստրալիոյ մօտերը : Մ.վ.չ. յաճած վաղջ ատ կամայի, կամ տեսիլ Ալվարեզ Գորբէկալի անունը : Ափրիկէի, Ասիոյ եւ Ամերիկայի առաջին այցելու Եւրոպացիներէն եղած են Փորթուկալցի—ները :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԸ

Փորթուկալեան նախկին կայսրութիւ—նը, որուն մաս կազմած են Հնդկաստանի մէկ մասը, Պրազիլ, այժմ յարաբերաբար փոքրացած է, բայց տակաւին կը մնայ աշքառու, տարածութեամբ եւ բնակչութեամբ : Մարեւ պիտի թուենք զանոնք.

Մոզամպիք. Հարաւ—Արեւելեան Ափրիկէի մէջ գտնուող այս կարեւոր գաղութը գրաւուած է 1493ին, յանուն Փորթուկալի : Տարածութիւնն է 784·032 քառակուսի քիլոմեթր, իսկ բնակչութիւնը՝ 7·100·000, որոնցմէ մէկ միլիոն հինգ հարիւր հազարը քրիստոնեայ են : Երկիրը ունի ներքին ինքնավարութիւն :

Անկոլա. կը գտնուի Հարաւ—Արեւմտեան Ափրիկէի մէջ, եւ գրաւուած է Փորթուկալցիներու կողմէ 1482ին : Տարածութիւնն է 1·246·780 քառակուսի քիլոմեթր, իսկ բնակչութիւնը՝ հինգ միլիոն չորս հարիւր հազար, որոնցմէ երեք միլիոնը քրիստոնեայ են : Անկոլա ինքնավար է տնտեսական եւ վարչական տեսակէտէն :

Կանաչէ Հրուանդանի — Քաբ Վէրդ—Կղզիներ. Հիւսիս—Արեւմտեան Ափրիկէի մէջ են, Սենեգալի բացերը, տարածութիւն՝ 4033 քառ. քիլոմեթր, բնակչութիւն՝ 230 հազար : Կը պատկանին Փորթուկալի 1466էն ի վեր :

Փորթուկալեան Կինէա. կը գտնուի Սենեգալի եւ Կինէայի Հանրապետութեան միջեւ : Ունի 36·125 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն եւ 570 հազար բնակիչ :

Ս. Թոմէ եւ Բրինճիբէ. Կինէայի ծոցին մէջ գտնուող այս երկու կղզիները ունին 57 հազար բնակիչ :

Թիմոր. այս կղզին երկուքի բաժնուած է. արեւմտեանը կը պատկանի Ինտոնեզիոյ, որուն չարունակութիւնն է, իսկ արեւելեանը՝ Փորթուկալի : Փորթուկալեան մասին տարածութիւնն է 14·925 քառակուսի քիլոմեթր, իսկ բնակչութիւնը՝ 560 հազար, եւ ամբողջովին քրիստոնեայ :

Մագաօ. այս գաղթավայրը կը գտնուի Չինական ցամաքամասին վրայ, Հոնկ—Քոնկի մօտերը : Ունի 250 հազար բնակիչ, եւ Փորթուկալցիներու կը պատկանի 1557էն ի վեր :

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՀԵՏ

Փորթուկալը, իրրեւ գաղթատիրական պետութիւն, կարելի չէ բաղդատել ի—

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՒԱՋԸ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿՕԱՆՔԷ

— Ի՞նչ պիտի պատասխանես այս որոշ ամբաստանութիւններուն, վատ արարած, գոչեց Արիֆ պէյ բարկաճայթ անհամբերութեամբ, խօսքը Նուրի պէյին ուղղե—լով :

Այս վերջինը իր պաղարիւնութիւնը պահած կը թուէր, որովհետեւ հասատատ ձայնով մը պատասխանեց.

— Ասոնք հէքեաթներ են եւ ոչ թէ ապացոյցներ, եւ իրաւունք չունիք այս տեսակ կասկածներով մէկը դատապարտել կամ ամբաստանել :

— Համբերէ քիչ մը եւ քեզի աւելի անհերքելի ապացոյցներ պիտի տամ, գոչեց Արիֆ պէյ :

— Շարունակեցէք սիրելիս, չարունակեցէք, քաւ Սայի պէյ :

Չինուորականը խօսքը չարունակեց. — Երէկ գիշեր այս մարդը գարձեալ կը գտնէ իր լրտես ընկերները եւ անոնց կ'իմացնէ թէ կիրակի առաւօ կանուխ երկաթուղիի ճամբով Պոլիս պիտի վերադառնայ : Այս տեղեկութիւնը տալէ ետքը կը մեկնի մեր ընկերոջ հետ եւ Թղթատան կողմը ուղղուելով նամակ մը կը ձգէ տուփին մէջ...

Նուրի պէյ այլեւս ղլուխը վար չէր հակած, այլ քարձր բռնած, մտիկ կ'ընէր դինուորականին խօսքերը, իրրեւ թէ խնդիրը իր անձին չուրջ գարձած չըլլար :

— Քիչ ետքը, չարունակեց հարիւրապետը, Նուրի եւ մեր ընկերը իրարմէ կը բաժնուին եւ այս վերջինը կը վերադառնայ Թղթատուն ուր պակասին հեռագրատան երկու պաշտօնեաները կը գտնուէին : Գիտէք որ կրցած ենք Թղթատան եւ հեռագրատան բոլոր պաշտօնեաները մեր կողմը չահիլ...

— Չարկ չկայ այդպիսի խօսքերու, ընդմիջեց Սայի պէյ :

— Ինչո՞ւ համար :

— Բայց քանի որ մէջերնիս լրտես մը ունինք, ի՞նչ հարկ նորանոր բաներ հասկըցնելու անոր :

— Նուրի պէյը այլեւս մեր մէջ ընդունած ենք, պատասխանեց Սէֆիէր պէյ չարաչուք ժպիտով մը, հետեւաբար իրմէ վախ չունինք : Զերկարեմ խօսքս, մեր ընկերը կը յաջողի վերջապէս ձեռք ձգել նաւորդներ. անոնք, միւս Ալպերէն առաջ, հասած են մինչեւ Ինտոնեզիա, Ճափոնեան եւ Աւստրալիոյ մօտերը : Մ.վ.չ. յաճած վաղջ ատ կամայի, կամ տեսիլ Ալվարեզ Գորբէկալի անունը : Ափրիկէի, Ասիոյ եւ Ամերիկայի առաջին այցելու Եւրոպացիներէն եղած են Փորթուկալցի—ները :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԸ

Փորթուկալեան նախկին կայսրութիւ—նը, որուն մաս կազմած են Հնդկաստանի մէկ մասը, Պրազիլ, այժմ յարաբերաբար փոքրացած է, բայց տակաւին կը մնայ աշքառու, տարածութեամբ եւ բնակչութեամբ : Մարեւ պիտի թուենք զանոնք.

Մոզամպիք. Հարաւ—Արեւելեան Ափրիկէի մէջ գտնուող այս կարեւոր գաղութը գրաւուած է 1493ին, յանուն Փորթուկալի : Տարածութիւնն է 784·032 քառակուսի քիլոմեթր, իսկ բնակչութիւնը՝ 7·100·000, որոնցմէ մէկ միլիոն հինգ հարիւր հազարը քրիստոնեայ են : Երկիրը ունի ներքին ինքնավարութիւն :

Անկոլա. կը գտնուի Հարաւ—Արեւմտեան Ափրիկէի մէջ, եւ գրաւուած է Փորթուկալցիներու կողմէ 1482ին : Տարածութիւնն է 1·246·780 քառակուսի քիլոմեթր, իսկ բնակչութիւնը՝ հինգ միլիոն չորս հարիւր հազար, որոնցմէ երեք միլիոնը քրիստոնեայ են : Անկոլա ինքնավար է տնտեսական եւ վարչական տեսակէտէն :

Կանաչէ Հրուանդանի — Քաբ Վէրդ—Կղզիներ. Հիւսիս—Արեւմտեան Ափրիկէի մէջ են, Սենեգալի բացերը, տարածութիւն՝ 4033 քառ. քիլոմեթր, բնակչութիւն՝ 230 հազար : Կը պատկանին Փորթուկալի 1466էն ի վեր :

Փորթուկալեան Կինէա. կը գտնուի Սենեգալի եւ Կինէայի Հանրապետութեան միջեւ : Ունի 36·125 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն եւ 570 հազար բնակիչ :

Ս. Թոմէ եւ Բրինճիբէ. Կինէայի ծոցին մէջ գտնուող այս երկու կղզիները ունին 57 հազար բնակիչ :

Թիմոր. այս կղզին երկուքի բաժնուած է. արեւմտեանը կը պատկանի Ինտոնեզիոյ, որուն չարունակութիւնն է, իսկ արեւելեանը՝ Փորթուկալի : Փորթուկալեան մասին տարածութիւնն է 14·925 քառակուսի քիլոմեթր, իսկ բնակչութիւնը՝ 560 հազար, եւ ամբողջովին քրիստոնեայ :

Մագաօ. այս գաղթավայրը կը գտնուի Չինական ցամաքամասին վրայ, Հոնկ—Քոնկի մօտերը : Ունի 250 հազար բնակիչ, եւ Փորթուկալցիներու կը պատկանի 1557էն ի վեր :

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՀԵՏ

Փորթուկալը, իրրեւ գաղթատիրական պետութիւն, կարելի չէ բաղդատել ի—

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՒԱՋԸ

ՓՈՍՏԱՐԿԵՐ

Ֆ. ՊԱՆ

ՊՈՎԵՍՊ

— * —

ԲԱՐԻՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ինչպես ձեզ հայտնի է, Պոլսո մարմնամարզական «Հայկ» միությունը ունի իր մարզադաշտը, որ գտնվում է Գում-Գափուի մոտ։ Այդ մարզադաշտի մասին ստորև կարդացեք Ֆ. Պանոսյանի հետաքրքրական հոդվածը։

Ամեն անգամ, երբ ես Գում-Գափուի կողմերը կ՚անցնեմ, ինձ միշտ թվում է, թե ես Ամերիկայում եմ։ Ինչո՞ւ։ Ահա թե։

Ամերիկայում, ինչպես հայտնի է, ամեն մի մեծ գործարան, ֆաբրիկա, հանքեր ունեցող ընկերություն իր բանվորների համար կառուցում է մարզադաշտեր, ուր նրանք կարող են ազատ ժամերին հանգստանալ, մարզանքներ կատարել, խաղեր խաղալ և այլն։ Այդ մարզադաշտերը հագեցած են լինում ամեն տեսակ հարմարություններով։ Ամերիկայի մեծ մասը ես շրջագայել եմ, և ամենուրեք տեսել եմ այդ մարզադաշտերը։

Ահա այդ պատճառով էլ, երբ Գում-Գափուի մոտ կանգնեցի, ինձ թվաց, թե ես Ամերիկայում եմ։

Ինչո՞ւ։ Որովհետև այդ մարզադաշտը ևս ունի ամերիկյան տեսք։

Ինչպես հայտնի է, Գում-Գափուի մոտ գտնվող հողերը պատկանում են Պոլսո հայ մեծահարուստ Ալեքսանդր Ճեզայիրլեանին։ Ճեզայիրլեանը, որ ունի մեծ հարստություն, ինչպես նաև մեծ սիրտ, այդ հողերը նվիրեց «Հայկ» միությանը, որպեսզի վերջինս այդտեղ կառուցանէ իր մարզադաշտը։

Ճեզայիրլեանի նվիրատվությունը ընդունելով, «Հայկ» միությունը անմիջապես ձեռնամուխ եղավ աշխատանքների։ Հողը հարթեցին, շրջապատեցին բարձր պատով, կառուցեցին ամառանոցներ, ուր կարող են հանգստանալ մարզիկները, ապա սկսան շինել մարզադաշտը։

Ես չեմ ուզեր ձանձրացնել ընթերցողներս շինարարական մանրամասնություններով, միայն կասեմ, որ շինարարությունը տևեց մոտ երկու տարի։ Ծախսվեցին հարյուր հազարավոր ոսկիներ։ Ահա թե ինչ ստացվեց։

Մարզադաշտը ունի 400 մետր երկարություն և 200 մետր լայնություն։ Ամբողջ մարզադաշտը շրջապատված է մեծ պատով, որ ունի 4 մետր բարձրություն։ Պատի ներսի կողմից կան նստարաններ, որոնք կարող են տեղավորել 30 հազար հոգի։ Ներսում կան նաև ամառանոցներ, ուր կարող են հանգստանալ մարզիկները։

Մարզադաշտի մեջտեղում կա ֆուտբոլի խաղադաշտ, որի շուրջը կան վազքուղիներ։ Ֆուտբոլի խաղադաշտի մի կողմում կան ցատկելու և նետելու համար նախատեսված հատվածներ։

Մարզադաշտի մյուս կողմում կան թենիսի 6 խաղադաշտեր։

Մարզադաշտի մուտքի մոտ կան հանդերձարաններ, լոգարաններ, ինչպես նաև ռեստորան։

Մարզադաշտի մուտքի մոտ կանգնած էի և հիանում էի այդ գեղեցիկ շենքով։ Ինձ թվում էր, թե ես Ամերիկայում եմ։

Ինչո՞ւ։ Որովհետև ամերիկյան մարզադաշտերի մուտքի մոտ միշտ կանգնած է լինում մի հսկայական մարդ, որ ունի ահռելի մարմին, ինչպես նաև ահռելի ձայն։ Այդ մարդը ամեն մի մարզիկի, որ ներս է մտնում, ուղեկցում է մինչև հանդերձարան, ուր նա պետք է հանդերձվի։

Ես էլ մտա ներս, և ինձ ուղեկցեց մի հսկայական մարդ, որ ինձ հանդերձարանում հանձնեց մի ուրիշ մարդու, որ ինձ տարավ մարզադաշտ։

Ես ինձ զգում էի ինչպես Ամերիկայում։

Ինչպես ասացի,

ՀՈԳԵՎԱՆԳԻՍՏ

Շաւիլէն Ողբ. ԹԱԳՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ տեղի ունենալիք հոգեհանգստեան պաշտօնը հակառակ յայտարարուած ըլլալուն, կամքէ անկախ պատճառներով կատարուած չըլլալով իր սպակիր պաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգիստ տեղի կ'ունենայ այս կիրակի, Հոգեգալստեան օրը Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի :

Կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարդողներէն ներկայ գտնուիլ սոյն յիշատակի արարողութեան :

×

Տ�էր եւ Տիկին Արշաւիր Մելքոնեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին իրենց հօր՝

ԵՆՈՎՔ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի դիմաւորութիւն ողբացեալին յիշատակը յարդողներուն :

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Աչքի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ՏՀը եւ Տիկնին Մ. Տէմէեանի (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկ. Օ. Աթթարեանի (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկնին Աճէմեանի, Տէր եւ Տիկին Մանիք – եանի, Այրլ Տիկին Մարտիրոսեանի, ընկերուհի Աղաւնի Պալթայեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Նոյն տխուր առթիւ վտխան ծադկեպը – սակի մասնաճիւղս չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մ. Տէմէեանէ (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկ. Օ. Աթթար – եանէ (Պէյրութ) յիսուանական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Աճէմեանէ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մանիքեանէ եւ Այրլ Տիկին Մար – տիրոսեանէ յիսունական ֆրանք :

×

Կապ. Աչքի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Մարգրիտ Տէր – Յակոբեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն իրենց աներ – հօր, մեծ հօր Սարգիս Միհայէլեանի (Ամերիկա) կրս – կրծալի մահուան առթիւ :

Նոյնպէս ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Տիգրանուհի Մարգարեանի եւ Իսկուհի Կարապետեանի եւ Տէր եւ Տիկ. Պալեանի ու պարագաներուն, իրենց սի – րեցեալ քրոջ զաւկին եւ զաւկին Մատոյի (Ծնեալ Պալեան) վաղահաս մահուան առ – թիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Բաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրի – կուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Ներկայ կ'ըլլան կ. կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչնե – րը: Կարեւոր օրակարգ :

ԱԶԳ. ՈԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Երկուշաբթի Օգոստոս 4էն
Ուրբաթ, Օգոստոս 8

Արձանագրութեան համար դիմել.—
Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84
M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40
R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12
Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56
M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon
M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne
M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86

Արձանագրութիւնները կը փակ – ուին Յուլիս 15ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի Ս. Թա – դէոս մատրան հոդաբարձութիւնը չնոր – հակալութեամբ ստացած է.— Յակոբ Ղարիպեանի մահուան առթիւ, Ղարիպ – եան ընտանիքը եկեղեցիին հարիւր Ֆր., Դանիէլեան եղբայրներ եկեղեցիին քսան, «Յառաջ»ին 40 : Պ. Արմենակ Փափազեան Մշակոյթի Տան 50, Ազգ. Դատի պաշտ – պանութեան կոմիտէի 50, եկեղեցիին 10: Յիշատակուած Մխիթարեաններու ներկա – յացուցիչներէն կը խնդրուի պաշտօնա – կան ընկալադիրներով ներկայանալ կիրա – կի առաւօտները միայն Ս. Թադէոս եկե – ղեցիին խորհրդարանը :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶ

Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացառաբար տեղի չեն ունենար ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ (Մայիս 24) Հոգեգալուստի տօ – ներուն առթիւ :

ՆՈՒԻԷՐ

Պ. Յակոբ Նիկողոսեան (Պուա Քոլոմպէն) իր թոռնիկին Րաֆֆիի կնունքին առթիւ 50ական Ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Ա ր դ ի ա կ ա ն ճ ա շ ա ր ա ն
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Բաց է ԿԻՐԱԿԻ

Ցերեկները՝
Déjeuners d'Affaires
18 F. Tout compris

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ
3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին ղէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առա – ւօտ ժամը 7ին, Շաքօ տը վէնսէն, Թեր – միներս սրճարանին առջեւ: Մեկնում ժամը 7.15ին հարաւի կառուղիէն անցնե – լով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օ – սէռ, Ավալոն, Մոլիէռ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ: Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի, իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրա – կի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան, կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբոր – դութեան չարունակութիւն դէպի Մոնթ – րէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօ – զան–Ուշի եւ Էիոն (իրիկուան ճաշ), վե – րադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ: Ճաշ, ապա վերա – դարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՑՄԱՆՆԵՐ
Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ֆ Ո Ւ Թ Պ Ո Լ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine

Կը նախագահէ՝ ԺՈՋԷՖ ՓՐԱՆՉԷՍԿԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ վալ – տը – Մառնի ընդհ. խորհրդատու) :

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին :
ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ (Էլիմինաթուար)
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16.30ին՝ ՓԻՆԱԼ
Մուտք 6 ֆրանք

Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21.30էն առաւօտ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ալֆորվիլ)

ՆՈՒԻԷՐ

ՏՀը եւ Տիկին Ռուբէն Էֆթեան իրենց քրոջ՝ Տիկին Քրիսթինէ Թէրզիպաշեանի (Ծնեալ Էֆթեան, Կարնեցի) մահուան տխուր առթիւ (արեւելեան Գերմանիա) 25 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին, 25 ֆրանք Ս. Թէհլիրեան սրահին, 25 ֆր. Մոնմորանսիի եւ Անտիլիի հանգստեան տուներուն եւ 25 ֆր. Կապ. Պաչէն :

(Ստանալ «Յառաջ»էն. :

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Սէն – Թեւոմ Թաղամասի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը պատշաճապէս կը յայտարարէ Թաղիս եւ չրջակայի Հայոց Թէ կիրակի Հոգեգա – լուստի առթիւ, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ Եպսկ. Վարդանեան :

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչէ եւ նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաղաքապետարանի թատրոնի մէջ կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ինամուած յայտագիրը, խմբերգ, մենախօսութիւն, արտասանութիւն, պար, նուագ :

Երկու արար զուեչտ մը, Նոր Սերունդին կողմէ, ղեկավարութեամբ սիրուած ղերասան ընկերը Սարգիս ՔԷՓԷՆԷԿԵԱՆԻ (Ռոմանէն) :

Մուտքը ազատ է :

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի Հոգեգալուստի առթիւ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն.— Օգոստոս 1էն 16 :
2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
Բ. ճամբորդութիւն.— Օգոստ. 9էն 24:
Գ. ճամբորդութիւն.— Սեպտ. 10էն 25 :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր ղբօսաշրջիկները պիտի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ: Առաջին խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով: Երկրորդ եւ երրորդ խումբերուն համար վերապահուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ (նախաճաշ եւ ճաշով – առանց ընթրիքի)

երեք ճամբորդութեանց համար մէկ գին՝ 2000 ֆրանք :

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴՆԱՒԻՈՎ՝

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ — ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Շաբաթ եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 – 18 :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱՒԼԵԱՆի՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱՋԱՐԷԹ ԳԱՄՊԱՐԵԱՆի – ՏՒՄԻՆի մէջ կ. ԳԱՐԱԲԵԴԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ԹԵՐԹ ԻՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 ֆ· Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
23
ՄԱՅԻՍ
VENDREDI
23 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11519

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.519

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱԻԻՏԵՆԱԿԱՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Թէ Թուրքը նոյն ատելավառ ու թունաւից ոգիով համակուած է Հայուն հան– դէպ մեծ եղեռնէն աւելի քան կէս դար վերջ, ցոյց կուտայ սովորական ոճիր – սրճածի դէպք մը, որ վերջերս պատա – հած է Պոլսոյ արուարձան Գատըգիւղի մէջ եւ որուն արձագանգ կը դառնայ Պէյ– ըութի մեր պաշտօնակիցը՝ Ազդակ (15 Մայիս)։

Սինէմայի մը մէջ կը պաշտօնավարեն Հայիկ կիւլ անուն Հայ մը եւ Ինճի անու– նով Թրքուհի մը։ Երկրաչափական ուսա– նող Գահէհտաին Տէմէչան պաղչուա խօս– քեր կ'ուղղէ աղջկան։ Հայկը պաշտպա – նելու համար իր պաշտօնակցուհիին պա– հը՝ այդ պահուն ձեռքը դնուած Թոր– նավիտայով կը զարնէ լրբութիւններ դուրս տուող ուսանողին, որ չուտով կ'աւանդէ հոգին։

Գաղղ պատահմունք։ Սպանութեան դէպ մէկ կանխամտածում Հայուն կողմէ։ Հայկը ուղեր էր բարեկրթութեան դաս մը տալ համալսարանական անամօթ ուսա – նողի մը, որ փողոցային հասարակ սոս– կակի մը պէս, հանրային վայրի մը մէջ ինքզինքին թոյլ էր տուեր լինի, վատա– չուա վերաբերում ցոյց տալ աշխատաւոր, պարկեշտ աղջկան մը հանդէպ։

Պատահմունքիր Հայը բացատրեր է, որ սպաննելու համար չէ զարկած։ Նպա – տակն էր «յօրինակ մըլոց վախցնել զայն, որպէսզի Թաղին աղջիկներուն դէմ այդօ– րինակ արարքներ չգործուին»։

Սակայն կարելի՞ բան է, որ Հայ մը ձեռք վերցնէ Թուրքի մը դէմ, հոգ չէ թէ նոյնիսկ պաշտպանելու համար Թըր– քուհի մը պատիւը։

Տէմէչանի ուսանող ընկերները այս պարզ դէպքը կը վերածեն ցեղային հար– ցի մը։ Արեան ու աւերի ծարաւ Թուրք երիտասարդները ազմկալի ցոյցերով կը յարձակին «Հեռալուր» Հայկոյլ բնակած Թաղի փոքրամասնութեանց պատկանող տուներուն եւ խանութներուն վրայ, ճիշդ այն ձեւով, ինչպէս հասարակ ջարդա – րարներու եւ համալսարանական ուսանող եւ ուսանողուհիներու խումբեր 1955 Սեպտեմբեր 6–7ի գիշերը յարձակեր էին Բէյօղլի հայ եւ յոյն տուներուն ու խա – նութներուն վրան, քարուքանդ ընելով ա– յդ բան։

Գատըգիւղի հայկական տուներն ու խա– նութներն ալ նոյն բախտին կ'արժանա – նան։ Ցուցարարները իրենց վանդալա – կան արարքները աւարտելէ վերջ կը խըմ– բուին դպրոցամուխեան պաշտօնատան առջեւ եւ մահապարտի կը պահանջեն Հայկոյին համար, ամբոխավարական դրդռիչ բացագանչութիւններով.

«Հայ մը ի՞նչպէս կը զարնէ Թուրքին։ Թրօշակ պարզեցէք»։

«Ձիհատ»ի, սուրբ պատերազմի կը հը– րաւիրեն Թաղին Թուրքերը։

Ցաւականչական է այն երեւոյթը, որ իրականին մէջ աննշան այս դէպքին ա՛յ– քան մեծ կարեւորութիւն ընծայած են թարձրագոյն վարժարանի մը 18–20 տա – րեկան ուսանողները։ Կը նշանակէ, որ Թուրք նոր սերունդը կը շարունակէ Ապ– հալ Համիտներու, Իթթիհատականներու եւ անոնց ժառանգորդներու հայատեաց քաղաքականութիւնը։

Ցաւականչական են նաեւ կարգ մը Թուրք Թերթերու (ենի կազէթէ, ենիէ Իսթան – պուլ, եւայլն) դիտումնաւոր եւ դրդռիչ հրատարակութիւնները Հայերու դէմ՝ Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձի ոգեկո – չումներուն առթիւ։ Իրրեւ թէ Պէյրութի Հայկազեան Համալսարանի Արաբները կը դրդռեն Հայութիւնը, հայ երիտասարդութիւնը դատախարակէ օտար ափերու վրայ, ու այսօր Հայաստանը սրտին մէջ, աչքերը կը փակէ հեռու հայրենիքէն։

Կենսագրական հակիրճ տողերու մէջ կարելի չէ ներկայացնել նման կեանք մը։ Աւելի մանրամասնութիւններ տալէ ա – ռաջ, յիշենք պարզապէս թէ մեր ողբա– եալ մեծ ընկերը ծնած էր 1882ին Նոր Նախիջեւանի Հայաքաղաքին Մեծ–Սալա գիւղը, ուր պաղթած էր իր ընտանիքը Խրիմէն։ Նախնական կրթութիւնը ստա – նալէ ետք Տիմաշովկա, անցած է Էջ – միածին եւ աւարտած Դէորղեան ճեմա – րանը։ Համալսարանական ուսումը կա – տարած է Սէն–Պեղերբուրգ եւ Մոսկուա, ուր նաեւ հրատարակած է Պասկ ժողովա– ծուն։ Եղած է Պոլիս 1910ին, ապա ան – ցած Ամերիկա ուր խմբագրած է «Հայ – րենիք« օրաթերթը։ 1914ի ամառը մաս– նակցած է Հ· Յ· Դ· 8րդ Ընդհ· Ժողովին՝ Էրզրում։ Կովկասի մէջ, ընկ· Սիմոն Վը– րացեան իր մասնակցութիւնը բերած է կա– մաւորական չարժումի պատրաստութեան իրրեւ օգնական Նիկոլ Ադբալեանի։ Թիֆ– լիզի մէջ խմբագիրը եղած է «Հորիզոն»ի։ Նախաբար անկախութեան չրջանին, վար– չապետի պաշտօնը վարած է 1920ի չրր – ջանը, եւ երեւանի «Յառաջ»ի խմբագիր եղած է։ Ապա փետրուարեան Ապստամ – բութեան առեն եղած է նախագահ Փրը – կութեան Կոմիտէի։ Հայաստանի բոլշե – վիկացումէն ետք, անցած է Պարսկաս – տան, ապա Փարիզ, ուր դասախարակէա– կան մեծ աչխատանք տարած է Հ· Յ· Դ· երիտասարդութեան մօտ եւ հրատարա – կած վէմ ամսագիրը (24 թիւ)։ Երկար մը Ամերիկա մնալէ ետք, 1951ին կը հաս – տատուէր վերջնապէս Պէյրութ, ուր մին– չեւ իր հիւանդանալը, կը վարէր Հա – մազգային Փալանճեան ճեմարանի տես – չութիւնը։ Բազմիցս եղած է Հ· Յ· Դ· Գերագոյն Մարմնի անդամ եւ մանակ – ցած ղրեթէ բոլոր ընդհ· ժողովներուն։

Բազմաթիւ հրատարակութիւններու կարդին, իր գլխաւոր գործերն են՝ «Հա – յաստանի Հանրապետութիւնը», որու Բ· հրատարակութիւնը լոյս տեսաւ վերջերս, « Կեանքի ուղիներով » (6 հատոր)։

×

Ոչ եւս է Սիմոն Վրացեան։ Կարճ նա– խադասութիւն մը, ու անհուն վիշտ մը, ի տես ամայութեան, որ մեզ կը չրջա – պատէ, ի տես՝ անցեալի մը, որ կը մարի։

Ոչ եւս է Սիմոն Վրացեան։

Հ· Յ· Դ· Արեւմտեան Եւրոպայի կեդ– րոնական Կոմիտէն անհուն կսկիծով կ'ողբայ իր մեծանուն ընկերոջ, ներհուն տե– սաբանին, վաստակաւոր գաղափարախօ – սին, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

Անդարմանելի կորուստը։

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատ – ուիրակութիւնը խոր ցաւով կ'ողբայ Հա– յաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

դառնակսկիծ կորուստը։

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ցաւակցա – կան հետեւեալ հեռագիրը ղրկեց Պէյ– րութ.—

Կ'ողբանք դառն կորուստը զոր կը կրեն բոլորս Սիմոն Վրացեանի մահով։ Կը խո– նարհինք իր թարմ շիրիմին առջեւ։

«ՅԱՌԱՋ»

ՈՉ ԵՒՍ Է ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Հ· Յ· Դ· Գերագոյն Մարմնէն Զորեք – չաբթի օր ստացանք հետեւեալ հեռագիրը·

«Սրտի խոր ցաւով կը գուժենք մեծա – նուն ընկեր Սիմոն Վրացեանի մահը, որ պատահեցաւ Զորեքշաբթի առաւօտ Մա– յիս 21ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Մայիս 24ին, շաբաթ»։

Խոր կսկիծով կ'արձանագրենք այն ծանր կորուստը զոր յանձին Սիմոն Վրաց– եանի կը կրեն հայ ժողովուրդը եւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը։

Տարիներէ ի վեր արդէն, ընկ· Սիմոն Վրացեանի առողջական վիճակը քայքայ– ուած էր եւ քանիցս փոխադրուած էր Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանոցը։ Եր– բեք սակայն, չէր ակարացած իր խմացա – կան կարողութիւնը եւ մինչեւ վերջին վայրկեանը կը պահէր իր առողջ դատո – ղութիւնը եւ խօսակցութիւնը չէր կորսըն– ցուցած իր յատուկ սրամիտ ոճը, ինչ– պէս կը վկայէին բոլոր անոնք, որ իրեն կ'այցելէին։

Բացառիկ դէմք մըն էր՝ իրրեւ քաղա– քական ու պետական մարդ ու նաեւ դրա– դէտ մը, որ յայտնուեցաւ մանաւանդ իր յուշերուն մէջ՝ «Կեանքի Ուղիներ»ու վեց հատորներով։

Բացառիկ դէմք մըն էր՝ իրրեւ գաղա– փարական դործիչ, վաստակաւոր հրա – պարակագիր ու պայծառ միտք։

Ոչ եւս է ընկ· Սիմոն Վրացեան։

Այս չոր քանի մը բառերը, դժուար թէ կարենան պատկերացնել այն նոր բացը, որ կը ստեղծուի, այն պարապը որ, օրէ օր կը մեծնայ արտասահմանի հայկական աշխարհին մէջ։

Ոչ եւս է ընկ· Սիմոն Վրացեան։ Վեր– ջին ներկայացուցիչներէն այն սերունդին, որ հայրենի չունէ մը բերաւ ցիրուցան Հայութեան, հայ երիտասարդութիւնը դաստիարակեց օտար ափերու վրայ, ու այսօր Հայաստանը սրտին մէջ, աչքերը կը փակէ հեռու հայրենիքէն։

Կենսագրական հակիրճ տողերու մէջ կարելի չէ ներկայացնել նման կեանք մը։ Աւելի մանրամասնութիւններ տալէ ա – ռաջ, յիշենք պարզապէս թէ մեր ողբա– եալ մեծ ընկերը ծնած էր 1882ին Նոր Նախիջեւանի Հայաքաղաքին Մեծ–Սալա գիւղը, ուր պաղթած էր իր ընտանիքը Խրիմէն։ Նախնական կրթութիւնը ստա – նալէ ետք Տիմաշովկա, անցած է Էջ – միածին եւ աւարտած Դէորղեան ճեմա – րանը։ Համալսարանական ուսումը կա – տարած է Սէն–Պեղերբուրգ եւ Մոսկուա, ուր նաեւ հրատարակած է Պասկ ժողովա– ծուն։ Եղած է Պոլիս 1910ին, ապա ան – ցած Ամերիկա ուր խմբագրած է «Հայ – րենիք« օրաթերթը։ 1914ի ամառը մաս– նակցած է Հ· Յ· Դ· 8րդ Ընդհ· Ժողովին՝ Էրզրում։ Կովկասի մէջ, ընկ· Սիմոն Վը– րացեան իր մասնակցութիւնը բերած է կա– մաւորական չարժումի պատրաստութեան իրրեւ օգնական Նիկոլ Ադբալեանի։ Թիֆ– լիզի մէջ խմբագիրը եղած է «Հորիզոն»ի։ Նախաբար անկախութեան չրջանին, վար– չապետի պաշտօնը վարած է 1920ի չրր – ջանը, եւ երեւանի «Յառաջ»ի խմբագիր եղած է։ Ապա փետրուարեան Ապստամ – բութեան առեն եղած է նախագահ Փրը – կութեան Կոմիտէի։ Հայաստանի բոլշե – վիկացումէն ետք, անցած է Պարսկաս – տան, ապա Փարիզ, ուր դասախարակէա– կան մեծ աչխատանք տարած է Հ· Յ· Դ· երիտասարդութեան մօտ եւ հրատարա – կած վէմ ամսագիրը (24 թիւ)։ Երկար մը Ամերիկա մնալէ ետք, 1951ին կը հաս – տատուէր վերջնապէս Պէյրութ, ուր մին– չեւ իր հիւանդանալը, կը վարէր Հա – մազգային Փալանճեան ճեմարանի տես – չութիւնը։ Բազմիցս եղած է Հ· Յ· Դ· Գերագոյն Մարմնի անդամ եւ մանակ – ցած ղրեթէ բոլոր ընդհ· ժողովներուն։

Բազմաթիւ հրատարակութիւններու կարդին, իր գլխաւոր գործերն են՝ «Հա – յաստանի Հանրապետութիւնը», որու Բ· հրատարակութիւնը լոյս տեսաւ վերջերս, « Կեանքի ուղիներով » (6 հատոր)։

×

Ոչ եւս է Սիմոն Վրացեան։ Կարճ նա– խադասութիւն մը, ու անհուն վիշտ մը, ի տես ամայութեան, որ մեզ կը չրջա – պատէ, ի տես՝ անցեալի մը, որ կը մարի։

Ոչ եւս է Սիմոն Վրացեան։

Հ· Յ· Դ· Արեւմտեան Եւրոպայի կեդ– րոնական Կոմիտէն անհուն կսկիծով կ'ողբայ իր մեծանուն ընկերոջ, ներհուն տե– սաբանին, վաստակաւոր գաղափարախօ – սին, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

Անդարմանելի կորուստը։

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատ – ուիրակութիւնը խոր ցաւով կ'ողբայ Հա– յաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

դառնակսկիծ կորուստը։

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ցաւակցա – կան հետեւեալ հեռագիրը ղրկեց Պէյ– րութ.—

Կ'ողբանք դառն կորուստը զոր կը կրեն բոլորս Սիմոն Վրացեանի մահով։ Կը խո– նարհինք իր թարմ շիրիմին առջեւ։

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՂՀԷՐ ՍԿՍԱՒ ԽՕՍԻԼ

Մոնթր կը հրատարակէր նոր քննութիւն մը հանրային կարծիքի, որ հետեւեալ պատկերը կը պարզէ (Մայիս 16–17ին կատարուած)։ Ա· Շրջան·— Փոմփիտու 42 առ հարիւր (նախապէս ալ նոյնն է), Փոհէր 39 առ հարիւր (նախապէս 35 %), Տիւքլօ 12 առ հարիւր (10 %), Տէֆէռ վեց առ հարիւր (11 %), Ռոքար 1 առ հարիւր (2 %)։

Բ· Շրջան·— Փոհէր՝ 37 առ հարիւր, Փոմփիտու՝ 37 առ հարիւր, չեն դիտեր՝ 26 առ հարիւր։

Այս պատկերը բաւական բան կը բա – ցատրէ անշուշտ։ Նախ առաջին չրջանը ցոյց կուտայ որ Մենդէսի Տէֆէռին միա– նալը փոխանակ օգտակար ըլլալու, պա– րի վնաս մը կը բերէ։ Այլ խօսքով՝ հա– չիւներ կան որ սխալ կ'ելլեն եւ կը թուի թէ ընկերվարականները նոր փորձառու – թիւն մը պիտի ունենան այդ ուղղու – թեամբ եւ պիտի չյաջողին ձախի ղլուխը հասնիլ, այսինքն Փոհէրէ եւ Փոմփիտուէ անմիջապէս առաջ, կարենալ փաստելու համար որ ոչ–համայնավար ձախը աւելի օգտաւոր է։

Մինչ այդ ընտրապայքարը կը չարու – նակուի եւ Աէֆն Փոհէր սկսած է լեզու փոխել։ Զորեքշաբթի օր, առաջին անդամ ըլլալով դուրս ելլելով իր վերապահու – թենէն, ձադկեց ցարդ տարուած քաղա – քականութիւնը եւ պարզեց մանաւանդ տնտեսական ու ելմտական ծանր կացու – թիւնը։ Շեչտեց նաեւ թէ եթէ ոմանք կը դտնեն թէ իր եւ Փոմփիտուի ծրագիրները չատ չեն տարբերիր, հարկ է նկատել թէ հիմնական կէտերու չուրջ, որեւէ ձեւով համաձայն չէ։ Եւ յիշեց ընկերային ար– դարութիւնը, Եւրոպայի կառուցումը, հիմնարկութեանց ընթացքը։ Փոհէր ծան– րացաւ նաեւ ձայնատախերաստիւռի վրայ եւ յայտնեց թէ եթէ ընտրուի, իր առաջին դործը պիտի ըլլայ ջնջել տեղեկատուու – թեան Նախարարութիւնը, որ քարոզչու – թեան նախարարութեան մը վերածուած է իրականին մէջ։

Փոհէրի համար խառնակութիւններ կրնան առեղծուիլ եթէ Փոմփիտու ըն – տրուի։ Այս վերջինն ալ կ'ըսէ անշուշտ ճիշդ հակառակը, այսինքն եթէ չընտրը– ուի խառնակութիւն կ'ըլլայ։

× Ժաք Տիւքլօ կը չարունակէ ընտրա– կան իր չրջապտոյտը։ Գլխաւոր նչանա – խօսքը այն է թէ եթէ կ'ուզուի որ բան բան մը փոխուի, միայն Տիւքլոյի ըն – տրութիւնով կարելի կը դառնայ։

ԱՐՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Թէաթրը տը լա Վիլի մէջ (նախկին Սա– րա–Պերնար) Մայիս 20էն 29 տեղի կ'ու– նենայ խորհրդային երաժչտութեան փա – ռատօնը։ Այս չարքին մէջ, Արնօ Բաբա– ջանեան կը ներկայանայ Ուրբաթ իրի – կուն։

ԱՆԴԱՐՁ ՄԵԿՆՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ՀԱՅՐ ԳԱՐԵԳԻՆ Վ.Րդ. ԼԱՋԱՐԵԱՆ

Այս տարուան Մարտի կէսին, գործով Հռոմ կատարելիք կարճ այցելութեանս առթիւ, կ'անցնիմ Վենետիկ՝ երկու – եւ – րեք օրուան համար: Ինձս, ամպրոպ, ցուրտ ու տխուր օրով մը, չոգեմակոյկը պիս Ս. Ղազար կը տանի: Այլեւս անբնակեցուած, տխուր տարուսեր մը պիս կը համակէ, ամէն անգամ որ վանք կ'երթամ: Շոգեմակոյկին մէջ մինակ եմ, երբ վանքի կղզիին քարափը կը հասնիմ: Կարծես ամայի է կղզին: Սակայն, չուտով Աբրահայրը եւ Հայր Ներսէսը կը հանդիպին եւ սեղանատուն կ'երթանք: Կէսօրուան ճաշի ժամանակ է: Մովորականին արարողութենէ եաք՝ ճաշի կը նստինք. ես՝ իմ սովորական տեղս, խոշոր թէյի գաւաթը դիմացս, լրիւ, ճաշի ընթերցումներուն կը հետեւինք:

Պահ մը ճախ կողմս կը նայիմ: Սեղանակիցներս, հին, հիւ օրերու ամենա – թանկագին սեղանակիցներս հոն չեն այլ – եւս: Հ. Հագունին, Հ. Ղազիկեանը, Հ. Աւգերը, Հ. Փէչիկեանը, Հ. Տայեան – ը, Հ. Տէր – Մովսէսեանը, Աբրահայր Ուլուհոճեանը, Հ. Նահապետեանը, եւ սիրելի ուրիշներ յաւէտ մեկնած են, ի – րենց տեղերը թափուր թողլով: Ամենա – սիրելի Հ. Զրաքեանը այլեւս խուցէն վար չի կրնար դալ: Ցուզումս կը սեղմէ կո – կորդս: Տխրութիւնս չի փարատիր՝ դի – մացս նստող Հ. Ճանաչեանի եղբայրա – կան, անոյչ ժպիտէն: Ցուզումս կը դպայ, կարծես, աչքիս նստած սեղանակից ոսկե – սիրտ Հ. Անդրէաս Ֆոկոլեանը, ու իր քով թանկագին եղբայրակիցս, Հ. Ներսէս Տէր – Ներսէսեանը:

Կ'աւարտի ճաշը եւ ազօթքին վերջին վանկը, ու դուրս ենք, նախագաւիթին մէջ չարուած:

Աստուած իմ, որքան քիչեր է համ – րանքը: Ցանկարծ «Հայր Վահանը ո՞ւր է», կը հարցնեմ այլայլած: «Լաւ է, լաւ», կը հանդարտեցնէ դիս Աբրահայրը, «հիւանդանոցն է, սակայն բոլորովին ապահով»: «Փուէ՞ֆ, կ'ըսեմ յուզումս դողացող ձայնով մը, ինծի համար սար – սըռազդեցիկ բան է, ճոխս ի վեր այդ ա – հարկու պարապութիւնները տեսնել: Մահուան անողոք մանգաղը հնձե՞ր է այդ անփոխարինելի հունձքը»:

Աչակերտները արդէն չարք չարք մեկ – նե՞ր են սեղանատունէն, ու խումբով՝ մենք ալ կը մեկնինք դէպի ընդունելու – թեան սրահ: Աբրահայրը միւթթարական խօսքեր կ'ընէ, կարծես հողեպէս պատ – րաստելու համար զիս: Վերջապէս, Հ. Ներսէսն է որ կը դուժէ տխուր լուրը իր բարի նայուածքին հարցական հեռատպող – դումով: «Ճաշէն առաջ չուզեցինիք ճեզի ըսել, կ'ըսէ, ոչ ալ հիմա կ'ուզեմ ըսել, ճաճի որ ակնյայտնի է արդէն որ յուզ – ուած ես»:

«Կ'ապաչեմ, մի չարչարեր, կ'ըսեմ, ո՞վ է այս անգամ...»:

— «Հայր Գարեգինը», կ'ըլլայ սըր – տաբեկիչ պատասխանը: «Հայկի եւ քու դրած նամակդ նոր հասաւ, կ'աւելցնէ Հ. Ներսէսը: Քեզի պիտի դրէի, սակայն քաջութիւն չունէի: Նամակներդ չուտա – ցած՝ մեռաւ»:

Հայր Գարեգի՛նը, աննման Հայր Գա – րեգի՛նը, ոչ եւս է: Մեծ ազուս՝ Հայկին ամենասիրելի ուսուցիչը, որուն չունչով Հայկս ինձմէ աւելի Հայ եղաւ, Վենե – տիկ, իր կրթութեան օրերուն:

Բարի, լռակեաց, ինքն իր մէջ քաշ – ուած, սքանչելի Մխիթարեան այս վար – դապետը, որ սերունդներու Հայածին կրթութեան անխոնջ մշակը եղաւ: 1911–18ի եղեռնին կենդանի վկան, որուն Հա – յութիւնը այնքա՜ն արիւնոտ մկրտու – թեամբ մը յաւերժացած էր: Քանի՛, քա – նի՛ անմոռանալի ժամերը, Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեանի տեսչարանին մէջ, ջերմ ու մտերմիկ խօսակցութիւնով անցուցեր ենք ...: Եւ հիմա ոչ եւս է ան, իր մեղմօրէն ժպտուն նայուածքը անմո – ռանալի յիշատակ մըն է այլեւս:

Երբ Հայկը արդէն տուն վերադարձած էր, Հ. Գարեգինի հետ հանդիպումնե – րուս՝ միշտ կը հարցնէր դաւիթս մասին: «Ցամառ էր» , կ'ըսէր մեղմ ու հեռաւոր ժպիտով մը, «սակայն լաւ սորվեցաւ»՝ կ'աւելցնէր: «Հայերէնէ աւելի Հայ ըլ – լալ ու սորվիլ ուզեց», կը հաւաստէր:

(Տարբեր հարց է, թէ Սփիւռքի եւ յատ – կապէս Միջին Արեւելքի մեր ղրօղները, մասնաւորաբար հինները, ինչքան կ'օգտը – ւին այդ կարելիութենէն): Ընթերցողի տպաւորը, որ արդիւնք է առաւելաբար մայրենի լեզուին աստիճանական կորուս – տին, մասնաւորապէս կարդ մը արեւմըտ – եան զաղութներու մէջ, անշուշտ, լուրջ արդելակ մըն է ղրականութեան ծաղ – կումին համար, քանի որ մայրենի լեզ – ուին կորուստին հետ, կը կորսնցնենք նաեւ ընթերցասիրութիւնը եւ արժէքները իրենց իրական արժանիքներով դնահատե – լու ընդունակութիւնը, հնարաւորութիւ – նը: Ուրեմն տպագնապը ունի երկու երես – ընթերցողներու թիւի նուազում եւ ար – ժէքներու դնահատութեան անկարողու – թիւն, առնուազն՝ դժուարութիւն:

Այս հակիրճ խորհրդածութիւնը, որ աւելի չատ հաստատումի մը բնոյթը ու – նի, ըսելու համար թէ՝ հակառակ իրաց աննպաստ կացութեան, հայ դրիչը, օտար հորիզոններու տակ կը չարունակէ աչ – խատիլ, ստեղծադործել եւ հարստացնել մեր դրական ճեռն:

Տարիներ առաջ Գուրգէն Մահարի ափ – սոսանքով դիտել կուտար, թէ «Սփիւռքի հայ ժամանակակից ղրականութեան բա – նատեղծական թեւը թոյլ է եւ չի արձա – դանի որ ակնյայտնի է արդէն որ յուզ – ուած ես»:

«Կ'ապաչեմ, մի չարչարեր, կ'ըսեմ, ո՞վ է այս անգամ...»:

— «Հայր Գարեգինը», կ'ըլլայ սըր – տաբեկիչ պատասխանը: «Հայկի եւ քու դրած նամակդ նոր հասաւ, կ'աւելցնէ Հ. Ներսէսը: Քեզի պիտի դրէի, սակայն քաջութիւն չունէի: Նամակներդ չուտա – ցած՝ մեռաւ»:

Հայր Գարեգի՛նը, աննման Հայր Գա – րեգի՛նը, ոչ եւս է: Մեծ ազուս՝ Հայկին ամենասիրելի ուսուցիչը, որուն չունչով Հայկս ինձմէ աւելի Հայ եղաւ, Վենե – տիկ, իր կրթութեան օրերուն:

Բարի, լռակեաց, ինքն իր մէջ քաշ – ուած, սքանչելի Մխիթարեան այս վար – դապետը, որ սերունդներու Հայածին կրթութեան անխոնջ մշակը եղաւ: 1911–18ի եղեռնին կենդանի վկան, որուն Հա – յութիւնը այնքա՜ն արիւնոտ մկրտու – թեամբ մը յաւերժացած էր: Քանի՛, քա – նի՛ անմոռանալի ժամերը, Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեանի տեսչարանին մէջ, ջերմ ու մտերմիկ խօսակցութիւնով անցուցեր ենք ...: Եւ հիմա ոչ եւս է ան, իր մեղմօրէն ժպտուն նայուածքը անմո – ռանալի յիշատակ մըն է այլեւս:

Երբ Հայկը արդէն տուն վերադարձած էր, Հ. Գարեգինի հետ հանդիպումնե – րուս՝ միշտ կը հարցնէր դաւիթս մասին: «Ցամառ էր» , կ'ըսէր մեղմ ու հեռաւոր ժպիտով մը, «սակայն լաւ սորվեցաւ»՝ կ'աւելցնէր: «Հայերէնէ աւելի Հայ ըլ – լալ ու սորվիլ ուզեց», կը հաւաստէր:

Իսկ Հայկս, ամէն ղրելուն կը ստորա – գրէր. «յամառ աշակերտդ»...

Ցուզիչ նամակ մըն էր՝ զոր Հ. Ներսէսը ինծի տուաւ Հայկիս թերելու, Հ. Գարե – գինին ղրուած նամակին ի պատասխան: Այսօր երկու օր է վերադարձած եմ... եւ դեռ քաջութիւն չունիմ Հայկին ըսե – լու՝ որ Հայր Գարեգինը ոչ եւս է ...: Այլեւս իր Վենետիկ այցելութիւններուն պիտի չկարենայ տեսնել պաշտելի ուսու – ցիչը: Հ. Ներսէսին նամակն ալ չեմ ար – ւած դեռ, սակայն այլեւս վաղը կամ միւս օր պէտք է ըսեմ, պէտք է տամ:

Ի՞նչ աստուածային չնորհք է, որ Մը – խիթարի սրբազան ուխտը կը լեցնէ Հայր Գարեգինի պէս հոգեղէն մարդով սիրտն ու հոգին ... անոնցմով առկայծելու հա – մար մեղի պէս չորս հովերուն տարտղ – նուած սովորական մահկանացուներս, եւ մեզ սրբազան Հայութեամբ օծելու, հայ ըլլալու նուիրականութեամբ ապրեցնե – լու:

Ահեղ պարապութիւն՝ որ կը լայննայ, կը տարածուի Մխիթարի անդաստանէն ներս, հին ուխտաւորներու դիտապարտ ան – կումով: Փառք Մխիթարին, որ նոր ծի – լեր արմատ կը բռնեն, կ'ուռճանան: Նոր ուխտաւորներ իրենց չուքը կը սկսին սփռել...

Սակայն Հայր Գարեգինը ... Հայ Գա – րեգինը ոչ եւս է ...: Կոթողային հա – տորներու չարքեր պատրաստեց, որոնք, իր թարմ հոդակոյտին վրայ, իր խնկելի յիշատակին յաւիտենական դաչինեպատակ – ները պիտի ըլլան:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Ա.

Հաճելի է հաստատել, թէ հակառակ Սփիւռքի աննպաստ պայմաններուն, հայ ղրականութեան արեւմտահայ թեւը կը պահէ իր կենսունակ տրոփը եւ, նոյնիսկ տեղ տեղ, առաւելաբար նոր անուններու երեւումով, խոստումն ու յոյսը կուտայ ապագայ նուաճումներու եւ յաջողութիւն – ներու: Արդար պիտի չըլլար բաղդատու – թեան զիծ մը քաչել արտասահմանի եւ Հայաստանի ղրական կեանքին միջեւ: Հոն՝ Արարատէն այն կողմ կան կարդ մը առեւանդներ, որոնք կը նպաստեն ղրակա – նութեան մչակումին եւ, մանաւանդ, ծաղկումին, թէեւ կան նաեւ երեւոյթներ, որոնք առնուազն կը կաչկանդեն ծաղկու – մը իր լրումին հասցնելու կարելիութիւ – նը: Արտասահմանը ունի ազատ ստեղծա – զործելու եւ, յատկապէս, օտար արուես – տի իմացական եւ զեղարուեստական տարրերուն հետ չփուելու լայն հնարաւո – րութիւնը, որ խիստ անհրաժեչտ ու օգ – տակար ազդակ մըն է մեր ազդային ղրա – կանութեան յառաջընթացին համար:

Իսկ Հայկս, ամէն ղրելուն կը ստորա – գրէր. «յամառ աշակերտդ»...

Ցուզիչ նամակ մըն էր՝ զոր Հ. Ներսէսը ինծի տուաւ Հայկիս թերելու, Հ. Գարե – գինին ղրուած նամակին ի պատասխան: Այսօր երկու օր է վերադարձած եմ... եւ դեռ քաջութիւն չունիմ Հայկին ըսե – լու՝ որ Հայր Գարեգինը ոչ եւս է ...: Այլեւս իր Վենետիկ այցելութիւններուն պիտի չկարենայ տեսնել պաշտելի ուսու – ցիչը: Հ. Ներսէսին նամակն ալ չեմ ար – ւած դեռ, սակայն այլեւս վաղը կամ միւս օր պէտք է ըսեմ, պէտք է տամ:

Ի՞նչ աստուածային չնորհք է, որ Մը – խիթարի սրբազան ուխտը կը լեցնէ Հայր Գարեգինի պէս հոգեղէն մարդով սիրտն ու հոգին ... անոնցմով առկայծելու հա – մար մեղի պէս չորս հովերուն տարտղ – նուած սովորական մահկանացուներս, եւ մեզ սրբազան Հայութեամբ օծելու, հայ ըլլալու նուիրականութեամբ ապրեցնե – լու:

Ահեղ պարապութիւն՝ որ կը լայննայ, կը տարածուի Մխիթարի անդաստանէն ներս, հին ուխտաւորներու դիտապարտ ան – կումով: Փառք Մխիթարին, որ նոր ծի – լեր արմատ կը բռնեն, կ'ուռճանան: Նոր ուխտաւորներ իրենց չուքը կը սկսին սփռել...

Սակայն Հայր Գարեգինը ... Հայ Գա – րեգինը ոչ եւս է ...: Կոթողային հա – տորներու չարքեր պատրաստեց, որոնք, իր թարմ հոդակոյտին վրայ, իր խնկելի յիշատակին յաւիտենական դաչինեպատակ – ները պիտի ըլլան:

Ցուզիչ նամակ մըն էր՝ զոր Հ. Ներսէսը ինծի տուաւ Հայկիս թերելու, Հ. Գարե – գինին ղրուած նամակին ի պատասխան: Այսօր երկու օր է վերադարձած եմ... եւ դեռ քաջութիւն չունիմ Հայկին ըսե – լու՝ որ Հայր Գարեգինը ոչ եւս է ...: Այլեւս իր Վենետիկ այցելութիւններուն պիտի չկարենայ տեսնել պաշտելի ուսու – ցիչը: Հ. Ներսէսին նամակն ալ չեմ ար – ւած դեռ, սակայն այլեւս վաղը կամ միւս օր պէտք է ըսեմ, պէտք է տամ:

Ի՞նչ աստուածային չնորհք է, որ Մը – խիթարի սրբազան ուխտը կը լեցնէ Հայր Գարեգինի պէս հոգեղէն մարդով սիրտն ու հոգին ... անոնցմով առկայծելու հա – մար մեղի պէս չորս հովերուն տարտղ – նուած սովորական մահկանացուներս, եւ մեզ սրբազան Հայութեամբ օծելու, հայ ըլլալու նուիրականութեամբ ապրեցնե – լու:

Ահեղ պարապութիւն՝ որ կը լայննայ, կը տարածուի Մխիթարի անդաստանէն ներս, հին ուխտաւորներու դիտապարտ ան – կումով: Փառք Մխիթարին, որ նոր ծի – լեր արմատ կը բռնեն, կ'ուռճանան: Նոր ուխտաւորներ իրենց չուքը կը սկսին սփռել...

Սակայն Հայր Գարեգինը ... Հայ Գա – րեգինը ոչ եւս է ...: Կոթողային հա – տորներու չարքեր պատրաստեց, որոնք, իր թարմ հոդակոյտին վրայ, իր խնկելի յիշատակին յաւիտենական դաչինեպատակ – ները պիտի ըլլան:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

նագրել նչանակալից նուաճումները վերջին տարիների ընթացքում»:

Քիչ են անչուչտ, այսօր, այն անունները, որոնք Սփիւռքը կը պահեն իրենց բանասեղծութեան ճառագայթումին մէջ: Մանաւանդ նոր անունները:

Սակայն քերթողական արուեստը բնաւ ապառելու տրամադրութիւն ցոյց չի տար, հակառակ իր արճանագրած տպաւնալի պահերուն: Ունի արդարեւ իր նուիրեալները ներն ու մչակները:

Բանաստեղծական հատորները, որոնք լոյս տեսան վերջին տարիներու ընթացքին, կը հաստատեն այս իրողութիւնը:

1968ին Անթիլիասի կաթողիկոսարանի տպարանէն հրատարակ ելաւ «Գէորգ Մելիտինեցի»ի ղրական առաչին մրցանակին արժանացած Մ. Իշխանի «Ցառպանք» ընդհանուր խորագիրը կրող բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, չքնաղ տպագրութեամբ եւ հարուստ պարունակով:

Ցետ – Եդեռնի մեր ղրականութեան մէջ անուն եւ վաստակ ունեցող բանաստեղծը Մ. Իշխան, տասնամեակներու ընթացքին առաւելաբար երգեց տրամադին այլ յուսատու երանդներով պճնապարդուած երգեր, որոնք կը բխէին իր ներքնական ապրումներէն: Եղաւ այն բանաստեղծը, որ սերունդի մը եւ ժամանակաչրջանի մը տրամադրութիւններն ու յոյզերը, յոյսերն ու երազները, ապրուած պատրանքներն ու անոնց հետեւութիւնը կրող պարանոթափ խոհերը փոխանցեց հանրութեան: Եւ այս բոլորը ընդհանրապէս նպեյոյղ բառերով, պոյներու եւ պատկերներու հաճելի չարահիւսութեամբ: Բանաստեղծին մօտ անպակաս եղան նաեւ փիլիսոփայական խոհերը, առանց որ անոնք տիրական դառնան իր բանաստեղծական խօսքին մէջ:

Ներկայ հատորը, որ հրապարակ կու – գայ բանաստեղծին լոյս ընծայած վերջին դործն է՝ «Ոսկի աչուն»ին հինդ տարի ետք, առաջին առթիւ կը հաստատէ հասունութեան աստիճանաչափ մը, որ իր անդրադարձը ունեցած է նաեւ բանաստեղծին մաքին եւ սրտին վրայ:

«Ոսկի աչուն»ին մէջ եւս նչմարելի կր — տեղ տեղ նոյնիսկ ցայտուն էր — բանաստեղծին տրամաթափին չէջը կեանքի զանազան երեւոյթներուն հանդէպ: Ներեւոյթ եւ աւելի տարիներու ղրական վաստակին մէկ երեսը ներկայացնող այդ հատորին մէջ եւս կային տուայտանքներ եւ տրտում մտորումներ, մելամաղձոտ տողեր, տառապագին տուներ: Այլ սակայն ասոնց կողքին ու աւելի բացայայտ պիծերով երեւան կուգար խանդագատանքը տուներուն, հիւղին եւ երթիքին հանդէպ, երթեւեկն դպայնութիւնը ծարաւկուղ նոր լոյսին, չողին ի խնդիր, վերջապէս բանաստեղծը իր հօրը ականջով կը լսէր մանկական նոր ծիլի մը խըն – դութեան գուարթ մեղեդին՝ յարկին ներս, որ այդ առթիւ անիկա կը յորդէր մանկութեան անհուն:

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՈՒՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

«Թէեւ կրնայի չատ դիւրաւ այս ան – ձերը ձերբակալել տալ եւ Պոլիս ղրկել, բայց մտածեցի որ լաւագոյն կ'ըլլար ըս – պասել եւ յետոյ ամէնքը միասին ձեռք անցընել, որովհետեւ պէտք է դիտնաք որ այս կողմերը ձեր կարծածէն չատ աւելի տարածուած է այդ անիծեալ քոմիթէն. այս մասին ձեր Վսեմութեան չատ մը բե – րանացի տեղեկութիւններ պիտի կրնամ հաղորդել Պոլիս վերադարձիս:

«Ա՛ռ այժմ ձեր Վսեմութեան ուչադրու – թիւնը կը հրաւիրեմ յետագայ տողերուն վրայ:

«Այս կիրակի՝ այսինքն նամակիս թը – ւականէն երկու օր եաքը, առաւուան կա – ռախումբով, ես ու քոմիթէին երկու ան – դամները, Արիֆ ու Ալպանոյի երիտա – սարդը, Մելանիկէն ճամբայ պիտի ելլենք Պոլիս զալու համար: Ցաջողեցայ իրենց հաւատացնել թէ կարելի էր Սատրք պէյը Երլտրզէն փախցնել իմ միջոցաւս կաչա – ռելով Ապու Սամաքը եւ իրը թէ այդ գործը ղլուխ հանելու համար պիտի դանք: Երեքս ալ պերմանակաչ անցագիր – ներ ունինք Շմարց, Հոֆման եւ Մայէր անուններով: Սիրքէճիի կայարանը մէկ կամ երկու հողի պիտի դան, քոմիթէին պատկանող անձեր բնականաբար, մեզի դիմաւորելու համար: Ասոնք ձեր Վսե – մութեան կ'իմացնեմ որպէսզի պարտ ու պատչաճը տնօրինէ:

«Ըստ իս լաւագոյն կ'ըլլայ որ մեզ կա – յարանին մէջ չձերբակալեն, որպէսզի կարելի ըլլայ նաեւ ձեռք անցընել մեզի դիմաւորել եկողներն ալ: Ցետոյ պիտի խնդրէի ձեր Վսեմութենէն, որ հարկ ե – ղած հրահանգները տար որպէսզի նախ եւ առաջ պիտ ձերբակալեն իրրեւ փախստա – կան պալատական մը, իսկ միւսները պարզապէս ինծի հետ դանուելնուն համար վտանգաւոր նկատուին: Այս մար – դիկը չատ միամիտ են եւ կրնանք տակա – ւին օդտուիլ իրենց այս միամտութենէն: Զմոռնամ ըսելու որ երեք հազար ոսկի կր բերենք միասին՝ իրր թէ Ապու Սա – մաքը կաչառելու համար, այդ դումարին երեք հարիւրը ես առած եմ իրենց վրս – տահութիւն ներչնչելու համար: Կը խնդրեմ որ ձեր Վսեմութիւնը այս կէտը ու – չադրութեան առնէ եւ պիս նիւթական կո – րուստ մը չենթարկէ»:

Նամակը կը վերջանար ակնածանքի սո – վորական խօսքերով:

Սկիզբը պէյ այս դրութիւնը կարդացած էր խոր լռութեան մը մէջ: Ամէնքն ալ՝ չունչերնին կտրած՝ մտիկ ըրած էին այս ընթերցումը, առանց բառ մը արտասա – նելու: Բայց երբ պինուորականը լռեց, ամէնուն աչքերն ալ, դարձան Նուրիի վը – րայ, որ զարմանալի կորովով մը կրկին իր պաղարիւնութիւնը դտած էր, հակա – ռակ իր վրայ ճնշող ահեղ ամբաստանու – թեան:

— Ի՞նչ պիտի ըսես ասոր, պոռաց Ա – րիֆ պէյ, խօսքը կեղծ պալատականին ուղղելով:

— Ես ասանկ նամակ չեմ դրած, բսաւ այս վերջինը, ասիկա պարզապէս դաւ մըն է լինձի դէմ նիւթուած, թշնամիի մը կողմէ...

— Սելանիկի մէջ ի՞նչ թշնամի կրնաս ունենալ, քանի որ մեզմէ զատ ոչ ոք կը ճանչնայ քեզ հոս:

— Չեմ պիտեր թէ ո՛վ այս պժդալի դա – ւը երեւակայած է, ինչ որ պիտեմ սա է թէ ես այդպիսի նամակ չեմ դրած...

— Բայց ուրբաթ դիչեր նամակ մը ձը – դած ես թղթատունը:

— Այո, ճիշդ է, մօրս նամակ մը դրեցի:

— Եւ սակայն այս նամակին մէջ դրո – ւածները դուն եւ մենք միայն պիտենք, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ դուբսէն մէկը քեզ նաթար այս ամէնը երեւակայէ ու դրէ:

Նուրի պահ մը վարանեցաւ, յետոյ անպատկառ չնականութեամբ բսաւ.

— Գուցէ ձեր մէջը պէտք է փնտռել այդ դրութեան հեղինակը...:

Այս խօսքը կատաղի սրտմտութիւն մը յառաջ բերաւ, ամէնքն ալ բառնդքին վերցուցած իր վրայ խուժեցին, միայն Արիֆ պէյ իր տեղը մնաց եւ հանդարտ ձայնով մը բսաւ.

— Ընկերներ, պաղարիւն եղէք... այս մարդը ծեծի արժանի չէ, այլ ուրիչ պա – տիժ մը:

Զինուորականին այս խօսքերը իրենց ազդեցութիւն ըրին եւ ամէնքը մէկ կողմ քաչուեցան:

— Այսպէս ուրեմն կ'ուրանա՞ս քու լրբու – տեսի ու դաւաճանի պաչտօնդ, հարցուց Արիֆ պէյ:

— Այո, կրկնաց միւսը, բոլոր ասոնք դրպարտութիւններ են, ես անմեղ եմ...

— Գիտցիր որ հակառակ քու ուրա – ցումներուդ ողջ պիտի չելլես այսօրեկէն, որովհետեւ մեր մէջ չկայ մէկը որ դա – ւաթք բնծայէ խօսքերուդ:

Նուրի չպատասխանեց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵՄ

(Շար. – 135)

Մէկ խօսքով՝ Մ. Իչխանի համար Ա. – չաւը դեռ Ոսկի դոյն ունէր (խօսքը մի – այն պատկերի մասին չէ, որ ի դէպ դե– ղեցիկ է, եթէ նոյնիսկ նորութիւն չըլլայ ան):

Այժմ բանաստեղծը եկած է այն եզրա – կացութեան, թէ կեանքը տառապանքի խարակին վրայ քաւած բորբոս մըն է մի– այն, քանի որ իր հառաչին ղլուխը դեա– ռած է այնքան յաւերժական Ադու Լալա Մարիի սա տողերը ։—

Մեծ կը տառապիմ
Եւ ասիկա միակ բանն է
Զոր վստահ գիտեմ ։

Հառաչը ղրեթէ իր ամբողջութեանը մէջ (բացի «Ուխտադնացութիւն» ծաւա – լուն քերթուածէն) հաստատումն ու վե – կայութիւնն է այս տառապանքին, որ արուեստական չէ, քանի որ անոնք՝ քեր– թուածները, մարդուն եւ մարդկութեան անդոհանքին ձայն կուտան, բանաստեղ – ծին ներաշխարհին ընդմէջէն։ Մ. Իչխան բազմաթիւ բանաստեղծութիւններու մէջ անկեղծ վկայութիւնը կուտայ աշխարհի մը, որ զարուն անձկութեան ձեւազեղ – ծող եւ յուսահատ հայելին է նախ ։ Այէ– նուր տառապանքն է, որ կ'ըլլախ. մարդոց հետ նաեւ կենդանիները, իրերը կը կրեն ողբերգական ճակատագրի մը գաւառ – նիքը ։

Աթիա, անկասկած, հոգեվիճակի մը արդիւնք է ամէնէն առաջ ։ Արդարեւ, հոս մարդն է, որ կը ներկայանայ իր ժառանգներով, երազանքներով եւ խոհե– րով։ Մանաւանդ իր ներքին տագնապնե – րով, երբեմն ուրախ (քիչ), երբեմն տը– խուր (շատ), բայց միշտ իր մարդկային տարերքին մէջ ։

Ցուսախաբութիւնը բնական հետեւու – թիւնը պիտի ըլլար այս երեւոյթին եւ, հետեւաբար, զարմանալի չէ, երբ բա – նաստեղծը ի տես այս համայնակուլ ու համապարփակ տառապանքին, յուսահատ ձիչով մը հաստատէ թէ՝ «Սուտ մը կայ մեծ, յարաւորոգ սուտ մը հիմ»։

Ցուսահատութենէ յառնեւութիւն քայլ մըն է միայն, սակայն, բարեբախտաբար, բանաստեղծը իր յոռեգոյն ապրումներուն մէջ իսկ կը մնայ լաւատես՝ կեանքին եւ աշխարհին հանդէպ ։ Մանաւորաբար իր կարգ մը քերթուածները կը մատնեն բա – նաստեղծին կեանքին կառչելու, , կեան – քը սիրելու եւ այդ կեանքով ծագկազար– դուելու ձգտումը ։

« Տառապանք »ը քերթուածներու հա – մարին մէջ իմացական, խոհական տարրը թէեւ առաւ, այսուհանդերձ չի սեղմեր , չի շղթաներ զգացական տարրը , որ կը մնայ ախտածող ։ Ուրեմն՝ բանաստեղծին սիրտն է , որ կը զտնուի դերակշիռ դիր– քի վրայ ։

Մ. Իչխան իր գրելաձեւին մէջ միշտ կը մնայ «դասական» , այսինքն՝ աւանդա – պաշտ ։ Արդարեւ տասնամեակներէ ի վեր անփոփոխ կը գործադրէ չափածոյ ար – ուեստին աւանդական ձեւերը , ինչպէս օրինակ, նկարագրութեան եւ պատումի

ԲԱՆԱՍՏԻՐԱԿԱՆ

«ՍԻՐՈՅ ԾԱՌԸ»

Մինչեւ այսօր անլուծելի եւ խորհրդա– ւոր պարբերութիւն մը կը նկատուի հե – տեւեալ հատուածը Մովսէս Խորենացիի « Հայոց պատմութեան» գիրքին մէջ. — Տենչայր Սաթենիկ տեսչուհս զարդախուր խաւարա եւ զոհից խաւարծի ի բարձից Արդաւանայ »։

1899ին Բ. Գէորգեան (ճուղուրեան) իր «Խորենացին Խորենացւով պէտք է հաս – կանալ» գիրքին մէջ կը յայտնէ այն կար– ծիքը, թէ խօսքը բոյսերու մասին է ։

1911ին «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ Շ. Սահակեան կը պաշտպանէր նոյն տեսա – կէտը եւ մանրամասն կը խօսէր խաւար – ծիլի դիւթական յատկութեան մասին ։ Այն թուականին Կ. Սահակեան «Բազմա – վէպ»ի մէջ կը քննադատէ այս վարկածը , դանդնք համարելով «խոհանոցային բա – նասիրութիւն» ։ Ան կը գրէ. «Անբմբռնե– լի է հայ թագուհւոյ մը քով անասնական այքան ախորժակ դէպի խաւարծիլ եւ կը ցանկանայի հայ վիպասաններէն (դու – սաններէն) աւելի զեղեցկութեան ճաշակ, քան բոյսերու », «Հայ վիպասանները այնքան ռամիկ չէին, որ Սաթինկան մէջ միայն խաւարծիլի ախորժը դանային ան– մահացնելու դարէ դար »։ Ըստ յօդուա – ծաղրին , այդ հատուածին մէջ զուսան – ները հայ թագին նկարագիրը կուտան։ Ու հատուածը ըրացնելով, ան կը կարդայ հետեւեալ ձեւով .

Տենչայր Սաթենիկ տիկին տենչանս
Զարտախոյր (սա) դաւարտ եւ գոից հաւ արծուի

Ի բարձր դիցն Արտաւանայ ։

Արդաւանը ան կը համարի Խորենացիին կողմէ սխալ լսուած բառ եւ զայն կը վե– խարինէ իրանական Արտաւան անունով ։ Հատուածը վերծանած են նաեւ Լաւեր , Ֆլորիվալ, Վ.Խաթըն եղբայրները , Հիւ – պշման, Ալիշանն ու ուրիշ Մխիթարեան– ներ, Մկրտիչ Էմին եւ շատ ուրիշներ ։

Մկրտիչ Էմին կարեւոր դիտողութիւն մը կ'ընէ . «Այստեղ այնպիսի բառեր են հանդիպում, որոնք գործ են ածւում մի – այն այս մի հատուածում եւ չեն դանւում

ամբողջ բացայայտել «նիւթ»ը, բառերու բախումով ստեղծել կշռոյթը եւայլն ։

Լեզուն հիւթեղ եւ գրաւիչ է, ոճը՝ բը– նական, անսեթեւեթ ։

Տուեալներ, որոնք առաւել եւս կը հաս– տատեն Մուշեղ Իչխանի վաւերական բա – նաստեղծի անկրկնայ արժանիքը ։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ուրիշ հայ մատենագիրներուն մէջ, այնպէ– սի բառեր, որոնց նշանակութիւնը մեկնե– լու գրեթէ ոչինչ հնար չկայ » ։

Այս հատուածը մեկնաբանել փորձած է նաեւ բանաստեղծ Յովհաննէս Թուման – եան ։ « Այս հանդոյցը բանալով , խմա – նալով, թէ ի՞նչ էր տենչում Թագուհի Սաթենիկը , այդ բոլոր կռիւների ծագում– կը , կարելի է մտնել Արտաչատի պա – լատը » ։ Ան կը կռահէ, որ հատուածը ամբողջութեամբ սիրոյ տենչանք մըն է եւ կապուած է բոյսերու կախարդական ուժի հատուածին հետ ։ Օրինակներ բերելով , որ ժողովուրդը վարդին, մանիշակին եւ ուրիշ ծաղիկներուն կախարդական ուժ կը վերագրէ, ան կը յայտնէ այն միտքը, որ այս հատուածին բովանդակութեան մէջ ակնարկը բոյսերու կախարդական ուժին մասին է

Հիմնուելով Փոլ տէ Լակարտի ուսում – նասիրութեան վրայ, որ 1847ին գրուած – խուր բառը մեկնաբանեց նոր պարակերէ – նով եւ զայն համարեցաւ զարտեխուար բոյսը, մենք պարակերէնի օգնութեամբ եկանք հետեւեալ եզրակացութեան ։ 1· Զարտախուրը կազմուած է պարակերէն զարդա (դեղին) եւ խուր (հաւ) բառե – րէն, որ կը նշանակէ հրաբորբ ։ 2· Ման – եարտ եւ խաւարծիլ պարակերէն կը նշա– նակէ բողբոջ, ծիլ, մատղաչ, ճիւղ ։ 3· Տէց՝ պարակերէն դիպ, մոխրագոյն ։ 4· Ի բարձից կազմուած է պարակերէն բար– դա բառէն, որ կը նշանակէ ճիւղ ։ 5· Վեր– ջին ու որոշիչ բառն է Արդաւանը, որ պարակերէնի մէջ Արդաւան կամ Արջեւան է, իսկ արաբերէնի մէջ՝ Արճաւան ։ Այս անունով կայ ծառի տեսակ մը, որուն վե– րաբերեալ Ժե· դարու հայ բժիշկ Ամիր – դովլաթ Ամասիացին գրած է. «Արճաւան– Պահար տրախտի (գարնան ծառ) ասեն . Էրզեւան, ադաւան եւ թէ իր ծագկէն չա– րապ չինան , ղլինուն խումարութիւնն տանի »։

Լատիներէն այս ծառը կը կոչուի կեր– կիս, սերպերէն՝ երդովան։ Այդ ծառը ժամանակին համարուած է սուլթաններու եւ չահերու պարահգներուն գարդը ։ Բող– բոջները կը ծաղկին գարնան սկիզբը, երբ դեռ տերեւներ չկան ծառին վրայ ու տես– նողին հիացում կը պատճառեն իրենց գոյնով ։ Ցրանաերէնն եւ անգլերէնն անուն– ները կը մատնեն անոր վերապրուած կա– խարդական ուժը – «սիրոյ ծառ »։

Այսպէս, ուրեմն, Խորենացիին յիշա – տակած հատուածին մէջ խօսքը « սիրոյ ծառ»ին մասին է, եւ արդաւանդ ճիւղ այդ «սիրոյ ծառն » է ։

Հատուածը մենք կը կարդանք հետեւ – եալ ձեւով .

Սաթենիկ տիկինը տենչում էր
Հրաբորբ բողբոջներ եւ մոխրագոյն
Ընձիւղներ արգաւանի ճիւղերից ։

Սաթենիկ կ'ուզէր համայել ծառին բող – բոջներով կամ սիրոյ դեղ պատրաստել ։ Որո՞ւ համար սակայն ։ Լսենք Խորենա –

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

Հ· Մ· Ը· Մ· – ԱՐԾԻԻԻ

ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ

Հ· Մ· Ը· Մ· – Արծիւը մէկ պարտու – թիւն, վեց հաւասար արդիւնք եւ 15 յաղ – թանակ արձանագրեց 1968 – 69 տարե – շրջանին երթ ու դարձի ախոյենական մրցաշարքին մէջ, որ կը բաղկանար 22 մրցումներէ ։ Այս ձեւով յիշեալ միու – թիւնը իր դասին մէջ ախոյեան հանդի – սաւաւ ։

Մայիս 15ին, կարտանի դաշտին վրայ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան (մեծ թիւով հայրենակիցներ Մարսէյլէն եւ կարտանէն) Իրարու դէմ մրցեցան Հ· Մ· Ը· Մ· – Արծիւն ու Փոր Սէն Լուն։ Եր– կու խումբերն ալ իրենց դասին մէջ առա– ջին հանդիսացած էին եւ այս անգամ կը մրցէին ձեռք ձգելու համար Փրովանսի ախոյեանութեան բաժակը ։

Ժամը 16ին խաղը կը սկսի բուռն խա – ղարկութեամբ մը ։ Հակառակորդը ան – միջապէս կ'անցնի յարձակողականի եւ օգտուելով Հ· Մ· Ը· Մ· – Արծիւի ան – կազմակերպ խաղարկութենէն, կանոնա – ւոր փոսերով եւ զօրաւոր վայրկեանով մը կը նշանակէ իր առաջին կէտը ։

Մերինները սթափած՝ կ'անցնին բուռն յարձակողականի, այսուհանդերձ առաջին կիսախաղը կը վերջանայ 0 – 1ով, ի նը– պաստ Փոր Սէն Լուսի ։

Երկրորդ կիսախաղը կը սկսի նոյնքան տաք խաղարկութեամբ մը ։ Մեր խումբը չափած է այլեւս հակառակորդին ուժը եւ քառորդ ժամուան հետեւողական յարձա – կումներէ ետք կը նշանակէ իր առաջին կէտը ։ Քիչ ետք՝ երկրորդը եւ վերջա – պէս վերջինը՝ երրորդը ։

Այս ձեւով Հ· Մ· Ը· Մ· – Արծիւ կը չահի յաղթանակը ։

Կը շնորհաւորենք Մխիթեան վարիչ – ները, խումբին մարզիչը Գ· Ելքոմանեան, որոնց յարատեւ ջանքերուն շնորհիւ խումբը կը գտնուի դնահատելի բարձրու– թեան վրայ ։

ԳՐ· ՓԻԼԻԿԵԱՆ

ցին· «Սաթենիկի տոփական սէրը դէպի վիշապագուններ, առասպելի համա – ձայն, այսինքն Աժդահակի սերունդները, որոնք բռնած ունեն Մասսի բոլոր տառոր– տը (Մ· Խորենացի, դիրք 2, էջ 158)։

Ուրեմն կը հաստատուի Ցովհ· Թու – մանեանի վարկածը ։ Սաթենիկին տեն – չանքն առարկան «սիրոյ ծառն » էր։

ՍԵԴՈ. ԱՒԴԱԼԲԵԿԵԱՆ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ· ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԲՐՂՐՕՐԴ ԳԻՐՔ

Շեփոներու ժամանակ մարդիկ, աւելի խօսքով քան թէ դինովի կը դինովնան այս կապկանեռւն մէջ, ուր տեսակ մը մար– զական հոգի եւ ապազայի չունչ կը չրջարբի՝ սիրտերը ուռեցնելով եւ հո – գինեռւն մեծութիւն տալով ։

Անթուան արուարձանին կապկանները կը նմանին Մոն Ալանթէն (*) լերան այն գինետուներուն, որոնք Սիսիլի անճաւին վրայ չինուած են եւ կը հաղորդակցին նուրբական խորին չունչերու հետ. գի – նետները, որոնց սեղանները զրեթէ ե– ռասանիներ էին եւ ուր կը խմբուէր ինչ որ «Սիսիլեան գինի» կ'անուանէ Լինկոս ։

Սէնթ Անթուան արուարձանը ժողո – վուրդի ընդունարան մըն է ։

Ցեղափոխական դղրդումը հոն վտակ– ներ կը բանայ, ուրկէ ժողովրդական վե– հապետութիւնը կ'արտահոսի ։

Այս վեհապետութիւնը կրնայ դէշ դոր– ծել, կը սխալի այն ինչպէս կը սխալի ու– րիշ որեւէ վեհապետութիւն ։

Բայց՝ նաեւ մոլորելով, իր վսեմու – թիւնը կը պահէ ։ Կայր կիկլոպի համար բաւական պէս , կրնայ նաեւ անոր համար բաւել՝ ահագին ։

93ին՝ ծփացող դաղափարին յաւերժեան կամ լոռութեան օրուան մոլեռանդու – թեան կամ աւելինին համեմատ Սէնթ Ան– թուանի արձաւարձանէն մերթ վայրենի – ներու դունդեր, մերթ դիւցազուններու խումբեր կը մեկնէին ։

Վայրենիներ ըսինք՝ բացատրենք մեր միտքը ։ Այս հզարա մարդերը, որոնք յեղափոխական դասի ծննդական օրերը ծուխի ծուխի դղատներով, ոռնալով, վայ– րենաբար, մահակ եւ նիզակ ի ձեռին կը խուժէին տակնուվրայ եղող հին փարիզի վրայ, ի՞նչ կ'ուզէին ։

Անոնց ուզածն էր հարստահարումնե – րու վերջը. բռնաւորութեանց վերջը, թուրին վերջը զործ՝ մարդու համար. կրթութիւն՝ մանկան համար, ընկերային քաղցրութիւն կնոջ համար, ազատու – թիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն, ամէնուն համար. զաղափար՝ ամէնուն համար, աշխարհի եդեմաւորիլը, յա – ռաջդիմութիւնը ։

Անոնք այլեւս ոչ համբերել կարող էին, ոչ ալ իրենք իրենց տէրերը ըլլալով՝ յա– ռաջդիմութիւն ըսուած սրբազան, լաւ եւ մեղմ բանը կը պահանջէին սոսկալի կերպարանքով, կիսամերկ քայլերով, մահակը ձեռքերնին եւ մռնչումը բերան– նին, այո՛, վայրենիներ էին անոնք, բայց քաղաքակրթութեան վայրենիներն էին ։

Իրաւունքը կատաղութեամբ կը հրա– պարակէին. կ'ուզէին նաեւ դղրդումով, սարսափով մարդկային սեռը դրախտ եր– թալու բռնադատել ։

Բարբարոսներու կերպարանք ունէին, բայց փրկիչներ էին ։

Խաւարին դիմակով, լոյս կը պահան – ջէին ։

Այս մարդոց դէմ, որոնք կ'ընդունինք թէ վայրենաբարոյ են, եւ ահարկու, այլ վայրենաբարոյ եւ ահարկու՝ բարութեան համար, այս մարդոց դէմ, կ'բանք, ու– րիշ մարդիկ ալ կան, որոնք կը ժպտին, կը զարդարուին, ոսկեզօծ ժապաւէններ կը կրեն, համաստեղութիւն կը կազմեն, մեռաքաւոյ զանկպաններ, սպիտակ փե– տուրներ, դեղին ձեռնոցներ, վայրկեան կօշիկներ ունին եւ որոնք մարմարիոնէ դուխերիկի մը անկիւնը թաւչափաս սեղա– նի մը վրայ ադմուկով կռթնելով մեղ – մութեամբ կը պնդեն անխախտ պահել եւ պահպանել անցեալը, միջին դարը, երկ– նային իրաւունքը, մոլեռանդութիւնը, տգիտութիւնը, դերութիւնը, մահուան պատիժը, պատերազմը, կէս ձայնով եւ ժպիտով թուրը, հրաւը եւ կառափնարը փառաւորելով ։

Բայց մենք եթէ բռնադատուէինք ըն– տրութիւն մը ընել եւ ընդունիլ կամ քաղաքակրթութեան բարբարոսները եւ կամ բարբարոսութեան քաղաքակիրթնե– րը, բարբարոսները կ'ընտրէինք ։

Բայց փառք Աստուծոյ, ուրիշ ընարու – թիւն մըն ալ հնարաւոր է ։

Ուղղակի կերպով թէ դէպի առաջ թէ դէպի ետեւ իյնալու հարկ չկայ քնաւ ։

Ոչ բռնակալութիւն, ոչ ալ ահակալու– թիւն ։

Մենք դարուվարէ հանդարտ սահելով , յառաջ դիմաւորել կ'ուզենք ։

Աստուած այս մասին հարկ եղածը կը տնօրինէ. դարուվարներու հանդարտու – թիւն. ահա այս է Աստուծոյ ամբողջ քա– ղաքականութիւնը ։

ՎԻՒԹՈՐ ՀՅԻԿՕ

(Շար.)

(*) Հռոմի եօթը բլուրներէն մէկն է, ուր Քաշուեցաւ հռովմէական ռամիկ ժո– ղովուրդը ազնուականներու սակաւապե – տութեան դէմ ապստամբած միջոցին ։

Այրի Տիկին Արաքսի Կիւրեղեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Կիւրեղեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Մասիս Կիւրեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Կիւ-րեղեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Կիւ-րեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պէզիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համեստ Կիւրեղեան եւ զաւակ-ները (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ Ակոնայ-եան, Աշճեան, Մըղրըպլեան ընտանիքնե-րը սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանու-ցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԿԻՒՐԵՂԵԱՆԻ

(Սեբաստացի)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Զորեք-շաբթի առաւօտ իր յարկաբաժնին մէջ:

Թաղումը պիտի կատարուի Ուրբաթ ա-ռաւօտ ժամը 8,30ին, Նոժան սիւռ Մառնի դերեզմանատունը:

Թափօրը պիտի մեկնի իր բնակարանէն ժամը 9ին: Հասցէ 2, Ռիւ տէ Վիատիւք, Նոժան սիւռ Մառն: Օթոպիւս Շաթօ տը Վէնսէնէն 114 եւ 120, իջնել՝ Փոն տը Միւլհուզ:

Այրի Տիկին Մանուշակ Քոչունեան, Պ. Սերժ Քոչունեան, Օր. Արլէթ Քոչուն-եան, այրի Տիկին Հնազանդ Գիզիրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍԻՄՈՆ ԳՈՉՈՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 20ին, 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ Մայիս 24, ժամը 10,45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ-Ուէնի դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Մելքոնեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ-տօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղե-ցին իրենց հօր՝

ԵՆՈՎՔ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրի-կուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչնե-րը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԶԳ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Կիրակի Օգոստոս 3էն

Շաբաթ, Օգոստոս 9

Արձանագրութեան համար դիմել.—

Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40

R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon

M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne

M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86

Արձանագրութիւնները կը փակ-ուին Յուլիս 15ին:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացառաբար տեղի չեն ունենար ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ (Մայիս 24) Հոգեգալուստի տօ-ներուն առթիւ:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Քրիստա-փոր կոմիտէի կողմէ:

Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաղաքապետարանի թատրոնի մէջ

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Խնամուած յայտագիր, խմբերգ, մե-ներգ, արտասանութիւն, պար, նուագ:

Երկու արար զաւեշտ մը, Նոր Սերուն-դին կողմէ, ղեկավարութեամբ սիրուած դերասան ընկեր Սարգիս Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն):

Մուտքը ազատ է:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի Հոգեգալուստի առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կ'ուզուին ձեռնարկուներ (անթրբփր-նէօր) ա ժասոն շըմիզիէի համար, մեծ սեռի: Շարունակական աշխատանք:

EDEL
339, Rue St. Martin, Paris (3e)
Tél : TUR. 06-02

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ՍՐԱՀԸ
7, Rue Papère — MARSEILLE

Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Մինչեւ Յունիս 7, ամէն օր
ժամը 10էն 13 եւ 15էն 20

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ու-սում. Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ ան-դամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, Մայիս 30 Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, հայ-րենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվար Ռոտէն, Իսի, Մէրի տ'Իսիէն առնել օթօպիւս 191 եւ իջնել Շըմէն տը Վինեը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Սան-սանուհիի վերաբերեալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏԱՐԱԳ և ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակ. Միութիւնը՝ Յունիս 1ի Կիրակիին՝ Մայ-բերու Օրը կազմակերպած է Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ, յարգան-քի տուրք մը, բոլոր անդարձ մեկնող տա-րաբախտ Պոլսեցիներու հոգւոց յիշատա-կին: Որպիսիքն են՝ Միութեանս պատ-ուոյ նախագահ եւ թարգմանչաց մայր ե-կեղեցւոյն նուիրատու բարերար ողբ. Վահան Խօրասաննեան, ճարտարապետ Մ. Թահթաճեան, գրագէտ ուսուցիչ ազգա-յին գործիչներ Մինաս - Զերազ եւ Մկըր-տիչ Փորթուգալեան, նորոգ հանգուց-եալներ Պ. Զամարեան, Մաննիկ Վար-ժապետեան, Նուարդ Վարժապետեան, Յարութիւն եւ Արշակուհի Եավէր, Նշան, Հեղինէ, եւ Նէլլի Արսլան, Արտաշէս եւ Ովսաննա Էքէրի. Շահանիկ Առաքելեանի, Յովհաննէս եւ Մարինոս Մարտիրոսեա-նի, Միհրան Թալասլեանի, Երջանիկ Տօ-նիկեանի, Քէչիեան Աղաւնի (ծնեալ Մինթանճեան), Խաչիկեան Մաքրուհի (ծնեալ Պէզիրճեան), Այրի Տիկին Գու-յումճեանի, Մըսիրլեան դերդաստանիի, Սիրարփի Աղարեանի, Թորոսեան եւ Ա-շըգեան դերդաստաններու, պատարագ պիտի մատուցուի հանդիսապետութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի՝ որ նաեւ պիտի քարոզէ:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն եւ երգեցողութիւն պիտի կա-տարուի Պոլսեցիներու Միութեան ան-դամներու կողմէ:

Ի գիտութիւն հանգուցեալներուն յիշա-տակը յարգողներուն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Օ ՖՈՒԹՊՕԼ Օ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ - տը - Մառնի ընդհ. խորհրդատու):

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին:

ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ (Էլիմինաթուառ)

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16.30ին՝ ՖԻՆԱԼ

Մուտք 6 ֆրանք

Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21.30էն առաւօտ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ալֆորվիլ)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ « ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ » ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Կիրակի 1 Յունիս 1969, կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Օթէլ Սկրիպի շքեղ սրահին մէջ

20, Avenue Georges-Clémenceau, NICE

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ տեղական ուժերու

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

EGLISE ST. EUSTACHE

— Illuminée —

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 22, ԺԱՄԸ 20.45ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

ԿՐՕՆԱՇՈՒՆՉ ԵՐԳԵՐՈՒ

1869 **ԿՈՄԻՏԱՍ** 1969

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԶՕՐԱՑԱԾ ՈՒԺԵՐՈՎ

Ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

ՍԷՆԹ - ԷՕՍԹԱՇԻ ԼՈՒՍԱՒՈ ՐՈՒԱԾ ԿԱՄԱՐՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Սէն - Ժեռոմ թաղամասի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը պաշտօնապէս կը յայտարարէ թաղիս եւ շրջակայի Հայոց թէ Կիրակի Հոգեգա-լուստի առթիւ, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ Եպսկ. Վարդանեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՄԱՅԻՍ 28Ը» ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վա-րանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի: Կիրակի 7 Յունիս կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգ. Տան մեծ սրահը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 24 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 24 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11520 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.520

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՆԱԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԴԷՄ

Ներքին ծանր տագնապի շրջան մը կը բոլորէ Թուրքիա:

Վերջին ամիսներու դէպքերը, յետաշրջականներու եւ յառաջդիմականներու պայքարը, Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան դէմ կատարուած ցոյցերը, Անգարայի Մալթէփէ մզկիթին մէջ վճռաբեկ ատեանի նախագահ Իմրան Էօքթէմի յուղարկաւորութեան առթիւ պատահած խռովութիւնները, մանաւանդ լուծեալ դեմոկրատ կուսակցութեան դատապարտեալ անդամներու ներման առթիւ տրուած որոշումը Ազգային Ժողովին կողմէ՝ յանգեցան տագնապալի կացութեան մը, որմէ դժուար թէ կարելի ըլլայ դուրս գալ, առանց խոր ցնցումի:

Մուսթաֆա Քէմալի բարենորոգումները վտանգուած ըլլալով դեմոկրատներու տասնամեայ (1950–1960) իշխանութեան օրով, բանակի երիտասարդ զինուորականները 1960 Մայիս 27ին առանց արիւնահեղութեան տապալեցին Մէնտէրէս-Պայարի կառավարութիւնը եւ ծանր պատիժներու ենթարկեցին կուսակցութեան գլխաւոր վարիչներն ու երեսփոխանները՝ Եասը Ատայի խեղկատակ դատավարութեամբ:

Նոր Սահմանադրութեամբ, դեմոկրատները իսպառ կը զրկուէին իրենց քաղաքացիական իրաւունքներէն: Բանտարկեալները ազատ արձակուեցան. մահապարտ Ճէլալ Պայար տարիքի բերումով ներման արժանացաւ: Տարիներու ընթացքին ատելութիւնները մոռցուեցան:

Իսմէթ Ինէօնիւ, որ գլխաւոր օգտուողն էր եղած Մայիսեան յեղափոխութենէն, քանի մը տարի վարչապետի պաշտօնին վրայ մնալէ վերջ, տեղը տուաւ Ատալէթ կուսակցութեան: Այս վերջինը իբրեւ ժառանգորդ դեմոկրատներու, իրեն համար ապահով մեծամասնութիւն մը երաշխաւորեց Խորհրդարանին մէջ:

Ցետաշրջականները առիթէն օգտուեցան կրկին գլուխ ցցելու համար, ապաւինած տղէտ գիւղացիներու եւ մոլեռանդ ամբոխի աջակցութեան վրայ:

Խորհրդարանական նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ Հոկտեմբերին: Այդ առթիւ ընտրական պայքարը սկսած է արդէն ամիսներէ ի վեր: Ութ կուսակցութիւններ տենդոտ գործունէութեան լծուած են: Եղածը աթոռամարտ է պարզապէս:

Հալֆի կուսակցապետ Իսմէթ Ինէօնիւ տարիներէ ի վեր «յառաջդիմական»ի հովեր առած է եւ իր հետապնդած քաղաքականութիւնը որակած «կեդրոնին ձախը»: Աջակողմեան կուսակցութիւնները համայնավարական ձգտումներ կը վերագրեն ծեր աղուէսին, որ անտարբեր կը մնայ բոլոր քննադատութեանց հանդէպ:

Իր ձախակողմեան քաղաքականութեան դէմ ծառացան նոյնիսկ իր կուսակցութեան մտաւորական տարրերը, գլխաւորութեամբ Փրոֆ. Ֆէյզիօղլուի, որոնք երկու տարի առաջ Հալֆէն հեռանալով կազմեցին նոր կուսակցութիւն մը՝ Կիւվէն: Այս հերձուածը մեծապէս տկարացուց Հալֆի եւ իր պետին դիրքը:

Ընտրութեանց նախօրեակին, Իսմէթ Ինէօնիւ, չի գիտցուիր ի՛նչ յետին, խորամանկ մտքերով, նախաձեռնարկ եղաւ ներում ձեռք բերելու երէկի իր քաղաքական հակառակորդներուն՝ լուծեալ եւ վարկաբեկեալ Դեմոկրատ կուսակցութեան դատապարտեալ անդամներուն համար:

Ու իր ամբողջ ուժով պաշտպանեց եւ յաջողցուց Ատալէթի կողմէ Ազգ. Ժողովին ներկայացուած օրինագիծը՝ կոչուած փոփոխութեան ենթարկելու Սահմանադրութեան այն յօդուածը, որ ընդմիշտ կը զրկէր դեմոկրատները ընտրուելու իրաւունքէն:

Իր «հաշտարար» նոր քաղաքականութիւնը աւելի եւս շեշտելու համար ողջագուրուեցաւ դեմոկրատներու Հանրապետութեան նախագահ Ճէլալ Պայարի հետ, 24 տարի անոր դէմ անհաշտ պայքար մըղելէ վերջ:

Ազգային Ժողովին կողմէ Սահմանադրութեան յիշեալ յօդուածին փոփոխութեան եւ դեմոկրատներու ներումին դէմ բողոքեցին նոյնիսկ Ատալէթի եւ Հալֆի մտաւորական տարրերը: Ծերակոյտը նոյնպէս հակառակ դիրք բռնեց:

Իսկ ամէնէն կարեւորը՝ այս որոշումին դէմ ծառացան Հանրապետութեան նախագահ զօր. Ճէվտէթ Սունայ, բանակի ընդհ. սպայակոյտի նախագահն ու բարձրաստիճան հրամանատարներն ու սպաները: Մէկ խօսքով՝ ամբողջ բանակը:

Ու երբ բանակը հակառակ է որեւէ բանի, ո՛չ ոք կրնայ անոր կամքին դէմ շարժիլ: Օսմանեան Կայսրութեան հիմնադրութենէն մինչեւ մեր օրերը երկրին քաղաքականութեան տուն տուողն է եղած զինուորականութիւնը: Հին ու նոր բոլոր յեղափոխութիւնները տեղի ունեցած են զինուորականներու ձեռքով: Ի զուր կը քարոզեն, որ բանակը պէտք չէ խառնուի քաղաքականութեան:

Ահա վերջին փաստը: Բանակը գլուխ վերցուցած է ազգին կամքով ընտրուած Խորհրդարանին դէմ եւ իրը պիտի ըլլայ վերջին խօսքը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

Վերջին պահուն ցաւով կ՛իմանանք թէ բանաստեղծ Արսէն Երկաթ (Շամլեան), իր մահկանացուն կնքած է Երկուշաբթի օր, Մայիս 19ին, Մոնթրէալի մէջ, ուր հաստատուած էր քանի մը տարիէ:

Մեր ողբացեալ աշխատակիցը ծնած էր Ամասիա, 1893ին: Աւելի քան յիսուն տարի ապրած էր Եգիպտոս, ուր կ՛աշխատակցէր «Յուսաբեր»ի: Արձակ թէ չափածոյ իր գրութիւններէն զատ, ունէր նաեւ բազմաթիւ թարգմանութիւններ: Գրութիւններ ունէր նաեւ Ֆրանսերէն: Վերջերս իր յոբելեանը տօնուեցաւ Քանատա եւ Ամերիկա:

Խորէն Կաթողիկոսի փափաքով ազգային յուղարկաւորութիւն պիտի կատարուի:

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը եւ «Հայաստան»ի խմբագրութիւնը խոր ցաւով կ՛ողբան Դաշնակցութեան երիտասարդութեան մեծ դաստիարակիչ եւ քաջ հրապարակագիր իրենց մեծ ընկերոջ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

մահը:

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Ֆրանսայի իր բոլոր մասնաճիւղերով կ՛ողբայ մեծ Հայուն եւ հանրանուէր գործիչին, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

մահը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

	1926ին	1939ին	1959	1969 Յուն. ի տուեալներով
Երեւան	64·600	204·200	509·000	716·000
Լենինական	42·300	67·700	108·446	138·761
Կիրովական	8·600	17·600	49·423	87·933
Էջմիածին	8·400	9·800	19·700	27·933
Ղափան	1·500	8·500	19·315	26·755
Հրազդան	—	4·200	7·769	22·125
Հոկտեմբերեան	—	—	14·932	21·608
Ալավերտի	4·500	10·000	16·713	20·985
Դիլիջան	6·500	14·600	11·412	20·916
Կամօ	8·400	8·300	8·751	18·830
Քաջարան	—	—	11·385	14·425
Գորիս	—	—	10·377	12·901
Արթիկ	—	5·800	9·071	12·298
Արտաշատ	—	—	7·272	12·135
Ստեփանաւան	—	—	9·798	11·936
Աբովեան	—	—	—	11·409
Սպիտակ	—	—	8·667	11·290
Իջեւան	—	—	7·639	10·997
Սեւան	—	—	6·415	10·782
Աշտարակ	—	—	7·563	10·723
Չարենցաւան	—	—	2·350	8·505
Արարատ	—	—	5·412	7·562
Ջերմուկ	—	—	2·062	4·039

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՍԻՆԸ՝ ՈՏՔԻ ՏԱԿ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԱՅԵՐԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԸ ՅԱՋՈՂԵՑԱՆ

Սերնան եւ Սթաֆորտ յաջողեցան մինչեւ 15 քիլոմեթր մօտենալ Լուսնին «հոդին» եւ ճշդել «ցամաքահանման» վայրը Յուլիսին համար:

Կատարուածը անշուշտ աննախընթաց է: Ուրեմն Հինգշաբթի գիշեր նախատեսուած ժամուն՝ 20,11ին կատարուեցաւ բաժանումը: Այսինքն լեմ խցիկը կ՛անջատուէր Ափոլոյէն, մէջն ունենալով՝ Սերնան եւ Սթաֆորտ, մօտենալու համար Լուսնին եւ ութ ժամուան մէջ երկու շրջան ընելու: Ատկէ ետք, պէտք է որ կրկին վերադառնային Ափոլոյի, ուր իրենց կը սպասէր Եունկ: Պզտիկ խանգարում մը սակայն, երկրորդ շրջանի վերջաւորութեան, բաւական յուզում կը ստեղծէր: Լեմը կը սկսէր կորսնցնել իր կանոնաւոր թռիչքը եւ ցամաքէն կը նկատէին թէ երկու այերանաւորդներու սըրտի բաբախումները յանկարծ զգալի կերպով արագացած են: Քիչ ետք սակայն Սթաֆորտ կը յաջողէր ամէն ինչ կանոնաւորել եւ ապա կը վերադառնային միանալու Եունկի:

Ամէն պարագայի մէջ, տիեզերագնացներու նկարագրած Լուսինը ոչինչով կը համապատասխանէ բանաստեղծներուն նկարագրութեանց: Եւ զուցէ կարելի է ի վերջոյ խորհիլ թէ աւելի լաւ է ամէն ինչ շատ մօտէն չտեսնել:

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Ֆրանս – Սուառ, Շաբաթ Մայիս 24ի իր թիւին մէջ կը հրատարակէր հանրային կարծիքի քննութեան նոր արդիւնքները, Մայիս 11–14ի շրջանին համապատասխան: Ա. շրջան, գլխաւոր երեւոյթն այն է թէ Ալէն Փոհէրի «սակը» կ՛իջնէ: Այսպէս առաջին շրջանը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.—

Փոմփիտու 41 առ հարիւր, Փոհէր 30 առ հարիւր, Տիւքլօ՝ 14 առ հարիւր, Տէֆէռ 8 առ հարիւր, Ռոքար 4 առ հարիւր, Կրիվին՝ 2 առ հարիւր, Տիւքաթէլ 1 առ հարիւր: Բ. շրջանին՝ Փոմփիտու 45 առ հարիւր, Փոհէր 55 առ հարիւր:

Այս պատկերը անշուշտ նորութիւններ կը բերէ եւ շատ բան կ՛ըսէ: Առաջին շրջանին, Փոհէր, նաեւ Փոմփիտու հող կը կորսնցնեն եւ կը թուի թէ անոնք որ իրենց ի նպաստ կ՛արտայայտուէին առաջ կամ որոշում չէին տուած, իրենց դիրքը կը ճշդեն ի նպաստ ձախին, ըլլայ ան՝ համայնավար կամ ոչ:

×

Մինչ այդ ընտրապայքարը կը շարունակուի: Փոմփիտու ամերիկեան ձեւի արշաւ մը սկսած է մինչ Փոհէր որքան կրնայ քիչ կը խօսի եւ հաւանաբար այդ քաղաքականութիւնը աւելի նպաստէ իրեն:

Ժաք Տիւհամէլ, կեդրոնի պարագլուխ մէկուկէս ժամ հարցումներ ընելէ ետք Փոմփիտուի, որոշեց անոր միանալ թէեւ Լըքանիւէ յայտարարեց թէ այդ «զինակցութիւնը» բան պիտի չփոխէ: Ճիշդ է որ ներկայիս Փոմփիտու ամէնուն կը խոստանայ իրենց ուզածը եւ անշուշտ եթէ ընտրուի մէկն ու մէկը եթէ ոչ բոլորը, խաբուած պիտի ըլլայ ի վերջոյ:

× Նախկին նախագահ տը Կոլ 26 հազար նամակ ստացած է հրաժարումէն ի վեր: Այդ բոլորը զրկուած են Իրլանտա:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ մէջ մթնոլորտը կրկին լարուած է: Իսրայելեան 50 զրահապատ կառքեր Յորդանան մտած են եւ չորս ժամ ալ մնացած: Ամմանի ձայնասփիւռը կ՛ըսէ թէ յարձակումը ետ մրդուած է շնորհիւ շրջանի ժողովրդական ուժերուն եւ Արաբական Լիկայի քաջութեան: Նիւ Եորքի մէջ, չորսերու հանդիպումը մեծ արդիւնք չէ տուած ցարդ, արդէն որոշում մը տրուիլն ալ մեծ օգուտ չունի քանի որ ոչ մէկ կողմը տրամադիր է գործադրելու:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ խորհրդային 18րդ զօրավար մը մեռած է: Օրէ օր աւելի յստակ կը դառնայ որ լուրջ տագնապ մը կայ խորհրդային բանակին մէջ:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պէյրութի ամերիկեան համալսարանին մէջ, 1968ի Դեկտեմբերի վերջերը, արժանի շուքով յիշատակուեցաւ բանաստեղծ Ժաք Յակոբեանի ծննդեան յիսնամեակը, իսկ այս տարեշրջանին հրապարակ ելաւ «Ժագափունջ» ընդհանուր խորագիրը կրող հատորը, որ կը պարունակէ յոբելեարին գործերուն — չափածոյ եւ արձակ — մէկ ընտիր փունջը՝ ներկայացուած շքեղ արտաքինով մը:

Ժագ Յակոբեան արտասահմանի մեր գրական աշխարհին մէջ վաւերական անուն մըն է անկասկած: Հաւասարապէս հայրենաշունչ եւ կրօնաշունչ քերթուածներու սքանչելի վաստակով մը ծանրաբեռն՝ ան հարստացուց սփիւռքի հայ գրականութիւնը մնայուն գործերու ըստեղծագործութեամբ: Ասիկա կը փաստէ իր քերթուածներէն մէկ մասին այլեւս դասական դարձած իրողութիւնը:

Իր անունը ապահովաբար աւելի լայն շրջանակներու ծանօթ ըլլար, եթէ բանաստեղծը բնածին խառնուածքի եւ նկարագրի մը բերումով մարդոցմէ առանձնանալու, ինք իր պատեանին մէջ ներամփոփուելու եւ խոկալու տրամադրութիւններէ չառաջնորդուէր: Ան տեսակ մը աշխարհիկ ճգնաւորը եղաւ, միայնակեացը, որուն հոգին հաւասարապէս բաց մնաց երկնային սրբութիւններուն եւ երկրային մնայուն արժէքներուն՝ Հայրենիքին ու Մայրենիքին առջեւ: Երկու սէրեր արդարեւ, որոնք փոխն ի փոխ հրաշէկ պողպատի մը նման խանձեցին, բորբոքեցին եւ հուսկ ուրեմն հրկիզեցին երիտասարդ բանաստեղծին սիրտը եւ դարձան իր իմացական ու զգացական ապրումներուն կեդրոնական վէմերը: Եթէ փորձուինք թանձր պատկերի մը վերածել բանաստեղծին արուեստը, պիտի մղուինք ըսելու եւ միանդամայն հաստատելու, թէ Ժագ Յակոբեանի արուեստի աշխարհը հայրենի արեւակէզ հողին վրայ բարձրացած տաճար մըն է՝ հայաշունչ կնիքով ինքնատիպ դարձած եւ հայաբոյր մթնոլորտով յագեցած:

Եւ երկու սէրերն ալ բանաստեղծը երգեց միեւնոյն ուժգնութեամբ, միեւնոյն ապրումով եւ միեւնոյն կշռոյթով: Երկու լար, փրթած սիրտէն, տեւաբար տեղ գրաւեցին իր այլապէս հարուստ «նուագարանին» մէջ: Աւելի քան տասնեակ մը հատորներու մէջ ամփոփուած է բանաստեղծին երեք տասնամեակներու բերքը — «Գաղտնի ճամբան» (1938), «Մեղրալուսին» (1943), «Մեսրոպաշունչ» (1946), «Մարդ մը մեռաւ» (1947), «Վերածընունդ» (1949), «Մասիսածին» (1963) եւ դեռ ուրիշներ:

Ներկայ հատորը, ինչպէս ընդհանուր խորագիրը կը մատնէ, կը պարունակէ բանաստեղծին երեք տասնամեակներու (1938–1968) գրական վաստակին մէջ ընտիր փունջը՝ քաղուած ու կազմուած նոյնինքն բանաստեղծին կողմէ:

Ուրեմն բանաստեղծն է, որ այս հատորով հանրութեան կը ներկայանայ իր ապրումներուն եւ իմացական աշխարհին համապատկերովը եւ, յատկապէս, ցոյց կուտայ իր անցած գրական ուղին՝ այլապէս յատկանշական:

Ներանձնական հեշտագին ապրումներու եւ առօրեայ տպաւորութիւններու երգիչը չէ ան: Պիտի ըսենք նոյնիսկ, թէ ուժեղ ցայթք ունեցող իր քերթողական արուեստին մէջ, մասնաւորապէս վերջին շրջանին, զսպուած, պրկուած ճիգ մը կայ՝ սքօղելու իր էութեան հարազատ լարերէն բխող հեշտաշունչ զգայնութիւնները:

Բանաստեղծին առաջին շրջանի գործերուն մէջ կը նշմարուին Մեծարենցի, տեղ տեղ նոյնիսկ Վահան Տէրեանի թեթեւ ազդեցութիւնները իբրեւ տարազ, մանաւանդ երաժշտութիւն: Ապահովաբար հըմայքին տակ գտնուած է «աքասիաներու» սիրահար հեղինակին գունագեղ ու բուրումնաւէտ մթնոլորտին: Արդարեւ, այդ օրերուն բանաստեղծը անտարբեր չէ եղած բնութեան հանդէպ, զոր նկատած է համակ զգայութիւն մը:

Բարեբախտութիւն է իրեն եւ մեր գրականութեան հաշւոյն, որ բանաստեղծը տարիներու թաւալումին զուգընթաց թօթափած է կարգ մը ազդեցութիւններ, եւ իր վերջին շրջանի գործերուն մէջ կը մնայ իսկապէս ինքնատիպ:

Հոգեվիճակներ պատկերելու, մտածումներ եւ զգացումներ արտայայտելու միջոցները այլազան են եւ իւրաքանչիւր բանաստեղծ կը բերէ արտայայտութեան իր եղանակը, երանգը:

Իրը՝ ժուժկալ է:

Այսուհանդերձ այդ ժուժկալութիւնը միայն ձեւին եւ ոճին մէջ է, քանի որ ցայգաղբիւրի վճիտ ջուրերու նման յորդ ու զեղուն են բանաստեղծին ազգային եւ մարդկային երակներէն բխող ապրումները, այդ ապրումներով բացատրուող ու պայմանաւորուող մտածումներն ու համոզումները:

Այլազան չեն իր ներշնչումներուն տուն տուող նիւթերը, սակայն բաւական է, որ անոր հոգիին ու մտքին տեսլադաշտին մէջ իյնայ իր խառնուածքին ու հայեցակէտին ատակ նիւթ մը, որպէսզի անմիջապէս ճոխանայ անիկա, բարձրանայ սիրտէն դէպի երեւակայութիւն, դէպի միտք: Ու փայլի, վառի եւ յամրընթաց թափով մը թափի ընթերցողին սիրտին մէջ:

Անշուշտ նիւթերը չեն որ նոր են, եւ այդ չէ կարեւորն ու հիմնականը: Բանաստեղծը կը յաջողի նոր իմաստներ որսալ կեանքէն, առաւելաբար մեր անցեալէն եւ Աստուածաշունչի էջերէն ու զանոնք նոր երանգներով մարմնացնելէ ետք հաղորդական շունչով մը փոխանցել մեզի:

Ժագ Յակոբեանի լեզուն կառուցուած է հայերէն ճոխ բառացանկի վրայ եւ, ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, գիտէ օրինական կարգով ու գեղեցկութեամբ գործածել հայ լեզուն:

Կարեւոր ազդակ մը եւս արուեստի մընայուն գործ արտադրելու համար:

×

Քերթուածի մը վերնագիրը՝ «Ապրիմ-մեռնիմ», դարձած է այլաբանական այլ յատկանշական ընդհանուր խորագիրը Գառնիկ Ադդարեանի բանաստեղծութիւններու նոր հաւաքածոյին, զոր լոյս ընծայած է «Հայաստան» հրատարակչականը Երեւանի մէջ 1968ին:

Շուրջ 120 փոքրածաւալ էջեր պարունակող այս գրքոյկը իր արտաքինով, դրժբախտաբար, ներկայանալի չէ, եթէ նըկատի առնենք տպագրական արուեստին եւ թեքնիքին արձանագրած յառաջդիմութիւնը մեր օրերուն: Անցողակի հաստատենք, որ արտասահմանի դժուար պայմաններուն մէջ, ուր հայ գրիչը իր երկերը հրապարակ հանելու տարրական միջոցներէ զուրկ է յաճախ, չըսելու համար դրեթէ միշտ, կը յաջողի լոյս ընծայել ճաշակաւոր եւ գեղատիպ հատորներ՝ Միջին Արեւելքէն մինչեւ զոյգ Ամերիկաները (ընտիր թուղթ, ճաշակ բուրող ձեւաւորում եւայլն):

Արտասահման հրատարակուած նոր գիրքերէն շատերը տպագրական արուեստի եւ արհեստի գեղեցիկ նմոյշներ են արդարեւ:

Յետ-եղեռնի տարասփիւռ սերունդի մէկ ներկայացուցիչն է Գառնիկ Ադդարեան եւ, հետեւաբար, զարմանալի չէ, որ բանաստեղծը առաւելաբար երէկուան եւ այսօրուան սերունդներուն ազգային ապրումներուն, երազներուն, յոյսերուն եւ յոյզերուն թարգմանը դառնայ, զանոնք արձագանգէ ծագէ ծագ:

Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ բանաստեղծը լոյս ընծայած էր «Մատեան ցաւի ու հատուցման» պոէմը, որ իր ատենին արժանացած էր Թէքէեան Մշակութային Միութեան, Պէյրութ, գրական առաջին մրցանակին:

«Ապրիմ-մեռնիմ»ը կը բովանդակէ 37 բանաստեղծութիւն եւ «Սփիւռք» երկարաշունչ քերթուածը: Գրքոյկին գրեթէ բոլոր գործերուն մէջ — հոն ուր միտքն ու սիրտը չի հայիր մարդկային ցաւերու եւ դժբախտութիւններուն — կարմիր թելի մը նման կը յայտնուի բանաստեղծին տառապագին կսկիծը, հոգեկան գալարումները, կոծն ու բողոքը Հայութեան արեւմտահայ թեւին բաժին ինկած դրժխեմ ճակատագրին համար: Միւս կողմէ կարօտաբաղձ Հայն է, որ բնական մղումով մը իր աչքերը կը յառէ, միշտ ու տեւաբար, դէպի հայրենիք, որուն ուրախութիւնները ի՛րն ալ են անկասկած:

Ամէն արուեստագէտ մարմնաւորումն է հոգիի կամ ոգիի մը, իսկ մեր պարագային, հայ գրագէտը կը մարմնացնէ անպայման հայ ոգին, որ նոյնիսկ արտերկրի պայմաններուն մէջ, ուր կենսատու աւիշը՝ ենթահողը չքացած է մեր ոտքերուն տակէն, կը մնայ միշտ առոյգ ու կենդանի: Գ. Ադդարեան ունի ապրումը այդ ոգիին. արդարեւ, իր մտահորիզոնին ու հոգեդաշտին մէջ վսեմ արձանի մը նման վառ է հայրենիքի դիմագիծը: Ասկէ նաեւ անոր կարօտաբաղձ հայեացքը դէպի Արաքսի ափերը:

Օտար հորիզոններու տակ ապրելու տառապանքը եւ հեռաւոր հայրենիքի մը կարօտը զինք դարձուցած են մտատանջ եւ վշտահար: Ասկէ նաեւ տրտմագին լարը իր քերթուածներուն:

Բանաստեղծը իր մտորումներն ու խոհերը, յոյզերն ու տագնապները կ՛արտայայտէ ալեկոծ եւ յուզուած շեշտով մը, որ եթէ մէկ կողմէ ներուժ կը դարձընեն Գ. Ադդարեանի հայրենական ապրումները, միւս կողմէ պատճառ կը դառնան, որ իր գործերուն մէջ յաճախ արուեստը զգացումներու յորդ ալիքին եւ միտքերու զեղումին տակ երկրորդական դիծի վրայ մնայ: Մնաց որ հրապարակագրական ջիղը զօրաւոր է իր մէջ, ինչ որ տեղ տեղ ճառախօսութեան տպաւորութիւն մը կը թողու ընթերցողին վրայ:

Լեզուն պատկերաւոր է, թէեւ դերծ չէ խորթութիւններէ. յաճախ յաջող համեմատութիւններ տեղ կը գրաւեն տողերուն մէջ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 18ին, Կիրակի ժամը 16ին, Պէշիկթաշլեան – Ալէմշահ հանդիսասրահը բացառիկ կերպով լեցուած էր ընտրանի բազմութեամբ մը: Մուրատեան վարժարանի աշակերտները իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին համազգային մեծ փառատօնին ի փառս մեր քաղաքամայր Երեւանին:

Վարագոյրը բացուեցաւ որոտընդոստ ծափերով. բեմին կեդրոնը գրաւած էր Երեւանի զինանշանը, որուն առջեւ շատ կանոնաւոր շարուած էին, Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտները, իրենց գեղեցիկ համազգեստներով: Ֆրանսական փառերգին յաջորդեց բազմաձայն «Ծաղկիր ազատ»ը, զոր յոտընկայս ունկնդրեցին հանդիսականները:

Օրուան խօսնակը Յ. Գզիրեան բեմ հրաւիրեց վարժարանի տեսուչ վարդապետը՝ Հ. Յակոբ Զանթայեան, որ բացման հակիրճ խօսքը ըրաւ շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր անոնց, որ իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին օրուան հանդիսութեան. Մարաթ Խարազ-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ընկերներ, ըսաւ զինուորականը ակնարկը իր շուրջը պտըտցնելով, կը խընդրեմ որ ամենայն պաղարեամբ, հանդարտութեամբ, գիտակցաբար ու խըղճահարութեամբ պատասխանեց ինծի, որովհետեւ վայրկեանը շատ հանդիսաւոր է եւ մարդու մը կեանքը ձեր պատասխանէն կախուած է...: Լաւ ուրեմն ձեր մէջը կա՞յ մէկը, որ կասկածի թէ քիչ մը առաջ կարդացած նամակս այս մարդը գրած չէ:

— Այդպիսի կասկած մը կարելի չէ ունենալ, ըսին միաբերան Սայի եւ Արիֆ պէյերը:

Նոյնը կրկնեցին նաեւ միւսները:

— Եթէ ի նպաստ այս մարդուն ամենափոքր կասկածանք մը ունիք, կը խնդրեմ որ յայտնէք:

— Բովանդակ խղճովս համոզուած եմ, որ այս մարդը յանցաւոր է, ըսաւ Արիֆ:

— Այո, յանցաւոր է, կրկնեցին միւսներն ալ:

— Հիմա ի՞նչ պատիժ արժանի կը տեսնես այս մարդուն Սայի պէյ, հարցուց զինուորականը երիտասարդ յեղափոխականին դառնալով:

— Մահուան պատիժը, քանի՝ որ աւելի մեծ պատիժ մը չկայ, պատասխանեց այս վերջինը հաստատ ձայնով:

Սէֆէր պէյ մէկ առ մէկ ամէնուն ալ կրկնեց նոյն հարցումը, ամէնքն ալ առանց վարանելու, մահուան վճիռ տուին:

Այն ատեն զինուորականը դէպի կեղծ պալատականը դարձաւ եւ հանդիսաւոր ձայնով մը ըսաւ.

— Նուրի, լսեցիր դատավճիռդ, պատրաստուէ ուրեմն պատիժդ կրելու...

Լրտեսը ալ բոլորովին իր կորովը կորսընցուցած, ընկճեալ ու անէացած, ոտքի ելաւ, դեղեւոտ քայլերով մօտեցաւ Սէֆէր պէյի ու անոր ոտքերուն փարելով.

— Ներո՛ւմ, ներո՛ւմ, գոչեց լալահառաչ:

Բայց զինուորականը անդրդուելի մնաց:

— Գործած ոճիրդ այնքան մեծ է, որ մարդիկ չեն կրնար ներել անոր, ըսաւ, թող Աստուած ներէ...

— Թոյլ տուէք ինձ ըրած չարիքս քաւել, թոթովեց լրտեսը միշտ ծունկի վրայ եկած:

— Քու մահովդ պիտի քաւես զայն, քանի որ անով հայրենիքի մաքրագործումին պիտի ծառայես, լրտես մը պակսեցնելով Թուրքիոյ մէջէն...

Եւ Սէֆէր պէյ, ամենայն հանդարտութեամբ, գրպանէն ատրճանակ մը հանելով ետեւէ ետեւ երեք հարուած ուղղեց իր ոտքերուն տակ գալարուող լրտեսին գլխուն, որ անշունչ գետին փռուեցաւ:

— Սատկի՛ն լրտեսները, կեցցէ՛ Ազատութիւնը, գոչեց:

Ամէնքը ձայնակցեցան իրեն:

— Ընկերներ, ըսաւ Սէֆէր պէյ, կըրնանք պարծենալ թէ հայրենիքի համար օգտակար կերպով վերջացուցինք մեր օրը, բայց ափսոս, միայն այս չափով մեր գործը չի լրանար: Սելանիկ լրտեսներով լեցուած է եւ ամէն օր նորեր կը հասնին... պէտք է հասկցնել Ապտիւլ Համիտի որ այլեւս իր լրտեսներէն վախցող չկայ եւ թէ անոնք պէտք է որ սարսափին յեղափոխութենէն: Ինչ որ սկսանք այս իրիկուն, հարկ է որ շարունակենք վաղը, միւս օր, մինչեւ որ մաքրագործումը կատարեալ ըլլայ...:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Մինչդեռ Սելանիկի, Իւսկիւպի, Մանասթըրի եւ վերջապէս Բումելիի նահանգներուն մէջ յեղափոխական շարժումը զինու զօրութեամբ կը սկսէր յայտնուիլ, արտասահման ապաստանած երիտասարդ Թուրքերն ալ անսովոր եռուզեռ մը ցոյց կուտային: Մանաւանդ Փարիզ կեդրոնը եղած էր Եւրոպայի թուրք յեղափոխականներուն: Ապտիւլ Համիտ ի զո՛ւր ամէն օր հեռագրական հրահանգներ կը զրկէր դեսպան Միւնիր փաշայի, որպէսզի որեւէ կերպով միջոց մը գտնէ այդ յեղափոխականները Փարիզէն վտարել տալու եւ կամ զանոնք կաշառել ու Պոլիս զրկելու: Միւնիր փաշայի բոլոր խորամանկ վարպետութիւնները օգուտ մը չէին ըներ. Ապտիւլ Համիտի այդ հլու եւ հաւատարիմ պաշտօնեան արդէն վարկաբեկ եղած էր Ֆրանսական կառավարութեան քով, որ զայն կը նկատէր աւելի Սուլթանին մէկ լրտեսը, քան թէ մեծ պետութեան մը ներկայացուցիչը: Միւնիր փաշա ինքն ալ գիտէր թէ ինչ յարգ ունէր Ֆրանսայի արտաքին գործերու նախարարութեան մօտ ու այլեւս չէր համարձակեր երիտասարդ Թուրքերու դէմ բողոքներ ներկայացնել կամ զանոնք իբրեւ անիշխանական ու ոճրագործ ցոյց տալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 136)

ՓՇՆԱՐԱՆԱԿԱՆ
Ֆ. ՄԱՍ
ՄՈՍԿՎԱ
—*—
ԲՐԻՋԱՅԻՆ ՓԱՓՈՒՂՈՒԹՅՈՒՆ

ԳԼՈՒԽ ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԶԱՆԻՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

«Պետք է ասեմ, որ ես ինձ վրա մեծ ուժ եմ զգում և ամեն րոպե պատրաստ եմ ամեն տեսակ զոհողության, միայն թե ինձ հանգիստ թողնեն և ինձ հետ չխաղան, ինչպես մինչև հիմա խաղում էին։ Ես ուզում եմ ապրել, ինչպես ապրում են ուրիշները, ես ուզում եմ ուրախանալ կյանքով, ես ուզում եմ, որ ինձ սիրեն, ես ուզում եմ, որ ինձ հարգեն, ես ուզում եմ, որ ինձ վախենան, ես ուզում եմ, որ ինձ ատեն, ես ուզում եմ, որ ինձ նախանձեն, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ոտնատակ տալ, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ծաղրել, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես անեմ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չանեմ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես ասեմ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չասեմ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես ապրեմ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չապրեմ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես մեռնեմ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չմեռնեմ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես ուրախանամ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չուրախանամ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես սիրեմ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չսիրեմ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես հարգեմ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չհարգեմ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես վախենամ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չվախենամ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես ատեմ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չատեմ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես նախանձեմ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չնախանձեմ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես ոտնատակ տամ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չոտնատակ տամ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես ծաղրեմ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չծաղրեմ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես ստիպեմ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չստիպեմ այն, ինչ ինքս եմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես ստիպվեմ այն, ինչ ինքս չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ ոչ ոք չկարողանա ստիպել, որ ես չստիպվ

Այրի Տիկին Մանուշակ Քոչունեան, Պ. Սերժ Քոչունեան, Օր. Արլէթ Քոչունեան, այրի Տիկին Հնազանդ Գիզիրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍԻՄՈՆ ԳՈՉՈՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 20ին, 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ Մայիս 24, ժամը 10,45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ-Ուէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍՈՆԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵԶԱՐԴՄԱՆ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի)

Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Ռիւ Տարիւ (Փարիզ) Երեքշաբթի, Յունիս 3ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին:

Տոմսերու գին՝ 10 եւ 15 ֆրանք ապահովել եկեղեցւոյ դիւանատունէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր 90-ամեայ տարեդարձին առիթով.— Պ. Կարպիս Ճընկլտրեան 250 ֆրանք, Տիկին Ակոնայեան 100, Տէր եւ Տիկին Ե. Մարկոսեան 100, Պ. Ա. Օհանեան 100, Տիկին Ա. Նորա 100, Տէր եւ Տիկին Յ. Վէզիրեան 100, Լուիզ Փափազեան 50, Տիկին Ֆ. Մոստիչեան 50, Տիկ. Ա. Սարգիսեան 40, Պ. Ն. Երամեան 40 ֆրանք:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Անիձա Ալեքսանեանէ հարիւր ֆր. իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ, յատկացուելու համար կարիքաւորներու:

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նօտարեանէ հարիւր ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Զարեհ Համբարձումեանի կսկծալի մահուան առթիւ, յատկացուելու համար կարիքաւորներու:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ Հայաստանէն եկած երիտասարդ արուեստագէտներու կողմէ այս Չորեքշաբթի (28 Մայիս) ժամը 21ին

U.C.J.G. 14, Rue de Trévise, Paris (9e)

Յայտագրին՝ քանոն, դաշնամուր, ձեռնադաշնակ, երգ, պար:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

RESTAURANT AU MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍՍՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յանախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչք մը (*Վոտկա*, եւն.):

FERMÉ LE LUNDI — ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, եւ Կրօն. Ընկերակցութիւնս շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն:

Նահատակաց Կիրակիի հոգեհանգստի առիթով փոխան ծաղկեպսակի.— Տիկիններ՝ Աննա Տէր-Մարտիրոսեան, Զ. Մանուէլեան, Կ. Պարագեան, Մ. Հաճի Աւետիսեան, Ի. Մանաճեան եւ Պ. Ա. Պայընտրեան տասնական ֆրանք:

Իւղագինի նուէրներ Զատկուան առթիւ: Խաղինէճեան ընտանիք հարիւր ֆրանք, Այրի Տիկին Հ. Ջըրբաշեան, Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Յ. Պահատուրեան, Մէշտուտճեան եւ ոմն 50ական, Ա. Հօլօփիկեան, Ն. Թովմասեան, Ա. Տէր-Խորէնեան եւ Տիկին Սողոմոնեան 30ական, Այրի Տիկ. Պօշնաքեան 25, Տէր եւ Տիկին Նիքօթեան եւ Օր. Եազըճեան, Տէր եւ Տիկ. Թորլիկեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Պօղոսեան, Տիկ. Ա. Շահում, Տիկ. Զ. Արզումանեան, Պ. Պ. Պէրպէրսարգիսեան, Ղ. Ազնաւուրեան քսանական, Տիկիններ Զ. Մանուէլեան, Մ. Հաճի Աւետիսեան, Հ. Գրիգորեան, Գալոյեան, Լ. Գասպարեան, Ս. Պաժան, Ա. Սիսակեան, Ա. Անդրէասեան, Ա. Էօքսիւզեան, Ա. Փիրլեան, Քայմաքեան, Վ. Աճէմեան, Լիօթօ Զաքմաքլեան, Ա. Թաքաքճեան, Ա. Լուսարարեան, Տէր-Արսէնեան, Խրիմեան, Սանտալեան, Լ. Կարապետեան, Սարաֆեան, Տէօքմէճեան, Կարապետեան, Ա. Համբարձումեան, Յ. Յովսէփեան, Յ. Կիրակոսեան, Պահատուրեան, Գալփաքճեան, Խ. Նալպանտեան, Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Գապաքեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլեան տասնական, Յ. Գատայիֆճեան, Կիւրճեան, Տիկիններ Մ. Գազանճեան, Ն. Վարդերէսեան, Անսուրեան եւ Թ. Պատուականեան 5ական ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ուսում. Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, Մայիս 31 Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվար Ռոտէն, Իսի, Մէրի տ'Իսիէն առնել օթօպիւս 191 եւ իջնել Շըմէն տը Վինեը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Սանսանուհիի վերաբերեալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՄԱՅԻՍ 28Ը» ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի: Կիրակի 7 Յունիս կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգ. Տան մեծ սրահը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE A.I.F.

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՈՒԹՊՕԼ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ – տը – Մառնի ընդհ. խորհրդատու):
ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին:
ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ (Էլիմինաթուառ)
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16·30ին՝ ՖԻՆԱԼ
Մուտք 6 ֆրանք

Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21·30էն առաւօտ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ալֆորվիլ)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵՋ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)
ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու:
Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19
Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձա նագրութեանց համար դիմել.—
MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ «ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Նկարները՝ ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

Արեւմտահայերէնով պատմեց՝ ԱՐԹՕ ՃԻՒՄՊԻՒՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողքով:
Ֆրանսայի համար գինը՝ 3 ֆրանք
Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94 - Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34

Կարելի է դիմել նաեւ Հրանտ-Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները, Փարիզի եւ գաւառի եկեղեցիներու դիւանատուները եւ ԱՆՁԱՄԲ «Յառաջ»ի

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 25 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11521

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE No 11.521

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Ա.

Տարիներով մահուան դէմ մաքառելէ ետք, Մայիս 21ին իր աչքերը յաւիտենութեան փակեց Սիմոն Վրացեան, հեռու հայրենիքէն, որու բարօրութեան էր նուիրած իր ամբողջ կեանքը:

Շատ քիչեր միայն ա՛յնքան բեղուն վաստակ են ձգած իրենց ետեւ, որքան մեր ողբացեալ ընկերը, որ օժտուած բազմակողմանի շնորհներով՝ լիովին արժեցուցած էր զանոնք կեանքի մէջ հայրենիքէն մինչեւ սփիւռք, շուրջ եօթը տասնեակ տարիներ:

Ծնած էր Նոր Նախիջեւանի շրջանի Մեծ Սալա գիւղը, հիմնուած Եկատերինա կայսրուհիի օրով, Խրիմէն գաղթած Հայերու համար, նման չորս-հինգ ուրիշ հայաւաններու հետ, համաձայնութեամբ Յովսէփ արքեպս. Արղութեան-Երկայնաբազուկի: Նոր Նախիջեւանի շրջանը Հայութեան պարգեւած է կարգ մը ականաւոր, արժէքաւոր դէմքեր:

Մեր ողբացեալ վաստակաւոր ընկերոջ ընտանեկան մականունն էր Գռուզեան, սակայն Նոր Նախիջեւանի Ս. Համբարձում ծխական դպրոցի ուսուցիչ Մելիքեան Գրուզինեան մկրտած է զինքը: «Գրուզին» ռուսերէն կը նշանակէ «Վրացի»: Այսպէս դարձած է Վրացեան, չմոռնալով երբեմն «Գրուզինեան» ստորագրել իր գրութիւնները:

Նոր Նախիջեւան — Ռոստով — Արմաւիրի շրջանը Հայութենէ հեռու՝ ենթակայ էր Զէրքէզներու եւ Ռուսերու ազդեցութեան: Դժուար էր Հայ մեծնալ այդ միջավայրին մէջ:

Վրացեան բախտ ունեցած է Տիմաշովկայի ռուսական դպրոցէն վերջ, հայկական կրթութիւն ստանալ Մեծ Սալայի թաղային եւ Նոր Նախիջեւանի Ս. Համբարձում ծխական, յետոյ նոյն քաղաքի միջնակարգ վարժարանին մէջ:

1900ին զրկուած է էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը, զոր աւարտած է 1906ին:

Կանուխէն մտած է Դաշնակցութեան շարքերը, ճեմարանը աւարտելէ ետք նշանակուած է կուսակցական գործիչ Նալբանդի (Նոր Նախիջեւան) շրջանի, այցելով հայաբնակ բոլոր գիւղերը, ուր կուսակցական մարմիններ կային: Միաժամանակ զբաղած է զէնքի փոխադրութեան պատասխանատու եւ վտանգաւոր գործով:

Շատ երիտասարդ էր, երբ 1907ին մասնակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան չորրորդ Ընդհ. Ժողովին, Վիէննայի մէջ, իբրեւ պատգամաւոր Նալբանդի Կեդր. Կոմիտութեան: Վերադարձին իբրեւ զեկուցաբեր Ընդհանուր Ժողովի՝ այցելած է Հիւսիսային Կովկասի եւ Հարաւային Ռուսիոյ շրջանները:

Յետոյ անցած է Ս. Պետերբուրգ, ուսումը կատարելագործելու համար: Հետեւած է իրաւաբանութեան եւ բարձրագոյն մանկավարժական ճեմարանի դասընթացքներուն, զորս աւարտած է 1910ին: Ռուսիոյ մայրաքաղաքին մէջ ուսած տարիներուն աշխատակցած է Թիֆլիսի դաշնակցական թերթերուն, իբրեւ թղթակից Պետական Դումայի:

1909ի ամառը Տրապիզոն — Կարին ճամբուն վրայ եղբայրասպան գնդակի զոհ գնաց Եղիշէ Թոփչեան, յայտնի դաշնակցական գործիչ եւ խմբագիր Կարնոյ Յառաջին:

1910ին Վրացեան Ս. Պետերբուրգէն գնաց Մոսկուա, ուր քանի մը ընկերներով ողբացեալ ընկերոջ յիշատակին հրատարակեց Պսակ ժողովածուն, որուն 3000 օրինակները ամբողջովին գրաւուելով այրուեցաւ ռուս ոստիկանութեան կողմէ: Այս հատորէն մէկ օրինակ միայն փրկուած է, կազմուած Կարնոյ մէջ, եւ այժմ կը գտնուի Համազգայինի Պէյրութի ճեմարանը:

Նոյն տարին Ս. Պետերբուրգէն կ՛անցնի Պոլիս, ուր երկար չի մնար: Դաշնակցութեան Բիւրօն զինքը կը զրկէ Կարին՝ իբրեւ քննիչ Գր. Սիւնիի եւ Եոմուրայի գործերուն, միաժամանակ իբրեւ խմբագիր Յառաջի:

Կարնոյ մէջ միաժամանակ կը նշանակուի Սանասարեան վարժապետանոցի քաղաքական տնտեսութեան ուսուցիչ եւ աղջկանց Ս. Հռիփսիմեանց դպրոցի մանկավարժական հոգեբանութեան դասախօս:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԻԿԱՌՈՅԻ հարցը չկարգադրուեցաւ հակառակ բոլոր յոյսերուն, տէրերէն մէկը՝ Փրուվօ վերջին պահուն մերժած ըլլալով համաձայնագիրը ստորագրել: Իբրեւ հետեւանք, տէրերը դատական վարիչ մը նշանակեցին եւ խմբագիրներն ալ որոշեցին վերջ տալ իրենց գործադուլին ցորչափ գործը զեկավարէ դատական վարիչը: Ֆիկառօ լոյս կը տեսնէ այս Երեքշաբթի:

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ դադարի շրջան մը կ՛անցընէ Հոգեգալուստի առթիւ: Գաւառի թերթերու համար կատարուած հանրային կարծիքի քննութիւն մը բաւական տարբերութիւններ ցոյց կուտայ Իֆոփի տուեալներուն հետ: Այս քննութիւնը կատարուած է Սոֆրէսի կողմէ, Մայիս 22ին: Ա. Շրջան՝ Փոմփիտու 39 առ հարիւր (բաղդատմամբ նախորդին՝ կը պակսի), Փոհէր 32 առ հարիւր (կը բարձրանայ), Տիւքլօ 15 առ հարիւր (կը բարձրանայ), Տէֆէր 9 առ հարիւր Ռոքար 3 առ հարիւր, Տիւքաթէլ 1 առ հարիւր, Կրիվին՝ 1 առ հարիւր: Բ. շրջանին՝ Փոհէր կ՛ընտրուի: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Փոհէր չէ հերքած թէ իր նախարարապետը կրնայ Սիւտրօն ըլլալ, մինչ կը թուի թէ Փոմփիտու այդ պաշտօնը խոստացած է Ժիսքառ տ՛Էսթէնի:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Քանի 22րդ փառատօնը վերջացաւ Ուրբաթ իրիկուն, հետեւեալ արդիւնքներով: Մեծ մրցանակ (ոսկի մետալ) Իֆ (անգլիական), դատական կազմի յատուկ մրցանակ՝ Ատալէն 31 (Շուէտ), դատական կազմի մրցանակ (միաձայնութեամբ) Զ (Ֆրանսա), լաւագոյն այր դերասան՝ Ժան-Լուի Թրէնթինեան (Ֆրանսա), լաւագոյն դերասանուհի՝ Վանեսա Ռէտկրէյվ (Անգլիա, Իզիտորա Տընքընի դերին համար), բեմադրութեան մրցանակ՝ Անթոնիօ Տաս Մոռթէս (Պրազիլ) եւ Քրոնիկ Մոռաւ (չեխ): Առաջին գործի մրցանակ՝ Իսթի Ռայտըր (Ամերիկա), կարճ ժապաւէնի մեծ մրցանակ «Վերածնունդի Երգը» (Ռումանիա):

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ անակնկալօրէն փոխած է իրլանտական իր բնակութիւնը: Ըստ ստացուած տեղեկութեանց, երկրին հիւսիս-արեւմտեան մասը գացած է «Զէզըլ Հաուզ Հոթէլ»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ մաթեմատիկոս մը 3 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է դաղտնի զրականութիւն ցրուած ըլլալուն համար: Միւս կողմէ խորհրդային 55 քաղաքացիներ խնդրագիր մը ստորագրած են, որու մէջ, Մարդկային Իրաւանց Լիկայի յանձնախումբէն կը պահանջեն որ քննութիւններ կատարէ Խորհ. Միութեան «քաղաքացիական հիմնական իրաւունքներու» բռնաբարման շուրջ:

"Non omnis moriar"

Սիմոն Վրացեան կրնար ըսել, լատին բանաստեղծին հետ.— «Պիտի չմեռնիմ բոլորովին»: Վասնզի անոնցմէ էր, այն քիչերէն, որոնք բան մը կը ձգեն իրենց ետին, գործ մը՝ տոկուն, վաստակ մը՝ անսպառ, ու մանաւանդ՝ դաս մը գալիք սերունդներուն: Իր փոսն ալ, այսօր, կոչ մըն է անոնց համար, որոնք գիտեն լսել լուռ գերեզմաններու անհատնում ձայնը, գիտեն ուժ առնել ուժասպառ հոգիներէ, գիտեն վազուան նայիլ՝ երէկուան օրինակներով:

«Պիտի չմեռնիմ բոլորովին», կրնար կրկնել Սիմոն Վրացեան, երբ՝ հասած մահուան դուռը, ակնարկ մը նետէր իր անցեալ օրերուն, որոնք անցան-գացին կեանքի ուղիով ու հասան տրամաբանական վախճանին: Մահը, արդարեւ տրամաբանական վախճանն է, որքան ալ սարսուռ պատճառէ ան: Բայց տրամաբանութիւնը ամէն բան չէ: Յաճախ կը դառնայ անօգուտ, երբ կարելի չըլլար հաշտուիլ ծնող ու մեծցող պարապին հետ, հաշտուիլ ամայութեան հետ, անդրադառնալ, որ հո՛ն աւելի ծանօթներ կան քան հո՛ս:

Ու կը մնայ մխիթարուիլ: Փորձել հասկընալ՝ անհասկնալին, ըմբռնել անմբռնելին՝ Մահը:

Երանի՛, սակայն, բոլոր Վրացեաններուն: Երանի՛ բոլոր անոնց որոնք չմեռան բոլորովին, որոնք պիտի չմեռնին բոլորովին:

Երանի՛ անոնց — սակաւք ընտրեալք — որոնց կեանքը եղաւ համակ աշխատանք, համակ նուիրում ու իրենցմէ ետք կը թողուն գործ մը՝ մնայուն:

Նախարարական կամ վարչապետական պաշտօնները չեն, որ կ՛արժեւորեն մարդը: Ու վաղը, Պատմութիւնն Հայոց եթէ ոչ Հայաստանի պատմութիւնը, երբ յիշատակէ Վրացեանը, ցոյց պիտի տայ նախ՝ Մարդը, որ ծառայեց իր հայրենիքին, իր ժողովուրդին, իր մշակոյթին, ու հոն թողուց իր դրոշմը: Մնաց հաւատարիմ իր կոչումին, սերունդ հասցուց լպրծուն պողոտաներու վրայ, հայ դիրը ծաղկեցուց Երեւանէն մինչեւ Ամերիկա ու օր մը գնաց Պէյրութ ու դարձաւ, ի՛ր խօսքով՝ «նախկին վարչապետ, այժմ՝ վարժապետ», ինչպէս իրեն յատուկ հիւմուրով կը ձօնէր իր մէկ նկարը, Փարիզի Նոր Սերունդին:

Երանի՛ Վրացեաններուն, ու բոլոր անոնց, որոնք իրմէ ետք, պիտի կարենան ըսել — երբ հասնի ճգնաժամը — «Պիտի չմեռնիմ բոլորովին»:

«ՅԱՌԱՋ»

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի օր (Երեքշաբթի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Մայիս 28:

«ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ»

ԽՄԲ.— 1955ին Գահիրէի մէջ լոյս կը տեսնէր «Կեանքի Ուղիներով» շարքին առաջին հատորը, որու գտած յաջողութիւնը պատճառ պիտի դառնար Բ. հրատարակութեան 1967ին: Իր այս յուշերուն վեց հատորներուն մէջ, Սիմոն Վրացեան մէկ նոր երեւոյթ ցոյց պիտի տար՝ գրագէտ էր: Ու այդ գրագէտը հետեւեալ նախաբանը կը գրէր Կեանքի Ուղիներուն առաջին հատորին սկիզբը.—

Ապրում ես երկար տարիներ այս մոլորակի վրայ եւ չես նկատում, որ կեանքն էլ ունի, այսպէս ասած, իր հանգրուանները, իր ուղիները եւ այդ ուղիների վրայ՝ բազմաթիւ ու բազմապիսի կայաններ:

Անցնում ես կայանից կայան: Մի տեղ կանգ ես առնում երկար, մի ուրիշ տեղ կարճ եւ ամէն տեղից առնում ես, հետդ բերում տուն յուշառարկաներ: Մի տեղից թանկագին քար ես առնում, մի ուրիշ տեղից՝ անարժէք խեցի: Մի այլ տեղից՝ մի արձանիկ, մի նկար, մի պսպղուն կոճակ կամ մի զարդանիշ: Անհաշիւ առարկաներ ես հաւաքում սենեակներումդ կամ զզրոցներիդ մէջ տարիների ընթացքում, որոնց մէջ տեսնում ես կեանքիդ մի կտորը, էական մասնիկը քո գոյութեան: Ու գերի ես դառնում իրերի եւ յուշերի...

Ու մի օր էլ մտածում ես մաքրել սենեակներդ ու զզրոցներդ, դուրս նետել ինչ որ հնացած է այլեւս եւ անկարեւոր, ինչ որ ծածկուել է ժամանակի անագորոյն փոշիով, իմաստից զուրկ է դարձել, բայց ի՞նչպէս նետել կեանքիդ կտորը...

Յիշում եմ՝ մեր դաստիարակ Կոմիտաս վարդապետի անշուք խցում, նուագարանի վերեւ, պատին, երկար ժամանակ կախուած էր մի ծաղկեփունջ: Ծաղկեփունջ՝ անունն էր միայն, իրապէս՝ խունացած տերեւներ ու չոր ցօղուններ՝ տժգոյն ժապաւէնով միացած: Մենք, նրա աշակերտները, ծիծաղում էինք այդ, ամօթ է ասել, ծաղկեփունջի վրայ, բայց Կոմիտաս Հայր-Սուրբը պահում էր խնամքով, պաշտպանում սրբապիղծ ձեռքերից, մաքրում էր փոշուց ու միջատներից եւ գուրգուրում վրան: Ո՞վ գիտէ, ինչ սիրելի մի ձեռք նուէր էր բերել եւ կախել պատին: Ժամանակիչ փարթամ այդ ծաղկեփունջը, որից այժմ մնացել էին տժգոյն ժապաւէնով կապուած խունացած տերեւներ միայն եւ չոր ցօղուններ, որպէս թանկագին ու նուիրական յիշատակ, Կոմիտասը ի՞նչպէս նետէր դուրս իր սրտի մէկ մասնիկը:...

Ընթերցողը կարող է խնդալ ե՛ւ իմ այս չորացած ու խունացած «ծաղկեփունջ»ի՝ այս տժգոյն հատորի վրայ: Կարող է ափսոսալ այն թուղթն ու մելանը, որ վատնուած է վրան: Յաւ յայտնելով նոյնիսկ, որ այս անարժէք շարադրութիւնները վերածուած են գրքի՝ փոխանակ դուրս նետուելու, իբրեւ այլեւս անպէտք թուղթ:

Գիտեմ նաեւ, որ քննադատն էլ, — եթէ այդպիսին գտնուի երբեւիցէ, — քննադատն էլ գլուխս պիտի չշոյէ բնաւ, ոչ ալ ընթերցողից գովասանք եմ սպասում: Բայց ինձ համար այս շարադրութիւնները թանգ են ու սիրելի, որպէս կեանքիս ուղիների կայաններից մնացած յուշառարկաներ, ինչպէս քաղցր յիշատակ անցեալի եւ յոյս ապագայի, ինչպէս պատից կախուած ծաղկեփունջը Կոմիտասի համար: Հետեւաբար, ի՞նչպէս փճացնել եւ դուրս նետել կենդանի կտորը հոգու, որի մէջ կեանք է դրուած: Անմեկնելի մի ուժ ստիպում է ինձ ի մի հաւաքել այս հատորի մէջ, լոյս աշխարհ հանել կեանքի ուղիների կայաններից հաւաքուած այս անպաճոյճ յուշառարկաները: Եւ եթէ, ինչպէս ուկրայնացի մեծ հայրենասէր Տարաս Շեւչենկօն է ասել իր բանաստեղծութիւնների մասին.—

Մի կաթ արցունք աչքերից սեւ՝
Ես պաներից պան կը լինեմ.
Խոհեր իմ, ո՛հ, մռայլ խոհեր,
Յաւ էք դուք ինձ եւ վիշտ դժխեմ...

Այո՛, եթէ իմ այս անսեթեւեթ շարադրութիւններն եւս մի կաթ արցունք քամեն ընթերցողի աչքերից սեւ, ես էլ կը լինեմ պաներից ամենապանը, ուրախ եւ երջանիկ: Մի կաթ արցունք աչքերից հայ...

×

Ներկայ հատորում ամփոփուած կտորների մի փոքր մասը, — «Ինչպէս դաշնակցական եղայ», «Մեր դաշնակցական խումբը», «Սասունի Ազատութիւնը», — տպուած է «Յուսաբեր» օրաթերթում: «Կեանքի եւ Մահուան միջեւ» առնուած է «Հայրենիք Տօնացոյց – Տարեգիրք»ից: Միւս բոլոր կտորները, անտիպ, առաջին անգամն են լոյս տեսնում այստեղ: Այս կտորները գրուած են զանազան ժամանակ, այլ եւ այլ վայրերում, այս կամ այն առիթով, այն օրուայ տրամադրութեան տակ, բայց միացած են միեւնոյն գաղափարով ու միեւնոյն ոգիով:

Ընթերցողը կարող է խաբուել գրուածքների արտաքին ձեւից՝ կարծելով, թէ հեղինակը զուտ գրականութիւն է փորձում անել, այսինքն՝ երեւակայական բաներ է պատմում: «Զուտ գրականութիւնը» իմ կարողութիւններից վեր է ու նպատակից դուրս: Ինչ որ գրուած է այս հատորում զուտ իրականութիւն է, պատմական փաստեր, որոնց ես մասնակից եմ եղել ու զգացել եմ, ուրախացել ու տխրել, ապրել իմ բովանդակ էութեամբ...

Գրականութեան կամ երեւակայութեան պտո՛ւղ — բնա՛ւ երբեք: Իրական պատկերներ հա՛յ կեանքի մօտիկ անցեալի, «դէպքեր, դէմքեր եւ ապրումներ», հեղինակի տկար վրձինով գծուած հոգեբանական վիճակներ — ահա՛ սոյն փանաքի հատորի բովանդակութիւնը: «Կեանքը ինչպէս որ էր», պիտի ասէր Զօհրապը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Մարտ 20ին, Թիֆլիսից Երեւան եկաւ բանաստեղծ Յ. Թումանեանը: Մինչեւ այժմ էլ ինձ համար մնում է անորոշ, թէ Թումանեանը ի՞նքը եկաւ, թէ ուղարկեցին նրան: Նա պատմեց ինձ, թէ Թիֆլիսում կարծում էին, որ Հայաստանի յեղաշրջումը «մի խումբ մաուզերիստների» գործ է եւ թէ Թիֆլիսի հայ մտաւորականութիւնը իրեն խնդրել է գալ Երեւան, պարզել դրութիւնը եւ, եթէ հնար է, վերջ տալ մաուզերիստների բռնութիւններին: «Ի՛նչ մաուզերիստներ, էս խամ ամբողջ ազգն է ոտքի ելել», եղաւ Թումանեանի առաջին խօսքը Երեւանում:

Ես կասկածեցի Թումանեանի անկեղծութեան: Առանց խորհրդային իշխանութեան համաձայնութեան՝ Թումանեանը Թիֆլիսից մեկնել էր «Կովկասի փոխարքայ» Սերգօ Օրջոնիկիձէի արտօնութեամբ եւ որոշ պատուէրով: Թումանեանի խօսքերից էլ երեւում էր, որ նրա ճամբորդութիւնը կապ ունէր Օրջոնիկիձէի հետ: Նա ասաց, թէ առաջին հերթին տեղեկութիւններ պիտի տայ Օրջոնիկիձէին՝ Երեւանում տեղի ունեցած դէպքերի մասին:

Մինչեւ Թումանեանի գալը՝ Երեւանում շատ քչերը գիտէին, թէ Վրաստանում խորհրդային իշխանութիւն հաստատուած է եւ Նոյ Ժորդանիայի կառավարութիւնը, մենշեւիկ պարագլուխները եւ Սահմանադիր Ժողովի անդամները փախել էին արտասահման: Մենք ռադիոյից ստացել էինք այդ լուրը, բայց կարողացել էինք գաղտնի պահել: Թումանեանի երեւումը Երեւանում կարող էր պատճառ դառնալ, որ ժողովուրդը իմանար Վրաստանի անկման մասին, որ, ի հարկէ, վատ պիտի ազդէր ժողովրդի տրամադրութեան վրայ: Իրերի տրամաբանութիւնը թելադրում էր, որ Թումանեանը մեկուսացուէր եւ դրսի հետ յարաբերութիւն չունենար, քանի որ նրա ներկայութիւնը Երեւանում պիտի չնպաստէր խաղաղ յարաբերութիւնների հաստատման՝ Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ: Կային առաջարկողներ, որ Թումանեանը բանտարկուի եւ պահուի իբրեւ պատերազմական գերի, բայց ի՞նչպէս բանտարկել Ամենայն Հայոց Բանաստեղծին, ի՞նչ կ՛ասէր հանրային կարծիքը...

Ես Թումանեանին յանձնեցի իր որդու՝ Համլիկի հոգատարութեան: Համլիկը իմ դիւանապետն էր եւ ապրում էր իր քրոջ՝ Գիդա Խատիսեանի կնոջ մօտ, վարչապետ Ալ. Խատիսեանի նախկին բնակարանում: Յանձնարարեցի Յ. Քաջազնունուն, որ մօտիկ բարեկամ էր Թումանեանին, ընկերանալ նրան արտաքին յարաբերութիւնների ժամանակ եւ, առհասարակ, օգնել նրան ծանօթանալու իրերի կացութեան Հայաստանում: Թումանեանը մի քանի անգամ այցելեց ինձ Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէի գրասենեակում, տեսակցութիւններ ունեցաւ Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէի անդամների, կուսակցութիւնների ներկայացուցիչների, մասնաւորապէս Հ. Օհանջանեանի, Վ. Մինախորեանի, Արշամ Խոնդկարեանի, Բ. Իշխանեանի, Դաւիթ Անանունի, ժողովրդականների, ռամկավարների եւ ուրիշների հետ, մի երկու անգամ նրա հետ միասին ճաշեցինք Տոքթ. Ըշրի մօտ: Առհասարակ, նրան տրուեց հնարաւորութիւն ծանօթանալու, տեսնելու, լսելու ամէն ինչ եւ ամէնքին, որ նա ուզում էր ծանօթանալ, տեսնել ու լսել:

Իբրեւ հետեւանք նրա ծանօթութեան, բոլորովին ազատ եւ առանց պարտադրանքի, նա քաշեց հետեւեալ հեռագիրը Թիֆլիս Օրջոնիկիձէին.

«Թիֆլիս, Օրջոնիկիձէին,

«Արդէն հինգերորդ օրն է Երեւանում եմ: Ծանօթանալով գործերի դրութեանը՝ ես կատարելապէս համոզուեցի, որ մեզ մօտ Թիֆլիսում կազմուած կարծիքը Հայաստանի դէպքերի բնաւորութեանը մասին չի համապատասխանում իրականութեան: Շարժումը սկսուել է գիւղացիութեան մէջ զանազան շրջաններում, տարածուել է մինչեւ Երեւան եւ իր ետեւից քաշել է մտաւորականութիւնը: Ստեղծուել է հետեւեալ վիճակը, զէնքերը ձեռքին կանգնած են միմեանց դէմ, մի կողմից Հայաստանի բանուորները եւ աշխատաւոր գիւղացիութիւնը, միւս կողմից՝ կոմունիստների զինուած ուժերը, եւ արիւնը հոսում է առանց թշնամութեան եւ փոխադարձ բնաջնջման հիմքի: Ռազմաճակատում ընկեր կոմունիստները որոշ կերպով ասում էին, որ ամբողջ յեղափոխութեան ընթացքին կարմիր բանակը չի ունեցել աւելի անիմաստ պատերազմ: Ուստի ջերմագին խնդրում եմ ձեր հեղինակաւոր միջամտութիւնը, որպէսզի վերջ տրուի այս ոչ ոքի համար հարկաւոր արիւնահեղութեանը: Կարեւոր եմ համարում աւելցնել, որ յեղաշրջումից յետոյ ձերբակալուած բանտարկեալներից եւ ո՛չ մէկը, եւ ո՛չ մի ռազմագերի այստեղ չի գնդակահարուած: Համանման հաղորդագրութիւն անում եմ եւ ռազմաճակատի ընկեր կոմունիստներին: Եթէ պահանջւում են լրացուցիչ տեղեկութիւն-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ապտիւլ Համիտի կողմէ հեռագիր մը սակայն, միւսներէն շատ աւելի ստիպողական, կը հրամայէ իրեն Փարիզէն հեռացնելու Մէհմէտ Զիան եւ կամ զայն համոզել, որ Պոլիս վերադառնայ, դրամ, պաշտօն ամէն բան խոստանալով:

Մէհմէտ Զիա հին տարագիր մըն էր, որ երկար տարիներէ ի վեր Փարիզ քաշուած, յամառ պայքար մը կը մղէր համիտեան բռնաւորութեան դէմ: Երկար ատեն իր ձայնը անլսելի մնալէ ետքը, վերջապէս յաջողած էր համակիրներու շրջանակ մը կազմել, որ հետզհետէ ծաւալեցաւ եւ ի վերջոյ կուսակցութիւն մը ձեւացուց: Ապտիւլ Համիտ թէեւ շատ անգամներ փորձած էր Մէհմէտ Զիան կաշառել, բայց անիկա անդրդուելի մնացած էր ու մերժած էր բռնաւորին ընծաները որքան ալ հրապուրիչ ըլլային անոնք: Սուլթանը ալ յոյսը կտրած, չէր զբաղեր իրմով, մանաւանդ որ այդ ազատականը երբեք յեղափոխութիւն կամ բռնի միջոցներ չէր քարոզած, ընդհակառակն դատապարտած էր զանոնք: Իր միակ փափաքն էր Սահմանադրութիւնը վերահաստատել Թուրքիոյ մէջ խաղաղ միջոցներով, միութեան եւ յառաջդիմութեան շնորհիւ:

Եւ սակայն վերջերս հասկցած էր, որ ուզած կերպով կարելի պիտի չըլլար ազատական ըէժիմ մտցնել Թուրքիոյ մէջ եւ եթէ քիչ մըն ալ տեւէր բռնաւորութիւնը, հայրենիքը բոլորովին կորստեան պիտի մատնուէր: Ուստի հրաժարելով իր հին գաղափարներէն, մօտեցած էր յեղափոխական տարրերուն թուրք, հայ, ալպանացի, իր կուսակցութիւնը անոնց միացնելով: Այն ժամանակ ահա Ապտիւլ Համիտ զգացած էր վտանգը եւ Մէհմէտ Զիան նկատած էր իր ամէնէն վնասակար թշնամիներէն մէկը:

Զայն ջախջախել անկարելի էր, իր զօրութիւնը մինչեւ հոն չէր հասներ, ուստի գերագոյն փորձ մը ընել ուզած էր զայն իր կողմը շահելու համար:

— Միւնիր փաշան սատանայ է, թերեւս կրնայ յաջողիլ, մտածած էր:

Դեսպանը երբ իր տիրոջ ստիպողական հեռագիրը առաւ, մեծ վարանումի մը մատնուեցաւ, այսուհանդերձ ուզեց անկարելին փորձել եւ իսկոյն իր մօտ կանչել տուաւ Կեփասոֆը, իր մտերիմ ու անպաշտօն խորհրդականը:

Կեփասոֆ հայ փաստաբան մըն էր, որ արհեստը լքած, շուայտութեան մէջ կ՛ապրէր Պոլսէն մտերմական կապեր հաստատած ըլլալով Միւնիր փաշայի հետ, անոր ընկերացած էր նաեւ Փարիզ ու դեսպանատան մէջ կ՛ապրէր առանց որոշ գործ մը ունենալու: Դեսպանը զայն կը գործածէր իր դիւանագիտական պաշտօնէն դուրս կատարած զանազան չիլ գործերու մէջ: Կեփասոֆ խելացի, քաջ ֆրանսագէտ ու Փարիզի կեանքին մօտէն տեղեակ ըլլալով՝ շատ օգտակար կ՛ըլլար Միւնիր փաշայի, որ իր մտերիմին վրայ անսահման վստահութիւն ունէր եւ շատ անգամ, ծանրակշիռ խնդիրներու համար անոր խորհուրդին կը դիմէր:

Երբ փաստաբանը եկաւ դեսպանին քով, այս վերջինը անոր ներկայացուց Երլտըզէն ընդունած հեռագիրը:

— Ի՞նչ պիտի ընենք հիմա, հարցուց երբ Կեփասոֆ իր ընթերցումը աւարտեց:

— Վեհափառ Սուլթանին հրամանը պէտք է գործադրել, պատասխանեց դեսպանին խորհրդականը:

— Կը կարծե՞ս որ կը յաջողինք համոզել Մէհմէտ Զիան:

— Ո՞վ գիտէ, թերեւս...

— Բայց մէկ քանի անգամ ի զուր այդ փորձը ընել ուզեցինք:

— Գիտէք որ ուրիշներ ալ գտնուեցան որոնք նախ արհամարհոտ հպարտութեամբ մերժեցին մեր առաջարկները եւ յետոյ կամաց կամաց կարգի եկան ու մէյ մէկ բարձր պաշտօնի խոստումով վերադարձան Պոլիս իրենց յեղափոխութիւնը վրաններէն թօթափելով, ու պարկեշտ հաւատարիմ հպատակներ դառնալով:

— Դժբախտաբար, Մէհմէտ Զիա անոնց խմորէն չէ:

— Փաշա էֆէնտի, ամէն բան մեր ընելիք խոստումներէն կախում ունի:

— Այդ մասին բացարձակ իշխանութիւն տրուած է ինծի ամէն բան առաջարկելու իրեն:

— Լաւ ուրեմն այն ատեն գործը կը դիւրանայ...

— Տեսակցութիւն մը կրնա՞ս կարգադրել իրեն հետ, հոս դեսպանատուն եւ կամ ուրիշ տեղ մը:

— Հիմա կ՛երթամ անմիջապէս զինքը գտնելու:

— Եթէ այս գործը յաջողինք, իմ ստանալիք նուէրիս հարիւրին տասը քուկդ է:

Այս վերջին խօսքերը բոլորովին խանդավառեցին փաստաբանը, որ իսկոյն դեսպանատունէն մեկնեցաւ դէպի Ռիւ Մոնժ ուր կը բնակէր Մէհմէտ Զիա, անշուք օթէլի մը մէկ փոքրիկ սենեակը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 137)

ներ, խնդրում եմ կանչել ինձ ռադիոյի մօտ»:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Օրջոնիկիձէն ստացաւ Թումանեանի հեռագիրը եւ չպատասխանեց: Պարզ էր, որ նա կարեւորութիւն չէր տուել Թումանեանի հեռագրին: Օրջոնիկիձէն կարեւորութիւն չտուեց եւ ի՛մ հեռագրին, որով ես յայտնում էի Թումանեանի գալը Երեւան եւ խնդրում էի վերջ տալ պատերազմին Հայաստանի դէմ: Ընդհակառակն, Օրջոնիկիձէի յուշերից, ճառերից եւ գրութիւններից այժմ մենք գիտենք, որ նա ամէն միջոցով աշխատում էր զէնքի ուժով ճնշել հայ ժողովրդի պոռթկումը: Այնքան քնքուշ ու ներողամիտ դէպի վրացի ժողովուրդը եւ այնքա՛ն դաժան ու աններող դէպի Հայերը...

Թումանեանի ճամբորդութեան մասին Երեւան՝ Հայաստանում շատ է գրուել եւ, երեւի, դեռ շատ էլ պիտի գրուի: Գրել է, օրինակ, իր յուշերի մէջ, գրող Ստ. Զօրեանը: Գրել է Թումանեանի աղջիկը Աշխէնը: Գրել են անճիշդ, ստայօդ բաներ: Չեմ ասում սխալ, այլ ստայօդ: Սխալը մարդկային է: Արդարադատ եւ ամենաբարեմիտ մարդն անդամ կարող է սխալուել, բայց սուտը ներելի չէ պարկեշտ մարդկանց համար:

Բացարձակապէս սուտ է եւ ստոր զրպարտութիւն, թէ մենք, այսինքն Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէն կապանքի տակ է առել Յ. Թումանեանին եւ արգիլում էր նրան տեսնուել ուզած մարդկանց հետ: Անշուշտ, մենք աշխատում էինք, որ նա փողոցներում չերեւայ մենակ, պատահական, անծանօթ մարդկանց հետ չտեսնուի հէնց իր անձի ապահովութեան համար: Չպէտք է մոռանալ, որ նա եկել էր բոլշեւիկեան մի երկրից եւ գտնւում էր բոլշեւիկութեան դէմ անհաշտ թշնամի մի քաղաքում: Ստ. Զօրեանի պէս իրենց շուքից վախեցող մարդիկ կարող էին չտեսնուել Թումանեանի հետ, բայց Թումանեանի աղջիկը նմա՛ն սուտեր յերիւրելու պատճառ չունէր: Մանաւանդ պատճառ չունէր չարախօսելու իմ մասին, իր եղբօր՝ Համլիկից նա շատ լաւ տեղեակ էր իմ եւ իր հօր յարաբերութիւնների մասին եւ ծանօթ իմ զգացումներին ու բարի վերաբերումի՛ն դէպի մեծ բանաստեղծը:

Թումանեանի հետ ես մտերիմ չէի, ինչպէս մտերիմ էի, օրինակ, Աղբալեանի եւ Քաջազնունու հետ, բայց մօտ բարեկամ էի: Սիրում էի նրա բանաստեղծութիւնը եւ յարգում էի նրա անձը: Նրա վերաբերումն էլ դէպի ինձ նոյնն էր: Նա մոլի ռուսասէր էր՝ ցարական, դեմոկրատական թէ բոլշեւիկեան լինէր Ռուսաստանը: Ի հարկէ, նրա սրտին աւելի մօտ էր դեմոկրատական վարչաձեւը, կասկած չունեմ, որ իր սրտում նա ատում էր բոլշեւիկութիւնը իր անիշխանական արտայայտութիւններով, բայց խորհրդային վարչաձեւը նրա համար հանդուրժելի էր. բոլշեւիկը հօ թուրք չէ՛ր...:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Երբ հայ ժողովուրդը սկսաւ նոր կեանք մը կերտել իրեն, իր անցեալը շարունակեց պրպտել մեծ օրեր գտնելու եւ անոնցմով ոգեւորուելու համար ստեղծագործական իր նոր ճիգերու պահուն:

Ու արդարեւ Հայոց պատմութեան եւ առաւելապէս հայ մշակոյթի պատմութեան մեծ թուականները սկսան խանդավառութեան առիթներ դառնալ մէկը միւսին ետեւէն: Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեան 1500ամեակը որ կը զուգադիպէր 1935ին, անդրանիկ առիթը դարձաւ հայ ժողովուրդը ակնածանքի կանչելու յիշատակին առջեւ սերունդի մը, որ իր ոսկեդարն էր ստեղծեր 15 դարեր առաջ, տօն, որ ռումանահայ գաղութը եւս ոգեւորեց, ինչպէս եւ ոգեւորեց Նիքոլաէ Եորկան՝ հանդիսութեանց բեմերէն արտասանելու համար իր հիացման խօսքը ստեղծագործ հայ հանճարին մասին:

Իսկ երկու տարի ետք, 1937ը տօնական թուական մը դարձուց Հայաստան, հաղարամեակը տօնախմբելով Սասունցի Դաւիթին եւ անոր անձին մէջ ոգեկոչելով հայ ժողովուրդին դարաւոր պայքարը յանուն իր ազատութեան, ինչպէս եւ Հայոց պատմութեան բոլոր քաջերը, որոնք մարտնչեցան առանց թշնամիներու թիւէն վախնալու, իրենց արիութեան մէջ հոգուով ալ մեծ մնալով ու վեհանձն:

Վերելքի նոր ճիգը, որ հայ ժողովուրդը համակեց երկրորդ աշխարհամարտէն յետոյ, վերստին մղեց զայն մեծ դրուագներ որոնել իր պատմութեան մէջ: Հայաստանն էր, որ տօներուն շարքը բացաւ կրկին՝ նշելով երկուհազարամեակը հայ թատրոնին, հանդիսութեանց կեդրոն դարձնելով նոյնինքն Արտաշատը, ուր մեզմէ 20 դար առաջ թատրոն էր հիմներ Հայոց Արտաւազդ արքան, մեծ թուական մը արձանագրելով, այսպէս, ինչպէս հայ մշակոյթի, նոյնպէս հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ:

Աւելի յետոյ, 1951ին, հայ ժողովուրդը ոգեկոչեց մեծագոյններէն մին իր պատմութեան հերոսամարտերուն, 1500ամեակին առթիւ Վարդանանց պատերազմին, եւ անհաւասար այն զօտեմարտին, որ հայ ժողովուրդը գիտցեր էր ծառանալ յանուն իր ազատութեան, ճիշդ իր հոգեկան ոսկեդարի օրերուն: Նոյն այդ տարին էր որ ան ոգեկոչեց հայ մտքի պատմութեան մեծագոյն հսկան, Գրիգոր Նարեկացին, որ հայ հոգեկան մշակոյթի բարձունք ստեղծեր էր խառնուելով մարդկութեան պարզեւած մեծ հանճարներուն:

1962ը եւ 1964ը երկու անուններ յանձնեցին մեր պաշտամունքին: Մեսրոպ Մաշտոցինը նախ, որուն ծննդեան 1600ամեակը կը լրանար 1962ին, մարդու մը՝ որ տառեր տուաւ հայ ժողովուրդին, ու ճախրանք անոր հոգեկան ստեղծագործութեանց յետագայ բոլոր դարերուն մէջ: Միւս դէմքը Սայաթ Նովան էր, որուն ծննդեան 250ամեակը 1964ին տօնելով հայ ժողովուրդը եւ անոր հետ մէկտեղ աշխարհի բոլոր ժողովուրդները, կը պանծացնէին հանճարեղ հայ երգիչ մը, որ երգեր էր ժողովուրդներու եղբայրութիւնը:

Հայ գրականութիւնը չմոռցաւ իր արդի ռահվիրաները եւ առիթներ գտաւ ոգեկոչելու համար զանոնք: Նման առիթներ անոնց ծննդեան կամ մահուա՛ն հարիւրամեակներն էին:

Ոգեկոչուելու բախտ ունեցան, օրինակ, Աբովեանն ու Ալիշանը, Նալբանդեանն ու Սվաճեանը, Սունդուկեանն ու Պարոնեանը, Դուրեանն ու Պատկանեանը, Բաֆֆին ու Պէշիկթաշլեանը, Նար-Դոսն ու Արփիարեանը, Զօհրապն ու Շիրվանզադէն, Մուրացանն ու Կամսարականը եւ նաեւ՝ տարբեր առիթներով՝ աւելի կրտսերները, ինչպէս Վարուժանն ու Իսահակեանը, Տէրեանն ու Մեծարենցը, Չարենցն ու Սիամանթօն:

Հայերէն Աստուածաշունչին առաջին տպագրութիւնը 1666ին Ամսթերտամի մէջ, այն օրուան պայմաններուն մէջ վիթխարի գործ, որուն երեքհարիւրամեակը տօնուեցաւ քանի մը տարի առաջ, դէպք մըն էր նոյնպէս հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ, տեսակ մը խորհրդանշան հայ ժողովուրդի ճիգերուն քայլ նետելու քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն հետ՝ յաւերժացնելով անունը այն համեստ մարդուն, որ Ոսկան Երեւանցին էր:

Հայ ժողովուրդը անտես չըրաւ նաեւ Մխիթարա Տունը եւ անոր դարաւոր վաստակը: Դարուն սկիզբը, 1902ին, ան նշեր էր երկուհարիւրամեակը Մխիթարեան Միաբանութեան եւ անոր յաջորդող տասնամեակներուն յիշատակելէ յետոյ ուշագրաւ թուականներ անոր դարաւոր պատմութենէն, որպիսին էին քոյր միաբանութեան մը հիմնումը Վիէննայի մէջ, զոյգ միաբանութեանց զոյգ օրկաններուն ստեղծումը յանձին Բազմավէպի եւ Հանդէս Ամսօրեայի 1844ին եւ 1888ին, եւ սերուդը, որ հասունցաւ իրենց շունչին տակ Մուրատ Ռափայէլեանի մէջ 1834էն ի վեր, 1967ին ալ ոգեկոչեց 250ամեակը մտքի այն մեծ օճախին, զոր Մխիթար բռնկցուց Ս. Ղազարու կղզեակին վրայ և կը շարունակէ վառ մնալ երկուքուկէս դար յետոյ ալ:

Եւ ահա 1968ը: Ան վերյիշել տուաւ ծննդեան 850ամեակը Մխիթար Հերացի բժշկապետին, որուն կոթողական գործը, «Ջերմանց մխիթարութիւնը», կոչուած է զայն դասելու միջնադարի եւ բոլոր ժամանակներու մեծ գիտնականներու շարքը:

1968 տարին ոգեկոչեց բացառիկ դէպք մը եւս, որ հարիւրամեակն էր առաջին հայ օփերային: Նոյն այդ 1968 տարին պիտի դար անմահացնել նոյնպէս, պատմութեան բացառիկ այն թուականը, որ Երեւանի ստեղծումն էր մեզմէ 2750 տարի առաջ, տօն, զոր այնքան շուքով տօնեց Հայաստանի մայրաքաղաքը:

Տօնական տարի է նաեւ մեր ներկայ տարին, 1969ը, հայ մշակոյթին համար, այն չորս հարիւրամեակներով, որոնք կը զուգադիպին իրեն: Հայ ժողովուրդը բացառիկ ակնածանքով պիտի յիշէ երկուքը իր մեծ զաւակներէն, որոնք թուական բացին եւ հայ գրականութեան եւ հայ երաժշտութեան մէջ եւ որոնք Թումանեանն ու Կոմիտասն էին, ու անոնց կողքին նաեւ երկու ուրիշներ՝ հայ գրականութեան ընծայած իրենց ուշագրավ վաստակին համար, Երուանդ Օտեան ու Լեւոն Շանթը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

... Իմ աչքերի առջեւ այսօրուայ պէս կենդանի է Հայրիկի պատկառելի տեսքը, Արագածի լանջին, Մասիսի վեհափառ պատկերի դիմաց, ինքն էլ մի Մասիս...

Մասիսը մօտից տեսնես, ոչինչ ունի գրաւիչ, խոչ ու խոռոչներ, գորշ ու քարքարոտ, չոր ձորեր ու ժայռեր՝ եւ ամէն տեսակ գեղունների ու սողունների բնակավայրը: Բաւական է, սակայն, հեռանաս որոշ տարածութեան վրայ, ամէն տգեղութիւն կը ծածկուի, եւ քո առջեւ կը տեսնես արամազդակերտ լեռը եզակի վեհութեամբ ու գեղեցկութեամբ:

Հայրիկն էլ — մի Արամազդ — զուրկ չէր խոչ ու խոռոչներից, բայց հեռանալու պէտք չկար տեսնելու եւ վայելելու համար նրա գեղեցկութիւնը: Եւ, ի հարկէ, որքան ժամանակը անցնում է, այնքան մեծանում ու գեղեցկանում է նրա դէմքը սերունդների աչքերում:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ

... Որպէս մարդ, Կոմիտասը շեշտուած անհատականութիւն էր ուժեղ նկարագրով եւ խորունկ, հաստատուն համոզումներով: Ընդունակ արագ եւ կտրուկ որոշումների: Հոգիով բանաստեղծ, երբեմն ոտանաւորներ էլ էր գրում եւ ինքը ծիծաղում իր գրածի վրայ: Երաժշտական մասնագիտութիւններից դուրս, նա մտաւոր շատ լայն պաշար չունէր, բայց լաւ ծանօթ էր հայ մատենագրութեան եւ բանահիւսութեան: Հայ մարդ էր մինչեւ ուղն ու ծուծը: Աւանդապաշտ: Խստակրօն: Եւ արտասովոր կերպով խստակեաց:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (491)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Ամէն բան. նոյնիսկ կօշիկներդ ներկել:

— Լաւ, ուրեմն դուն մեր գործերուն մի խառնուիր, աւշինդրը խմած ես, դուն նայէ որ սթափիս:

— Ապերախտ մըն ես, Անժոլրա:

— Դուն պիտի կրնա՞ս Մէնի երթալ. դուն այդպիսի գործ մը տեսնելու կարող մարդ չես:

— Ես կրնամ Տէ Կրէ փողոցէն իջնել, Սէն Միշէլի հրապարակէն անցնիլ, Մօռիս լը Փրէփս փողոցէն խոտորիլ, Վոժիրար փողոցը մտնել: Քարմը անցնիլ, Ասաս փողոցէն դառնալ, Շէրշ Միտի փողոցը հասնիլ, ետեւս թողուլ Քոնսէյ տը Կէրը (պատերազմական ատեան), Տէ Վիէյ Թիւյլրի փողոցէն վազելով երթալ, Պուլվարէն ոստիլ, Մէնի սալարկէն երթալ, Պարիէրը անցնիլ եւ Ռիշֆէօյի սրճարանը մտնել: Ասիկա ընելու կարող են մուճակներս:

— Ռիշֆէօյի սրճարանի ընկերներուն հետ քիչ մը ծանօթութիւն ունի՞ս:

— Ոչ այնքան: Ընտանեբար կը խօսինք իրարու հետ. այս է միայն ծանօթութիւնս:

— Է՛, ի՞նչ պիտի ընես անոնց:

— Զարմանալի հարցում, Ռոպէսփիէրի վրայ պիտի խօսիմ, Տանթոնի վրայ պիտի խօսիմ, սկզբունք պիտի քարոզեմ:

— Դո՞ւն:

— Ես, բայց իմ արժէքս ճանչցող չկայ: Եթէ սկսիմ, սոսկալի եմ: Փրիւտոմը կարդացած եմ: Ռուսոյի ընկերային դաշնագիրը կարդացած եմ. հանրապետական թուականի երկրորդ տարիին սահմանադրութիւնը գոց գիտեմ: «Քաղաքացիին ազատութիւնը կը վերջանայ ուր որ քաղաքացիի մը ազատութիւնը կը սկսի»: Միթէ աւանակի մը տեղ դրա՞ծ ես զիս. զզրոցիս մէջ մեծ յեղափոխութեան ժամանակուան հին թղթադրամ մը ունիմ: Մարդկային իրաւունք, ժողովուրդի վեհապետութիւն, ասոնք ջուրի պէս դիտեմ: Մանաւանդ որ փոքր ինչ էպէրթեան եմ: Վեց ժամ շարունակ ժամացոյց ի ձեռին, կրնամ վսեմ բաներու վրայ շաղակրատել:

— Կատակը մէկդի, ըսաւ Անժոլրա:

— Կատաղի եմ, պատասխանեց Կրանթէր:

Անժոլրա քանի մը վայրկեան մտածեց եւ որոշում առնող մարդու մը պէս շարժում ընելով.

Կրանթէր Միւզէնի սրճարանին շատ մօտ կահաւորուած սենեակի մը մէջ կը բնակէր: Դուրս ելաւ եւ հինգ րոպէէն ետք եկաւ:

Սենեակը գացած էր Ռոպէսփիէրեան ժիլէ մը հագնելու համար:

— Կարմի՛ր, ըսաւ ներս մտնելով եւ ուղղակի Անժոլրայի նայելով:

Յետոյ ազդու կերպով ժիլէին երկու շառագոյն ծայրերը իր կուրծքին վրայ կռթնեցուց ձեռքով:

Եւ Անժոլրայի մօտենալով ականջին ըսաւ.

— Անհոգ եղիր:

Համարձակութեամբ գլուխը անցուց գլխարկը եւ մեկնեցաւ:

Քառորդ մը ետք Միւզէնի սրճարանին ետեւի սրահը ամայի էր:

Ապէսէի բոլոր բարեկամները գացած էին անձնիւր իրենց գործին:

Անժոլրա, որ Քուրկուրտը իրեն պահած էր, ամէնէն ետք դուրս ելաւ:

Էքսի Քուրկուտի ընկերութեան անդամներէն անոնք որ Փարիզի մէջ էին, այն ատեն Իսիի տափադաշտ լքեալ քարահատի մը մէջ կը հաւաքուէին. Փարիզի այս կողմերու խիստ բազմաթիւ քարահատներէն մէկն էր ան:

Անժոլրա դէպի այս ժամադրութեան տեղը կ՚երեւար ու միանգամայն իրերու վիճակը կը զննէր իւրովի: Պատահարներուն անրութիւնը տեսանելի էր: Երբ իրողութիւնները որոնք ընկերային տեսակ մը թաքուն հիւանդութեան կարապետներն են, ծանրապէս կը շարժին, ամենափոքր խառնակութիւն մը կրնայ կեցնել եւ խառնաշփոթել զանոնք: Երեւոյթ, ուրկէ կը ծագին փլումներն ու վերածնութիւնները: Անժոլրա ապագային խաւարամած մասերու ներքեւ լուսեղէն ամբարձում մը կը նշմարէր: Ո՛վ գիտէ, ժամանակը կը մօտենար թերեւս:

Ժողովուրդը նորէն տէր պիտի ըլլար իրաւունքին, ի՛նչ գեղեցիկ տեսարան. յեղափոխութիւնը վեհափառօրէն Ֆրանսայի պիտի տիրէր, եւ պիտի ըսէր աշխարհի. — Շարունակութիւնը վաղը:

(Շար.) ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի:
Յունիս 8, Կիրակի ժամը 18ին:

Գեղարուեստական բաժին
Ջերմ մթնոլորտ
ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 15 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍՈՆԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵԶԱՐԴՄԱՆ
Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի)

Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Ռիւ Տարիւ (Փարիզ) Երեքշաբթի, Յունիս 3ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին:
Տոմսերու գին՝ 10 եւ 15 ֆրանք
ապահովել եկեղեցւոյ դիւանատունէն:

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովսէփեանէ 50 Ֆրանքը իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Լեւոն Առաքելեան եւ Տիկին Գապայեան 20ական Ֆրանք, իրենց հիւանդներուն ապաքինմաչ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Խաչիկեան 10 Ֆր. թոռնիկին ծնունդին առթիւ, Յարութիւն Քէչէճեան 10, Յարութիւն Մաղաքեան 20, Յարութիւն Պօյաճեան 20, իրենց անուան տօնախմբութեան առթիւ: Մարսէյլէն Տիկին Գէզաշեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Կղմէս Խոզեան 10 Ֆր.:

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները աթոռներու նորոգութեան համար.—

Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պարկիրճեան 250 Ֆրանք, Պ. Ներսէս Օննիկ Պօյաճեան 200, ի յիշատակ իր մեծ հօր Ներսէս Օհանեանի: Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պաժան, այրի Տիկին Պասմաճեան 200ական, Օր. Լիւսի Մաթիքեան եւ Տէր եւ Տիկին Շահում, Յովհաննէս Մաթիքեանի մահուան քառասունքին առթիւ 200: Տէր և Տիկ. Արտաշէս Բամպուքճեան 160, իրեն ընտանեկան զանձանակին հասոյթը: Տիկին Անահիտ Պօյաճեան 100, Ոմն 100, Տիկին Հայկանոյշ Կարապետեան 100 Ֆրանք:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունիս 29ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԵԿԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ
Այս չորեքշաբթի (28 Մայիս ժամը 21ին
U. C. J. G.
14, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Յայտագրին՝
Քանոն, դաշնամուր, ձեռնադաշնակ, երգ, պար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ուսում. Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, Մայիս 31 Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվար Ռոտէն, Իսի, Մէրի տ'Իսիէն առնել օթօպիւս 191 եւ իջնել Շըմէն տը Վինեը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Սանսանուհիի վերաբերեալ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Secrétaire - Vendeuse
ELSON
134, Rue d'Aboukir, Paris (2e)
Tél. LOU. 11-62

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կ'ուզուին ձեռնարկուներ (անթրբփրնէօր) ա ժասոն շըմիզիէի համար, մեծ սեռի: Շարունակական աշխատանք:
EDEL
339, Rue St. Martin, Paris (3e)
Tél : TUR. 06-02

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՄԱՅԻՍ 28Ը» ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի: Կիրակի 7 Յունիս կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգ. Տան մեծ սրահը:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE

Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք

Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN
Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

EGLISE ST. EUSTACHE
— Illuminée —

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 22, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

ԿՐՕՆԱՇՈՒՆՉ ԵՐԳԵՐՈՒ

1869 ԿՈՄԻՏԱՍ 1969

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ԶՕՐԱՑԱԾ ՈՒԺԵՐՈՎ
Ղեկավարութիւն՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԱԾ ԿԱՄԱՐՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92-SEVRES

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Նկարները՝
ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

Արեւմտահայերէնով պատմեց՝
ԱՐԹՕ ՃԻՒՄՊԻՒՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողքով:
Ֆրանսայի համար գինը՝ 3 ֆրանք
Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94 - Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34

Կարելի է դիմել նաեւ Հրանտ-Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները, Փարիզի եւ գաւառի եկեղեցիներու դիւանատուները եւ ԱՆՁԱՄԲ «Յառաջ»ի

Colonie de Vacances de Jeunesse et Action

AU FAU DE ROISSARD (ISERE)
24ème Année

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒՆ 6 ԷՆ 14 ՏԱՐԵԿԱՆ

ՏՂԱՔ ԵՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐ ԿԸՆԴՈՒՆՈՒԻՆ ՅՈՒԼԻՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հայկական եւ հոգեւոր տաքուկ միջավայր Ալպեան սարալանջերուն վրայ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
Rév. A. HELVADJIAN
6, Place de la Rotonde, ST JEROME - MARSEILLE — Téléph. : 62-85-10

Տրամադրելի կահաւորուած սենեակներ ունինք չափահասներու յատուկ՝ Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ « ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ » ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
Կիրակի 1 Յունիս 1969, կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Օթէլ Սկրիպի շքեղ սրահին մէջ
20, Avenue Georges-Clémenceau, NICE

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ *Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ*
Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ տեղական ուժերու
Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 28 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11522

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.522

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅԻՍ 28

Հայութեան հրաշափառ յարութեան յաւէտ անմոռանալի թուականն է Մայիս 28ը:

Վեց դարու ստրկութենէն ետք մեր հայրենի, պատմական հողերու մէկ մասին վրայ անկախ Հայաստանի ստեղման երջանիկ Օրն է այս:

1918 Մայիսի վերջին տասնօրեակին արարատեան դաշտին վրայ մեր դարաւոր թշնամիի գերակշիռ ուժերուն դէմ հայ ժողովուրդի բոլոր հատուածներու հաւաքական մարտնչումին հրաշապում յաղթանակի Օրն է Մայիս 28ը:

Իսկական հրաշք մը, որ հիացում կը պատճառէ եւ յարգանք կը պարտադրէ բոլորին՝ բարեկամին ու թշնամիին:

Այսօր, պատմական դէպքէն 51 տարի վերջ, սփիւռքէն մինչեւ հայրենիք, բոլոր գլուխները կը խոնարհին յիշատակին առջեւ այն բոլոր հերոսներուն ու նահատակներուն, որոնք 1918 Մայիս 28ին հիմը դրին անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան: Որոնք Սարտարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշ Աբարանի հերոսամարտները մղեցին ռազմական նախնական միջոցներով, «մահ կամ ազատութիւն» նշանախօսքով, բոլորուած հայկական բանակի հրամանատարներուն եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վարիչներուն շուրջ:

Ո՛չ մէկ արտաքին օգնութիւն:

«Բարեկամ» կարծուած «խաչապաշտ քեռին», կարմիր պատմուճան հագած 1918 Մարտ 3ին Բրեստ-Լիտովսկի դաշնագրով ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութեան նուէր էր տուած Կարսը, Արտահանն ու Պաթումը, զորս գրաւած էր 1877–78ի ռուսեւթուրք պատերազմին եւ միացուցած ռուսական կայսրութեան՝ իբրեւ երաշխաւորութիւն Թուրքիոյ հայկական նահանգներու բարենորոգումներուն:

Հիմնուած այդ տխրահռչակ դաշնագրին վրայ, Վէհիպ փաշայի բանակները միակողմանիօրէն խախտելով 1917 Դեկտեմբերի Երզնկայի զինադադարը, դաւադրօրէն կը յառաջանային դէպի Կովկաս, գրաւելու համար յիշեալ երեք նահանգները:

Հայ կամաւորական զօրագունդերը օրհասական կռիւներ մղելով կը նահանջէին դէպի Երեւան, դժնդակ պայմաններու տակ, իրենց պաշտպանութիւնը ընձեռելով հարիւր հազարաւոր անտէր փախստականներուն:

Ռուս զինուորները լքեր էին կովկասեան ճակատը եւ «դէպի տուն» փախած՝ բոլշեւիկեան աւարէն իրենց բաժինն ստանալու համար:

Կովկասեան Սէյմի վրացի եւ ազէրի անդամները ո՛չ մէկ զինուոր կը դրկէին Թրքական բանակին դէմ, օգնելու համար Հայերուն, որոնք միս-մինակ կուրծք կուտային պաշտպանելու համար 1914ի ռուսական սահմանները, ի հեճուկս Բրեստ-Լիտովսկի դաշնագիրն, որմէ կը տուժէին նաեւ Վրացիները (Պաթում):

Տրապիզոնի եւ Պաթումի թուրքեւկովկասեան զոյգ խորհրդաժողովները ո՛չ մէկ օգուտ կ՛ընծայէին կովկասեան դաշնակցութեան, որ Չխէնկէլիի կողմէ Կարսի դաւադրական յանձնումէն եւ մեր զոյգ հարեւաններու թրքասիրական քաղաքականութեան հետեւանքով, կը քայքայուէր:

Վրաստան անկախութիւն կը հռչակէր Մայիս 26ին, Ադրբեջան եւ Հայաստան՝ Մայիս 28ին: Մինչ առաջինները ո՛չ մէկ զոհողութիւն էին ըրած, Հայաստան ազատութիւն ձեռք կը բերէր Երզնկայէն մինչեւ Ալեքսանդրապոլ, Էջմիածին ու Արարատեան դաշտ իր թափած հեղեղանման արեան եւ մղած դիւցազնամարտերուն շնորհիւ:

«Մայիս 28ի» մէջ իրենց արդար բաժինն ունին նաեւ 1894էն մինչեւ 1918 յանուն Հայութեան ու ազատ հայրենիքի զոհուած մեր երկու միլիոն նահատակները: Ու նաեւ Հայութեան բոլոր հատուածներն ու հոսանքները:

Տասնեակ տարիներով կամաւոր մոռացումի տրուելէ ետք, վերջերս Հայաստանի աշխարհագրութեան եւ պատմութեան դրքերը սկսան յիշել 1918 Մայիս 28ին ստեղծուած Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Ուրախալի երեւոյթ:

Իսկ անցեալ տարի, յիսնամեակին առթիւ, փառաշուք յուշարձան մը կանգնուեցաւ Սարտարապատի մէջ, յաւերժացնելու համար 1918ի Մայիսեան հրաշքը:

Սակայն սառոյցները բոլորովին չեն հալած դեռ:

Մայիս 18ին, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին մէջ, Էրեբունի–Երեւանի 2750ամեակին մասին խօսելով, օրուան բանախօսը ցատկեց 1918–1920 շրջանի վրայէն: Նոյնպէս Սասունցի Դաւիթի եւ Մեծ Եղեռնի յուշարձանները յիշելով, լռութեամբ անցաւ Սարտարապատի յաղթական կոթողին վրայէն:

Կը սիրենք յուսալ, որ մոռացութեան արդիւնք էր պարզապէս:

Անկախութեան 51րդ տարեդարձին առթիւ կը վերանորոգենք մեր ուխտը հաւատարիմ մնալու Հայութեան ազգային-քաղաքական արդար պահանջներուն:

Ազատ, անկախ, միացեալ եւ ամբողջական Հայաստանն է միակ փրկութիւնը ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայրենասէր մեր բոլոր ազգակիցներուն համար:

Այդ գաղափարականը դարձուցած ենք մեր հաւատոյ հանգանակը ընդմիշտ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՍՈՒՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՐ

13 տարուան ընթացքին երկրորդ անգամ ըլլալով, Սուտանի Հանրապետութիւնը զինուորականներու ձեռքը կ՛անցնի, որոնք Կիրակիէն ի վեր յեղափոխութեան 9 հոգինոց խորհուրդ մը կազմած են:

Յաջորդական զեկոյցներէ եւ հաղորդումներէն կը հետեւի որ այս պետական հարուածին մէջ, վճռական դեր խաղացած է «հարաւի հարցը» եւ կառավարութեանց անկարողութիւնը զայն կարգադրելու զօր. Ապուպի անկումէն ի վեր (1964):

Սուտանի անկախութենէն ի վեր (1956 Յունուար) հարաւային երեք գաւառները մշտական ապստամբական վիճակի մէջ են: Բնակիչները չեն ընդունիր Խարթումի տեսակէտը այսինքն՝ «մէկ ազգ, մէկ լեզու, մէկ կրօնք»: Աւանդութեամբ եւ ցեղով սեւ-ափրիկեան «Հարաւայինները» մասամբ քրիստոնէացած են եւ դպրոցնալ արաբերէն չեն սորված այլ՝ անգլերէն: Պէտք է նաեւ նկատի առնել որ նոր զեկավարութիւնը ձախ է եւ 23 հոգիէ բաղկացած նոր կառավարութեան 3 անդամները համայնավար են: Յիշենք որ Սուտանի համայնավար կուսակցութիւնը — թէեւ արգիլուած — իր մէկ միլիոն անդամներով, կարեւորագոյնն է արաբական աշխարհին: Աւելցնենք որ Սուտան կ՛ուզէ աւելի կարեւոր դեր մը խաղալ Իսրայէլի դէմ «արաբ ազգին» պայքարին մէջ: Առաջին զեկոյցը կ՛ըսէ արդէն.— « ... Պայքար արաբ ազգին Պաղեստինի համար եւ պաշտպանութիւն սուտանեան սահմաններու աշխարհակալութեան եւ Սիոնականութեան թափանցման դէմ»:

Նոր իշխանաւորները կը հաստատեն թէ ոչ մէկ արիւնահոսութիւն տեղի ունեցած է եւ կացութեան տէրն են:

ԼՈՒՍԻՆԷՆ ԵԿԱՆ ՈՂՋ ԱՌՈՂՋ

Խաղաղականի մէջ, ժամը ժամուն հասան երեք այերանաւորդները լուսինէն: Ներկաներէն զատ հարիւրաւոր միլիոն հոգի, Ամերիկայէն Եւրոպա, հեռատեսիլէն կրցան դիտել պատմական վերադարձը: Ու ամէն ինչ այնքան սովորական դարձած է այլեւս որ բնական կը թուի Խաղաղականի մէջ պատահածը ուղղակի տեսնել Փարիզ կամ Հռոմ, ու աւելի սովորական եւ բնական կը թուի ողջ առողջ լուսինէն վերադառնալ, քան, հոգեգալուստի օրով, Տօվիլէն:

Այս մեծ յաջողութիւնը թոյլ պիտի տայ որ Յուլիսին Ափոլլօ ԺԱ. մեկնի դէպի լուսին եւ «ցամաքահանումը» կատարուի: Ֆիկառոյի մէջ, Ալեքսանտր Անանոֆ «Անոնք որ կը հաւատային» խորագրին տակ, կը դրէ թէ պէտք չէ մոռնալ անունները անոնց որոնք իրենց լաւագոյնը նուիրեցին այս հետազօտութեանց, այնպիսի ատեն մը երբ ոչ միայն ոչ ոք կը հաւատար նման կարելիութեանց, այլ նոյնիսկ ծաղրանքի կ՛ենթարկուէին նման «խենթեր»:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԻՋԵՒ

Մայիս 19 թուակիր հաղորդագրութեամբ մը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դիւանը կը ծանուցանէ, թէ հեռագիրներու հետեւեալ փոխանակումը տեղի ունեցած է Էջմիածնի եւ Անթիլիասի միջեւ.

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծութիւն Վեհափառ Տ. Տ. Վազգէն Ա. Հայրապետը, տեղեկանալով Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետին՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա.ի անհանգստութեան մասին, Դրան Եպսկ. Գերշ. Տ. Գարեգին Եպսկ. Սարգիսեանին յղած է հետեւեալ հեռագիրը, 14 Մայիս 1969 թուականով.—

«Եղբայրօրէն մտահոգ ենք: Սուրբ Էջմիածնի սեղանի առաջ կ՛աղօթենք Խորէն Կաթողիկոսի արագ եւ կատարեալ ապաքինման համար յուրախութիւն նաև մեզ»:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Սոյն հեռագիրը փոխանցուեցաւ Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետին, ի Հիւսիսային Ամերիկա:

Գարեգին Ս. Եպիսկոպոս հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն կաթողիկոսին.—

«Խորապէս շնորհակալ ենք Ձեր հեռագրին համար որով արագ ապաքինում կը մաղթէիք Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետին՝ Տ. Տ. Խորէն Ա.ին: Ձեր հեռագիրը արդէն իսկ փոխանցուած է Նորին Ս. Օծութեան ի Հիւսիսային Ամերիկա: Բարեբախտաբար սրտի հիւանդութեան պարագայ չկայ: Անհանգստութիւնը հետեւանք է չափազանց յոգնութեան»:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Բիւրօն սրտի խոր ցաւով կը գուժէ մահը իր վաստակաւոր ընկերներէն՝ Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ

ԸՆԿԵՐ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի, 21 Մայիսի առաւօտեան ժամը 6,30ին, «Նշան Փալանճեան» ճեմարանի իր յարկաբաժնին մէջ:

Իր մահով՝ կ՛անհետանայ յեղափոխական հին սերունդի ամէնէն կարկառուն դէմքերէն եւ աննկուն տիտաններէն մէկը, որուն ամբողջ կեանքը նուիրում մը եղաւ հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի ազատագրութեան դատին:

Հ. Յ. Դ. համայն Կազմակերպութեան անունով՝ կը խոնարհինք իր յիշատակին առջեւ:

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕ

«Համազգային»ի Կեդրոնական Վարչութիւնը սրտի խոր ցաւով կը գուժէ մահը իր Նախագահին, «Նշան Փալանճեան» ճեմարանի բազմավաստակ Տնօրէն եւ հանրային ու մշակութային անխոնջ գործիչ՝

ԸՆԿԵՐ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Դիւան – Թանգարանի Յանձնախումբը խոր ցաւով կ՛ողբայ Հ. Յ. Դ. վաստակաւոր գործիչ, հմուտ տեսաբան, բեղուն հրապարակագիր

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

դառնաղէտ կորուստը:

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը կը բաժնէ այն խոր ցաւը, զոր կը կրեն հայ ժողովուրդն ու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ հանրային – քաղաքական մեծանուն գործիչ եւ ներհուն մտաւորական

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

մեզմէ յաւէտ հեռացումովը:

ԼՈՆՏՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նաւասարդեան Կոմիտէն խոր կսկիծով կ՛ողբայ վեթերան ընկեր, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

մահը եւ կը խոնարհի իր թարմ չիրիմին առջեւ:

Սիմոն Վրացեանի մահուան գոյժը հեռագրով հաղորդուած է Խորհ. Հայաստանի նախագահ՝ Ն. Յարութիւնեանի Լիբանանի նախագահ՝ Շ. Հելուի, Խորհրդարանի նախագահի եւ վարչապետի, ինչպէս նաեւ Վազգէն եւ Խորէն Կաթողիկոսներու, հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս-Պատրիարքին եւ հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ պետին:

ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Բացառիկ ճակատագիր ունեցած է ոս – կեդարեան հայ մատենագրութեան ակնառու երկերէն մէկը՝ Ագաթանգեղոսի պատմութիւնը: Իր արժէքով զարմանք է միջազգային գործ մը: Արդարեւ, դեռ միջնադարուն թարգմանուած է յունարէն, արաբերէնի, վրացերէնի, հապէշերէնի եւ այլ լեզուներու:

Թէեւ հայ մատենագիրներէն չատեր, Խորենացին եւ Փարպեցին մինչեւ կիրա – կոս Գանձակեցի եւ Վարդան Բարձրա – բերդցի, հիացումի եւ մեծարանքի խօս – քերու առընթեր յիշատակութիւններ ձը – գած են Հայոց առաջին պատմութեան հե – դինակին մասին, թէեւ աւելի քան երկու հարիւր տարիներու ընթացքին հայ եւ օ – տար բանասէրները մանրակրկիտ ուսում – նասիրութեան ենթարկած են Ագաթանգե – ղոսի երկը, այնուամենայնիւ պատմա – գրին անձին եւ գործին մասին կարդ մը կէտեր դեռ մինչեւ այսօր ալ կը մնան ա – ռեղծուածային:

Երկար ժամանակ հաւատք ընծայուած է պատմութեան յառաջաբանին այն տո – ղերուն, ըստ որոնց, թէ գիրքին հեղինա – կը եկած է Հռոմէն, ծանօթ եղած է յու – նական եւ հռոմէական դպրութեան, իբ – րեւ քարտուղար ծառայած է Տրդատ Մե – ծի քով եւ անոր պատուէրով ալ գրած է Հայոց պատմութիւնը (Փարպեցիի վկա – յութեամբ անիկա նախապէս կոչուած է Վարք Գրիգորիսի) ներկայանալով իբրեւ նկարագրուած դէպքերուն ժամանակա – կից ու ականատեսը:

Քանի որ Ագաթանգեղոսը նկատած են Դ. դարու պատմագիր, բնականաբար ըն – դունած են նաեւ, որ անոր Պատմութեան բնագիրը գրուած է նախ յունարէն, ապա Ե. դարուն Կորիւնի կամ մէկ ուրիշին ձեռքով թարգմանուած է հայերէնի:

1709ին առաջին անգամ Կ. Պոլսոյ մէջ, Գրիգոր Մարզուանեցիի ջանքերով, կը տպագրուի Ագաթանգեղոսի Պատմութեան հայերէն բնագիրը: Ցիսուն տարի ետք լոյս կը տեսնէ նաեւ յունարէն օրինակը (եւ լատիներէն խմբագրութիւնը)՝ Յովհ. Սթիլտինկի ձեռքով: Այս վերջինը առա – ջին կասկածները կը յայտնէ Ագաթանգե – ղոսի հաղորդած պատմական բազմաթիւ փաստերու վաւերականութեան մասին:

Հայոց պատմութեան հայկական բնա – գրին քննական առաջին հրատարակու – թիւնը բազմաթիւ գրչագիրներու բաղդա – տութեամբ (Վենետիկ, 1835), հայագի – տութեան մէջ քննական մտքին մուտքը նախապայմաններ կը ստեղծէն Ագաթան – գեղագիտութիւնը բարձրացնելու նոր մակարդակի:

Ագաթանգեղոսի Ֆրանսերէն թարգմա – նիչը՝ Վ. Լանկլուա արդէն այն կարծիքը կը յայտնէ, որ գրքին հեղինակը Դ. դա – րու պատմագիր չէ: Անհաւանական կը դտնէ անոր քարտուղար ըլլալը: Ձայն կը համարի Ե. դարու եկեղեցական, սա – կայն չի փորձեր ժխտել աւանդական այն տեսակէտը, թէ Պատմութեան բնագիրը յունական օրինակն է:

Գերմանացի բանասէր Ալֆրէտ ֆոն Գուտշմիտ զանազան բնագիրներու համե – մատական ուսումնասիրութեամբ կը հա – տատէ, որ Ագաթանգեղոսի բնագիրը հա – յերէն է, իսկ յունարէնը՝ անոր թարգ – մանութիւնը:

Ագաթանգեղոսի ուսումնասիրութեամբ կը զբաղին բազմաթիւ գիտնականներ՝ Փ. ոը Լակարտ, Հ. Տաչեան, Գ. Զարբհա – նալեան, Դր. Խալաթեան, Ն. Բիւզանդա – ցի, Բ. Սարգսեան, Գ. Տէր–Մկրտչեան, Մ. Աբեղեան, Ն. Ադոնց եւ ուրիշներ: Հայ առաջին Պատմութեան եւ անոր հե – դինակին մասին կը ստեղծուի ընդարձա – կածաւալ գրականութիւն մը:

Իսկական յեղաշրջում մը հանդիսացաւ 1902ին Պատմութեան գիրքին արաբ գըր – չագրին յայտնաբերումը Ն. Մառի կողմէ: Նորագիւտ ձեռագիրը միանգամայն ինք – նուրոյն խմբագրութիւն էր, զգալիօրէն տարբեր հայկական եւ յունական օրինակ – ներէն: Տարբեր գրչագիրներու համեմա – տական ուսումնասիրութեամբ Մառը հա – մոզիչ կերպով ցոյց տուաւ, որ մեզի հա – սած Ագաթանգեղոսի գործը հայերէն միակ բնագիրը չէ: Գիտնականը կ'ենթադրէր, որ իր յայտնաբերած արաբա – կան օրինակը թարգմանուած է յունարէ – նէն, որ իր կարգին, չատ հաւանականօ – րէն, թարգմանուած է մեզի չհասած հա – յերէն նախօրինակէն:

Արաբական խմբագրութեան եւ ցարդ ծանօթ բազմալեզու խմբագրութիւններու յարաբերութեան հարցը լուծելու համար Մառը ամբողջ տեսութիւն մը ստեղծեց: Ըստ անոր, Ագաթանգեղոսի Ե. դարու հայերէն առաջին խմբագրութիւնը յետա – գային, մինչեւ Ը. դար, երկու անգամ վերախմբագրուած եւ վերջնական ձեւով հասած է մեզի: Ուրեմն, բացի մեզի հա – սած հայկական Ագաթանգեղոսի ընդար – ձակ խմբագրութենէն, եղած է նաեւ կրճատուած երկրորդ խմբագրութիւն մը, որ ժամանակին թարգմանուած է յունա – րէն:

Մառի ենթադրութիւնը, թէ անկասկած պէտք է դոյութիւն ունեցած ըլլայ արա – բական խմբագրութեան յունական օրի – նակը, յետագային, իսկապէս, հաստատ – ուեցաւ: Պելժիացի բանասէր, հայագէտ, քրիստոնեայ Արեւելքի լաւ ծանօթ Ժ. Գարիտ տասնամեակներ եռք Մատրիտի մէջ յայտնաբերեց արաբական խմբագրու – թեան համապատասխանող յունական օ – րինակը: Ցետագային դտաւ նաեւ յունա – կան երեք նոր գրչագիրներ:

Համաչխարհային Բ. պատերազմէն եռք Սինայի Ս. Կատարինէ վանքին ձեռագիր – ներուն մէջ Ժ. Գարիտ կը դտնէ Ագա – թանգեղոսի արաբական թարգմանութեան նոր օրինակ մը: Ձեռագիրը արտագրուած է նոյն վանքին մէջ 1328–1329ին, իսկ թարգմանութիւնը կատարուած է չատ աւելի կանուխ (սակայն Թ. դարէն ոչ առաջ): Ի դէպ, այս նոյն վանքին մէջ էր, որ Մառը յայտնաբերեց արաբական միւս գրչագիրը:

Սինայի մէջ դտնուած արաբական նոր օրինակին ուսումնասիրութեամբ զբաղած է Ս. Տէր–Ղեւոնդեան, որուն Ժ. Գարիտ տրամադրած է գրչագրին մանրամասնա – ւէնը: Նորայայտ ձեռագիրը եւ անոր մա – սին հայ դիւանականին դրած ուսումնա – սիրութիւնը վերջերս լոյս ընծայած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե – միան՝ «Ագաթանգեղոսի արաբական նոր խմբագրութիւնը» խորագրով:

Գիրքին մէջ հանդամանօրէն ցոյց տըր – ուած է արաբական նորայայտ խմբագրու – թեան արժէքը Ագաթանգեղոսի ուսում – նասիրութեան համար: Հեղինակը բնա – դիրներու համեմատութեամբ կ'ապացու – ցնէ, որ արաբական խմբագրութիւնը թարգմանուած է յունարէն հարազատ օ – րինակէ մը: Արաբական գրչագրին եւ Ֆիրինգէի Լաւրենտեան մատենադարանի յունական միակ լիակատար օրինակին բաղդատութեամբ հեղինակը այն եզրա – կացութեան կը յանգի, որ արաբական օրինակը աւելի մօտ է հայկական բնա – գրին:

Լ. ՋՈՒԲՈՒՐԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԸ

Գրեթէ եօթանասունամեայ համակրելի անձ մըն է Մանուէլ Մարութեան, ծնած Վասպուրական հայաչունչ աշխարհին մէջ:

Ի տղայ ուրոյ թատերական արուեստը կախարդած է զինքը եւ պատանեկան հա – սակէն իսկ համոզուած է, որ իր միակ կոչումն է դերասանութիւնը, թատրոնը, մասնաւորաբար հա՛յ թատրոնի ծառայե – լու ասպարէզը:

Հայ մշակոյթի մարզին առաջին դիմե – րուն վրայ դանուող ասպարէզ մը, որ, ափսոս, ամէնէն քիչ նկատի առնուածն է սակայն:

Մեր մէջ, արդար կերպով, դպրոցը, դրականութիւնը, երաժշտութիւնը, նը – կարչութիւնը, մամուլը դոնէ լուկ բարո – յական կերպով եւ առանց դրականօրէն որոշ նպատակներ ունենալու, երբեմն նիւթ կը դառնան Հայոց մշակոյթի պահպան – ման եւ տեւականացման գործունէութիւն – ներու խոստում ունեցող մեծամեծ միու – թիւններու եւ կազմակերպութիւններու ժողովներուն եւ հաւաքոյթներուն մէջ, սակայն չէ եղած որ հայ թատրոնի եւ իր մշակներուն կարեւորութիւնը՝ այդ ամուլ յուսադրութիւններուն իսկ յետին ու – շադրութեան առարկան դարձած ըլլայ երբեւիցէ:

Կարծես թէ աւելորդ ձեռնարկ եւ յուշ – ակոս վառնուած ճիղ ըլլար հայ դերա – սանին եւ հայ թատերական գործիչին վաստակը:

Բարեբախտաբար, սակայն, կը գտնուին ուժ մը լրջախոհ ազգայիններ, որոնք ը – բեմն ցոյց կուտան որոշ անդրադարձում հայ թատրոնին հանդէպ:

Այսպիսիները էին որ մէկուկէս տարի առաջ, Փարիզի մէջ, գնահատել գիտցան գործունէութիւնը հայ թատրոնին օգտա – չատ օժանդակութիւն ընծայած վաստա – կաւորի մը, ողբացեալ արուեստագէտ Արտաշէս Գմբէթեանի յոբելեանը տօնե – լով:

Հայ մշակութային ձեռնարկները սա – կայն այստեղ ալ ձեռնպահ մնացին:

Այժմ, սահող ամսոյս ընթացքին, Պարսկաստանի մէջ արուեստասէր բանի – մաց անձեր, հայ մշակոյթին մեծապէ – տատարող թատրոնի ուրիշ վաստակաւորի մը նուիրումը գնահատելով, նոյնպէս կը տօնեն յոբելեանը աշխարհի չորս ծագե – րուն հայ թատերական փչոտ ճամբուն վրայ իր ներքաններուը մաչեցուցած Մա – նուէլ Մարութեանի

Այս առթիւ սիրտերի հայ մամուլը, մանաւանդ արեւելեան դաղութներու թերթերը, լայն տեղ կը յատկացնեն այս անխոնջ դերասանին գործունէութեան եւ սիւնակներ կը տրամադրեն անոր գրական արդասիքին, որովհետեւ Մարութեան իր դերասանական կարողութեան հետ զու – գընթաց՝ մշակած է նաեւ մտաւորական իր յատկութիւնները:

Ճարտար դերասան մըն է Մարութեան, ունի բեմական արուեստին մեծապէս նը – պաստող դեղեցիկ կազմ, աչքերու ազդու հայեացք, ներդաշնակ ձայն, որոնցմով զինուած՝ ամենուրեք չահած է համակ – րութիւն եւ, ինչ որ չատ կարեւոր է դե – րասանի մը համար, ամենուրեք ունեցած է տիրական «ներկայութիւն»:

Մեծ ծառայութիւն բերած է հայ բե – մին, չրջելով անհամար երկիրներ, եւ – րոպայի հայաչատ բոլոր քաղաքները, երկու Ամերիկաները, արեւելեան բոլոր դաղութները, բեմադրելով թատերդու – թիւններու անհաչուելի ցանկ մը, եւ հայ լեզուն տարածելով հայկական ամէնա – բազմամարդ կեդրոններէն մինչեւ ամե – նափոքր համայնքին մէջ:

«Օթէլլո», «Էլիզբարով», «Վանահայր», «Օչին Պայլ», «Պաղատասար աղարտ», «Ռուստամ», «Գիւժ Դանիէլ» եւ բիւր ու – րիշներ կազմած են իր խաղացանկը, ո – րուն մէջ Մարութեան ցուցաբերած է տաղանդաւոր դերասանի կարողութիւն, մեծապէս տպաւորուած եւ ազդուած Յով – հաննէս Աբելեանի մը անկրկնելի ար – ուեստէն եւ օրինակուած Յովհաննէս Զո – րիֆեանի մը խաղարկութենէն եւ պատ – կերէն...

Այս բոլորը Մարութեանը արժանի կերպով դրած են հայ թատրոնի վաստա – կաւորներու կարգին:

Ես, չափազանցութեան դիմելէ զգու – շանալով, կը համարձակիմ ըսել, որ Մա – րութեան հետ հայ թատրոնը ունեցաւ իր ամենէն ազնիւ, ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ուսումնասէր դերասանը:

Ան ոչ միայն ինքզինքը նուիրեց հայ թատրոնին, այլ նաեւ իր ամբողջ ընտա – նիքը, որ ներկայիս կը կազմէ հայ թատ – րոնի ամենէն ազնիւ ընտանիքներէն մէկը:

Մանուէլ Մարութեան ունի երեք զա – ւակներ, որոնք ամէնքն ալ ծնած են թատրոնի մէջ եւ ամէնքն ալ դերասան – ներ են, անօդուտ է այդ տեսակցութիւնը, պատասխանեց Մկհմէտ Զիա չոր չեչտով:

Փաստաբանը հարկ համարեցաւ ստել:

— Ոչ, ըսաւ հաստատ ձայնով մը, ընդհակառակն, վսեմաչուք դեսպանը յանձնարարեց ինձ ձեզ հաւաստել թէ եր – բեք Սուլթանին կողմէ նոր դիմումի մը վրայ չէ խնդիրը, այլ զուտ անձնական:

— Անձնական ի՞նչ բան կրնայ ըլլալ իմ եւ Միւնիրի միջեւ...

— Միւնիր փաչա, որուն համար, նե – րեցէք որ դիտել տամ, չատ սխալ կար – ծիքներ ունիք, կը փափաքի ձեզի հետ զաղտնի խորհրդակցութիւն մը կատարել, Թուրքիոյ արդի քաղաքական կացութեան մասին եւ ձեզի հաղորդել կարդ մը տե – ղեկութիւններ, որոնցմէ կրնաք օգտուիլ:

— Երբե՞ն ի նվեր Թուրքիոյ քաղաքական կացութիւնը կը չահագրգռէ այդ պարո – նը, պատասխանեց Մկհմէտ Զիա ամենա – խորին արհամարհանքով մը:

— Հաւատացէք որ անկեղծօրէն կը խո – սիմ, չարունակեց Կեփասոփ, Միւնիր փաչա անկեղծ հայրենասէր մըն է, պէտք չէ դինքը արտաքին երեւոյթներէն դա – տել, հիմա որ զղացած է թէ համիտեան բռնակալութիւնը դէպի անդունդ կը տա – նի մեր թշուառ երկիրը, կ'ուզէ իր ամ – բողջ կարողութիւնը նուիրել հայրենիքի փրկութեան եւ ասոր համար ահա տրա – մադիր է ձեզի հետ դործելու... հաճե – ցէք անդամ մը հետը տեսակցիլ ու այն ատեն դուք ալ պիտի համոզուիք ըսած – ներուս:

— Բայց արդէն քանի մը անդամ ա – րիթը ունեցած եմ տեսակցելու...:

— Հիմա պարադաները փոխուած են: Այդ տեսակցութիւնները Համիտի հրա – մանով կատարուած են, մինչդեռ այս ան – դամ, ինչպէս ըսի, Նորին Վսեմութիւնը անձնապէս կ'ուզէ բանակցիլ ձեզի հետ:

Մկհմէտ Զիա պահ մը խորհեցաւ: Թէեւ բնաւ վստահութիւն չունէր Միւնիր փա – չայի անկեղծութեան եւ հայրենասիրու – թեան վրայ, այսուհանդերձ մտածեց թէ գուցէ իրաւացի է, մտածեց, Միւնիր համոզուած է որ բռնակալութեան ան – կումը մօտալուտ է, եւ կ'ուզէ այժմէն մեր կողմը յորիլ՝ իր ապագան ապահո – վելու համար եւ թերեւս իրաւամբ փորձէ մեզի մէկ քանի ծառայութիւններ մատու – ցանել իր անձնական չահուն համար:

Ինքն իրեն այս խորհրդածութիւնը ը – նելէ ետք, Մկհմէտ Զիա դարձաւ դես – պանին մտերիմին եւ ըսաւ.

— Ամէն պարագայի մէջ չեմ ուզեր որ տեսակցութիւնը դեսպանատան մէջ կա – տարուի:

— Ուր որ կ'ուզէք կրնանք հոն ժամա – դիր ըլլալ:

— Անհրաժեշտ է որ այսօ՞ր տեղի ու – նենայ այդ տեսակցութիւնը:

— Այո, եթէ կարելի է, որովհետեւ փաչան ըսաւ որ խիստ ստիպողական է:

— Լաւ ուրեմն, կէսօրէն ետք երեքին Պուլվար Մոնմարթրը, քաֆէ Պրասան ժամադիր կ'ըլլանք... այդ ժա – մուն քաֆէն սմայի կ'ըլլայ եւ կրնանք հանդիստ կերպով խօսակցիլ:

Փաստաբանը իրեն յանձնուած գործը այսքան յաջող կերպով դլուխ հանած ըլ – լալուն ուրախ, հրաժեշտ առաւ եւ խո – ղոյն վերադարձաւ դեսպանատուն, ուր Միւնիր փաչա իրեն կը սպասէր: Միւնիր չատ դոհ մնաց եւ ըսաւ.

— Հիմա կարդը իմս է վարպետութիւն ցոյց տալու...

Երբ Մկհմէտ Զիա ժամը ճիշդ երեքին մտաւ քաֆէ Պրասան, դեսպանը արդէն իրեն կը սպասէր

Սովորական բարեւաւետքէն ետքը՝ երի – տասարդ Թուրքերու պետը ըսաւ.

— Փաչա էֆէնտի, հիմա կրնաք ձեր ըսելիքները հաղորդել, ամենայն ուշադ – րութեամբ մտիկ կ'ընեմ:

ԲՐՈՒԱՆԴ ՕՏՄԱՆ

(Շար. – — 138)

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

ԿՈՅՐ ԱՐԱԲԻ ԵՐԳԸ

(Արձակ պոէմ)

Աշխարհի բոլոր մասերում երգում են այդ երգը: Աշխարհի բոլոր մասերում սիրում են այն: Նա տարածուել է գիւղից գիւղ, քաղաքից քաղաք, սրտից սիրտ: Շատ սրտերում ապրում է նա, շատ հոգիներ է յուզում, ջերմացնում այդ երգը:

Սիրահար պատանիներ հմայւում են նրանով, սիրահար աղջիկների աչքերից արտասուք է քամում նա, որովհետեւ այդ երգը յօրինել է ինքը՝ երիտասարդ մի Արաբ, նրա մէջ դնելով իր սիրոյ անաղարտ եւ այրող զգացմունքները...

Դարերի պատմութիւն ունի այդ երգը: Նա աշխարհով անցնող բոլոր արաբ երիտասարդների շուրթերին հնչել է որպէս սիրոյ ջերմ խօսք, որպէս սիրոյ մի հէքեաթ...

×

Արաբական հոգի հին Պաղտատ քաղաքում ապրել է հարուստ վաճառական Ապուլ Նուրէտտինը: Թիւ ու հաշիւ չի եղել նրա հարստութիւններին: Անծայրածիր են եղել նրա արմաւի այգիները, բազմաթիւ գիւղերի տէր է եղել նա, ուղտերի մեծ շարաններով երկրից երկիր են գնացել նրա բարիքները՝ աշխարհի մեծ քաղաքների շուկաներում վաճառուելու համար:

Իսկ աղջի՛կը... Զիլֆի՞ն... Արաբական հոգի գեղեցկուհի՞ն: Ո՞ւմ չէր հասել նրա հէքեաթային գեղեցկութեան համբաւը, նրան տեսնող այն ո՞ր երիտասարդն էր կարողացել չկորսնցնել իր հոգու անդորրը, իր գիշերային խաղաղ քունը...

Զիլֆի՛ն... բոլոր երիտասարդ սրտերի տիրակալը, բոլոր գեղեցիկներից ամենագեղեցիկը...

Սիրել էր նրան Ամիր Մանսուրի որդին՝ Ուահապը, սիրել էր խելայեղ սիրով, ադամանդավառ ապարանջաններ, շքեղ մանեակներ ու շողշողուն ակներով մատանիներ էր ուղարկել նրա ձեռքը խնդրելու համար...

Սիրելի էր նրան եւ Սելիմը: Նա ոչինչ չունէր որ ուղարկէր Զիլֆին: Նա տեսել էր նրան շքեղ պարտէզի դարպասներից, արմաւենիների ստուերի տակ նստած եւ երգել էր նրան նուիրուած իր սրտայոյզ երգը:

Երգել էր Սելիմը, եւ բոլորը հմայուած լսել էին նրան, նրա երգի թրթիռները թափանցել էին Զիլֆիի սիրտը, յուզել էին նրան, գրաւել նրա սիրտն ու հոգին, եւ աչքերից խոշոր ու յորդ շիթերով այտերի վրայ էին թափուել արտասուքները...

Զիլֆին մօտեցել էր դարպասի դռներին, նայել երգող երիտասարդի աչքերի մէջ, զգացել էր նրա բարի աչքերի փայլն ու ջերմութիւնը, հմայուել էր նրա հոգուց բխող գեղգեղանքներով եւ սիրել էր նրան...:

Այդ օրուանից վեց օր շարունակ Սելիմը եկել, կանգնել էր դարպասների մօտ եւ երգել իր սիրոյ սրտայոյզ երգը: Իր երգի թրթիռներով Զիլֆիի հոգում սիրոյ սքանչելի մի աշխարհ էր հիւսել նա, գեղեցիկ երազների ծաղկահիւս մի պարտէզ...

Իսկ եօթներորդ օրը նա չէր երեւացել... Զիլֆին երկա՛ր, շատ երկար էր սպասել նրա երգի դիւթիչ հնչիւններին, բայց ի զուր...

Սեւ ծաղիկը անկողին էր նետել Սելիմին, եւ շատ օրեր յետոյ, երբ վեր էր կացել անկողնուց, նա այլեւս չէր տեսել արեւի լոյսը: Ծաղիկը կուրացրել էր նրան:

Աշխարհի ամենատխուր օրն է եղել այդ օրը Սելիմի համար: Մղկտացել, մորմոքուել էր նրա հոգին, մօր հետ միասին հեկեկացել էր նա եւ յետոյ հաշտուած իր վիճակի հետ՝ մի նոր երգ էր յօրինել Զելֆիի մասին:

— Մայր, ասել էր Սելիմն իր մօրը, տար ինձ Ապուլ Նուրէտտինի պարտէզի դարպասների մօտ, ես երգ ունեմ ասելու այնտեղ... Եւ սրտաբեկ մայրը տարել էր նրան: Սելիմը երգել էր իր նոր երգը...

Ես գոհ եմ քեզանից իմ արարիչ տէր,
Որ կուրացրիր դու ինձ աշխարհում՝
Երբ Զիլֆին իմ մէջ վառել էր հուր սէր,
Երբ նրա պատկերն էր իմ աչքերում:
Էլ ուրիշ արեւ ի՞նչ եմ անում, տէ՛ր,
Ի՞նչ է հարկաւոր մարդուն այս
կեանքում,
Սրտիս մէջ ունեմ ե՛ւ արեւ, ե՛ւ սէր,
Եւ դրանցով էլ գոհ եմ աշխարհում:

Զիլֆին յափշտակուած լսել էր երգի, արագ մօտեցել էր դարպասներին՝ Սելիմին տեսնելու համար, բայց ո՞ւր էին այն հուրհրացող, ժպտուն աչքերը... ո՞ւր էր նրա գեղեցիկ դէմքը... Զիլֆին չէր դիմացել ու հեկեկացել էր դառն ու վշտագին... Սելիմի երգն ու Զիլֆիին հեկեկանքը միաձուլուել էին իրար:

— Մայր, ասել է Սելիմը, օրհնիր այդ աղջկան, թող գնա՛ եւ բախտաւոր լինի: Նա ինձ արեւ է պարգեւել, մա՛յր, ես այդ արեւով եմ ապրելու այս աշխարհում մինչեւ խոր ծերութիւն, մինչեւ մահ...

Եւ մայրը օրհնել էր Զիլֆիին, օրհնել էր ջերմեռանդութեամբ եւ սրտագին...

Այդ օրուանից Սելիմն այլեւս չէր մօտեցել Ապուլ Նուրէտտինի պարտէզի դարպասներին: Նա քաղաքի հրապարակներից մէկի անկիւնում կանգնել էր ու երգել Զիլֆիին նուիրած իր երգը: Բոլորը հմայուած լսել էին, եւ այդ երգը հռչակուել էր իբրեւ «Կոյր Արաբի երգը»:

Մինչեւ խոր ծերութիւն Սելիմը երգել էր այդ երգը՝ իր սրտի մէջ փայփայելով Զիլֆիի չքնաղ պատկերը:

Ասում են, իր կեանքի վերջին օրը մի նոր նախազգացումով է Սելիմը երգել այդ երգը: Նա երգել ու լաց է եղել եւ հէնց երգը շուրթերին էլ հանգել է նա՝ իր երգի հնչիւնների հետ միասին...

×

Դարերի պատմութիւն ունի «Կոյր Արաբի երգը»: Աշխարհի բոլոր մասերում սիրում են այն: Սիրահար պատանիները հմայւում են նրանով, սիրահար աղջիկների աչքերից արտասուքներ է քամում նա, որովհետեւ այդ երգը հնչում է որպէս սիրոյ ջերմ խօսք, որպէս սիրոյ յուզիչ մի հէքեաթ...:

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

ՀԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳԵՐՄԱՆԱՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Շատ դժուար էր ոչ-գերմանածին անձերու քաղաքացիութեան իրաւունք ստանալը, բայց հիմա Դաշնակցային Գերմանիա լայն բացած է դուռները օտարներու առջեւ, որոնք կուգան այս երկիրը իբր աշխատաւոր եւ ոմանք կ'ուզեն քաղաքացի դառնալ: Անցեալ տարուան անցողակի տնտեսական տագնապին պատճառով կարգ մը գործաւորներու արձակման կամ պայմանագրութեան չնորոգուելուն պարագան շատերու մտածել կուտայ թէ նման կացութիւն մը կրնայ առաջին առթիւ օտարահպատակ աշխատաւորներու անգործութեան եւ երկրէն հեռացուելու յանգիլ: «Ի՛նչ օգուտ մեր սիրելի հայրենիքը եթէ շարունակական աշխատանք չկայ մեր երկրին մէջ» ըսողներ չեն պակսիր, որոնք տարիներէ ի վեր Գերմանիա կ'աշխատին եւ տուն-տեղ եղած են արդէն: 1954էն ի վեր օտար գործաւորներու թիւը հետզհետէ աւելցած է եւ հասած աւելի քան մէկ միլիոնի: Կան որ իրենց ընտանիքն ու զաւակները՝ քոյր, եղբայր եւն., այստեղ բերած են եւ կան ալ որ Գերմանուհիներու հետ ընտանիք կազմած են, դպրոցական տարիքի երախաները գերմանական վարժարան կը յաճախեն եւ աւելի լաւ գերմաներէն կը խօսին քան իրենց մայրենի լեզուն:

Հպատակութիւն ստանալու համար առաջին պայմանն է տասը տարուան Գերմանիա բնակութիւնը: Այս պայմանը կրնայ մեղմանալ մինչեւ հինգ տարիի՝ եթէ Գերմանուհիի հետ ամուսնացած է խնդրարկու օտարահպատակը եւ իր երկրին հիւպատոսարանը դժուարութիւն չի յարուցաներ:

Օտար գործաւորուհիներուն համար ամէնէն դիւրին ձեւն է Գերմանացիի հետ ամուսնանալը: Այդ պարագային առանց դժուարութեան, ինքնաբերաբար, գերման քաղաքացի կրնայ դառնալ՝ եթէ իր վարկ ու բարքին մասին աննպաստ արձանագրութիւններ չկան ոստիկանութեան մօտ:

Ընդհանրապէս քաղաքացիական իրաւունք տուող պաշտօնատունը 5–6 ամսուան քննութեան կ'ենթարկէ այր մարդու խնդրագիրը եւ կ'առաջնորդուի այն սկզբունքով որ գերման Պետութիւնը շահագրգռուա՞ծ է ենթական հպատակ ընելով: Ասկէ վերջ կուգան բարեյուսութեան վկայականներու քննութիւնը, նիւթական կարողութիւնը, աշխատասիրութիւնն ու բարոյական վարքը: Ամբասիր կեանք մը վարող գործաւոր մը կրնայ յուսալ որ 8–10 տարի Գերմանիա բնակելէ ետք իր խնդրագիրը նպաստաւոր արդիւնք մը կ'ունենայ եւ իրեն կը տրուի քաղաքացիական իրաւունք: Անցագիրը յանձնուած ատեն պարտաւոր է ըստ իր կարողութեան որոշ տուրք մը վճարել:

Պաշտօնական վիճակագրութեանց նայելով, ցարդ մեծ չէ թիւը նորեկ օտարականներուն, որոնց քաղաքացիութեան իրաւունք տրուած է:

1966ին մօտ 1320 հոգի
1967ին մօտ 2600 հոգի
1968ին մօտ 3000 հոգի

Հպատակ եղած են լրացնելով տասը տարիի պայմանը, բայց 1969ին եւ 1970ի ընթացքին ասոնց թիւը 35·000 կրնայ բարձրանալ, որովհետեւ անհամեմատ շատ է անոնց թիւը, որոնք տասը տարիի եւ միւս պայմաններու լրացումով նկատի պիտի առնուին:

Մինչ այդ՝ Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ծրագիր մը մշակած է, որով «հաւասարութիւն» պիտի ըլլայ այրերուն համար. այսինքն օտար այր մը Գերմանուհիի հետ ամուսնանալուն հետեւանքով պիտի կրնայ քաղաքային ամուսնութեան օրն իսկ քաղաքացիական իրաւունք ստանալ՝ ինչպէս ներկայիս օտար կիներու համար այս օրէնքը կը գործադրուի:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՄԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (492)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Անժոլրա գոհ էր: Հնոցը կը տաքնար: Նոյն պահուն Փարիզի վրայ սփռուած բարեկամներ ունէր՝ վառօդի շաւիղի պէս համայնապէս կրակ առնելու պատրաստ: Իր մտքին մէջ Քոմպըֆէրի փիլիսոփայական եւ ազդու պերճախօսութեամբը, Ֆէօյեի համաշխարհային աւիւնով, Քուրֆէյրաքի խանդով, Պահորէլի խնդումովը, Ժան Փրուվէրի մելամաղձոտութեամբը, Ժոլիի դիտութեամբը, Իոսիւէի հեգնութիւններով տեսակ մը ելեկտրական ճարճատիւն կը բաղադրէր որ քիչ մը ամենուրեք կրակ կ'առնէր համայնապէս: Ամէնքն ալ գործի վրայ էին: Անշուշտ հետեւանքը պիտի պատասխանէր ջանադրութեան: Լաւ էր ասիկա: Այս առթիւ Անժոլրա Կրանթէրը միտքը բերաւ. — Աղէկ որ յիշեցի, Մէնի դուռը հազիւ թէ ճամբէս կը դարձնէ զիս: Երթա՞մ արդեօք մինչեւ Ռիշֆէօյի սրճարանը: Տեսնեմ անգամ մը թէ ի՛նչ կ'ընէ Կրանթէր եւ ի՛նչ վիճակի մէջ է:

Վոժիրարի զանգատունը ժամը մէկ կը զարնէր երբ Անժոլրա Ռիշֆէօյի սրճարանը հասաւ: Հրեց դուռը, ներս մտաւ, թեւերը կուրծքին վրայ դրաւ՝ թողլով որ ետ գալով անոր ուսերուն զարկաւ եւ սկսաւ սրահին չորս կողմը նայիլ, որ լի էր սեղաններով, մարդերով եւ մուխով:

Այս մէգին մէջ բարձր ձայն մը կը լսուէր, որու ուրիշ ձայն մը կը պատասխանէր ուժգնօրէն: Ձայնողը Կրանթէրն էր, որ հակառակորդի մը հետ կը տրամախօսէր: Կրանթէր ուրիշ մարդու մը հետ դէմ առ դէմ նստած էր Սուրբ Աննանեան մարմարիոնէ արձանի մը քով, որու վրայ ցորենի թեփեր սփռուած եւ տոմինոյի քարեր համախմբուած էին: Կրանթէր ձեռքը այս մարմարիոնին կը զարնէր եւ Անժոլրա յետագայ բառերը լսեց.

— Կրկին — վեց:
— Չորս:
— Կրողը տանի: Ասկէ չունիմ այլեւս:
— Գործդ լմնցաւ: Երկու:
— Վեց:
— Երեք:
— Մէկ:
— Ես պիտի դնեմ:
— Չորս, վաստկեցայ:
— Դժուարութեամբ:
— Դուն պիտի դնես:
— Ահագին սխալ մը ըրի:
— Տէ՛, յաջող է բախտդ:
— Տասնեւհինգ:
— Եօթը եւս:
— Ընդամէնը քսաներկու ինծի համար: (Մտախոհելով) քսաներկու:
— Չէիր յուսար որ կրկին վեց ունիմ: Եթէ սկիզբը դրած ըլլայի կրկին վեցը, խաղը բոլորովին պիտի փոխուէր:
— Կրկին երկու:
— Մէկ:
— Մէկ, լաւ, առ քեզի հինգ:
— Հինգ չունիմ:
— Առաջ դուն դրիր կարծեմ, անանկ չէ՞:
— Այո:
— Ճերմակ:
— Ի՛նչ բախտ է այս: Ա՛հ, բախտ մը ունի: (Երկար մտախոհութիւն): Երկու:
— Մէկ:
— Ոչ, հինգ ունիմ, ոչ ալ մէկ: Գործդ դէշ է:
— Տոմինօ:
— Կրո՛ղը տանի:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

ԱՐՏՈՅՏԻՆ ԴԱՇՏԸ

Մարիուս աչքով տեսած էր դաւաճանութեան ինչ վախճան ունենալը, դաւաճանութիւն որուն հետքը Ժավէրին ցուցուցած էր, բայց Ժավէր իր կալանաւորները երեք կառքի մէջ դնել տալով հազիւ հազ մեկնած էր Կորպոյի տունէն եւ ահա Մարիուս նոյնպէս տունէն դուրս սպրդեցաւ:

Երեկոյեան ժամը ինն էր տակաւին:

Մարիուս Քուրֆէյրաքին բնակարանը գնաց:

Քուրֆէյրաք ուսանողներու թաղին անխռով բնակիչը չէր «քաղաքական պատճառներու համար»:

Վերրըրիէի փողոցը գացած էր բնակելու. այս թաղը այն թաղերէն մէկն էր, ուր ապստամբները այդ ժամանակ յօժարակամ կը զետեղուէին:

Մարիուս Քուրֆէյրաքին ըսաւ.

— Սենեակդ պառկելու եկայ:
— Առ քեզի անկողին մը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 51րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգիստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ՋՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը և Ս. Աթոռը: Ինչպէս նաեւ 1968–1969ի շրջանին մահացած իր անդամներուն՝ Տոքթ. Գ. Գէորգեանի, Տոքթ. Մելիք Փարսատարեանցի եւ Յարութիւն Պալեանի յիշատակին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Էօքսիւզեանի, Պ. Հ. Էօքսիւզեանի, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Քէչիչեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց հօր, աներհօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի:

Յունիս 8, Կիրակի ժամը 18ին:

Գեղարուեստական բաժին

Ջերմ մթնոլորտ

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 15 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍՈՆԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵԶԱՐԴՄԱՆ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի)

Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Ռիւ Տարիւ (Փարիզ) Երեքշաբթի, Յունիս 3ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին:

Տոմսերու գին՝ 10 եւ 15 ֆրանք

ապահովել եկեղեցւոյ դիւանատունէն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 29ին

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի արձանագրութիւններուն համար դիմել՝ վարչութեան ընկերուհիներուն:

Կայանի արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի ժամը 13էն մինչեւ 17, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան: Կը խնդրուի շուտով արձանագրութեան ներկայանալ վերը յիշուած թուղթերով:

Պայմանները՝ անցեալ տարուան պէս: Հեռաձայն 48–54–52, 20–23–33, 50–27–39

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կայանի համար արձանագրութիւնները սկսած են Յուլիս ամսուան համար, հետեւեալ հասցէին՝ ընկերուհի Մ. Հաբէլեան, 90 Ռիւ Պուապօ (Լիոն 16րդ):

Փափաքողները կրնան դիմել սոյն հասցէին:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԵԿԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Այս չորեքշաբթի (28 Մայիս ժամը 21ին

U. C. J. G.

14, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Յայտագրին՝

Քանոն, դաշնամուր, ձեռնադաշնակ, երգ, պար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ եկեղեցւոյս բարերարներէն Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագրճեանի որ մեծ, արժէքաւոր գորգ մը նուիրած են եկեղեցւոյս ատեանին համար:

Նոյնպէս զանգակի շինութեան համար Պ. Յարութիւն Որբերեան, Պաղտասար Ճերմակեանի (Ամերիկա) մահուան առթիւ 100 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի:

Տիկին Մարի Ակոնայեան, Արմենակ Կիւրեղեանի մահուան առթիւ 50 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Էմմիեան, Դաւիթ Կէօվիւչեանի քառասունքին առթիւ 50 Ֆր. եկեղեցւոյ պայծառութեան:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ
(ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Այս Կիրակի օր, Մայրերու տօնին առթիւ, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Նորվան Աբեղայ Զաքարեան:

Կըհրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ուսում. Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, Մայիս 31 Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվար Ռոտէն, Իսի, Մէրի տ'Իսիէն առնել օթօպիւս 191 եւ իջնել Շըմէն տը Վինեը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Սանսանուհիի վերաբերեալ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Տրապիզոնի «Պոնտոս» Հայր. Միութեան կողմէ՝ ի պատիւ Պոնտոսցի տիպար մայրիկներու, Կիրակի, 8 Յունիս կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան սրահը:

Ճ ոխ գեղարուեստական բաժին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Մուտքը 12 Ֆրանք:

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար —օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն): :

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը:

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ « ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ » ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Կիրակի 1 Յունիս 1969, կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Օթէլ Սկրիպի շքեղ սրահին մէջ

20, Avenue Georges-Clémenceau, NICE

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ տեղական ուժերու

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ

ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92-SEVRES

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ «ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Նկարները՝ ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

Արեւմտահայերէնով պատմեց՝ ԱՐԹՕ ՃԻՒՄՊԻՒՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողքով:

Ֆրանսայի համար գինը՝ 3 ֆրանք

Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94-Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34

Կարելի է դիմել նաեւ Հրանտ-Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները, Փարիզի եւ գաւառի եկեղեցիներու դիւանատուները եւ ԱՆՁԱՄԲ «Յառաջ»ի

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
29
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
29 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11523 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.523

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

(1882–1969)

Բ.

Օրաթերթի նեղ սիւնակներուն մէջ դժուար է տալ լրիւ կենսագրականը անձնաւորութեան մը, որ շուրջ եօթը տասնեակ տարիներ հանրային ծառայութեան նուիրուած է հայ ազգային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ:

Խմբագրի շնորհներ ցոյց տուած է Գէորգեան ճեմարանի գրասեղաններէն սկսեալ, հրատարակելով ուսանողական թերթ մը: Ճեմարանն աւարտելէ ետք դաշնակցական գործիչի պաշտօնին հետ միաժամանակ աշխատակցած է կուսակցութեան Թիֆլիզի պաշտօնաթերթ Հորիզոնին, որուն թղթակցութիւններ ղրկած է Ս. Պետերբուրգէն, երբ համալսարանական ուսանող էր ցարերու մայրաքաղաքին մէջ:

Գրելու, թերթ խմբագրելու ընդունակութեան պատճառաւ էր, որ կուսակցութիւնը Կարին ղրկեց զինքը, իբրեւ խմբագիր Յառաջի «օրգան Հայ Երիտասարդական Միութեան», հիմնուած 1909ին: Վրացեան երկու տարի մնաց Բարձր Հայքի ոստանը, 1910–1912 իբրեւ խմբագիր եւ ուսուցիչ: Յետոյ ղրկուեցաւ Ամերիկա, իբրեւ խմբագիր Հայրենիքի, որ 1912ին օրաթերթի չէր վերածուած տակաւին: Կարնոյ մէջ Շ. Միսաքեան պիտի յաջորդէր իրեն՝ իբրեւ խմբագիր Յառաջի, մէկ տարի:

Ամերիկայի մէջ մեր ողբացեալ ընկերը Հայրենիքի խմբագրութեան հետ միաժամանակ կուսակցական գործիչի պաշտօն վարեց մինչեւ 1914ի Մայիսը, երբ Պոսթընէն մեկնեցաւ եւ Փարիզի ու Պոլսոյ ճամբով անցաւ Էրզրում, ուր մասնակցեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ութերորդ Ընդհ. Ժողովին:

Ընդհ. զօրաշարժի յայտարարութենէն ետք (1914 Յուլիս 21, Հ. Տ.), իբրեւ ռուսահպատակ Թուրքիոյ սահմանէն դուրս հանուեցաւ, ընկերակցութեամբ Սանասարեանի տեսուչներէն Գէորգ Աբուլեանի:

Կովկասի մէջ նոր ասպարէզ մը կը բացուէր իր առջեւ: Ընդհ. պատերազմը սկըսած էր եւ իրարանցումի մէջ էր Կովկաս, մանաւանդ Թիֆլիզ, ուր կը գտնուէին Հ. Յ. Դ. Արեւելեան Բիւրօն, հայ մտաւորականութեան ընտրանին, հայ «բուրժուազիա»յի ներկայացուցիչները, ուր լոյս կը տեսնէին հայերէն թերթեր: Մէկ խօսքով Թիֆլիզ արեւելահայոց մշակոյթի վառարանն էր:

Կովկասի փոխարքայ Վորոնցով — Դաշքովի պիտի յաջորդէր մեծ-դուքս Նիկոլա Նիկոլայեւիչ, որ ցարի անունով առատ խոստումներ կուտար Հայերուն:

Բոլոր հոսանքները խանդավառուած էին Հայաստանի ինքնավարութեան երազներով եւ կամաւոր կ'արձանագրուէին ռուսական բանակին:

Հայկական առանձին կամաւորական զօրագունդեր կազմուեցան: Վրացեան՝ զինուորական զգեստ հագած՝ դարձաւ ընդհ. քարտուղար – գործավար կամաւորական շարժման, որու վարիչ մարմնին մաս կը կազմէին, սկզբնական շրջանին, Նիկոլ Աղբալեան, Աբր. Գիւլխանդանեան, Բժ. Յ. Զաւրեան, Իշխան Յովսէփ Արղութեանց, Արմէն Գարօ եւ Ռոստոմ:

Կամաւոր արձանագրուելով Անդրանիկի զօրագունդն էր ղրկուած նաեւ Անաստաս Միկոյեան, որ շուտով հեռացած էր:

Վանի գրաւումէն վերջ, 1915ի Մայիսին Վրացեան կ'երթայ Վասպուրականի շրջանը: Վերադարձին Աւան գիւղին մէջ կը վերակազմէ Անդրանիկի խումբը, որ քայքայուած ու բարոյալքուած՝ կորսնցուցեր էր մարտիկներու կէսը եւ զայն կը յանձնէ զօրավարին լրիւ կազմով, առողջ, լաւ պարենաւորուած (Կեանքի ուղիներով, Գ. հատոր, էջ 106):

1916 Մայիսին տեղի կ'ունենայ հայկական համագումար՝ նուիրուած գաղթականներու գործին:

Նոյն տարին ընկերը կը ղրկուի Պետրոգրատ մասնաւոր պաշտօնով: Յետոյ կ'անցնի Նոր Նախիջեւանի շրջանը: Իբրեւ անդամ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի պատասխանատու պարտականութիւններ ստանձնած էր պատերազմի ամբողջ տեւողութեան:

Պահ մը իբրեւ պարզ զինուոր ծառայած է նաեւ Թիֆլիզ՝ 118րդ գումարտակի մէջ:

1917ի փետրուարեան յեղափոխութենէն ետք դիմագիծ կը փոխէր Կովկաս: Նախ քան այդ, Նիկոլա Նիկոլայեւիչ «լուծարք»ի էր ենթարկած հայ կամաւորական խումբերը: Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը իր նոր նշանախօսքերով — դէպի՛ տուն, հողերու բաշխում, առանց հատուցումի խաղաղութիւն, եւայլն — բոլորովին պիտի քայքայէր կովկասեան ռազմաճակատը: Հայերը մինակ պիտի մնային Թուրքերուն դէմ: Կովկասեան Դաշնակցութիւնը ձեռնածալ պիտի նըստէր, լուռ ականատես ըլլալով Հայերու օրհասական կռիւներուն:

Ճակատագրական այդ օրերուն Վրացեան միշտ պատասխանատու դիրքերու վրայ էր:

Անկախութեան հռչակումէն ետք, Հայաստանի կառավարութեան կողմէ ղրկուեցաւ Նոր Նախիջեւան — Ռոստովի շրջանը, ուր ճերմակ Ռուսերը կը կռուէին բոլշեւիկներուն դէմ: Իր առաքելութիւնը արդիւնք մը չտուաւ:

Այնուհետեւ բոլորովին նոր ասպարէզ մը կը բացուէր իր առջեւ: Կը դառնար նախարար Հայաստանի նորաստեղծ Հանրապետութեան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՏԱՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի Էօվր է Օփինիոն Ֆրանսերէն պարբերաթերթը 1969 Մարտին բացառիկ թիւ մը հրատարակած է նուիրուած հայ գրականութեան: Պարբերականը հրատարակութիւնն է խորհրդային գրագէտներու: Շահեկան յօդուածներ կան հայ մշակոյթի զանազան ճիւղերուն մասին՝ բանաստեղծութեան, գրականութեան, ճարտարապետութեան, նկարչութեան, երաժշտութեան եւայլն:

Թարգմանութիւններ կան հայ բանաստեղծներէ ինչպէս նաեւ նկարներ: Հատորը 210 էջերէ բաղկացած ընդհանուր պատկեր մը կուտայ հայ մշակոյթին մասին:

×

Մարսէյլի Լը Մերիտիոնալը Մայիս 25ի եւ 26ի իր թիւերուն մէջ լոյս ընծայած է Ռոպէր Օպերտոֆի մէկ յօդուածը՝ «Հայաստանը աքսորի մէջ» խորագրով եւ «Նոյեան տապանէն Քանըպիէռ» ենթախորագրով:

Յօդուածագիրը պատմական ակնարկ մը կը նետէ Հայաստանի վրայ, կ'անդրադառնայ Հայ Դատին եւ Հայերուն բերանը կը դնէ այն խորհրդածութիւնը թէ «անոնք իրենց յոյսը դրած են... Ամերիկայի վրայ» (Հայերը պէտք եղածէն աւելի տաք ու պաղ տեսած են որպէսզի օտարներէն հոգեշահ խօսքերէ զատ, շատ բանի չսպասեն...):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՈԼՈՐԸ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՀԱՄՈՋԵԼ

Կրընոպլի մէջ Ժիսքառ եւ Մենտէս դէմ դիմաց, տաք (չըսելու համար պայթուցիկ) մթնոլորտի մը մէջ, ուր ոմանք «Մենտէս Շառլէթի», ուրիշներ «Ժիսքառ՝ գործատուն» կը պոռային, փորձեցին յաջորդաբար, համոզել ժողովուրդը թէ ուղիղ ճամբան՝ ի՛ր ճամբան է: Երկուքն ալ դժուարութիւններ ունին բացատրելու համար իրենց յաճախակի պատեհապաշտութիւնը, թէեւ Մենտէս, ձախի վեթերան, աւելի փորձառու է ամբոխին խօսելու ու աւելի վարպետ քաղաքականութիւն քարոզելու մարզին մէջ: Հեռատեսիլէն ալ արդէն Մենտէս, Տէֆէռի կողքին, յաջողեցաւ լաւագոյն բացատրութիւն տալ Շառլէթի իր ներկայութեան (Մայիս 68ի) սեւ եւ կարմիր դրօշներու ետին, շեշտելով թէ ձախը՝ ապագան է, ու ապագան՝ երիտասարդութիւնը: Ուրեմն բնական է ըլլալ հոն ուր է՛ երիտասարդութիւնը, ինչ որ չի նշանակեր անպայման թէ համաձայն է անոր բոլոր ըրածներուն:

Փոմփիտու խաղաղ ոճը կորսնցուցած է եւ այլեւս բացէ ի բաց կը յարձակի իր գլխաւոր մրցակիցին՝ Փոհէրի վրայ: Այս վերջինն ալ երեքշաբթի օր հրապարակեց 12 կէտերէ բաղկացած իր ծրագիրը, որ շէմա մըն է աւելի քանի վարչապետն ու իր կառավարութիւնն են որ կը վարեն երկրին քաղաքականութիւնը:

Տիւքլօ ծայրէ ծայր լեցուցած է, երեքշաբթի իրիկուն, Փալէ տէ Սփոռը եւ բացատրած թէ պէտք է «օգտակար» քուէ տալ, այսինքն՝ համայնավար քուէարկել: Իր գլխաւոր թէզն է մէկ տոպրակի մէջ դնել Փոմփիտու եւ Փոհէր, որոնք «դրամատիրութեան եւ յետադիմութեան» թեկնածուներն են (կը մնայ գիտնալ թէ որո՞ւ պիտի քուէարկեն համայնավարները երբ մարզադաշտին վրայ, երկրորդ ռաունտին, այս երկուքը մնան):

Ռոքար, Կրիվին եւ Տիւքաթէլ կը շարունակեն իրենց ելոյթները, ջանալով պարզապէս իրենք զիրենք լսել տալ, առանց այլ յոյսերու:

ՃԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑԱԽԱՂԸ

Պետրոսեան – Սպասսկի ճատրակի մըրցախաղը միշտ իր հետաքրքրութեան ծիրին մէջ կը պահէ մասնագէտներն ու սիրողները հաւասարապէս: Օտար մամուլը գրեթէ օրը օրին արձագանդ կը հանդիսանայ խաղին արդիւնքներուն:

11րդ խաղին Պետրոսեան կիրարկած է բարդ պաշտպանութեան սիստեմ մը: Սպասսկի այս անգամ աւելի ուշադիր գտնուած է եւ չէ հետեւած Պետրոսեանի խաղին՝ կրկին ծուղակը չիյնալու համար: Սպասսկի առաւելաբար փորձած է յարձակիլ թագուհիին թեւին կողմէ, իսկ Պետրոսեան նախընտրած է յարձակիլ արքային վրայ: Քիչ ետք սակայն, հայազգի ախոյեանը անսպասելի կերպով փոխած է ծրագիրը եւ հակայարձակումի ձեռնարկած թագուհիին թեւին կողմէ, որու հետեւանքով իր հակառակորդին դիրքերը խախտած են այնքան, որ նախաձեռնութիւնը անցած է Պետրոսեանի կողմը:

Երկու թեւերուն վրայ զարգացնելով իր խաղը ստեղծած է անել կացութիւն մը «թշնամի» ուժերուն համար:

Սպասսկիի կը մնար ընդունիլ իր պարտութիւնը:

Այսպէսով, 11րդ խաղի վերջաւորութեան երկու կողմերը կ'ունենան հաւասար կէտ (5,5 – 5,5):

12րդ խաղը եղած է նուազ հետաքրքրական: Երկու կողմերը մտածուած եւ զգոյշ խաղարկութիւն մը ի յայտ բերած են, փակելու համար ի վերջոյ ոչ-ոքի արդիւնքով:

Խաղի վերջաւորութեան կողմերէն իւրաքանչիւրը կ'ունենայ վեց կէտ:

13րդ հանդիպումին արդիւնքը եւս եղած է հաւասար: Առաջին կիսախաղին Պետրոսեան առաւելութիւններ ձեռք ձգած է, իսկ երկրորդ կիսախաղին Սպասսկի փորձած է օգտագործել իր թագաւորին մէկ զինուորը, որու հետեւանքով 7րդ եւ 8րդ քայլին, թագուհիրու փոխանակութենէն ետք, որոշ առաւելութիւն ձեռք ձգած է դիրքի տեսակէտով, այսուհանդերձ Պետրոսեան շուտով յաջողած է իր դիրքերը անխոցելի դարձնել: Ասոր վրայ եւ զանազան ճիգերէ ետք Սպասսկի առաջարկած է խաղը վերջացնել հաւասար արդիւնքով:

13րդ խաղի վերջաւորութիւնը երկու կողմերը հաւասար կէտեր ունէին (6,5 – 6,5)

ՈՉ ԵՒՍ Է...

Սիմոն Վրացեան ոչ եւս է:

Սիմոն Վրացեան, Հայաստանի Հանրապետութեան վերջին վարչապետը աչքերը փակեց Մայիս 21ին, Լիբանանի մէջ:

Սիմոն Վրացեանի մարմինը մահկանացուի վախճան ունեցաւ՝ մէկ տարուան հիւծումէ ետք:

Սիմոն Վրացեանի միտքը՝ արթուն, սրամիտ եւ հետաքրքիր մնաց մինչեւ վերջին պահը:

Իսկ Սիմոն Վրացեանի ոգին ու գաղափարականը, որոնք ասկէ 51 տարիներ առաջ մոխիրներու մէջէն յարութիւն առած Հայաստանի ոգին ու գաղափարականն են, անշէջ հուրի նման կը տեւեն՝ այնքան ատեն որ կանգուն կը մնայ հայրենիքի սէրը մեր սերունդներուն սրտին մէջ:

Կոթող մըն էր Սիմոն Վրացեան: Կենդանի խորհրդանիշ մը: Ասկէ 51 տարի առաջ մեր ազգային հպարտութիւնը մեզի վերադարձնող տիտաններէն վերջինը:

Տարիքը առած էր Սիմոն Վրացեան, բայց՝ թարմ էր իր սիրտը:

Աչքերը չէին տեսներ գրեթէ. բայց՝ սուր էր տեսնելու եւ զննելու իր կարողութիւնը:

Ոտքերը կը դողդոջային երբ քալէր. բայց՝ հաստատուն կաղնի՛ էր Սիմոն Վրացեան:

Մեծ է՝ զինքը ճանչցող ու սիրող անձերուն տխրութիւնը. որովհետեւ Սիմոն Վրացեան մարդը անփոխարինելի է:

Մեծ է՝ զինքը իր խորհրդանշական արժէքով ճանչցողներուն սուգը. որովհետեւ Սիմոն Վրացեան խորհրդանիշը՝ անփոխարինելի է:

Մեծ է՝ զինքը իր «վերջին վկայ»ի արժէքով ճանչցող անձերուն բեկումը. որովհետեւ Սիմոն Վրացեան վերջին վկան՝ անփոխարինելի է:

Մեծ է՝ զինքը իր գաղափարական արժէքով ճանչցող անձերուն յուզումը. իրենց մեծ ընկերը կորսնցուցած գաղափարակիցներուն յուզումը:

Բայց սրտապնդիչ են՝ իրենց մեծ ընկերոջ ճամբով քալել ուխտած գաղափարակիցներուն առնական արցունքները:

Որովհետեւ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ իր վերջին վարչապետ Սիմոն Վրացեանի գաղափարականը՝ անշէջ հուր է:

Մոնթրէալ ՇԱՔԷ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՆՇԱՒԱՐ ՄԸ ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԷՆ

Պետրոս Դուրեան ծանօթ է իբրեւ սահմանչելի բերթող եւ ոգեշունչ թատերգակ, ծանօթ է նաեւ իր բանաստեղծական ճամակներով: Բայց «Սկիւտարի Սոխակը» հեղինակն է նաեւ բանի մը հրապարակագրական բնոյթ ունեցող ներհուն յօդուածներու, որոնք, դժբախտաբար, մնացած են անծանօթ հանրութեան:

1869ին Կ. Պոլսոյ «Օրագիր» թերթին մէջ տպագրուեցան Դուրեանի «Խօսարան» եւ «Թատրոն» յօդուածները: Անոնք վերստին կ'երեւայ «Օրագիր»ին մէջ (1871, Մայիս 18, թիւ 451), այս անգամ «Բանասիրական» ընդհանուր խորագիրը կրող յօդուածով մը: Այդ լուսաբեան պատճառները բացատրած է ինքը՝ հեղինակը: Բայց «վերերեւումը» կարօտ է մեկնաբանութեան:

Թոռախտաւոր պատանին կտրուած չէր աշխարհէն եւ կեանքէն: Սկիւտարի Նոր Թաղի փայտաշէն տան երկրորդ յարկի իր փոքրիկ սենեակին մէջ ան կարծես կը լսէր ալարտած Ֆրանսա–Բրուսիայի պատերազմին թնդանօթներու որոտը, կարծես կը տեսնէր Փարիզի սալայատակներուն վրայ թափած կոմունարներու արիւնը: Անոր ականջներուն մէջ դեռ կը հնչէր Վիկտոր Հիւկոյի՝ պատերազմի տաք օրերուն արձակած հզօր կանչը՝ ժողովուրդները ազատ եւ հաւասար եղբայրներ են:

Ուշիմ ընթերցողը «պատանի հանճար»ին յօդուածին մէջ պիտի գտնէ ասոնց արձագանգը:

Կային ուրիշ առիթներ եւս: «Օրագիր»ը, որ հայատառ տառկերէն թերթ էր, 1871 Մայիսին դարձաւ հայկական թերթ՝ հայատառ տառկերէնը վերապահելով միայն ծանուցումներուն:

Կը մտածենար նաեւ Մայիս 24ը՝ «Ազգային Սահմանադրութեան» հռչակման տարեդարձի օրը: Ասոնք հայ կեանքին համար երեւոյթներ էին, եւ Դուրեան անտարբեր չմնաց:

Անշուշտ, գրողին մտորումներուն մէջ շատ բան այսօր մեզի կրնայ միամիտ թուիլ, դժուար է համաձայնիլ այս ու այն հարցերուն մասին իր արտայայտած տեսակէտներուն (օրինակ՝ «Մասիս», «Մանզումէի Էֆքիար» եւ «Օրագիր» թերթերուն տրուած նկարագիրներուն): Բայց կարեւորը այդ չէ: «Բանասիրական»ը մեզ առիթ կուտայ թափանցելու Դուրեանի «հոգիին ծալքերը», զգալու աշխարհին ու մարդուն համար տառապող եւ մաքառող անոր սրտին բաբախումը:

Ստորեւ այդ յօդուածը, զոր մեզի ղրկած է վիէննայէն՝ Հ. Ռափայէլ Քէօսեան:

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

«Հայրենիքի ձայն»

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
Յառաջաբան — Օրագիր եւ թերթ
Մայիս 24 — Խօսք մ'ալ

Գաղափարի սուին՝ գրիչ չարժել կարենալէս ի վեր, հոգւոյս ծալքերը մեկուսի թղթատելէ առնի՝ կը սիրեմ հրապարակական ճայնարկութիւններ: Շեմ ուզեր նմանիլ անոնց, որոնք իրենց հոգւոյն կայծերովը աստղերուն հետ կ'ընդհարին անճայն: Սակայն զրաղմունքս եւ ուրիշ պարագաներ չատ քիչ անգամ սոյն փափաքիս լրմանը տեղի կուտան: Թէպէտեւ թատերաբեմի մը միջոցաւ հայրենեաց հսկայ դարերու աւերակաց մոխրոտ չունչն ուզեցի ըլլալ, բայց երեւակայու – թեան հեղեղներուն արտադրած սոյն կաթիլները ցնդեցան համր կամարի մը տակ: Հոգւոյս քրտունքն էին անոնք: Խօսքեր, որոնք հանճարներու ամպրոպին մէջ կը փափան թէեւ բաւական է որ խօսին: Որչափ թերթեր բացուին՝ այնքան վիհեր կը գոցուին:

Այն, որուն խոկմունքը համասլաց սլաքներ կ'արտադրէ, բնական է որ, երբ աստղարէզ նետուի, արձագանգ մ'ունի իր դաղափարին, քրքիջ կամ ծափ: Ես վայրկեան մը մտածեցի անուշադիր անցնիլ այն ժխորին մէջէն, եւ միայն ուշ դնել այն Ովկիանին, որ իմ ներսս կը փրփրի.—այլ ոչ, հարկ է այն ծափահարին ձեռքը թօթվել եւ այն քրքիջին դէմ որոտալ: Սիրել եւ մաքառիլ: Ահա սրբոտիս ծալուցը մէջ երկու հրատառ բառեր, ճակտիս տակ երկու հրաբուխներ:

Ահա իմ դաղափարս.

Ջառնել դահուները, մօտել այն վհին, ուր ճառադայթը կը սոսկայ թափանցելու. վիհ մը, որ կը չնչէ, եւ գծուծ, դուռնատ եւ անզօր էակներու վիճակ մը անոր աղիքը կը կաղմէ. լոյս եւ ճեռք կը պոռայ նա: Այն վիհը մարդկութեան ահագին եւ խորունկ վէրքն է: Լոյսը եւ եղբայրութեան չունչն է անոր սպեղանին:

Հոս կ'ուզեմ խառնել նաեւ դարուց մոխրակոյտը եւ ի տես բերել այն մարած հրաբուխը, որ ասկից տասնեւինը դար առաջ վերանորոգութեան կայծեր սրսփացուց, այն կարմիր բլուրը, որ լուսեղէն դիակ մը վառեցաւ ահաւոր չահի մը պէս. այն արտօսրալից խորչը, որ տիեզերքն յեղաշրջող սա փոթորիկը հեծկլտաց, «սիրեցէք զմիմեանս»:

Բայց աւա՛ղ որ Գողգոթան միջին դարը պիտակեց: Այն վսեմ փոթորիկը արեան ծովեր ալեկոծեց, փայտակոյտներ հրահրեց: Մենաստաններու մէջ մահա – չչուկ հնծծիւն մը սողաց: Տիեզերքի երակներուն մէջ ցուրտ սարսուռ մ'էր այն:

Ղաճի չղթայ հիւսեցին կողմնակի չարաչուկ դանչիւններ:

Ա՛հ, որչափ այլայլեցին Աստուածա – չունչ յեղափոխականին հազագը:

Եւ դեռ մինչեւ հիմա միայն երկու իր ակնածութեամբ եւ հաւատարմաբար կը նային այն յեղափոխական հրաբուխին, երկնի աստղը եւ հիւղին փոչոտ լուսա – մուտը՝ նուաղեալ աչքի պէս:

Ա՛հ, մինչեւ ե՞րբ մարդիկ թոյն ու խաւար պիտի չնչեն:

Ե՞րբ պիտի լռէ թնդանօթը:

Ե՞րբ պիտի սիրէ կղերն ալ:

Ե՞րբ տիեզերք համեղբայրութեան վառարան մը պիտի ըլլայ:

Ե՞րբ պիտի ծաւալի համայն աչխարհ իր ամբողջութեամբը ԼՈՑՍԸ:

Ե՞րբ:

Արդեօք դեռ չատ դարե՞ր կան հոլո – վելիք:

Ես կը տարակուսիմ, որ չըլլայ թէ աչխարհ իր երկանցը մէջ այս երազները յեղյեղած միջոցին ալեւորի եւ լուսածամ աստղերուն վարսերը թափթփին:

Այլ ո՛չ, հարկաւ Աստուծոյ մը ըմպած մահուան բաժակին մէջ պատրանք չի դանուիր:

×

Այս օրերս երբ Օրագիրը նորափետուր տեսայ, բերկրեցայ, համակրական նոր նչոյլ մը կ'ընդունէր հոն: Ցիրաւի որչափ զմայլում ազդեց ինձ այդ կերպարանափոխութիւնը, — ինչպէս չատերուն, երբ նա յառաջադիմութեան նչանաւոր քար մը կ'առնէր եւ իր մէջ կը փայլէր հայկական լեզուին կորովը: Կը չնորհաւորեմ այդ հսկայ քայլը:

Օրագիրը հրապարակ իջնելէն ի վեր հայ հասարակութիւնը զայն համակրու – թեամբ ընդդրկեց, վասնզի Օրագիր վսեմ եւ ազատ դաղափարներ արտաչնչեց: Անչուչտ այս անգամ ալ որ հայկական լեզուով ոգեւորուեցաւ, ազգն իրաւամբ իր համակրական ընդդրկումը պիտի ամրապնդէ: Հասարակաց կարծիքը չի կրնար ուրանալ այն չահերը, զորս ազգը քաղեց ազգային թերթերէն, որոնք գլխաւորներէն ՄԱՅԻՍ իր հայկաբանութեամբը, ՄԱՆԶՈՒՄԻ իր չախուռն գաղափարներովը եւ ՕՐԱԳԻՐ իր հասուն խորհրդածութեամբը բաւական լոյս ու չահ ջամբած են ազգին: Հրապարակական թերթերն ազգի մը յառաջադիմութեան թեւերն են: Լուսաւորեալ դարու փառաց դափնիներ: Մելանը խաւարի սեւ արիւնն է: Ծծենք միչտ զայն: Հոգեսպառ ընենք, տապալենք խաւարը: Խաւարի արեանը մէջ լուսոյ գէնքեր թաթխենք, գրիչներ: Ցար – գենք գրիչը, ինչպէս հսկայն՝ իր գէնքը, քահանային իր խաչը: Ցառաջադիմական խոկմանց ծալերով ծանրացած ճակատներ յանձնենք մեր հողակոյտին: Այս է մարդկութեան պարտքը: Իրաւ է որ մամուլիս ամուլ չէ: Բայց ինձ այնպէս կ'երեւի, որ Հայութեան կենաց ծառէն մէկ-մէկ տերեւ կ'ընկնի, երբ անընդհատ նոր թերթեր ծնանելնուն հետ կը մեռնին: Ատոր պատճառն այն է, որ մեր հասարակութիւնը չի յարդեր նոր ասպարէզ նետուող զաղափարի մը դողդոջումը եւ թոթովումը, կ'ուզէ որ յանկարծ արծուի մը պէս թեւարկէ եւ ովկիանի մը պէս մռնչէ: Անհնար է այս: Ովկիանն անգամ առեն ժամանակ կաթիլ մ'էր: Վերջապէս խօսքերնիս եզրակացնենք:

Վարժարան եւ տպարան, ասոնք են մեր զարգացման վառարանները, ասոնցմէ մարդ — մայր ալ հասկնանք — եւ գերեզման տալ աչխատինք: Եթէ ամէն հայ մարդ եւ ամէն զաղափար գիրք ըլլան, այն ատեն մեր յուսացած իրականացումը ողջն ենք:

Երջանիկ եւ անմահ ազգ մ'ենք:

×

Վարդի եւ արչալոյսի ամսուն՝ Մայիսի 24ը կը մօտի: Կրակոտ յիչատակի մը տարեդարձ թուական: Տես սա կապոյտ երկինքին ձիւնատիպ ամպիկը, տես սա Վոսփորի խաժադոյն ալին, — ձգե՛նք եղրա՛ր, թող երկին ու ծով իրարու նային:

Տես սա կանաչազեղ թաւուտքը: Նայէ եւ փսփսուք ունի. — ձգե՛նք, եղբայր, թող հոն սիրեն: Տես սա դալկնեղարդ եւ դրօչաւոր չղճենաւերը, որոնք Վոսփորի խաժադոյն լանջը պատռելով կը թռչին. Անոնց մէջ խուռն ու զուարթ ամրոխ մը կայ: Հոն սրտերը չղճենաւին անիւնեցիկ ուժգին կը բաբախեն: Կարծես թէ եռանդը զիրենք կը տանին, քան թէ չղճենաւին մեքենան: Հոն կիներ ալ կան: Հաստատուն աստղերու պէս զիրենք չրջապատող մոլորակներուն լոյս տուող կանչեր: Ծածանող դրօչակներ, բոցավառ ճակատներ, դիւթեալ նայուածքներ, կգտուղ ճայնարկութիւններ, նուագարանաց բերթրոռումներ...

Ո՛հ, ո՞ւր կ'երթայ այս սրտազարկ չէնքը:

Հոն, ուր կան նաեւ ամպիկներ, այ, թաւուտք, չուք ու փսփսուք: Դեղ, գոյր, բոյր, ամէն բան կայ հոն: Բայց հոն այ է սէրը: Հոն չատեր զիրար կը սիրեն, հոն հոգիները կը սիրեն, հոն հայրենիք մը կը սիրեն: Հոն կայսերաչնորհ Սահմանադրութեան մը յիչատակը կը տօնեն: Հոն ազգային հանդէս մը կը կատարուի:

— Այդ չղճենաւը նետուինք ուրեմն, եղբա՛յր, որ կարծես թէ վաթիկանը զարնող չանթէն չուտ այն սրբավայրը կ'ուզէ նետուիլ, հոն, ուր հոգիներու բոլորում մը կը ծաւալի: Ազգային հանդէսները ազգի մը չնչաւորութիւններն են:

Բայց բա՛րէ: Որչափ կարճ կը տեւէ այս սիրային օրը: Արեւը կը փութայ իր ճառագայթները լերանց գագաթը մաքրելու, իսկոյն օդը կը տաքնայ, միջնեռանդ սրտեր դեռ կը բաբախեն, եւ չուրջը դեռ կը դողդոջին խօսելու համար:

Շոգենաւերը կը սուլեն: Բաժանում կ'ուժգնէ:

Տեսե՞ր էք այն ալին, ուր հանդիսաձեռն այն է, որ մեր հասարակութիւնը չի յարդեր նոր ասպարէզ նետուող զաղափարի մը դողդոջումը եւ թոթովումը, կ'ուզէ որ յանկարծ արծուի մը պէս թեւարկէ եւ ովկիանի մը պէս մռնչէ: Անհնար է այս: Ովկիանն անգամ առեն ժամանակ կաթիլ մ'էր: Վերջապէս խօսքերնիս եզրակացնենք:

Վարժարան եւ տպարան, ասոնք են մեր զարգացման վառարանները, ասոնցմէ մարդ — մայր ալ հասկնանք — եւ գերեզման տալ աչխատինք: Եթէ ամէն հայ մարդ եւ ամէն զաղափար գիրք ըլլան, այն ատեն մեր յուսացած իրականացումը ողջն ենք:

Երջանիկ եւ անմահ ազգ մ'ենք:

×

Վարդի եւ արչալոյսի ամսուն՝ Մայիսի 24ը կը մօտի: Կրակոտ յիչատակի մը տարեդարձ թուական: Տես սա կապոյտ երկինքին ձիւնատիպ ամպիկը, տես սա Վոսփորի խաժադոյն ալին, — ձգե՛նք եղրա՛ր, թող երկին ու ծով իրարու նային:

Տես սա կանաչազեղ թաւուտքը: Նայէ եւ փսփսուք ունի. — ձգե՛նք, եղբայր, թող հոն սիրեն: Տես սա դալկնեղարդ եւ դրօչաւոր չղճենաւերը, որոնք Վոսփորի խաժադոյն լանջը պատռելով կը թռչին. Անոնց մէջ խուռն ու զուարթ ամրոխ մը կայ: Հոն սրտերը չղճենաւին անիւնեցիկ ուժգին կը բաբախեն: Կարծես թէ եռանդը զիրենք կը տանին, քան թէ չղճենաւին մեքենան: Հոն կիներ ալ կան: Հաստատուն աստղերու պէս զիրենք չրջապատող մոլորակներուն լոյս տուող կանչեր: Ծածանող դրօչակներ, բոցավառ ճակատներ, դիւթեալ նայուածքներ, կգտուղ ճայնարկութիւններ, նուագարանաց բերթրոռումներ...

Ո՛հ, ո՞ւր կ'երթայ այս սրտազարկ չէնքը:

Հոն, ուր կան նաեւ ամպիկներ, այ, թաւուտք, չուք ու փսփսուք: Դեղ, գոյր, բոյր, ամէն բան կայ հոն: Բայց հոն այ է սէրը: Հոն չատեր զիրար կը սիրեն, հոն հոգիները կը սիրեն, հոն հայրենիք մը կը սիրեն: Հոն կայսերաչնորհ Սահմանադրութեան մը յիչատակը կը տօնեն: Հոն ազգային հանդէս մը կը կատարուի:

— Այդ չղճենաւը նետուինք ուրեմն, եղբա՛յր, որ կարծես թէ վաթիկանը զարնող չանթէն չուտ այն սրբավայրը կ'ուզէ նետուիլ, հոն, ուր հոգիներու բոլորում մը կը ծաւալի: Ազգային հանդէսները ազգի մը չնչաւորութիւններն են:

Բայց բա՛րէ: Որչափ կարճ կը տեւէ այս սիրային օրը: Արեւը կը փութայ իր ճառագայթները լերանց գագաթը մաքրելու, իսկոյն օդը կը տաքնայ, միջնեռանդ սրտեր դեռ կը բաբախեն, եւ չուրջը դեռ կը դողդոջին խօսելու համար:

Շոգենաւերը կը սուլեն: Բաժանում կ'ուժգնէ:

Տեսե՞ր էք այն ալին, ուր հանդիսաձեռն

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Նախ՝ պարտք կը զգամ յայտարարելու որ, ըսաւ Միւնիր փաչա հանդիսաւոր ձեւով մը, հակառակ ձեր եւ ձեր բարեկամներու կարծիքին, ես ալ ձեզի չափ երիտասարդ Թուրք մը եւ հայրենասէր մըն եմ...: Գուցէ դուք չուզէք հաւատալ ասոր, բայց երբ առիթը ներկայանայ, ապահով եմ որ պիտի համոզուիք որ ճշմարիտը կը խօսիմ, ու այն առեն խղճահարութիւն պիտի զգաք իմ մասիս՝ ձեր ըրած սխալ դատաստանին համար:

— Ապահով եղէք որ այն առեն պիտի դամ ձեզմէ ներում խնդրելու ամենայն ուրախութեամբ, պատասխանեց Մէհմէտ Զիա, առանց համոզուելու դեսպանին խօսքերուն:

— Իրաւ է որ իմ դեսպանական խիստ պատուէրներ պաշտօնիս հետ՝ մեր Սուլթանը Օսմանցի յեղափոխականներու վերաբերմամբ հսկելու եւ անոնց չարժումները իրեն տեղեկագրելու դժնդակ գործն ալ յանձնած է ինծի, այսուհանդերձ պէտք է գիտնաք, որ եթէ յանձն առած եմ այդ նուաստացուցիչ գործը կատարել, պատճառը այն է, որ ուզած եմ այս կերպով ծառայութիւն մը մատուցանել իմ յեղափոխական հայրենակիցներուս եւ այս կերպով արդարանալ իմ խղճիս առջեւ...

— Ի՞նչ տեսակ ծառայութեան մասին կը խօսիք, ըսաւ Մէհմէտ Զիա զարմացած դէմքով:

— Հիմա պիտի բացատրեմ: Յեղափոխականներու ծառայութիւն մատուցած եմ եւ կը չարունակեմ մատուցանել պարզապէս Սուլթանին կողմէ ինձ յանձնուած հսկողութեան պաշտօնը դէչ կատարելով: Այսպէս, օրինակի համար, միչտ ջանացած եմ ձեր բուն գործունէութիւնը ծածուկ պահել եւ ի փոխարէն երեւակայական դաւադրութիւններ տեղեկագրել Եըլտըզ, այնպէս որ Ամպուլ Համիտ երբեք որոշ դաղափար մը չունի յեղափոխական չարժումին մասին... Ի՞նչ կ'ըսէք ասոր:

— Ճշմարիտը չատ հանճարեղ կը գտնեմ ձեր այդ ուղղութիւնը, պատասխանեց Մէհմէտ Զիա նուրբ եւ հեգնական ժպիտով մը:

— Այս խոստովանութիւնը ձեզ ընելով, ցոյց կուտամ թէ որքա՛ն անսահման վրատահութիւն ունիմ ձեր ուղղամտութեան վրայ:

— Շատ չնորհակալ եմ...

— Այս ընթացքը գտնելով, ինչ որ պէտք է խոստովանիմ թէ չատ պատուաւոր ընթացք մը չէ եւ վստահութեան զեղծում մըն է պարզապէս. իմ միակ նպատակս եղած է ապահովել յեղափոխական չարժումին յաջողութիւնն եւ նպաստել մեր դժբախտ հայրենիքին վերականգնման: Մինչեւ վերջին ժամանակները յոյս ունէի թէ երիտասարդ Թուրքերու ջանքերը յաջողութեամբ պիտի պսակուին, մանաւանդ որ Սուլթանը չատ վհատած կը թուէր եւ նոյնիսկ վերջերս լրջօրէն մտածած է գահէն հրաժարիլ... անչուշտ դուք ալ իմացած էք ասիկա, քանի որ մէկ քանի թերթեր հրատարակեցին, թէեւ մենք ստիպուեցանք խիստ հերքում տալ, բայց հակառակ այդ հերքումներուն, դիտցէք որ իրողութիւնը ճիշդ էր...:

— Շեմ դիտեր թէ ի՛նչ եղրակացութեան հասնիլ կ'ուզէք բոլոր այս խօսքերով, ըսաւ Մէհմէտ Զիա անհամբեր:

— Այսպէս ուրեմն, չարունակեց դեսպանը, չատ յոյս չունիմ ձեր յաջողութեան մասին, երբ վերջերս քաղաքական նուիրիւնը բոլորովին փոխուեցաւ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Ըսել կ'ուզեմ որ նախ Սուլթանը բոլորովին մէկ կողմ թողած է գահէն հրաժարելու գաղափարը եւ ալ աւելի ուժով փարած է իչխանութեան, թէեւ ինքն ալ ըմբռնած ըլլալով հանդերձ ներկայ բռնապետական դրութիւնը չի կրնար նոր այլեւս տեւել: Գաղտնաբար կրնամ ձեզի հաւաստել թէ Գերմանիա իր պաշտպանութիւնը նուիրելով Սուլթանին, պահանջած էր որ երկիրը ազատական բէմի մը հանջած էր որ երկիրը ազատական բէմի մը օժտուի եւ 76ի Սահմանադրութիւնը վերահաստատուի... ասիկա գաղանագիտական խիստ ծածուկ գաղանիքներուն մըն է, որ ձեզի կը հաղորդեմ:

— Շնորհակալ եմ ձեր ցոյց առած վստահութենէն, բայց տակաւին չկրցայ հասկնալ թէ այս մտերմական զեկուցումներուն նպատակը ի՞նչ է:

— Երկու օր առաջ Եըլտըզէն նորանոր տեղեկութիւններ եւ հրամաններ ստացայ, չարունակեց դեսպանը առանց ուղղակի պատասխանելու իր խօսակիցին ակնարկութեան, բոլորն ալ քիչ մը առաջ՝ ըսածներս կը հաստատեն: Մէկ կողմէն Սուլթանը որոշած է յեղափոխական չարժումը կարելի եղածին չափ չուտով խեղդել ամէն միջոցներով եւ այս մասին դրացական պետութիւններու աջակցութիւնն ալ ապահոված է, միւս կողմէ որոշած է նաեւ ազատական բէմի մը տալ, որովհետեւ անոր միայն պիտի կրնայ եւրոպական պետութիւններու մասնաւորաբար Գերմանիոյ օժանդակութիւնը ապահովել: Այս ազատական բէմի ժամը մինչեւ Սահմանադրութեան երթայ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 139)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽՈՀՐԴԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

«Նիւ Եորք Թայմզ»ի Մոսկուայի թղ-թակիցը կը հաղորդէ, թէ աւելի քան 50 խորհրդային քաղաքացիներ՝ մտահոգ այն իրողութենէն, որ օր աւուր կը բազմանայ թիւը ազատամիտ տարրերու ձերբակալութիւններուն, խնդրագիր մը ներկայացուցած են Միացեալ Ազգերու Մարդկային Իրաւանց յանձնախումբին, խնդրելով որ քննութիւն կատարուի՝ «Խորհ. Միութեան մէջ մարդկային տարրական իրաւունքներու ճնշման» շուրջ:

Խնդրագիրը, որ բողոքարկուներու կողմէ այժմ տրամադրուած է Մոսկուայի արեւմտեան լրագրողներուն, կ'ըսէ թէ՝ «վերջին շրջանի ձերբակալութիւնները կը հարկադրեն մեզ մտածելու, որ խորհրդային պատժիչ մարմինները որոշած են վերջնապէս արգիլել բողոքարկուներու գործունէութիւնը երկրին մէջ»:

Միւս կողմէ տեղեկացուեցաւ, թէ ուսողագէտ Իլիա Պիւրմիշթրովիչ, 31 տարեկան, Մոսկուայի դատարանին կողմէ դատապարտուեցաւ երեք տարուան բանտարկութեան, որովհետեւ բանտարկեալ հեղինակներու (Անտրէյ Սինիավսկի եւ Եուլի Տանիէլ) գրչին պատկանող մեքենագրուած ձեռագիրներ կը բաժնէր:

Ձերբակալուած էր 1968 Ապրիլ 16ին, եւ տարի մը առանց դատուելու մնացած էր բանտ: Ամբաստուած է խորհրդային քրէական օրէնքի թիւ 190 եւ 191 յօդուածներու հիման վրայ (հակախորհրդային քարոզչութիւն կատարած է):

Շաբթու սկիզբը ձերբակալուած է ռուսերէն լեզուի դասատու մը՝ Իլիա Կապայ: Իր մօտ գտնուած է Խրիմի Թաթարներու իրաւունքը պաշտպանող փաստաթուղթեր:

Ստալինի հրամանով եւ Գերմանացիներու հետ գործակցած ըլլալու ամբաստանութեամբ Թաթարները Խրիմի իրենց հայրենիքէն վտարուեցան համաշխարհա-

---

կանները ի ծով կամ ի վերադարձ հրաւիրելու համար ծովափին աւազներուն վրայ կը շփշփայ:

Լսե՞ր էք այն հսկայ ծառերուն սօսափած տխուր «երթայք բարեաւ»ը, որոնք իրենց շուքին տակ հիւսուած այնքան մտերմութեանց վկայ հանդիսացան:

Յիրաւի դառն է այս ժամը: Բայց ամբողջ տարի մը դառն չըլլալու համար երանի թէ այն բոցավառ ճակատները շմարին, երբ այն օրուան վերջալոյսը հորիզոնին վրայ մարի:

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ՆԿԱՐՁԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋԱՊԱՀ ՇԱՐԺՈՒՄ»

ԽՄԲ. Մայիս 15ի Կալէրի տէ զՄռի թիւին մէջ լոյս տեսած է հետաբրքրական «Աէքէթ» մը՝ «Յառաջապահ շարժում»: Փարիզի տասնեակ մը ցուցասրահներուն մօտ — Կալէրի Ֆրամոնի անուան՝ Գ.Հ.ի պատասխանը — Փորձի՝ սեղմ կաղապարով՝ շահեկան նկատուած ու հրաւիրուած մասնակցելու նիւթին շուրջ կազմակերպուած յատուկ ցուցահանդէսին: Ստորեւ

յին Բ. պատերազմի ընթացքին: Թէեւ այդ ամբաստանութիւնը չեղեալ համարուած է, այսուհանդերձ Թաթարները ցարդ իրաւունք չեն ստացած իրենց երկիրը վերադառնալու, միշտ կը գտնուին կեդրոնական Ասիա, ուր աքսորուած են տասնամեակներ առաջ:

Խորհրդային ընկերութեան մէջ բողոքարկուներու խմբակը գրեթէ անծանօթ մնացած է ռուս հասարակ ժողովուրդին համար: Սակայն անոնց գոյութիւնը եւ, մանաւանդ, Արեւմուտքի մէջ անոնց ի նպաստ կատարուած քարոզչութիւնը տեւական ջղագրգռութիւն կը պատճառէ իշխանութեանց:

Վերջին քանի մը ամիսներուն անուանի բողոքարկուներ ձերբակալուեցան և ոանք ալ դատապարտուեցան: Ամէնէն գործունեայ ղեկավարը՝ Փ. Կրեկորենքօ, որ Կարմիր Բանակի նախկին զօրավար է, Մայիսի սկիզբը ձերբակալուեցաւ Թաշկենտի մէջ, ուր գացած էր օգնելու տասը խրիմցի Թաթարներու, որոնք դատի կանչուած էին իբր թէ հակախորհրդային քարոզչութիւն կատարած ըլլալուն համար: Զօրավարը Թաշկենտ գացած էր ընդառաջ երթալով երկու հազար խրիմցի Թաթարներու հրաւէրին:

Խնդրագիրը ստորագրողներէն ոմանք ծանօթ են հանրութեան: Արդարեւ բողոքագիրներ ստորագրած էին գրագէտներու դատավարութեան, Զեխոսլովաքիոյ վրայ կատարուած յարձակման եւ այլ առիթներով:

Ամէնէն ակնառու անունը Փ. Եաքիրն է, պատմաբան մը, որ զաւակն է Ի. Եաքիրի՝ Կարմիր Բանակի ամէնէն անուանի հրամանատարներէն մէկը: Այս վերջինը ձերբակալուած էր 1937 Մայիս 30ին եւ գնդակահարուած Յունիս 11ին Ստալինի հրամանով: Այդ շրջանին Ստալին լայն մաքրագործում կատարեց զինուորական շրջանակներու մէջ:

Եաքիր, որ իր կարգին ձերբակալուած էր 1937 Սեպտեմբերին, երբ 14 տարեկան պատանի մըն էր, 14 տարի անցուց արգելակայաններու մէջ:

Թ. Ա. Թ.

կուտանք այդ գրութիւնը թարգմանաբար:

Յառաջապահ շարժո՞ւմը. ոգեւորի՛չ. գոյութիւն չունի այսօր եւ որ պէտք է վերստեղծել: Կորսուած է ան ներկայիս, կեղծագիտական տարազով մը զգենուած, կերպնկալ փնտռտուքներու ոլորտներուն մէջ: Բարեբախտաբար փափաքն եւ իրականութիւնը չեն միշտ նոյնանար իրարու՝ եւ հետամուտ ամէն ներկայացող թեկնածուն յառաջապահ չէ՛ կարելի ընդունիլ:

Յառաջապահ շարժման սահմանումը արուեստի գետնին վրայ կ'ենթադրէ կը խորհիմ, դիրքաւորում, մեկնարկութիւն եւ դիմադրութիւն: Նամանաւանդ առանց այս վերջնոյն, յառաջապահ շարժում գոյութիւն չի կրնար ունենալ:

Նկատելով որ սպառումի մեր ընկերութիւնը ամէն ինչ՝ բայց կ'ըսեմ ամէն ինչ՝ կարող է ընդունիլ, կուլ տալ եւ փառաւորապէս կը մարսէ առանց որեւէ անհանդստութեան և դիմադրութեան, ի՞նչպէս յայտնուին յառաջապահ արուեստագէտները:

Չմոռնալ թէ յառաջապահը գոյութիւն ունի նկարչական գետնի վրայ իր ըլլալիքին թէական ճշմարտազօրութեամբ միայն, եւ իր շրջանին ազդու ուժը պարունակած չափով:

Ժամանակաւորը շրջանի մը՝ վերացականին ձգտիլ տալու կարողութեամբն իր՝ յառաջապահը գրեթէ միշտ ընդունուած ճաշակին անհաղորդ է, անմասն մնալով յաճախ ընթացիկ օրուան ակադեմականին ընկալեալ: Բայց՝ անբացատրելի հպումով մը գործը վերանցականին հասցնելով, այնպիսի մը կ'այլափոխէ զայն որ բոլոր ժամանակներն ալ զինքը բնորոշեն, ճանչնան ու գտնեն անոր մօտ ներկայացուցիչը իր տեսակարար ժամանակին իսկ:

Եւ հո՛դ է որ՝ այդ կէտին հասնելէ ետք միայն՝ Արուեստի գործը իրաւունք պիտի ունենար ենթադրելու՝ ոճ: Ծնունդ տուած ըլլալուն համար Արուեստի իրաւ գործի մը: Հո՛ն ուր «Ձեւը» կը սկսի զգենուլ «ոճի» պատմուճան: Հո՛ն ուր կշռոյթ, արժէք, շարժում, բնազդ, մղում տակաւ առ տակաւ կը սկսին վերածուիլ դառնաւորութեան, յարմարութեան, ներդաշնակութեան եւ չափեալ հաւասարակշռութեան. ուստի սահմանում մը ինծի համար, կամ տարբերութիւն մը՝ «Արուեստի առարկային» ու «Արուեստի գործին» միջեւ: Երկրորդը ունենալով գերազանց վերանցական կարողութիւն միանգամայն անցեալին ու ապագային նկատմամբ՝ ուրկէ իր ընդհանրականութեան չափանիշը՝ մինչ առաջինը ներկային նկատմամբ միայն:

Յառաջապահը՝ ուշացումով եւ յետսազդեցութեամբ ի յայտ կուգայ ընդհանրականօրէն՝ որովհետեւ ո՛չ մէկ աղերս ունի նորաձեւութեան հետ:

Յառաջապահ չէ՛ նորաձեւութեան հետեւողը միշտ: Այս վերջինը ճաշակին առօրեայ գոյնը եւ կշռոյթը կուտայ: Վաղանցուկ է: Եւ իր ծայրագոյն սահմանին վրայ մեզ ուղղակի կ'առաջնորդէ ամուլ եւ ինքնագոհ գիջութեան մը, վանելով արուեստին մարդկային հաղորդականութիւնը, եւ ատով իսկ՝ սէրը:

Մեզի կը մնայ ուրեմն խաղը հակակշռել:

Տարակերպօրէն ներկայ եւ աներեւոյթ միանգամայն, յառաջապահ շարժումը շատ հաւանաբար պէտք է այսօր ամենուրեք փնտռել իր աղաւաղեալ ձեւերով՝ կիրառական ու զարդական արուեստներուն մէջ ջրախառն քանակութեամբ:

Արուեստը որովհետեւ չենթադրեր եւ չի հանդուրժեր ալ բուն յառաջացումի մը: Ան կը հետեւի ելեւեջային շարք մը արաբանկարքներու: Երբեմն ձեւափոխումներ: Ուժգին կամ դանդաղ: Եւ կը հաւատամ որ կը գտնուինք դանդաղ ձեւափոխման շրջանի մը մէջ, ուր մանաւանդ դիրքաւորման մը պակասով, — չեմ համարձակիր ըսել տեսլական — օրուան գեղագիտական բիւրեղացումները չեն կարող հասնիլ իրենց ծայրագոյն սահմաններուն՝ չունենալով հեռակէտ:

Ուրկէ յառաջապահ շարժումի մը չքաւորութիւնը՝ որ գէթ հիմակուհիմա անհարկի կը հանդիսանայ առարկայօրէն:

Ես կը սպասեմ յառաջապահ շարժումին ոգեւորիչ:

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ Մեծ Եղեռնի յուշատօնը, հովանաւորութեամբ երեք համայնքներու վերին մարմիններուն, բացառիկ շուքով տեղի ունեցած է Ապրիլ 24ին: Հանդիսութեան նախագահած է Վարուժան աբեղայ Հերկելեան, իսկ բանախօսած է Վարդան Վրդ. Աշգարեան: Մայիս 4ին տեղի ունեցած է Կոմիտասի հարիւրամեակին նուիրուած տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ «Յառաջ» գոլէճի Շրջանաւարտից Միութեան եւ մասնակցութեամբ «Կանաչեան երգչախումբին»: Գարեգին Եպս. Սարգիսեան Կոմիտասի կեանքն ու գործը ներկայացուցած է: Երգչախումբը վարած է ընկ. Գ. Գանտահարեան:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ոտնագնդակի ախոյենական աւարտական մրցումը տեղի ունեցած է Մայիս 4ին, Մոնթեպելլոյի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Սքաթ Սան Ֆրանչիսքոյի միջեւ, աւելի քան 6000 մարզասէրներու ներկայութեան, Լոս Անճելըսի մէջ: Հայկական խումբը ապահովեց յաղթանակը 3–1 արդիւնքով: Այս յաղթանակով Հ. Մ. Ը. Մ. իրաւունք ստացաւ մրցելու Մ. Նահանգներու ախոյենութեան համար, որուն աւարտական հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Շիքակոյի մէջ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Նիւ Եորքի ախոյեանին միջեւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (493)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Յաջորդ օրը առտուան ժամը եօթնին Մարիուս Կորպոյի տունը դարձաւ, վճարեց իր սենեակին վարձքը, եւ ինչ որ կը պարտէր Պուկոն խաթունին, թեւի սայլի մը վրայ բեռնաւորել տուաւ իր գիրքերը, անկողինը, սեղանը, դարանը, երկու աթոռները եւ հեռացաւ գնաց առանց ըսելու թէ ուր կը փոխադրուի:

Հետեւաբար Ժավէր առջի օրուան դէպքերուն նկատմամբ Մարիուսին հարցուփորձ ընելու համար առտուն երբ Կորպոյի տունը եկաւ, միայն դռնապանուհին գտաւ, որ ըսաւ անոր.

— Այս տունէն ելաւ:

Դռնապանուհին համոզուեցաւ թէ Մարիուս գիշերը բռնուող գողերուն հետ քիչ մը մեղսակից էր:

— Որո՞ւն միտքէն կ'անցնէր, պոռաց թաղին դռնապանուհիներուն հետ խօսելով, ո՞վ կը կարծէր թէ աղջկան մը կերպարանք ունեցող ասանկ երիտասարդ մը...

Մարիուս այսպէս շուտով տունէն ելլելու համար երկու պատճառ ունէր:

Առաջին, վասնզի հիմա սոսկում կը զգար այս տունին մէջ ուր ի մօտուստ եւ իր ամէնէն պժգալի եւ ամէնէն անագորոյն զարգացումին մէջ տեսած էր ընկերային տգեղութիւն մը, յոռի հարուստէն թերեւս ալ աւելի սոսկալի տգեղութիւն, այսինքն յոռի աղքատ մը:

Երկրորդ, վասնզի չէր ուզեր որեւէ դատի մէջ գտնուիլ, որ հաւանօրէն պիտի հետեւէր այն տեսած տգեղութենէն եւ ստիպուիլ վկայութիւն տալու Թենարտիէի դէմ:

Ժավէր կարծեց թէ երիտասարդը, որու անունը չէր առած, վախնալով խոյս տուած է կամ թերեւս եւ ոչ իսկ իր սենեակը դարձած էր դաւաճանութեան միջոցին. սակայն զայն գտնելու համար քանի մը ջանք ըրաւ, առանց կարենալ յաջողելու:

Ամիս մը, յետոյ ուրիշ ամիս մը եւս անցաւ: Մարիուս տակաւին Քուրֆէյրաքին սենեակին մէջ կը բնակէր:

Նորընծայ փաստաբանէ մը որ Իրաւարարի Նախասրահին սովորական շրջագայողն էր, իմացաւ թէ Թենարտիէ առանձին բանտ դրուած է:

Բոլոր Երկուշաբթի օրերը Մարիուս հինգ Ֆրանք յանձնել կուտար Ֆորսի բանտին դիւանը՝ Թենարտիէին տրուելու համար:

Մարիուս ալ ստակ չունենալու համար Քուրֆէյրաքէն փոխ կ'առնէր:

Կեանքին մէջ առաջին անգամն էր, որ փոխ դրամ կ'առնէր:

Այս պարբերական հինգ Ֆրանքները կրկին հանգոյց մըն էին Քուրֆէյրաքի համար որ կուտար զանոնք եւ Թենարտիէի համար որ կ'ընդունէր:

— Որո՞ւ կրնայ երթալ այս դրամը, կը մտածէր Քուրֆէյրաք:

— Ուրկէ՞ կրնայ ինծի գալ այս դրամը, կը հարցնէր իւրովի Թենարտիէ:

Սակայն Մարիուս սաստիկ տրտում էր: Ամէն բան նորէն խորխորատի մը մէջ մտած էր: Ալ բան մը չէր տեսներ իր առջեւ. կեանքը կրկին սուզուած էր այն խորհրդաւոր վիհին մէջ, ուր խարխափելով կը թափառէր:

Պահ մը շատ մօտէն տեսած էր այս մթութեան մէջ ,աղջիկը զոր կը սիրէր այն ծերը որ անոր հայրը ըլլալ կ'երեւար, այսինքն այս անծանօթ անձերը որոնք այս աշխարհի մէջ իր միակ շահը, միակ յոյսն էին, եւ ճիշդ այն միջոցին՝ ուր կարծած էր բռնել զանոնք՝ շունչ մը գըլխովին առած տարած էր այդ ստուերները:

Ամէնէն ահարկու ընդհարումէն ստգութեան եւ ճշմարտութեան ոչ իսկ կայծ մը ժայթքած էր: Կարելի չէր որեւէ ենթադրութիւն ընել:

Ալ ոչ իսկ գիտէր այն անունը, զոր կարծած էր գիտնալ:

Անշուշտ այլեւս Իւրսիւլ չէր ան, եւ արտոյտն ալ մականուն մըն էր: Հապա ի՞նչ մտածէր ծերունիին մասին:

Իրօք կը փնտռուէ՞ր արդեօք ոստիկանութենէն: Այն սպիտակահեր բանուորը որու Մարիուս հանդիպած էր Էնվալիտի մօտերը, նորէն միտքը եկաւ: Հիմա հաւանական կ'երեւար թէ այդ բանուորը եւ Պ. Լըպլան միեւնոյն մարդն էին:

Կը ծպտուէ՞ր ուրեմն:

Այս մարդը դիւցազնական եւ միանգամայն կասկածելի կողմեր ունէր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 51րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը և Ս. Աթոռը: Ինչպէս նաեւ 1968–1969ի շրջանին մահացած իր անդամներուն՝ Տոքթ. Գ. Գէորգեանի, Տոքթ. Մելիք Փարսատարեանցի եւ Յարութիւն Պալեանի յիշատակին:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմնադրութեան 90ամեայ տարեդարձին առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Դպրոցասէրի հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալուհիներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն համար այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Մերկէր Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Առաքելեան եւ աղջիկները, Տէր եւ Տիկին Էսֆահանի եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԵՐԿԷՐ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ (Յունիս 1) ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Աննա Զոլաքեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զոլաքեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԴԱՒԻԹ ԶՈԼԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, այս Կիրակի առաւօտ (Յունիս 1) ժամը 11ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տրապիզոնի Պոնտոսի նահանգի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մըկըրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսա մեռած Տրապիզոնցիներու յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակ. Միութիւնը՝ Յունիս 1ի Կիրակիին՝ Մայրերու Օրը կազմակերպած է Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ, յարգանքի տուրք մը, բոլոր անդարձ մեկնող տարաբախտ Պոլսեցիներու հոգւոց յիշատակին: Որպիսիքն են՝ Միութեանս պատուոյ նախագահ եւ Թարգմանչաց մայր եկեղեցւոյն նուիրատու բարերար ողբ. Վահան Խօրասաննեան, ճարտարապետ Մ. Թահթաճեան, գրագէտ ուսուցիչ ազգային գործիչներ Մինաս – Զերազ եւ Մկըրտիչ Փորթուգալեան, նորոգ հանգուցեալներ Պ. Զամարեան, Մաննիկ Վարժապետեան, Նուարդ Վարժապետեան, Յարութիւն եւ Արշակուհի Եավէր, Նշան, Հեղինէ, եւ Նէլլի Արսլան, Արտաշէս եւ Ովսաննա Էքէրի. Շահանիկ Առաքելեանի, Յովհաննէս եւ Մարինոս Մարտիրոսեանի, Միհրան Թալասլեանի, Երջանիկ Տօնիկեանի, Քէչիեան Աղաւնի (ծնեալ Մինթանճեան), Խաչիկեան Մաքրուհի (ծնեալ Պէզիրճեան), Այրի Տիկին Գույումճեանի, Մըսիրլեան գերդաստանիի, Սիրարփի Աղարեանի, Թորոսեան եւ Աշըգեան գերդաստաններու, պատարագ պիտի մատուցուի հանդիսապետութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի՝ որ նաեւ պիտի քարոզէ:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն եւ երգեցողութիւն պիտի կատարուի Պոլսեցիներու Միութեան անդամներու կողմէ:

Ի գիտութիւն հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը: Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254–17–74: Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին, Սքուառ Մօնթօլոնէն: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ:

Գին 15 ֆրանք

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ
(ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Այս Կիրակի օր, Մայրերու տօնին առթիւ, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Նորվան Աբեղայ Զաքարեան:

Կըհրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ուսում. Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, Մայիս 31 Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվար Ռոտէն, Իսի, Մէրի տ'Իսիէն առնել օթօպիւս 191 եւ իջնել Շըմէն տը Վինեը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Սանսանուհիի վերաբերեալ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԳ. Հայրենակց. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ (Մայիս 31) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ատափազարցի Աղաւնի Կոմիկեան, որ ներկայիս կը գտնուի Երեւան, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Ստեփան Կոմիկեան, հօր անունը Համբարձում, մօր անունը Պայծառ:

1914ին թրքական զինուոր եղած է, նախքան զինուոր երթալը կ'աշխատէր Ատափարցի Ստեփան Զեմենեանի կերպասեղէնի խանութը, որպէս վաճառող: Մինչեւ հիմա կորած է:

Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել՝ Պէքէրէճեանի

195, Rue du Ménil — 92 - Asnières

×

Եղիսաբէթ Շիտիտեան կը փնտռէ եղբօրորդին՝ Հայրապետ Շիտիտեան, հօր անունը Կարապետ (Կեսարացի), 1914էն ի վեր կորսուած. կը կարծուի Լիոնի շրջանն է, կը զբաղի քոլի գործով եւ կառքով քուրչ կը հաւաքէ: Ամուսնացած Ֆրանսուհիի հետ: Գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պէքէրէճեանի՝

195, Rue du Ménil — 92 - Asnières

GARBIS
Immobilier

CHARLES SPENTCHIAN

58, Bd. Carnot
06 - CANNES
Tél. : 39-83-70

Vous propose à
CANNES

sur artère principale, magasin d'angle sans concurrence et sans connaissances spéciales. Chiffre d'Affaires prouvé : 220.000 Fr. Stock 50.000 Fr. à vendre cause retraite. 200.000 Fr. avec facilités.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ « ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ » ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
Կիրակի 1 Յունիս 1969, կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Օթէլ Սկրիպի շքեղ սրահին մէջ
20, Avenue Georges-Clémenceau, NICE

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ տեղական ուժերու
Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՓԱՌԱՐՕՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ և ԿՈՎԿԱՍ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

PALAIS DES SPORTS D'ALFORTVILLE, RUE DE ROME

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 30, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Կը մասնակցին ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ եւ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ
միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ԿՈՎԿԱՍ խումբը (Ալֆորվիլի հայ ժողովրդական համոյթ)
Ռուսական ժողովրդական խումբի սոլիսթները, ղեկավարութիւն՝ Վ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ
և առաջին անգամ ըլլալով Ալֆորվիլի մէջ

ԻՎԱՆ ՌԵՊՐՈՖ

ՄՈՒՏՔ 10 եւ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը ապահովել՝ Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանէն, Ֆիլիփի սրճարանէն (Փլաս Քառնօ), Լէ Թրուա Մարշ (Փլաս տիւ Փըթի – Փոն):

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ'Ր
ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (համբորդութիւն, պանդոկ, հաշ – պտոյտ)
ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու:
Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19
Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—
MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 90 ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 ֆ· Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
30
ՄԱՅԻՍ
VENDREDI
30 MAI
1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11524 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.524

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԱԻԱԳՈՅՆ ԱՊԱԳԱՆ

Անգամ մը եւս ֆրանսացի քաղաքացին, կիրակի օր, պիտի երթայ քուէատուփ։ Իրեն կը դիմեն եօթը թեկնածուներ։ Հրաշալի թիւ մը, հրաշալիքներու թիւ մը։

Իւրաքանչիւրը չունէ, սիրտ ու հոգի կը մաղթենք համոզելու համար, թէ միայն իրմով կայ Ֆրանսայի փրկութիւնը։

Ան, որ փոխանցման չրջանի մը համար, արդէն կը վարէ ինչ որ կրնայ տեւական դառնալ, քիչ կը խօսի։ Սկիզբէն հասկըցած է թէ իր մեծ զէնքերն են՝ որոշ վերապահութիւն, որոշ լռութիւն, որոշ պարզութիւն։ Երբ իր ղէմաւոր մրցակիցը կ'առարկէ թէ Ֆրանսա պէտք ունի մարդու մը, եւ ոչ պապա-մարդու մը, գուցէ այս առարկութիւնը այնքան ալ չվնասէ իրեն, քանի Ֆրանսա կը թուի համր առած ըլլալ մեծ անհատականութիւններու։

Ան, որ կը փորձէ օգտուիլ ոը կոլի վարկէն ու նաեւ անոր ստեղծած յուսահատութենէն, աւելի փափուկ դիրքի մէջ է։ Իր նոր բարեկամը՝ Փիսքառ, յայտարարեց Ապրիլ 27ի վաղորդայնին, թէ ժողովուրդին կէսը չարունակութիւն կ'ուզէ, միւս կէսն ալ՝ փոփոխութիւն, ուրեմն «փոփոխութիւն պէտք է չարունակութեան մէջ»։ Հաւանաբար, եթէ չատերու յատակ չէ Նորմալիէնի մը այս բացատրութիւնը, իրեն համար յատակ է։ Բայց եւ այնպէս Փոմփիտուի դործը դժուար է։ Ի՞նչպէս համոզել ամէնէն միամիտները, թէ մէկ օրէն միւսը, պիտի ընէ ինչ որ վեց տարիներու ընթացքին չըրաւ։

Ու անդին՝ ձախերը։ Ասոնցմէ մէկը՝ Էրհափոհան – քաղաքապետ, մինակ չիջաւ կրկէսը։ Թեւ թեւի Մենդէսի հետ, կ'ուզէ համոզել ոչ-համայնավար ձախը։ Իր թեկնածութիւնը չյաջողեցաւ դնել, խաղի բերելով իր հին ընկեր-թշնամին՝ կի Մոլէն։ Իր դէմաւոր մտահոգութիւնն է, առջին չրջանին, ձախերու դլուխը դըտնուիլ, այսինքն Թաք Տիւքլոյէն առաջ։

Թաք Տիւքլոյն ալ մէկ դէմաւոր մտահոգութիւն ունի, նոյնը՝ Տէֆէռի հետ, առջին չրջանին ձախերու դլուխը դըտնուիլ։ Ու վերջին քննութիւնները որոշ յոյսեր կրնան ներչնչել իրեն այդ ուղղութեամբ։ Տիւքլօ եւ իր ընկերները դիտեն սակայն թէ Սպանիոյ կամ Յունաստանի մասին չատ խօսիլը, չի բաւեր մոռնալ տալու համար Հունդարիան եւ Չեխոսլովաքիան։

Ձախերու երրորդը, աւելի տեսարան է քան գործնական դէմք։ Կը ճգնի հասատանել թէ բուն ընկերվարականը, միակ ընկերվարականը՝ ինքն է։ Ընկերվարութիւնն ալ, նման ազատութեան, չատ բանբերներ ունեցած է եւ չատ ոճիրներ գործուած են իր անունով։ Վեմ դաղափար մը՝ զոր մարդիկ չկրցան գործադրել։

Ու կը մնան երկու հոգի եւս, որոնք աւելի իրենք դիրենք ծանօթացնելու կը ձգտին, նման վըտէթներու, որոնց անըպատկառ առիթ մը տրուած է։ Մէկը՝ գործի մարդ, կը կարծէ թէ պէտք չէ քաղաքական ըլլալ քաղաքականութիւն ընելու համար, մոռնալով թէ իշխանութեան գըլուխ գալէ առաջ է միայն, որ կը պարզուի թէ մարդը ի՞նչ պիտի ըլլայ ու ի՞նչ պիտի կարենայ ընել։ Միւսը, կարծես Դոստոյեվսկիի վէպէ մը ելած, կ'ուզէ նախ քանդել, առանց դիտնալու թէ ի՞նչ պիտի չինէ։

Ու բոլորը խոստումներ կը բաչխեն, ամէն-ամէն, ձգելով քաղաքացիին, որ եւ թէ բան մը հասկցած է այս բոլորէն, ընդոծին։

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

ՓՈՀԸՐ ՁԱՁՆ Կը ԿՈՐՄՆՅՆԻ Ի ՆՊԱՍՏ ՏԻՒՔԼՈՑԻ

Ուրբաթ իրիկուն կը փակուի առաջին չրջանի ընտրապայքարը եւ Իֆոփիի վերջին քննութիւնները բոլորովին տարբեր պատկեր մը կը պարգեն։ Մայիս 23-24ի արդիւնքներու համաձայն, Փոմփիտու պիտի ստանայ ձայներու 41 առ հարիւրը (սկիզբը մինչեւ՝ 43 %), Փոհէր որ 34 առ հարիւրով կը սկսէր, 37ի կը հասնէր Մայիս 14ին 19, կ'իջնէ 27 առ հարիւրի, մինչ Տիւքլօ 16 առ հարիւրով կը հասնի ձախերուն ղլուխը։ Իր եռին Տէֆէռ 8 առ հարիւր, Ռոքառ՝ 4 առ հարիւր, Կրիվին 2 առ հարիւր եւ Տիւքաթէլ 1 առ հարիւր։

Ամէն բան կախում ունի անչուշտ հա – մայնավարներու բռնելիք դիրքէն Յունիս 15ին։ Մոսկուայի համար « նուազադոյն չարիք » է Ժորժ Փոմփիտուն։ Գլխաւոր թշնամին կը նկատուի՝ Փոհէրը իր եւրոպական եւ ատլանտեան քաղաքականութիւնով։ Կայ սակայն դժուար հարց մը համայնավար չարքերը այնքան ալ հլու հնազանդ չեն այլեւս եւ դժուար է համոզել Ռընոյի բանուորը, որ Ռոչիլտ դրամատիրութեան խորհրդանիշ՝ Ժորժ Փոմփիտուի, այն պարզ պատճառով որ հաճոյք կը պատճառէ Մոսկուայի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ակումբներու եւրոպական բաժակի սիրացու Մլլանը ընդդէմ Ամբուրթերտամի Ամստրտամի Ամստրտամ, մէկի դէմ 4 կէտով, Մատրիտի մէջ։

ՓԱՐԻԶի ակադեմիայի տեսուչ նշանակուեցաւ Ռոպէր Մալէ ժան Ռոշի տեղ, որ ընդհ. պատուիրակ կը դառնայ հա – մալսարանական միջազգային յարաբերութեանց։

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ տաղնապը դեռ չէ լուծուած։ Քարամէ կը փորձէ դահլիճ մը կազմել։

ՓԱՐԻԶի մէջ ձերբակալուած է Արեւելեան Գերմանացի լրտես մը, որ Արտաքին նախարարութեան պաշտօնեաներու հետ չփումներ ստեղծած էր եւ կ'աչխատէր Մոսկուայի ի նպաստ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նչանաւոր վարժարաններէն էնաճ (էֆոլ Նասիոնալ տ'Ատմինիսթրա – սիոն) ուրկէ ելած են պետական բազմաթիւ դէմքեր, առաջին անդամ ըլլալով իր հիմնարկութենէն ի վեր (1945) աղջիկ մը ունի իրրեւ մաժոռ չրջանաւարտներու։ 24 տարեկան, Ֆրանսուազ Շանտէրնակոռ աղջիկն է ընկերվարական երեսփոխանին։

ՔՈՄՊԱ լոյս տեսնել սկսած է, բայց Մեսաժըրիներու բանուորները կը մերժեն ցրուել՝ համախոհ մնալու համար թեր – թին տպարանի բանուորներու մկկ մասին։ Լը Մոնտ զարմանք կը յայտնէ այս առթիւ, առարկելով թէ այս ձեւով թերթը կրնայ «սպաննուիլ»։

ԱՖՆՔԻՆ հասած լուրերու համաձայն, քանի զօրավարներ ձերբակալուած են։ Կ'ըսուի թէ ասոնք — միապետական — կը պատրաստուէին թագաւորը եռ բերել։

ՄՈՐԱվԻՈՑ (Չեխոսլովաքիա) համայ – նավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը որ չատ ազատական նկատուած է, պաշտօնազրկուած է։ Հուսաք օրէ օր կը խըստացնէ իր վարուելակերպը եւ կը յիչեցնէ թէ Սթալինը դեռ չէ մեռած ...։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, կը պատրաստուի համայնավար վեհաժողովը որ պիտի բացուի Յունիս 5ին։

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՄՏԻ առթիւ կառքի արկածներու թիւը կրկին չատ մեծ եղած է, մանաւանդ անձրեւին եւ սովորական անխոհեմութեանց պատճառով։ Առաջին հաշուեկչիռի մը համաձայն 126 մեռեալ կայ եւ 1505 վիրաւոր։

× Ծերակոյտի նախկին նախագահ՝ Կասթոն Մոնեռվիլ կը չարունակէ աչխատիլ ի նպաստ Փոհէրի թեկնածութեան։ Իր ելոյթներու ընթացքին չեչատած է թէ Ֆրանսացիները պիտեն որ անոր հետ պառակտում չըլլար, որովհետեւ «ունի այն հիմնական առաքինութիւնները, որ կը յատկանչեն իր հանճարը՝ յատակատես իմացականութիւն, մտքի պայծառութիւն, բնական պարզութիւն, ոչ զուրկ հանդարտ վճռականութենէ մը։

ՄԱՀ՝ ԽՄԲԱՊԵՏ ԱՍԼԱՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք հին յեղափոխական անձնուէր ֆետայի եւ հաւատաւոր դաչնակցական խմբապետ Ասլան Ստեփան – եանի մահը, որ տեղի ունեցած է Թեհրանի մէջ։

ՁԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑԱԽԱՂԸ

Ձատրակի ախոյենութեան մրցախաղը՝ Տիգրան Պետրոսեանի եւ Սպասսկիի մէջ – ջեւ կը չարունակուի։ Դատելով խաղի արդիւնքներէն, առ այժմ դժուար է ըսել, թէ ո՛վ պիտի ապահովէ յաղթանակը։ Երկու կողմերը վարպետ խաղացողներ են, ունին զօրաւոր ջիղ, ինչ որ աւելորդ չզգզգուութիւններու առիթ չի տար եւ, մանաւանդ, մրցակիցները այլեւս ծանօթ են իրարու խաղին, այսինքն ի գործ դրուած ռազմավարութիւններուն։

14րդ հանդիպումին Սպասսկի կիրար – կած է դասական նկատուած յարձակողական սիստեմ մը, որ կը կայանայ թագուհին հրապարակ հանել եւ յարձակումը կատարել կեդրոնէն։ Պետրոսեան կրցած է ինքզինք լաւ պաշտպանել եւ, նոյնիսկ, 32րդ քայլէն սկսեալ դառնալ նախայարձակ։ Դժբախտաբար 54րդ քայլին դործած է սխալ մը (աչքէն վրիպած է, կ'ըսեն խաղին հետեւողները), որու պատճառով իրեն «չնորհուած» է միայն կէս կէտ (յաղթանակը իրը նկատուած ըլլալով)։

Յաջորդ հանդիպումը երկար չէ տեւած։ Կարճ խաղարկութենէ մը ետք երկու կողմերը համաձայնած են խաղը վերջացնել հաւասար արդիւնքով, այսինքն կէս-կէտ իւրաքանչիւրին։

16րդ խաղը յարաբերաբար աւելի հետաքրքրական եղած է, թէեւ ոչ բարդ։ Սպասսկի կիրարկած է Տարրաշի պաչտպանութեան սիստեմը։ Պետրոսեան բաւական երկար ուղիներ ընտրելով աչխատած է հարուածել «թշնամին», սակայն 17րդ քայլին երկու կողմերը դտնուած են այսպէս կոչուած հաւասար վիճակի մէջ։ Սպասսկի առաջարկած է խաղը վերջացնել հաւասար արդիւնքով, սակայն առաջարկը մերժուած է Պետրոսեանի կողմէ։

Խաղը չարունակուած է փոխանակու – թիւններու ճամբով եւ պահ մը Պետրոսեան իր տրամադրութեան տակ ունեցած է միայն փիղերը, իրրեւ կեդրոնական ուժ։ Հաւասար արդիւնքով վերջացնելու առաջարկը այս անդամ կատարած է Պետրոսեան, — սիրով ընդունուած է Սպասսկիի կողմէ։

16րդ խաղի վերջաւորութեան ընդհանուր արդիւնքն է 8:8։

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ
ՅԱՒԱԿՅԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Սիմոն Վրացեանի մահուան առթիւ հետեւեալ հեռագիրները կամ ցաւակցական նամակները հասած են «Յառաջ»ի խմբագրութեան։—

×

ՄԻԼԱՆՕ։— Անհուն կսկիծով կ'ողբամ հայ մչակոյթի աննկուն քուրմին եւ քաղաքական առաջնորդին՝ Սիմոն Վրացեանի դառնաղէտ մահը։

ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ։— Վասպուրականի Հայրենակական Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը խոր ցաւով կ'ողբայ մեծ հայրենասէր, դաստիարակ եւ կամաւորներու խումբերու կազմակերպիչ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

կսկծալի կորուստը։

×

ԼԻՈՆ։— Հ· Ց· Դ· Վարանդեան Կոմիտէն խոր կսկիծով կ'ողբայ իր մեծ վէրթերան ընկերոջ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

մահը եւ երկիւղածութեամբ կը խոնարհի իր թարմ հոդակոյտին առջեւ։

×

ՇԱԽԻ։— Հ· Ց· Դ· Արդութեան խումբը խոր ցաւով կ'ողբայ խումբի հիմնադիրներէն եւ կենքահայր՝ վէրթերան ընկեր

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

մահը։

×

Ազդակի խմբագրութիւնը եւ Համազգայինի կեդր· վարչութիւնը ստացած են բազմաթիւ ցաւակցական հեռագիրներ, ի շարս որոնց։—

Սրտի խոր կսկիծով կ'ողբանք մահը հանրային գործիչ եւ մեծ մտաւորական Սիմոն Վրացեանի։ Կ'օրհնենք իր յիչատակը եւ կ'աղօթենք իր հոգւոյն հանգստութեան համար։ Ընդունեցէք մեր համակրանքը։ Պատուէրներ ըրած ենք ազգային յուղարկաւորութեան համար։

Նիւ-Եորք ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

×

Խոր կսկիծով կը մասնակցինք Սիմոն Վրացեանի մահուան սուգին։ Հայ ժողովուրդը կորսնցուց իր ազնիւ զաւակը։ Թող իր հոգին հանդչի յաւիտենական խաղաղութեան մէջ։ Աւտուած նոր Վրացեաններ պարգեւէ մեր ազգին։ Յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսին եւ իմ կողմէ կը ներկայացնեմ սրտագին ցաւակցութիւններ։

Դրան Եպիսկոպոս
ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊՄ· ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Անթիլիաս

×

Մեր անկեղծ ցաւակցութիւնները հայ քաղաքական եւ ազգային ականաւոր անձնաւորութիւն Սիմոն Վրացեանի մահուան առիթով։

Պէյրութ Վեր· Ց· ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

×

Կ'ողբանք մահը Հայաստանի նախկին վարչապետ Սիմոն Վրացեանի։ Լիբանանի Հայ Աւետարանական համայնքին կողմէ։

Պէյրութ Վեր· ԱՐԱՄ ՀԱՏԻՏԵԱՆ

ՀՌԻՓՍԻՄԷ

Ինչպէս Մայր տաճարի, այնպէս էլ Վաղարշապատի վաղ միջնադարեան պաշտամունքային միւս կառուցուածքների (Հռիփսիմէ, Գայեանէ) շինարարութիւնը սերտօրէն առընչւում է Հայաստանում քրիստոնէութեան տարածման կապակցութեամբ ստեղծուած մի գեղեցիկ աւանդութեան հետ, ընդ որում ինչպէս ամէն մի աւանդութեան մէջ, այնպէս էլ այստեղ, իրական դէպքերը սերտօրէն շաղկապուած են երեւակայական դէպքերի հետ: Այդ լեգենդի մի ուշագրաւ դրուագն է կազմում Հռիփսիմեանների պատմութիւնը, որն ըստ էութեան ոչ այլ ինչ է, քան քրիստոնէական ազգային եկեղեցու տեղական արմատների հիմնաւորման մի փորձ: Ըստ այդ լեգենդի, որն ամբողջապէս բերում է 5րդ դարի պատմիչ Ագաթանգեղոսը, Հռոմի Դիոկղետիանոս կայսրի հետապնդումներից փախչող քրիստոնեայ կոյսերի մի խումբ, դժուարին ճանապարհներ կարելով, հաստատւում է Վաղարշապատի հիւսիս-արեւելեան կողմի այդիների մի հնձանում: Այդ մասին իմանում է Հայոց հեթանոս Տրդատ արքան, եւ հրամայում արքունիք բերել Հռիփսիմէին որպէս իր հարսնացու: Սակայն Հռիփսիմէին յաջողւում է փախչել: Հետապնդողները հասնելով նրան քաղաքից դուրս գտնուող բարձունքի վրայ, այնտեղ էլ տանջամահ են անում: Զոհւում են նաեւ նրա միւս ընկերուհիները: Սակայն երկնային ուժերը պատժում են Տրդատին խոզի կերպարանք տալով նրան: Փրկութիւնը գալիս է միայն այն ժամանակ, երբ Խոր-Վիրապի հորից դուրս են բերում քրիստոնեայ Գրիգորին, որը բուժում է Տրդատին, քրիստոնեայ դարձնում նրան, նահատակների գերեզմանների վրայ վկայարաններ կառուցում, եւ քրիստոնէութիւնը տարածում Հայոց աշխարհում: Այդ վկայարանները կործանուեցին 369 թուականին՝ պարսկական զօրքերի արշաւանքների ընթացքում, զօրքեր, որոնք նոյն այդ ժամանակ աւերեցին ամբողջ Վաղարշապատը եւ կործանեցին Մայր տաճարը:

Սակայն մի քանի տասնամեակ յետոյ, երբ երկիրը խաղաղուեց, Մայր տաճարի վերակառուցման հետ միասին Սահակ կաթողիկոսը վերականգնեց նաեւ հայ եկեղեցու համար այնքան նուիրական միւս կառուցուածքները:

7րդ դարի առաջին կէսում այս սրբավայրերը նորից են վերակառուցւում եւ փոխարինւում այժմ գոյութիւն ունեցող հոյակերտ տաճարներով:

Հռիփսիմէի հնագոյն դամբարանից մեզ է հասել նրա ստորերկրեայ մասը, որն ըստ երեւոյթին ցածրանիստ մի մատուռ է, արեւելեան կողմի փոքրիկ աբսիդով հանդերձ: Նրա վերերկրեայ, Բ. յարկը կազմող մասի ծաւալային ձեւերի մասին կարելի է գաղափար կազմել այն բարձրաքանդակի հիման վրայ, որը պատկերուած է Օձունի կոթողի արեւելահայեաց կողմում: 5րդ դարի վերջին կամ 6րդ դարի սկզբին կառուցուած այս կոթողի վրայ պատկերուած է քրիստոնէութիւնը Հայաստանում տարածելու մասին եղած հանրայայտ լեգենդի բոլոր հիմնական պահերը, այդ թւում նաեւ այն վկայարանը, որը կառուցուել էր Հռիփսիմէի դամբարանի վրայ: Այստեղ պատկերուած է բարձր, աշտարականման մի շէնք, որն իր հերթին պսակւում է չորս սիւների վրայ յենուող կամարակապ ծածկոյթով:

Անցնում են դարեր: Հայ ժողովուրդը յամառ պայքար է մղում բիւզանդական կայսրութեան նուաճողական քաղաքականութեան դէմ: Վերջինիս ուժեղագոյն զէնքերից մէկն էր յունադաւանութիւնը, քաղկեդոնական դաւանանքը, որի ընդունումը, առաջին քայլը կը դառնար հայ եկեղեցու ինքնուրոյնութեան կորստի ճանապարհին: Եւ, ահա, 7րդ դարի սկզբներից հայ եկեղեցին ձեռնարկում է տաճարաշինութեան մեծ ծրագրի իրականացումը: Մէկը միւսի յետեւից հոյակապ տաճարներ են բարձրանում ազգային շատ սրբավայրերում: Այդ ծրագրի մի դրուագն էր անշուշտ Հռիփսիմէի տաճարի կառուցումը, որը եկաւ փոխարինելու հընաւանդ փոքր վկարանին:

×

Տաճարը հիմնադրուել է Կոմիտաս կաթողիկոսի կողմից՝ 618 թուականին: Այդ մասին են վկայում թէ տաճարի ներսում, արեւելեան աբսիդի վերին եզրին փորագրուած արձանագրութիւնը, եւ թէ մէկ այլ աւելի ընդարձակ արձանագրութիւն՝ տեղաւորուած նրա արեւմտեան պատի վրայ:

Ըստ իր յատակագծային մտայղացման, կառուցուածքը հիմնականում կրկնում է 6րդ դարի վերջում կառուցուած Աւանի տաճարի յօրինուածքը, այն տարբերութեամբ միայն, որ այստեղ անկիւնային սենեակները ոչ թէ շրջագծային են, այլ քառակուսի, իսկ արտաքին ճակատները մշակուած են երկուական լայն ու մեծադիր սեղանաձեւ խորշերով: Կառուցուածքի յատակաձեւը մշակուած է մեծ վարպետութեամբ: Ներքին քառաբսիդ յօրինուածքը առնուած է արտաքին ուղղանկիւն եզրագծեր ունեցող պատերի մէջ, իսկ անկիւններում ստացուող ազատ տարածութիւններն օգտագործուել են քառակուսի սենեակներ տեղաւորելու համար: Կենտրոնական մասից դէպի այդ սենեակներն են տանում անկիւնագծային դասաւորութիւն ունեցող չորս շրջագծային նախամուտքեր, որոնք ըստ էութեան կատարում են յենախորշերի դեր եւ ապահովում են գմբէթների անկիւնային փոխանցումների կայունութիւնը:

Յուշարձանն աչքի է ընկնում իր կառուցողական կատարելութեամբ եւ հարմոնիկ համաչափութիւններով: Այն մեզ է հասել առանց էական փոփոխութիւնների՝ ընդ որում այս հանգամանքը առանձնապէս նկատելի է տաճարի ներսում:

Միասնական եւ ուժեղ ծաւալները, որոնք ստեղծուած են ներդաշնակ համաչափութիւններ ունեցող չորս աբսիդների եւ վերջիններիս միջեւ դասաւորուած չորս խորշերի միջոցով, պսակւում են լայնանիստ, լուսաւոր գմբէթով: Գագաթից իջնող դեկորատիվ ճառագայթները միակ զարդաձեւերն են, որ տեսնում ենք տաճարի այնքան յստակ եւ ոչնչով չծանրաբեռնուած գմբէթի վրայ:

Մեծ վարպետութեամբ է լուծուած լուսաւորութեան հարցը. երեք լուսամուտներով լուսաւորուած գլխաւոր աբսիդը աչքի է ընկնում ոչ մի լուսաւորութիւն չունեցող խորշերի եւ համեմատաբար աւելի թոյլ լուսաւորուած միւս աբսիդների նկատմամբ: Վերեւից՝ լայնանիստ գմբէթից ներս է յորդում առատ եւ միապազաղ լոյսը, որը թափանցելով 12 լայնանիստ լուսամուտների միջով, վեհութիւն եւ թեթեւութիւն է հաղորդում տաճարի վերին ծաւալներին:

Ինչ վերաբերում է արտաքին ծաւալային յօրինուածքին, ապա պէտք է ասել, որ այստեղ եւս գերիշխում է գմբէթի բազմանիստ ծաւալը եւ այն օրգանական միասնութիւնը, որ կար տաճարի ներսում: Տաճարը կարծես միակտոր մի ժայռ լինի, հայրենի բնութեան օրգանական մի մասնիկը, որից հնարաւոր չէ ոչինչ հեռացնել եւ ոչ էլ աւելացնել:

Դժուար չէ նկատել, որ ճարտարապետն այստեղ ոչ թէ մշակել է ամէն մի ճակատն առանձին-առանձին, այլ կերտել, ասես քանդակել է այն միակտոր ապառաժից: Ծաւալային մտածողութեան այս վեհ գաղափարն է հէնց հիմք դարձել տաճարի արտաքին ձեւերի արտակարգ միասնութեան համար: Սակայն դրա հետ միասին չեն մոռացուել նաեւ նրա առանձին ճակատները: Պատերի լերկ հարթութիւնները մասնատող խորշերն առանձնակի հնչեղութիւն են հաղորդում նրա ամէն մի ճակատին, շեշտելով եւ բացայայտելով նրա ներքին քառասբիդ յօրինուածքը: Լոյսի եւ ստուերի այն ուժեղ հակադրութիւնը, որ ստեղծուած է այստեղ, ոչ մի մանրամասով չծանրաբեռնուած այս հարթ, վերասլաց պատերի վրայ, անմոռաց տպաւորութիւն է թողնում:

Հայկական ճարտարապետական գոհարներից մէկը՝ Հռիփսիմէ տաճարը հանճարեղ ճարտարապետի մտքի աննախընթաց սլացքի արգասիք է, որը լի է ստեղծագործական եւ գաղափարական բովանդակութեամբ, ընդգրկման լայն մասշտաբներով: Հռիփսիմէի ճարտարապետն իր ժամանակի մեծագոյն ստեղծագործողներից էր՝ օժտուած գեղագիտական նուրբ ճաշակով եւ ճարտարապետական մտքի խոշոր սաւառնումներով: Նրա ստեղծած հոյակերտ կոթողը կարեւորագոյն դեր խաղաց հայկական ճարտարապետութեան յետագայ վերելքի գործում, եւ դարեր շարունակ այն գեղարուեստական վարպետութեան ազգային աւանդների մի շողշողուն աստղ էր հայ մշակոյթի հորիզոնում: Այն հանդիսացաւ հայ ճարտարապետական մտքի զարգացման մի նոր փուլի նշանաբան եւ սկզբնակէտ եղաւ նոյնատիպ մի շարք յուշարձանների, որոնցից ամէն մէկը, չկրկնելով իր նախատիպը, մի նոր գագաթ է հայ ճարտարապետութեան հոյակերպ գործերի շարքում:

Հռիփսիմէն, առաւել քան 7րդ դարի որեւէ այլ յուշարձան, հնարաւորութիւն է տալիս խորապէս ըմբռնելու իր ժամանակը, նրա գեղագիտական ու կառուցողական խնդիրները եւ զարգացման օրինաչափութիւնները: Մեզ չեն հասել 7րդ դարի գեղագիտական մտքի տեսական աշխատութիւնները, սակայն համարձակ կերպով կարող ենք ասել, որ Հռիփսիմէն (վերջերս նշուեց նրա հիմնադրման 1350-ամեակը) ինքնին մի հոյակերտ երկ է վաղ միջնադարեան հայ գեղագիտական մտքի, եւ որպէս այդպիսին, դեռեւս կարօտ է խոր ուսումնասիրութեան:

Ճարտ. ՍՏ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՓՈՔՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դ. դարու առաջին կիսուն կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենային Հայերու եւ Մասքութներու (Կովկասեան լեռներու հիւսիսը բնակող քոչուոր ցեղ մը, որ կ'արշաւէր Հայաստանի վրայ), ինչպէս նաեւ Հայերու եւ Պարսիկներու միջեւ: Յատկապէս համաժողովրդական բնոյթ ունէին պարսիկ արշաւող բանակներուն դէմ մղուած կռիւները, որոնցմէ ծանօթ են երկուքը: Երկրորդը Բիւզանդ կը կոչէ «Պարսից եւ Հայոց միջեւ տեղի ունեցած մեծ պատերազմ»:

Հայկական ուժերու առաջնորդն է Վաչէ Մամիկոնեան՝ «Մամիկոնեան տան նահապետը» եւ «Մեծ Հայքի սպարապետը», որ քաջի եւ հերոսի առասպելական համբաւ ձեռք ձգած էր: Անոր հետ պատերազմողներուն գլուխն անցած էր նոյնպէս քաջահամբաւ Վահան Ամատունին, որ կարգուած էր զօրավար: «Նախարարական զօրքերու ազատներու բանակը», արքայական զօրքը՝ տասնեակ հազարաւոր անանուն զինուորներ, այս կռիւներուն մէջ քաջութեան եւ անձնուիրութեան համբաւ ձեռք ձգեցին: Առանձնապէս մեծ թիւ կազմեցին Հայոց զոհերը Պարսիկներուն դէմ մղուած երկրորդ՝ «Մեծ պատերազմին ընթացքին», ուր հերոսի մահով ինկաւ ծեր «Հայոց մեծ սպարա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Բայց եթէ Սուլթանը Սահմանադրութիւնը տալու դիտաւորութիւն ունի, ի՞նչ պէտք կայ երիտասարդ Թուրքերը հալածելու, քանի որ անոնք ալ ուրիշ բան մը չեն պահանջեր:

— Սուլթանը կ'ուզէ որ ճնշումի տակ գործած չըլլայ. ահա իր նպատակը: Բումէլիի մէջ վերջերս տեղի ունեցած զինուորական ըմբոստութեան դէպքերը չափազանց ազդած են իր վրայ եւ որոշած է խստօրէն զսպել զանոնք... իսկ գալով այն ազատականներուն որոնք փափաք կը յայտնեն Թուրքիա վերադառնալու, անոնք գրկաբաց պիտի ընդունուին, բաւ է որ խոստանան յեղափոխական շարժումներ չյարուցանել, իսկ անոնց հանդէպ ամէն տեսակ միջոցներ ի գործ պիտի դրուին, նոյնիսկ դիմում պիտի ըլլայ եւրոպական պետութիւններու, որպէսզի իրենց երկիրներուն մէջ գտնուող Թուրք խռովարարները արտաքսուին...

— Այդ դիմումը յաճախ եղած եւ միշտ մերժումներու հանդիպած է, ընդմիջեց Մէհմէտ Զիա որ սկսած էր հասկնալ թէ դեսպանը ո՞ւր կապել կ'ուզէր իր խօսքը:

— Մինչեւ հիմա այնպէս եղած է այո, բայց ես կը վախնամ որ պետութիւններէն գոնէ մէկ քանին պիտի ընդունին Սուլթանին առաջարկը, բնականաբար ի փոխարէն մեծամեծ առաւելութիւններ ձեռք ձգելով:

— Ուրեմն խորհուրդ կուտաք որ Պոլիս վերադառնամ, ըսաւ Մէհմէտ Զիա ժպտելով:

— Ես որեւէ խորհուրդ չեմ տար, այլ կացութիւնը կը պարզեմ այնպէս ինչպէս որ է: Սուլթանին ներկայ տրամադրութիւնները նկատի առնելով ես իբրեւ անկեղծ հայրենասէր՝ այնպէս կը կարծեմ, որ ամէնուս պարտականութիւնն է երթալ բոլորուիլ իր շուրջը եւ զայն ուղիղ ճամբու մը առաջնորդել...:

— Ապտիւլ Համիտ երբեք չի կրնար ուղղութեան գալ...

— Բայց անգամ մըն ալ փորձենք, ի՞նչ կը կորսնցնենք: Զոր օրինակ եթէ որոշէք Պոլիս դառնալ, ես կարող եմ ամէն ապահովութիւն տալ ձեզ յանուն Սուլթանին:

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի իմ անձնական ապահովութիւնս:

— Ասկէ զատ, ու ասիկա կ'ըսեմ ոչ թէ ձեզ շլացնելու կամ կաշառելու անարգ նպատակով, այլ մի միայն մեր թշուառ երկրին շահուն համար, երբ յանձն առնէք Պոլիս դառնալ, ձեզի համար բաց պիտի ըլլան բոլոր ասպարէզները, ամէնէն կարեւոր ու բարձր պաշտօնները: Եւ հայրենիքը ի՞նչ օգուտներ չի կրնար քաղել եթէ ձեզի պէս լուսամիտ ու ազատական մարդ մը, օրինակի համար, ներքին գործերու կամ հանրային կրթութեան նախարար ըլլայ...

— Ատիկա կարելի է եթէ նախ Սահմանադրութիւն հռչակուի...

— Բայց մէկ օրէն միւսը ի՞նչպէս կ'ուզէք որ Թուրքիա Սահմանադրական դառնայ... բաւ է որ Սուլթանը ինք ուզէ ազատական ոգիով կառավարել երկիրը, այն ատեն, քանի մը տարի ետքը, Սահմանադրութիւնը պիտի գայ, առանց յանկարծական տակնուվրայութեան:

— Սահմանադրութիւնը որպէսզի հաստատ մնայ եւ ապրի, պէտք է որ հակառակ Սուլթանին կամքին ու ժողովրդեան ուժով հռչակուի:

— Բայց այդ ձեր ըսածը անկարելի է Թուրքիոյ մէջ, միթէ Թուրքիոյ ժողովուրդը որեւէ կամք ունի՞:

— Ես ժողովուրդ ըսելով կը հասկնամ նաեւ բանակը...:

— Այսինքն մէկ քանի հարիւր սպաներ որոնք երիտասարդ Թուրքերուն յարած են:

— Մէկ քանի հարիւրը կրնայ մէկ քանի հազար ըլլալ...:

— Իցի՛ւ թէ կարելի ըլլար, բայց սիրելի Մէհմէտ Զիա պէյ, կը տեսնեմ որ պատրանքներով միայն կ'ապրիք, ամէն յեղափոխականներու պէս, եւ իրականութեան վրայ գաղափար չունիք:

— Ընդհակառակն, երբեք սնոտի յոյսերով չեմ օրօրուած եւ եթէ այս միջոցիս բանակին ակնարկեցի, պատճառը այն է որ, գիտեմ թէ հայրենիքի փրկութիւնը միայն անոր ձեռքով պիտի կատարուի...

— Եթէ կը ներէք ձեզի քիչ մը լուսաբանեմ, ըսաւ Միւնիր փաշա:

— Ամենայն հաճութեամբ մտիկ կ'ընեմ ձեզի:

— Իրաւ է որ Բումէլիի բանակին մէջ տեղի ունեցած ըմբոստութեան մէկ քանի շարժումները բաւական վրդովում պատճառեցին Սուլթանին եւ միւս կողմէ չափազանց խանդավառութիւն յառաջ բերին յեղափոխական Թուրքերուն մէջ, սակայն ափսոս որ ենթադրուած կարեւորութիւնը չունէր այդ զինուորական շարժումը մանաւանդ որ լոկ մէկ քանի յանդուգն սպաներու անձնական փորձերն էին որոնք վիժեցան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. - 140)

պետը»՝ Վաչէ Մամիկոնեան:

Մատենագրական վկայութեամբ՝ ամբողջ Հայաստան աշխարհը մեծ ու փոքրով սգաց իրեն համար զոհուած զաւակներուն՝ «գացողներու տառապանքները մնացածներուն համարելով»: Ու ապա, իբրեւ մեր պատմութեան չորրորդ հարիւրամեակի սքանչելի արարք, առաջին անգամ ըլլալով հաստատուեցաւ օրէնք մը, ըստ որուն պահանջ կը դրուէր տեւապէս յիշել հայրենիքին պաշտպանութեան համար զոհուածները, ամէն տարի յիշատակի տօն կատարել՝ յաւերժացնելով անոնց հայրենասիրութիւնը, ինչպէս նաեւ հոգ ու խնամք տանիլ զոհուածներուն հարազատներուն:

Հասկնալի պատճառներով, այս սքանչելի օրէնքը ստեղծելու գաղափարը վերագրելով օրուան քահանայապետ Վրթանէս Ա. Պարթեւին (333–337), Փաւստոս Բիւզանդը անոր բերնով այսպէս կը պատմէ իրողութիւնը.

«Վրթանէսը... սփոփում էր եւ ասում. «Մխիթարուեցէք Քրիստոսով, որովհետեւ նրանք, որ մեռան, մեր աշխարհի, եկեղեցիների եւ աստուածատուր հաւատի համար (մեռան), որպէսզի մեր աշխարհը չդերուի, քարուքանդ չլինի... Եթէ թշնամիները մեր աշխարհը գրաւեն, այստեղ կը հաստատեն անօրէն, անհաւատ, անաստուած կարգեր, որ յուսանք, թէ երբեք լինելու չէ: Իսկ մեր բարեպաշտ նահատակները այս բանի համար պատերազմ մղեցին եւ չարիքը մեր աշխարհից հեռացնելով՝ մեռան... Եւ նրանք, որ իրենց կեանքը չխնայեցին... պէտք է մեծարուին Քրիստոսի համար զոհուածների հետ: Ուրեմն նրանց չողբանք, այլ արժանապէս պատուենք նահատակների հետ, մշտական կարգ սահմանենք ամբողջ մեր աշխարհում, որ ամէն ոք անխափան կատարի սրանց բարի յիշատակը...»: Եւ Վրթանէս մեծ քահանայապետը օրէնք սահմանեց՝ երերում տարեց տարի նրանց յիշատակը կատարել, ինչպէս եւ նրանցը, որոնք նոյն կերպ երկրի համար կը մեռնին: Կանոն դրեց՝ որոնց անունները յիշել Աստծու սեղանի առաջ պատարագի ժամանակ՝ երբ սրբերի անունները յիշատակուեն, որոնցից յետոյ՝ սրանցը, իսկ ընկածների հարազատներին հոգ եւ խնամք տանին...»:

Հայ ժողովուրդը դարեր շարունակ պատուեց հայրենիքի համար զոհուածներուն յիշատակը: Այս տեսակէտէն հետաքրքրական է Վարդանանց զինուորներու եղբայրական գերեզման – սրբատեղին Եղեգնաձորի մէջ, որ կայ մինչեւ հիմա, մանաւանդ Ե. դարուն Երուսաղէմի խճապատկեր արձանագիր – յիշատակարանը, որ վկայուած առաջին յուշարձանն է այն հերոսներուն յիշատակին, որոնք ինկան հայ ժողովրդական – ազատագրական կռիւներուն մէջ եւ մնացին իբրեւ անանուն հերոսներ մեր պատմութեան մէջ:

Հ. Զ.

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

— ՎԵՆԵՏԻԿ —

«Արտասահման կատարած մեր երկար շրջապտոյտին լաւագոյն եւ անմոռանալի պահն է որ ապրեցանք այսօր». այսպէս խօսողը տիկին Հասրաթեանն էր, Հայոց մայրաքաղաքին սիրուած քաղաքապետին կողակիցը. իրեն կը ձայնակցէր Հայաստանի առուտուրի փոխ-նախարարը:

Անոնց այցելութիւնը մեր վարժարանին մէջ, Կիրակի Ապրիլ 13ին, բոլորովին պատահական էր եւ կը զուգադիպէր մեր հերթական (կիրակնօրեայ) մշակութային հանդէսին՝ այդ անգամ նուիրուած Երեւանի 2750ամեակի ոգեկոչումին:

Յիրաւի՝ երեք տարի առաջ էր, երբ Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի երէց աշակերտները, ընդառաջ երթալով Տեսչութեան փափաքին, կը ձեռնարկէին կազմակերպել պարբերաբար մշակութային հանդէսներ, նուիրուած բոլոր ժամանակներու հայ ազգային արժէքներուն՝ ամէն մարզերու մէջ:

Անորոշութեամբ սկսած այս ձեռնարկը, քիչ ատենուան մէջ այնքան յաջողութիւն կը գտնէր, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով ամէնուն մէջ, որ պարբերաբար ծրագրուած այս հանդիսութիւնները կը վերածուէին կիրակնօրեայ հաւաքոյթներու, որոնք աւանդութիւն դարձած ծէսի մը նման կը շարունակուին իրագործուիլ հետզհետէ աւելի խանդավառութեամբ, բարձրագոյն կարգի աշակերտներու առաջնորդութեամբ:

Այս տարուան հաւաքոյթներուն գլխաւոր նիւթերն եղան, Շիրվանզադէ, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, որուն միաժամանակ ծննդեան 140 եւ մահուան 100ամեակը տօնուեցաւ: Յաջորդաբար ուրիշ երկու հաւաքոյթներու ընթացքին կատարուեցաւ դասախօսութիւն մը հայ ճարտարապետութեան մասին. ուրիշ առիթով մը ծանօթացանք ամերիկահայ աշխարհահռչակ արձանագործ Ռուբէն Ծաքեանի. իսկ մասնայատուկ փայլով նշուեցան մեր պատմութեան ամենանուիրական զոյգ ոգեկոչումները՝ Վարդանանց եւ Ապրիլեան Նահատակներուն: Հաւաքոյթները կը վայելեն Տեսչութեան բարոյական եւ նիւթական անվերապահ աջակցութիւնը եւ միշտ տեղի կ'ունենան անոր նախագահութեամբ:

Հայրենասիրութեան բարձր գաղափարականի նուիրուած այս մշակութային հաւաքոյթներուն նպատակն է՝ ստեղծել նոր հոգեբանութիւն մը հայ երիտասարդին մէջ, տալ անոր գիտակցութիւնը՝ ազգին մէջ ունեցած իր դիրքին ու անոր պարտականութիւն եւ պատասխանատուութիւն իբր ապագայ առաջնորդ իր սերունդին մէջ:

Սակայն այս ամէնը կը կատարուին միայն ճանչցնելէ ետք մեր ազգին փառաւոր անցեալը, իսկական արժէքը մեր ժողովուրդին, աշխարհի բովանդակ ազգութիւններուն դիմաց, մեր մշակութային պատմութիւնը եւ մեր պատմութեան պանծալի ու նաեւ մութ էջերը, որպէսզի գիտնանք անցեալը դաստիարակը ընել մեր պատմութեան նոր գրուելիք էջերուն:

ՌՈՊԷՐ ՊԶՏԻԿԵԱՆ
(Աշակերտ Մ.–Ռ. Վրժ.ի)

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԿԱՄՔԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ»ՅԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ՄՈՆԹՐԷԱԼ, (Յառաջ).— Ներկայ տարեշրջանի Լիկի խաղերուն նախօրեակին, Հ.Մ.Ը.Մ. – Կամքի վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր բարեկամական մրցման մը ընդառաջ երթալու, Օթուայի յունական խումբին հետ, որ նախապէս նամակով մը տեղեկացուցած էր խնդրանքը:

Արդարեւ, վարչութիւնը յարմար նկատելով այս մրցումը թէ՛ որպէս փորձ եւ թէ որպէս նոր խաղացողներու մերձեցում եւ ճանաչում, ընթացք տուաւ վերոյիշեալ խնդրանքին:

Կիրակի, Մայիս 4ի առաւօտեան ժամը 9ին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ առջեւէն բոլոր տղաքը համախումբ, օթոպիւսով մեկնեցան Օթաուա:

Կիրակի էր: Արեւը կը շողար երկնքին վերեւ, երգելով, կատակելով, խնդալով, հաճելի եւ հանդիստ ճամբորդութենէ մը ետք հասանք Քանատայի մայրաքաղաքը՝ Օթաուա: Կէսօրուան թեթեւ ճաշէ մը ետք, ժամը 2ին մեկնեցանք ուղղակի որոշուած դաշտը:

Տղոց ուրախութիւնն ու երջանկութիւնը չափ ու սահման չունէր, նոր տարեշրջանի սեմին, վերանորոգած իրենց ուժն ու թափը, կորովն ու հաւատքը, անհանդարտ մանուկի մը պէս, վճռական իրենց խօսքին եւ գործին, Հայու անընկճելի եւ անպարտելի ոգեկանութեան մը զգացումը կը թեւածէր անոնց հոգիներուն խորը: Հայու անունն ու համբաւը տարածելու մարմաջը դարձած էր ամէնէն հրամայական պահանջներէն մէկը:

Ժամը 3ին Քարլըթըն համալսարանի մարզադաշտին վրայ սկսաւ խաղը, ծաղկեփունջերու փոխանակումներէ ետք:

Առաջին կիսախաղին մեր տղաքը գեղեցիկ եւ լաւ խաղ մը ցուցադրեցին, շընորհիւ մարզիչներու ցուցմունքներուն եւ ըրած թելադրանքներուն:

Խաղի 30րդ վայրկեանին, Արթօ Աբգարեան խաղի բերելով հակառակորդ յետսապահ գիծը, բերդապահին աջ անկիւնէն նշանակեց Ա. կէտը: Հազիւ երեք վայրկեան անց, կրկին Ա. Աբգարեան զօրաւոր հարուածով մը նշանակեց յաղթանակի Բ. կէտը:

Սոյն կէտէն ետք խաղը շարունակուեցաւ երկուստեք լաւ էջքերով, որոնք չյանգեցան որեւէ արդիւնքի:

Անշուշտ որպէս առաջին մրցում կային շատ տկար կողմեր, թերութիւններ, սըխալներ: Բայց պէտք է ըսել, որ ընդհանուր առմամբ մեր տղաքը իրենց կարելին ըրին որոշ չափով մը: Կրնան աւելին ընել, եթէ երբեք լրիւ եւ կատարեալ հետեւին փորձերուն եւ մարզիչներու թելադրանքներուն եւ բացատրութիւններուն:

Առաջին կիսախաղը վերջ գտաւ 2–1 արդիւնքով:

Երկրորդ կիսախաղը փորձի առիթ մը եղաւ նաեւ Բ. խումբի տղոց, որ իրենք ալ իրենց յաղթանակի բաժինը բերին սոյն մրցման: Խաղի 51րդ վայրկեանին կրկին Արթօն նշանակեց կէտ մը, խաղի բերելով բերդապահը:

Այս մրցման որպէս լաւ խաղարկութիւն մը ցոյց տուին եղբայրներ՝ Վահրամ Դանիէլեան, Սերգօ Յովսէփեան, Գառնիկ Գալֆայեան եւ Անթօն, որոնք մրցման ողնասիւները հանդիսացան:

Եղբ. Հ. Հաճեան խաղի վերջաւորութեան, առիթէն օգտուելով գնդակը տեղաւորեց բերդապահի ոտքերուն մէջէն բերդէն ներս, նշանակելով խումբին չորրորդ եւ վերջին կէտը:

Հակառակորդ խումբը կրցաւ նշանակել մէկ կէտ միայն:

Խաղը վերջ գտաւ 1ի դէմ 4 «Արմենիա»յի յաղթանակով:

«Արմենիա»յի այս յաղթանակին առթիւ, մեր տղոց կը մաղթենք յաջողութիւն եւ փայլուն նուաճումներ, յառաջիկայ Լիկի խաղերու ընթացքին:

Ս. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՆՈՐԵՐ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Իսիէն Ֆիլիփ Շահինեան «շատ պատուաբեր» որակումով անցուցած է բժշկական իր աւարտաճառը Մայիս 19ին հետեւեալ նիւթին շուրջ.—

Le temps de doublement des cancers broncho-pulmonaires. Problèmes posés par la croissance des tumeurs humaines.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (494)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ինչո՞ւ օգնութիւն չէր աղաղակած դաւանութեան գործադրութեան միջոցին, ինչո՞ւ փախած էր, աղջկան հա՞յրն էր թէ ոչ, վերջապէս իրօք ա՞ն էր այն մարդը զոր Թենարտիէ կարծած էր ճանչնալ. Թերեւս սխալա՞ծ էր արդեօք Թենարտիէ: Ասոնք ամէնքն ալ անլուծելի խնդիրներ էին: Սակայն այս ամէնը չէր կրնար ամենեւին նուազեցնել Լիւքսէն – պուրկի նորատի աղջկան հրեշտակային գեղեցկութիւնը: Կսկծալի վիշտ:

Մարիուս սրտին մէջ սիրաւէտ կիրք մը, իսկ աչքերուն վրայ խաւարին վարագոյր մը ունէր: Կը հրուէր, կը քաշուէր, բայց չէր կրնար շարժիլ: Ամէն բան բնաջինջ եղած էր, բացի սէրէն:

Սէրէն իսկ բան մը պակսած էր: Մարիուս կորսնցուցած էր սիրոյ բնազդները եւ յանկարծական լուսաւորութիւնները:

Հասարակօրէն այս բոցը որ կ'այրէ մեզ եւ քիչ մը կը լուսաւորէ, օգտակար նշոյլ մը դուրս կուտայ մեզի համար:

Մարիուս ալ ոչ իսկ կը լսէր սիրոյ խորին խորհուրդները:

Ամենեւին չէր ըսեր ինքնիրեն.

«Հոն երթա՞մ արդեօք, սա փորձը ընե՞մ արդեօք»:

Այն, զոր այլեւս չէր կրնար Իւրսիւլ անուանել, անշուշտ տեղ մըն էր. Մարիուս ամենեւին չէր գիտեր թէ ո՛ր կողմէն պէտք է փնտռել զայն: Իր ամբողջ կեանքը հիմա երկու բառի մէջ կ'ամփոփուէր, այսինքն բացարձակ անստգութիւն մը, անթափանցելի մշուշ մը:

Սրտագին կը փափաքէր միշտ տեսնել այդ աղջիկը, բայց այլ չէր յուսար տեսնել:

Այս չի բաւեր, ահա՛ նորէն թշուառութիւնը կուգար:

Մարիուս կը զգար թէ այս սառնաբեր շունչը բոլորովին մօտ է, ետեւն է:

Այս բոլոր փոթորիկներու միջոցին եւ արդէն ժամանակէ մը ի վեր դադրած էր աշխատելէ, եւ չկայ բան մը որ գործը դադրեցնելու չափ վտանգաւոր ըլլայ: Աշխատասիրութիւնը սովորութիւն մըն է, որ եթէ ձգուի, կ'անհետանայ:

Սովորութիւն, զոր դիւրին է թողուլ, այլ դժուարին է նորեր առնել:

Մինչեւ աստիճան մը մտախոհութիւնը լաւ է, չափաւոր քաղաքականութեամբ առնուող թմրառիթ դեղի մը պէս:

Աշխատող իմացականութեան մը երբեմն տաժանելի տենդերը կը հանդարտեցնէ այն, եւ մտքին մէջ ծնունդ կուտայ թոյլ եւ թարմ շոգիի մը, որ յստակ խորհրդածութեան դերբուկ շուրջերը կ'ուղղէ, հոն հոս պակասներ եւ անջրպետ կը լեցնէ, ամբողջութիւնները կը կապէ եւ գաղափարներու անկիւնները կը ըստուերաւորէ:

Բայց շատ մտախոհութիւնը կ'ընկղմէ եւ կը խեղդէ: Վա՛յ անոր որու արհեստը միտքով աշխատիլ ըլլալով մտածելէ կը դադրի բոլորովին եւ մտախոհութեան կ'իյնայ:

Կը կարծէ ան թէ դիւրութեամբ վեր պիտի ելլէ նորէն, եւ կ'ըսէ իւրովի թէ վերջապէս երկուքն ալ միեւնոյն բանն է: Սխա՛լ:

Մտածումը իմացականութեան աշխատութիւնը, իսկ մտախոհութիւնը հեշտութիւնն է: Մտածումին տեղ մտախոհութիւնը ընդունիլը թոյն մը սնունդի հետ շփոթել է:

Ինչպէս կը յիշէ ընթերցողը, Մարիուս նախ մտախոհել սկսած էր: Սէրը վրայ հասած է բոլորովին եւ գահավիժած էր զինքն անառարկայ եւ անյատակ ցնորքներու մէջ:

Այս վիճակի մէջ մարդ ալ երբ տունէն դուրս կ'ելլէ, երազելու համար կ'ելլէ: Ծուլութեան ծնունդ, աղմկալի եւ մնայուն վիհ:

Եւ քանի որ գործը կը պակսէր, պիտոյքը կ'աւելնար. օրէնք մըն է ասիկա: Մտախոհ մարդը բնապէս զեղխ եւ մեղկ է. թուլցած միտքը չի կրնար ճնշուած կեանքով ապրիլ:

Այս կերպ ապրելու մէջ չարութեան հետ խառն բարութիւն կայ, վասնզի եթէ մեղկութիւնը փրկաւէտ եւ լաւ է:

Բայց աղքատ, վեհանձն եւ աղնիւ մարդը երբ չաշխատիր, կը կորսուի: Աղբիւրները կը չորնան, պիտոյքները երեւան կ'ելլեն:

Աղէտաւոր դարուվար, ուրկէ ամէնէն պարկեշտները եւ ամէնէն անխախտները կը սահին ամէնէն տկարներու եւ ամէնէն մոլիներուն պէս, եւ որուն ծայրն է սա երկու ծակերէն մէկը, այսինքն ինքնասպանութիւն կամ եղեռնագործութիւն:

Մարդ երբ շարունակ երազելու համար դուրս կ'ելլէ, օր մըն ալ ծովը նետուելու համար կ'ելլէ:

Մտախոհութեան ծայրայեղութիւնը Էսգուսներ եւ Լպրաններ կը կազմէ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 51րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ՋՕՐ. ՆԱՋԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաններուն, ենթասպաններուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար կռուեցան Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը և Ս. Աթոռը: Ինչպէս նաեւ 1968-1969ի ընթացքին մահացած իր անդամներուն՝ Տօքթ. Գ. Գէորգեանի, Տօքթ. Մելիք Փարսատարեանցի եւ Յարութիւն Պալեանի յիշատակին:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմնադրութեան 90ամեայ տարեդարձին առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Դպրոցասէրի հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալուհիներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն համար այս կիրակի, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Աննա Զոլաքեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զոլաքեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԴԱՒԻԹ ԶՈԼԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, այս կիրակի առաւօտ (Յունիս 1) ժամը 11ին:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տրապիզոնի Պոնտոսի նահանգի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսա մեռած Տրապիզոնցիներու յիշատակին:

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Միութիւնը՝ Յունիս 1ի կիրակիին՝ Մայրերու Օրը կազմակերպած է Փրաատյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ, յարդանքի տուրք մը, բոլոր անդարձ մեկնող տարաբախտ Պոլսեցիներու հոգւոյ յիշատակին:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն եւ երգեցողութիւն պիտի կատարուի Պոլսեցիներու Միութեան անդամներու կողմէ:

Ի դիտութիւն հանդուցեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. կայանին համար, Տիկին Ա. Հախնազարեանէ իր ամուսնոյն Սմբատ Հախնազարեանի մահուան 13րդ տարեդարձին ի յիշատակ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Ա ր դ ի ա կ ա ն ճ ա շ ա ր ա ն
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Բաց է ԿԻՐԱԿԻ

Ցերեկները՝
Déjeuners d'Affaires
18 F. Tout compris

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդուճեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, ընկեր Ս. Աւետեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ 100-ԱՄԵԱԿԸ

Այս կիրակի ժամը 14էն 15 Ֆրանս-Էնթէռէն, միջին ալիք 498 մեթր (Լիոն-Ռեժիոնալ). Ժան Սալվեան կը ներկայացնէ Անոյշը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին Ֆաֆէ Ռեժանի սրահը, Մեթրօ Քատէ, կը խօսի Ամերիկայի «Ֆլորիտա-Ատլանթիք» համալսարանի ընկերաբանութեան դասախօս Փրոֆ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ, նիւթ ունենալով «Ազգային հոգիի վերազարթնումը հայ երիտասարդութեան մէջ», նախագահութեամբ Փրոֆ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆի Մասնաւորապէս կը հրաւիրուի երիտասարդութիւնը:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի Յունիս 1ին, Մայրերու օրուան առիթով, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ ամէն տարիներու պէս, յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու Ս. պատարագի եւ իր Մատաղին ուխտը կատարելու:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՑՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը: Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254-17-74: Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին, Սքուառ Մօնթօլոնէն: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ:

Գին 15 ֆրանք

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ
(ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Այս կիրակի օր, Մայրերու օրուան առթիւ, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Նորվան Աբեղայ Զաքարեան:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Սեղանները պատուիրել
հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE
RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, սնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչք մը (*Վոտկա*, եւն.):

FERMÉ LE LUNDI ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ « ԳԷՈՐԳ ԶԱՎԱՒՇ » ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
կիրակի 1 Յունիս 1969, կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Օթէլ Սկրիպի շքեղ սրահին մէջ
20, Avenue Georges-Clémenceau, NICE

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ *Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ*
Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ տեղական ուժերու

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԵՒ ԿՈՎԿԱՒ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

PALAIS DES SPORTS D'ALFORTVILLE, RUE DE ROME

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 30, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Կը մասնակցին ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ եւ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ
միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԼԿԵԱՆԻ
ԿՈՎԿԱՒ խումբը (*Ալֆորվիլի հայ ժողովրդական համոյթ*)
Ռուսական ժողովրդական խումբի սոլիսթները, ղեկավարութիւն՝ Վ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ
եւ առաջին անգամ ըլլալով Ալֆորվիլի մէջ

ԻՎԱՆ ՌԵՊՐՈՖ

ՄՈՒՏՔ 10 եւ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը ապահովել՝ Ալֆորվիլի Քաղաք ապետարանէն, Ֆիլիփի սրճարանէն (Քլաս Քաուճօ), Լէ Թրուա Մարշ (Փլաս տիւ Փըթի - Փոճ):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ նահանգի Մուրատ Ուսում. Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ ան-դամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, Մայիս 31 Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվար Ռոտէն, Իսի, Մէրլի տ'Իսիէն առնել օթոպուս 191 եւ իջնել Շըմէն տը Վիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Սանուշիի վերաբերեալ:

×

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի (3 Յունիս) կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հայ Ազգային Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալո:

Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ այս ժողովին:

ՀԱՄԱՅԱՐԲԵՐԳ. Հայրենակից Մուրթեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ (Մայիս 31) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ դառնալ այս կարեւոր ժողովին:

×

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉի Պանէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Զորեքշաբթի (Յունիս 4) երեկոյեան ժամը 8,30ին, Տիկ. Թորոսեանի բնակարանը՝ 88, Պուլ. Մարսէլ Պոնէ, Քաշան:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերուհիները կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԲԱՅԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
31
ՄԱՅԻՍ
SAMEDI
31 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11525 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.525

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

(1882–1969)

Գ.

Իր կեանքի վերջին շրջանին յայտնութիւն մը եղաւ ողբացեալ Վրացեան իբրեւ սրամիտ գրող եւ լաւ պատմող, երբ 1955ին Գահիրէի մէջ հրատարակեց Կեանքի ուղիներովի շարքին Ա. հատորը, Դէպքեր, դէմքեր, ապրումներ ենթախորագրով: Այս հատորը շատոնց սպառած ըլլալով, անոր Բ. տպագրութիւնը լոյս տեսաւ Պէյրութ՝ 1967ին Համազգայինի տպարանէն, ուր հրատարակուեցան շարքին միւս հատորները:

Կեանքի ուղիներովը միայն ինքնակեն սագրութիւն չէ: Այնտեղ կը հանդիպինք բազմաթիւ հայ դէմքերու, որոնք որեւէ ձեւով հանրային գործունէութիւն են ունեցած:

Ըսինք թէ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումով նոր ասպարէզ մը բացուեցաւ Վրացեանի առջեւ: 1918 Մայիսէն Յունիս մասնակցած էր Պաթումի խորհրդաժողովին, Քաջազնունիի եւ Խատիսեանի կողքին:

Ընտրուած էր անդամ Հայաստանի Խորհրդարանի եւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի (1919 Սեպտ.ին, 9րդ Ընդհ. Ժողովին կողմէ):

Հայաստանի անդրանիկ վարչապետ Յովհ. Քաջազնունի մասնաւոր առաքելութեամբ Ամերիկա մեկնած ըլլալով, նորընտիր վարչապետ Ալ. Խատիսեան 1919 Ապրիլ 3ին դահլիճին մէջ առաւ Վրացեանը իբրեւ նախարար գիւղատնտեսութեան, պետական գոյքերու եւ աշխատանքի, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի առաջարկով:

Հայաստանի կառավարութեան մաս կազմեց նաեւ, երբ 1920ի Մայիսեան դէպքերուն հետեւանքով Խատիսեանի դահլիճը իր տեղը տուաւ Բիւրօ–կառավարութեան:

Տագնապալի օրեր էին: Հարաւի եւ հիւսիսի հարեւանները ձեռք ձեռքի տուած կը քանդէին անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Քեազիմ Քարապէքիրի բանակները նստած էին Ալեքսանդրապոլ, մինչ բոլշեւիկեան 11րդ զօրաբաժինը Հայաստան կը մտնէր խորհրդայնացած Ատրբեջանի սահմաններէն:

Տխուր պարտականութիւն մը կը վիճակուէր իրեն անել կացութենէն դուրս գալու համար: Հ. Օհանջանեանի կառավարութիւնը կը հրաժարէր 1920 Նոյեմբերի վերջերը: Վարչապետ կը դառնար Վրացեան, որուն դահլիճը շատ կարճատեւ կեանք մը ունեցաւ: Դեկտ. 2ին Լոգրանի հետ կնքուած համաձայնագրով Հայաստանի կառավարութիւնը յանձնուեցաւ բոլշեւիկեան Յեղկոմին:

Պատմութիւնը հանրածանօթ է: Եկուորները չյարգեցին իրենց յանձնառութիւնները: Հայկ. բանակի սպաները աքսորեցին, բանտերը լեցուցին քաղաքական գործիչներով եւ կողոպտեցին մինուճար Հայաստանի աղքատ ժողովուրդը:

1921 Փետր. 18ին պայթեցաւ ժողովրդական ապստամբութիւն մը բոլշեւիկեան իշխանութեան դէմ: Կազմուեցաւ «Փրկութեան Կոմիտէ», որուն նախագահն էր Վրացեան: Կարմիրները դուրս քշուեցան Հայաստանէն: Քառասուն օր վերջ, Ապրիլ 2ին վերադարձան գերակշիռ ուժերով:

Բոլշեւիկեան կացիններէն ու աքսորէն ազատած մտաւորական – հանրային դէմքերը հեռացան Հայաստանէն՝ Զանգեզուրի մէջ որոշ դիմադրութիւն ցոյց տալէ ետք: Վրացեան, Քաջազնունիի եւ Լեւոն Շանթի հետ կ'այցելէ Պարսկաստան, Իրաք, Հնդկաստան եւ Եգիպտոս: Յետոյ Պոլսոյ ճամբով կուգայ Եւրոպա: Պուքրէշի Պատասխանատու Մարմնի խորհրդաժողովէն վերջ (1921), 1923ին կը մասնակցի Վիէեննայի դաշնակցական խորհրդաժողովին: Յետոյ կը հաստատուի Փարիզ, ուր 1924ի 10րդ եւ 1929ի 11րդ Ընդհ. Ժողովներէն կ'ընտրուի Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ:

1928ին Փարիզի մէջ կը հրատարակէ իր կոթողական գործը՝ Հայաստանի Հանրապետութիւն (քանի մը տարի առաջ նոյնին Բ. տպագրութիւնը լոյս տեսաւ Պէյրութ):

1933ին, երբ Բիւրօն փոխադրուեցաւ Գահիրէ, Վրացեան մնաց Փարիզ, ուր հրատարակեց Վէմ արժէքաւոր պարբերաթերթը, 24 թիւ, 1933էն մինչեւ 1938: 1929ին մաս կազմեց Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներուն: Փարիզի մէջ զբաղեցաւ երիտասարդներով, որոնց դասախօսութիւններ տուաւ Հայոց պատմութեան եւ ազատագրական շարժումներուն մասին: Բաֆֆի խումբը ցարդ երախտագիտութեամբ կը յիշէ զինքն ու միւս դասախօս ընկերները: 1936ին այցելեց Հարաւային Ամերիկա:

Ուրիշ Նանսէնեան հպատակներու նման չկրցաւ մասնակցիլ 1938ի 13րդ Ընդհ. Ժողովին, որ գումարուեցաւ Գահիրէ: Պատերազմի նախօրեակին՝ 1939ին անցաւ Հիւսիսային Ամերիկա, ուր մնաց մինչեւ 1951ի ԺԵ. Ընդհ. Ժողովը:

1945ին իբրեւ նախագահ Հայ Դատի Յանձնախումբին, յուշագիր ներկայացուց ՄԱԿի Սան Ֆրանսիսքոյի ժողովին: Փարիզի մէջ ալ ունէինք Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբ, որուն հետ կապ կը պահէր մեր միջոցով: Բազմաթիւ նամակներ ունինք իրմէ:

Նիկոլ Աղբալեան 1947ին, Լեւոն Շանթ 1951 Նոյեմբ.ի վերջերը մեռած ըլլալով, Վրացեան նշանակուեցաւ տեսուչ Պէյրութի Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանին: Պաշտօն՝ զոր վարեց 1952էն մինչեւ իր մահը:

Բացի Հայաստանի Հանրապետութենէն եւ Կեանքի ուղիներովի վեց հատորներէն, հրատարակած է Խարխափումներ՝ Պոսթըն՝ 1924ին, իբրեւ պատասխան Քաջազնունիի Հ. Յ. Դ. անելիք չունի այլեւս գրքոյկին, Հ. Յ. Դ. Դիւանը, 2 հատոր, Պոսթըն 1934–1938, Հ. Յ. Դ. Վաթսունամեակ՝ Պոսթըն, 1950, Հայաստան բոլշեւիկեան մուրճի եւ թրքական սալի միջեւ՝ Պէյրութ, Հին թղթեր Նոր Պատմութեան համար՝ Պէյրութ, Յետ մահու՝ Քաջազնունիի, Պէյրութ, եւն.: Պատերազմէն վերջ Ամերիկայի մէջ վեց տարի 1943–1949 հրատարակած է Հայրենիք Տարեգիրք Տօնացոյցը: Աշխատակցած է Յառաջի եւ դաշնակցական բոլոր թերթերուն, ներհուն գրութիւններով:

Յաւէտ յիշատակելի պիտի մնայ իր անունը Հայոց նորագոյն պատմութեան մէջ եւ իր գրական ժառանգութիւնը անսպառ նիւթ պիտի հայթայթէ ապագայ պատմիչներուն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԱՄԷՆ ՈՔ ՈՐՈՇՈՒՄ ՏՈՒԱԾ ՉԷ

Ֆիկառօ Ուրբաթ օր կը հրատարակէր նոր քննութիւն մը զոր պատրաստած էր Սոֆրէսը: Ըստ ասոր, Մայիս 27–28ին, Ժողովուրդին տրամադրութիւնները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն.—

Փոմփիտու 40 առ հարիւր (կայուն), Փոհէր 31 առ հարիւր (չի համապատասխաներ Իֆոփին որ 27 կը գտնէր միայն), Տիւքլօ 17 առ հարիւր (շարունակական բարելաւում), Տէֆէռ 7 առ հարիւր (կորուստ), Ռոքար 3 առ հարիւր եւ միւս երկուքն ալ մէկական առ հարիւր:

Մնաց սակայն որ նոյն քննութիւնը ցոյց կուտայ թէ 100 քուէարկողի վրայ, եթէ 68 առ հարիւրը վերջնապէս որոշում տուած է, 32 առ հարիւրը կրնայ կարծիք փոխել մինչեւ Կիրակի:

Տիւքաթէլ դէմ է այս քննութիւններուն, կ'ըսէ թէ ըստ իր քննութիւններուն Կիրակի օր ձայներու 22 առ հարիւրը պիտի ստանայ...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ Վիէնքոնկը 48 ժամուան եւ Ամերիկացիք 24 ժամուան դադար ըրին Բուտտայի ծննդեան տարեդարձին առթիւ:

ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՆԵՐ առանց բողոքի ընդունեցան նոր տուրքերը զորս դրած է կառավարութիւնը, պատերազմական յարաճուն ծախքերու հետեւանքով: Այս տուրքերը կը վերաբերին գլխաւորաբար լիւքս ապրանքներու, արտասահման ճամբորդութիւններու, եւայլն:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, Տոքթ. Աթասի ձախ կառավարութիւն մը կազմեց, աւելի ընդլայնուած բայց միշտ պատասական գլխաւորութեան տակ: Համայնավար կուսակցութիւնը իր միակ ու աւանդական նախարարութիւնը կը պահէ՝ Հաղորդակցութեանց:

ԱՆԳԼԻՈՅ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Զորսերը կը խորհին Կազան տալ Յորդանանի Երուսաղէմի արաբական մասին փոխարէն: Կը մնայ գիտնալ թէ այդ շրջաններու բուն տէրերը համաձա՞յն են որ ուրիշները նման որոշումներ տան:

ԻՏԱԼԻՈՅ երեսփոխանական ժողովը օրակարգին վրայ դրած է ամուսնալուծման հարցը: Օրինագիծը որու շուրջ պիտի սկսին վիճաբանութիւնները ամուսնալուծման 5–6 պարագաներ կը նախատեսէ: Այս նիւթին մասին խօսելու դէմ եղած են քրիստոնեայ – դեմոկրատ միապետական եւ նոր Ֆաշական երեսփոխանները:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստին մէջ, պահպանողականները յարձակած են Հուսաքի վրայ, որու վարած քաղաքականութիւնը դեռ շատ ազատական կը նկատեն: Արդէն կը թուի թէ բոլոր ճակատներու վրայ եւ քաղաքներու մէջ, ասոնք կը փորձեն ձեռք առնել կըրկին կուսակցութեան ղեկը:

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՕՏ 50 ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՀԵՏԵՒԱԾ Է ԴԱԳԱՂԻՆ

Շաբաթ օր, Պէյրութի մէջ տեղի ունեցած է Սիմոն Վրացեանի յուղարկաւորութիւնը աննախընթաց բազմութեան մը ներկայութեան: Ազդակ կը գրէ թէ տեղական լիբանանեան թերթերը 50 հազար կը հաշուեն դագաղին հետեւող բազմութիւնը եւ կ'աւելցնէ թէ Զարեհ Կաթողիկոսէն ի վեր նման թափօր չէր տեսնուած: Անհամար բազմութենէն զատ, ներկայ եղած են նաեւ պետական, կրօնական եւ կուսակցական անձնաւորութիւններ: Ի մէջ այլոց յիշենք Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացուցիչը՝ Մէթր Խ. Պապիկեան, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքին ներկայացուցիչը՝ Թէրզեան Եպսկ., Աւետարանական համայնքի ազգապետ Վեր. Հատիտեան, Կրթական նախարարը՝ Ապուխաթէր, Ֆալանժիստներու պետը՝ Փիէր Ճէմայէլ, հայ երեսփոխաններ, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչներ՝ Յարութիւն Ճերեճեան եւ Աւետիս Տէմիրճեան, եւ վեթերան՝ Արսէն Կիտուր, եւայլն, եւայլն:

Արարողութեան նախագահած է Տաճատ Արք., որմէ ետք դամբանականներ խօսած են՝ Առաջնորդը, Գարեգին Եպսկ., Կարօ Սասունի, Մուշեղ Իշխան, Հրաչ Տասնապետեան եւ Սարգիս Զէյթլեան:

Մանրամասնութիւնները մեր վաղուան թիւով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԱՅՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մայիս 21ին մէկ օրուան համար Հայաստան այցելած է Ֆրանսայի վարչապետին օգնականը՝ նախարար Ռոպէր Կալէ, որ Խորհ. Միութիւն կը գտնուէր հիւլէական եւ տիեզերագիտական խնդիրներու քննութեան նպատակով: Նախարարին ընկերակցած է Խորհ. Միութեան Ֆրանսայի արտակարգ եւ լիազօր դեսպանը՝ Ռոժէ տը Գլոզօ Սէտու եւ դեսպանատան կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնատարները:

Հիւրերը առաւօտեան այցելած են Երեւանի ելեկտրոնիք օղակաձեւ արագացուցիչի կեդրոնը, ուր կեդրոնի տնօրէնը՝ Ա. Ամատունի տուած է հարկ եղած բացատրութիւնները աշխատանքի եղանակներու մասին:

Այնուհետեւ հիւրերը այցելած են Մատենադարանը, ուր Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից–անդամ Լ. Խաչիկեան հանդամանօրէն խօսած է ներկայացուած նիւթերու արժէքի մասին: Ռոպէր Կալէ այցելուներու մատեանին մէջ դրած է հետեւեալը. «Մենք հիացումով ծանօթացանք հոս գտնուող նշանաւոր վաւերագիրներուն եւ մանրանկարներուն, որոնք ի յայտ կը բերեն հայկական աւանդութիւններն ու մշակոյթը»:

Ֆրանսացի հիւրերուն վրայ մեծ տպաւորութիւն գործած է Մարտիրոս Սարեանի տուն–թանգարանը: Այս առթիւ անոնք տեսնուած են նկարիչին հետ:

Կէսօրէ ետք նախարարն ու ընկերակիցները այցելած են Բիւրական, ուր ակադ. Վ. Համբարձումեան Ֆրանսերէն լեզուով ողջոյնի խօսք արտասանած ու ապա նկարագրած է աստղադիտարանի գործունէութիւնը:

Բիւրականէն ետք հիւրերը ուղեւորուած են դէպի Իրերունի ամրոցը, այս անդամ դիտելու համար Հայաստանի հին պատմութեան մեծ վկայարանը:

Նոյն օրը Հայաստանի կառավարութիւնը հիւրերուն ի պատիւ տուած է ճաշ, որուն ներկայ գտնուած են Բ. Մուրատեան, Գ. Տէր–Ղազարեանց, Բ. Մարտիրոսեան, Գ. Դաւթեան եւ ուրիշներ:

Մեկնելէ առաջ հիւրերը շրջագայած են Երեւանի մէջ ու այցելած 1915ի Մեծ Եղեռնի զոհերու յուշարձանը:

ՈՒՆԿՈՎՍԿԻ

ՈՍԿԻ ՎԱՂԱՐԸ

ՊԱՏՄ

ԻՆՔՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ՊԱՀԱՊԱՆՆԵՐԸ

Ա. ՕՍԻ· ՑՈՒՑԱԿ ԹՎ.

Ջինուորը, առանց ասելիքը իր ժպիտով ավելի հասկանալի դարձնելու, ուսերը թոթվեց: Ան-դինքը Ռոշ ամբողջ ուժով ձեռքը սեղմեց ընկերոջ ձեռքին, ապա ետ դարձավ ու դանդաղ քայլերով հեռացավ:

Ջինուորը մի քանի վայրկյան նայեց նրան, ապա ինքն էլ շրջվեց ու հեռացավ:

Ռոշ ամբողջ ճանապարհին մտածում էր Ռոզայի մասին: Ինչպես ինքն էր ասել, նա ոչ միայն սիրում էր աղջկան, այլև հարգում էր նրան: Ռոզան ազնիվ, բարի, ուշիմ աղջիկ էր: Ռոշ ամուսնանալու որոշում էր կայացրել: Ինչպես ինքն էր ասում, ժամանակն էր, որ ինքն էլ ունենար իր տունը, ընտանիքը, երեխաները: Ռոզան հենց այն կինն էր, որ նրան անհրաժեշտ էր: Ռոշ ամուսնանալու որոշում էր կայացրել: Ինչպես ինքն էր ասում, ժամանակն էր, որ ինքն էլ ունենար իր տունը, ընտանիքը, երեխաները: Ռոզան հենց այն կինն էր, որ նրան անհրաժեշտ էր:

Ռոշ ամբողջ ճանապարհին մտածում էր Ռոզայի մասին: Ինչպես ինքն էր ասել, նա ոչ միայն սիրում էր աղջկան, այլև հարգում էր նրան: Ռոզան ազնիվ, բարի, ուշիմ աղջիկ

ներ արինք, խօսեցինք Լերմոնտովի այդ պոէմի մասին, բայց զգացուեց, որ բոլորս էլ շատ բան ունենք ասելու, որ գրական շատ ու շատ նոր խնդիրներ կան լուսաբանութեան կարօտ»: Բուռն հետաքրքրութիւնը երթալով աւելի շեշտուեցաւ նաեւ միւս գրագէտներուն մօտ, արուեստի աշխատաւորներուն միջեւ, որոնք կ'այցելէին «Թումանեանի սալոնը»: Բոլորն ալ կը հետաքրքրուէին գրական հարցերով, կարծես բոլորն ալ ձուլուած էին մի գրական ընտանիքի ամբողջութեան մէջ»: Արդէն 1899էն ետք յաճախակի կը դառնան այդ հաւաքոյթները, եւ գրական ձգտումներու սերտ կապը յառաջ բերաւ գրական «տեսակցութիւնների մի ձեւ գտնելու ցանկութիւն»: Ծնունդ առաւ գրական խմբակ ստեղծելու միտքը: Այդ կազմակերպութեան մէջ էին քանի մը անուանի գրագէտներ եւ անոնց մէջ Ղ. Աղայեանը, որուն նահապետ կ'անուանէին եւ կը յարգէին բոլորն ալ ուշադրութեամբ լսելով անոր կարծիքները: Կազմակերպութեան ոգին, ի հարկէ, Թումանեանն էր, իբրեւ անոր «իրական ուժը, գրական կոլեկտիւի ոսկէ ֆոնդը», իսկ Դեր. Դեմիրճեանը, ինչպէս ինքը կ'ըսէ՝ «դեռ ձայն էր պահում, իբրեւ ամէնից կրտսեր»: Այդ հաւաքոյթներու եռանդուն մասնակիցը՝ Լեւոն Շանթ, ինչպէս կը յիշատակուի Թումանեանի նամակներուն մէջ, թէեւ յաճախ ճամբորդութիւններու մէջ էր, սակայն իր ներկայութեամբ միշտ առանձին փայլ կուտար պարապմունքներուն: Որպէս հիւրեր կը մասնակցէին նաեւ Թիֆլիսի հայ գրագէտներն ու արուեստագէտները, որոնց մէջ Պ. Պռօշեան, Վ. Փափազեան, Նար-Դոս, Մուրացան, Յ. Յակոբեան, Գ. Բաշինջաղեան, Փ. Թէրլէմէզեան եւ ուրիշներ: Գրական կազմակերպութիւնը իր անունը ունէր՝ «Վերնատուն»: Այդ անունը որոշելու ժամանակ Թումանեան ի մտի ունեցաւ Կոնգուր եղբայրներու գրական սալոնը, որ «Ամբար» կը կոչուէր եւ որուն կը մասնակցէին Է. Զօլան, Ա. Տոտէն եւ ուրիշներ: Եւ ահա Կոնգուրներու օրինակով մասնակիցները «Վերնատուն» կոչեցին իրենց խմբակը: Ասիկա յարմար անուն մըն էր հետեւեալ պատճառով: Թումանեան կ'ապրէր Բեհբուրդեան փողոցին վրայ գտնուող շէնքի մը 5րդ յարկը, ունէր կահաւորուած բնակարան, որուն պատշգամաւոր, լայն եւ յարմարաւէտ սենեակն ալ դարձած էր գրական հաւաքատեղի: «Տեղի բարձրութեան պատճառով, — կը յիշէ Դեմիրճեան, — նաեւ Քրիստոսի աշակերտների վերնատանը հաւաքուելու եւ Սուրբ Հոգուց շնորհք ստանալու կատակով արած նմանութիւնը մէջ բերելով՝ կազմակերպութիւնը կոչեցինք «Վերնատուն»: Այնուհետեւ անոր շուրջ խմբուած գրագէտները կոչուեցան «վերնատան գրողներ». եւ «Վերնատունը» ձեւաւորուեցաւ 1899ին, գործեց ընդամէնը 7–8 տարի, մինչեւ 1906–7 ու ցրուեցաւ անդամներու բացակայութեան, ցրուածութեան եւ այլ պատճառներով:

«Վերնատուն»ը կը հետապնդէր դասական գրողներուն եւ անոնց երկերուն ծանօթանալու հիմնական նպատակը: Լէօ, օրինակ, զայն կը համարէր ուսումնառութեան կազմակերպութիւն մը, որուն մէջ մտնողները ինքնուս գրողներ էին եւ կը փափաքէին իւրացնել դասականներու փորձը, սորվիլ անոնցմէ, հարստացնել իրենց գիտելիքները եւ զարգացնել ճաշակը: Հերթական կարգով եւ մեթոտիկ ձեւով, ուղղակի դպրեվանքի եղանակով կը կարդացուէին դասական երկերը, ժողովրդական բանահիւսութեան աչքի զարնող ստեղծագործութիւնները, կը քննուէին, կը բացատրուէին, կը մեկնաբանուէին: «Խօսում էինք հայ, ռուս եւ օտար գրական նորութիւնների մասին, հաղորդում իրար մեր տպաւորութիւնները», — կը յիշէ Աւ. Իսահակեան:

«Վերնատունը» դասական գրականութեան ուսումնասիրութեան դպրոց էր. «կլասիկներով ոգեւորուած, — կը յիշէ Դեմիրճեան, — նրանց անունները կատակով փոխ առած՝ Թումանեանը՝ Շէյքըսփիր, Իսահակեանը՝ Հայնէ, ես՝ Պայրըն... յետագայում իմացանք եւ լաւ զգացինք, որ որքան դժուարին է եղել կլասիկների ճանապարհը, որով գնացել են նրանք, որքան հեշտ էր հիանալ նրանցով, բայց որքան անհասանելի են նրանք»: Այսուհանդերձ անոնք առաջին հերթին կը հետաքրքրուէին նաեւ ժամանակակից գրականութեամբ: Առանձին հետաքրքրութիւն կար նոր լոյս տեսած գործերու վերաբերեալ: Յաճախ կը քննուէին խմբակի անդամներու ձեռագիրները:

«Վերնատան» բարերար դերին մասին ամէնէն առաջ կը գիտակցին իրենք՝ «Վերնատան» գրողները: «Մինչեւ հիմա, — գրած է Շանթ տարիներ ետք, — սիրով ու կարօտով կը յիշեմ իմ գրական ընկերներուս հետ անցուցած տաք իրիկունները»:

Ա. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ
ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր բոլոր մեծ գրագէտներուն նման, Յովհ. Թումանեան եւս անդրադարձած է օրուան կարեւոր հարցերուն, այսպէս է, որ գրագէտին տեսադաշտէն դուրս չէ մնացած նաեւ հայրենագիտութիւնը:

Ան կազմած է հայրենագիտական խաղեր, որոնցմէ լոյս տեսած է «Հայոց գետերը»՝ իր բացատրութեամբ, ինչպէս նաեւ մտադիր եղած է տալ խաղեր «թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Կովկասի լեռների, հանքային հարստութիւնների, բոյսերի ու կենդանիների եւայլնի մասին»:

Գրագէտը շատ կը ճամբորդէր, կը սիրէր ու լաւ դիտեր հայրենի երկիրը: Իբրեւ հայրենագիտութեան ջատագով, ան իւրաքանչիւր առիթով կ'ընդգծէր, որ ամէն մարդ պարտաւոր է ճանչնալ իր երկիրն ու ժողովուրդը, կը վշտանար, որ «մենք անծանօթ ենք մեր հայրենիքին, նրա բնութեանը, նրա կեանքին, նրա անցեալին ու ներկային: Սա մի ցաւալի երեւոյթ է...»:

Հայրենագիտութիւնը Թումանեանի համար ինքնայատուկ չէր. ըստ իրեն երկիրը ճանչնալ կը նշանակէր հասկնալ եւ բացատրել ժողովուրդին նիստ ու կացը, անոր պատմական ճակատագիրը եւայլն: Ան գրած է. «Մտածում ենք, ի՞նչ մեծ պակասութիւն է տարրական աշխարհագրական այն տգիտութիւնը, որ մեր երկիրը չգիտենք: Չենք հասկանում, թէ չգիտենալով ինչքան բան չգիտենք: Չէ՛, երկիրն է իր առանձնայատկութիւններով, որ պայմանաւորում է ու բացատրում ե՛ւ պատմութիւն... ե՛ւ տնտեսական վիճակ ... առանց նրա բնութիւնը հասկանալու, ոչ կարող ես անցեալդ ըմբռնել, ոչ ներկադ հասկանալ, ոչ ապագադ տնօրինել»:

Թումանեանի համար հայրենագիտութիւնը ժողովուրդին մէջ նաեւ հայրենասիրութիւն սերմանելու միջոց մըն է. « ... որ մեր երեխաներն ու պատանիները ճանաչեն ու սիրեն իրենց հայրենիքը: Սիրեն ոչ թէ կոյր ազգասէրի սիրով, այլ գիտակից, ինտելիգենտ մարդու սիրով, որ սէրն ազնիւ լինի, առողջ ու բովանդակալի»:

Բայց Թումանեան կը սորվեցնէր ոչ միայն ճանչնալ ու սիրել հայրենի բնութիւնը, այլեւ պահպանել ու օգտուիլ անկէ: Ասիկա նաեւ օրուան հայրենագիտութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկն էր:

Նախկին Բորչալուի գաւառը կատարած ուղեգրական նոթերուն մէջ Թումանեան խիստ ոճով կը խօսի վերոյիշեալ հարցին մասին: Կը բողոքէ, որ Մարց գիւղի շրջանին մէջ գտնուող Էջմիածնի 20·000 դեսեատին անտառը ձգուած է գիւղացիներու կացինին քմահաճոյքին, «իսկ գիւղացին անտառի ու ծառի ամենաանգութ թշնամին է: Նա չի հասկանում, որ այդպէս անելով զրկում է իւր հայրենիքի բնութիւնը զարդից, սարերն՝ աղբիւրներից, որոնք հետզհետէ ցամաքում են անտառի պակասելով, սրանց հետ փոխւում է եւ կլիման...»: Հոս արդէն գրագէտը կը շօշափէ աշխարհագրական գիտութեան կարեւոր խնդիրներէն մէկը: Կովկասեան հանրագիտարան ստեղծելու հարցին անդրադառնալով, Թումանեան կը յիշէ Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ, Իտալիոյ ստացած օգուտները զբօսաշրջիկութենէ, կը վրդովի, որ «Կովկասը, նրանցից աւելի ճոխ, հարուստ ու գեղեցիկ Կովկասը, Ալպերից շատ աւելի հզօր Կովկասը ոչինչ չի տալիս եւ մնում է տակաւին անյայտ ու անծանօթ երկիր: Ի հարկէ միշտ այսպէս չի մնալու»:

Գ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հայաստանի անկախ պետականութեան հիմնադրութեան տարեդարձը յիշատակուեցաւ քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Շաբաթ, Մայիս 24, երեկոյեան ժամը 21ին:

Բացումը կատարուեցաւ Ֆրանսական փառերգով եւ Յառաջ նահատակով, որմէ ետք օրուան նախագահը՝ ընկ. Կ. Տէր-Գրիգորեան հրաւիրեց ներկաները վայրկեան մը յոտնկայս լռութեամբ յարգել յիշատակը նորոդ հանգուցեալ Սիմոն Վրացեանի, որ իր բովանդակ կեանքը նուիրած էր Հայաստանի արդար դատին եւ հայ ժողովուրդի բարօրութեան ապահովման՝ դառնալով ոչ միայն կուսակցական անբասիր գործիչ մը, այլեւ պետական ակնառու դէմք մը մեր վերջին ժամանակաշրջանի պատմութեան մէկ բախտորոշ թուականին:

Ապա անդրադառնալով օրուան թուականին, նախագահը մատնանշեց 1918 Մայիս 28ի աքթիւ պատմական եւ քաղաքական զոյգ արժանիքները եւ յայտնեց այն յոյսը, թէ մեր ժողովուրդին դարաւոր երազը անպայման կը դառնայ շօշափելի իրողութիւն, մանաւանդ երբ իրերայաջորդ սերունդներ կը պայքարին ազգային գաղափարներու յաղթանակին համար:

Հուսկ ուրեմն խօսեցաւ օրուան բանախօսը ընկ. Ժիրայր Միրիճեան, որ առաւելաբար ծանրացաւ այն իրողութեան վրայ, թէ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումով եւ երկու տարուան հայ պետական մեքենային աշխատանքով մենք յաջողեցանք մեր ժողովուրդին համար ապահովել պետական սահմաններ, այդ սահմաններուն մէջ Հայութիւնը դարձնել բացարձակ մեծամասնութիւն եւ, վերջապէս, հայ մարդուն հոգիին եւ մըտքին մէջ դրոշմել այն հաստատ համոզումը, թէ Հայը ոչ միայն իրաւունք ունի ազատ ու անկախ պայմաններու մէջ ապրելու ու ստեղծագործելու, այլեւ ունի կարելիութիւնն ու տրամադրութիւնը ստեղծելու իր պետութիւնը՝ անկախ հիմունքներու վրայ, ու զայն պահելու:

Ազգերը կ'ապրին, երբ ունին հաւատք իրենց ուժերուն վրայ եւ պայքարի կամքով թրծուած՝ միշտ բարձր կը բռնեն ազգային իտէալները մարմնացնող դրօշը:

Տասնամեակներէ ի վեր Հայութիւնը կ'ընթանայ հաւատքով եւ պայքարի կամքով:

Շարունակելով իր խօսքը, բանախօսը կոչ ուղղեց երիտասարդութեան դրօշակիրը դառնալ ազատ ու անկախ միացեալ Հայաստանի ազգային հանգանակին:

Օրուան գեղարուեստական յայտագիրը խնամուած էր: Եղաւ մեներգներ, արտասանութիւններ, խմբերգներ, հայկական ժողովրդական պարեր: Ներկայացուեցաւ նաեւ փոքրիկ թատերգութիւն մը, ղեկավարութեամբ Ս. Գէփէնէկեանի:

Նախագահին փակման խօսքով վերջ գտաւ հանդիսութիւնը:

Հ. Է.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (495)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիուս յամրաքայլ կ'իջնէր այս դարուվարէն, աչքերը յառելով այն օրիորդին վրայ, զոր ալ չէր տեսներ:

Մեր այս գրածը տարօրինակ կը թուի, այլ սակայն ճշմարիտ է:

Բացակայ էակի մը յիշատակը սրտին խաւարին մէջ կը վառի. որքան աներեւոյթ ըլլայ, այնքան աւելի կը ճառագայթէ, յուսաբեկ եւ մթահար հոգին իր հորիզոնին վրայ կը տեսնէ այս լոյսը, լոյս որ ներքին գիշերին աստղն է:

Աղջիկն էր միայն Մարիուսի խելքը միտքը գրաւողը. Մարիուս ուրիշ բանի վրայ չէր մտածեր. աղօտապէս կը զգար թէ թիկնոցը այլեւս անգործածելի կ'ըլլար եւ թէ նորն ալ հին թիկնոց մը կը դառնար. թէ շապիկները կը մաշէին, թէ գլխարկը կը մաշէր, թէ կօշիկները կը մաշէին, այսինքն իր կեանքը կը մաշէր, եւ իւրովի կ'ըսէր.

«Գէթ կարենայի մեռնելէ առաջ անդամ մը տեսնել զինքը»:

Մարիուս քաղցր գաղափար մը ունէր սակայն. կը մտածէր թէ աղջիկը սիրած էր զինքը, թէ նայուածքէն հասկցած էր անկէ սիրուած ըլլալը, թէ իր անունը թէեւ անծանօթ, բայց հոգին ծանօթ էր անոր. թէ ո՛ւր ըլլար ան եւ ո՛րքան ալ դաղտնի ըլլար գտնուած տեղը, թերեւս տակաւին կը սիրէր զինքը:

Ո՞վ գիտէ, թերեւս ան ալ կը մտածէր իր մասին, ինչպէս ինք անոր մասին կը մտածէր:

Երբեմն անմեկնելի ժամերու մէջ, ուր կրնայ գտնուիլ ամէն սիրող սիրտ, Մարիուս միայն վիշտի պատճառներ ունենալով հանդերձ, ուրախութեան անորոշ սարսուռ մը զգալով սրտին մէջ ինքնիրեն կ'ըսէր.

«Անոր մտածումներն են ասոնք, որ ինծի կուգան»:

Յետոյ կը շարունակէր.

«Թերեւս իմ մտածումներս ալ անոր կ'երթան»:

Այս պատրանքը, որուն վրայ վայրկեան մը ետք գլուխը կ'օրօրէր, կը յաջողէր սակայն իր հոգիին մէջ ճառագայթներ արձակել, որոնք երբեմն յոյսի կը նմանէին:

Ատեն ատեն, մանաւանդ այն միջոցին, որ ամէն ժամանակէ աւելի կը դրդէ մըտախոհները, Մարիուս թուղթէ տետրակի մը վրայ՝ ուր անգիր թուղթ կար միայն, մեքենաբար կը թափէր մտախոհութեանց ամէնէն անարատը, ամէնէն անձնականը, ամէնէն տեսլականը, մտախոհութիւններ, որով սէրը անոր ուղեղը կը լեցնէր: Մարիուս «անոր նամակ գրել» կ'անուանէր ասիկա:

Պէտք չէ կարծել թէ, իր միտքը շփոթ վիճակի մէջ էր:

Ընդակառակն. աշխատելու եւ հաստատօրէն դէպի որոշ նպատակ մը շարժելու կարողութիւնը կորսնցուցած, բայց իր միտքը կատարելապէս սրատես եւ ուղիղ մնացած էր:

Մարիուս թէեւ տարօրինակ այլ հանդարտ եւ իրական լոյսով մը կը տեսնէր ինչ որ իր առջեւ տեղի կ'ունենար, նաեւ ամէնէն անտարբեր իրողութիւնները կամ մարդերը, ամէն բանի յատուկ բառ կ'ըսէր տեսակ մը առաքինի վհատութեամբ եւ անարատ անշահախնդրութեամբ:

Իր դատումը, որ գրեթէ զատուած էր յոյսէն վեր կը կենար եւ կը սաւառնէր:

Մտքի այս կացութեան մէջ չէր մոռնար բան մը, չէր խաբուեր բանէ մը եւ ամէն բոպէ կեանքին, մարդկութեան եւ ճակատագրին յատակը կը նշմարէր:

Նոյնիսկ վիշտերու մէջ երանի անոր, որուն Աստուած սիրոյ եւ դժբախտութեան արժանի հոգի մը տուած է:

Ով որ այս երկրին լոյսով տեսած չէ աշխարհի իրերը եւ մարդոց սիրտը, ճըշմարիտ բան մը տեսած չէ եւ բան մը չի գիտեր:

Վսեմ վիճակ մը ունի այն հոգին որ կը սիրէ եւ որ կը տառապի:

Սակայն օրերը հետզհետէ կ'անցնէին, եւ նոր բան մը չէր ըլլար բնաւ:

Կը թուէր միայն Մարիուսի թէ այն տխուր անջրպետը, ուրկէ իրեն կը մնար անցնիլ, հետզհետէ կը կարճնար: Արդէն տեսնել կը կարծէր անյատակ դարուվարին եզրը:

— Ի՞նչ, կը կրկնէր ինքն իրեն, միթէ նախ պիտի չտեսնե՞մ զայն անգամ մըն ալ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Չիլինկիրեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (1 Յունիս) Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ՝ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Պերճ Չիլինկիրեանի մահուան 15րդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Եւ այս առթիւ կը նուիրեն 25 ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 25 ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի դպրոցին, 25 ֆր. Աղքատախնամին եւ 25 ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս Կիրակի, ժամը 15ին Սէն Ժան եկեղեցւոյ մէջ, տարելիցի հոգեհանգիստ կը կատարուի

Հ. ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՊԱՊԵԱՆԻ

յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ – Սէնթ Մարկրիթի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յովհաննէս Ստեփանեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները՝ փոխան ծաղկեպսակի.—

Վարդան Մուրատեան 10 Առաջնորդարանին, 10 եկեղեցիին, Յարութիւն Մինասեան 10 Առաջնորդարանին, Թորոս Վարդանեան 20 եկեղեցիին, 10 Առաջնորդարանին, Արմենակ Մանուկեան 10 եկեղեցիին, 20 «Յառաջ»ին, Տիկ. Հայկուհի Գրիգորեան 10 Առաջնորդարանին, Ոսկեան Ծերուկեան 20 Առաջնորդարանին, Տիկ. Մարիամ Ղուկասեան 10 Կապոյտ Խաչին, Մարգար Ծերուկեան 20 Առաջնորդարանին, 10 Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Սարոյեան 50 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան 20 եկեղեցիին:

Այրի Տիկին Նուրիկ Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դարբինեան ի յիշատակ Յովհաննէս Ստեփանեանի, եկեղեցիին կը նուիրեն մէկ ջահ, 70 ֆրանք ալ Առաջնորդարանին:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍՈՆԱ ՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵՋԱՐԴՄԱՆ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի)

Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Ռիւ Տարիւ (Փարիզ) Երեքշաբթի, Յունիս 3ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին:

Տոմսերու գին՝ 10 եւ 15 ֆրանք

ապահովել եկեղեցւոյ դիւանատունէն:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՏԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

ԵՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ՝ ՕՍԹԱՆՏ

Մեկնում Յունիս 8ին: Անդամներու հաւաքոյթ առտուն ժամը 6,30ին Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւը եւ ժամը 7ին Կառ տիւ Նոռի Ֆիւրվէօր սրճարանը:

Մեկնում ժամը ճիշդ 7,15ին Հիւսիսի կառուղիէն Լիլ–Քութրէ ճամբով: Ժամանում Կանտ եւ ծաղկեպսակի զետեղում Դ. Վարուժանի յուշատախտակին առջեւ:

Ճաշ Կանտի մէկ ճաշարանը եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Օսթանտ: Հանգիստ՝ ծովափը, լոգանք, խաղեր եւ այցելութիւններ տեսարժան վայրերու: Մեկնում դէպի Պրիւժ, քաղաքին այցելութիւն եւ վերադարձ դէպի Փարիզ: Ժամանում Կիւ տիւ Նոռ 22,30ին եւ Շաթօ Տը Վենսէն 23ի մօտ:

Մասնակցութեան բացառիկ գին՝ 35 ֆ. ճաշը մէջ, բայց պէտք է վճարուած ըլլայ մեկնումէն առաջ:

Սահմանափակ տեղեր:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ 100–ԱՄԵԱԿԸ

Այս Կիրակի ժամը 14էն 15 Ֆրանսէնթէռէն, միջին ալիք 498 մեթր (Լիոն–Ռեժիոնալ). Ժան Սալվեան կը ներկայացնէ Անոյշը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին Մըշակոյթի Տան սրահը (Մէթրօ Քատէ), կը խօսի Ամերիկայի «Ֆլորիտա–Ատլանթիկ» համալսարանի ընկերաբանութեան դասախօս Փրոֆ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ, նիւթ ունենալով «Ազգային հոգիի վերազարթնումը հայ երիտասարդութեան մէջ», նախագահութեամբ Փրոֆ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ Մասնաւորապէս կը հրաւիրուի երիտասարդութիւնը:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՅԻՍ 28–Ի ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի:

Յունիս 8, Կիրակի ժամը 18ին:

Գեղարուեստական բաժին

Ջերմ մթնոլորտ

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 15 ՖՐԱՆՔ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Յունիս 1ին, Մայրերու տօնին առիթով, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ ամէն տարիներու պէս, յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու Ս. պատարագի եւ իր Մատաղին ուխտը կատարելու:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը: Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254–17–74: Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին, Սքուառ Մօնթօլոնէն: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ:

Գին 15 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի (3 Յունիս) կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հայ Ազգային Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ:

Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ այս ժողովին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի (Յունիս 4) երեկոյեան ժամը 8,30ին, Տիկ. Թորոսեանի բնակարանը՝ 88, Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Քաշան:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous

à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :

LIT. 67-61 — BAB. 70-63

122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)

Métros :

N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ «ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Նկարները՝ ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

Արեւմտահայերէնով պատմեց՝ ԱՐԹՕ ՃԻՒՄՊԻՒՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողքով: Ֆրանսայի համար գինը՝ 3 ֆրանք

Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94 - Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34

Կարելի է դիմել նաեւ Հրանտ–Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները, Փարիզի եւ գաւառի եկեղեցիներու դիւանատուները եւ ԱՆՁԱՄԲ «Յառաջ»ի

Colonie de Vacances de Jeunesse et Action

AU FAU DE ROISSARD (ISERE)

24ème Année

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒՆ 6 ԷՆ 14 ՏԱՐԵԿԱՆ

ՏՂԱՔ ԵՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐ ԿԸՆԴՈՒՆՈՒԻՆ ՅՈՒԼԻՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հայկական եւ հոգեւոր տաքուկ միջավայր Ալպեան սարալանջերուն վրայ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

Rév. A. HELVADJIAN

6, Place de la Rotonde, ST JEROME - MARSEILLE — Téléph. : 62-85-10

Տրամադրելի կահաւորուած սենեակներ ունինք չափահասներու յատուկ՝ Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն:

EGLISE ST. EUSTACHE

— Illuminée —

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 22, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

ԿՐՕՆԱՇՈՒՆՉ ԵՐԳԵՐՈՒ

Կը նախագահէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Առաքելական Էկզարք Ֆրանսայի Հայոց

1869 ԿՈՄԻՏԱՍ 1969

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԶՕՐԱՑԱԾ ՈՒԺԵՐՈՎ

(100 երգիչներով)

Ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԱԾ ԿԱՄԱՐՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՂ ՄԱՐՄԻՆ

OLIVIER MESSIAEN, CARZOU, HENRI VERNEUIL, ROUBEN MELIK

եւ

Արփիկ Միսաքեան, Կարպիս Գապատայեան

Նուպար Մինթաննեան Նորայր Երամեան

Յայտագրին մաս կը կազմեն.—

(An den Wassern zu Babel)

Առ գետս Բաբելացւոց (գերմաներէն), Սազմոս Դաւիթի թիւ 137 (Համաշխարհային Ա. ունկնդրութիւն) եւ Երկրագործին Երգը (Ա. ունկնդրութիւն Փարիզի մէջ)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵՋ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու:

Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19

Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)

Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30